

EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZETI MUNKAPROGRAMOK

ÁLDÁS

2019–2020

EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZETI MUNKAPROGRAMOK

Áldás

Főszerkesztő: Németh Zoltán
Szerkesztette: Galambos Ádám

A kötetet Ecsedi Klára tervezte

© Gyülekezeti és Missziói Osztály, Luther Kiadó, 2019
Szöveg © Szerzők, 2019

Jelen kiadvány a jogtulajdonos írásos engedélye nélkül sem részben, sem egészben nem másolható, sem elektronikus, sem mechanikus eljárással, ideértve a fénymásolást, számítógépes rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is.

A kiadványhoz tartozó képek és háttéranyagok innen tölthetők le:
http://bit.ly/aldas_munkaprogram

Áldással sújtva (előszó)

NÉMETH ZOLTÁN

Vajon a Biblia áldott emberei – ósatyák, próféták, apostolok – mennyire látták, érezték, hogy áldás van az életükön, szolgálatukon? Valószínűleg ők maguk még annyira sem, mint amennyire a Szentírásban azt az utókor irántuk tanúsított tisztelete és hitvallásos visszatekintése megőrizte számunkra. Vélhetően ők az egésznek csak a kínját-nyűgét érezték, ezért a szolgálatot eleinte próbálták elkerülni, később pedig igyekeztek tőle megszabadulni.

Most nem kezdenék bele annak részletes taglalásába, hogy személyenként hogyan is történt egyikükkel-másikkal, de ha sorra vesszük őket Ábrahámától a tanítványokig, akkor a mintázatnak feltűnőnek kell lennie: az egyik öregnek tartotta magát, a másik pont hogy fiatalnak, a harmadik beszédhibájára hivatkozva nem tartotta túl jó ötletnek, hogy éppen ő legyen isteni szóvivő, és így tovább. De a „kiugrási kísérletek” mintázata is hasonló valamennyiüknél, így az Úristennek komoly erőfeszítésébe került, hogy miután rávette – adott esetben rászedte – az áldáshozó kiválasztottakat a szolgálatra, meg is tartsa őket benne, és hol finomabb, hol keményebb eszközökkel visszakényszerítse őket az általa kijelölt, hálátlan szerepbe.

Azt gondolom, ha interjút készíthetett volna valaki ezekkel az emberekkel, feltéve nekik a kérdést, hogy ők mint az üdvtörténet kiemelkedő alakjai mennyire érzik, látják az áldást a szolgálatukon, válaszként talán síri csend következett volna, és ehhez a csendhez hozzátartozott volna egy értetlen, mondhatni döbrent tekintet. És ebből a meglepett tekintetből talán valami ilyesmit olvashatott volna ki a figyelmes szemlélő: „Én, aki állandóan úton vagyok, gyakorlatilag menekülök egyik helyről a másikra, és a több-kevesebb, de alapvetően megkérdőjelez-

hető eredményt leszámítva leginkább ellenállásba és elutasításba ütközöm mindenhol... szóval nem igazán értem a kérdést.”

Úgy vélem, hogy az az Isten, aki oly módon kooperál velünk, ahogy azt a Szentírásban megmutatja, és amelynek – igaz, leegyszerűsített, de meggyőződés szerint helytálló – összegzését próbáltam adni az előző mondatokban, szóval úgy vélem, hogy egy ilyen Isten az áldást sem adja szemmel látható, elkönnyvelhető, ünnepelhető eredményként a fáradozásunkra és szolgálatunkra. Legkevésbé úgy, hogy az számunkra nyilvánvaló legyen. Azt inkább érdemnek vagy sikernek hívják. De a siker nem áldás, még ha könnyen össze is keverjük vagy egymással azonosítjuk őket. Nem is kell ezt magyarázni azoknak, akik a megfeszített és feltámadt Krisztust hirdetik, azt a Krisztust, akinek halála kudarcnak látszik a világ szemében, a feltámadása pedig nem látszik sikernek.

Céлом ezekkel a gondolatokkal, hogy a kedves olvasót bekapcsoljam az üdvtörténet áldáshozó, áldáshordozó kiválasztottainak sorába. Aki lelkeszi vagy valamilyen gyülekezeti munkát végez, annak ismerős az istenszolgálat rejtett áldása, és – ennek a kiadványnak a használatával, a meríteni, töltekezni kész érdeklődéssel is – megvallja, hogy segítségre szorul, és nem mindenható. Meggyőződés, hogy a másoknak készített áldást elrejti az Úristen abban az odaszánásban és nekiveselkedésben, abban a felkészültségben és szükségben, mellyel a szolgálatban állunk.

Sok minden olvasható a következő oldalakon az áldásról, és itt is hadd mondjunk ezért köszönetet az idei szerzőknek! Isten kezébe tesszük a 2019/20-as munkaprogramot, hogy tartalma megelevenedhessék a gyülekezetekben, és sokak számára áldás lehessen.

Áldás – teológiai alapvetés

VARGA GYÖNGYI

1. Bevezető

1.1. A „LEGŐSIBB SZENTSÉG”

Áldásos tevékenység, áldott, jó ember, áldatlan állapotok, áldomás, gyermekáldás, „áldás, békesség” – ezek a kifejezések, szófordulatok számtalanszor visszaköszönnek mindennapjainkban. Sokszor nem is tudatosítjuk magunkban, hogy e szavaink arra a nagyobb valóságra reflektálnak, amelyben mindnyájan „*őbenne élünk, mozgunk és vagyunk*” (ApCsel 17,28), és amelyben felismerhetjük Isten gondviselő, megtartó jelenlétét.

Az áldásnak, az áldott lét tapasztalatának nagyon ősi gyökerei vannak. Még mielőtt a kanonikussá vált, nagy teológiai hagyományokban, a szent könyvekben megjelent volna az áldás témája, illetve a vele kapcsolatos spirituális tanítás, mielőtt a zsidóság, majd nyomában a kereszténység az áldás jelenségére teológiai reflexiókat adott volna, az archaikus korok emberei már átérték az áldást. Tisztában voltak a jó erő „működésével”, hasonlóképpen a rossz erővel és hatásaival is.

Az őskori, majd ókori kultúrákban már régtől fogva fohászokdtak az istenségekhez védelemért, termékenységért, sikerért a szertartásokon, és az életerő, áldáserő közvetítését is gyakorolták mágiikus cselekményeken, szakrális rítusokon keresztül.¹ Általános volt az a vélekedés, hogy a kimondott szó már magában hordozza a beteljesülését, legfőképpen akkor, ha valaki úgy mondja ki a szavakat, hogy egy ma-

¹ Lásd erről a témáról többek között: Pócs 2004, ELIADE 2006, ELIADE 2014.

gasabb rendű hatalom, transzcendens lény nevére hivatkozik, illetve őt szólítja föl cselekvésre.

Mélyen bennünk él annak felismerése, ősi tudása is, hogy az áldás átélésekor az ember egy különös, „sűrített” időben és térben találja magát, átmenetileg kilép megszokott világából, egészen másként él, és másként látja az életet, az életét. Az áldás dinamikussága titokzatos, „kettős természetében” rejlik: az áldásban szervesen egybetartozik a teremtő szó és a kézmozdulat.

Az áldásrítusok kimondott szavakból és tettekből állnak össze, így vezetik be az embert a szenttel való találkozás tapasztalati valóságába.

1.2. SZÓESEMÉNY

Az áldás verbális „természete” olyan dinamikus szavakból áll össze, amelyek kimondásukkor eseménnyé válnak, és bizonyos hatalmat, aktivitást, erőt hordoznak. A mozdulatok, cselekmények (pl. kézzel érintés, kézrátétel, körbejárás, átkarolás, letérdelés, megjelölés, keresztvetés) ezeket a szavakat erősítik, támogatják, illetve segítik élővé és hatóvá válni a rítusok, szertartások különféle formáiban. A rítusok egyes elemei így vizuálisan meg is jelenítik azt az erőt, védelmet, energiapotenciált, amelyet a szavak hordoznak.

A felvilágosodás után jó néhány évszázadon át meglehetősen háttérbe szorult a beszédnek, a kommunikációs folyamatnak ez a megközelítésmódja, elfelejtkeztünk a szavak eseményszerűségéről. Ám a 20. század második felétől John L. AUSTIN és John R. SEARLE beszédaktus-elmélete újra ráirányította a figyelmet a szó mint esemény valóságára.² Az áldás valójában performatív, megjelenítő szóesemény, amely dinamikusságát a „tettekre váltott”, tettekké váló szavakból nyeri. A német nyelvben például az áldás *Segen* szava a latin *signare* (*jelölni, keresztrel megjelölni*) kifejezésből ered. Ez is mutatja, hogy a szavak és tettek mennyire szoros kapcsolatban állnak egymással.

Említhetünk egy másik példát is. A zsidóság rabbinikus hagyományában sokat foglalkoztak a bibliai teremtésselbeszélésekkel. Az első, úgynevezett *Papi teremtéstörténet* (1Móz 1,1–2,4a) szerint az Örökké-

² AUSTIN 1990, SEARLE 2000.

való szavával, igéjével alkotta meg a világot, mindezt pedig úgy vitte végbe – lépésről lépésre, egy pontosan felépített rend szerint –, hogy minden újabb teremtési aktus előtt kijelentette, hogy mi lesz a következő teremtési feladat. A Tóra írásba foglalt magyarázatai között, a Kr. u. 2–3. században létrejött Misna egyik legismertebb könyvében, az Atyák bölcs mondásaiban (Pirké Avot 5. fejezet, 1. mondat) ezt olvassuk: „Tíz mondat által teremtettet a világ.”³ És valóban, ha összeszámoljuk 1Móz 1,1–31-ben Istennek a teremtéskor mondott kinyilatkoztatásait, performatív kijelentéseit, ki is jön a tíz. Ebből a bölcs hagyományból ered érdekes módon az arám gyökerű fogalom, az *Avra K'Davra* (אברא כדברא) is, amelynek jelentése: „Úgy teremtek, amint szólok.” Sajnos napjainkra ennek a szófordulatnak elveszett eredeti, teológiai jelentése, és csak a bűvészmutatványokban, varázsigeként érhető tetten.

Az ígére, kijelentésre használt héber szó az Ószövetségben a „dabar” (דבר), amely egyszerre jelent *szót és cselekedetet (ügyet, dolgot, tevékenységet)* is. Ez a kettős jelentéstartalom is azt mutatja, hogy a *dabarban* erő van. A kimondott szónak a régi korokban, így a Biblia világában is teremtő potenciált, hatalmat tulajdonítottak. Ez egyaránt érvényes volt az áldás- és átokformulákra, mivel visszavonhatatlannak, megmásíthatatlannak tekintették őket. Hittek abban, hogy a szavak – mágikus hatásuk folytán – végül el fogják végezni gyógyító vagy pusztító munkájukat.⁴

Még egy kérdésre érdemes kitérnünk ebben a bevezető fejezetben.

Az áldás lényegét tekintve egyetemes: olyan „közös nyelv”, amelyen szót értenek egymással nagy vallási tradíciók követői, különféle spirituális utak képviselői.

Ugyanakkor – meglepő módon – még azok is, akik a szent világától, a transzcendens dimenziótól távolságot tartanak: kételkedők, agnoszti-

³ *Misna: Ávot traktátusa.*

⁴ E témával kapcsolatban igen tanulságos elolvasnunk 4Móz 22–24-et: a Bálám–Bálák-elbeszélést, amelyben betekintést kapunk az átok és áldás természetének ókori keleti koncepciójába. Egy félelmetesnek gondolt népcsoport fölött győzelmet aratni nem csupán katonai eszközökkel lehet, hanem „jól irányzott” átokmondással is! Bár ez a stratégia – a bibliai történet fényében – Bálák móábi királynak és prófétájának, Bálámnak Izraellel szemben éppen nem vált be...

kusok, közömbösek... Egy jó szó, melyet egy szeretetteljes mozdulat kísér, még azokat is megérintheti, akik nem mutatnak érdeklődést és érzékenységet vallás vagy teológia iránt.

Az áldás ősi szentsége véleményem szerint abban áll, hogy visszavezeti az embert élete eredőjéhez, forrásához: a Szeretethez. Aki átéli az áldást, abban újra tudatosul ez az eredendő kapcsolat.

2. Az Ószövetség és az áldás

2.1. CANTUS FIRMUS

Az Ószövetség sokat beszél az áldás lényegéről és tapasztalatáról. Az áldás héber szava: „berakah” (ברכה) valójában gyűjtőfogalom, amely mindazt magában foglalja, amit a bibliai emberek Istentől jövő ajándékként számontartottak. Vagyis az áldás emberi életminőség: bőség és biztonság, kiteljesedés és szabadság, közösség, kapcsolati háló, hit, bizalom, bölcsesség, méltóság és örömteli élet. Az áldás az, ha az ember megértő házasútra lel, ha gyermekei felnőnek, ha meglátja az unokáit, ha átadhatja tudását, megérlelődött bölcsességét az utána következőknek, ha késő vénségében békésen és megelégedetten pihen a kertjében, a fügefája alatt, és olykor a szomszédját is áthívja egy kis csevegésre (1Móz 48,11; Zsolt 127–128; Zak 3,10; 8,4–5). Az Ószövetség tehát arról tanúskodik, hogy az áldott ember Isten színe előtt, az ő jelenlétében él – hálás szívvel, másokra nyitottan és békességben. Utódait az örökkévaló Isten iránti bizalomra tanítja, továbbörökíti az élet tiszteletét és szeretetét, a közösségtudatot, a család boldogulása iránti elköteleződést és felelősséget. Az áldott emberek életén keresztül ilyen módon a Szentírás a világban jelen lévő, gondviselő Isten munkálkodására mutat rá.

A héber Biblia első fejezetében már találkozhatunk Isten áldásával, amint a vízi, szárazföldi állatokat és az embert életerővel ruhazza föl és termékenységre hívja. A Szentírás első teremtésbeszélésében nagy hangsúlyt kap tehát az a gondolat, hogy az ember és az egész világmindenség a Teremtő áldásával, jó tetszésével indul útjára. A legutolsó könyv, a Krónikák második könyve⁵ utolsó fejezetének záróverse

⁵ A Héber Biblia (TaNaK: Tóra, Proféták, Iratok) könyveinek sorrendje eltér az ószövetségi kánon könyveitől; itt, az utolsó kánonrészben, az Iratokban a Krónikák két

(2Krón 36,23b) is valójában egy áldás, mégpedig Círusz perzsa király rendeletének egy mondata: „*Aki csak az ő népéhez tartozik közületek, legyen azzal Istene, az Úr, és menjen el!*” (Vagyis térjen haza Jeruzsálembe.) Ilyen módon a Héber Biblia sokszínű tanúságtételei Istenről és a vele való kapcsolatról két áldás közé rendeződnek.

A zsidó bölcsek sokat elmélkedtek a Biblia első, héber „*Kezdetben*” (בראשית) szaván. Arra hívták fel a figyelmet, hogy a kezdő *B* betű (ב, *bét*) az áldás *berakah* szavára is utal. Vele együtt pedig a házra, az otthonra, a családi körre, amely a bibliai emberek számára mindig Isten jóságának, áldásának jele. Így hát azon sem kell csodálkoznunk, hogy a Héber Biblia előbb említett, utolsó gondolata miért is éppen egy hazatérésre hívó üzenet: Izrael útja a földi világban, a történelemben „háztól házig” – Isten otthoneremtő szeretetétől a neki adott hazáig – vezet...

Az Ószövetségnek szinte mindegyik könyvében valamilyen formában elénk kerül az áldás és az áldott lét.

Gondoljunk csak Ruth vagy Eszter könyvére, Bálám próféta történetére (4Móz 22–24), az ároni áldásra (4Móz 6,22–27), Mózes áldására (5Móz 32), valamint a Dávidnak adott ígéretekre (pl. 2Sám 7), a messiási próféciákra (pl. Ézs 9,1–6; 11,1–10), az itt-ott felbukkanó nemzetség-táblázatokra, amelyek a megélt, megáldott és továbbadott élet „lenyomatának”, tanúinak tekinthetők. Ám gondolhatunk még a zsoltárookra is, amelyekben egyaránt olvashatunk áldást kérő és Istent áldó, magasztaló imákat.

Alapvetően az áldás hármasszoros viszonyrendszerével találkozunk az Ószövetség lapjain: 1) Isten áldja az embert, 2) az ember áldja embertársát, 3) az ember áldja Istent.

Magától értetődő, hogy az első, felülről lefelé irányuló mozgás, kapcsolati dinamika teológiai szempontból a legfontosabb: Isten az áldás egyedüli forrása, ő az, aki valójában áld. Ugyanakkor azzal is találkozunk a Szentírás hagyományaiban, hogy az ember áldásközvetítő lehet

könyve zárja a sort. Az Ószövetség Malakiás könyvével ér véget, a Krónikák két könyve a Tóra után, a történelmi könyvek között kapott helyet.

környezete felé, és embertársainak, teremtménytársainak továbbadhatja Isten áldását, amelyben ő maga részesült.

A harmadik viszonyulás különösen is érdekes: az Ószövetség tud arról, hogy az áldásban részesült ember benső késztetést érez arra, hogy Isten felé kimutassa háláját, és ez a magasztalás, áldás mozdulában mutatkozik meg. Teljesen evidens, hogy az ember nem tud áldást adni Istennek – ám mégis: hálás életével valami kicsiny részt „visszaad” Istennek abból, amit tőle kapott.

Ebben a hármass viszonyrendszerben helyezhetők el az áldás különféle megnyilvánulási formái, ez a teológiai „képlet” fogja egybe az áldásról szóló történetek, tanúságtételek gazdag hagyományát. És ez a „*cantus firmus*”, az áldás, az áldott lét, az Isten iránti hála sokszínű teológiája erős kohéziót teremt a különféle bibliai tradíciók között, sőt átvezet bennünket az Újszövetség világába is.

2. 2. AZ ÁLDÁS KÖNYVE

Mózes első könyvét méltán nevezik „az áldás könyvének”: egyetlen más bibliai iratban sem kap ilyen nagy hangsúlyt ez a téma. A Szentírás első könyve arról tanúskodik, hogy az áldás a világ teremtésétől Izrael „megteremtődéséig” végigkíséri az emberiséget és JHWH választottjainak történetét.

A világ létehez hozzátartozik az áldás.

Ezzel az áldással indulhat újra útjára a teremtés Nóéval és családjával az özönvíz után. Ez az áldás és ígélet erősíti az őszülöket: Sárát, Ábrahámot, Izsákot, Rebekát, Jákóbot és családját, hogy bizalmukat Istenbe helyezték, és várják a jövődőt, melyet Isten ígér nekik. József egész Egyiptomot – és persze saját családját – fogja majd Isten gondviselő szándéka szerint megmenteni mint áldott ember.

Mózes első könyvének szerkezeti struktúrájában is megfigyelhető az az áldáskeretezés, amely magára az egész Héber Bibliára jellemző, hiszen a teremtéskor kapott áldás nyomán az utolsó előtti fejezetben (1Móz 49) Jákób a halála előtt fiaira és unokáira mond áldást.⁶ Sőt

⁶ A Tóra szimmetrikus struktúrája értelmében Mózes harmadik könyvét egy külső és egy belső keret öleli körül egymahéjszerűen. Mózes első és utolsó könyve mint külső

a legutolsó, 50. fejezet záró szövegegységében, József testvéreinek mondott utolsó szavaiban is tetten érhetjük az áldást: „*Én meghalok, de Isten bizonyosan rátok tekint, és majd elvezet benneteket ebből az országból arra a földre, amelyet esküvel ígért meg Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak.*” (1Móz 50,24)

Mózes első könyve kapcsán fontos külön kitérnünk egy sajátos teológiai témakörre: ez az őszülők hagyományában megjelenő áldástematika. Az öröklött, továbbadott áldás és annak kibontakozása lesz az elbeszélések vezérmotívuma, ugyanakkor ezzel összefüggésben az elsőszülöttnek szóló áldás kérdése is előkerül ebben a hagyományanyagban (1Móz 25).

1Móz 12–50-ben az őszülők története egyetlen komplex téma kifejtése, amely explicit módon Isten áldásra, termékenységre, hatalomra vonatkozó ígéretkijelentéseiben nyilvánul meg. A teológiai üzenet egyszerű: Isten jelen van, elhív, kiválaszt, megáld, és ígéreteivel megnyitja az utat az „ígéretes” jövő felé. A történelem (*history*) történetekben (*story*) ragadható meg. Mózes első könyvének őszülő-narratívája a választott nép történetének korai szakaszát, az előtörténetet beszéli el anekdoták, mondák sorával, beleillesztve azokat a „szent történelem” menetébe. Ezek a történetek arról tanúskodnak, hogy miként tárul föl és lesz nyilvánvalóvá JHWH gondoskodása, vezetése Izrael életében, és ez hogyan hat e nép közösségi tudatára a történelem hosszú századaiban.

A narratíva „felütése”, 1Móz 12,1–3 egyben programbeszéd, témavázlat is. Ábrahám az áldott ember paradigmája. A nagy nép, a nagy név és az áldás, amely eléri a föld minden nemzetségét, a teremtésbeli áldás továbbívelése a bűneset (1Móz 3) és a következtében megromlott, özönvízzel elpusztított emberiség bukástapasztalata után. Ábrahám így, önmagában, a történet kezdetén állva már fémjelezi a jövőt, a távlatot: azokat az ígéreteket, amelyek felé Izrael hite megnyílik. Ugyan-

keret valójában egy nagy elbeszélésív két pillére: a történet a világ teremtésétől egészen Izrael megteremtődéséig ível. Ez a kibontakozás az áldás teológiai koncepciójával mutatható be igazán: míg Mózes első könyvének végén (49. fejezet) Jákób tizenkét fiának adott áldását olvashatjuk, addig Mózes ötödik könyvének végén (33. fejezet) ezek az áldásmondatok már Mózes közvetítésével Izrael tizenkét törzsének szóló ígéretekként köszönnek vissza.

akkor „emlékezetgöcként” szolgál a nemzedékek egymásutánjában, magában sűrítve a mindenkori jelen emberi tapasztalatait.⁷

Az áldás és az ígéret – ahogyan ez a történetekből kitűnik – mindig valamilyen formában új kezdetet is jelent, a továbblépés lehetőségét egy trauma-situációból, tragédiatapasztalatból.

Ez a gondolat az ősatyák, ősanák életében sajátos, kézzelfogható formában nyilvánul meg, és ezzel az áldás teológiai tartalma is gazdagodik.⁸

Az ígéret hordozói és örökösei a velük kapcsolatos történetekben az áldás és átok teológiai feszültségének gyújtópontjában állnak. Miként valósul meg a törekeny emberi életsorsokban, fenyegető helyzetek közepette az áldások ígérete? Melyik a nagyobb erő: az áldás vagy az átok? Vajon el lehet játszani a lehetőségeket? Megakaszthatja-e az ember nemtörődömségével, közömbösségével, hitelenségével az áldás folyamatát, vagy ez valami olyasmi, ami tőle függetlenül létezik, szelíden és feltartóztathatatlanul áramlik nemzedékről nemzedékre?

Az ősszülők történetei az áldás és átok kettős valóságát egészen közel hozzák számunkra; az elbeszélések nem hagynak kétséget afelől, hogy a tét igen nagy! 1Móz 12,3a üzenete – „*Megáldom a téged áldókat, s megátkozom a téged gyalázókat.*” – olyan teológiai szemléletet tükröz, amely arra teszi a hangsúlyt, hogy az áldottak élete JHWH szuverén kiválasztásán alapul, azonban ezzel az emberi felelősség, döntés igényét is ötvözi.⁹

A fogság idején és az azt követő időszakban kikristályosodó történet-teológiai szemléletmód lényegében úgy tekintett az ősszülők hagyomá-

⁷ Lásd ehhez a témához: FRETTLÖH 2002, 273–289. o.; WILLIAMSON 2000; RÓZSA 2009.

⁸ Ha szem előtt tartjuk azt a tényt, hogy ezek az elbeszélések a babiloni fogság időszakában kapták meg írásban rögzült formájukat, nem csodálkozhatunk azon, hogy a száműzetésben élők identitáserosítése, illetve a hazatérésre való fölkészítésük tekintetében milyen nagy jelentőséggel bírtak ezek a paradigmátörténetek. Az áldás és az ígéret valósággá válásának bemutatása a kortársak számára aktuális üzenetet hordozott: valójában ők maguk is részesei lehetnek ezeknek a tapasztalatoknak!

⁹ Két textus található a Tórában, amely szinte szóról szóra hasonló megfogalmazású, mint 1Móz 12,3a: 1Móz 27,29b, az elsőszülött áldása és 4Móz 24,9b, amely Bálám Izrael felett mondott áldásának része.

nyaira és azon belül az áldás és ígéretek öröklődő, konstans vonalára, mint a jövője felé kinyíló, „újrateremtődő” nép reménységének alapjára. Izrael identitástudatának, a nemzeti gondolat megőrzésének és megerősítésének oldaláról nézve a nép „kezdeteiről” tanúskodó narratíva 1Móz 12–50-ben vitathatatlanul nagy hangsúlyt kap. A Tóra szerkesztései, átdolgozásai során a Genézis, az áldás könyve így került a kompozíció elejére, mintegy meghatározva, megalapozva az elbeszél „szent történet” menetét, irányát.

Megfigyelhetjük, hogy az áldás az őszülők elbeszéléseiben a vándorlás, az „útközbenlét” eseményeiben bontakozik ki, és mint a történetek rendezőelve jelentkezik. Izrael mint az ígélet népe 1Móz 12–50 szerint az ígéretek összefüggésében él a megígért földön. Az áldásígéretek és beteljesedésük a három ósattya-ósanya – három nemzedék – történeteinek, hagyományanyagainak lineáris egymásutánjában, egymásra épülő szerkesztési ívében követhetők nyomon.

Nagy valószínűség szerint a hagyományok összekapcsolásának kiindulópontja és alapja a Jákób-narratíva lehetett: ezt bizonyítja az elbeszélésciklus komplexitása, kompozíciójának belső koherenciája. Az eredetileg egymástól függetlenül létező, Ábrahámmal, Izsákkal és Jákóbbal kapcsolatos hagyományanyagok összekapcsolásával és kompozíciós egységbe szerkesztésével az őszülők története Izrael előtörténetévé vált. Az „áldottak” sorsa, élete Isten tervének, célirányos vezetésének történetteológiai „illusztrációját” adja.

A Genézis könyvében Isten áldott embereinek sorából Jákób alakja emelkedik ki, mint akinek egész élete összefonódik az áldásért való küzdelemmel és az áldás kiteljesedésével, megvalósulásával. Jákób, az „áldás embere” nem pusztán egy régi hagyomány legendás alakja: története nem vesztett aktualitásából, ma is üzenettel bír. Érdemes kicsit alaposabban megismernünk személyiségének teológiai karakterrajzát.

2.3. JÁKÓB, AZ ÁLDÁS EMBERE

Jákób az áldás és ígélet örököse és örökre adója is egyben. A történetekből kiviláglik, hogy tisztában van az áldás fontosságával, ezért küzdeni is kész érte. Két ilyen küzdőhelyzettel találkozunk a Jákób-narratívában: először az elsőszülöttségi jog kapcsán Rebeka segítségével az elsőszülöttnak járó áldásért harcol – a csaláttól sem visszariadva – (1Móz 27),

majd 1Móz 32,23–33-ban az ismeretlen lényvel küzdve követeli az áldást a Jabbók révénél a testvérével, Ézsauval való találkozása előtt. Jákób itt az áldáshoz kapcsolódóan új nevet is kap: az *Izrael* név Istennel való küzdelmére emlékezteti őt.¹⁰

Jákóbról egyértelműen úgy tanúskodnak a bibliai szövegek, hogy ő áldott ember, épp ezért áldás lehet mások számára. Az a tény, hogy másodszülettként csalással szerzi meg az elsőszülöttnak járó áldást,¹¹ úgy látszik, nem kelt zavart a bibliai elbeszélőben: az áldás hat, működik, sőt Isten meg is erősíti Jákóbot áldott státuszában. Legelőször mindjárt 1Móz 28-ban, miután elmenekült a családi házból, Ézsau haragja elől. A következő fejezetekben a csaló testvér leckét kap Lábántól, a nagybátyjától, aki többször is megcsalja őt az elbeszélések szerint, ám az áldás ennek ellenére kibontakozik Jákób és családja életében. A 35. fejezet még egyszer, nyomatékosan megismétli Isten Jákóbnak adott ígérését: a bételi különös álmához kapcsolódó kinyilatkoztatás tartalma (1Móz 28) itt újra megfogalmazódik, keretbe rendezve Jákób „érett felnőtté válásának” történetét otthonról való menekülése és hazatérése között.

A Genézis könyvének egybeszerkesztése során Jákób a nemzedékek egymásutánjában a harmadik helyet kapta. Az egykor Ábrahámnak adott ígélet Izsákon keresztül ért el hozzá a generációk kontinuitásában, bár nem a tradicionális úton, az elsőszülöttség jogán. A második vagy a sorban később következő elsősege az ősszülők hagyományában minduntalan ismétlődő mintázat: nem Izmael, hanem Izsák, nem Ézsau, hanem Jákób, nem Rúben, hanem József, és nem Manassé, hanem Efraim örökli az elsőszülöttnak járó ígéreket és az áldás örökségét.

Ez a koncepció arra enged következtetni, hogy Izrael „önképét” tekintve az elsőszülöttség mint ókori keleti jogi keret, illetve tartalom és mint teológiai gondolat nem fedi egymást.¹² Ezt a tényt az érvényben lévő szabályok felrúgásaként, következetlenségként értékelhetjük, ám egészen világos itt a teológiai üzenet: az áldás története bár kerülő úton

¹⁰ *Izrael* szó szerint valójában annyit jelent: 'Isten uralkodjon!' 1Móz 32,29-ben a bibliai szerző más magyarázatot fűz ehhez a kifejezéshez: „...küzdöttél Istennel és emberekkel, és győztél.”

¹¹ A héber szövegben itt egy szójátékra figyelhetünk fel: az elsőszülöttség (בכרה – bekorah) és az áldás (ברכה – berakah) főnevek ugyanabból a három mássalhangzóból épülnek föl, csak éppen a betűk sorrendje más.

¹² Erről a témáról részletesen ír: SYRÉN 1993, FOKKELMANN 1991.

halad, JHWH szándékaként azonban célba fog érni. S Izrael kizárólag Isten szuverén döntése alapján tekintheti magát elsőnek, nem pedig születési joga, rátermettsége, politikai-társadalmi súlya miatt: „*Nem azért szeretett meg, és nem azért választott ki benneteket az Úr, mintha valamennyi népnél nagyobbak volnátok – hiszen a legkisebbek vagytok valamennyi nép között –, hanem azért, mert szeret benneteket az Úr, és megtartja azt az esküt, amelyet atyáitoknak tett.*” (5Móz 7,7–8a)

Jákób-Izrael korporatív (önmagán túlmutató) személyiségként áll előttünk: az individuális és a kollektív sík egymásba fonódik. Egy emberi élettörténet egyben egy olyan közösség identitáselbeszélésévé válik, amely fontosnak tartja, nagyra értékeli a történetében Isten munkájaként megtapasztalt áldásokat, és erről kész másoknak is tanúvallomást tenni.¹³

Jákób alakja, a csetlő-botló, korántsem egyenes, hősies és erős – vagy inkább csak céltudatos és elkötelezett – fiatalabb fiú története ily módon Izrael önazonosságának, önértékelésének maradandó tükré lesz.

Izraelnek ez a tapasztalata később pedig magának az egyháznak, Krisztus népének is sajátjává válik: a mindenk ellenére elfogadott, megáldott, az ígéretek hordozójává tett emberi közösség hiteként – minden időben és minden korban.

3. Az áldás teológiája

3.1. AZ ÁLDÁS EVOLÚCIÓJA

A Szentírás egészét tekintve, ahogyan haladunk előre a könyvek sorrendjében, az áldás fokozatosan Isten szeretetének univerzális jelévé, jelenlétévé szélesedik ki.

Amint azt előbb már láttuk, Mózes első könyvében érzékelhető ennek a folyamatnak az eleje, azután a Tóra hagyományai továbbvezetnek bennünket az áldás kiteljesedésének útján. Az Ószövetség történeti

¹³ Lásd ehhez a témához: SARNA 2001, 404–405. o.

könyveiben az áldás teológiája egy nép létrejöttére, életére és jövőjére fókuszál elsősorban. A próféták írásaiban – főként a későbbi korokban – az áldás tartalma, iránya módosul. Nem csupán a választott nép sajátja lesz (mintegy Izrael „minőségjelzőjeként”), hanem a népek világára is kiterjed, hiszen Izrael küldetése az, hogy áldás legyen a föld népei számára, az ábrahámí ígéret alapján. Zakariás próféta (Zak 8,20–23) és Ézsaiás könyvének messiási szövegegyesége (Ézs 11,10) beszél a Sionhoz (Jeruzsálemhez) zárandokoló nemzetekről, akik az immár az egész földkerekséget átfogó, teljesen „kitágult” áldás részesei.

Így érkezünk el az Újszövetséghez, amely arról tanúskodik, hogy

az áldás elsősorban nem emberi életminőség, földi bőség, hétköznapi békesség és remény, hanem végső soron egyetlen személy: Jézus Krisztus:

„Áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki megáldott minket mennyei világának minden lelki áldásával Krisztusban.” (Ef 1,3) Ez azt jelenti, hogy őbenne valósul meg a legteljesebb módon Isten áldása, és általa árad ki Isten jósága és irgalmassága az egész teremtettségre.

Az evangéliumok tanúsága szerint a názáreti Jézus földi életében ennek az áldásnak, Isten országának megvalósulását munkálta, amikor gyógyított, új létre szabadított, tanított és az Atyával megélt egységét, boldogságát tárta kortársai elé. Jézus az áldott ember paradigmája: egy új Ábrahám, új Izsák, új Jákób, aki egyben a legteljesebben emberi Isten: *Deus humanissimus*. Krisztus Isten irgalmas jelenléte: ő az az áldás, amely már a világ teremtésekor, a *Kezdetben* ott volt, és kibontakozásra várt. A Kolossébeliekhez írt levél szerint: *„Mert tetszett az egész Teljességnek, hogy benne lakjék...”* (Kol 1,19)

Krisztus feltámadásával pedig az új lét végérvényesen beköszöntött: immár a Krisztusban élő közösségek tagjai munkálkodnak azért, hogy az áldás, Isten országa, az új létrend már itt a földön kibontakozhasson a szeretet által.

3.2. ISTEN ÁLD ÉS SZABADÍT

A Szentírás Istenről tanúskodó üzenetét vizsgálva arra lehetünk figyelmesek, hogy ebből a sokszínűségből alapvetően két tónus, két árnya-

lat tűnik ki, vagyis Isten cselekvését illetően kétféle beszédmód jelenik meg nagyon markánsan:

Isten áld és szabadít.

Claus WESTERMANN az Ószövetséget vizsgálva jut el arra a teológiai megállapításra, hogy Isten konstans jelenléte a világ életében az áldás valóságához kapcsolódik, míg időről időre tapasztalható erőteljes megjelenései, beavatkozásai a történelem menetébe a szabadítás, megmentés konkrét aktusaihoz kötődnek. A kettő együtt adja ki és jeleníti meg Isten munkáját, jelenvalóságát teremtésében és az emberi történelemben.¹⁴

Az Ószövetség két leghangsúlyosabb teológiai gondolata a teremtés és az exodus (Egyiptomból való kivonulás) teológiai tradíciói, amelyek szinte átszövik a különböző korokban létrejött hagyományokat. Jelen vannak természetesen a Biblia legelején mint meghatározó témák, amolyan útjelzők; azután felbukkannak később a történeti könyvekben, továbbá a zsoltárokból is találkozunk e két témával, és gyakran olvassunk utalást rájuk a prófétai hagyományban is.¹⁵

Ez a két teológiai csomópont jól összefoglalja Izrael tanúságtételének lényegét, amint azt ez a kis nép JHWH-val való szövetségi kapcsolata alapján megfogalmazta. Izrael úgy ismerte meg Istenét, mint aki hatalmát, népe felé való elköteleződését gondviselő és megmentő cselekedeteivel nyilvánítja ki. A traumatapasztalatok idején is csak ebbe a hitbe tudott belekapaszkodni ez a közösség, az „ígéretek népe”; nem is csodálkozhatunk azon, hogy éppen Második Ézsaiás (Ézs 40–55) vall nagyon bátran prófétai igehirdetéseiben JHWH teremtő és szabadító erejéről.

Az Újszövetség teológiai üzenete lényegében ráépít erre a két nagy teológiai témakörre: Isten Jézus Krisztusban adott kinyilatkoztatását a teremtés megújulásának gondolatával és az ember megszabadulásának, a bűnből, a létromlottság állapotából való megmenekülésének evangéliumával fűzi össze. Így lesz Jézus Krisztus Isten áldó és szabadító művének beteljesítője életével, halálával és feltámadásával: „*De Isten,*

¹⁴ WESTERMANN 1993.

¹⁵ Itt és most ennek illusztrálásaként elegendő csupán néhány igehely: 1Móz 1–2; 2Móz 14–15; 5Móz 26,5–11; 1Kir 8,22–53; Hós 11,1–4; Ézs 40,27–28; 43,15–19; Zsolt 136; 145.

gazdag lévén irgalomban, az ő nagy szeretetéért, amellyel minket szerezett, hogy minket is, akik halottak voltunk a vétkek miatt, életre keltett Krisztussal együtt [...] Hiszen kegyelemből van üdvösségetek hit által, és ez nem tőletek van: Isten ajándéka...” (Ef 2,4–5.8)

Az egykor Áron fiainak adott megbízást – hogy áldják meg Izrael közösségét (4Móz 6,22–27) – az Újszövetség tanúságtétele nyomán Jézus Krisztus maga veszi át. Ő a láthatatlan és kiábrázolhatatlan Isten felénk forduló arca: a gondviselő, könyörülő és megtartó Jelenlét.¹⁶

3.3. A JÓ SZÓ HATALMA

Az újszövetségi hagyományban az áldásra használt görög kifejezés az *ἐὐλογία* (*eulogia*), amely annyit jelent: *‘jót/jól mondani, üdvözölni, megáldani’*. Érdekes módon az ószövetségi koncepcióval ellentétben itt nem annyira az áldás „dologi”, materiális vonatkozásai jelennek meg a kifejezés mögött, hanem a verbális oldal, a kommunikációs folyamat kap hangsúlyt. A görög szemléletmód értelmében az áldás személyközi viszonyt, kapcsolati dinamikát tükröz, amely a legelemibb szinten szóbeli közlés, beszédaktus.¹⁷

Az Újszövetségben talán legerőteljesebben a Lukács szerinti evangélium épít az áldás teológiai koncepciójára: a jókor, jó helyen kimondott jó szó valójában maga az evangélium. Rögtön az első fejezetben Zakariásnak és Máriának hangzik fel az ígéret, akik emiatt áldják és magasztalják Istent (Lk 1), majd pedig a pásztoroknak hirdetik az örömhírt az angyalok (Lk 2,9–14), és még ugyanebben a fejezetben Simeon és Anna is áldja Istent, áldást mondva a kisgyermekre (2,21–40). Jézus gyógyításai és csodatételei ámulatot keltenek a kortársak körében, akik áldják Istent e jelek miatt (Lk 5,26; 18,43). Az evangélista persze tisztában van azzal is, hogy Jézus áldásos tevékenységét az Istentől kapott erővel végzi: *„Az egész sokaság igyekezett megérinteni őt, mert erő áradt ki belőle, és mindenkit meggyógyított.”* (Lk 6,19) Itt tehát az áldás „materiális” vonására is utalás történik.

Hosszan folytathatnánk még a sort az áldástémának az evangéliumi hagyományban való megjelenésére vonatkozóan. Legyen elég annyi,

¹⁶ Lásd erről részletesen: FRETTLÖH 2002, 120–123 o.

¹⁷ Ugyanez a koncepció jelenik meg a latin kifejezés háttérében is, amelyet a Vulgata használ: *benedicere/benedictio*, mely a görög szó tükörfordításának tekinthető.

hogy felidézzük még Lukács „beszámolójának” utolsó mondatait. Jézus mennybemenetelének leírásakor az evangélista így fogalmaz: „Ezután kivitte őket Betániáig, felemelte a kezét, és megáldotta őket. És miközben áldotta őket, eltávolodott tőlük, és felvitetett a mennybe. Azok pedig leborulva imádták őt, majd nagy örömmel visszatértek Jeruzsálembe; mindig a templomban voltak, és áldották Istent.” (Lk 24,50–53)

Az áldásmondás, köszöntés az Újszövetségben az apostoli levelek műfaji sajátosságai között is szerepel. Szinte mindegyik levélben találhatunk üdvözlő vagy elköszönő áldásformákat. Az apostoli igehirdetéshez a közösség tagjainak buzdítása, bátorítása is szorosan hozzákapcsolódott; az erősítő áldásmondatok főleg az üldöztetések idején váltak nagyon fontosá.¹⁸

Ezen a helyen tegyünk még egy rövid kitérőt a zsidóság áldásmondásokkal kapcsolatos gyakorlatai felé. A hellenizmus korától a zsidó közösségekben fokozatosan alakul ki az a praxis, hogy a mindennapokban felkeléstől lefekvésig, otthonról elindulva, illetve hazatéréskor, valamint az ünnepek egyes liturgikus mozzanataihoz áldásmondások elmondását írják elő Izrael bölcs tanítói és írástudói. A Biblia utáni zsidó irodalom körébe tartozó Misnában¹⁹ például – annak is a *Bráchtot* traktátusában, amely az áldásmondásokkal foglalkozik – találunk egy különleges szövegrészt. Itt az alábbiakat olvashatjuk:

„Aki olyan helyen jár, ahol nagy csodák történtek Izrael népével, azt mondja: Áldott legyen, aki csodákat művelt atyáinkkal ezen a helyen! Aki olyan helyen jár Izrael Földjén, ahol megszűnt a bálványimádás, azt mondja: Áldott legyen, aki megszüntette a bálványimádást a földünkön! Üstökösre, földrengésre, villámlásra, mennydörgésre és viharokra azt mondja: Áldott legyen, aki erejével és hatalmával betölti a világot! Hegyek, dombok, tengerek, folyók és sivatagok láttán azt mondja: Áldott legyen, aki a Teremtés munkáit végzi! Rabbi Jehuda azt mondja: Aki látja a nagy tengert, azt mondja: Áldott legyen, aki

¹⁸ Csupán néhány példa: Róm 1,7–8; 16,25–27; 1Kor 1,3–5; 16,23–24; 1Thessz 5,23–24; 1Pét 1,3–5.

¹⁹ A Misna az úgynevezett „szóbeli tan”, vagyis a Tóra egyes szakaszaihoz fűzött rabbinikus magyarázatok első gyűjteménye. A szó magyarul *ismétlést* jelent. Alapvetően a mózesi rendelkezésekből leszűrt vallástörvényeket (*halácha*) foglalja magában, ezenkívül rövidebb elbeszéléseket, tanításokat is olvashatunk benne. Végleges összeállításra Jehuda Hanászi nevéhez köthető a Kr. u. 2–3. században.

a nagy tengert teremtette! Csak akkor mondja, ha ritkán látja. Esőkre és a jó hírekre azt mondja: Áldott legyen, aki jóságos, és aki jót tesz! Rossz hírekre azt mondja: Áldott legyen az igaz bíró! Aki új házat épített, új szerszámokat vásárolt, azt mondja: Áldott légy, aki életben tartottál és megőriztél minket, és elhoztál erre az időre!”²⁰

3.4. AZ EMBER MINT ÁLDÁSKÖZVETÍTŐ

A Biblia az Isten áldásaiban részesülő vagy annak épp a hiányát érző emberek szavát közvetíti számunkra sok évszázad távolából.

A hitvallások, tanúságtételek közösségi és egyéni tapasztalatokat tükröznek, egyes és többes számú megfogalmazásban tárják elénk a maguk és mások boldogulásáért küzdő, mélységekben és magasságokban Istent kereső emberek gondolatait.

Miközben olvassuk ezeket a vallomásokat – legyenek akár zsoltárszövegek vagy evangéliumi történetek –, az a benyomásunk támad, hogy a bibliai emberek komolyan számoltak az áldás valóságával. Azzal is tisztában voltak, hogy ők maguk egy beláthatatlanul nagy, egybefont háló szálai: életük eredendően összekapcsolódik másokéval, felelősséggel tartoznak egymásért és a világukért – ilyen módon pedig együttműködhetnek Istennel az áldás továbbadásában is.

A Bibliának szinte mindegyik könyvében találkozunk olyan emberekkel, akik továbbadják az áldást – ott, ahol éppen vannak, azoknak, akikhez küldetnek, akik rájuk vannak bízva. Érdekes módon az „áldott ember”, a *baruk* már az Ószövetségben személynévvé vált. Jeremiás titkárárt, írnokát is így hívták.

Az áldásközvetítő szerepkör nagyon sokoldalú.

Áldásként adható tovább a mesterségbeli tudás, a világra vonatkozó ismeret, a bölcsesség számtalan formája. Ám áldás az élet szeretete, a derűlátás, az emberség, a munkabírási és a tolerancia, a gondoskodás vagy az Istenbe vetett mély bizalom is – ez mind-mind továbbadásra vár.

²⁰ ASAF 2015.

Érdekes megfigyelnünk, hogy akárcsak egyetlen bibliai szereplő is milyen lehetőségeket hívhat elő, micsoda erőket mozgathat meg azzal, hogy nem zárkózik el az áldás továbbadásának feladata elől. Bóáz elfogadja Ruthot, az idegen asszonyt, és így Dávid dédapja lesz. Mirjám féltve őrzi a kisöccsét a Nílus partján: így menekülhet meg az a Mózes, aki majd megmentője lesz egy egész népnek. Eszter legyőzi félelmét, és kiáll az övéi mellett: e másik nagy szabadulás emlékezete azóta is élő maradt. A damaszkuszi úton megtért üldöző, Saul vállalja az üldöztetés kockázatát, és elkezd hirdetni Krisztus evangéliumát. Igehirdetése nyomán futótűzként terjed az örömhír szerte a világban.

Az áldásközvetítők munkája nyomán a világ mindig elkezd változni.

Egyetlen apró vállalás, kicsiny gesztus, egyetlen jó szó vagy kedves mozdulat sem mellékes vagy hiábavaló. Ha következetesen gyakoroljuk az áldás továbbadását, azt vesszük észre egy idő után, hogy ez végső soron az életformánkká válik. Áldottak és áldók vagyunk... És azt gondolom, ez a legjobb, ami történhet velünk: „...mondjatok áldást, hiszen arra hívatatok el, hogy áldást örököljete.” (1Pét 3,9)

Végül álljon itt még egy rövid gondolat Dietrich Bonhoeffertől, aki élete nagyon nehéz, utolsó időszakában mégis meggyőződéssel vallotta:

„Isten áldásában részesít minket, boldogságban és szenvedésben. Aki áldásban részesült, csak egyet tehet: továbbadja az áldást, igen, azon a helyen, ahol van, ott kell áldássá lennie. Csak a lehetetlenből újulhat meg a világ, ez a lehetetlen pedig Isten áldása.”²¹

Felhasznált irodalom:

- Asaf, Uri: Misna magyarul – Brachot traktátus 9. *Szombat. Zsidó politikai és kulturális folyóirat*, 2015. november 26. <https://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul-9>. (Megtekintés: 2019. február 2.)
- AUSTIN, John L.: *Tetten ért szavak*. Ford. Pléh Csaba. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.

²¹ LEHEL 1988, 116. o.

- BRUEGGEMANN, Walter: *Az Ószövetség teológiája*. Ford. Tunyogi Lehel. Exit Kiadó, Kolozsvár, 2012.
- ELIADE, Mircea: *A szent és a profán*. Ford. Berényi Gábor. Helikon Kiadó, Budapest, 2014.
- ELIADE, Mircea: *Vallási hiedelmek és eszmék története*. Ford. Saly Noémi. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
- FOKKELMANN, Jan P.: *Narrative Art in Genesis. Specimens of Stylistic and Structural Analysis*. 2nd Ed. Wipf & Stock Publishers, Eugene, Oregon, 1991.
- FRETTLÖH, Magdalene L.: *Theologie des Segens*. Christian Kaiser Verlag, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 2002. (Biblische und dogmatische Wahrnehmungen 4.)
- LEHEL Ferenc (szerk.): *Válogatás D. Bonhoeffer legismertebb műveiből. Fegyelem, tett, szenvedés, halál*. Ford. Lehel Ferenc. Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1988.
- Misna: Ávot traktátusa. *Zsidó.com*. <http://zsido.com/fejezetek/misna-avot-traktatusa-az-atyak-bolcs-tanitasai/>. (Megtekintés: 2019. január 13.)
- PÓCS Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányság*. Balassi Kiadó, Budapest, 2004. (Tanulmányok a transzcendensről 4.)
- RÓZSA Huba: *A Genesis könyve II. A pátriárkák (Gen 11,27–20,18)*. Szent István Társulat, Budapest, 2009.
- SARNA, Nahum M.: *Genesis*. The Jewish Publication Society, Philadelphia, New York, Jerusalem, 2001. (The JPS Torah Commentary)
- SCHARBERT, Josef: *Genesis 12–50*. Echter Verlag, Würzburg, 1986. (Die Neue Echter Bibel – Kommentar zum Alten Testament mit Einheitsübersetzung 16.)
- SEARLE, John R.: *Elme, nyelv és társadalom*. Ford. Kertész Balázs. Vince Kiadó, 2000.
- SYRÉN, Roger: *The Forsaken First-born. A Study of a Recurrent Motif in the Patriarchal Narratives*. Sheffield Academic Press, Sheffield, 1993. (JSOT SS 133.)
- WESTERMANN, Claus: *Az Ószövetség teológiájának vázlatja*. Ford. Fórisné Kálós Éva. Református Teológiai Akadémia Bibliai és Judaisztikai Kutatócsoport, Budapest, 1993.
- WESTERMANN, Claus: *Genesis. Kapitel 12–36*. 2. Aufl. BKATI/2, Neukirchner Verlag, Neukirchen-Vluyn, 1989.
- WILLIAMSON, Paul, R.: *Abraham, Israel and the Nations. The Patriarchal Promise and Its Covenantal Development in Genesis*. Sheffield Academic Press, Sheffield, 2000.
- WOLFF, Hans W.: *Az Ószövetség antropológiája*. Ford. Blázi György. Harmat Kiadó – Pápai Református Teológiai Akadémia, Budapest, 2001.

Bibliórák

AZ ÖRÖMMEL ÁLDOTT ÉLET

*Kilenc részből álló bibliaórai sorozat
a Boldogmondások (Mt 5,1–12) alapján*

SEFCSIK ZOLTÁN

BEVEZETŐ

Egy alkalommal a Boldogmondásokról elmélkedve találkoztam a megjegyzéssel, miszerint ha a *boldog* szót akarnánk körülírni, akkor a legközelebbi kifejezés a bibliai hagyományban élő *áldott* szó lehetne. Inspirálónak találtam az ötletet, hogy a munkaprogram *áldás* témáját a Hegyi beszéd híres nyitánya felől is feldolgozhatnánk.

Nem óramenetet, hanem inkább felkészülést segítő háttéranyagot igyekeztem készíteni bibliai példákat keresve, rövid exegetikai kitekintésekkel, illusztrációkkal, – szándékom szerint – inspiráló, beszélgetést segítő kérdésekkel és a textust feldolgozó, egyszerű módszerekkel. Azt remélem, hogy ebből mindenki – saját csoportja ismeretében – imádságos tapasztalatait és olvasmányélményeit alapul véve tud majd válogatni, és össze tud állítani egy konkrét bibliaórai anyagot. Így indulhatnak majd izgalmas útra egyházunk kisebb-nagyobb csoportjai, miközben az áldott életéről gondolkodunk, s a Megváltónk által boldognak mondott utat kutatjuk.

I. BOLDOG ÉS ÁLDOTT ÉLET ÖSSZEFÜGGÉSE

1. A SOROZAT ALAPIGÉJE (MT 5, 1–12)

„Amikor Jézus meglátta a sokaságot, felment a hegyre, és miután leült, odamentek hozzá tanítványai. Ő pedig megszólalt, és így tanította őket:

Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa. Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak. Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a földet. Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, mert ők megelégtettek. Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmaságot nyernek. Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátták Istent. Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak nevezetnek. Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, ha énniattam gyaláznak és üldöznek titeket, és mindenféle rosszat hazudnak rólatok. Örüljetek és ujjongjatok, mert jutalmatok bőséges a mennyekben, hiszen így üldözték a prófétákat is, akik elöttetek éltek.”

2. KÉRDÉSEK A BEVEZETŐ BESZÉLGETÉSHEZ:

- ▶ „Áldott ember” – kiről mondtuk/gondoltuk már ezt és miért?
- ▶ Tudunk-e olyan személyt megnevezni, akiről azt gondoljuk, hogy ő boldog ember, és vajon miért mondjuk ezt róla?
- ▶ Ha egy képet kellene festeni a boldogság témáról, az mit ábrázolna?

3. A GÖRÖG KIFEJEZÉS JELENTÉSÉNEK FORMÁLÓDÁSA

Boldog és áldott

Nagyon izgalmas lehetőségnek találok, hogy az áldás témáját feldolgozva, az áldott élet útjait kutatva a Boldogmondásokra figyelhetünk. A két téma összekapcsolódását Jézus Urunk beszédgyűjteményének kulcsszava adja, melyet Máté görögül a *makariosz* szóval írt le. Bár a fordítások többsége a *boldogság* kifejezéssel igyekszik megragadni e szó jelentéstartalmát, a szakaszt közelebbről vizsgáló kommentárok megjegyzése szerint azonban a jézusi értelemben vett boldogság megértéséhez fontos tudunk, hogy a fogalom jelentése nagyon közel áll egy másik bibliai kifejezéséhez: az *áldott* fogalmi tartalmához: „A boldogság ugyanis egy szubjektív állapot, ellenben Jézus objektív ítéleteket mondott ezekről az emberekről. Ő nem azt jelentette ki, hogyan érzik magukat (jelen esetben boldognak), hanem azt, amit Isten gondol felőlük,

és aminek következtében igazán áldottnak mondhatók” – írja például John STOTT.¹

Használata és jelentése a görögöknél *Makariosz* – ebben a formában Pindarosznál (Kr. e. 5. sz.) találhatjuk, a *makar* költői formájaként, s később átkerül a hétköznapi szóhasználatba is. Eredetileg az istenek állapotának jelzése volt: az aggodalom, munka, fáradság, szenvedés és halál felett állók különlegesen szerencsés állapotáé.² Később használatba került a halottak kapcsán is, annak kifejezésére, hogy ők már átkerültek abba a bizonyos gond nélküli, isteni állapotba. (Érdekes, hogy ez a szemlélet a magyar nyelvben is megmaradt a *megboldogult* kifejezés formájában.) Használatos lett továbbá a gazdagság megjelölésére, hiszen a jólét látszólagos fölül-emelkedést ad a hétköznapi gondokon. Sajátos formaként az úgynevezett *makarizmus* gesztusával az illető szerencsés állapotát dicséri, áldja, kiemelve e szerencse alapját és feltételeit.

A Septuaginta és a judaizmus szóhasználatában

Érdekes irányt vesznek a makariosz és a makarizmusok: többnyire személyekre és nem állapotra vagy tárgyakra kezdik használni a kifejezést. A Biblia görög szövegében – jelentős különbséget mutatva a hellenisztikus szóhasználattól – ez a szó nem kerül elő Istenre utalva (két kivétellel: 1Tim 1,11; 6,15). Isten a makariosz adományozójaként szerepel, s a makariosz egyfajta „életcélbetöltés” a jólét, a gyermekek és a bölcsesség stb. adományával.³

Az Újszövetségben

Nagyon érdekesnek találom azt a megfogalmazást, ahogy a szócsoport (*makariosz, makaridzein, makarizmosz*) jelentésbeli előfordulását a WNT összefoglalja: A szócsoport újtestamentumi különlegessége abban áll, hogy döntő többségében arra az egyedülálló vallásos öröme vonatkozik, amely az emberben az üdvösségben és az Isten országában

¹ STOTT 1993, 26–27. o.

² WNT 365. o.

³ Uo. 368. o.

való részesezés ébreszti fel.⁴ Úgy tűnik, ha meg akarjuk érteni a Boldogmondások mélységét, ezeket a kifejezéseket is érdemes izlelgetnünk: *Isten országának öröme, Isten áldása és Isten jelenlétének boldogsága.*

4. EXEGETIKAI MEGJEGYZÉSEK

A Hegyi beszéd nyitányaként szerepelnek az idézett, különleges mondatok. Annak a beszédnek a bevezetéseként, amely Jézus legradikálisabb tanítását, az ő sajátos – John Stott kifejezésével – „ellenkultúráját” foglalja össze. És valóban: az egész Hegyi beszéd egy ilyen „ellenmozgásban” van. Szinte kiprovokálja megszokott fogalmaink újragondolását. A *boldogság* szó használata is „ellenmozgásban van” mindazzal szemben, amit általában ösztönösen értünk alatta.

De kinek szól Jézus? Valóságos tömeg kerekedik a Mester körül, de ő a tanítványokhoz fordulva kezdi mondandóját. Úgy tűnik, hogy bár Urunk a boldogságmondásokat mindenkinek szánja, de csak a hozzá közel lévőknek, a tanítványoknak van esélyük megérteni és megvalósítani őket.

Többféle módon lehet szemlélni ezeket a nagyszerű mondatokat. Van, aki egy lépcsősorként látja őket: egyre feljebb vezetnek a tanítványság útján, ezért időben előre haladva, egymás után lehet csak megvalósítani őket. De téren álló ajtókként is szemlélhetők, amelyek mind a jézusi boldogság felé vezetnek. Megint más magyarázat szerint ez a növekedést szolgáló életprogram, mely végső soron a lélekben, hitben, a Jézussal való közösségben való növekedés boldogságát mutatja.

5. GONDOLATOK A TEXTUSHOZ

Azt hiszem, nagyon fontos észlelnünk, hogy Megváltónk ígéretében tartalma szerint valami másfajta életállapot vár ránk, mint amelyet a hétköznapi szóhasználatban mi *boldogságnak* hívunk. Valószínűleg sok keresztény csalódott már, amikor a világi értelemben vett boldogságot kereste Jézusnál, és azt nem érte el automatikusan. Fontos tisztázni ezt a különbséget. Ha mint a korabeliek, mi is tanítványként ülünk Mesterünk köré, és figyelmesen hallgatjuk őt, átformálódhat az elképzelésünk, és megérthetjük, hogy nem a világi boldogságot, de annál jóval

⁴ Uo. 369. o.

többet akar adni: az áldott élet örömét, a Krisztus-követés boldogságát. Jézus szavai más irányba visznek, mint először gondoljuk, viszont közelebb hozzák az igazi boldogságot, mint gondolnánk: hiszen azt nem valami homályosan távoli jövőben ígéri, hanem végig jelen időben beszél róla! Így végül – minden látszólagos ellentmondásával együtt – mégis élhet a remény, hogy van igazi boldogság, és hogy Urunkhoz közel húzódva részünk lehet benne.

6. ILLUSZTRÁCIÓ:

Gondolatok Jézus szavainak feszültségéhez:

Egy ifjúsági bibliaórák megjegyzése a szakasz felolvasása után: „Hát ez pont az ellentéte annak, amit én gondoltam a boldogságról...”

Adrian Plass írja egy helyen:

„Rengeteg keresztényt ismerek a legkülönfélébb fajtájú és nagyságú felekezetből, mindegyikük más és más, s mégis fontos része Krisztus testének. Néhányuk – s köztük talán én is – azon »gyengébbnek látszó részek« egyike, amelyekről Pál a Korinthusi levélben beszél. Ha teljesen őszinte akarok lenni, be kell vallanom, nem a boldogság a közös ezekben az emberekben. Sokan (valójában nagyon is sokan) legalább annyi fájdalommal, családi problémával, betegséggel, kétségekkel és kudarcokkal küszködnek a mindennapjaikban, mint amennyi örömet lelik a hívő életben. (Persze meglehet, hogy véletlenül pont a legszerencsétlenebb keresztények közül kerülnek ki a barátaim és ismerőseim, de nem hinném.) Az a közös bennük, hogy valamennyien Jézust próbálják követni.”⁵

7. KÉRDÉSEK A BESZÉLGETÉSHEZ:

- ▶ Melyik az a boldogmondás, mely a legmeglepőbb számodra?
- ▶ Melyik az, amelyik éppen most biztatást jelent a számodra?

⁵ PLASS 2003, 85. o.

II. „BOLDGOK A LELKI SZEGÉNYEK, MERT ÖVÉK A MENNYEK ORSZÁGA”

1. KIK A SZEGÉNYEK?

Az újszövetségi *szegények* szó értelmét az Ószövetségben gyakran előkerülő *ani* kifejezés segíti megérteni: kezdetben szó szoros értelemben *nélkülözőt* jelentett. Mivel azonban a nélkülöző egyetlen kincse Isten marad, tartalma ezzel a lelki színezettel gazdagodott, és az Istentől való alázatos függéssel azonosult. Jó néhány példát lehet találni erre az Ószövetségben: *„De meghagyom közöttetek maradékul a szegény és nincstelen népet, amely az Úr nevében keres oltalmat.”* (Zof 3,12); *„A nincstelenek és szegények vizet keresnek, de nincs, nyelvük kiszárad a szomjúságtól. De én, az Úr, meghallgatom őket, én, Izráel Istene, nem hagyom el őket. A kopár hegyeken folyókat fakasztok, a völgyek mélyén forrásokat, a pusztát bővizű tóvá változtatom és a szomjú földet vizek forrásává.”* (Ézs 41,17–18); *„Ezt mondja a magasztos, a felséges, aki örök hajlékában lakik, szent az ő neve: Magasságban és szentségben lakom, de a megtörttel és alázatos lelkével is. Felüdítem az alázatosak lelkét, felüdítem a megtörttek szívét.”* (Ézs 57,15)

Talán a legfontosabb számunkra Ézs 61,1, ahol a megjelenő Messiás hangját hallatja a próféta, s mely szakaszt Jézus Urunk olvasott fel názáreti prédikációjában (Lk 4):⁶ *„Uramnak, az Úrnak lelke nyugszik rajtam, mert felkent engem az Úr. Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, bekötözzem a megtört szívüket, szabadulást hirdessek a foglyoknak, és szabadon bocsátást a megkötözötteknek.”*

Némi provokatív ellentmondás rejlik Jézus szavaiban a judaista hagyománnyal szemben, melyben az áldott és boldog állapot inkább az anyagi jóléttel kapcsolódott össze (lásd a fenti szómagyarázatot és Jób könyvének teológiai háttérét).

⁶ Lk 4,16–19.

2. BIBLIAI PÉLDÁK

A farizeus és a vámszedő (Lk 18,9-14) és a gyermekek evangéliuma (Lk 18,15-17)

Exegetikai megjegyzések

Különleges szófordulatokat találhatunk az eredeti, görög nyelvű evangéliumban. A 11. versben szereplő „*imádkozott magában*” (RÚF) kifejezést például PRÓHLE Károly javaslata szerint⁷ úgy is lehet fordítani, hogy „*imádkozott önmagáról*”, még ha ez magából ebből a kifejezésből nem is következne, Jézus azonban a történet befejezésében a farizeus indítékait is feltárja: „*aki felmagasztalja magát...*” Saját szavainkkal tehát így is vissza lehetne adni a történéseket: a farizeus így dicsekedett Isten előtt... (még akkor is, ha imája – a szokásos formula szerint – hálaadással kezdődik).

A farizeus magatartásának furcsasága, hogy egy eredetileg jó szándékú törekvés siklik benne félre. Próbálták komolyan venni a törvényt és a törvénytelenül élő Izraelt tanítani. Ezért előfordult, hogy „*túlteljesítették*” a mózesi törvényt, mintegy kárpótlásként Izrael fiainak számos törvénytelenége miatt. Egyszer kellett volna csak bőjtölni, de a történetbeli farizeus kétszer bőjtöl, mintegy kárpótlásként. Nem kellene mindenből tizedet adni, de ő mindenből ad (ugyanis például a gabona, a must és az olaj után a termelőnek kellett – de hátha az elmulasztotta ezt megtenni). Isten elé áll, de igazából semmit nem kér, mert ő – saját megítélése szerint – gazdag, és nincs szüksége Isten ajándékaira.

A vámszedőket a bűnösök közé sorolták, hiszen részt vettek a nép kiuzsorázásában. Jogosan viselték a nép megvetését, hiszen együttműködtek az elnyomó hatalommal, és köztudottan többet szedtek be, mint kellett volna, miközben ebből maguk – vámszedői besorolásuktól függően – meggazdagodtak. Egy ilyen alak jelenik meg a történetben, akit Jézus olyannak fest le, mint aki teljes bűnbánattal áll meg Isten előtt e szavakkal: „*Istenem, légy irgalmas nekem, bűnösnek!*” Isten elé áll, és irgalmat kér, mert elismeri, hogy ő igazából koldus, aki rászorul Isten ajándékaira.

A példázat – jellemző módon – provokatív: a korabeli társadalom köztisztelőben álló alakja most ellenpélda lett a gőgje miatt. A meg-

⁷ PRÓHLE 1991, 272. o.

vetett vámszedő pedig – Isten előtti alázata miatt – példaértékű. A *megigazulva* szó „szenvedő szerkezetete” Isten munkáját láttatja a háttérben. Úgy is mondhatnánk: Isten ezt megigazította, a másikat nem...

3. GONDOLATOK A TEXTUSHOZ

A gőg saját magát fosztja meg Isten ajándékaitól. Isten elé áll ugyan, de ökölbe szorított kézzel: saját vélt vagy valós értékeiben bízik, ezért nem tudja megragadni Urunk lehajló, megigazító kegyelmét. Az alázat nyitottság az égre, Isten ajándékaira. A lelki értelemben üres kézzel való odaállítás magában hordja az ajándék megragadását, fogadni képes Isten megigazító kegyelmét.

A gyermekkeresztségi liturgiából is jól ismert eseményeket az előző példázattal – véleményem szerint – éppen az áldás témája köti össze Lukács evangéliumában. A korabeli társadalom szemében gazdasági „haszonnélküliségük” miatt alacsony rangú, „szegény” gyermekek (a Lukács által használt szó szerint egészen kis gyermekek, talán csecsemők) kerülnek Jézus elé.

Azzal, hogy Jézus utat nyit számukra, örök érvényű példáját adja annak, miként működik Isten országa: azt csak elfogadni lehet mint ajándékot. Nem lehet kiérdemelni, nem lehet elég méltóvá lenni hozzá. Hiszen ha ezek kellenének hozzá (s a tanítványok tévedése talán éppen ebben rejlett), akkor egy egészen kis gyermek milyen „belépőt” tudna felmutatni? Nincs semmije szegénynek...

KÉRDÉSEK A BESZÉLGETÉSHEZ:

- ▶ Tudnánk-e példát mondani arra, hogy milyen mai szereplőkkel (hivatással, foglalkozással) lehetne helyettesíteni a farizeust és a vámszedőt, hogy a történet éle érezhető legyen?
- ▶ Képzelnék magunkat a farizeus helyébe! A saját életünkben vajon ki az/kik azok, akit/akiket mi a vámszedő szerepében látunk? (Lehet, hogy nem is kell hangosan megválaszolni, csak kinek-kinek magában.)
- ▶ Jézus többször mutat a gyermekekre példaként. Vajon miért mondja azt, hogy övék a mennyek országa?

4. ILLUSZTRÁCIÓ:

A Megváltó szobra Koppenhágában

Stanley Jones egyik prédikációjában olvastam egy különleges, koppenhágai Jézus-szoborról. Amikor megadtott, hogy másfél napot a dánok fővárosában tölthettem feleségemmel, felkerestük a nevezetes helyet, a Vor Frue Kirke székesegyházat, ahol az oltárkép helyett egy márványszobor áll feltámadott Urunkról, a főhajó elején. Lehet távolról is nézni – felismerhető; de körbe is lehet járni – csodálatra méltó; az igazi arcát azonban csak a templom egyetlen helyéről nézve fedí fel: ha az oltárhoz odalépve, a térdeplőről tekintünk fel, akkor látjuk igazán: még a hideg kövön át is érzékelhetően barátságos arc néz az ott térdeplőre. Azt hiszem, ez valóban így van: a Megváltó igazi arca csak a személyes, alázatos imádságból felnézve látható.

Anthony de Mello története⁸

Egy fiatalember jött a mesterhez, és azt kérdezte:

– Körülbelül mennyi idő kell ahhoz, hogy elnyerjem a megvilágosodást?

– Tíz év – mondta a mester. A fiatalember meghökkent.

– Olyan sok? – kérdezte hitetlenkedve.

Mire a mester:

⁸ DE MELLO 1998, 45–46. o.

- Nem, tévedtem. Neked húsz év is kell.
- Miért dupláztad meg az éveket? – kérdezte a fiatalember.
- Ha jobban belegondolok, a te esetedben meglesz az harminc is – mondta a mester.

A boldog, azaz örömmel áldott élet első titka talán ez: *gyermeki bizalommal nézni és rábízni magunkat gondviselő, megváltó és pártfogó Istenünkre.* Hiszen az ő ajándékai már itt a mennyországot jelentik.

III. „BOLDGOK, AKIK SÍRNAK, MERT ŐK MEGVIGASZTALTATNAK”

1. GONDOLATOK A TÉMÁHOZ

A klasszikus igemagyarázat szerint a bűneik felett sírókról van szó Jézus Urunk eme mondatában. Ezt azonban meggyőződésem szerint a maga lehető legteljesebb mélységében kell értenünk. Az Újszövetség szóhasználatában a bűn többféle kifejezéssel leírt „seb” emberlétünk szövetén. Némely kifejezés a törvényszegéssel, törvénytelenséggel, gonosszággal, más a mellélépéssel, letéréssel, egyszóval a céltévesztéssel fejezi ki ugyanazt a szomorú léthelyzetünket, melyből menteni jött Megváltónk. Ezt azért tartom fontosnak hangsúlyozni, mert ilyen értelemben a bűn feletti síráshoz tartozik nemcsak a konkrét, bűnös tettek felismerését követő bűnbánat könnye, hanem minden olyan fájdalom is, amelyet saját céltévesztésünk, önmagukban gyógyíthatatlan hiányosságaink miatt hordozunk, sőt a legtágabb értelemben a gyász is idetartozhat. Mindenképpen az Isten előtt elhullatott könnyekről van tehát szó benne: amikor karnyújtásnyira van a Vigasztaló.

Nagyon találónak tartom Gyökössy Endre megfogalmazását, aki azt mondja: „Boldogok, akik még sírni tudnak, mert őket még meg lehet vigasztalni”⁹ illetve „boldogok, akik úgy sírnak, hogy van Vigasztalójuk.”¹⁰

⁹ Gyökössy 1990, 21. o.

¹⁰ Uo. 23. o.

2. BIBLIAI PÉLDÁK: PÁL APOSTOL BŰNBÁNATA ÉS VIGASZTALÁSA (RÓM 7,14 – 8,4; 2KOR 12)

Exegetikai megjegyzések a Római levél szakaszához

A Római levél hatalmas ívű gondolatmenetében az apostol – mielőtt a 8. fejezettel a tetőpontra érne – szinte felnyög (ha úgy tetszik, „el-sírja magát”) a benne lakó bűn törvényszerűségeit látva. Így ír erről SCHOLZ László:¹¹ „Az önmagával meghasonlott ember fekete szénrajza gyászkeretben. De nem néma kép. Velőtrázó sikoltása áthat a keresztyén századokon a mába, és föl fogja riasztani a jövődőt is, míg megváltatlan ember él a föld színén: »Óh, én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem a halálnak testéből?« Ellenben már azt is tudja, hogy emiatt elkeseredve mit kell tennie: Krisztusban bíznia, a Lélek erejét kérve és a kegyelem uralma alatti lét békességét megragadva örülnie...”

Már az anyaszentegyház legrégebbi írásmagyarázati hagyományától kezdve felvetődik az alapvető kérdés a szakasz kapcsán: amikor az apostol itt egyes szám első személyben önmagáról beszél, akkor a megtérése előtti Saulról vagy a már Krisztushoz megtért Pálról van szó? Augustinus előbb az első, majd később az utóbbi mellett érvelt, a reformátorok pedig a későbbi magyarázatához ragaszkodva gondolkodtak a szakaszcsoportról.¹² De a 20. századi nagy teológiai vitákban is folytatódott róla az eszmecsere, és értelmezése terén a mai napig vannak különbségek a kegyességi irányzatok és felekezetek között. Az exegetikai kérdés ezúttal sokkal több, mint egy konkrét bibliai hely értelmezési problémája: egész keresztyén emberképünket meghatározza a kérdés, hogy miként vélekedünk ennek az igehelynek a jelentéséről.

Lutheri teológiai örökségünkben – az említett módon – nem az időbeli választóvonal tekintetében szerepel a szakasz értelmezése, hogy tudniillik a megtérés előtti vagy utáni állapotára néz az apostol. A lényeg inkább az, hogy Pál csak a saját erejére, gondolataira és érzéseire és/vagy a Feltámadottra és a kegyelmének Lelke által közvetített erejére néz. Egészen világossá válik így: Pál még keresztyénként sem tud csupáncsak önmagára nézve örülni. Mert saját magában, az indulatai

¹¹ SCHOLZ 1998, 51. o.

¹² STUHLMACHER 1989, 105. o.

mélyén mindig talál tökéletlenséget, céltévesztett és Isten törvényét átlépni akaró indítékokat. Luther – éppen ehhez a részhez fűzött – magyarázatában fogalmazza meg a szállóigévé vált gondolatot: A megkeresztelt ember is élete végéig egyszerre bűnös és igaz.¹³

És micsoda vigasztalás az, amit Pál szinte újra felfedezve, ujjongva tár az olvasó elé: *„Hála legyen Istennek, a mi Urunk Jézus Krisztus által!”* (Róm 7,25) És ehhez a vigasztaláshoz hozzátartozik mindaz, amit a 8. fejezet elején elkezd taglalni, és amelynek csúcsa a fejezet végén lévő, szinte himnikus vallomás: *„Mert meg vagyok győződve, hogy [...] semmiféle más teremtmény nem választhat el minket Isten szeretetétől, amely megjelent Krisztus Jézusban, a mi Urunkban.”* (Róm 8,38–39)

Exegetikai megjegyzések a Második korinthusi levélhez

Pál nagyon személyes hangvételi vallomása ez a részlet. A korinthusi gyülekezet egy csoportjával vitában álló Pál, akinek apostoli tekintélyét talán valamely „erőtlenége” miatt megkérdőjelezték, előbb kissé ironikus hangvétellel, aztán nagyon személyes vallomással ír felvállalt erőtlenségéről, amelyben furcsamód végül is örömet leli.

A titokzatos tövis – melyet a Sátán angyalának mond az apostol – minden korban foglalkoztatta az írásmagyarázókat, igeolvasókat. Sokféle magyarázatkísérlet született már rá: lehetett talán valami szembetegség, malária, beszédhiba, gyenge megjelenés, vissza-visszatérő kísértések... Akárhogy is volt, egy valami biztos: Pál azt élte meg, hogy önmagában kevés az ereje, nem tud tökéletes lenni. Egyébként az eredeti görög szöveg sokszor emlegetett érdekessége, hogy a tövisként fordított *szkolpsz* inkább *karót* jelent. Ez elég beszédes önmagában is, és sokat elárul arról, hogy Pál bizonyára – még ha könnyek nélkül is, de – sokat sírhatott gyengesége, szenvedése miatt.

Ugyanakkor micsoda vigasztalás ez: *„Elég neked az én kegyelemem...”* (2Kor 12,9)! Mintha azt mondaná: nyugodj meg, az én kegyelemem elegendően erős, bőségesen van belőle, visszavonhatatlan ajándék! János apostol is így emlékszik vissza Urunkkal való közös útjára: *„Mi pedig valamennyien az ő teljességéből kaptunk kegyelmet kegyelemre.”* (Jn 1,16)

¹³ Uo. 106. o.

3. ILLUSZTRÁCIÓ:

A *misszió* című film egy jelenete a 36:30–42:05 szakasz között.
Videó: <https://youtu.be/kYpj61IDXTI>

1987-ben készült *A misszió* című, később számos díjjal jutalmazott film, amely McNaspy jezsuita atya *Lost Cities of Paraguay: Art and Architecture of the Jesuit Reductions, 1607–1767* című könyvéhez kapcsolódik, és a 18. századi Dél-Amerikában játszódik. Az Iguazú-vízesés fennsíkján élő indiánok között munkálkodó jezsuiták vezetője hírt kap arról, hogy az indiánok életét korábban megkeserítő rabszolgavadász börtönbe került a testvére meggyilkolása miatt. Az atya felkeresi a volt rabszolgavadászt, és ráveszi, hogy egyfajta engesztelésül csatlakozzon a misszióhoz, és éljen azokért, akiket eddig megnyomorított. A rabszolgavadász elindul a jezsuitákkal a vízesés felé, de makacs módon magával viszi korábbi életének minden jelképét: egy nagy hálóból szőtt batyuban ott van a páncélja és a fegyverei. Hegyen, völgyön, víz-eséseken át hurcolja magával a hosszú kötél végére csomózott nehéz terhet – többször veszélyeztetve ezzel saját életét és a többiek épségét. A szerzetesek közül többen le akarják vágni róla az akadályozó nehezéket, de ő nem engedi. A vezető atya megjegyzése szerint ezt csak azok vehetik le róla, akik ellen vétkezett. Ezután egy gyönyörű jelenet következik, amikor felérnek az indiánokhoz: azok – felismerve a rabszolgavadászt – először kést szegeznek a torkának, de az indián főnök és a vezető atya rövid szóváltása után az egyik indián levágja róla a bűnei batyuját, és belegörgeti az ott lévő szakadékba, s az elmerül a víz mélyén.

A rabszolgavadász keserves sírásra fakad, de ahogy hátba veregetve őt sorban odalépnek hozzá az indiánok, a könnyein át nevetve végül megszűletik az ő arcán is a megvigasztaltak mosolya...

A boldog, azaz örömmel áldott élet egy másik titka talán ez: *van, aki arcunkról letörli bűnbánatunk könnyét, és új kezdettel ajándékoz meg, miközben a tenger mélyére veti bűneinket!* És az ő kegyelme elég nekünk, elkísér életünk végéig. Ez nemcsak egy érzés, hanem az Istennel és a magunkkal való megbékélés áldott állapota is.

IV. „BOLDGOK A SZELÍDEK, MERT ŐK ÖRÖKLIK A FÖLDET”

1. BEVEZETŐ FELADATOK:

- ▶ A körben ülők egymás után (élve a passzolás lehetőségével is) mondjanak kifejezéseket, melyek eszükbe jutnak a *szelídség* szóról. Ne szinonimákat kérjünk, hanem szabad asszociációval keressünk fogalmakat, személyeket, tárgyakat...
- ▶ Ezt követően fordítsuk meg: mi a *szelídség* ellentéte? Csináljunk egy másik kört ezzel a kérdéssel visszafelé!

2. GONDOLATOK A TÉMÁHOZ

A görög *praüsz* szó *szelídet*, *alázatost*, *tapintatost*, *figyelmest*, *udvariast* jelent, tehát az önuralommal valamiféleképpen összefüggésben álló tartalmat hordoz. Jézus Urunk jellemvonásai közül a legkülönlegesebb talán éppen ez a szelídség. Miközben valódi uralkodó, a királyok királya ő, önuralommal van jelen e földi világban. Szelídsége nem a gyenge vagy a félelem által korlátozott ember visszafogottsága, hanem a szeretet vezérelte, körültekintő erő magatartása.

Olyan szép a magyar kifejezésben is benne rejlő, mélyebb tartalom: *szelíd*, azaz *megszelídített*, a jó cél érdekében uralom alá vont erő.

3. BIBLIAI PÉLDÁK

Jézus megmossa tanítványai lábát (Jn 13,1–11)

Exegetikai megjegyzések

A jelenet bevezető mondatainak egyik kulcsszava az *átment* kifejezés, amely a jánosi teológia szíve közepéhez vezet minket.¹⁴ A kereszthalál, melyre Jézus készül, a feltámadás és a megdicsőülés nem egyéb, mint átmenet e világból az Atyához. A 4. és 5. versek már a lábmosás eseményéről tudósítanak. Ehhez fontos megjegyezni, hogy ezt rabszolgamunkának tartották, annyira alantasnak, hogy zsidó rabszolgának nem is engedték. Ismert szokás volt még rabbik és tanítványaik között: a tanítványok kötelessége volt, vagy kivételes esetben a házigazda mosta meg megbecsült vendége lábát. Az, hogy a mester mossa meg tanítványai lábát, nemcsak példa nélküli, de megbotránkoztató is lehetett abban a kultúrában.

Azt hiszem, ez a jelenet Jézus szelíd voltának egyik legtömörebb összefoglalása. E szelidség egyik mozgatórugója az önismeret: „*Jézus tudva, hogy az Atya mindent a kezébe adott, és hogy az Istentől jött, és az Istenhez megy...*” (Jn 13,3) – mondja János. Tudta, ismerte saját hatalmát, küldetését, igazi nagyságát, és ennek tudatában hajolt le a rabszolga munkáját végrehajtani. Miért korlátozza így hatalmát, miért száll alá megszelídítve világot formálni képes erejét? Mert „*szerette őket mindvégig*” (Jn 13,1b).

Jézus Pilátus előtt (Jn 18,28 – 19,16a)

Exegetikai megjegyzések

Az események helyszíne a helytartóság épülete, Pilátus rezidenciája, mely szokásos bázisa volt, ha cézáreai állandó székhelyéről valamilyen ok miatt Jeruzsálembe kellett mennie. A nagy épületnek tágas udvara volt, ahol elférhetett a sokaság. Ha megpróbáljuk az eseményeket időrendbe rakni, akkor valahogy így lehet összefoglalni a történéseket: éjfél-től hajnali háromig kihallgatás Annás előtt és Péter tagadása, háromtól hajnali hatig Jézus Kajafás előtt, valószínűsíthetően reggel hattól kilencig a per Pilátus előtt.

¹⁴ BOLYKI 2001, 343. o.

János evangéliuma különleges módon írja le a Pilátus előtti pert.¹⁵ Egyszerre három síkon folyik: először is a reális történetet közli, mely a mi történelemszemléletünk szerinti klasszikus időrendet és a részleteket, hátteret is felidéző elbeszélést jelenti. Másrészt különleges módon kibontakozik Pilátus személye, az ügyhöz való hozzáállása. Paradox módon Pilátus bíróként elbukik, viszont akarva-akaratlan tanúként szolgál Jézus személye mellett, hiszen igaznak nyilvánítja őt. Személyes tragédiáját is bemutatja János a megzsarolás említésével. Harmadrészt a jánosi elbeszélés sajtóságos módon úgy mutatja be Jézus földi

perét, mint egy kozmikus, nagy per drámáját. Ellentmondásosnak tűnik, de a kihallgatott, megcsúfolt és kigúnyolt Jézus mint valódi király és bíró jelenik meg. Ahogy Bolyki János mondja: „Az elítélt Jézus lesz az őt elítélő világ bírójává. Ezt a szemléletet azonban csak a megígért Paraklétosz tudja az olvasóknak átadni, aki meggyőzi a világot bűn, igazság és ítélet tekintetében, s akkor megláthatjuk, hogy nem Jézus, hanem a »világ fejedelme« az, aki ebben a perben megítéltetett (Jn 16,8–11).”¹⁶

Ellentétek feszülnek János elbeszélésében: a kívül – belül, a tömegben – négy szemközt, a fent és a kiszolgáltatottság – hatalom feszültsége. János olykor szinte ironikus megjegyzésekkel kíséri az elbeszélést.

¹⁵ Uo. 470. o.

¹⁶ Uo.

Például Jézus ellenfelei nem mennek be a helytartóságra, hogy ne legyenek tisztátalanok, és meg tudják enni a páskabarányt – miközben az Isten bárányát viszik „vágóhídra” tisztátalan, fondorlatos szívvel. Vagy a „nekünk császáruk van” mondat, mely a történelemből ismert, néhány évtized múlva következő zsidó–római háború és annak kimenetele tükrében különösen hangzik.

Mind a tömeg hálátlansága, mind a vezetők fondorlatossága, nem különben Pilátus lelkiismeretében való bukása egyfajta sötét tónusú háttér, amely előtt szinte kiemelkedően fényes, egyenes, szelíd Krisztusunk alakja.

4. ILLUSZTRÁCIÓ:

Gondolatok Munkácsy Mihály Krisztus Pilátus előtt című képéről
Sokat küzdött Munkácsy, hogy Jézus alakját az evangéliumokhoz híuen tudja megfesteni. Állítólag még a kép európai körútja során is, bele-bele festett, mert annyira szerette volna megragadni azt az egyedien krisztusit, melyben ott van az erő és ugyanakkor az áldozatra kész szeretet is. A hátramaradt vázlatokon látszik, hogy milyen sokat dolgozott az alakon. Először a kompozíciós helyét kereste, azután a környezetet: a csürhe előtt álló Jézust, aki nem zavartatja magát, a főpapokkal szemben és végül Pilátusra nézve. Munkácsy kereste a megfelelő ábrázolást: első vázlatain az látszik, hogy először egy rebellis Krisztus-arcot ábrázolt: hátratett kézzel, kidüllesztett mellkassal; más vázlaton lefelé tekintő, megalázott Jézus szerepel. Nehezen jutott el e végső megformálásra, és még azon is állítólag vagy ötvenszer változtatott.¹⁷

Munkácsy Mihály alkotásának értelmezéséhez ajánljuk továbbá többek között Fabiny Tamás és Gáncs Péter gondolatait, melyek GALAMBOS 2013-ban jelentek meg.

A boldog, azaz örömmel áldott élet harmadik titka talán ez: szelíd erővel szolgálni. Eredeti szándéka szerint Urunk erre rendelte földi életünket, ezt megélve élhetjük át – igazi lényege szerint –, hogy miénk a föld.

¹⁷ REISINGER 2012, 68. o.

V. „BOLDGOK, AKIK ÉHEZNEK ÉS SZOMJAZNAK AZ IGAZSÁGRA, MERT ŐK MEGELÉGÍTETNEK”

1. GONDOLATOK A TÉMÁHOZ

A Bibliában az *igazság* és *igazságosság* (*dikaioszüné*) fogalma jogi, erkölcsi és társadalmi vonatkozásban szerepel.¹⁸ Jogi értelemben az Isten előtti „igaz” voltunk a legsúlyosabb kérdés. Boldog és áldott az, aki vágyódik arra, hogy Isten előtt igaz ember legyen, mert ez a szomjúsága Jézusban megelégtetik. Erkölcsi értelemben a megújult szív és kapcsolat igazságossága, amely hajlandó túlmenni „a farizeusok és írástudók igazságán” (Mt 5,20), és nemcsak látszat szerint, hanem valóságosan. Izgalmas belegondolni, hogy a társadalmi igazságosság is érintett a szó kapcsán. Gondoljunk csak bele, hogy éppen ennek hiányát – elsősorban az Ószövetségben – hányszor kéri számon az Úr a vezetőkön vagy a köznépen, a bíróságon (pl. Hab 1,4) vagy a piaci hamisított (pl. Mik 6,11) mérlegnél megjelenő igazságtalanságok miatt!

Ez utóbbihoz kapcsolódóan idézi John Stott Luthert:¹⁹ „Nem azt a parancsot kaptátok, hogy térden csúszkáljatok egy sarokban vagy egy magányos helyen, hanem hogy rohanjatok ki onnan, ha ott voltatok, és szánjátok oda kezeteket, lábatokat és egész testeteket, hogy megtegyetek és elvégezzetek mindent, amit meg kell tennetek, és amit megtehettek [...] Mi azt a parancsot kaptuk, hogy olyan éhséggel és szomjúsággal éhezünk és szomjazzunk az igazságra, amely nem csökken, nem szűnik meg és nem elégül ki soha, és ne keressünk mást, és ne törődjünk másval, mint az igazság betöltésével és fenntartásával, fittyet hányva mindenre, ami ebben hátráltat. Ha már az egész világot nem téríthetjük meg, legalább azt tegyük meg, ami tőlünk telik.”

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy meggyőződésem szerint tágabb értelemben (és talán már inkább az *alétheia* szóhasználatával), de itt említhetjük az Isten igazságai, az ige megértése iránti vágyat is. Azt a fajta szomjúságot Isten országa megismerésére, melyet ott láthatunk sokszor a tanítványokon, amikor odahúzódnak Jézus köré, és kérdezik, hallgatják őt. Ahogy Mária ül Jézus lábánál, és figyel...

¹⁸ STOTT 1993, 38. o.

¹⁹ Uo.

2. ILLUSZTRÁCIÓK:

Amikor az ember nem szomjazik az igazságra...

Emlékszem, még segédlelkészi pályám első hónapjaiban járhattam, amikor egy őszi vasárnapon az irgalmas samaritanus példázata került elő. Már jó előre bosszankodtam, hogy egy ilyen százszor olvasott történetről kell prédikálni: nyilván majd semmi újat nem tudok mondani, hiszen én is túl régóta ismerem és a gyülekezeti tagok is hittanos koruktól fogva kívülről fűjják. Nem is éreztem jól magam a vasárnapi szolgálatok során...

Hétfő reggel, amikor Zoltán bácsi bejött az irodába, már az ajtóban is látszott az izgatottság a szemén. Majd szinte gyermeki lelkesedéssel kezdte mondani: „Találtam valamit!” Kíváncsian vártam, hogy letegye kabátját, és helyet foglaljon. A táskájából elővette a rongyosra olvasott görög Újszövetségét, fellapozta az irgalmas samaritanus történetét, majd rámutatott a szövegben egy aláhúzott szóra, és izgatottan kezdte magyarázni: „Ezt nézd, mit mond a szöveg! (...) Ezt még soha nem vettem észre! (...) Ez pazar! (...) Ez az evangélium!” Én pedig megszegeyenülve hallgattam, hiszen frissen kikerült teológusként kapásból leminősítettem magamban a példázatot, azt gondolva, hogy már nem tud újat mondani nekem. Zoltán bácsi pedig öt évtizedes igehirdetői szolgálat után, háromszor annyi ésszel, mint az enyém (akkoriban, nyolcvan-évesen az volt a kikapcsolódása, hogy egy sakkújságból fejben oldott meg feladványokat) még mindig tud valami újat találni benne. Elhatároztam akkor, hogy igyekszem mindig nyitott szívvel fogadni a legelembibb, legjobban ismert bibliai részletet is, hiszen Isten igéje kimeríthetetlenül gazdag, élő és ható.

Max Lucado meséli el egy esetét egy „nehéz” olvasójával. Egy városkában tartottak új könyve kapcsán dedikálással egybekötött könyvbemutatót. Mivel egy órával hamarabb érkezett a helyszínül szolgáló könyvesboltba, egy kicsit nézelődött a sorok között. Nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy megnézzze, mennyire vannak jelen a korábbi könyvei a polcokon. Amikor rájuk talált, észrevette, hogy egy vevő éppen az egyik első könyvét veszi kézbe, és érdeklődve forgatja. Óvatosan közelebb húzódott, s mivel úgy tűnt, hogy az illetőnek tetszik a könyv, megszólította őt, és elmondta, hogy ő a szerző, és örül, hogy olvassák

a műveit. Az illető hölgy azonban szemöldökét összehúзва, gyanúsan méregette Lucadót, majd a könyv hátulján lévő, tizenöt évvel korábbi írói fényképre nézett, aztán újra a mellette álló embert fürkészte, végül kijelentette: „Nem, nem ön az! Max Lucado így néz ki!” – mutatott a könyvborítón lévő fotóra.

Vajon hány és hány régi képet őrzünk Isten országáról és Jézusunkról, beskatulyázva őt, azt gondolva, hogy ismerjük már, elzárkózva attól, hogy személyének újabb és újabb vonását, igazságainak egyre nagyobb mélységeit megismerjük...

3. EGY TÖRTÉNELMI PÉLDA: MARTIN LUTHER KING

Csupán ötvennégy évvel ezelőtt, 1965-ben szavazta meg az amerikai kongresszus a fekete bőrűek szavazati jogát. Ez az éppen csak történelmi időnek nevezhető távlat alig több mint egy generáció! Érdemes talán – a sok más korábbi vagy éppen hozzánk közelebbi, nagyszerű történelmi példa között – e fontos változás egyik híres alakját, Martin Luther King baptista lelkipásztorát és az igazságért folytatott küzdelmét egy kicsit felidézni. Nem úgy, mint valami tökéletes hőst és mindenben utánozandó példaképet, de mint a Boldogmondásokhoz talán jól illő példát, akinek személyét bár sokféle vád érte, de aki Isten erejében reménykedő életével és elszántságával még sokáig példaértékű lesz az igazság melletti kiállást keresőknek. Részlet híres, *I Have a Dream...* című beszédéből, melyet Washingtonban mondott el 1963. augusztus 28-án, a Lincoln-empléműnél:

„Van egy álmom, hogy az én négy kis gyermekem egy napon egy olyan nemzetben él majd, ahol nem bőrük színéről ítélik meg őket, hanem jellemük értéke szerint [...] Van egy álmom, hogy egy napon minden völgy felemelkedik, minden domb és hegy le-süllyed, az egyenetlen helyek kisimulnak, és a kanyargós helyek kiegyenesednek, és az Úr dicsősége megmutatkozik, és minden ember együtt fogja látni. [...] S ha ez így történik, ha a szabadság zeng – ha zenghet – minden városból és faluból, minden állam minden városából, akkor közelebb kerülünk ahhoz a naphoz, amikor Isten minden gyermeke – feketék és fehérek, zsidók és keresztények, protestánsok és katolikusok – megfoghatják egymás kezét, és a régi néger spirituálé szavaival énekelhetik: »Végre szabadok, végre szabadok, hála a mindenható Istennek, végre szabadok vagyunk!«”

4. ILLUSZTRÁCIÓ:

Van egy álmom...

Martin Luther King *Van egy álmom* című beszéde, elhangzott 1963. augusztus 28-án (magyar felirattal): <https://vimeo.com/166940677>

Érdeemes a híressé lett, elszánt szónoklat mögé nézni. Honnan indult, és mire támaszkodott Martin Luther King? Philip YANCEY egyik írásában beszél erről: az alabamai Montgomeryben Rosa Parks tiltakozó demonstrációja után nem sokkal választották meg a város új baptista lelkipásztoraként a helyi polgárjogi mozgalom vezetőjének. Nem sokkal ezután kezdődött meg a Ku Klux Klan fenyegető hadjárata és a rendőrség nyomásgyakorló akciósorozata. Egy napon, éjfél körül King telefonhívást kapott: „Nigger, elegünk van belőled és a cirkusból, amit csinálsz. És ha három napon belül nem tűnsz el ebből a városból, kifröccsentjük az agyadat, és felrobbantjuk a házadat...” King a konyhaasztalhoz roskadt, és a szobában alvó újszülött kislányára gondolt. Egy prédikációjában később így emlékszik vissza erre:

„És leültem ahhoz az asztalhoz, azon járt az eszem, hogy ezt a csöppséget bármelyik percben elvehetik tőlem. És az én elkötelezett, kegyes és lojális feleségemre gondoltam, aki ott alszik mellette... És eljutottam arra a pontra, hogy ezt már nem tudom elviselni. Gyenge voltam... És akkor felfedeztem, hogy a vallás

valóságossá lett számomra, és hogy meg kell ismernem Istent, magam miatt. És letérdeltem ott, a bögre kávéjánál. Soha nem felejtetem... Imádkoztam, hangosan imádkoztam azon az éjszakán. Azt mondtam: Uram, próbálom azt tenni, ami helyes. Azt gondolom, hogy igazam van. Azt hiszem, az ügy, amit képviselünk, igaz. De, Uram, meg kell hogy valljam, hogy most gyenge vagyok. Elbizonytalanodom. Elveszítem a bátorságom... És úgy tűnt, hogy abban a pillanatban egy belső hangot hallottam, ami azt mondta: Martin Luther áll ki az igazságosságért. Állj ki az igazságért! És én veled leszek a világ végezetéig... Jézus hangját hallottam: arra biztatott, hogy harcoljak tovább. Megígérte, hogy soha nem hagy el, soha nem hagy egyedül. Sohasem egyedül..."²⁰

Számára a rövid távú stratégia az erőszaknélküliség volt. Történelmi példaként Gandhi ellenállási mozgalma állt, bibliai részről a Hegyi beszédben gyökerezett elszántsága. 1968. április 4-én merénylet áldozata lett.

5. KÉRDÉSEK A BESZÉLGETÉSHEZ:

- ▶ Miben rejlett vajon a boldogsága egy ilyen ügy élharcosának s végül áldozatának?
- ▶ A mi hétköznapi életünkben mi minden szokott fenyegetni, amikor az igazságosságért kell harcolnunk?

A boldog, azaz örömmel áldott élet negyedik titka talán ez: *nyitottnak maradni az igazságra*. Ez a nyitottság a tágas tér, melyen újabb és újabb kihívás után a megtalált és megharcolt igazsággal lakik jól a szív. Krisztus nyomában járó, ezért áldott út ez.

²⁰ YANCEY Ch. 2., Loc. 371.

VI. „BOLDOGOK AZ IRGALMASOK, MERT ŐK IRGALMASSÁGOT NYERNEK”

1. GONDOLATOK A TÉMÁHOZ

Szoros rokonság van a kegyelmesség és az irgalmasság között, de tanulmányos lehet a kettő közti különbséget is meghatározni: azt hiszem, hogy az egyik magára a bűnre vonatkozik: eltörli azt, bocsánattal cseréli fel, a másik a bűnös emberre irányul: a bűn miatt bajba jutott, szenvedő ember mellé áll.

Amikor például Jézus elé viszik a bűnbánattól és a következményektől remegő, házasságtörő asszonyt (Jn 8,1-11), akkor egyrészt kegyelmet hirdet a szavaival – *„Én sem ítélek el téged...”* –, másrészt irgalmat gyakorol, amikor mindenki mással ellentétben az asszony mellett marad. Hogyan tanulhatjuk ezt a fajta melléállást, ezt a jézusi irgalmasságot? Azt hiszem, csak a tapasztalat segíthet rajtunk: minél mélyebben és gyakrabban merjük átélni Krisztus irgalmasságát a saját életünkben, annál inkább tudjuk ezt gyakorolni mások felé.

2. BIBLIAI PÉLDA: AZ IRGALMAS SAMARITÁNUS PÉLDÁZATA (LK 10,25-37)

Exegetikai megjegyzések

Pröhle Károly a kommentárjában – a 12., 16. és 18. fejezet történeteivel együtt – „példatörténetnek” nevezi ezt a szakaszt, melyben Jézus emberi cselekvésre ad példát egy emberi történeten keresztül,²¹ megkülönböztetve így más példázatoktól, amelyek Isten cselekvését mutatják meg emberi történeteken keresztül.

Jézus számára kézenfekvő és a rá jellemző bölcsességhez illő, hogy miután a történet születésekor azon a környéken jár, példázatába beépíti Jerikót és Jeruzsálemet. Jerikóban nagyon sok, papi szolgálatot teljesítő ember élt, ezért a két város közötti forgalomban megjelenő szereplők képe ismerős lehetett a hallgatóság számára. A példázat nem tér ki az „elkerülés” motivációjára, erről legfeljebb józan fantáziánkkal

²¹ PRÖHLE 1991, 180. o.

tudunk elképzeléseket szőni, de úgy tűnik, Jézusnak nem volt szándéka ezt magyarázni. A hangsúlyt a samaritánus tetteire helyezi.

A samáriaiak és zsidók ellentéte talán jól ismert a bibliai történetek hátterében: a még Omri idejében alakult város, Samária az északi országrész királyi központja, később az egész északi terület névadója lett. A lakosság nagy része a főváros 721-es bukásával asszír fogságba került, és a hódítók helyükbe idegeneket telepítettek, akik keveredtek a helyben maradt lakossággal. Később Júdának a babiloni fogságból hazatérő lakossága és az ott lakók között törésre került sor. A zsidók azzal vádolták az ottmaradtakat, hogy keverték őseik tiszta hitét a kánaániták kultúrájával. A samáriaiak pedig (akik megőrizték Mózes ötödik könyvét) azzal vádolták a hazatérőket, hogy hozzáadtak a szent iratokhoz, és mást is tisztelnek a Pentateuchoson kívül. Garizim hegyén volt a samaritánusok temploma, melyet a makkabeus időkben a zsidók elpusztítottak, de mint szent istentiszteleti hely megmaradt az ott lakóknak.²²

A bibliai történet csattanója talán éppen abban rejlik, hogy míg a köztisztületben álló, templomban szolgáló személyek nem hagynak követendő példát, addig a zsidó gondolkodásmód számára „idegen” samáriai példát ad erre. Leginkább akkor érezzük ezt a provokatív élet a történetnek, ha magunkat a samaritánus helyébe képzelve lelki szemeink előtt megjelenik például egy nem magyar gyökerű, velünk ellentétes pártállást képviselő vezető földön fekvő, félholt képe... Vagy a bajba jutott ember helyébe képzelve magunkat azt látjuk, hogy az egyetlen, aki mentő szándékkal fölénk hajol, egy keleti szomszédjaink felől érkező, külföldi kamionsofőr...

Gondolatok az igéhez

Evangelikus hagyományunk egyik szép képe a történethez kapcsolódóan, hogy Jézus Urunkat is ilyen irgalmas felebarátnak látja, aki minket, a bűn és a halál miatt földre sújtott, félholt embereket jött menteni, hogy minden veszéllyel dacolva az atyai ház biztonságába vigyen bennünket.

A példázat felől persze nehéz visszafelé haladva összefüggéseket látni és láttatni, hiszen egy kitalált történet főhőséről nem mondhatjuk,

²² Bolyki 2001, 127. o.

hogy bizonyára boldog volt, miközben irgalmas tette után hazafelé tartott. Azt azért bátran állíthatjuk, hogy mivel Jézus maga lett irgalmas samaritánussá számunkra, voltaképp minden irgalmas cselekedetünkkel az emberhez lehajló Jézust jelenítjük meg, Krisztusává lehetünk a másik embernek.

3. FELDOLGOZÁSI JAVASLAT A BESZÉLGETÉSHEZ:

49

A szokásosnál talán kissé hosszabb, de izgalmas feldolgozása lehet a történetnek, ha a *Bibliológ* (játékos párbeszédben a Bibliával) módszerrel elemezzük a példázatot. Például így:

- ▶ Miután felolvastuk az egész szakaszt, kezdjük előlről, időt hagyva az egyes részek újragondolására!
- ▶ Először olvassuk el lassan a 30. verset! *A bajba jutott ember* helyébe képzelve magunkat milyen érzések és gondolatok vannak bennünk? Osszuk meg körben! (Érdemes biztatni, hogy egyes szám első személyben fogalmazzunk! Az egyes megosztásokat a vezetőnek elég összefoglalóan megismételni, majd továbbadja a szót.)
- ▶ Ezután olvassuk el a 31–32. szakaszt! *A pap és a levita* helyébe képzelve magunkat milyen érzések és gondolatok kavarnak bennünk? Osszuk meg a körben!
- ▶ Olvassuk el a 33–34. verset! *A samaritánus* helyébe képzelve magunkat mi minden ötlük fel bennünk?
- ▶ A 35. versre figyelve helyezkedjünk *a fogadós* helyzetébe! Mit gondolunk, mit érzünk?
- ▶ Végül a példázat keretét felolvastva (25–29 és 36–37), ha *a Jézust kérdező törvénytudó* szerepébe helyezkedünk, mi forog bennünk?

A boldog, azaz örömmel áldott élet ötödik titka talán ez: *hozzánk hajló, irgalmas Urunk rajtunk keresztül áll embertársunk mellé.*

VII. „BOLDGOK A TISZTA SZÍVŰEK, MERT ŐK MEGLÁTJÁK ISTENT”

1. BEVEZETÉS AZ ALKALOMHOZ:

- ▶ Közös fohászként fel lehet olvasni az előzőleg kinyomtatott és jól olvashatóvá tett 51. zsoltárt (akár vezető-gyülekezet, akár férfiak-nők vagy bármilyen másfajta felosztásban).

50

2. GONDOLATOK A TÉMÁHOZ

A *tiszta szív* – ha nem is a tökéletes bűnnélküliséget, de – a *bűnbocsánattal megtisztított életet* jelenti. Ezen alapjelentése mellett talán közelebb kerülünk a kifejezés értelméhez s rajta keresztül a boldogmondás ígére-téhez is, ha úgy gondolunk a tiszta szívre, mint az őszinteséggel is rokon fogalomra.

A tiszta szív: őszinte szív. Nem akar játszmákat játszani, nem akar álarcot hordani. Jézus a Hegyi beszéd törvényt magyarázatában ellenpél-daként említi a farizeusokat. Ők a nem tiszta szívűek. Azt gondolják, hogy Isten csak azt az oldalukat láthatja, melyet őfelé fordítanak, amilyen- nek mutatják magukat. (Milyen érdekes, hogy a *képmutató* szó a görög- ben korábban *színész* – tudniillik *álarcot maga előtt tartót* – jelentett.) Megváltónk elég kemény szavakkal leplezi le álnokságukat, meghason- lott voltukat: „meszelt síroknak” mondja őket, melyek kívül tisztának látszanak, de belül fertőző tisztátalansággal vannak tele.

Olykor minket is fenyeget ez az álarcot hordozni kívánó lelkület. Talán észre sem vesszük, de még imáinkban is próbáljuk csak a jobbik felünket mutatni Istennek, ösztönösen elrejtve előle tökéletlenségünket. De így a kegyelem elfogadását is csak részlegesen élhetjük át. Az őszinte szív ezzel szemben azért boldog, mert teljes lényével át tudja érezni Istenünk feltétel nélküli szeretetét, s ezáltal „meglátja” Istent.

3. BIBLIAI ILLUSZTRÁCIÓ: 51. ZSOLTÁR

Exegetikai megjegyzések

A zsoltár háttérének fájdalmas és tanulságos eseményeit 2Sám 11–12- ben olvashatjuk. Érdekesség talán, melynek ritkán számolunk utána, hogy valószínűleg majdnem egy évig tartott Dávidnak az a fajta „el-

vakult” állapota, amíg többszörös bűneit (házasságtörés, gyilkosság, lopás, engedetlenség) felismerte a Nátánon keresztül érkező igéből, a leplező, de megvilágosító erejű példázatból.

Érdekesnek tűnik számomra, hogy a tényleges megbánás jeleként a bűnnek többféle kifejezését használja Dávid²³ a *határátlépés*, *álnokság* és *hiányosság* (tudniillik az igazsághoz képest) formáiban, melyeket a magyar fordítás is igyekszik megkülönböztetni: *hűtlenség*, *bűn* és *vétek*...

David GUZIK idézi Horne találó megjegyzését:²⁴ „A gazdagság, a hatalom és a királyság dicsősége sem tud sem megóvni, sem megszabadítani a bűn miatti kintól, amely egy szintre teszi a királyt és a koldust...” Nincs mire hivatkoznia Dávidnak, egyedül csak Isten kegyelmére támaszkodhat: *„a te kegyelmességed szerint”* (Zsolt 51,3 – Károli-ford.) – mondja. Mert e sokféle bűnt csakis Isten kegyelmének sokasága tudja lemosni, ahogy Károli fordítja olyan szépen: *„irgalmasságnak sokasága szerint töröld el az én bűneimet!”* A bűn sokszínű leírásánál csak egyvalami bőségesebb: az Úr kegyelmének és bűnbocsátó irgalmának sokszínűsége!

Izgalmas a *„tisztíts meg izsóppal”* kifejezés. Ez a növény volt ugyanis használatos a páskabarány vérének felkenésére és a pap által kiszolgáltattott tisztítóvíz széthintésére.

„Tiszta szívet teremts bennem, Istenem...” – nemcsak az alkalmilag megmosott, hanem a teljesen új szív utáni vágy szólal meg a *teremts* szóban. Isten ígérete hatja át a vágyat, melyet Ezékielen keresztül mondott ki az Úr később: *„Tiszta vizet hintek rátok, hogy megtisztuljatok. Minden tisztátalanságotoktól és minden bálványotoktól megtisztítalak benneteket. Új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek: eltávolítom testetekből a kőszívet, és hússzívet adok nektek. Az én lelkemet adom belétek, és gondoskodom róla, hogy rendelkezéseim szerint éljetez, törvényeimet megtartsátok és teljesítsétek.”* (Ez 36,25–27) Majd később célba érkezett ez az ígéret Jézus Urunkkal és újjáteremtő Lelkével. Az öröm és a szolgálat helyreállítása fejeződik ki az utolsó gondolatokban. Itt bontakozik ki talán a Boldogmondások ígérete, és Dávid kezdi újra meglátni Isten arcát.

²³ GUZIK, Psalm 51, 1. d. iv.

²⁴ Uo. 2. b. iii.

4. KÉRDÉSEK A BESZÉLGETÉSHEZ:

- ▶ A papírra kinyomtatott zsoltár sorai mellé érdemes jegyzetelni és keresni a válaszokat.
- ▶ Mi az, ami az újdonság erejével hat most rám, mert nem vettem észre eddig ebben a zsoltárban?
- ▶ Mi az, ami most leginkább megérintett, amit szinte Dáviddal együtt mondok?

A boldog, azaz örömmel áldott élet hatodik titka talán ez: *Isten előtt őszintén állva, őelőtte képmutatás nélkül élve újra és újra felragyog számunkra kegyelmes arca.*

VIII. „BOLDGOK, AKIK BÉKÉT TEREMTENEK, MERT ŐK ISTEN FIAINAK NEVEZTETNEK”

1. GONDOLATOK A TÉMÁHOZ

A bibliai kifejezés tartalma

A *békesség* szó (*eiréné*) tartalma nagyon összetett.²⁵ A legtágabb értelemben *a dolgok jó állását*, „*rendben létét*” jelenti Pál szóhasználatában (pl. 1Kor 14,33-ban). Azután jelen van az újszövetségi szóhasználatban úgy is, mint *az ember üdvösséges békessége* (provokatívan, a világnak a klasszikus értelemben vett „békességvárakozásával” szemben hozza fel ezt Jézus Jn 14,27-ben), és jelenti továbbá *az Istennel való megbékélést* is (pl. Ef 2,14–17-ben bontakozik ki szépen a szó ilyen jellegű értelme). De jelen van a szó úgy is, mint *az emberek egymás közti békessége* (pl. Róm 14,17) és végül mint *a lélek belső állapota, békessége* (pl. Róm 15,13).

Gondolatok a békességről

A bibliai békesség tehát nem a konfrontációtól visszahúzódók, nem a fegyverszünetet kicsikarók vagy a megalkuvók nyugalma, hanem valami egész más.

²⁵ KITTEL 1933.

Szép a katolikus testvérek szóhasználata: *kiengesztelődés*. A bibliai békesség kiengesztelődés Isten és köztünk és egymás között, mely lehet, hogy csak fájdalom, könnyek, kínos percek és kemény munka árán megy... Annyira nagy feladat, olyan kihívás, melytől gyakran visszariadunk és inkább menteni próbáljuk magunkat: Ugyan mit számít a mi egyéni próbálkozásunk, hiszen az csak egy kis darab a világ nagy békétlenségében? De ha mégis sikerül megtennünk, olyan állapotba kerülünk, amelyet Jézus boldognak mond: Isten fiainak neveztetünk. Mert ez az ő munkája, az ő kéznyoma a világban: békét teremteni.

Talán egy kivétel van, és mintha erre utalna Urunk a tanítványok kiküldésénél, amikor így kezdi mondandóját: „*Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy békességet hozzak a földre. Nem azért jöttem, hogy békességet hozzak, hanem hogy kardot.*” (Mt 10,34) Az ő ügyével szembeni ellenállásnál, személye és szavai miatti konfrontációknál nem lehet kiegésznünk az olyan dologokban, melyek szembemennek Isten igazságával.

2. ILLUSZTRÁCIÓ:

Gondolat a kevéskének tűnő lehetőségeinkhez

Egy kisfiú az apály idején a tengerpart fövényén rekedt naphalakat szedi, és sorban visszahordja őket a vízbe. Egy arra járó turista hosszasan nézi ezt, majd fejcsóválva megkérdezi: „Tiszteletre méltó, amit csinálsz, de nem gondolod, hogy teljesen felesleges? Nézd csak meg, tízezrével rekedtek itt ezek a szerencsétlenek, nem tudod az összeset megmenteni.” Erre a kisfiú odatartja az éppen a kezében lévő halat, és azt mondja: „Szerintem neki más a véleménye” – majd a egy óvatos mozdulattal a tengerbe dobja a megmentett kis állatot. (Nicky Gumbel nyomán)

3. BIBLIAI PÉLDA: PÁL IGYEKEZETE A KORINTHUSIAK KÖZÖTT (2KOR 1-2)

Exegetikai megjegyzések

Pál apostol valószínűleg 50-ben vagy 51-ben érkezett Korinthusba, második missziói útja folyamán filippibeli, thesszalonikai, rövid béreai és athéni tartózkodása után. Ahogy maga is említi 1Kor 2,3-ban: „*félelem és nagy rettegés között*” érkezett ebbe a maga idején hírhedt

nagyvárosba, ráadásul Szilász és Timóteus támogatása nélkül, hiszen ők hátramaradtak a korábbi helyeket támogatni. ApCsel 18,2–3 szerint – bár talán nem is számított rá – talált keresztényeket a városban: Akvilát és Priszcillát, akik Claudius rendelete miatt hagyták el nem sokkal korábban Rómát. „A számára idegen nagyvárosba érkező apostol tehát bennük hitben társat, házukban otthont, műhelyükben pedig munkát és megélhetést talált”²⁶ – foglalja össze CSERHÁTI Sándor.

ApCsel 18 beszámolója szerint Pál – missziói stratégiáját követve – először a város zsinagógáját kereste fel, hogy beszéljen a zsidókkal és a nem zsidó származású, de egyistenhíthez vonzó „istenfélőkkel”, meggyőzve őket Jézus Messiás voltáról. Itt azonban a legtöbben ellene szegültek, és szidalmazták őt, így otthagya őket. A zsinagóga melletti házban folytatta munkáját Tícius Juszusz házában, és vele tartott a zsinagóga vezetője, Kriszpusz is, valamint Szószthenész, aki később mint munkatárs az Első korinthusi levél küldőjeként is szerepel. Tehát a később megszülető gyülekezet – bár voltak benne zsidó gyökerű keresztények is – minden bizonnyal többségében pogány eredetű hívekből állt.

Érdekes kérdés a kutatók számára, hogy mekkora lélekszámú lehetett ez a közösség. Cserháti Sándor több érvet is összegyűjt, amely az óvatosabb becslésekkel szemben több mint százfősnek képzi el a gyülekezetet, míg a város méretével kapcsolatban arra a megfontolásra jut, hogy az a korabeli Athénnal lehetett egyenlő, amelynek lakosságát kétszáz-kétszázötvenezer főre becsülik.

Elemzések alapján a gyülekezet szociológiai portréjából valamennyi társadalmi réteg képviselője kirajzolódik: (talán hangadó) kisebbségben lehetnek a felsőbb társadalmi osztályból származók szemben a többségében kétkezi munkások, felszabadított rabszolgák, rabszolgák vagy épp munkanélküli szegények köreivel.

Az Első korinthusi levél (amely Efezusban született 54–55. körül) nagyon sok feddést, kényszerű helyreigazítást tartalmaz. Érdemes számba venni, hogy milyen problémákkal küzdött ez a kis közösség. Az egyik legfeltűnőbb probléma a pártoskodás volt: kisebb csoportok képződése a gyülekezetben belül és viszálykodásuk vagy vetélkedésük egymás ellen. (Érdekes megjegyezni, hogy egy fél évszázaddal később

²⁶ CSERHÁTI 2008, 22. o.

Kelemen levele is erről szól. Az egyházatya írásának apropója éppen az volt, hogy a gyülekezet elkergette a vezetőit... Ennek talán az lehetett az oka, hogy a közösség műveltebb tagjainak kis csoportja jobban vonzódott a mélyebb „bölcselethez”, retorikához, és így inkább Apollós szolgálatát részesítették előnyben, míg mások Pált vagy Kéfást emlegették.

Egy másik problémaként az elbizakodottság merült fel bizonyos hívek körében. Ez a fajta hozzáállás a hamis felsőbbrendűségi érzésből fakadt: talán egyedi hitelményekből vagy mélyebben megérteni vélt ismeretekből, melyek miatt egyesek feljebbvalónak képzelték magukat.

Különféle erkölcsi kisiklások is megjelentek a gyülekezetben: volt, aki együtt élt a mostohaanyjával, akadtak, akik a kikötővárosban bőven kínálkozó paráznaság vonzásába kerültek, mások világi bíróságon pereskedtek egymással. Akadtak túlzó, aszketikus megnyilvánulások, és gondot jelentett a bálványáldozati hús kérdésében való összekülönbözésük, a nők szolgálata az istentiszteleten, továbbá a látványos lelki jelenségek túlbecsülése. Helyre kellett igazítani még a Krisztus feltámadása kapcsán alkotott nézeteket is, és valószínűleg kezdettől fogva – bár valószínűleg csak később felhangosodó ellenállásként – többen kétségbe vonták Pál apostoli tekintélyét.

Ha az általunk első és második levélként ismert üzenetekben keressük Pál apostol Isten Lelkétől ihletett pásztori nevelő munkájának irányát, akkor körvonalazódik néhány fókusz: Isten kegyelme, Krisztus érdeme az ember érdemtelen volta ellenére, Isten bölcsessége az emberével szemben, Isten ereje az ember gyengesége ellenére, valamint Isten békessége és szeretete.

A javasolt szakaszon kívül érdemes külön megemlíteni Pál békeségért folytatott harcának egy gyönyörű mondatát: *„Tehát Krisztusért járva követségben, mintha Isten kérne általunk: Krisztusért kérünk, béküljetek meg Istennel!”* (2Kor 5,20) A Pál által használt szó (*katallasszó*) jelentése: *‘kiengesztelődés, megnyihülés, az indulat és hozzáállás megváltoztatása’*. Érdekessége, hogy Isten kiengesztelődését elsősorban az emberrel szemben szokás emlegetni, itt azonban meglepő módon a másik irány is megjelenik.

4. KÉRDÉSEK A BESZÉLGETÉSHEZ:

A papírra kinyomtatott textus tanulmányozásához időt hagyva próbáljunk meg választ találni néhány kérdésre! Példák:

- ▶ Mivel kapcsolatban, hányféle dologban igyekszik az apostol békét teremteni?
- ▶ Milyen eszközökkel teszi ezt?
- ▶ Mi az, ami most megérint minket, és valamivel/valakivel való megbékélésre indít a szakasz sokféle üzenetéből?

A boldog, azaz örömmel áldott élet újabb titka talán az a tudat, hogy *miközben a magunk apróbb és nagyobb tetteit cselekedjük a békességre törekedve, Isten teremtő, megújító munkájának eszközei lehetünk.*

IX. „BOLDGOK, AKIKET AZ IGAZSÁGÉRT ÜLDÖZNEK [...] BOLDGOK VAGYOK, HA ÉNMIATTAM GYALÁZNAK ÉS ÜLDÖZNEK TITEKET...”

1. KÉRDÉSEK BEVEZETÉSKÉNT:

- ▶ Kerültünk-e már egészen hétköznapi módon nehéz helyzetbe a hitünk miatt?
- ▶ Látunk, hallunk híreket üldözött keresztényekről – szoktunk-e gondolkodni azon, hogy mi ilyen szélsőséges esetben vajon hogyan viselkednénk?
- ▶ Miben szoktunk bízni, ha ilyesmire gondolunk?

2. BIBLIAI PÉLDA: PÁL BESZÉDE FESZTUSZ ÉS AGRIPPA ELŐTT (APCSEL 25,13 – 26,32)

Megjegyzések a szakaszhoz

Két évig tartott Pál fogsága Cézáréában, miután Félix egyik ezredese, Lisziász – a lincseléstől óvva Pált – elfogatta őt a rátámadó jeruzsálemiek elől, akik a templom meggyalázásával vádolták, ugyanis látták őt egy

görög származású efezusival, akit bevitt a templom belső részébe, ahová csak zsidóknak lett volna szabad belépniük. A főpapok és vezetők felkeresték Fesztuszt, az újonnan beiktatott helytartót, hogy Pál kiadátását követeljék. Fesztusz – aki Lukács megjegyzése szerint kedvezni akart a zsidóknak, ugyanakkor nem akart törvénytelenül eljárni – ragaszkodott a cézárei kihallgatáshoz, melynek során azonban Pál ellenfeleinek nem sikerült bizonyítékot találniuk. Pál a kihallgatás végén a császárhoz fellebbezett.

Agrippa a Fesztusz által kormányzott provincia északkeleti részének királya volt, és a helytartó mint „zsidó ügyekben” járatos személynek a segítségét kéri az ügyben. Egy elég megdöbbentő sorba áll be Pál ezzel a kihallgatással: Agrippa dédapja volt az a Heródes, aki meg akarta ölni a kisdéd Jézust, nagybátyja volt, aki megölette Keresztelő Jánost, apja, aki kivégeztette Jakabot...

Tárgyalásról nincs szó, csak meghallgatásról, a találkozó tétje azonban nagy, hiszen az eszmeeserében újoncként érkező Fesztusz mellett Agrippának nagy befolyása lehet a továbbiakra... Bereniké Agrippa testvére volt (bár történeti források említést tesznek egy korabeli pletykáról, miszerint más jellegű kapcsolatban éltek együtt), később a Jeruzsálemet leromboló Titusz párja.

Gondolatok Pál hitvallása fényében

Gyökössy Endre rámutat a jelenet mögött húzódó ellentétekre:²⁷ az akkori világ urai kihallgatják a rabot, a vádlott, kiszolgáltatót Pált, nem kétséges ugyanakkor, hogy ki szól hatalommal, és ki az, aki inkább meg van illetődve. A bizonyágtétel egyik legfájdalmasabb szava a *majdnem*: az a vékony határ, melynek egyik oldalán az üdvösség, másikon a kárhozat áll. Szoros közelségben van egymással a kettő, ez a vékony határ azonban, a *majdnem* sorsdöntően elválasztja egymástól az örök életet és a halált.

3. ILLUSZTRÁCIÓK:

Egy bibliaórán került szóba – amikor hitvalló mártírokról volt szó –, hogy vajon mi mit mondanánk. Közös érzésünk volt a félelem, miszerint talán nem állnánk meg a helyünket, talán kevés lenne a hitünk, hogy

²⁷ Gyökössy 1990, 229. o.

bátran szóljunk. A beszélgetés során olyan jó volt felfedezni, hogy van biztató ígéretünk Istentől: „Amikor a zsinagógákba, a hatóság és a többség elé hurcolnak titeket, ne aggódjatok amiatt, hogyan vagy mivel védekezzetek, vagy mit mondjatok, mert a Szentlélek abban az órában megtanít majd titeket arra, amit mondanotok kell.” (Lk 12,11–12) Szinte látható volt, ahogy a biztatást újra komolyan véve mindnyájan fellélegeztünk...

Megdöböntő volt számomra a szekszárdi gyülekezetünkbe kerülve a felfedezés, hogy itt, Tolnában milyen sokan szenvedték meg az előző rendszer keresztényellenes lelkületét. Hitvalló hősként nézek gyülekezetünk idősebb tagjai közül többekre, akik vállalták hitüket akkor is, ha például fotózták őket a templomba menet, vagy ha nem vették fel őket egyetemre, mert „megbízhatatlan klerikális elemnek” bélyegezték őket. Kitartottak és gyakorolni akarták hitüket akkor is, ha nem kaphattak végzettségüknek megfelelő munkát, vagy éppen le kellett mondanuk a szolgálati lakás lehetőségéről...

4. GONDOLATOK A TÉMÁHOZ

Bonhoeffer hiteles vallomásként mondja: „A szenvedés az igazi tanítványság jele. A tanítvány nem nagyobb a mesterénél. Krisztus követése passio passivát, azaz szükségszerű szenvedést jelent. Ezért sorolta Luther is a szenvedést az igazi egyház jellemzői közé, és az Ágostai hitvalláshoz írott egyik memorandumában az egyház úgy szerepel, mint azok gyülekezete, akiket üldöznek, és akik vértanúhalált szenvednek az evangéliumért. A tanítványság a szenvedő Krisztushoz való hűséget jelenti, és semmi különös nincs abban, hogy a keresztyéneket Uruk olykor a szenvedésre hívja, ezt mint kegyelemének jelét örömmel el kell fogadnunk.”

Ez az utolsó két boldogmondás valószínűleg nem véletlenül van a sor végén. Azt mondtuk, hogy mindezek a titkok csak Jézus tanítványaként, az ő nyomában járva érthetők, és csak ővele valósíthatók meg. Ez az utolsó már a haladó tanítványoknak való, ez már a boldogság emelt szintű leckéje.

Nehéz elképzelni, de – mivel Jézus beszél róla – szeretnénk az emlékezetünkbe vésni, és ha sor kerülne rá, megragadni a boldog, azaz örömmel áldott élet utolsó titkát: „**Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert ők a mennyek országa. Boldogok vagytok, ha éniattam**

gyaláznak és üldöznek titeket, és mindenféle rosszat hazudnak rólatok. Örüljetek és ujjongjatok, mert jutalmatok bőséges a mennyekben, hiszen így üldözték a prófétákat is, akik elöttetek élték.”

Hivatkozott művek és felhasznált irodalom

- BOLYKI János: *Az igazi tanúvallomás*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.
- CSERHÁTI Sándor: *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele*. Luther Kiadó, Budapest, 2008.
- Enduring Word*. <https://enduringword.com> (Megtekintés: 2019. május 17.)
- GALAMBOS Ádám (szerk.): *„Elvégeztetett” – Felekezeti tárlatvezetések Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája előtt*. Luther Kiadó, Budapest, 2013.
- GYÖKÖSSY Endre: *Amikor erősen fűjt a Lélek*. Szent Gellért Kiadó, Budapest, 2005.
- GYÖKÖSSY Endre: *A növekedés boldogsága*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1990.
- KEIL, Carl F. – DELITZSCH, Franz: *Commentary on the Old Testament*. Hendrickson Publishers, Inc., Peabody, Massachusetts, 1996. Web: <https://www.studylight.org/commentaries/kdo.html>. (Megtekintés: 2019. május 17.)
- KITTEL, Gerhard (szerk.): *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*. Verlag von W. Kohlhammer, Stuttgart, 1933.
- DE MELLO, Anthony: *A szív ébredése*. Ford. Török Péter. Korda Kiadó, Kecskemét, 1998.
- PLASS, Adrian: *Irány a gumivár!* Ford. Gulyás Melinda. Harmat Kiadó, Budapest, 2003.
- PRÖHLE Károly: *Lukács evangéliuma*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest 1991.
- REISINGER János: *Munkácsy Krisztus-trilógiája*. Oltalom Alapítvány, Budapest, 2012.
- SCHOLZ László: *Az evangélium Pál szerint*. Luther Kiadó, Budapest, 1998.
- STOTT, John: *A Hegyi beszéd*. Ford. Orbán Krisztina. Harmat Kiadó, Budapest, 1993.
- STUHLMACHER, Peter: *Der Brief an die Römer*. Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, Göttingen, 1989. (Das Neue Testament Deutsch 6.)
- WNT = WEYMOUTH, Richard F.: *The New Testament in Modern Speech*. James Clarke and Co., London, 1903.
- YANCEY, Philip: *Soul Survivor*. Amazon Kindle Editon.

Tanítói alkalmak, bibliaórák az istentiszteletről

61

DR. HAFENSCHER KÁROLY

Gyülekezeti munkatervünk következő szakasza az istentisztelet elemeit és folyamatait segít jobban megismerni a gyülekezet közössége számára. Nagyon összevont, koncentrált istentisztelet-ismereti, istentisztelet-teológiai tanítás ez, természetesen úgy, hogy az ígére figyelés és a közösséget is kifejező, közös éneklés, imádság sem maradhat el.

Az összefoglalóból kiderül, hogy az istentisztelet koncentrált ige, s nem csupán emberi szertartás vagy vallásos találkozó. Istennel bárhol találkozhatunk, mégis tetszett a Mindenhatónak, hogy ő maga adjon „randevút” az övéinek: gyermekeinek és népének. Számptalan formája van Isten és ember találkozásának, de az istentisztelet olyan kiemelt forma, melyben az egyház két évezrede megtapasztalja az Istennel való beszélgetés lehetőségét és Isten aktivitását.

Az alábbi anyagban az istentisztelet felépítését követve, öt szakaszban vesszük végig az egyes részeket. Egy-egy fejezet több részre is bontható, hiszen lehetőség van ennek a vázlatos anyagnak a kibővítésére. Ehhez segítségül adjuk Hafenscher Károly *Liturgika* című könyvét (Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanaszék, Budapest, 2010.) elektronikus formában. A könyv már elfogyott, újrainyomását nem tervezik, ezért tartalmát most közreadjuk gyülekezeteink hasznára. Ez az anyag részletes kiegészítőkkal szolgál az istentisztelet minden egységéhez, továbbá segít a bibliai, egyháztörténeti, teológiai háttér megismeréséhez is. Ajánlott még hozzá egyházunk honlapján a *Liturgia.lutheran.hu* oldal, melyen mind a *Pröhle-agendát*, mind a *Liturgikus könyvet* elérhetjük teljes terjedelemben.

1) Ki tisztel kit? – Mi is az istentisztelet valójában? (Érzékenyítés)

Kezdőének: „Itt az Isten köztünk” (EÉ 280)

Alapige: Lk 10,16; 1Kor 1,18–25; Ézs 55,8–11

TÉNYLEG TUDJUK, MI AZ?

Vannak dolgok, témák, események, melyekről nem beszélünk. Mégis vannak, zajlanak, megtörténnek. Mennek maguktól. Nem magyarázgatjuk őket, csak úgy vannak, csak úgy megélik őket. Sok esetben ilyen az istentisztelet is. Az egyház kétezer éve, vasárnapról vasárnapra, ünnepről ünnepre, alkalomról alkalomra megtartja, de nagyon ritkán teszi fel önmaga számára a kérdést: mi is valójában az istentisztelet?

Nem egy esetben szembesülnek évtizedek óta szorgalmas istentisztelet-látogatóink olyan kérdésekkel az istentisztelet kapcsán, melyekre nem ismerik a választ. Igen, sokszor az is kérdés lehet akár, hogy mit jelent a *kyrie* vagy a *gloria* vagy éppen az *epiklézis*. Ezek már részletkérdések. De sokszor az egész is kérdéses: mi is valójában az istentisztelet? Egy ilyen nagyon egyszerű kérdéssel is érdemes szembesülni.

Tudjuk, hogy éppen abban a pillanatban mi zajlik? Miért azt és miért úgy mondja a lelkész, miért éppen ez az ének került sorra, miért ezt a szakaszt olvassuk a Bibliából, mi a titka egy-egy mozdulatnak, melyre máskor fel sem figyelünk? Kérdezzünk! Megéri! Egy egész világ nyílik ki előttünk.

Tegyük fel magunknak a kérdést akkor is, ha úgy érezzük, sok mindent nem ismerünk, és akkor is, ha úgy érezzük, értjük, tudjuk, hogy mi az istentisztelet, és mi zajlik a liturgia folyamán.

LITURGIA

Már itt is összeér a kettő: a liturgia és az istentisztelet. Sokszor úgy gondolják: a liturgia az a rész, mely az istentisztelet elején van, kötelességszerűen lezajlik, de nem különösebben érdekes. Merészebbek ezt úgy fejezik ki, hogy hűsz perccel az istentisztelet kezdése után érkeznek, mert hiszen a lényeg ott van: a prédikáció. Addig csak a bevezetés, a ráhangolás van, valójában el is hagyható, nem veszünk sokat vele. Pedig nagyon sokat veszít az, aki így gondolkodik, és „lekési” az egyik leg-

fontosabb alkotóelemet. A prédikáció ugyanis nagyon személyfüggő. Függs az igehirdető stílusától, mentalitásától, felkészültségétől, – ahogy egyik gyülekezetemben mondták – „szótehetségétől”, éppen aktuális fizikai és mentális állapotától, saját és környezete hangulatától. A liturgia többi része független mindezeketől, rögzített szövegeket, gyönyörű igemondanivalókat tartalmaz: Isten kinyilatkoztatását, hiszen a liturgia tömörített ige.

A *liturgia* kifejezés nem csak az istentisztelet bevezető részét jelöli. Nem is csupán az úrvacsora rendjét. Magát az egész istentiszteletet – az első pillanattól az utolsóig, beleértve az igehirdetést is meg az énekeket, a más, nem szavakban való („nonverbális”) isteni megnyilatkozást és kinyilatkoztatást.

KÖZHASZNÚ MUNKA

Közelítsünk hát a liturgia értelme felől. A két görög szó összetételéből született *liturgia* (*leiturgeia*) szó szerint jó munkát jelent. A kifejezés születésekor azonban ennél gazdagabb volt a jelentése, s ezt viszi tovább az egyház, amikor a kultuszára (istentiszteletére) a *liturgia* szót alkalmazza. Akkor, ott a közösség érdekében, az emberek javára végzett munkáról volt szó. *Közérdekű munka*. A legjobb fordítás talán így hangzik: *közhasznú munka*. A liturgia – vasárnapról vasárnapra – Isten közhasznú munkája, értünk végzett tevékenysége. S ezzel eljutunk ahhoz, hogy jól értsük saját szóhasználatunkat is: *istentisztelet*. Ebben ugyanis nagy a félreértés veszélye! Sokan azt gondolják, hogy amikor összegyűlünk a templomban, akkor azért jövünk és vagyunk itt, mert tiszteljük az Istent. A gyülekezet az Istent tisztelők közössége, s amit elvégzünk a liturgiában, a szertartások sorában, az nem más, mint az Isten iránti tiszteletünk kifejezése. Ha ez lenne az igazság, akkor nem különböznénk semmiféle más – nem keresztény – vallás tagjaitól. A valóságok világa ugyanis arról beszél, hogyan keresi az ember az Istent vagy a végső valóságot, a világot mozgató erőt. Nem önzetlenül, kedvtelésből keresi, hanem azért, hogy befolyásolja, saját oldalára állítsa, s a jóindulatát megnyerve megkapja mindazt, amire szüksége van. Erre talál ki technikákat, ehhez fogalmaz meg szövegeket, ezt próbálja minden eszközzel elérni. Tiszteli az Istent, eljön a templomba tisztelet tenni az Isten házába, de keresése nem önzetlen.

A valóság a keresztény istentisztelet esetében azonban pont a fordította.

A mi istentiszteletünk nem arról szól, hogy mi tiszteljük az Istent, hanem arról, hogy Isten teszi tiszteletét nálunk.

Eljön hozzánk, emberré lesz, elérhetővé lesz. Megszólít, beszélgetésbe elegyedik velünk, meghív a vele való találkozására. Tenyerébe vesz és formál, tanít és közben vigasztal, rendbe hoz és megetet, éhséget ébreszt és táplál, utat mutat és útravalóval lát el, egy szóval: *megáld*. Nem távolról küldi üdvözlését, nem a messzeségből üzen, nem „táv-irányít”, és nem mással végezteti el gondviselő munkáját. Eljön, meglátogat, jelen van, köztünk van. Isten tiszteletét teszi nálunk. Nem érdekből, hanem érthetetlen és mérhetetlen szeretetből. Minden erről szól a keresztény istentiszteleten. Ő a főszereplő. Ha nem ő, akkor az nem keresztény liturgia. Ha ő, akkor az valóban – a szó eredeti, pozitív értelmében – Isten közhasznú munkája köztünk, értünk.

ISTEN SZÓL ÉS CSELEKSZIK, MI PEDIG ISTEN NEVÉBEN SZÓLUNK ÉS CSELEKSZÜNK

Ez zajlik akkor, amikor bejelenti szolgájával, hogy a nevében történik minden. Ez történik, amikor olvasva, hangosan elmondva, énekelve vagy imádkozva hangzik az ige. Ez történik akkor, amikor a keresztségben és az úrvacsorában a megváltoztathatatlan szeretet jeleit kapjuk.

A lelkész éppen ezért nem a tudását, tapasztalatát, személyiségét, képességeit adja és hozza valamiféle egyéni produkcióként. Hanem mindezeket – az egyház közösségével összehangolva – az Isten rendelkezésére bocsátja, hogy ő a szolgálain keresztül emberi módon nyilvánuljon meg. Tetszett ugyanis Istennek, hogy embereket használjon fel. Emberek szájával szólal meg, emberek kezével simogat, dorgál és mutat utat, emberek lábával indul a szeretet cselekedeteire, emberek szemét, fülét, érzékszerveit használja fel és teszi alkalmassá a szolgálatra. Lelkészként átélheti minden istenszolga, hogy valami csoda történik: még az én emberi szavaimon keresztül is hajlandó megszólalni az Istent. S nekem nem üzenetet kell átadnom, hiszen itt az Isten, hanem az agyamat, a gondolataimat, a szívemet, a tudásomat kell a rendelkezésére bocsátanom,

hogy szólaljon meg általam. Ez aztán az igazi magasfeszültség! Mert átélem, amit Urunk így mondott: aki titeket hallgat, engem hallgat. Ekkora rizikót vállalt be az Isten: még rajtam keresztül is tud és hajlandó megszólalni. És ugyanígy használja fel mindazokat, akik a liturgiában szolgálnak. Kántorokat, lektorokat, egyházfit (sekrestyést), harangozót. De Isten a főszereplő.

S mindaz, amit mi teszünk? Amit mi teszünk – az énekünk, az imádságunk, a mozdulataink, a gesztusaink, a szavunk és a csendünk –, minden csupán válasz arra, amit Isten tesz velünk. Mert ha létrejön a találkozás Isten és ember között, akkor elindul a párbeszéd is. Isten megszólít, s mi válaszolunk.

Luther is így fogalmazta meg a torgaui várkápolnát felszentelő híres prédikációjában az istentisztelet lényegét: a mi kedves Istenünk szól hozzánk, mi pedig válaszolunk neki imádságban és énekekben.

Amit mi teszünk, ahogy medret ásunk a Lélek áradásának, ahogy formát adunk az Istennel való találkozásnak, azt viszont a legigényesebben, a legjobban kell végeznünk. Ez méltó nemcsak az ügyhöz, hanem az igényes Istenhez magához. Itt is érvényes a régi Amfóra-reklám szlogenje: „Tartalomhoz a formát!” A régiek pedig így mondták: Istennek csak a legszebbet!

2) Rákészülünk – majd belépünk a Szent erőterébe

Kezdőének: „Úristen, most eléd lépek” (EÉ 81)
Alapige: Mt 5,20-26; Ám 4,12-13; 5,4

A mesebeli kis herceg a találkozás előtt ünneplőbe öltöztette a szívét... Már jó előre, hogy mire eljön az óra, méltó legyen a találkozásra. Ha az istentisztelet találkozás a Mindenhatóval, akkor nekünk is ünneplőbe kell öltöztetnünk a szívünket, azaz fel kell készülnünk. Isten népe megformálta és be is gyakorolta a készülődés formáit. Igen, az egyháznak megvan a megfelelő, jól működő módszere erre.

AZ ATYA, FIÚ, SZENTLÉLEK NEVÉBEN

A készülődés alapvető kiindulópontja, hogy tisztázzuk és tudatosítjuk, hogy itt mi fog történni. S akkor elhangzik az egész istentisztelet kulcsmondata, a mindent meghatározó bejelentés: „Az Atya, Fiú, Szentlélek nevében.” Tévesen, sőt károsan mondják némelyek: „*Legyen* ez az istentisztelet az Atya, Fiú, Szentlélek nevében!” Tűzzel-vassal irtsuk az ilyen hangulatosnak szánt, fellazító mondatot, amely nem több, mint kegyes óhajtás: bárcsak Isten nevében tarthatnánk a következő órát! Nem! Ne gyengítsük s ne rontsuk magunkhoz az Isten bejelentését! A liturgus feladata, hogy egyszerően, sőt szikáran bejelentse Isten nevét és hatalmát. Ahogy a bíró az ítélethozatalnál nem a saját nevében beszél vagy jelenti be az ítéletet, hanem az ország, a köztársaság vagy az állam nevében, úgy az istentiszteletet a lelkész nem az egyház nevében tartja, amit szól, azt nem a maga nevében mondja. Mindaz, ami elhangzik, az utolsó mondatig, az áldásig, az Isten nevében van, Isten hatalmában áll. Ez az erő, az ő hatalma határozza meg azt, ami elhangzik, s ami történik. Az Atya, Fiú, Szentlélek nevében.

NAGYTAKARÍTÁS

A háziasszony az ünnepre készülve kitakarítja a lakást, rendbe teszi a környezetet, úgy készül az egyház az Istennel való találkozás ünnepére.

A nagytakarítás a lelkiismeret-vizsgálat, a bűnbánat és a bűnbocsánat kérése.

Az ige tükrét tartjuk magunk elé. Szembesülünk Isten akarásával, törvényével, elvárásával. A mérték: mit vár el Isten? Az Alkotó megadta az élethez való használati utasítást. Ehhez kell mérnünk az életünket. Az önkontroll és az „igekontroll” nyilvánul meg az *istentisztelet előtti imádságban* (akár a lelkésznek a sekrestyében, akár a gyülekezeti tagnak a templomba érkezve és a padban megállva). A nagy felkészülés része a bűnbánat.

Mózes a pusztában meglátta az égő csipkebokrot, közelébe ment, és látta, hogy lángol, de nem ég el. Amikor már ott állt mellette, hallotta a hangot: „*Oldd le sarudat a lábadról, mert szent föld az a hely, ahol állsz!*” (2Móz 3,5b) Isten közelében le kell vetni az út porával beszenyene-

zett lábbelit, hogy megtisztítva álljunk őelő. A bűnvallás hihetetlen nagy lehetőség. Nem kell cipelni az egyre súlyosbodó hátizsákot, le lehet tenni a terheket. Az a folyamat, amely a bűnvallással kezdődik, nem ér véget a bűnbánatban. Megvallom és bánom..., és kérem a bűnbocsánatot. Nem reménytelenül, nem bizonytalankodva, hanem úgy, mint akit a bűnbocsátó Úr biztat. „*Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek*” (Mt 11,28) – mondja az a Jézus, aki a megbocsátás ajándékával gyógyított meg sok életet.

A találkozásra való felkészülés része, hogy miközben közeledünk az oltárhoz (Isten Krisztusban való jelenlétéhez), Isten népének egykori és mai tagjaival együtt *énekeljük* a több ezer éves zsoltárokat. Nem csak össze-vissza, hangulat szerint dalolunk valamit, hanem a kétezres éves liturgiátörténet meghatározott, megérlelt, megcsiszolt jó rendje szerint. Olyannyira meghatározók ezek a zsoltárok, hogy latin fordításuk kezdő szaváról kapta a nevét a vasárnapok jó része. *Invocavit* – *Segítségül hív, és én meghallgatom* –, ez a böjt első vasárnapjának neve és kezdőzsoltára. *Reminiscere* – *Emlékezz meg, Uram, irgalmadról és kegyelmedről, mert azok öröktől fogva vannak* –, így böjt második vasárnapján. *Misericordias Domini* – *Az Úr kegyelmével telve van a föld* –, hangzik húsvét után a második vasárnapon. *Cantate* – *Énekeljete az Úrnak új éneket* –, énekeljük szintén a húsvéti időben. Minden vasárnap zsoltára segít az ünnepet tematizálni, és bekapcsol Isten népe évezredekre visszanyúló, közös imádságába. A választott nép imádsága azonban keresztény imádsággá válik azáltal, hogy a zsoltár keretversének megismérlése előtt dicsőítjük a Szentháromság egy Istent: „Dicsőség az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek, miképpen volt kezdetben, most és mindenkor, és mindörökkön örökké.” A zsoltár is, a „kis” glória is hangozhat prózában, és énekelhetjük együtt a hívőkkel a gyülekezetben, teret és időt átfogva. (Az ének műfaja is sokféle lehet, a lényeg azonban ugyanaz: hálaadás, kérés, magasztalás.)

Különösen izgalmas része a liturgiának az úgynevezett *kyrie*. Akár összekapcsolódott a bűnbánattal, akár az eredeti forma szerint önálló egységet képezett, meghatározó része az istentiszteletnek. Az öt állandó rész (*ordinárium*) első tagja: *Uram, irgalmazz!* Eredetileg nem is liturgikus s még csak nem is vallásos kifejezés volt. Az érkező uralkodót köszöntötte így a népe. Pozíciómeghatározás ez: ő az Úr, én vagyok az

alattvalója. Nem jelent semmiféle kisebbségi érzést. Ellenkezőleg. Azt a jó érzést nevesíti, hogy a hatalmas Úr közelében tudhatom magam. A kyrie – akár a lelkész mondja, akár a gyülekezet éneklí, akár pedig bibliai, üdvtörténeti eseményekre hivatkozva szólal meg – már nem bűnbánati rész, hanem Krisztus-magasztalás, a Megváltó dicsóítása. Húsvét után második vasárnapra ez a kyrie szövege: „Úr Jézus Krisztus, aki jó Pásztorként keresed meg elveszett juhaidat, Uram, irgalmazz! Úr Jézus Krisztus, aki szétszóródott nyájadat ujjongó örömben egyesíted, Krisztus, kegyelmezz! Úr Jézus Krisztus, aki a földi szenvedések után az örök élet forrásához vezeted juhaidat, Uram, irgalmazz!” Minden időszaknak megvan a maga kibővített kyriéje. De az is lehet, hogy egyszerű felkiáltásként egyszer vagy háromszor is elhangzik: Uram, irgalmazz! Hány és hány bibliai személy (Bartimeus, leprások, vérfolyásos asszony stb.) kiáltott fel így, amikor a Teremtőhöz vagy az Isten Fiához fordult!

A kyriét követi az ordinárium (állandó részek) második tétele: a *glória*. Bekapcsolódhatunk az angyalok karába, akik a betlehemi mezőn énekelték: „*Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarát.*”

Kétezer éve szerepel az egyház „toplistáján” ez az ének. Nem tudjuk megunni. Együtt énekeljük az előttünk jártakkal, a bizonyosságtevők fellegetével.

Ahol az istentisztelet nem a bűnvallással kezdődik, hanem a bűnbánati rész a zsoltárt követi, ott a glóriát megelőzi a bibliai szövegű „kegyelmi ige”. Többféle bibliai szöveg jöhet szóba, de a leggyakoribb jól illusztrálja az összes lényegét: „*Úgy szerette Isten a világot, hogy megszületett Fiát adta...*”

Az istentisztelet bevezető része a *kollekta* imádsággal zárul. Nem mai szövegek: több mint másfél évezred imádsága, szöveggondozó munkája áll már mögöttük. Micsoda erő van ezekben a nagyon tömör imádságokban! Ahhoz azonban, hogy megnyíljanak, értenünk kell a titkukat, mely kettős: a latin *kollekta* elnevezést így is fordíthatnánk: *'gyűjtő imádság'*. Egyetlen(!) kérésbe gyűjti, foglalja össze az adott vasárnap vagy ünnepnap témáját. Ezért ilyen frappáns és rövid. A szerkezete, felépítése pedig szigorú rendet tükröz. Imádságra szólítás: Imádkozunk! Isten megszólítása – többnyire a Mindenhatót szólítja meg. Ezt követi a megszólítás kiegészítése az ünnep szerint, például: „Minden-

ható Isten, aki feltámasztottad a halálból egyszülött Fiadat!” Ezután jön az egyetlen kérés, például: „Add nekünk Lelkedet, hogy föltámadott Urunkat követve új életben járjunk...” A kérés után jön a konklúzió (a kéréskövetkezmény), például: „...és elnyerjük az örök életet.” Végül egy dicsőítő mondat, amely egyben hitvallás arról, hogy a mi Urunk él, és nem a világ, nem a hatalmasok, hanem ő uralkodik: „a mi Urunk Jézus Krisztus által, aki veled és a Szentlélekkel Isten, él és uralkodik mindörökkön örökké.” (A tömör doxológia még Krisztus istenségét is kiemeli számunkra.) Ha a lelkész jól hangsúlyozza a szavakat, és jól formálja a mondatokat, csodálatos gazdagságú imádságává válhat a gyülekezetnek.

A gyülekezet a zsoltár, a kyerie és a glória után egy-egy válaszeneket is énekelhet a legelterjedtebb, úgynevezett „énekverses rend” szerint, ezek többnyire ismétlések: más megfogalmazásban megismétlik az előző tétel egy részét. (Ilyet találunk mind az *Evangélikus énekeskönyv* elején, mind pedig a *Gyülekezeti liturgikus könyv* első szakaszában.)

3) Halló, ki beszél? A hallható ige

Kezdőének: „Mint édesatyja asztalát...” (EÉ 289)
Alapige: Mt 7,28–29; Zsid 4,12–13

A keresztyén istentisztelet tulajdonképpen a kezdetektől fogva kétfókuszú: ige és szentség.

A bevezető rész után következik az úgynevezett *igeliturgia*. Ebben olvassuk és hirdetjük Isten ígétét, és válaszolunk rá.

Ősi gyakorlat szerint háromféle ígét olvasunk a Szentírásból: ószövetségi ígét, egy szakaszt az apostoli levelekből és egy evangéliumrészletet. Mind más-más módon hordozza a kinyilatkoztatást. Fontos, hogy ezzel is jelezzük: mi a teljes Szentírás alapján állunk! Evangéliumot hirdetünk, de tudjuk, hogy Isten a szeretetének örömhírét már az ószövetségbe is belerejtette, s az apostoli levelek is hordozzák. Nemcsak formálisan, az evangéliumi könyveket kiemelve hirdetjük az evangéliumot, hanem az egész Biblia alapján.

Egy vagy két lekiót olvasunk a kollektá imádság után, a gyülekezeti ének előtt az oltárnál vagy az olvasópultnál. Ezért alakult ki a furcsa bejelentés: Hallgassuk meg Isten ígét, melyet egyházunk az oltár előtti felolvasásul rendelt. Ha mögüle vagy az „ambótól” (olvasópult) olvassuk, akkor más bejelentést használjunk! A kijelölt igehirdetési textushoz igazodik az olvasmány(ok) rendje. Fontos, hogy minden istentiszteleten elhangozzék evangéliumi ige – akár olvasmányként, akár a prédikáció alapigéjeként. Az ige egyházában legyen időnk arra, hogy mindhárom szövegrészt elolvassuk az istentiszteleten! Perikópa-rendünk (és az *Útmutató*) jelzi az előírt két ígét és a hozzáju választható harmadikat.

A *graduál* ének, melyet *főének*nek is neveznek, egyszerre hordozza a vasárnap jellegét, és vezet rá az ünnep ígére. Énekeinknek előírt rendjük van, de a megválasztásukban a gyülekezetnek szabad keze van. Ha szabadon választ, különösen is nagy hangsúlyt kell fektetni arra, hogy az ének tanúságtétele összecsengjen a már elhangzott olvasmányokkal és az itt következő igehirdetési alapigével. Ugyanakkor lényeges szempont lehet a változatosság is – sajnos még mindig vannak olyan gyülekezetek, ahol húsz-harminc énekre szűkül a rendszeresen használt énekkincs.

A főének után jön az *igehirdetés*. Az ekkor felolvasott ige nem csupán valamiféle ugródeszka, mely segít elindulni. Az előírt igehirdetési alapige fegyelmezi az igehirdetőt, hogy ne feledkezzen meg küldőjéről és a rábízott mondanivalóról. A prédikáció nem szentbeszéd, nem vallásos gondolatok, nem igemagyarázat, hanem igehirdetés! Az evangélikus lelkész ordinációja erre ad megbízatást: hogy hirdesse az élet ígét, az evangéliumot. Izgalmas műfaj, hiszen még véletlenül sem mondhatja a sajátját, hanem Isten szócsöveként hirdeti az ígét. Ez magasfeszültség, de áldott szolgálat, mely csak a Szentlélek munkájával lehetséges. Ő az, aki megeleveníti az ígét, és ő az, aki hitet ébreszt az ige által a hallgatók szívében. Az igehirdető sokszor elcsodálkozik, hogy az alapos előkészítésen, a tudatos megfogalmazáson, a készülő imádságon keresztül hogyan munkálkodik Isten Lelke, a teremtő, megújító Szentlélek. A hitvallás mondata – „fogantatott Szentlélektől” – itt is valóság lesz, hiszen megtapasztaljuk, hogy az Ige testté lesz, és megszólal az igehirdető ajkán.

A gyülekezet sose érje be kevesebbel! Ne elégedjen meg szép, meg-

ható, komoly történetekkel, színes sztorikkal, mégoly kedves elbeszélésekkel sem! Kérje, várja az evangéliumot, méghozzá ne az olcsót, a könnyedet, hanem az igazit: a kereszt evangéliumát! Ez hozza az életet, a teljes életet.

A prédikáció végén egy többnyire *szabad imádság* vezet tovább az istentisztelet második része felé. Nem az a feladata, hogy röviden összefoglalja vagy még egyszer elmondja az igehirdetés fontosabb pontjait, hanem az, hogy erőt kérjen Istentől az ige megtartására.

Régi téma, teológiai döntés kérdése, hogy mikor mondja a gyülekezet a *hitvallást*. A reformáció korában még természetes volt, hogy nem volt istentisztelet hitvallás nélkül. Azután évszázadokra eltűnt, s az evangélikus egyház nem kis ellenállással küzdve a 20. század elején visszavezette a használatba. Többnyire az Apostoli hitvallást mondjuk, mely eredetileg a keresztség alkalmához kötődött. Lehetőség nyílik a hallatlanul gazdag, hitünk még nagyobb mélységeit megfogalmazó Niceai hitvallás használatára is. Egyre több gyülekezet él ezzel a lehetőséggel. És nem feledhetjük: a hitvallást nemcsak mondani, de énekelni is lehet! Énekeskönyvünk nemcsak a Luther-féle hitvalló éneket, hanem számos más, Szentháromságot megvalló éneket kínál fel erre. A megszokottság ellen kiváló módszer a hitvallást olykor-olykor énekelni a gyülekezetben. De a liturgia melyik pontján? Ez teológiai döntés kérdése. Az egyik lehetséges hely az olvasmányok után van, amikor együtt „Magasztaljuk a Szentháromság egy, igaz Istent.” A másik, hogy a prédikáció után hangzik el. Ha komolyan vesszük, hogy a dicsőítés mellett a hitvallásnak válaszfunkciója is van, azaz az elhangzott ígére reagálunk hitünk megvallásával, akkor annak helye a hangzó ige („viva vox evangelii”) után van, tehát a prédikációt követően. Az is ige. Ugyanolyan, mint az olvasmány. Luther azt mondaná: az csak igazán az ige! De a hitvallás helye nem üdvösségkérdés. Itt is, ott is elhangozhat, csak hangozzék, s tudjuk, hogy miért és kinek mondjuk: Istennek, egymásnak, önmagunknak! Mindháromra szükségünk van.

Az igei részt a nagy *könyörgő imádság*, majd az *úrvacsorai ének* vezeteti át a szentségi részbe. Az egyháztörténelem gazdag példát mutat az általános könyörgő imádságra. A különböző formák közös lényege: szélesre tárva a kaput imádkozunk a teremtett világért, az emberiségért, a közéletért, az egyházért, az egyes emberekért, különösen is a rászorulókéért. Kétezer éves hagyománya van, hogy az előimádkozó szavára

a gyülekezet válaszol: „Urunk, hallgass meg minket”, vagy „Uram, irgalmazz”, vagy más „responzóriummal”. Érezzük együtt, a hivatalos szolgák és az egyetemes papság minden tagja (a megkereszteltek), hogy ránk bízott a másokért közbenjáró imádság feladata.

4) A nagy Úrnak vendége... A látható ige

Kezdőének: „Krisztus Jézus, mi Megváltónk” (ÉÉ 303)
Alapige: Jn 6,52–58; 1Kor 11,29-30

Az istentisztelet másik fókuszpontja a szentségi rész.

A korai keresztények éles határvonalat húztak: az igei részen még mindenki részt vehetett, az is, aki nem volt megkeresztelve, az is, aki nem tartozott a gyülekezethez. Eddig „nyilvános” volt az istentisztelet. Ezen a ponton kiáltott fel a diakónus: „Katekumének [akik még tanulják a hitet], távozzatok!” Mert itt valami olyan kezdődik, amit a liturgia felszólításában is hallunk: fel kell emelnünk a szívünket. Az igét fülünkkel hallhatjuk, az értelmünkkel felfoghatjuk, de a szentséghez már a hit „vevőkészüléke” kell.

Igaz ez a keresztségre is. A keresztségre, amely Isten elénk jövő szeretetének az ünnepe, a névre szóló kegyelem meghirdetése. Nagy gonddal és igyekezettel kell előkészíteni, hogy az érintettek átélhessék ezt a páratlan eseményt, az új élet igazi kezdetét. De nemcsak a család: a szülők, keresztszülők, gyermek érintettek a kereszteléskor, hanem az egész gyülekezet. Isten népe. Az egyetemes papságnak egy újabb kis személye érkezik a közösségbe, aki a keresztség által a testvérünké válik, és az üdvösség ígéretét hordozza. A gyülekezet felelőssége hallatlan nagy: segíteni őt hitre vezetni. Ez hosszú és gondos folyamat, elkísérni a testvért, aki már hozzánk, a családjához tartozik. Ige és víz egymásba fonódva adják az újjászületés fürdőjét, s kínálják minden megkeresztelt gyülekezeti tag számára a megerősítést a hitben és az Istenhez tartozás bizonyosságában: „Meg vagyok kereszttelve!”

Luther kereszttelési éneke mellett számos szép énekünk segíthet minket, hogy befogadhassuk a keresztség sokrétű ajándékát s egyben küldetését és feladatát!

Az *úrvacsora* az istentisztelet része. Hibás, teológiailag is tarthatatlan az a gyakorlat, hogy miután elment a gyülekezet, néhányan ottmaradnak, és kezdődhet az úrvacsorai liturgia. Ez különleges alkalmakkor elképzelhető, de rendszeresen nem helyénvaló, az úrvacsorát leértékelő, tehát megváltoztató gyakorlat. Egyházunk a 2020-as évet az úrvacsora évének hirdette meg, így lehetőségünk nyílik az úrvacsorával kapcsolatos gyakorlatunkat együtt tanulni, újragondolni. Ez érintse az úrvacsora gyakoriságának kérdését is! Hol vagyunk attól, ahogy az első gyülekezetek gyakorolták, amikor „naponként megtörték a kenyeret” (ApCsel 2,42)...

Kétféle rend használatos a Magyarországi Evangélikus Egyházban. A régebbi („Próhle-”) agendánk közvetlenül az úrvacsora előtt tartja a bűnbánati részt. Ez könnyen „rátelepedhet” sötét színeivel, szomorú hangulatával az úrvacsora hálaadó jellegére. Ha ezt gyakoroljuk, meg kell tanulnunk a gyülekezetben, hogy a bűnbocsánat felszabadító ereje az úrvacsorában hálaadásra indít. A *Liturgikus könyv* az istentisztelet elejére helyezi a bűnvallást és a feloldozást, így erősíti az úrvacsora hálaadó karakterét. Mindkét variáció – megfelelő tanítással – a gyülekezet épülésére szolgálhat.

Az úrvacsorához vezető *gyülekezeti ének*nek is fontos szerepe van. Ráhangelés a hálaadásra („eucharisztia”), tanítás, felkészítés. Ezután jön a felszólítás: „Emeljük fel szívünket!”, majd a bevezető imádság, a *prefatio*. A gyónásban arról vallottunk, hogy méltatlanok vagyunk. (Luther szerint ez az egyetlen lelkület, mellyel oda szabad mennünk az oltárhoz.) Az úrvacsora bevezető imádságában az ellentéte kerül elő: méltó és igazságos – és ezzel indul a hálaadás. A méltatlanságból a krisztusi méltóság felé lépünk. Méltó, hogy őt dicsérjük, és az egyedül szent Istent magasztaljuk. Az imádság állandó szövegének van egy változó betéte, amely mindig az adott ünnepkör üzenetét fogalmazza meg, majd átvezet az ordinárium (istentisztelet állandó részének) harmadik nagy egységéhez, a *sanctushoz*: „Szent, szent, szent a Seregek Ura, Istene, dicsősége betölti a mennyet és a földet.” Gyönyörű az, ahogy az Ézsaiás próféta könyvének 6. fejezetéből máig is csengő énekkel a liturgia minden dimenziót egyesít: „...ezért az angyalokkal, az üdvözültek mennyei seregével és a földön küzdő egyházaddal együtt boldogan áldunk és magasztalunk Téged, és ujjongó énekkel hirdetjük szent neved dicsőségét...” Különösen is figyeljünk a sokatmondó kifejezésre:

„földön küzdő egyház”. Egy egész bibliaórát lehet erről tartani: az egyház, amely küzd önmagával, a bűneivel s a külső ellenséggel azért, hogy a kívül-belül támadó gonosz el ne vegye a megígért üdvösséget.

Ezután is folytatódik a hálaadás, amely átmege a Szentlelket hívó imádságba: „Szent vagy, Urunk, nagy a Te irgalmad, elítéled a bűnt, de megmented a bűnösöket szeretett Fiad élete árán. Étel és italt adsz az embereknek, hogy életük legyen, nekünk pedig lelki ételt és italt és örök életet is adsz...” – ez alapozza meg a kérést: „...ezért küldd el Szentlelketed, hogy Krisztus testét és vérének vegyük ebben a kenyérben és borban, és testvéri közösséggé legyünk!” Itt az evangélikus úrvacsora-tanítás egyik titka: ahogyan az Ige testet öltött a Szentlélek által, úgy a Lélek teheti meg újra az inkarnáció csodáját: Krisztus önmagát adja a kenyérben és a borban. Nagy titok ez! Nem csupán emlékezünk, nem is változtatjuk át a kenyeret és a bort Krisztus testévé és vérévé (hogyan is tudnánk?), egyszerűen rábizzuk magunkat Krisztusra, aki ezt mondja: „vegyétek, egyétek, ez az én testem, igyatok ebből mindnyájan, ez az én vérem!” Hogy miként, nem tudjuk, de tapasztaljuk, átéljük, hogy valóságosan jelen van!

A szerzési igék elmondásakor maga Krisztus szólal meg és „kon-szetrál”. Meghív asztalához, és önmagát tálalja fel. Ezért mutatjuk fel a gyülekezet számára Krisztus testét és vérének: „Íme megváltásunk szent titka. Valamennyiszer eszünk e kenyérből és iszunk e pohárból, az Úr halálát hirdetjük, amíg el nem jön.” S ekkor következik az ismét visszacsengő mondat: bár mi nem vagyunk méltók semmire, csak az ítéltre, de „méltó a megöletett Bárány, öve az áldás és a tisztesség, a dicsőség és a hatalom mindörökké!” Ezek a gyönyörű, emelkedett mondatok magát az életet jelentik azoknak, akik részesülnek Krisztus testében és vérében.

A *Liturgikus könyv* ezután az *anamnézis* imádságot kínálja fel. A szoltároshoz hasonlóan az egyház itt is emlékezteti Istent: „Emlékezz meg, Urunk, egyházaadról, amelyet Krisztus vérén váltottál meg.” Az imádság szövege – szóról szóra, mondatról mondatra – meditációs anyag lehet minden hívő ember számára, akár a feltámadás erejéről szól, akár az egyházért és az abban szolgálókért könyörög, akár a Krisztus békességében eltávozottakra, akár azokra az elhunytakra tekint, akiknek hitét egyedül Isten ismeri. Az imádság egy csodálatos *doxológiában* teljese-dik ki, az apostoli himnuszok egyik gyöngyszemét idézve: „Imádkunk

és dicsérünk Téged Jézus Krisztus által, mert őáltala, ővele és őbenne a tiéd, mindenható Atyaisten, a Szentlélekkel egységben minden tiszteltet és dicsőséget most és mindörökké!”

A *Miatyánk* helye az úrvacsorai liturgiában – szertartáskönyveinktől függően – eltérő lehet. A Pröhle-agenda az egész kánon részt (ez is régi tradíció) imádságba foglalja, így a Szentlélek hívása után következik a Miatyánk, majd közvetlenül a szerzési igék. A *Liturgikus könyv* a legősibb verzióhoz tér vissza, amikor az Úrtól tanult imádságot úrvacsorai könyörgésként (mindennapi kenyérért kérjük az Atyát) az anamnézis után, az úrvacsoraoosztás elé helyezi.

Ezután következik a *pax*, az Úr békessége. Mindazt, amit az igében és a bűnbocsánatban kaptunk, így foglalhatjuk össze: Krisztus megbékített minket az Atyával. Ezt a maradandó békességet kaptuk, s ezt adjuk tovább, amikor a lelkész a feltámadott Úr szavával köszönti a gyülekezetet: Békekesség néktek! A gyülekezet pedig – egyre több helyen így gyakorolják – kézfogással adja tovább a felülről kapott békességet. Kedves, meghitt pillanatai ezek az úrvacsorai liturgiának, ahol testközelségből megéljük a közösséget egymással, a tanítványi körrel.

Úrvacsoravétel (*communio*) előtt hangzik fel a bibliai szöveget idéző ének: „Isten Báránya...” (*Agnus Dei*). Sokféle dallama van az ősi gregoriántól a lutheri korálon át a mai gyülekezeti énekekig. Isten Bárányáról énekelünk, aki hordozza és elveszi a világ bűnét, az én bűnemet is.

Az úrvacsoravétel előtti imádságok nagy gyűjteményéből kiemelkedik a legtöbbet használt, reformátorunk által is különösen kedvelt könyörgés, amely a kapernaumi százados szavait ismétli: „Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem.” Ismét visszatér a méltó-méltatlan motívum, mely összeköti az embert Krisztussal, s feloldódik abban a csodálatos cserében, amelyről Luther így beszél: Krisztus átadja, ami az övé, a tisztaságot, a szentséget, és magára veszi mindazt, ami az enyém, a bűnt és a szennyet. Ez a csoda valósul meg az úrvacsorában is.

Ez az a pillanat, amikor felcsendül az Úr asztalához (oltárhoz) hívó szó: „Íme, minden kész!” Megint csak egy bibliai mondat a királyi megnyegző jézusi példázatából. Bár csak fakultatív (szögletes zárójelbe helyezett) mondat az a zsoltáridézet, amelyet előszeretettel használunk mi, evangélikusok szerte a világon: „Ízleljétek és lássátok, hogy jó az

Úr...” A hallható és látható ige után az ízlelhető vagy – ahogy Luther mondja – a „rágható” ige.

Az *úrvacsoraosztás* ostyával és közös kehellyel zajlik. Ahol ezt egészségügyi okok indokolják, ott lehetőség nyílik bemártásra (*intinctio*). Egyházunk püspökei ezt a két gyakorlatot engedélyezték! Hibás, a közöséget romboló, a Szentírással ellenkező, tehát kerülendő gyakorlat a „kis-kelyhes” úrvacsora! Az úrvacsora éve az ezzel kapcsolatos tisztázásra és tanításra is alkalmat kínál.

5) Tele tarisznyával – Áldással indulunk

Kezdőének: „Örök Isten, áldj meg minket” (EÉ 293)

Alapige: 1Kir 19,7; 4Móz 6,24; 5Móz 28,6

Nem szakad-e el a vasárnapi-ünnepnap iistentiszteletünk az élettől? Az ünnep a mindennapok zajától? A nagy találkozás a hétköznapok taposómalmától? Tudunk-e magunkkal vinni erőt, bátorítást, elegendő energiát a ránk váró feladatokhoz? Ezek a keresztyénység ismételen felbukkanó kérdései voltak.

Ahogy az iistentisztelet egy fontos, mindent meghatározó bejelentéssel kezdődött – hiszen az Atya, Fiú, Szentlélek nevében indultunk –, úgy az utolsó mondat is ilyen bejelentés. Mi nem üres tarisznyával, hanem áldással indulhatunk.

Mielőtt elhangzik, csendüljön fel még egyszer a hálaadás szava: „Áldunk Téged, mindenható Istenünk, hogy örömet és békeséget ajándékoztál igédben és Krisztus Urunk testének-vérének közösségében.” Már előremutat az imádság kérő mondata: „Őrizd meg bennünk ennek a közösségnek minden áldását, hogy erős szíveddel ragaszkodjunk hozzád, és őszintén szeressük embertársainkat, az Úr Jézus Krisztus által!” Mindent egybefoglalt ez a könyörgés. Az erőforrást, melyből táplálkozik a mindennapok élete, a közösséget, amelynek áldása minden távollás ellenére is hat és összeköt, a hitben megerősödött szív erőnléte

tartása és az embertárshoz való viszonyunk krisztusi motivációja. Ez az imádság akkor is hangozhat, ha nem élünk az úrvacsora lehetőségével.

Az egyszerűbb (úrvacsora nélküli) rendekben azonban a szószéki szolgálat után, az éneket követően az általános könyörgő imádság és a Miatyánk vezet el az áldásig.

Az úrvacsorai istentiszteletek záróimádsága (*postcommuniós imádság*) sok lehetőséget kínál még, ezek közül a legismertebb az ősi malabár liturgiából származó, amelynek szövegét – némi eltéréssel – mindkét agendánk hozza. Ez az imádság is – a maga ellentétpárjaival – egyfajta híd az istentisztelet és a hétköznapok között: „Nagy szeretetedet látta szemünk, add, hogy meglássa a megígért örök életet! Dicséretedet énekelte nyelvünk, add, hogy az igazat vallja ezután! Templomodban járt a lábunk, add, hogy a világosság útján járjon ezután! Testedből részesült a testünk, add, hogy új életet éljen ezután! Hála neked kimondhatatlan jóságodért!”

A hálaadás az az energia, amely minden lelki erőt, minden elfogadott lelki ajándékot tartalékol a ránk váró útra a mindennapokban.

Az egyház az elhívottak közössége. Egyben a küldöttek is. Isten maga invitál az istentiszteletre, azaz a vele való találkozásra. És Isten maga küld minket a világba, szolgálatra. Ezért lényeges, hogy elhangozzék az istentisztelet végén, az áldás előtt az elbocsátás liturgikus formája, tudatosítva a megkeresztelt, ígét hallgató, az élet kenyerével élő közösség számára a küldetését. Élünk azzal a lehetőséggel, hogy nemcsak az úrvacsorai istentiszteleten, hanem az anélkül is elmondjuk: „Testvéreim! Menjetek, és hirdessétek az Úr halálát és feltámadását! Tanúskodjatok szeretetéről! Megízleltétek a bűnbocsánat örömét, építsétek hát a testvéri közösséget az emberek között megbocsátással és áldozatos szeretettel!”

Néhány gyülekezetben gyakorlattá vált, hogy istentisztelet keretében éneklék a magyar nemzeti *Himnusz*t. Az ilyen gyakorlathoz ez a megfelelő hely: az elbocsátás és az áldás között. Valóban nemzetünk imádsága a himnusz, s ennek a mondatnak: „Isten, áldd meg a magyart”, ott a helye az istentisztelet imádságai között akkor is, ha a himnusz további részei között van olyan mondat, amely evangélikus teológiai alapállásból kérdéses lehet. Nemzeti ünnepeink közeledtével, nagy ünnepek kivételes pillanataiban valóban jó, ha a gyülekezet így is bele-

tagolódik a magyar népbe, amelyben Isten teremtő szándéka szerint éli az életét. Ugyanakkor a minden vasárnapi himnuszéneklés azt a veszélyt hordozza, hogy az megüresedik. Ilyet tapasztalt a magyar evangélikusság akkor, amikor évtizedeken keresztül egyetlen záróéneket használtak az istentisztelet befejezéséhez. Ha tehát van himnusz, akkor az kerüljön az áldás elé, hiszen ha Isten áldását kérjük a magyarra, hazánkra, akkor utána hadd hangozzék az áldás szövege is!

Áldás!? Sokszor félreértett műfaj. Van, aki kedves jókívánságnak tartja, mellyel a lelkész útnak indítja a gyülekezetet. Egyfajta óhaj, hogy ebben az áldatlan világban áldás kísérhesse utunkat. De az istentisztelet végén nem ez történik. Az áldás lényege szerint nem jókívánság, hanem teremtő ige. Ahogy a teremtés hajnalán Isten azt mondta, hogy *legyen*, és lett, úgy teremt Isten áldó szava áldást az életünkben. Az áldás értéket hoz létre bennünk. Így indít tehát útra, olyan értékekkel, melyek kitartanak a legközelebbi találkozásig. Sok szép népi és egyéni áldásformula forog közkézen mostanában. És ez így van jól. Az istentisztelet végén azonban ne ezeket használjuk, hanem a két – egész egyházat összekötő – záróáldás-formula egyikét! Az ároni áldást: „Az Úr áldjon meg és őrizzen meg téged...” és a szentháromságit: „Áldjon meg titeket/benneteket a Mindenható Isten...”

Az áldás *keresztvetéssel* fejeződik be. Nem volt ez mindig így. A 20. század elején tért vissza a magyar protestantizmus – kemény közösségi viták nyomán – arra a lutheri hagyományra, hogy megjelöljük magunkat vagy egymást a keresztjelével. Az áldás végén a gyülekezet a kereszt jele alatt indul haza. Ez köt össze függőleges és vízszintes szára által az Úristennel és egymással.

*Záróéne*künk választása is tudatos és változatos legyen! Az egyházi évnek megfelelő, az istentisztelet tematikáját összefoglaló éneket éppúgy kitűzhetjük, mint az énekeskönyvünk 11–13-as énekesverses rendjeinek harmadik énekét vagy a *Gyülekezeti liturgikus könyv* énekesverses számainak egyik záródarabját. Ha a záróéneket művészi értékű utójáték (*postludium*) követi, melyre érdemes odafigyelni, akkor tanuljuk meg a gyülekezet közösségében úgy is értékelni a kántori szolgálatot s a zene ige-hordozó voltát, hogy helyünkön ülve maradva végighallgatjuk.

Az *elbúcsúzás* számos magyar evangélikus gyülekezetben megszokott forma. A lelkész a záróéneke alatt imádságos lélekkel meghajol az oltárnál, és elindul a kijáratához, ahol egyenként kezét fog a gyülekezet tagjai-

val. Ez sem csupán kedves gesztus. Több annál: az istentisztelet pásztori jellegének „kézzelfogható” kifejezése. Érdemes gyakorolni akkor is, ha időigényes, s a lelkésznek komoly koncentrációt igényel, hiszen sokszor egy-egy jól irányzott mondattal kell lekipásztori vigasztalást, útmutatást, bátorítást adni. A testvéri közösség kifejezése ez, melyhez még külön ajándék, ha a gyülekezet nem széled el azonnal, hanem szervezett vagy spontán formában ottmarad a templom előtt vagy a gyülekezeti teremben beszélgetni, egymás közelségét oldottabb formában megélni.

Az istentisztelet olyan kincs, melyet megismerni egy életen át tartó tanulással sem lehet. De a tanítványok kutatják, keresik a titkokat, mindaddig, amíg reménységünk szerint mindent láthatunk majd, s már nem fogunk kérdezni. Addig azonban bátran tegyük!

Éneklő-beszélgető asztali közösség az úrvacsoráról

Bibliórai sorozat hat alkalomra 2020-ban, az úrvacsora évében

SZABÓ LAJOS

81

Néhány bevezető gondolat a tervezéshez

Ez a hat alkalomból álló bibliórai sorozat *Evangélikus énekeskönyvünk* 308., úrvacsorai énekének versei alapján tartható meg. Apropiója az, hogy evangélikus egyházunk az úrvacsora éve programot hirdetett meg 2020-ra. A kiválasztott ének pedig az egyik leggyakrabban elővett úrvacsorai énekünk, és benne teljességében megtalálható az úrvacsorával kapcsolatos legfontosabb evangélikus tanítás és legjellemzőbb kegyesség.

Ezzel a bibliórai sorozattal akkor élhet egy gyülekezet hatásosan és eredményesen, ha ráirányítja a tagjainak figyelmét arra, milyen jó lehetőség egy ilyen kardinális témát, mint az úrvacsora életünk során legalább egyszer, hat hét alatt kiemelten, őszintén és lelki odafigyeléssel átgondolni. Lehet, hogy a böjti időszak lesz erre a sorozatra a legalkalmasabb, de az egyházi esztendő bármely más szakaszában is megvalósítható, amikor az alkalmak folyamatosságát tartani tudjuk. Mindenesetre szép és erőt adó lenne, ha sok gyülekezet egyidejűleg valósítana meg egy közös böjti úrvacsorai sorozatot! Ha erre koncentrálna egyházunk, imádság és ének hangzana sok helyen az elmélyültebb és intenzívebb úrvacsorai életért. Ott is megvalósítható ez a sorozat, ahol kü-

lönben évközben nem folyamatos a rendszeres bibliaórai alkalom: ezt a tervezetet egy kivételesen meghirdetett sorozatként is megtarthatjuk.

A hat alkalom fontos eleme, hogy befejezőképpen egy olyan vasárnap vagy kiemelt ünnep következzen a gyülekezet életében, amelyen úrvacsorai istentiszteletet tartanak. Itt, a gyülekezet istentiszteletén a bibliaóras csoport számoljon be a nagyobb közösségnek arról, hogyan élték meg ezeket az együttléteket, és mit fogalmaztak meg együtt üzenetként az egész gyülekezeti közösség számára. De ezt még kiegészítheti hat nagy méretű plakát is, melyet fel tudnak mutatni a bibliaóra résztvevői pár személyes mondat kíséretében, esetleg el is tudnak helyezni a templomban úgy, hogy a többiek megszemlélhetik őket az évnek ebben a kiemelt időszakában. A prezentáció nem titkolt célja, hogy felhívja a gyülekezet szélesebb körének figyelmét az úrvacsorában kínálgató lehetőségekre, és hívogasson a gyakoribb úrvacsoravételre.

A bibliaórai sorozat módszere szerint hat, ma is nagyon aktuális kérdés átgondolása, megbeszélése folyik a csoportban rövid lelkészi előterjesztést követő interaktív feldolgozással. Egy hetenként összejövő közösségben annyira legyen irányított a beszélgetés, hogy minden bibliaórán elkészüljön állásfoglalásként egy vélemény vagy felhívás is. A cél az, hogy a heti csoportmunkában az aznapi téma, illetve kérdés kapcsán megszületett és konszenzusban elfogadott ajánlást ténylegesen megfogalmazzuk pár mondatban és rögzítsük (pl. a majdani plakáton). Ez megvalósulhat tézisszerű mondatsor formájában vagy vallomás-szerű, lelki, meditatív stílusban megfogalmazott üzenetként is. Ezeket a rövid szövegeket a gyülekezet nagyobb közössége előtt is ismertté lehet tenni akár hetente megjelenő formában a gyülekezet honlapján vagy a templomi hirdetőablán. Ahol lehetőség van rá, ott jó lenne minden egyes alkalomról felhívó jellegű plakátot is készíteni, melyet a gyülekezet nagyobb közössége is megismerhet. Minden alkalomról lehetőleg csak egy centrális gondolat kerüljön rajtuk kifejezésre koncentrált és világos üzenet formájában.

Az is a célok között szerepel, hogy az egyházunk által meghirdetett tematikus év, az úrvacsora éve nagyobb hangsúlyt kapjon a gyülekezeti tagok egyéni lelki életében. Foglalkozzon a gyülekezet intenzívebben az úrvacsora kérdésével, és történjen néhány konkrét biztatás is arra irányulóan, hogy minél többen és minél mélyebben gondolkodja-

nak el az úrvacsora szentségéről a gyülekezetben. Abban az értelemben is legyen ez bátorítás, hogy akik felnőttként csatlakoztak a gyülekezethez vagy kerültek annak látókörébe, és nincsenek megkeresztelve, bátrabban induljanak a tudatos gyülekezeti tagság felé, akár ezeknek az alkalmaknak a látogatásával is. Lássák meg azt is, a hitbéli meg erősödés útján milyen jó lehetőség a tudatos felkészülés a felnőttkeresztségre és az első úrvacsoravételre a gyülekezet valódi közösségében. Ez a pár bibliaórai alkalom lehet egy apró, de nagyon fontos lépéssor a tájékozottabb és igényesebb úrvacsorai élet felé egy evangélikus gyülekezetben.

Evangélikus összefüggésben is fontos, hogy állandóan újragondoljuk és újra át is éljük ennek a szentségnek a tanulását és személyes megismerését. Kerüljünk személyesen is közelebb a Szentlélek ma is működő, megismertető munkájához! Megtehetjük ezt ismeretszerzéssel és az istentiszteleti úrvacsora átélésével. Ezt a célt fogalmazta meg biztatásként a katolikus hívek számára NEMESHEGYI Péter jezsuita szerzetes az eucharisziáról írt könyvében:¹

„A szertartás, amelyet Jézus rendelt, maga az egyszerűség. Egy darab kenyér kell hozzá, egy pohár bor, néhány mozdulat, egy-két szó. De ennek az egyszerűségnek titka végtelen és kimeríthetetlen. De ha ennek a kincsnek néhány alapvonását sikerül is csak feltárni, az is nagy nyereség. A többit majd megérteti a Szentlélek: a szentmise, a szentáldozás tapasztalatán keresztül működő isteni, krisztusi Lélek.”

Az egyes alkalmak kezdetén mindig más-más úrvacsorai éneket éneklünk az énekeskönyvből. A felvezető előterjesztés után és a közös beszélgetés előtt azonban a soron következő egyetlen, aznap aktuális versszakot énekeljük el. Az együttlét végén mindig újra elénekeljük az *Evangélikus énekeskönyv* 308. énekének annyi versszakát, ahol épp tartunk a feldolgozásban.

A bibliaórai sorozaton közösen olvasva folyamatosan használhatjuk *Az úrvacsora szentsége* című meditációs kötetet. Érdemes lenne megszervezni, hogy minden résztvevőnek ott legyen a kezében a könyv. Tartalmi és módszertani célként is lényeges, hogy 1) az úrvacsora ki-mondottan közösségi jellege, 2) az egymásrautaltság pozitív értékei

¹ NEMESHEGYI 1975, 7. o.

és 3) az egyház egészének, egységének fontossága tudatosuljon az alkal-
mak során. Így érdemes gondolkodni az úrvacsoráról!

Generációk, családok és népek találkozásának csodáját élhetjük meg benne, mely egyszer majd ökumenikus dimenzióban teljesedik ki, az ehhez vezető út pedig egyszerre felelősségünk és lehetőségünk ma. Ez a szentség az előttünk élőkkel és az utánunk jövőkkel is összeköt és egységbe foglal. Nehézséget okozhat, hogy a keresztények nagy családjá körében nincs teljes egység az úrvacsora közösségében, de éppen az erre való törekvés, az érte való küzdelem és a bibliaórai sorozat alkalmain való imádkozás is szerves része lehet a közös gondolkodásnak. Mindenkinek van felelőssége benne, s mindegyikünknek van feladata az egységre való törekvés útján. Ezért minél tisztább és gyakoribb a belső fohászkodás és vágyunk Isten előtt, annál nagyobb az esélye annak, hogy az meg is tud egyszer valósulni. Valószínű, hogy egyszer be-
érik a világon a közös ökumenikus hitvallási helyzet: amikor sikerül a kínos választófalakat megbontani és egymás felé határozott és felelősséggel teli lelki összekötő utakat kiépíteni.

Az úrvacsora megélése és gyakorlása sohasem szétválaszt vagy el-
különít, és semmiképpen sem elszigetel, hanem kinyit, bátorít és egymás-
hoz vezet embereket a megbékélés legnagyobb ajándékának örömeiben. Ha egy adott felekezeten belül valósul meg, akkor is túlmutat annak határain a teljesség felé. Oda, ahová mindannyian tartunk Krisztus ígérete szerint. Tegyük legalább egy apró lépést ezen az úton ebben a munkaévben személyesen és közösségben egyaránt!

A sorozat felépítése

ÉNEKLŐ-BESZÉLGETŐ ASZTALI KÖZÖSSÉG AZ ÚRVACSORA JEGYÉBEN

1. „Készítsd magad, kedves lélek” (EÉ 308,1)
Mikor indulhatok el az úrvacsorai oltárhoz?
2. „Mint jegyese, égő vággyal...” (EÉ 308,2)
Kivel találkozom az úrvacsorában?
3. „Ó, Istennek nagy csodája!” (EÉ 308,3)
Mit ad nekünk a titokzatos szent eledel?
4. „Jézus, napja életemnek” (EÉ 308,4)
Honnan ered az úrvacsora ereje, fénye és energiája?

5. „Te, ki minket úgy szerettél” (EÉ 308,5)
Mire elegendő az úrvacsorában kapott megújulás?
6. „Jézus, életnek kenyere” (EÉ 308,6)
Hányan részesedhetnek az úrvacsorai asztal közösségében?

1. „Készítsd magad, kedves lélek” (EÉ 308,1)

Mikor indulhatok el az úrvacsorai oltárhoz?

Kulcsszó: lélek

Kezdőének: „Vegyétek, egyétek” (EÉ 310)

Közös olvasás Az úrvacsora szentsége című könyvből (30–31. o.): „Maradj velünk, mert esteledik, a nap is lehanyatlott már!” (Lk 24,29)

AZ ELSŐ KÉRDÉS VILÁGA

Minden egyes felkínált úrvacsorai alkalommal újra szembenézünk a kérdéssel: Induljak? Maradjak? Szabad így mennem? Valami hiányzik még belőlem? Azt azonnal be kell látnunk, hogy ezek nem lényegtelen kérdések. Nem csupán formai, külső vagy a vallásos viselkedés területére tartozó témák. A pillanatnyi hitbeli állapotunkra kérdeznek rá. A mostani belső rendre vagy rendetlenségre. Arra, hogy én éppen most mennyire vagyok „kedves lélek”? Arra, hogy megfelelő érzésekkel és megtisztított, elrendezett lelki témákkal rendelkezem-e, vagy csak zavaros, nyugtalan és zűrös gondolatok forognak-e bennem abban a pillanatban, amikor az oltárhoz indulok úrvacsoravételre.

Vajon tényleg olyan szinten felkészült és átgondolt az életem, hogy Isten elé járulhatok? Milyen az előkészületem minősége? Mit tettem azért, hogy ráléphessek arra a templomi szőnyegre, amely az oltár térdeplőjéhez vezet? Hogyan érzek azok iránt, akik majd velem együtt – ismerősként vagy ismeretlenként – elindulnak az ajándék közös asztalához, hogy elfogadjuk a nekünk elkészített, ünnepi ételt és italt? A „kedves lélek”: erre a közösségre vágyakozó és kész lélek.

Nincsen bennem sok rendezetlen és állandóan felkavaró indulat és érzés, melytől teljesen zavaros a lelki világom? Nem ül-e rá mindenre egy belső nyugtalanság?

Mit tehetek akkor, ha inkább egy másik állapot jellemző rám? Nem volt igazán nyugalmam, most sem vagyok nyugodt, és nem is tudtam úgy leállni, megnyugodni mostanra, hogy teljesen csak arra koncentrálok, ami majd felém árad a hirdetett szavakból, gesztusokból, a kenyérből és a borból. Ilyen állapotban nehéz a hitünk legnagyobb titkára koncentrálni és figyelni. Idegesítenek is azok az emberek, akik megkeسيرítették akár csak a mai napomat is. Felborzolják a kedélyemet azok a méltánytalanságok is, melyek értek az utóbbi időben. Elégedetlen vagyok sok mindennel az életemben. A napi túlélésért vívott harc kitölti és fel is emészti az összes energiámat. Borzasztó ez az ideges állapot.

Lehet így indulni? Szabad így az oltár felé lépéseket tennem? Nem lenne jobb majd később megtenni ezt az utat? Nem lenne biztonságosabb majd akkor, amikor legalábbis jobban és alaposabban körülnéztem már magamban és magam körül? Kinek-kinek szüksége van egy saját lelki tükörrre, hogy időnként belenézzünk, és képesek legyünk egy kis korrekcióra, frissítésre. A rendrakás után lenne igazán indokolt és korrekt az utam az úrvacsorához. Ebben a lelki munkában segítenek a gyónási kérdések is. Vagy egészen konkrétan az énekeskönyvünkben található, *Megvizsgálom magam* című meditatív kérdéssor közös elolvasása.² Érdemes egyszer a feleletadás kényszere nélkül is végigolvasni, felidézni. Csendesen átgondolni a tartalmukat. LUTHER nagyon direkt módon fogalmaz erről:³

„Aki az oltáriszentséghez akar járulni, üres szívet és éhes lelket ajánljon fel a mindenható Istennek. Itt ugyanis az a legméltóbb, aki a legméltatlanabb. Ami úgy értendő, hogy mikor az ember magát teljességgel kárhozottnak, nyomorultnak és kegyelemre szorulónak érzi, ebben és ezzel válik Isten kegyelmére legfogékonyabbá és legalkalmasabbá.”

Hogyan lehetünk a 21. században „kedves lelkek”, akik elég energiát és kellő időt szánnak arra, hogy ebbe a különleges állapotba, az őszinte alázat helyzetébe eljussanak? Az Isten előtti kedvességhez a mai énekversünk szerint nem kell sok feltételnek megfelelnünk, néhány elengedhetlent azonban világosan megnevez az ének. Hittel és bizalommal szabad csak elindulni. Ráhagyatkozással. És szükség van arra a belső

² EÉ 704. o.

³ LUTHER 2011, 176. o.

vágyra is, hogy megszabaduljak az életem konkrét és aktuális terheitől.

Ki lehet mondani Isten előtt, nevén lehet nevezni azokat a bántásokat, ártásokat és önzéseket, amelyekkel megnehezítem a magam és mások életét. Az úrvacsorai oltár előtt jó már ezeket emberi képességünk szerinti mértékben elhagyni. Útközben sem késő és érdemes is megszabadulni tőlük.

Akkor érkezem meg valóban „kedves lélekként”, ha már a lehető legkevesebb súllyal, teherrel és gonddal érek oda. Míg megyek az úton, el-elhagyogatom őket. Így is hívogat Jézus az asztalához, hogy ne féljek, és bátran hagyjam el életem nehéz kérdéseit a hozzá vezető úton. Minél üresebben érkezem, annál inkább kész leszek befogadni őt az ünnepi találkozásban.

A gyónás percei valójában azt jelentik, hogy Jézus és egy „megbízható” lelkész társaságában végre tudok beszélni önmagamról. Itt sem arra törekedve, hogy különleges mondatokkal vagy nagyon mesterkéltn történetekkel mondjam el az engem bántó és a bennem felgyülemlett rosszat, hanem a természetes szavaimmal és a rám mindig jellemző érzésekkel adjam át problémáimat, bűneimet és személyes zavaraimat. Kérjem a tőlük történő szabadulást, megkönnyebbülést. Eközben érik megfelelő érkezésem az oltárhoz. Ezalatt lesz egyre tisztább a légzésem és a szívem. Így tudok alázatosan letérdelni Jézus előtt és várni a feleletet, a felemelést és a megszabadítást.

Erre sem egyszerűen azért van esélyem, mert én valóban sokkal „kedvesebb” lettem, hanem azért, mert ő közeledik határtalan megbocsátással és irgalommal. Én pedig kívánom a terheim lerakását és a szabadulást tőlük. Nekem itt annyi a szerepem, hogy megérkezzem őt, és megnyíljak előtte őszinte és elfogadó szándékkal. Minden képmutatás és színlelés nélkül érkezzem meg. Egyszerűen, természetesen. A „kedves lélek” egyben „elfogadó lélek” is! Tud örülni Isten ajándékának, melyet az úrvacsorai közösségben fogadhatok be a legteljesebb formában.

Kedvesnek lenni lelki értelemben éppen azt jelenti, hogy kész vagyok a felém érkező szeretet, szabadítás és megüresítés elfogadására. Örülök az érkező újnak, és nem ragaszkodom görcsösen a bennem lévő régi kövületekhez. A lelki rugalmasságom lesz egyben a lelki ráhangolódásom alapja az úrvacsora felé induló lépéseimben.

GYAKORLATI ÉS ÁTBESZÉLHETŐ KÉRDÉSEK:

- ▶ Hogyan szoktam felkészülni az úrvacsoravételre?
- ▶ Mennyire élek az önvizsgálat eszközeivel, és milyen gyakran végzem azt el?
- ▶ Hogyan találok meghallgató társat, akinek elmondhatom a lelki gondjaimat?

2. „Mint jegyese, égő vággyal...” (EÉ 308,2)

Kivel találkozom az úrvacsorában?

Kulcsszó: *vágy*

Kezdőének: „Áldassék Isten, hála jóságáért” (EÉ 304)

Közös olvasás *Az úrvacsora szentsége* című könyvből (27–28. o.): „*Amikor eljött az óra, asztalhoz telepedett az apostolokkal együtt...*” (Lk 22,14)

A MÁSODIK KÉRDÉS VILÁGA

Azzal a Jézus Krisztussal találkozunk az úrvacsorában, aki mindennél és mindenkinél többet jelent számunkra. Ahogyan meg is tanultuk – vagy talán felnőttként most tanulgatjuk –: az úrvacsorában az élő Jézus Krisztussal találkozunk, aki érettünk adta életét, hogy nekünk új életet szerezzen. Testének és vérének közössége lesz életünk páratlan erőforrása. Így kapunk elegendő erőt és hitet ahhoz, hogy ne félelem és rettegés uralkodjék rajtunk sok-sok mulasztásunk és rossz lépésünk miatt, hanem a tiszta vágyakozás a szabadságra, az újulásra. Rövidebben úgy is mondhatjuk, hogy ő mindent odaadott, hogy nekünk jövönk és életünk lehessen. Bennünk pedig ott a vágy, hogy újat kezdhessünk vele.

Mit jelent ez a mi életünkben ma? Milyen szavakkal tudjuk ezt kifejezni önmagunknak és egymásnak? Hogyan írható körül ma a Jézussal való találkozás? Mennyire lehet ezt a mi számunkra is életszerűen és valóságosan megtapasztalni és megélni?

Sok gyakorlati kérdést felvet a személyes találkozás. De az énekművészt képe sokat segít nekünk a megközelítésben. Ha azzal a belső és tiszta vággyal gondolunk rá, ahogyan a kedvesére, jegyesére gondol valaki, akivel minél több időt szeretne eltölteni és minél mélyebb érzéseket

szeretne közösen megélni, akkor kezdünk a megfelelő pályára találni. Ez a belső vágyakozás fontos része az úrvacsora eseményének. Szabad kérni és szabad érezni ezt magunkban. Talán csak egy rövid fohással is: Add, Uram, hogy hozzád érjek, és ne ragadjak meg önmagamnál!

Jézus jelenlétét is csak különleges és titokzatos módon lehet megérinteni. Az úrvacsorai közösség nagyon titokzatos, különleges élmény és tapasztalat. Senki sem tudja megfejteti, hogyan leszünk részesek Krisztus testében és vérében, de a következményét annál jobban és erősebben érezzük és tapasztaljuk. A Jézussal való találkozáshoz minden érzékszervünk tudására és képességére szükségünk van. Nem elég meghallani csupán a szavakat. Szükség van a látásra, ízérezéskészletre és az illat élvezetére is. Ahogyan Clairvauz-i Bernát máig ható és nagyon kedvelt, szép énekében körülírja ezt a belső vágyat: „Ezer vágyam feléd eped: / Mikor jössz, Jézus? – kérdelek. / Mikor vidíts föl engemet, / S elégíted ki lelkemet?” (EÉ 360,6)

Az sem véletlen, hogy sok olyan hasonlat szerepel a Bibliában, amely azt fejezi ki, hogy a tiszta szerelemben megtapasztalt és megélt szeretet és vágy csak hasonló ahhoz, ahogyan az ember a hitén keresztül Istenhez és Jézus Krisztushoz szeretne kötődni. Mély kapcsolat ez: elfogadni tőle mindent és átadni neki minél többet. Megismerni őt minél jobban és bemutatkozni neki minél teljesebben. Kitérni magunkat előtte. Elbeszélni neki az életünket. Közeledni hozzá és nyitottan és érdeklődően engedni az ő közeledését is. Őrá koncentrálni és kevésbé féltetni magunkat. A végtelen érkezik a nagyon véges felé. Ezért nem kell semmitől sem tartanunk, hanem teljes nyugalommal rábíthatjuk ügyeinket, érzéseinket mindenestül.

Kikkel találkozunk még az úrvacsorai asztal körül? Első helyen csak Jézust szabad említenünk. De ott állnak a többiek is! Ez nélkülözhetetlen társaság számunkra! Bárki lehet az asztaltársaságunk tagja. Az esemény mégis teljesen személyes marad.

„Számomra az úrvacsorának olyan jelentősége van, mint egy töltőállomásnak. Egy benzinkútnak. Minden alkalommal mély tisztelet érzése tölt el, amikor az úrvacsora alkalmával másokkal együtt az oltárnál állok. Érdekes keverék ez az érzés: jelent egy szükségszerű közösséget, amelyről nem lehet lemondani (rosszul érezném magam,

ha egyedül állnék az oltár előtt, és magamban vennék úrvacsorát), ugyanakkor azt érzem, hogy Isten mégis személyesen szólít meg engem.”⁴

Nem önmagunk és nem csupán a hitben testvéreink, férfiak és nők vagyunk együtt az úrvacsorai asztal körül, hanem mindenekelőtt és fölött az élő és feltámadt Jézus Krisztus. Akiről most itt az a legfontosabb információnk, hogy mindent megtehet, és minden a hatalmában áll, és nincsen olyan erő, mely ne engedelmeskedne neki, amihez az ő ereje ne lenne elég. Hozzá érkezünk erőtlenül, tehetetlenül és gyengén. Hozzá érkezünk meg félelmeinkkel. Vele találkozunk bajainkban. Nála vendégeskedünk sikereinkkel. Ő pedig mindegyik élethelyzetet jól ismeri. Nincsen olyan része az emberi életnek, amelyről neki ne lenne tudása, érzése és tapasztalata. Ez a titkok titka. A csodák csodája. A hihetetlen valósága. Az elérhetetlen közelsége. A Mindenhatóval lesz közösségünk az úrvacsorában! A „jegyeség” ilyen különleges, de nagyon is vonzó és magával ragadó képe segít el minket oda, hogy valóban kitérüljünk előtte, és kopogtatását, zörgetését hálás ajtónyitással fogadjuk.

Krisztussal találkozunk. Az úrvacsora mindig erre ad lehetőséget. Az elfogadásra kész és befogadásra felkészült, vágyakkal teli ajtónyitás pedig egy apró feladatvégzés részünkről, de vigyáznunk kell életünk minden napján arra, hogy el ne felejtjük, és ki ne hagyjuk a feladataink közül.

A vele való találkozás életmentő és életfrissítő. Ebből nő ki a hitünk. Ebből lesz új erő az életünkben. Ebben törlődik a tegnapi terhe és nyílik meg a holnap lehetősége. Ezért születik meg az örömteli hálaadás a testi-lelki közösségben minden alkalommal újra. Ennek a megélése ad jövőt és folytatást a mi életünkben ma is. A „lehetséges a folytatás” érzése születik meg bennünk általa. Ez az, ami átsegít a holnapba. Ez veszi el az elkeseredést. Ez nyitja fel a szemünket a következő életcél meglátására és az ezért történő fáradozásra.

Ő mindenre képes, még akkor is, ha mi sokszor erőtlenek, botladozók és gyengék vagyunk. Bármennyire is szeretnénk időnként benne maradni a tegnapi, ő mindig jövő időt teremt és ad számunkra a vele való találkozásban.

⁴ GRETHLEIN 2015, 137. o.

GYAKORLATI ÉS ÁTBESZÉLHETŐ KÉRDÉSEK:

- ▶ Mi volt az a konkrét élethelyzetem, amelyben megtapasztaltam Krisztus továbbsegítő erejét személyesen?
- ▶ Mennyire vagyok nyitott más emberekkel közösségbe kerülni az úrvacsoravétel alkalmával, főként ha nem vagyok mindegyikük iránt bizalommal, sőt némelyekről rossz véleménnyel vagyok?
- ▶ Volt-e már példa arra, hogy akut szükségét éreztem a gyónásnak és úrvacsorának az életemben? Mit tettem ekkor? Mit gondolok a személyes gyónásról?

3. „Ó, Istennek nagy csodája!” (EÉ 308,3)

91

Mit ad nekünk a titokzatos szent eledel?

Kulcsszó: eledel

Kezdőének: „Krisztus Jézus, mi Megváltónk” (EÉ 303)

Közös olvasás Az úrvacsora szentsége című könyvből

(34–36. o.): „Méltó a megöletett Bárány, hogy övé legyen az erő és a gazdagság, a bölcsesség és a hatalom, a tisztesség, a dicsőség és az áldás!” (Jel 5,12b)

A HARMADIK KÉRDÉS VILÁGA

Vannak olyan ételek, amelyeknek az ízét és finomságát soha nem felejtjük el. Ezeket szoktuk „igazinak” nevezni. Nagyon pontosan rögzült bennünk a formájuk, színük, tartalmuk és hatásuk is. Hiába tesznek elénk egy ugyanolyan fajtát pompás külsővel, mesterségesen tökéletesre és hibátlanra formált másik változatban: ha eszünkbe jut a nagyanyánk vagy édesanyánk keze nyomán készült, eredeti étel színe, íze és állaga, akkor már csak arra tudunk gondolni, és arra az eredetire vágyunk ez alkalommal is, mely összetéveszthetetlen, pótolhatatlan és egyedí. És ami ennél még fontosabb: ilyenkor a teljesség érzése van bennünk, melyhez semmit sem szabad hozzátenni, egy szem fűszert sem.

Vannak nagyon egyszerű összetételű és csak a legelemibb technikával és komponensekkel készített kenyerek is például az emlékezetünkben, melyeknek ha a színe, állaga vagy illata eléri valahol az orrunkat,

akkor azonnal teljes egészében érezzük az ízét és csodálatos táperejét is a szánkban és képzeletünkben – egyszerűen: a lelkünkben.

Miért olyan különleges eledel az úrvacsorában a kenyér és a bor? Pedig ezek ma is a legegyszerűbb ételek és italok közé tartoznak környezetünk egyre elviselhetetlenebb és már-már kegyetlenül pazarló túlkínálatában. Olvassuk el erről FABINY Tamás *A kenyérben minden benne van* és SZABÓ B. András *Bor* című elmélkedéseit.⁵ Hogy lehet az, hogy ha egyszer ez a falat ostya és korty bor igazán részévé lesz az életünknek, akkor a hiánya később mindig elviselhetetlen és keserves lesz számunkra? Nem tudjuk nélkülözni! Nem tudunk lemondani róla! Szükségünk van rá!

Egy szimpla kis mozdulatban – a lelkész átnyújtja a szent jegyeket számunkra – valami azonnal, gyökeresen és elemi erővel hat ránk. Elér minket. Átjár bennünket. Ha egyszer valóban megérettük már a semmivel össze nem keverhető és semmivel fel nem cserélhető, eredeti ízt az egyszerű úrvacsorai kenyérben és a természet adta borban, utána többször és ismételten, újra meg újra szeretnénk visszatérni hozzá és részesedni belőle. Az éhség és szomjúság csak akkor múlik el, ha a legalapvetőbb és legfontosabb folyadék és táplálék – a legmegfelelőbb pillanatban – kerül a szervezetünkbe.

A lelki éhségre és szomjúságra sincsen más megnyugtató módszer, mint az, hogy megérkezzünk oda, ahol Krisztus magát adja nekünk ételként és italként, hogy bennünk tisztaság, nyugalom és békesség lehessen. A „titokzatos szent eledel” egy ilyen folyamat során válik az életünk igényévé, vággyá. Szükségünk van rá. Elengedhetetlen és elmaradhatatlan része lesz a testi-lelki táplálkozásnak.

Ezeket az ízeket nem lehet kielemezni. Ezt a minden szomjúságot azonnal legyőző erőt csak megtapasztalni lehet. A minden éhséget egyből kioltó energia szabadul fel benne. A legjobban kínzó és bennünket leginkább bántó hiány szűnik meg egy pillanat alatt. A megerősödés és a gyógyulás étele és itala ez.

A – meglehetősen „földi” – testiekről kifejezően ír HAMVAS Béla:⁶ „Ami földi, terhemre van. Végtelenül terhemre. Semmi sem kínoz jobban, mint testi szükségletem: a meleg szoba, a ruha, az étel, főként az étel,

⁵ SZABÓ 2017, 60–62. o.

⁶ HAMVAS 1943–1947, 1945. február 22–23.

az éhség. Nehéz rabság. A test rabjának lenni.” A Krisztusban megkapott lelki eledel ebből a szükségből tud kimozdítani és felemelni, egy olyan állapotba eljuttatni, ahol fontosabb lesz a küldetésem és a feladatom. Célt látok magam előtt. Küldetést érzek magamban. Cselekedni szeretnék. Egy tiszta, eredeti belső cél éri el az életemet. Feladatom lesz. Igény van rám. Bőjte Csaba is szépen vall erről az eledelről és a benne kapott személyes feladatról: „Isten legszebb ajándéka a feladat, mely sokszor húsunkba vágó kereszt, máskor szárnyakat adó csoda, melyről Jézus joggal mondja: *»Az én eledelem az, hogy teljesítsem annak akaratát, aki elküldött engem, és bevégezzem az ő munkáját.«* (Jn 4,34)”

Az étel és ital testi és lelki energiát ad, és felszabadít arra, hogy az életünknek a célja és feladata kerüljön előtérbe, ne pedig az aggodásunk, félelmünk vagy hiányaink. Isten gondoskodása és ellátó szeretete érkezik hozzánk, hogy nekünk is legyen indulásunk mások felé odaadással és tevékeny szeretettel.

Az úrvacsorában kapott táplálék ebbe az irányba indít el, ha Jézus akaratához igazodunk ma is. Nem más ez, mint részvétel Krisztus munkájában és aktivizálódás a testvéri, egyházi közösségekben a karizmáim alapján. A másokért, másoknak és másokon végzett segítség és odaadás az úrvacsora következménye és gyümölcse.

GYAKORLATI ÉS ÁTBESZÉLHETŐ KÉRDÉSEK:

- ▶ Milyen rendszerességgel vegyünk úrvacsorát?
- ▶ Milyen kérdéseket/gondolatokat vet fel bennem a „Krisztus teste és vére a kenyérben és borban” kifejezés?
- ▶ Milyen feladatokra indít az úrvacsora megélése egészen konkrétan? Hogyan lehet ezeket meghallani és megismerni? Követi ilyen irányú, aktív tevékenység az úrvacsoravételemet?

4. „Jézus, napja életemnek” (EÉ 308,4)

Honnan van az úrvacsora ereje, fénye és energiája?

Kulcsszó: világosság

Kezdőénekek: „Örülj, szívem” (EÉ 309)

Közös olvasás Az úrvacsora szentsége című könyvből
(26–27. o.): „És vacsora közben...” (Jn 13,2)

A NEGYEDIK KÉRDÉS VILÁGA

A fény, az öröm és a világosság mindig gyógyító erőként hat ránk. Baj csak akkor van velük, ha elrontjuk természetességüket, és önző érdekekkel beavatkozunk a sugárzásukba. Vagy ha egyenesen az útjukba állunk.

A természetben és mindennapi életünkben egyaránt gyógyít a jelenlétük. Lelki életünkben sincs ez másképp. A fényben láthatóvá válnak értékek és érzések. A fejlődés és növekedés egyik elengedhetetlen feltétele a fény, a világosság. A hitünk fejlődésében is nélkülözhetetlen a világosság, a fény bátorító és sugárzó ereje.

Érdemes csak a Niceai hitvallás szavaira gondolni Jézus Krisztussal kapcsolatban: „Világosság a világosságtól”. Vele, az „élet világosságával” lesz közösségünk az úrvacsorában. Fényben. Fehérben. Világosságban. Ezt hirdeti a liturgiában a nagycsütörtök esti liturgikus fehér szín a maga teljes tisztaságával és fényerejével.

Az úrvacsorában minden a helyére kerül, és minden láthatóvá, érezhetővé és tapasztalhatóvá válik. Ez Krisztus jelenléte és valósága köztünk. Semmi sem marad takarásban, leplezésben, hanem minden nyilvánosságra kerül, hogy világosságának ereje mind elérje a zavaros, sötét zugokat az életünkben.

Igazi „napfényként” ér el minket az is, amikor valaki egyszer csak megváltozik, és elhagyja korábbi ártó és bántó gondolatait és tetteit. Abbamaradnak a durva mondatok, és elfogynak a becsmérő szavak. Hatalmas fényáttörés ez. A lehetetlenné hitt valóra válik. Az öröknek látott sötétség helyére megérkezik a fény. Ellenségből barát lehet. Rosszakaróból jóakaró születik. Szembenállóból mellénk álló válik. Akadémikusból támogató. Ártóból segítő. Ezek a nagy változások mindennapi realitások Krisztus világosságában ma is. Az úrvacsorában

világosság születik. Önmagunkban is és egymás közötti kapcsolatunkban is megtörténik az a csoda, melyre egyedül a Világosság képes.

Világosságként állhatunk mi is mások előtt, ha bennünk tisztulnak és rendeződnek érzések valakivel szemben, és begyógyulhatnak ezzel korábbi sebek, horzsolódások és sérülések. Tisztább lesz az érzésünk. Világosabb lesz a gondolatunk. Nyíltabb lesz a tekintetünk. Ez azonban nem menetrendszerű. Nem is csak úgy magától történik meg, hanem testiekben-lelkiekben egyaránt küzdeni kell érte. Nem érkezik el könnyen. Tennünk kell érte, mégpedig konkrétumokat, és céltudatosan kell fáradoznunk érte az életünkben. Szükség van a „nem adom fel” kitartására. Egy sértő mondat általában nagyon nehezen törölődik ki. Egy megalázó gesztust nehéz elfelejteni vagy elfelejtetni. Egy szándékos károkozást sem lehet csak úgy, hirtelen meg nem törtétté tenni. Hát még mennyire nehéz egy mulasztásból bekövetkezett nyomorúságot rendezni afelé, aki elszenvedte, és annak is, aki okozta! Mozdulni kell, és mozdítani szükséges másokat is. Ezek valóságos tettek és lépések.

Az úrvacsorai közösség mindig mozgásban lévő, gyógyító közösség is egyben. Lehetőséget ad olyan megromlott kapcsolatok és gyűlölettel teli, ellenséges érzések felszámolására is, amelyekről már azt hittük, hogy sohasem szabadulhatunk tőlük. Ahol esélyt sem látunk a jó megoldásra. És a *mégis* mindig jelen van, amikor a világosság elkezd hódítani az életünkben. Megint képesek leszünk aktivitásra, és szinte ösztönösen is munkáljuk, mert ekkora jelentősége van a gyónásban és az úrvacsorában megtapasztalt kiengesztelődésnek, feloldozásnak. A gyónásnak és az úrvacsorának fontos következményei vannak, melyekre „javított énünk” hittel igyekszik minden erejével és lehetőségével. Nem passzivitásba, hanem aktivitásba indulunk. „A hittel fogadott feloldozás megszabadít a terhektől, amelyek korlátozzák és kisebbitik az életet, új kapcsolatot hoz létre önmagunkkal, a felebaráttal és Istennel. A reformátorok számára ebből magától értetődő módon következtek – és emiatt külön meg sem említik őket – a megtörtént megtérésnek megfelelő cselekedetek, amelyek a satisfactióért, vagyis a kár kiegyenlítéséért fáradoznak” – írja Wilfried ENGEMANN.⁷

Így lesz Jézus az örömünk fénye, és valóságosan is a „szívünk orvossága”. Megmentő és gyógyító fényként lép be mindennapi sötét,

⁷ ENGEMANN 2016, 156. o.

nehéz és makacs „saját” világunkba. Teljesen átrendez benne mindent. Erre vágyódunk, és ezért érkezünk meg az úrvacsorai asztalhoz is mindig. Ebből szeretnénk részesedni! Ezt szeretnénk megtapasztalni, hogy legyen erőnk és energiánk a folytatáshoz. Legyen hitünk és reménységünk a holnapi naphoz is.

Az örök naptól (húsvétól) az Örök Napig (örök életig) tartó úton nyerjük az erőt mindig újra Jézus Krisztustól mint útítárstól. Az asztalánál pedig különösen is gazdagon részesülhetünk ebből a fényből. Érkezek meg ezért mindig ide, amikor még csak fel-felbukkannak a sötét árnyak az életemben. Férköznek az asztalánál nagyon közel őhozzá, amikor sötétedik az életem, és szürkéségbe kezdenek borulni a gondolataim. Minél előbb érkezem, annál gyorsabb lesz a tisztulásom és világosodásom. Ő nem csupán vár ránk, hanem jelen van az életünkben, és készenlétben, mintegy ügyeleti éberségben kínálja megmentő és felelős erejét számunkra. Élünk vele bátran és nyitottan, felelősen és felszabdultan! Így tesz ő minket mindig újrakezdővé, indulásra képessé és hitben megerősödötté.

GYAKORLATI ÉS ÁTBESZÉLHETŐ KÉRDÉSEK:

- ▶ Mit teszek életem sötét és nehéz területeivel? Felismerem-e őket? Bevallom-e valakinek őket? Hogyan gyógyulok ki belőlük? Kihez van bizalmam?
- ▶ Észreveszem gyorsan, ha valaki jó értelemben „megváltozik”? Jelzem ezt felé tapintattal, de örömmel? Segítettem már valakinek azzal, hogy elhívtam a gyülekezetbe, és kísértem lépésről lépésre a beépülését?
- ▶ Éltem-e át már úrvacsorai asztalközösséget olyan emberrel, akivel rendezetlen és tarthatatlan (haragos) kapcsolatom volt? Feszültségoldás vagy feszültségnövekedés lett a következmény?

5. „Te, ki minket úgy szerettél” (EÉ 308,5)

Mire elegendő az úrvacsorában kapott megújulás?

Kulcsszó: kereszt

Kezdőének: „Krisztus, ártatlan Bárány...” (EÉ 188)

Közös olvasás *Az úrvacsora szentsége* című könyvből (28–29. o.): „*Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?*” (Mt 27,46)

AZ ÖTÖDIK KÉRDÉS VILÁGA

Az egyik legnehezebb kérdés, hogy valóban tudunk-e változni. Akarunk-e igazán változni? Képesek vagyunk-e arra, hogy régi, belénk ivódott énnünkől valamennyit feladjunk azért, hogy másoknak, a körülöttünk élőknek többet, tisztábbat és értékesebbet adhassunk magunkból. Praktikusan így is mondható ez: küzdünk-e azért mindennap, hogy kisebb gondot, terhet és rontást okozzon a személyes földi létünk? Szeretnénk-e úgy fejlődni/növekedni lelkileg, hogy napról napra egyre inkább segítő, erősítő és áldást hozó legyen a jelenlétünk mások életében és Isten előtt? Hogyan állnak az „ó és az új”, a „régis és a megváltozott” képességek és tulajdonságok a testünkben és lelkünkben? Van-e dinamikus küzdelmük és mozgásuk az életünkben?

A teológiai használatból ismert *óember* kifejezés ennek a régi, ősi állapotnak a megváltoztathatatlanságát és az életünkhöz való „röghöz kötöttségét” sugallja. Mintha mozdíthatatlan lenne. Az mozdíthatatlan, kőkemény adottságok halmaza, melyek annyira mélyen vannak már, hogy elképzelhetetlen hozzájuk férni. Annyira kiforrottak és annyira elterebélyesedtek, hogy képtelenség újat ültetni a helyükre. Érezzük a régi dolgok nehézségét, de alig látunk esélyt a tőlük való szabadulásra. A legnagyobb baj az óemberrel éppen az, hogy annyira a miénk, a sajátunk, hogy nem is akarjuk megkockáztatni az elhagyását, a „kicsérelését”. Összeszoktunk.

Az emberi élet pedig minduntalan bebizonyítja, hogy éppen „miatta” mennyire távol vagyunk Istentől, és mennyire szembehehelyezkedünk vele. Az óember vonásai leginkább azt mutatják be, hogy mire is képes az ember igazán. Ennek a legmélyebb pontja a kereszt valósága. A legnegatívabb esemény. Azzal fordul szembe az emberiség, aki a legnagyobb

szeretetet és irgalmat gyakorolja vele szemben. A legnagyobb távolság, a legmélyebb szakadék és a kilátástalanság csúcsa az ember Istennel való viszonyában a kereszt. A legélesebb figyelmeztető jel ma is ez. Ennél tovább nem lehet elmenni. Ahogy WELKER írja:⁸

„Jézus Krisztus keresztje mint az emberi pusztítás, önpusztítás felülmúlhatatlan mélysége van a szemünk előtt. A kereszt a káosszal és a rémülettel szembesít bennünket. Arra mutat rá, hogy a vallás és a törvény, a politika és a morál, az emlékezet és a közösségi vélemény romlandó, sőt már meg is romlott. A kereszt szembesít bennünket a rombolásra, értelmetlen tettekre és reménytelenségre hajlamos, saját végtelen erőnkkel. Mindezt hirdeti az »Úr halála«, s nyilvánossá lesz az úrvacsora ünnepe. Az úrvacsora ünneplése nem teszi jelentéktelenné és nem magyarázza ki a Krisztus halálát. Éppen ellenkezőleg, felfedi a szörnyű eseményt: a keresztben az egész teremtett világ bukása vált nyilvánvalóvá.”

A változáshoz szükség van egy másik nagy erőre. A kimozduláshoz pluszenergia szükséges. Ebből a szörnyű mélységből csak egy valós és mindenben mellénk álló, velünk küzdő, végtelen erő emelhet ki. Nem más ez, mint a feltámadt Krisztus valóságos jelenléte és beépülése az életünkbe. Ezzel veszi kezdetét a merőben új, ha őhozzá sietünk, vele ülünk egy asztalnál, és teremtő erejét érezzük percről percre az életünkben. Neki van ereje és hatalma arra, hogy gyökeresen és teljesen megújuljon az életünk. Ez a mindenre elegendő erő. Ez a szabadulás teljessége húsvét erejével.

Ebben a megújulásban részesít minket az úrvacsora mint a teljesség ünnepeének előíze földi életünkben. Így a legnagyobb mégis ünnepe lesz az úrvacsora. A mindenek ellenére és mindent felülmúló isteni szeretet érkezik hozzánk, és eléri életünk legsötétebb pontjait is megváltoztató és újító erejével. A menthetlent is megmentheti!

„Az Úr halálának hirdetése az úrvacsora ünneplése során, valamint a világ elesettségének és Istentől elhagyottságának éjszakája azonban mégis Isten hatalmára mutatnak. Ez az erő az, amely egymaga segített, és az egyetlen erő, amely képes segíteni. A húsvéti üzenet alapján a feltámadt Krisztus jelenléte megszabadította az embert a teljes reménytelenség és az élet zsákutcájának állapotából.

⁸ WELKER 2013, 136. o.

De ez nem egyfajta túlvilági, természetfeletti megmentő »valaki«, akivel a feltámadott Krisztusban találkozunk.

A feltámadt Krisztusban éppen azzal találkozunk, aki előretekint az »elárultatás éjszakájára«, jelenlétét ígéri a kenyérben és a borban, aki az ő emlékezetére szerezte a közös vacsorát, s aki jelenlétét és Isten teremtő erejét ehhez a vacsorához kötötte.”⁹

Ez a megújulás ér el minket az úrvacsorában, amelyben határtalan és végtelen erő érkezik hozzánk. Nem kevés és nem csak épp hogy elegendő, hanem nagyon bőséges és korlátlan forrás. Nincs ereje a réginek. Nem kínoz a tegnap. Nem vádolhat tovább a mulasztás, a bűn és a sok-sok hibázás. A kereszt eseményében olyan mélybe érkezett hozzánk Isten, hogy minden kínunk és bajunk ismert lett, és innen a hitünk számára már csak a felemelkedés, a megmenekülés és az újulás lesz a realitás. Ezt ő adja. Erre ő tesz képessé minket.

A mélypontra érkező ajándék nem más, mint Isten maximális kegyelme és szeretete. Nincs magyarázat, de van valóság. Nincs ok, de lesz új kezdet. Nincs érdemünk, de van az ő kiapadhatatlan szeretete. Erre lehet rátalálni az úrvacsorában is akkor, amikor Krisztus halálára és feltámadására gondolunk a világ legnagyobb asztalközösségében ma is. „Csakis Jézus hűségének fényében lehet mind a keresztet, mind az ő halálát hirdetni és rá emlékezni. A világ gonoszsága és elveszett állapota, valamint az »Istentől való elhagyatottság éjszakája« Isten hűségének és szeretetének világánál válik számunkra jelenvalóvá.”¹⁰

GYAKORLATI ÉS ÁTBESZÉLHETŐ KÉRDÉSEK:

- ▶ Milyen gondolatokkal hallgatom a liturgiában elhangzó mondatot: „Ezért valamennyiszer eszünk e kenyérből és iszunk e pohárból, az Úr halálát hirdetjük, amíg eljövend”?
- ▶ Hogyan tekintünk a világban lévő szenvedésre, gonoszságra és pusztításra? Hogyan viselem a bukásaimat, kudarcaimat és fájdalmaimat?
- ▶ Mire elég az úrvacsorai elbocsátó áldás üzenete „a testvéri közösség építésében”? Milyen ökumenikus tapasztalataink vannak az úrvacsora aktuális gyakorlása terén az egyházakban ma?

⁹ Uo. 137. o.

¹⁰ Uo.

- ▶ Kapok több bátorságot és erőt ahhoz, hogy a többiek felé nyissak, és aktívan segítsen közösségünk hitbéli fejlődését? Megosztom a kapott ajándékaimat másokkal?

6. „Jézus, életnek kenyere” (EÉ 308,6)

Hányan részesedhetnek az úrvacsorai asztal közöségében?

Kulcsszó: *élet*

Kezdőének: „Szent asztalod ma készen áll” (EÉ 312)

Közös olvasás *Az úrvacsora szentsége* című könyvből (24–25. o.): „Asztalt terítesz nekem...” (Zsolt 23,5a)

100

A HATODIK KÉRDÉS VILÁGA

Egy teljesen logikus kérdést tesz fel Jézus János evangéliumában, amikor ötezer embert tanít: „*Honnan vegyünk kenyeret, hogy ezek ehessenek?*” (Jn 6,5) Olyan sokan voltak ott, hogy jogosan aggódott Jézus a mindennapi kenyéréért, a szükséges táplálékukért. Rejtélyes az evangélista mondata a kérdés után: „*Ezt pedig azért kérdezte tőle, hogy próbára tegye, mert ő már tudta, mit fog tenni.*” (Jn 6,6) Jó ezt felidézni akkor, amikor próbatétel van az életünkben. Jézus tudja, mit fog tenni, de nekünk az a feladatunk ebben a helyzetben is, hogy teljesen megbízunk benne.

Szokás, hogy előfoglalással biztosítsuk a helyünket egy kiemelkedő érdeklődésre számot tartó rendezvényen. Jellemző az is, hogy az interneten keresztül hosszú távra előre gondoskodhatunk megrendelésekkel, foglalásokkal és jegyzésekkel arról, hogy nekünk mindenképpen jusson, és mi mindenképpen részesedhessünk az előre meghirdetett akcióból, élményből és kedvezményből. Le ne maradjunk róla! Ki ne maradjunk valamiből! El ne szalasszuk az alkalmat! A *kvóta* és a *befogadóképesség* éppúgy kulcsszóvá váltak, mint a *legmagasabb részvételi szám* vagy a *megváltoztathatatlan maximális részvételi szám*. Jézus meghívása nem ilyen technikájú. Nem ilyen jellegű.

Ebben az énekversben (EÉ 308,6) ki is fejeződik nagyon szépen, hogy ő a „szertetnek mély tengere”, és ő az, akiről biztosan tudható, hogy

„kegyelmed végtelen”. A meghívás minden élő ember számára szól. A meghirdetésnek minden ember a célpontja. Jézus asztalánál mindenkinek jut hely. Mi sokszor feleslegesen aggódunk, hogy jut-e mindenkinek, és aggódunk, hogy valaki bejön, és elrontja az örömünket és biztonságunkat. Az egyházban és a templomban is előfordul ez a fajta gondolkodás. Jézusnál nincs ilyen határ. Jézusnál nincs ilyen korlát. Jézus számára minden megérkező fontos. Azért ment fel a hegyre tanítani, hogy senkinek se kelljen visszafordulnia és csalódottan hazamennie azért, hogy nem láthatta és nem hallhatta őt.

Az egyház úrvacsorai liturgiájában is kifejeződik ez abban, hogy folyamatosan hangzik a hívó szó, és nyitva áll az úrvacsorai kör, mert bármikor és bármekkorára bővíthető. Nem a kizárás vagy az elutasítás a cél, hanem a meghívás és a befogadás. Ez néha kockázattal is jár, gyülekezetben és egyházban egyaránt. Missziói feladatunk mégis az, hogy ekkora nyitottsággal és határtalan vállalással keressük és gyűjtjük az embereket Jézushoz.

A felkészülés folyamat, az előkészületi tanulás nem az alkalmasság és jogosság bizonyítása vagy feltétele az evangélikus egyházban, hanem az úrvacsorához illő méltóságnak és emelkedettségnek a tiszteletben tartását szolgálja. Az illő kivitelezés és a jó rend is ezért lényeges eleme az úrvacsorai istentiszteletnek, hogy mindenki át tudja élni a szentség ünnepét, és zavartalanul közösségben legyen a gyülekezettel és Istennel az adott időpontban. Ehhez alkalmazkodnunk kell, és ezért szükséges, hogy megismerjük és megtanuljuk a kialakult szokások, liturgiák rendjét és szerkezetét, de legalább ennyire fontos az is, hogy tartalmuk se legyen idegen számunkra. Ekkor lehetünk otthonosan és nem idegenként jelen az úrvacsorai asztalnál.

A gyónás és megbánás során sem a profizmus tesz méltóvá és megfelelővé, hanem az őszinteség. Mindazt azonban érdemes tanulni és megismerni az hozzá vezető úton, mely elősegíti, és megerősít benne minket. Nincs olyan mélység és bűnös múlt az életünkben, amely ne lenne elmondható és megbánható Isten színe előtt. Az egész életünkkel érkezünk meg őhozzá. Nem a pillanatnyi és erre az alkalomra „polírozott”, külsőségekkel teli étellel, hanem a valódi, álca nélküli mindennapi létünkkel.

A lelkész részéről történő lelki kísérésnek és lelkigondozásnak is

fontos eszköze a gyónás. Engemann rámutat,¹¹ hogy akkor lesz a gyónás az új élet kezdetének lehetősége, ha ennek feltételei és formái ismertek az emberek előtt:

„Gyónás után az emberek úgy érezhetik magukat, mintha »újjaszülettek volna«. A feloldozás elfogadása után valóban újat kezdhetnek, felszabadulva a múlt terheitől. Ilyen értelemben kell, hogy ez az eszköz a saját lelki propriumának elkötelezett lelkigondozás rendelkezésére álljon. Ehhez azonban szükséges szem előtt tartani mind a gyónás feltételeit, mind pedig megvalósulásának különféle módjait.”

A múltbeli élet lerakása és az új élet elfogadása a tét ennél a jézusi asztalnál. Lesz-e másképpen, mint eddig? Megtörik-e a bűn rontó ereje az életünkben? Ráérezzük-e arra, hogy Jézussal minden élethelyzetben gyógyulás, javulás és megújulás ér minket? A kérdés felénk mindig az, hogy szeretnénk-e, akarjuk-e mindezt, és valóban érezzük-e a fontosságát. Mind az egyháznak, mind az úrvacsorának egyaránt kifejező képe, hogy mindkettő befogadó asztalközösség. Mindig van még üres szék! Mindig lehet érkezni valakinek! Nekünk – meghívott vendégként – ennek nem az elméleti ismeretét szükséges elsajátítanunk, hanem az ehhez illő viselkedést és magatartáskultúrát. Ezt pedig gyakorlással, példaadással és egymás iránt érdeklődő és egymásra odafigyelő attitűddel lehet fejleszteni ma is. Jörg ZINK művészi formában fogalmazza meg ennek az egyházi, úrvacsorai asztalközösségi életformának a lényegét:¹²

„Asztalhoz telepedhetsz hát. Meg vagy hívva, odaengednek, örömmel fogadnak, a tiéd is az örömnünnep. De az egésznek a célja nem egy magánkihallgatás Isten előtt. A tied egy hely a sok közül az asztal mellett. Látsz másokat, olyanokat, akiket ismersz, és olyanokat, akik szeretetre méltók, és olyanokat is, akik nem. Talán olyanokat is látsz, akikre ezt mondod magadban: Hát ez is itt van? Az meg mit keres itt? Olyanokat, akik elől legszívesebben elzárkóznál. De egy hatalmas, kerek asztal mellett ülsz, ahol mindenki vendég, éppen úgy, mint te. Nem mondhatod: azok mellett szeretnél ülni, akik hasonlók hozzád. Nem mondhatod: Ott az a másik asztal, majd átülök oda néhány szimpatikusabb emberrel. És nemcsak vendég vagy, de az is, aki a másikat étellel kínálsz. Figyelsz arra, hogy senki ne maradjon éhesen. Figyeled az

¹¹ ENGEMANN 2016, 150. o.

¹² ZINK 2005, 50–51. o.

elmesélt történeteket, és válaszolsz is néha. Mert az egyházban – ebben a teljesen átlagos intézményben, ahol jelen vannak a nagyszerű gondolatok éppúgy, mint a kicsinyes veszekedések, hitüket és életüket komolyan vevő keresztények és csüggedt funkcionáriusok – ott él valami más is. Hiszünk abban, hogy Isten Lelke munkálkodik az egyházban, és várunk az ő erejére.”

Ilyen felfogással és lelkülettel tudunk, és csak így szabad odaülni az „élet kenyérének” asztalához, hogy életünk teljességét, egészét átjárja majd a kapott táplálék Jézus testének és vérének közösségében. Úgy lehetünk benne fogyasztók és elfogadók, ha mi magunk aztán képesek leszünk arra, hogy széles körben és nagyvonalúan továbbkínálóká is váljunk.

Sosem lehet ez az asztal az önzés asztala, hanem mindig csak a bőkezű és jószívű megosztás közössége. Hányszor vagyok képes arra, hogy ne magamra gondoljak mindenekelőtt, hanem valaki másra, akinek én könnyíthetek majd az életén, rajtam keresztül érkezik meg hozzá az öröm, és éppen bennem és velem tapasztalja meg Isten ajándékát a jövőben! Ez az evangéliumi jövőkép a tanítvány életében.

Ekkor nem uralkodhatnak rajtunk kicsinyes, kellemetlen és megosztó érzések és gondolatok, hanem felül tudunk emelkedni rajtuk, öröm, békesség és szabadság uralkodik bennünk és közöttünk. Még az ülésrend kialakítása sem lesz nehéz. Itt automatikusan kikapcsolódnak olyan rendezőelvek, mint a *hatalom, erő, pozíció és uralkodás*. Számításból nincs itt maradás. Karriervágyból nem éri meg itt lenni. Jézus asztalánál a szeretet, az odaadás, a hála és az öröm érvényesül minden szempontból.

Ebben a légkörben lesz átélhető a megbocsátás, megbékélés és megújulás ajándéka. Ez pedig minden élethelyzetben örömet ad. Ehhez kötődik az úrvacsora legismertebb, legfőbb jellemzője: hogy az mindenekelőtt hálaadó esemény. Szentségként az úrvacsorát különleges tisztelet és megbecsülés övezi az egyházban. Ez semmilyen formában nem zárja ki a nyitottságot. Meghívó karakterrel, de a tisztelet, a méltóság és az átélhetőség megőrzésével érkezünk és várunk másokat is. Gyermekké kérődző áldásra, még nem konfirmált gyülekezeti tagok szintén megerősítő áldásra érkehetnek az oltár elé. Felkínáljuk ezt a bekapcsolódást mindazoknak a keresztény vendégeknek az istentiszteleten, akik lélekben előkészültek erre a közösségi eseményre.

Nincs nagyobb öröm a keresztyény életben annál, mint meghallani és elfogadni Jézus hívó szavát, teljesíteni az ő akaratát és élő közösségben megízlelni az eljövendő mennyei vacsora előízét: illatát, szépségét, erejét és egységét! A legfontosabb úrvacsorai prioritást sohasem szabad elfelejteni: az asztalfőn Jézus van jelen, mi pedig, „kedves lelkek”, az ő vendégei vagyunk. Az ő méltóságát közelítjük meg a mi méltatlanságunkkal, de kitarulkozó és befogadó kezünkkel és szívünkkel vagyunk jelen ennek a szentségnek az ünneplésében.

GYAKORLATI ÉS ÁTBESZÉLHETŐ KÉRDÉSEK:

- ▶ Mi az, aminek mindenképpen el kell hangoznia és meg kell történnie egy úrvacsorai istentiszteleten?
- ▶ Miért fontos evangélikus lelkülettel is a „nehéz órákban” a gyónás és az úrvacsora megélése? Hogyan készülhetünk ezekre az órákra, percekre az életünk folyamán?
- ▶ Gyermek életében mivel segíthetjük az úrvacsorai közösség örömeinek megtapasztalását az egyházban? Mit tehetünk azért, hogy különböző generációk minél többször ünnepeljék együtt az úrvacsorát az egyházban?

Felhasznált irodalom:

- ENGEMANN, Wilfried: *Handbuch der Seelsorge*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2016.
- GRETHLEIN, Christian: *Abendmahl feiern in Geschichte, Gegenwart und Zukunft*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2015.
- HAMVAS Béla: *Napló 1943–1947*. <https://vigilia.hu/regihonlap/2008/3/hamvas.htm>. (Megtekintés: 2019. május 21.)
- LUTHER Márton: *Jer, örvendjünk, keresztyének*. Luther Kiadó, Budapest, 2011. (Magyar Luther-könyvek 12.)
- NEMESHEGYI Péter: *Az Eukarisztia*. K. n., Róma, 1975. (Teológiai Kiskönyvtár 3.)
- SZABÓ Lajos (szerk.): *Az úrvacsora szentsége*. Luther Kiadó, Budapest, 2017.
- WELKER, Michael: *Mi történik az úrvacsorában?* Ford. Gaál Botond, Petró László. Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 2013.
- ZINK, Jörg: *Szent erőforrás. Keresztyén hit a 21. században*. Ford. Galsi Árpád. Kálvin Kiadó, Budapest, 2005.

A teremtett világ áldása

ARARÁT TEREMTÉSVÉDELMI MUNKACSOPORT

ASSISI FERENC: NAPHIMNUSZ

Mindenható, fölséges és jóságos Úr,
Tied a dicséret, dicsőség és imádás,
És minden áldás,
Minden egyedül téged illet, Fölség,
És nem méltó az ember, hogy nevedet kimondja.
Áldott légy, Uram, s minden alkotásod,
Legfőképpen urunk-bátyánk, a nap,
Aki a nappalt adja és aki ránk deríti a te világosságod
És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes:
A te képed, Fölséges.
Áldjon, Uram, téged hold nénénk és minden csillaga az égnek.
Őket az égen alkotta kezed, fényesnek, drága szépnek!
Áldjon, Uram, tégedet szél öcsénk,
Levegő, felhő, jó és rút idő,
Kik által élteted minden te alkotásod.
Áldjon, Uram, téged víz hűgünk,
Oly nagyon hasznos ő,
Oly drága, tiszta és alázatos!
Áldjon, Uram, tűz bátyánk;
Vele gyűjtasz világot éjszakán.
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.
Áldjon, Uram, téged Földanya nénénk,
Ki minket hord és enni ad,
És mindennemű gyümölcsöt terem, füveket és színes virágokat.

Áldjon, Uram, tégedet minden ember, ki szerelmedért
másnak megbocsát
És aki tűr gyötrelmet, nyavalyát.
Boldogok, akik tűrnek békességgel,
Mert tőled nyernek majd, Fölséges, koronát.
Áldjon, Uram, testvérünk, a testi halál,
Akitől élő ember el nem futhat.
Akkik halálos bűnben hálnak meg, jaj azoknak,
És boldogok, kik magukat megadták te szent akaratomnak.
A második halál nem fog fájni azoknak.
Dicsérjétek az Urat, és áldjátok
És mondjátok hálát neki
És nagy alázatosan szolgáljátok.
(Sík Sándor fordítása)

1. alkalom - Bevezetés

ISTEN, EMBER, TEREMTÉS – A NAPHIMNUSZ MÖGÖTT ÉS UTÁN
ÍRTA: NOBILIS MÁRIÓ

1. Franco Zeffirelli *Napfivér, Holdnővér* című filmjének több jelenete szinte beleégett sokak tudatába. Egy egész korszak számára valószínűleg Zeffirelli alkotása jelenti az etalont Assisi Szent Ferenc alakjával kapcsolatban. A film egyik emblemikus jelenetében az ifjú Ferenc kiszalad a virágos rétre, boldogan ámul a természet szépségén, és ekkor felhangzik a *Naphimnusz* átirataként Donovan önmagában is híressé vált dala: „Fivérem, Nap, és nővérem, Hold, / oly ritkán látlak, s hallom hangotok...”

A mai kor embere örömmel ismeri fel magáénak Ferenc természettel megélt viszonyát. Mi is – legalábbis az urbanizált életformát élők többsége – „oly ritkán látjuk és halljuk” a hamisítatlan természet csendes, egyszerű megnyilvánulásait. Pedig annyira szükségünk lenne rájuk! Belső vágyakozással követjük tehát a filmbéli Ferencet, aki elfordulva addigi önző, szertelen énjétől egyre mélyebben fedezi fel a természet szépségét, egyre „messzebb megy benne”, míg végül irigylésre méltó egységbe kerülve Isten teremtett világával nem kívánczik már többé vissza a civilizációba, inkább a természettel kerül egyre tökéletesebb megértésbe, és nincs más vágya – a filmben ez is elhangzik –, mint hogy a teremtésben Istent szemlélje.

FERENC pápa „*Laudato si*” kezdetű enciklikájának egy megjegyzése¹ is ezt a felfogást látszik megerősíteni: Szent Ferenc „misztikus volt, zarándok, aki egyszerűen és csodálatos összhangban élt Istennel, másokkal, a természettel és önmagával. [...] valahányszor nézte a napot, a holdat vagy akár a legkisebb állatokat, mindig énekelni kezdett, és dicsérő énekébe az összes teremtményt bevonta.” A *Naphimnusz* ihletett dicsőítésében mintha a 104. zsoltár szavai visszhangoznának: „*Te alkottad a holdat, hogy jelezze az ünnepeket, és a napot, amely ismeri pályáját. [...] Milyen nagy alkotásaidnak száma, Uram! Valamennyit bölcsen alkottad, tele van a föld teremtményeiddel.*” (Zsolt 104,19.24)

¹ LS, 11. o.

2. Bármilyen szépnek és valószínűnek látszik is ez a kép, a valóság meglepően más. Zeffirelli beállításától eltérően Ferenc egyáltalán nem a természet szépségén ámulva írta a *Naphimnusz*t (azaz *A Naptestvér éneke* vagy *A teremtmények dicsérete* címen ismert imádságos költeményét), és nem is sikereinek, a lelki örömöknek csúcspontján. Épp ellenkezőleg: szinte a mélyponton.

Assisi Szent Ferenc perugiai legendája leírja az ének keletkezésének körülményeit. Eszerint ebben az időben Ferencet „szemfájása és egyéb betegségei kínozták, nem tudott aludni, viskójában egerek zavarták, lelke sötétség nehezedett. Itt hirtelen megértette, mi vár rá az Úrnál.”² Belső megtapasztalásában mennyei hang bátorította őt: „Egyébként pedig légy olyan nyugodt, mintha már országomban lennél.” Ferenc erre így reagál: „Nekem tehát ezentúl nagyon kell örvendeznem betegségeimben és gyötrelmeimben, vigaszt kell találnom az Úrban, és mindig hálát kell adnom az Atyaistennek és egyszülött Fiának, Urunknak, Jézus Krisztusnak és a Szentléleknek a nekem juttatott nagy kegyelemért és áldásért, hogy tudniillik irgalmasságában engem, méltatlan kis szolgáját, még mint testben élő embert kegyes volt országáról biztosítani. Ezért az Úr dicséretére, a mi vigasztalásunkra és szomszédaink épülésére új dicsőítő éneket akarok szerezni az Úr teremtényeiről [...]. Ezzel leült, gondolkodni kezdett, majd nekifogott: »Mindenható, fölséges és jóságos Úr.«”³

3. De hogyan tudta Ferenc testi-lelki nyomorúságában ennyire tisztán, ragyogóan, örömteli módon látni a teremtést, Isten művét?

A *Naphimnusz* szerzője megtérésétől fogva „az Isten előtt leboruló, szegénységét elismerő ember, aki egyedül Isten szabadító erejében bízik”.⁴ Felismeri Isten végtelenségét és hozzá képest a maga kicsinységét, sőt semmi voltát. A zsoltár szavaival: „*Csak pára az emberek élete, hazug látszat a halandóké. Ha mérlegre kerülnek, a páránál is könnyebb mindegyik.*” (Zsolt 62,10) Ebből a reális látásból azonban éppen nem

² Assisi 2018, 57. o.

³ PL, XLIII. §. (A korabeli ferences szövegeket a *Ferences források* weboldalon fellelhető szövegkiadásokból idézem. Az idézett helyeket a forrás egyezményes rövidítésével [PL, CÉ2 stb.] és hagyományos belső számozásával adom meg.)

⁴ VÁRNASI 1994, 688. o.

kétségbeesés fakad nála, hanem – a 8. zsoltár szerzőjéhez hasonlóan – így következtet: „...*micsoda a halandó – mondom –, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg.*” (Zsolt 8,5–6)

Ezért Ferenc valójában nem a teremtményeket nézi, hanem rajtuk túl, tőlük elszakadva magára Istenre összpontosítja figyelmét.

És amíg ezen a földön jár, a teremtményekre sem tekint más céllal és másképp, csupán az Úrban. Ahogy CELANÓI Tamás, Ferenc életrajzírója fogalmaz: „Ez a boldog zarándok, bár sietett minél előbb elhagyni a világot mint számkivetésének földjét, nem kis hasznát vette a földi dolgoknak is. Mert a sötétség fejedelme ellen harctérnek használta a világot, Istennel való kapcsolatában pedig úgy tekintett beléje, mint jóságának fényes tükörébe.”⁵

A *Naphimnusz* tehát annak a tanúsága, hogy az Istenhez képest önmagát tisztán, őszintén, semmi voltában meglátó ember az Úrral kapcsolatba lépve a teremtményeket is isteni fényben kezdi látni, függetlenül saját helyzetétől, elszakadva akár szorongató körülményeitől is.

4. A 2015-ben felfedezett, korai életrajzban Celanói Tamás tömören ragadja meg Ferenc szemléletmódjának lényegét. Miután leírja, milyen „örömmel telt el azáltal, hogy a napot és a holdat, a csillagokat és az égboltot csodálta. Bizony prédikált a virágoknak, erdőknek, fáknak és köveknek is, mintha értelmes lények volnának”, így foglalja össze igen tömören mindennek hátterét: „Sőt az egy ős ok miatt minden teremtményt testvér néven nevezett.”⁶

Itt a gyökere annak, amit „Krisztusban kiengesztelődött teremtményiségnek” nevezhetünk. Ahogy Jacques DALARUN neves Ferenc-szakértő, a *Rövidebb életrajz* megtalálójá és kommentátora magyarázza: „azok, akik azt próbálják elhinni vagy elhiteni, hogy Ferenc a természet szépségét énekli meg, éppen az egyetlen Atyától eredő egyetemes fiúvá fogadás vertikális dimenzióját veszik semmibe – vagy éppenséggel

⁵ CÉ2, 165. §.

⁶ CRÉ, 65. §.

csak elmulasztják észrevenni. Szíve joga mindenkinek, hogy szeresse a természetet. De ebbe a szeretetbe belefoglalni a *Naphimnusz* szerzőjét értelmetlen, anakronisztikus.”⁷

A teremtmények ugyanis Ferenc számára egyedül „az egyetlen Atyától eredő egyetemes fiúvá fogadás” miatt szeretetreméltók. És mi sem juthatunk el másképp egy kiengesztelődött, hitelesen krisztusi világban való létre, csupán ezeken a felismeréseken és ezen a megtérésen keresztül.⁸

Valójában a mai kornak épp erre a nagy visszatérésre, erre a megtérésre van szüksége, hogy megbirkózzon maga keltette globális gondjaival,

ahogyan a *Laudato si'* enciklikában Ferenc pápa magyarázza a keresztények „ökológiai megtérésének” mibenlétét: „engedik, hogy Jézussal való találkozásuk minden következménye megjelenjen az őket körülvevő világhoz fűződő kapcsolataikban.”⁹

5. Ökológiai aggodalommal telt világunkban erős a késztetés, hogy a természethez való visszafordulásban, az eddig „elhanyagolt” természet iránti, egyfajta „lelkiismeret-furdalásos odafigyelésben” lássuk a gyógyulás kiindulópontját. És a *Naphimnusz* ebben megerősíteni látszik minket. A fentiek mentén mélyebbre nézve benne azonban rá kell jönnünk, hogy ennél többre, evangéliumibbra hív bennünket. És nem is csupán arra, hogy a teremtésben meglássuk Istent, hanem sokkal inkább arra, hogy szüntelenül Istenre tekintsünk, és őáltala, ővele és őbenne lássuk a teremtést, melynek Isten kegyelméből teremtett társteremtői, s ily módon magunk is részei és általa teremtménytestvérei vagyunk.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

ASSISI Szent Ferenc írásai. Ford. Berhidai Piusz, Hidász Ferenc. Magyarok Nagyszonya Ferences Rendtartomány, Budapest, 2018. (*Ferences Források Magyarul* 3.)

⁷ DALARUN 2017, 32–33.

⁸ Vö. VÁRNAI 1994, 687. és 690. o.

⁹ LS, 217. o.

- CÉ2 = CELANÓI TAMÁS: Szent Ferenc második életrajza. *Ferences források*. <http://forrasok.ferences.eu/2Cel1.htm#k.0>. (Megtekintés: 2019. március 16.)
- CRÉ = CELANÓI TAMÁS: Boldogságos Ferenc atyánk életrajza. In: DALARUN, Jacques: *Boldogságos Ferenc atyánk megtalált életrajza*. Ford. Varga Kapisztrán, Nagy Piroska. Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Budapest, 2017, 100. o. Web: http://forrasok.ferences.eu/Dalarun_Boldogsagos_Ferenc_Atyank.html. (Megtekintés: 2019. március 16.)
- LS = FERENC pápa: *Laudato si' kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról*. Szent István Társulat, Budapest, 2015.
- PL = Assisi Szent Ferenc perugiai legendája. *Ferences források*. <http://forrasok.ferences.eu/Pl.html>. (Megtekintés: 2019. március 16.)
- VÁRNAI Jakab: „Alávetve minden teremtménynek”. *Vigilia*, 59 (1994/9), 687–690. o.

2. alkalom – Minden alkotásod...

Bibliaóra a 148. zsoltár alapján

ÍRTA: SZÜCS KINGA

„Áldott légy, Uram, minden teremtményeddel!”

A *Naphimnusz* bevezető doxológiáját követően e sor a második nagy szerkezeti egység témáját jelöli ki átfogóan. A 148. zsoltár, valamint a Dániel könyvéhez kapcsolódó, deuterokanonikus *A három ifjú éneke* (Dán 3,51–65) szövegével és struktúrájával szoros rokonságot mutató himnusz a teremtmények dicsőítő kórusát jeleníti meg. Mindhárom

szövegre jellemző a sajátos perspektíva: a teremtmények hierarchikus rendjét fentről lefelé, az égtől a föld felé járják be, és ezen a skálán az ember foglalja el a legalsó helyet. Míg a lelkesült kórus hangja fölfelé emelkedik, a kórus tagjain végigfutó költői tekintet az égi szférából „leszálló” Krisztus útját, a megtestesülés útját járja be.

Az ember nem a teremtett dolgok piramisának csúcsa, nem is „a teremtés koronája”, mindössze egy a teremtmények közül, a sokszólamú dicsőítő kórusnak csupán az egyik hangja.

Csak a teremtett dolgok és lények közösségében, a velük való együttműködésben válik az emberi dicsőítés Istennek tetszévé, csakis teremtett társainkra tekintve lehetünk részesei a méltó hálaadásnak. Az ember szerepe egyetlen dologban lehet megkülönböztetett: az alázatos szolgálatban.

A zsoltárszöveg (*A három ifjú énekéhez* hasonlóan) a növények után a tengeri, a levegőben lakó és a szárazföldi állatokkal együtt szólítja fel az embert Isten magasztalására. A *Naphimnusz* szövegében – érdekes módon – nem jelennek meg külön, felsorolásszerűen sem az állatok, sem az ember. (Ezt a „közös hiányt” magyarázhatja az a lényegi azonosság, amelyben a porból formált és egyazon éltető lehelet által teremtett ember és állat létrejöttétől fogva osztozik, és amelyre Ferenc egész életműve érzékenyen reflektált.) A teremtménykatalógus végén – a zsoltár szövegével ellentétben – Ferencnél nem népekről és királyokról, fiatalokról és vénekről, ifjakról és leányokról, hanem csupán azokról halunk, akik szenvednek, túrnek, kitartanak és megbocsátanak.¹⁰ Hogy eljussunk ehhez a megszentelt alázathoz, el kell távolodnunk saját magunktól, ki kell lépnünk a kizárólag önmagunkra koncentráló perspektívából, és együttérző tekintetünket végig kell vezetnünk azokon, akikkel sorsunk és Istenhez fűződő viszonyunk valamilyen módon összeköt.

¹⁰ A perugiai legendából kiderül, hogy a betoldás utólagos, szövegbe illesztésének elsődleges célja az egyházi és világi városvezetés közti konfliktus elsímítása volt (XLIV. fejezet).

„Laudato sie, mi’ Signore, cum tucte le tue creature” – olvashatjuk az umbriai dialektusban született eredeti szövegben. A legidézettebb magyar fordítások egymástól meglehetősen eltérő nyelvi megoldásokat választanak, rávilágítva az értelmezési lehetőségek különbözőségére. A verssor Sík Sándor interpretációjában: „Áldott légy, Uram, s minden alkotásod”, a 2015-ös pápai enciklika függelékében olvasható Tózsér Endre fordításban: „Áldott légy, Uram, minden teremtményeddel”,

Dsida Jenő magyarítása szerint pedig: „Dicsérjen s áldjon, én Uram, kezdenek minden alkotása”. A kifejezőkészség különbségein túl grammatikai eltérésekkel is találkozunk: Sík Sándornál és Tózsérnél Istennel együtt kell áldásban részesülnie a teremtett világnak, míg Dsida szerint a teremtmények összességének kell dicsérnie a Teremtőt. A 148. zoltárban és az apokrif dánieli énekben megszólaló biblikus hagyomány, valamint a szöveg folytatása ez utóbbi megközelítést képviselik. A teremtett világ lényei és különböző elemei nem Isten, hanem egymás társai, egymással vannak élet- és sorsközösségben, s ez az egymáshoz fűződő viszonyuk alapvetően különbözik Istenhez fűződő kapcsolattól.

A teremtmények sorsközössége nemcsak a közös dicsőítésben, de a közös jajban, közös panaszban is megnyilvánul.

Az együttes örvendezés háttérében ott húzódik a szenvedés, amely bár sokszor tűnik magányosnak, mindig hatással van a szenvedő környezetére. *Assisi Szent Ferenc perugiai legendájából* tudható, hogy a *Nap-*

hymnusz keletkezése Ferenc szembajának szinte elviselhetetlen súlyosbodásának idejére esett – Ferenc egy sötét cellában birkózott szenvedésével, szállásán és edelén egerekkel osztozott, mikor égi hangot hallott, amely arra szólította fel, hogy úgy örvendezzék, mintha már most Isten országában lenne. „Ezért az Úr dicséretére, a mi vigasztalásunkra és szomszédaink épülésére új dicsőítő éneket akarok szerezni az Úr teremtményeiről, melyeket nap mint nap használunk, és amelyek nélkül nem élhetünk, de melyek által az emberi nem súlyosan vét Teremtője ellen. Naponta hálátlanok vagyunk ekkora kegyelemért, mert nem dicsérjük úgy Teremtőnket és minden jó adományozóját, ahogy illenék.”¹¹ Az e világi szenvedések talaján sarjadó dicsőítés tehát egyszerre vigasztalás és az erkölcsi épülés eszköze. Mivel Isten országa a teremtett világ földi valóságában megelőlegezett formában közöttünk van: fel kell ismernünk, hogy csak egymáshoz fűződő viszonyaink helyes megértése, teremtett társaink miénkkel megegyező méltóságának elismerése és ezen felismerések gyakorlati érvényesítése révén élhetünk Istennek tetsző, az örvendező hálaadásban kiteljesedő életet.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Milyen bibliai és irodalmi szövegeket ismerünk az említetteken túl, amelyekben a teremtmények dicsőítő kórusa áldja Teremtőjét?
- ▶ Mely legendákban jut kifejezésre a *Naphimnusz* szerzőjének a teremtett világ létezői iránti fokozott figyelme és érzékenysége? Mi lehet ezen történetek aktuális üzenete az ökológiai válság kontextusában?
- ▶ Mik lehetnek azok a sajátos jegyek, amelyek evangélikusként meghatározhatják a teremtéshez, a nem emberi teremtményekhez fűződő viszonyunkat?

Imádság:

„Urunk, Istenünk, mi nem tudunk Hozzád méltó dicséretet mondani, ha Te nem helyezed azt a szívünkre és az ajkunkra, ha Te nem teszed egész életünket, gondolatainkat, szavainkat és tetteinket a Te dicséreteddé, és nem fogadod el ezeket mint a Te dicséretedet. Azért kérünk, hogy tedd meg ezt. És kérünk Téged minden keresztyénért a földön;

¹¹ PL, XLIII. fejezet.

add meg nekik, hogy jobban, őszintébben, erősebben dicsérjenek Téged, mint eddig. Kérünk Téged, adj új dicséretet napjaink összezavarodott, kétségbeesett, elgyötört emberiségének az ajkára azzal, hogy egyre jobban megismerik a Te könyörületességedet. Egyikünknek sincs segítése Rajtad kívül. Ámen.” (Karl Barth)

Énekjavaslat:

EÉ 50, 60, 64, 69

FELHASZNÁLT IRODALOM:

PL = Assisi Szent Ferenc perugiai legendája. *Ferencesforrások*. <http://forrasok.ferences.eu/Pl.html>. (Megtekintés: 2019. március 16.)

3. alkalom – Nap

ÍRTA: KODÁCSY-SIMON ESZTER

„Nem árt neked nappal a nap, sem éjjel a hold.” (Zsolt 121,6)

A Nap egy közepes életkorú csillag Naprendszerünk középpontjában, a Földtől százötvenmillió kilométer távolságra. Átmérője százkilencszer nagyobb a Földénél, anyaga pedig a Naprendszer teljes anyagának 99,8 százaléka. A Nap fénye teszi lehetővé a szerves anyag előállítását szövetlenből, vagyis a fotoszintézist, így fontos szerepet játszik a földi élet kialakulásában és fenntartásában. Mind fénye, mind hője nélkülözhetetlen az élet és így az ember számára.

Amilyen jelentős a Nap fizikai kiterjedése a Naprendszerben, olyan nélkülözhetetlen a hatása az ember egész életére nézve. Nem véletlenül jeleníti meg névadóként Assisi Szent Ferenc himnuszának címében ezt a természeti elemet, s vele kezdi a teremtmények felsorolását is:

„Áldott légy, Uram, s minden alkotásod,
Legfőképpen urunk-bátyánk, a nap,
Aki nappalt adja és aki reánk deríti a te világosságod
És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes:
A te képed, Fölséges.”
(Sík Sándor fordítása)

Ferenc számára a nap tölti be az Isten képének szerepét, mert számára ez illik a Fölségeshez leginkább.

Isten olyan központi szerepet tölt be a hívő ember életében, mint amelyet a nap a teremtmények között: amint Istennek ez az alkotása adja a fizikai fényt, úgy adja és tartja fenn Isten a teljes életet.

A nap hozza el a nappalt és mutat fizikai utat – Isten ajándékoz meg életünk kérdéseiben az ő megvilágosító fényével. A nap ragyogása olyan az égen, mint Isten sugárzó szeretete életünkben: melegít, táplál és a valódi utat mutatja. Ezt a meggyőződést fejezték ki a 4. századi keresztények is azzal a döntésükkel, hogy a rómaiak pogány napkultuszának (*Sol invictus: 'legyőzhetetlen Nap'*) ünnepe fölé a hitük szerint valóban legyőzhetetlen, igazi világosságot hozó Jézus születésének ünnepnapját tették, emlékezve arra, amit Jézus tanított: „*Én vagyok a világ világossága...*” (Jn 8,12), de látva azt is, hogy a világosságnak – a sötétséggel szemben – csak a földi dimenzióban van értelme: „*Amíg a világban vagyok, a világ világossága vagyok.*” (Jn 9,5)

A nap fénye és melege az életet jelenti, de már az ószövetségi kor embere is ismerte a túlzott napfény és a déli hőség veszélyes hatását az emberre és minden más élőlényre egyaránt (lásd pl. 1Móz 31,40; Jób 30,28; Ézs 49,10; Jer 36,30; Jón 4,6; Mt 13,6; Jak 1,11; Jel 7,16). Zsolt 121,6 szerint az Úr védelmezi az embert a nap káros hatásaitól éppúgy, mint a holdétól: utazók, zarándokok, katonák, földművesek éppúgy ki vannak téve a nap kínzó hőségének, mint a nyirkos éjszaka hűvösének, melyek különböző betegségeket forrásai lehetnek (lásd pl. 2Kir 4,18–20 vagy Mt 17,15). A zsoltáros arra biztat, hogy még az ilyen erős természeti elemek hatása alatt is az Úrban bízunk, mert ő az élet védelmezője, aki nemcsak hogy nem alszik, de el sem szunnyad (Zsolt 121,4).

A napnak a melege mellett a fénye is fontos szerepet játszik a bibliai ember életében.

Az első teremteselbeszélésben a nap – a holddal és a csillagokkal együtt – a legegyszerűbb, technikai funkcióján, a világításon túl egy sokkal fontosabb, vallási szerepet is kap: jeleznie kell a nép számára az Istennel

való kapcsolat rendszeres ápolását szolgáló alkalmakat: az ünnepeket (1Móz 1,14–15). A választott nép élete és identitása múlik ünnepeinek megtartásán, s elsősorban ennek szolgálatában áll a Nap a többi égitesttel együtt.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Olvassuk el, milyen körülmények között született Assisi Szent Ferenc himnusza!¹²
 - Mit mond ebben Ferenc a napról? Miért fontos számára a világosság?
 - Mit jelent számunkra a világosság?
- ▶ Milyen szerepet tölt be a nap az alábbi bibliai tanításokban? Mit jelképez, vagy milyen értékeket jelenít meg?
 - *„Azon a napon, amikor kiszolgáltatta az Úr Izráel fiainak az emóriákat, beszélt Józsué az Úrral, majd ezt mondta Izráel előtt: Nap, maradj veszteg Gibeónban, te is, Hold, az Ajjálón-völgyben!”* (Józs 10,12)
 - *„De akik szeretnek, legyenek olyanok, mint a felkelő nap ereje teljében!”* (Bír 5,31)
 - *„Eltávolította az Úr házának a bejáratától a lovakat, amelyeket Júda királyai a nap tiszteletére állítottak oda Netan-Melek udvarnok kamrája mellé, egy külön csarnokba. A napnak szentelt kocsikat is elégette.”* (2Kir 23,11)
 - *„Mert nap és pajzs az Úr, kegyelmet és dicsőséget ad az Isten. Nem vonja meg javait az Úr azoktól, akik feddhetetlenül élnek.”* (Zsolt 84,12)
 - *„Dicsérje őt a nap és a hold, dicsérje minden fényes csillag!”* (Zsolt 148,3)
 - *„Fölkel a nap, és lemegy a nap, siet vissza arra a helyre, ahol majd újból fölkel.”* (Préd 1,5)
 - *„Akkor majd az igazak fénylenek Atyjuk országában, mint a nap. Akinek van füle, hallja!”* (Mt 13,43)
 - *„A nap elhomályosodott, a templom kárpitja pedig közepén kettéhasadt.”* (Lk 23,45)
 - *„Haragudhattok, de ne vétkezzetek: a nap ne menjen le haragotokkal...”* (Ef 4,26)

¹² http://arsnaturae.hu/termeszett_religio/keresztenyseg/naphimnusz

- ▶ Milyen szerepet tölt be a nap más vallásokban és kultúrákban? Milyen szerepet kap a nap a népi vallásosságban? Mire utalnak az alábbi közmondások?
 - A nap is, a hold is fogyatkozik.
 - A napot akkor nézik legjobban, mikor fogyatkozik.
 - A szerencsétlenek a nap is későn kel.
 - Az igen fényes nap sem szép.
 - Hadd homályosodjék a hold, csak a nap tartson igazat!
 - Isten a napot jókra, gonoszokra egyaránt költi.
 - Merre forog a nap, arra az árnyék is.
 - Nap a fényét nem rejthetni véka alá.
 - Nem úgy van már, mint volt régen, nem az a nap süt az égen.
 - Sok a csillag, de nem fér fel egy nappal.
- ▶ Keressünk tudományos adatokat a napra vonatkozóan! A teremtett világ védelmének feladatai között hogyan kap helyet a nap?
- ▶ Készítsünk festményt a nap színvilágáról! Egy rajzlapra csak a sárga festéket – és annak árnyalatait – használva próbáljuk meg lefesteni, milyen színűnek látjuk vagy képzeljük a napot! Figyeljük meg, miért nem unalmasak és egyhangúak az elkészült festmények, s hogy általában nincs közöttük két egyforma annak ellenére sem, hogy csak egyetlen szín árnyalatait használtuk!

Énekjavaslat:

alkalom elején: EÉ 109, 265

alkalom lezárásához: EÉ 126, 129

4. alkalom – Hold és csillagok

ÍRTA: KOLTAI ZSUZSA

„Áldjon, Uram, téged hold néniék és minden csillaga az égnek.

Őket az égen alkotta kezed, fényesnek, drága szépnek!”

(Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz – Sík Sándor fordítása)

*„Megalkotta a nagy égitesteket, mert örökké tart szeretete,
a napot, hogy uralkodjék nappal, mert örökké tart szeretete,
a holdat és a csillagokat, hogy uralkodjanak éjjel,
mert örökké tart szeretete.” (Zsolt 136,7–9)*

Aki botorkált már vaksötét szobában a villanykapcsolót keresve, vagy akit talált az éjsötétje erdőben bolyongva eltévedve, tudja, mekkora különbséget jelent egy aprócska fénysugár is. Fényénél körvonalak, árnyak, ösvények, irányvonalak bontakoznak ki vadul látni vágyó szemeink előtt. A teljes sötétségben elvesztjük tájékozódási képességünket, útra, irányra vonatkozó bizonyosságunkat, a hosszan tartó sötétségben gondolataink is borúsabbakká válnak, s esetleg megkörménykez a félelem, és vágyni kezdünk a láthatóra, a bizonyosra.

Az emberiség több százezer éve hódította meg a tüzet, és fokozatosan tanult meg bánni vele, hogy szolgálatába állítsa, többek között azért, hogy olyan fényforrása legyen, melyet saját maga irányíthat. Egyik legősibb világító eszközünk, a fáklya már az ókori népek általános használati tárgya volt. A rómaiak kén és mészhidrogén keverékét használták a készítéséhez, hogy a víz se olthassa ki a lángját. Az olajlámpák, olajmécsesek is majd hatezer éve világolnak az emberiségnek – területenként eltérő alapanyagok – növényi magvak, répa, csalánkivonatból készült olajok vagy állatok, elsősorban halak olaja, később a földből kinyert kőolaj – elégetésével. Gyertyákat – méhviaszból vagy faggyúból – már az ókori népek is készítettek. Az első elektromos fényforrás, a Thomas A. Edison nevéhez köthető izzólámpa a 19. század vívmánya. 1879-es bejegyzése óta száznegyven év telt el, és ezalatt sok különféle technológiai változata, alakban és megannyi színben pompázó variánsa került használatba. Jelenlétét, működését, „természetességét” annyira megszoktuk már, hogy néha lekapcsolni is elfelejtjük.

Az ember által alkotott fényforrások olyan általános szereplői lettek mindennapjainknak, hogy ma már nemcsak alapvető boldogulásunkra

használjuk őket, de mindenféle utcán világító reklámok hordozói, megvilágított épületek és építmények kiemelői, szórakozásunk színesítői, egész fényszínházak és fényshow-k főszereplői.

Olyan sokat használjuk magunk alkotta fényeinket, hogy a világűrben nézve kivilágítottuk saját magunkat is, és ezzel együtt elhomályosítottuk az eget.

Megtörtük fény és sötét, nappal és éjszaka váltakozását, és öntudatunk teljében, eme kétes sikerünkre büszkén emlegetjük a várost, „mely sosem alszik”.

Mindemellett nemcsak magunkat, de teremtménytársainkat is megtevésztjük mesterséges fényeinkkel. Rengeteg rovar- és madárfaj számára jelent tájékozódást a csillagos ég, például a költöző madarak jó része éjszaka is utazik. Számukra a fényes csillagok és azok „térképe” mutatja az irányt. Évente több millió madár pusztul el amiatt, mert toronyépületnek ütköznek. Részben a tükröződő fények, de sokszor az épületek kivilágítása okozza vesztüket. Más állatok, például a tengeri teknősök az éjszaka sötétjének biztonságában kelnek ki és indulnak életük lételeme, a tengervíz felé, felhasználva a vízen visszaverődő hold- és csillagfény iránymutatását. Ezek a teknősök tengerparti nagyvárosokban rossz irányba indulnak, a mesterséges fényártól megtevésztve.

A fényszennyezés mértéke olyan magas, hogy egyes tanulmányok szerint ma világviszonylatban az emberek húsz százaléka, Észak-Amerika- és Európa-szerte pedig mindössze egy százaléka látja a csillagos eget annak igazi valójában.

Többségünk tehát olyan területen él, ahol a saját magunk által kibocsátott fénytől csak részben vagy alig-alig látunk csillagokat.

A Biblia világában a hold és a csillagok az éjszakai ég uralkodói (lásd Zsolt 136,9), de létezésük nem abszolút: Isten teremtményei, ő helyezte őket az égre a negyedik napon (1Móz 1,14), és kihunyásuk, elsötétedé-

sük a végidők jele (Ézs 13,10). Mozgásuk, változásuk Isten akaratának engedelmeskedik, rendeltetésük szerint a hold és a csillagok a napszakok, évszakok és ünnepek váltakozásának irányítói, jelzői, a kozmosz és benne minden teremtmény életritmusának alapülkötése. A hold útja, utazása az égen az állandóság szimbóluma, a csillagok megszámlálhatatlansága pedig a jövő ígéretének hordozója (1Móz 15,1–6).

Amikor elakadunk, eltévedünk, nem látjuk, nem találjuk a kiutat, amikor földünk, világunk, civilizációnk, életünk erdejében bolyongva ránk esteledik, olyankor félelmeink ránk nehezednek. Az ember látni vágyik: villanykapcsolót keres, irányítást, kézbe tartást, biztonságot és bizonyosságot. De Isten megalkotta a nagy égitesteket, a napot, hogy uralkodjék nappal, a holdat és a csillagokat, hogy uralkodjanak éjjel – mert örökké tart szeretete.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Vissza tudunk emlékezni olyan nyári estére, amikor a csillagos eget kémleltük? Hány csillagnak, csillagképnek ismerjük a nevét? Mít jelentek ezek számunkra?
- ▶ Az életünk sok területére vetődhet árnyék és sötétség, sokféle formában található meg bennünket a félelem. Mik lehetnek a mi „holdjaink és csillagaink”? Hol találunk ezekre a belülről világító fénysugarakra?
- ▶ A bizonyosságra, biztosra való vágy nagyon is emberi. El tudjuk képzelni magunkat, hogy valamely területen ráhagyatkozunk az ismeretlenre, a bizonytalanra?

Imádság:

Szerető Istenünk, add meg nekünk a bátorságot, hogy a sötétben botor-kálva is higgyünk, reméljünk, és Rád merjünk hagyatkozni! Engedd, hogy halvány fénysugaradat is megláthassuk, s fényénél Hozzád, az élet Urához találjunk! Ámen.

Énekjavaslat:

EÉ (64, 68) 119, 127, 185, 359

ILLUSZTRÁCIÓK:

*National Geographic: Where are the Stars?*¹³

Vincent Van Gogh: *Csillagos éj*

5. alkalom – Szél, levegő

ÍRTA: KODÁCSY TAMÁS

*„Áldjad, lelkem, az URat! URam, Istenem, igen nagy vagy,
fenségbe és méltóságba öltöztél,
világosságot vettél magadra, mint egy köpenyt. Ő az,
aki sátorként feszítette ki az eget,
palotáját a vizek fölé építette, a felhőket tette kocsijává,
szelek szárnyán jár.
A szeleket tette követeivé, a lángoló tüzet szolgáljává.”*
(Zsolt 104, 1-4)

„Szél öcsénk” – ahogyan Assisi Szent Ferenc hívja – különös teremtménye Istennek. Önmagában láthatatlan és érinthetetlen, hatása mégis látható, ereje és energiája érezhető. A szél kiszámíthatatlan és váratlan. A hajózó népek kultúrájában mindig előkelő helyet foglalt el a földöntúli erők sorában, hiszen a szélen múlt a hajósok szerencséje, hogy hosszú útjukon célba érjenek és haza térjenek. Aiolosz görög szélisten jóindulatú volt a leleményes Odüsszeuszhoz, és egy zsákba összegyűjtve megkapta tőle az ártó szeleket, ám azt egy embere éppen az otthona előtt nyitotta ki kíváncsiságból, így újra elsodródott messzire. Amikor már minden veszve van Tolkien regényeiben, akkor a szelekben és felhőkben gyönyörködő Manwë sasmadarai mindig megérkeznek, hogy segítséget nyújtsanak.

A szél az Úr hatalmát fejezi ki, gondviselő eszköz, amely segít vagy pusztít. Isten a keleti széllel sáskákat hoz Egyiptomra (2Móz 10,13), a nyugati széllel eltünteti őket (2Móz 10,19). A széllel kettéválasztja a tengert (2Móz 14,21), vagy aszályt hoz (1Móz 4,16kk). A Zsoltárok könyvében már rögtön az elején találkozunk a szétszóró széllel (Zsolt 1,4).

¹³ https://www.youtube.com/watch?v=0FXJUP6_01w

A Szentírásban a szél mint természeti erő nem isteni lény, nincs megszemélyesítve, de Isten eszközeként többször is megjelenik.

Ez igaz Isten többi teremtményére is, amelyeket Szent Ferenc megénekelt himnuszában. A teremtett elemek, erők, égitestek nem önálló mitológiai istenek, mind az Egyetlen uralma és akarata alatt vannak.

Ugyanakkor a szél egy olyan szó, amely mind a görögben, mind a héberben hordoz többletjelentést (*rúah* – *pneuma*: 'lélek; levegő, szél'), másrészt e jelentésekkel a Szentírásban több helyen is találkozunk, szójáték formájában is (Jn 3,8). A héber *rúah* jelenthet *szelet* mint természeti erőt (pl. Ézs 7,2); *négy égtájat* a négy szél irányaként (Jer 49,36; Ez 42,20); *lélegzetet*: a mozgó levegőt, amely elengedhetetlen az élethez (Jób 12,10; Ézs 42,5); *jellemet, karaktert*: például az „egyiptomiak bátorsága” kifejezésben (Ézs 19,3); *tudást, akaratot*, leginkább *kognitív képességet* (2Móz 31,3; 35,31; Ézs 29,24) és *Szentlelket, Isten lelkét* (Zsolt 51,11k; Ézs 63,10). Sőt a magyar nyelvben is, csakúgy mint a finn-ugor nyelvekben, a *lélek* és *lélegzet* szavaknak azonos a gyökere, amit az is jelez, hogy a 17. századig a *lélekzet* alak volt használatban.

A 104. zsoltárban van egy nevezetes mondat, amelyet kétféleképpen érthetünk a széllal kapcsolatban:

1. „A szeleket tette követeivé, a lángoló tüzet szolgájává.” (Zsolt 104,4 RÚF)

2. „Angyalait szelekké teszi és szolgálait tűz lángjává...” (Zsid 1,7; RÚF, ahogyan a zsoltárverset a Septuaginta alapján idézi)

Mindkét értelmezés lehetséges, az *angyal követet, küldöttet, hírhozót* jelent (ld. *evangélium*).

A zsoltárban a megelőző vers Isten teremtői hatalmát írja le: „Ő az, aki sátorként feszítette ki az eget, palotáját a vizek fölé építette, a felhőket tette kocsijává, szelek szárnyán jár.” (Zsolt 104,2b–3) Az fent szereplő első értelmezés szerint a 4. vers tartalma a 3. vers ismétlése, ahol a szél Isten eszköze lesz. Viszont annak a kifejezésnek, hogy „a felhőket tette kocsijává”, nyelvtanilag az felelne meg, ha a követeit/angyalait tenné szelekké. Zsid 1 pedig Jézus Krisztus méltóságát és nagyságát emeli

az angyalok fölé, ezért itt az „*angyalait szelekké teszi*” arra vonatkozik, hogy az Úr az angyalokat egy lehetetlennel elfújja, a Fiú azonban nagyobb náluk.

Próbáljuk meg ezt a két értelmezést összevetni és a zsoltárverset az újszövetségi szemüvegen keresztül kortárs kontextusba helyezni!

- Olvassuk el a teljes 104. zsoltárt, amely a teremtés napjaira reflektálva (1Móz 1) mutatja be Isten teremtő és gondviselő erejét! Olvassuk el Zsid 1-et, és figyeljük meg, hogyan emelkedik ki Jézus Krisztus a teremtmények közül!

A fentiek tükrében keressünk érveket az első vagy második fordítás mellett! Az első értelmezésben az válhat hangsúlyossá, hogy a szél a tűz-zel együtt Isten eszközeként, követeként jelenik meg. A második értelmezésben pedig az, hogy mindezek Ura Jézus Krisztus, aki által és akire nézve teremtetett a világ (Kol 1,16).

Keressünk példákat arra, amikor a szél felszabadító (pl. a városi szmogban vagy aszály esetén) és romboló hatású (pl. vihar, tornádó pusztításakor)! Mennyiben vagyunk mi felelősek a kialakulásukért? Mennyiben függetlenek tőlünk? Milyen példákat tudunk adni arra, amikor uralmunk alá hajtjuk, hasznosítjuk vagy ellenőrizzük a szelet (szélfogó, repülés, szélérőmű stb.)? Mekkora a befolyásunk a szelekre? Mennyire vagyunk kiszolgáltatottak?

Zsid 1 tükrében Jézus Krisztus nagyobb az angyaloknál, akiket Isten szelekké tesz. Ez a hatalom párhuzamba állítható azzal, amikor Jézus lecsendesíti a tengert.

- Tekintsük meg Rembrandt festményét a tenger lecsendesítéséről (1633), és fogalmazzuk meg, hogy mit üzen nekünk ez a kép a csónakban ülő Jézusról és tanítványairól, ha a szél mindazt a kiszámíthatatlanságot magában hordozza, amelyet korábban említettünk, és a hajó mindazt az eszközt, amellyel kihasználjuk a szelet, vagy amelyben megmenekülünk annak veszélyeitől! Vegyük észre a fényeket, az emberek testtartását, a hajó egyensúlyát!

Imádság:

BÓDÁS JÁNOS: IMÁDSÁG SZENTLÉLEKÉRT

Zúgó szél, mennyei vihar,
Jöjj a Lélek lángjaival!
Isteni erő van tenálad,
Tégy vele most nagy, szép csodákat.
Erőddel a szíveken zúgj át
És szellőztesd ki minden zugát,
Szellőztess ki országot, népet,
Az egész nagy földkerekséget.
Söpörd el a bűnt, a gyanakvást
S tedd, hogy végre szeressük egymást.
Hiába pénz, ravaszság, fegyver,
Csak nyomorult marad az ember.
Rajtunk hatalmat te vehetsz,
Újjá, tisztává te tehetsz,
S bevetheted a szíveket
Égi maggal: hogy szeretet,
Igazság, szépség dús virága
Illatozzon szét a világba.
A Föld ne gyilkos atombomba
Dühére, de szent viharodra
Rendüljön boldog félelemmel.
Te légy mennyei mentő fegyver,
Földrengés, mely nem ront, de épít,
Pusztítás, mely tisztít és szépít,

Vihar, mely alkot, tűz, mely életet
 Embert, családot, földet, népet.
 Hiába pénz, ravaszság, fegyver,
 Csak nyomorult marad az ember!
 S milliók kérnek, mert belátják:
 Nem segít más, csak az imádság,
 A könyörgés: „Jöjj, szent vihar,
 Ég tisztító lángjaival,
 Söpörd el a bűnt, a gyanakvást,
 Add, hogy végre szeressük egymást,
 S mint a táj, ha eláll a zápor,
 Ragyogjon föl a Föld orcája
 A béke tiszta sugárától!”

Énekjavaslat:

EÉ 70, 328, 572

6. alkalom – Jó vagy rossz idő (időjárás)

Bibliaóra a 65. zsoltár alapján

ÍRTA: SZABÓ B. ANDRÁS

„Áldjon, Uram, tégedet szél öcsénk,
 Levegő, felhő, jó és rút idő,
 Kik által élteted minden te alkotásod.”
 (Assisi Szent Ferenc: *Naphimnusz*)

A „JÓ IDŐ” ÉS A „ROSSZ IDŐ”

Az időjárást – még a mai korban is – szó szerint „a bőrünkön érezzük”. Fázunk, izzadunk, megázunk, napszemüveget húzunk, hógolyózunk vagy a Balatonban úszunk – ez mind az időjáráson múlik. Olyan téma, mely még két idegen ember között is – ma egyre nehezebben építhető – kommunikációs hidat jelenthet. Mindenki ázik, fázik, élvezi a tavaszi napsütést. Orvosmeteorológiai előrejelzések és helyzetelemzések színezik (sokszor pótolják) a valódi orvosi munkát.

És az időjárás az, melynek terén legjobban érződik, hogy valami nagyon kizökkent. Rekordok, szélsőségek, katasztrófák mutatják min-

den emberi erő határát és hatását. Fájdalmasan hamisan hangzik a téli tizenhat fokos napsütésben a „jó idő” és a hetek óta várt nyári esőre a „rossz idő” kifejezés. Minden tudásunk ellenére mégis használjuk, mintha nem értenénk, hogy mi a baj. Mintha a pillanatnyi vágyaink a nagy egésznél fontosabbak lehetnének. A jó és rossz fogalma ennyire leegyszerűsödik: csak most nekem legyen jó. Mintha más – ember, állat, növény – nem is létezne rajtam kívül. Mintha a holnap független lenne a jelen pillanattól. Mintha semmi nagyobb egész nem lenne felettem, körülöttem, bennem. A Biblia gyakran használt, időjárásra vonatkozó képei ezt a torzulást képesek helyreállítani. A kiszolgáltatottság a földrajzi és időbeli távolságtól függetlenül érezhető. Az eső érkezésén múlik az élet. Az ember korlátai egyértelműek.

A JÖVŐBE NÉZÉS

A kiszolgáltatottságból következik, hogy nem mindegy, milyen lesz az idő. Ma a család számára egy-egy program megszervezése múlik rajta, a mezőgazdaságban dolgozók azonban tudják, hogy a tét sokkal nagyobb. Egy hirtelen fagy, egy nagy jégverés – és percek alatt minden odavan.

Kevés olyan terület van, ahol ennyire fontos és lehetséges manapság az előrejelzés. A jövőbe látni örök vágyunk, és e téren rövid távon, pár napra előre lehetséges. Előző generációk természeti tapasztalataikra építve próbálták megmondani, milyen lesz az idő. Hagyományok sora kapcsolódik máig az időjáráshoz, a sok-sok példát érdemes is felidézni (piros az ég alja – szél lesz, fehér karácsony stb.).

Imádsággá szelídültek a korábbi vallásos rítusok a megfelelő idő elérése céljából. Az Ószövetségben a szárazság Isten büntetése, melyet a próféta beavatkozása javíthat meg. Ma naponta hallgatjuk a bonyolult számítási eredményeket, és néhány napra előre – nagy valószínűséggel, de semmiképp sem teljes biztonsággal – jövőbe látunk.

Miért akarunk a jövőbe látni? Jó-e, ha tudjuk a jövőt?
Van-e értelme imádkozni a megfelelő időjárásért a meteorológiai modellek ismeretében? Tudományról, hitről, Istentől másképpen kell-e ma gondolkodnunk? Nem írja-e le minden másnál pontosabban a magatartásunkat a környezetünkkel szemben a keresztyén teológia bűnfogalma?

A motiváció, a következmény és a határ értékelésében sok mindent tisztázhat ez a mára idegenül csengő, teológiai kifejezés.

A ZSOLTÁROS ÉS AZ IDŐJÁRÁS

Isten anyagi gondviselése és az időjárás szoros kapcsolatának megfogalmazása a 65. zsoltár második része. Egy nagy egész részei vagyunk, melynek része a szükségleteink ellátása. Isten gondviselésének része, hogy a megfelelő időjárást, melyen az ember létfenntartása múlik, megadja. Nem az emberi produktivitás maximalizálása a bőség forrása. A zsoltáros tisztában van vele, hogy az csak egy nagy egész részeként értelmezhető. A zsoltár az egész emberiség közös tapasztalatáról beszél, melyet ma a klímaváltozással minden korábbinál jobban megéltünk.

FINN ÉS AMERIKAI SZOMSZÉDSÁG AZ ÉNEKESKÖNYVBEN (ÉNEK-MEDITÁCIÓ)

Az *Evangélikus énekeskönyv* 154. és 155. oldalán furcsa szomszédtságban áll két ének. A 69. számú „Szólj, boldog hálaének” a Sibelius dallamára írt szöveggel egy kedvelt finn korálunk. 68. számú szomszédja, a „Föld és nagy ég” kezdetű, kevés amerikai koráljaink egyike, mely a 4. versszak templomi énekben ritkán megénekelt acélkazánjáról és tudós lencséről ismert. Mindkettőben szerepel az időjárás és a finn ének finomsága, s természetközeli képei tökéletes folytatásai a 65. zsoltár hangjának. Az amerikai ének számunkra szokatlan úton halad, amikor korunk életét, az ipar, tudomány, sport és technika világát a természet képeivel (hullámok, csillagok, virágok, fák) egyszerre szeretné az Istent dicsőítő ének harmóniájába hívni. Ezt a harmóniát mára lehetetlennek, teljesen hamisnak érezzük. Modern életmódunkat Isten nélkül éljük, régi dolgaink istenközelibbek. Az időjárás mutatja, hogy az emberi hatalom milyen nagy lett, de kiszolgáltatottságunk nem szűnt meg.

Nagy kísérlet volna mai életmódunkat megpróbálni istenkapcsolatunk összefüggésében nézni. A feladat nem könnyű, azonban még kudarcával együtt is sokkal hitelesebb, mint modern létezésünk egyre nagyobb istenmentes tereit növelni és Istent védett, csodaszép lelki nemzeti parkokba zárni. Az eső itt is, ott is esik, és elázunk. A nap itt is, ott is süt, összekapcsolva életünk szféráit.

Imádság:

Urunk, köszönjük az esőcseppeket, amelyek életet adnak, tisztítanak, frissítenek.

Köszönjük a napsütést, mely szétozlatja a felhőket, és ereje életet, ragyog, energiát ad.

Köszönjük a köd rejtelmességét, a hó csendes, csillogó, fehér takaróját, a vihar vad erejét, a szivárvány újrakezdését.

Köszönjük a változatost az állandóban és az állandót a folyton változóban.

Kérünk, óvj meg minket az ítéletidőktől, pusztító külső erőktől, örök rendet veszélyeztető mértéktelenségünktől!

Add meg, Urunk, amire szükségünk van jó és rossz időben! Mutasd meg erődöt a változásban, szereteted az állandóban! Ámen.

7. alkalom - Víz

Biblióra a 147. zsoltár alapján

ÍRTA: KÉZDY PÉTER

2019. március 15-én egy svéd diáklány kezdeményezésére kilencven országban tüntettek iskolás diákok azért, hogy a kormányok tegyenek többet a klímaváltozás lassításáért. Ha nem változtatnak, az ő életükben négy fokkal magasabb lesz az átlaghőmérséklet. Az én gyerekeim három-, hét- és kilencévesek. Milyen világ vár rájuk?

A klímaváltozás a vizeket is veszélyezteti. Elsősorban a szegény országok szegény lakosságát fenyegeti ivóvízhiánnyal, szennyezett vizek miatti betegségekkel.

Akiknek a szegénységét az erős hatalmak részéről való kizsákmányolás okozta, és akik a legkevésbé felelősek a globális felmelegedésért. Ezért a klímaváltozás és az igazságosság összetartoznak.

„Vigyázó szemetek Párizsra vessétek” – írta Batsányi János 1789-ben *A franciaországi változásokra* című versében. „Moszkvára vessétek” – mondta Pozsgay Imre valamikor 1985 és '88 között Gorbacsovra és a glasznosztyra utalva. Ma vigyázó szemünket Rómára kell vetnünk, Ferenc pápa szavaira. Azért is, mert napjainkban nincs más, nagy be-

folyású vezető a világon, akinek szavára érdemes lenne figyelni. És azért, mert a globális klímaválság küszöbén a római pápa érvényeset és megszívlelendőt mond, méghozzá nem önző, politikai érdekektől vezérelve, hanem szabadon.

FERENC pápa klímaválságról írt, „Áldott légy” („*Laudato si*”) kezdetű enciklikája az első és eddig egyetlen enciklikája. Központi gondolata a világ természeti állapota, elválaszthatatlan összefüggésben az igazságossággal. A klímaválság csökkentéséért az emberiségnek vissza kell fognia fogyasztását. Mi veheti rá erre az embert? Szent Ferenc lelkülete: fivérünként és nővérünként tekinteni a teremtett világra. A *Laudato si* felütése a Naphimnusz azonos sorára utal: „Áldott légy...” Ferenc példája alapján így fogalmaz a pápa:

„Ha a világgal való kapcsolatunkban többé nem beszélünk a testvériség és a szépség nyelvén, akkor az erőforrások uraként, fogyasztójaként vagy pusztá kizsákmányolójaként fogunk viselkedni, és képtelenek leszünk határt szabni közvetlen érdekeinknek. Ha ellenben átérezzük, hogy szoros egységben vagyunk mindennel, ami létezik, a mértéktartás és a törődés magától megszületik.¹⁴”

[...] Teremtést mondani többet jelent, mint természetet mondani. [...] A természetet általában olyan rendszernek tartjuk, amelyet az ember vizsgál, megért és alakít, a teremtés ellenben csak olyan ajándékként érthető, amely mindenek Atyjának nyitott kezéből származik.¹⁵ A továbbiakban arról beszél Ferenc pápa, hogy a Teremtő gyengéd szeretettel teremtette a világot. Arra hív, hogy együttműködjünk a Teremtővel a teremtésben, mi is gyengéd szeretettel szeressük a teremtett világot.

„ÁLDOTT LÉGY, URAM, VÍZNŐVÉRÉRT, KI TISZTA ÉS OLY HASZNOS, DRÁGA ÉS ALÁZATOS!”

Nagyapám polcán volt egy könyv, gyerekkoromban még lelkesített is: nagy szovjet terv a szibériai folyók visszafordításáról. Ma már örültségnek hangzik, de a szemlélet ma is általános, hogy mire lehet használni

¹⁴ LS, 11. o.

¹⁵ Uo. 47. o.

a folyókat, tengereket: energiatermelésre, olcsó szállításra. Fogyasztási cikkeink nagy része hajón érkezik Kínából. Brutális konténerhajók hágnak át tiszta és alázatos víznővérünkön. Elégetett gázolajjal szennyezik be, és rájuk tapadt állat- és növényfajokat hurcolnak magukkal, amelyek invazív fajként terjednek el távoli partokon. Fogyasztási szokásainkkal részesei vagyunk víznővérünk megerősökölésének.

A 147. zsoltárban a gyengéd szeretet jelenik meg. Isten nem a lovak erejében és a férfi izmaiban gyönyörködik. Hanem meggyógyítja a megtört szívűeket, és bekötözi sebeiket. Támogatja az alázatosakat. A zsoltáros gyönyörködik az Úr tetteiben. Minden időben: esőben, hóban, jég-esőben, szélben. Nem uralomra tör, hanem Isten dicséretében leli örömet: „*Milyen jó Istenünkről énekelni, milyen gyönyörű a szép dicséret!*”

A hívők közösségében testvéreknek szólítják egymást, és a szabadság és gyengédség légkörében együtt dicsérik az Istent. Nem az erő, a hierarchia és az érdekek nyelvét beszéljük, hanem az öröm, a szabadság, a spontaneitás, az istendicséret nyelvét. Az istendicséret, istentisztelet nem hasznos időtöltés. Nem érdekből tesszük. A gyülekezet többi tagjával sem érdekek fűznek össze. Egyedül az istendicséret öröme. Felszabadító ez a haszonnélküliség.

Ha megtaláljuk a szépség és a szeretet nyelvét, víznővéreinkre sem fogyasztóként és kizsákmányolóként tekintünk, hanem a vizekkel együtt dicsérik az Istent.

ÉNEK ISTENDICSÉRETRE A VIZEKSEL EGYÜTT: „OLYAN ÖRÖMÖT, MINT A FORRÁS...”

Olyan örömet, mint a forrás. Számomra a monostorapáti Széles-forrás. Széles köveken, több ágra szakadva szalad le a forrásvíz a hegyoldalon. A hatalmas bükkfák között besüt a nap, a víz és fény játszik a köveken. Játékos örömük átragad az emberre.

Békét, mint a folyó. Számomra egy budapesti séta a Dunához, hátam mögött hagyva a közlekedéstől zajos utcákat, az ideges tömeget, a zörgő trolikat. A folyó bölcsessége békét teremt bennem is.

Szeretetet, mint a tenger. Ahogyan az anya hordozza a csecsemőt, aki ebből a hordozásból kapja meg az élethez szükséges alapbizalmat, úgy hordozza a tenger a hajókat, úgy hagyatkozhat az úszó a tó vizére. Bizalommal a mély víz megtartó szeretete iránt.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mi jut eszünkbe, amikor arra gondolunk, hogy a víz nővérünk?
- ▶ Közösségünkben mikor beszélünk az erőszak és az érdekek nyelvén és mikor az öröm, a szabadság és spontaneitás nyelvén?
- ▶ Hogyan valósulhat meg úgy az igazságosság, hogy ne járjon a viszonzóság és lekötelezettség elvárásával?

Énekjavaslat:

EÉ 571

FELHASZNÁLT IRODALOM:

LS = FERENC pápa: *Laudato si' kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról.*
Szent István Társulat, Budapest, 2015.

132

8. alkalom - Tűz

Bibliaóra a 18. zsoltár 8-20. versei alapján

ÍRTA: VARGA GYÖNGYI

„Áldjon, Úram, tűz bátyánk;
Vele gyújtasz világot éjszakán.
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.”
(Assisis Szent Ferenc: *Naphimnusz*)

A TŰZ TERMÉSZETE

„Tűzet viszek, nem látjátok, / ha látnátok, oltanátok, / kiég a ruhátok”
– az énekes gyermekjáték sokunknak ismerős; többeknek a Ghymes együttes dalszövege is beugrik: „Tűzet viszek, ne lássátok, / ég a ruhám, ne hagyjátok. / Áj, áj, kecskeháj. / Majd meggyógyul, hogyha fáj.”

Az archaikus kultúrák tudatában voltak a tűz mint jelenség ambivalens voltának, s ezt a magyar népköltészet is tükrözi. A tűzet kézbe lehet venni, ám ugyanakkor elég egy óvatlan mozdulat, és a következő pillanatban már lángot kap tőle a ruha. A tűz az élet és a halál, a szentség, szépség, tisztaság és a pusztításában közönséges, csúf és fenye-

gető erő szimbóluma; jelölheti, jelképezheti az isteni és az istenellenes hatalmat.

Alapvető és mindennapi emberi tapasztalat, hogy a tűz egyszerre szelídség és vadság: ebben áll titokzatossága, megfejthetlensége. A tűz világít és meleget ad, otthonosságot teremt, ugyanakkor tiszteletet parancsolóan félelmetes is: megéget, felemészt, elpusztít.

A kisgyermek első nagy traumaélménye majdnem mindig egy forró tárgy megérintéséhez vagy konkrétan a tűz lángjával való közvetlen találkozáshoz kötődik.

A négy őselem: a tűz, a víz, a levegő és a föld egymással szoros kapcsolatban, korrelációban vannak. A szél egyszerre segíti a tűz terjedését, ugyanakkor el is olthatja a tüzet, amikor elfújjuk. A föld teret ad a tűz terjedésének: egy tarló, egy erdőtűz hatalmas területen pusztíthat; ugyanakkor, ha földdel behintik a tűzrakó helyet, már nem kaphat újra lángra a még izzó parázs. A víz a tűz legnagyobb ellensége: ha akarja, mindig le tudja győzni. Ám a tűz is visszavághat: a forrásban lévő víz egyszer csak elpárolog...

A Biblia első szava, a *kezdetben* héberül így hangzik: *bőrésít*. A zsidó bölcsek hosszú évszázadokon át kutatták a szó mélyebb, rejtett üzenetét, és így magyarázták: a szó középső két betűje összeolvasva: *és*, mely tüzet jelent a héber nyelvben. Ez a tűz az ítélet jelképe, amely Izráelt és a világot fenyegeti. Ugyanakkor a félelmetes szentség, az embert alázatra indító „felsőbb hatalom” jelképe is. Isten azonban tekintettel van az emberre; nem engedi pusztítani a tüzet, hanem határok közé szorítja; népe iránti elkötelezettsége: szövetsége körbezárja azt, ugyanis a *bőrésít* szó elejét és végét összeolvasva a *bőrit*, azaz a *szövetség* szavát kapjuk.

A TŰZ A BIBLIÁBAN

Az Ószövetségben a tűz az áldozati kultuszban kap fontos szerepet (lásd pl. 3Móz 1–7), a megtisztulás eszköze (pl. Ézs 6,6k), ám a teofániák kísérvjelenségeként is sokszor találkozunk vele, ahol Isten fenségének, szentségének jelzésére szolgál (l. pl. 1Móz 15,17; 2Móz 3,2; 13,21–22;

19,16–25; Ez 1; Zsolt 18,8–16). A Biblia képies, metaforikus beszédmódjában lépten-nyomon feltűnik: az izzó haragot (pl. 1Móz 19,28; 4Móz 11,1–3; Ézs 30,27–30; Zof 1,15.18; Zsolt 79,5–6), az Izrael ellen forduló ellenséget és pusztítását (Ézs 50,11; Dán 3), a prófétai íge erejét (pl. Jer 23,29), a végidők apokaliptikus történéseit (Zak 13; Mal 3; Dán 7,9–10) is jelzi.

A tűz természetére vonatkozó reflexiók egyszerre fogalmazznak meg hétköznapi tapasztalatokat, ugyanakkor átvitt értelemben is beszélnek a tűzről. Álljon itt két példa: Ézsaiás könyvének 47. fejezetében a száműzetés földjén élők ebben reménykedhetnek Babilon bölcseivel kapcsolatban: *„Úgy járnak, mint a tarló: tűz égeti el őket. Nem mentik meg életüket a lángok hatalmától. Nem melegezni való parázs az, nem olyan tűz, amely mellett ülni szoktak.”* (14. v.) Az Énekek énekében a szenvedélyes szerelemmel kapcsolatban pedig ezt olvassuk: *„Úgy lobog, mint a lobogó tűz, mint az Úrnak lángja.”* (Énekek 8,6)

Az Újszövetségben, Máté evangéliumában keresztelő János így tanúskodik Jézusról: *„Én vízzel keresztellek titeket, hogy megtérjete, de aki utánam jön, erősebb nálam, arra sem vagyok méltó, hogy a saruját vigyem. Ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztel titeket.”* (Mt 3,11) Az evangéliumok gyakran emlegetik a gyehennát: a szó a Hinnóm völgyét jelentette eredetileg, amely Jeruzsálem szeméttégtető helye volt, s egykor a gyermekáldozatokat is itt mutatták be a Moloknak. Itt mindig égett a tűz, és füst terjengett: éppen ezért a bibliai ember számára ez volt a pokol, az Istentől távoli élet szimbóluma (pl. Mk 9,43–48).

Ezt a gondolatot viszi tovább a Jelenések könyve, amely gyakran használja a tűzszimbólumot (pl. 4,5; 8,7; 9,17): az ítélet helyéről úgy beszél, mint a tűz tavaról (Jel 20,14–15). 1Kor 3,11–15 az utolsó ítélet képéhez kapcsolja a tüzet, amely megtisztít, és nyilvánvalóvá teszi, hogy az ember életében mi a valódi érték (lásd még 2Pét 3,7; Júd 23).

A pünkösdkor a Szentlélek szimbólumaként a tanítványokra leszálló lángnyelvek (ApCsel 2,3) ugyanakkor azt juttatják kifejezésre, hogy Isten jelenlétének ereje, tüze bátor tanúságtételre indít. Krisztus ígérete értelmében a Szentlélek tűzzel keresztel meg.

A TÉMA KÖZÖS KIBONTÁSA, FELDOLGOZÁSA

A 18. zsoltárt a hagyomány Dávid győzelmi énekeként tartja számon, amelyet azután énekelt, hogy minden ellenségétől megszabadította

öt az Úr. Kis változtatásokkal 2Sám 22-ben is találkozunk a zsoldár szövegével. Olvassuk el Zsolt 18,8–20-at! Ez a szövegrész Isten fenségét, erejét mutatja be. Figyeljük meg a képeket, amelyeket a zsoldáros használ!

- ▶ Milyen összefüggésben, kontextusban kerül elő a szövegben a tűz?
- ▶ Pozitív vagy negatív konnotációk kapcsolódnak a tűz képéhez?
- ▶ Milyen kontraszttémákkal kapcsolja össze a zsoldáros a tüzet?
- ▶ Hogyan kapcsolja össze egymással a szöveg a négy őselemet?
- ▶ Mit mond el ezekkel a szóképekkel Istenről?
- ▶ Hol, milyen történetekben, költői szövegekben olvasunk hasonló gondolatokat Istennel kapcsolatban? Nézzük meg a lap alján az ígehelyekre mutató hivatkozásokat!
- ▶ Milyen újszövetségi gondolatok, témák kapcsolódhatnak ehhez a szövegrészhez?

Olvassuk el Hab 3,3–4-et!

- ▶ Milyen gondolati kapcsolatokat fedezünk fel a 18. zsoldárral?
- ▶ Hogyan adaptálja, vonatkoztatja az egyiptomi napistenkultusz egyes elemeit a szentíró JHWH fenségére, dicsőségére?

ÖKOLÓGIAI SZEMPONTOK:

- ▶ Milyen hétköznapi, általános emberi tapasztalatok húzódnak meg a zsoldár gondolatai mögött?
- ▶ Milyen emberi félelmek, hiedelmek, mítoszok állnak a gondolatok háttérben?
- ▶ Hogyan utalnak a zsoldár gondolatai az ember kiszolgáltatottságára?
- ▶ Hogyan kapcsolhatjuk össze a képek üzenetét napjaink ökológiai krízistapasztalataival, katasztrófák történéseivel?
- ▶ Hogyan beszélhetünk ma hitelesen Isten fenségéről, dicsőségéről úgy, hogy közben reflektálunk ökológiai krízishelyzetünkre és a felelősségünkre is?
- ▶ Írjunk közösen egy zsoldárt, amelyben ezek a szempontok együtt kapnak helyet.

Imádság, ének

Életünk Istene, aki a szenvedélyes Szeretetet vagy, csupa tűz és intenzitás – te fel tudod hevíteni a mi lelkünket is, hogy minden dolgunkat a Tőled kapott szeretettel végezzük, és ajándékba kapott életünket szenvedélyesen éljük. Segíts minket, hogy társainknak, a körülöttünk élőknek is tanúskodhassunk rólad a Szentlélek által: aki az utunkon vezető égi láng. Ámen.

Énekjavaslat:

EÉ 239, 244, 284

ILLUSZTRÁCIÓ

136

TÓTH ÁRPÁD: LÁNG

Eldobtam egy gyufát, s legott
hetyke lobogásba fogott,
lábhegyre állt a kis nyulánk,
hegyes sipkájú sárga láng,
vígat nyújtózott, furcsa törpe,
izgett-mozgott, előre, körbe,
lengett, táncolt, a zöldbe mart,
nyilván pompás tűzvést akart,
piros csodát, izzó leget,
égő erdőt, kigyúlt eget;
de gőggel álltak fenn a fák,
és mosolygott minden virág,
nem rezzent senki fel a vészre,
a száraz fű se vette észre,
s a lázas törpe láng lehült,
elfáradt, és a földre ült,
lobbant még egy-kettőt szegény,
s meghalt a moha szőnyegén.
Nem látta senki más, csak én.

NAGY LÁSZLÓ: TŰZ

Tűz
te gyönyörű,
dobogó, csillag-erejű
te fűtsd be a mozdonyt halálra,
hajszold, hogy fekete magánya
ne legyen néki teher,
tűz
te gyönyörű,
ihlet, mindenség-gyökerű,
virágozz a vérző madárban,
égesd hogy a sorsot kimondja,
nem a hamuvá izzó csontja,
virrasztó igéje kell,
tűz
te gyönyörű,
jegeken győztes-örömű,
ne túrd hogy vénhedjünk sorra
léleekben szakállasodva,
hűlve latoló józanságban,
ahol áru és árulás van,
öltöztess tündér-pirosba,
röptess az örök tilosba,
jéghegyek fölé piros bálba,
ifjúság királya,
tűz!

MÁRAI SÁNDOR: TŰZ

A kályhában ég a tűz; dohogva ég, mond valamit. A világ szüntelen beszél. Figyelj oda, iparkodj megérteni az idegen nyelvet, fordítsd le magyarra. A tűz ezt mondja: „Elégni.” Még ezt is mondja: „Égni, megtisztulni, megsemmisülni.” Aztán megint ezt mondja: „Égni, égni!” Értsd meg, nem lehet másképp.¹⁶

¹⁶ MÁRAI 2001, 47. o.

NÁDAS PÉTER: MESE A TŰZRŐL ÉS A TUDÁSRÓL (RÉSZLET)

„Magyarországot egy forró nyári éjjelen, ismeretlen tettesek, ismeretlen indítékból és ismeretlen körülmények között, a négy sarkánál fölgyújtották. Annyit tudunk, hogy nyugaton Ágfalvánál, keleten Tiszabecsnél, északon Nógrádszakállnál, délen Kübekházánál gyúlt ki a tűz. Égett a tarló, égtek a szárazságtól szikkadt mezők, s valamivel éjjél után, a tűz elérte a községek első házait. A lehető leggyöngédebb és legártatlanabb szellő, mely Ágfalvánál nyugatról, Tiszabecsnél keletről, Nógrádszakállnál északról, Kübekházánál délről fújdogált át a határon, az ország belseje felé hajlította a lángokat. Budapest mit sem sejtve aludt.

A reggeli krónika hetedik híreként elhangzott ugyan, hogy a keleti, a nyugati, az északi és a déli megyékben a hajnali órák óta mindenre kiterjedő tűzoltógyakorlatokat tartanak, ám ebből a jelentéktelen rádióhírből minden magyar tudomására jutott, hogy az esemény jelentős.

Noha mindenki tudta, hogy a hír nem azt jelenti, amit jelent, közösen mindenki úgy tett, mintha nem tudná, mit jelent. Az akkori magyar nyelvben a jelentős például jelentéktelen, a jelentéktelen pedig jelentőst jelentett, bár e szavak nem veszítették el még teljesen az eredeti jelentésüket sem, s ezért nem lehetett közmegegyezés se rá, hogy mit jelentenek. Csupán arra volt hallgatólagos megegyezés, hogy egy nem létező közmegegyezés mit nem jelenthet.¹⁷

Webes illusztráció:

Tűzvédelmi tudástár: <https://www.langlovagok.hu/>

A tűz: <https://www.youtube.com/watch?v=XcBSGVkDfuM>

Sztravinszkij: *A tűzmadár-szvit* (részlet a balettből Markó Iván előadásában):

<https://www.youtube.com/watch?v=Q4YmygE-J-0>

Lindsey Stirling: *Elements*: https://www.youtube.com/watch?v=sf6LD2B_kDQ

FELHASZNÁLT IRODALOM:

MÁRAI Sándor: *Ég és föld*. Helikon Kiadó, Budapest, 2001.

NÁDAS Péter: *Mese a tűzről és a tudásról*. In: uő: *Játéktér*. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1988. 89–102. o.

¹⁷ NÁDAS 1988, 89–90. o.

9. alkalom – Föld

ÍRTA: LABORCZI DÓRA

*„Földanya nénénk,
ki minket hord és enni ad”*

(Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz)

„Uram, te voltál hajlékunk nemzedékről nemzedékre.

Mielőtt hegyek születtek, mielőtt a föld és a világ létrejött, öröktől fogva mindörökké vagy te, ó, Isten!

A halandót visszatéríted a porba, és ezt mondod: Térjetek vissza, emberek!

Mert ezer esztendő előtted annyi, mint a tegnapi nap, amely elmúlt, mint egy órváltásnyi idő éjjel.

Elragadod őket, olyanok lesznek, mint reggelre az álom, mint a növekvő fű: reggel virágzik és növekszik, estére megfonnyad és elszárad.”
(Zsolt 90,1–6)

További vetítésre ajánlott fotók letölthetőek a digitális háttértárból

A „földi dolgok” kezdetektől foglalkoztatják a lányomat. Míg más gyerekek (nálunk például az öccse) amint megtanulnak mászni, hajmeresztő magaslatokba törnek, addig őt mindig az érdekelte, ami a talajon van: a homok, a föld, a kövek, kavicsok, virágok, termések. Órákig elvult ezekkel, és a homokra, vízre, termésekre, kövekre alapozott kísérletekkel elvan ma is. Mikor cserepes növényeink földjébe a borsószemet és a pattogatott kukorica ki nem pattant magját is elültette, úgy éreztem,

A teremtett világ áldása

itt az idő, hogy saját kertészkedésbe kezdjünk. Erkélytelen lakásunk ablakpárkányán figyeljük a „kiskertjébe” (mely valójában egy egészen kicsi műanyag doboz) szórt magokat, és nagy örömeinkre éppen ma reggel jelentek meg az első csírák.

Gyermekeim születése és nevelése elmélyítette biblikus és teológiai látásmódom, de ma már nem igazán tudnám megmondani, ki tanít kit voltaképpen. Hordozom őket, a terheiket, és enni adok nekik, de például a lányomnak ebben a földművelő, új életet fakasztó törekvésében sokkal inkább benne van a magvető példázata, az alkotás és a teremtés vágya, a reggel kiviruló fű látványának vágya, mint az én hétköznapi rohanásaimban. Pedig a kisgyermekes életforma konkrétan és átvitt értelemben is friss hajtások látványának eufóriájában telik, emiatt nagyon ritkán legyint meg az elmúlás szele. Legfeljebb a tenni akarás, hogy olyan földért, olyan térért dolgozzak, mely terem majd nekik is – konkrét és átvitt értelemben is. De amikor az ember az élet első, zsenge hajtásaival foglalatossodik mindennap, nehéz arra gondolni, hogy mindez estére ugyanúgy lehull és elszárad, mint bármi, ami a teremtésből kinő, mint majd én magam is.

Gyermekeim kicsiségében is egyedülálló és csodálatos szárnybontogatásait figyelve nehéz arra gondolni, hogy az élet és a halál körforgásban van, ahogyan a fű kinő és elszárad, s hogy a dolgok rendje, hogy nem élünk, és ők sem élnek örökké. Mégis, sehol sem ragadható meg jobban ez a körforgás, mint a földdel és mindazzal kapcsolatban, amit kínál.

Ha nem öntözöd, elszárad, ha nem műveled, nem terem. Városban élünk, így a földdel vajmi kevés kapcsolatunk lenne, ha a lányom érdeklődése nem implikálná, hogy foglalkozzunk vele. De föld nélkül lehet élni, ahogyan Isten nélkül is. A föld annyira magától értetődő, mint Isten jelenléte és munkája a földön: és ami magától értetődő, azzal nem foglalkozunk. Pedig ez a kapcsolat olyannyira repedezett, mint a kiszáradó föld Afrika egyre nagyobb és nagyobb területein, amelyen a vízholdó asszonyok tesznek meg mindennap egyre több kilométert azért, hogy ivóvízhez jussanak.

A földtől éppen annyira el lehet szakadni, mint Istentől, és mindkét elszakadásnak beláthatatlan következményei vannak.

Elfelejtünk például távlatokban gondolkodni. Szemetünk látványát városaink szélére számúzzuk, ahol nem látjuk, mekkorára nőnek. Nem látjuk a vízholdó afrikai asszonyokat és szomjazó gyermekeiket. Ha kamasz gyerekek összeszednek három zsák szemetet Budapest egyik legforgalmasabb közlekedési csomópontján, két nap múlva újra lépni sem lehet a cigarettacsikkektől.

A föld újra és újra kihajt, és az ember újra és újra teleszemeteli.

Nem szeretném azt a terhet róni a gyermekeimre, hogy az ő feladatuk legyen megjavítani, amit mi elrontottunk, hogy ők szedjék össze a szemetet, amit mi eldobáltunk. De a természeti népek életformájától elszakadt városi gyermekek magától értetődő törekvése a magvetésre lehetőséget adhat nekünk, a természettől, anyaföldtől elszakadt népeknek arra, hogy újra megtanuljuk, mit jelent a föld, mit adhat nekünk, és mit felejtettünk el megadni neki. Újrakezdhethetünk ápolni évtizedekre elfelejtett kapcsolatokat, ültethetünk fákat, öntözhetünk kerteket. Engedhetjük, hogy kézen fogjanak a gyermekeink, és elvezessenek bennünket az ígéret földjére, amelyet Ézsaiás így ír le: *„Örülni fog a pusztta és a szomjú föld, vigad a pusztaság, és kivirágzik, akár egy liliom. Virágba borul és vigad, vígan örvendezik. Része lesz a Libánon pompájában, a Karmel és a Sárón díszében. Meglátják az Úr dicsőségét, Istenünk méltóságát. Erősítsétek a lankadt kezeket, tegyétek erőssé a megroskadt térdeket! Mondjátok a remegő szívűeknek: Legyetek erősek, ne féljete! [...] Akkor majd kinyílnak a vakok szemei, és megnyílnak a süketek fülei. Akkor majd úgy szökell a sánta, mint a szarvas, és ujjong majd a néma nyelve. Mert víz fakad a pusztában, és a kietlen tájon patakok. Tóvá lesz a délibáb, és víz fakad a szomjú földön. Ahol azelőtt sakálok tanyáztak, nád és káka fog teremni.”* (Ézs 35,1–7)

Legyen ilyen majd unokáink földje, bírja el őket, és adjon enni nekik is. Addig is: műveljük kiskertjeinket!

KÉRDÉSEK:

- ▶ Nézzünk szét otthonunkban, környezetünkben: mi minden vesz körbe minket a mindennapokban, ami a föld ajándéka? (Ne csak a növények és az élelmiszerek, de a bútorok, ruhák között is nézzünk szét!)

- ▶ Hálát adunk-e ezekért a dolgokért?
- ▶ Miért nevezhetjük a 90. zsoltárt „a föld énekének”?

Imádság:

Hálát adunk Neked, Urunk, teremtő munkádért, és hogy gyermekeink és földünk gondozása által munkatársaid lehetünk. Imádkozunk azért, hogy sok további generáción keresztül jó földbe tudjon hullani minden mag, amely teremtő munkád dicséri, és visszataláljunk az elhanyagolt földhöz, amelyet adtál nekünk, hogy őrizzük és műveljük. Ámen.

Énekjavaslatok:

EÉ 69, 71

Illusztráció:

Az alkalomhoz ajánlott képek letölthetők a kötet digitális háttértárából.

Videó:

Africa's Great Green Wall (BBC Science News): <https://www.facebook.com/BBCScienceNews/videos/2250213671963632/>

10. alkalom – Gyümölcsök, fűvek, színes virágok

ÍRTA: JERABEK-CSEREPES CSILLA

„TÉGY, URAM, ENGEM ÁLDÁSSÁ!”

*„Áldjon, Uram, téged Földanya nénénk,
Ki minket hord és enni ad,
És mindennemű gyümölcsöt terem, fűveket és színes virágokat.”
(Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz)*

*„Boldog ember az, aki [...] az Úr törvényében gyönyörködik [...].
Olyan lesz, mint a folyóvíz mellé ültetett fa, amely idejében
megtermi gyümölcsét...” (Zsolt 1,1-3)*

ALAPOZÁS

A Teremtő a harmadik napon igazán bőkezűen népesítette be a száraz-földet: a legújabb becslések szerint 298 ezer növényfaj él a Földön, és ebből eddig 215 644-et írtak le a természettudósok. Csak fűfélékből 10 035 faj létezik. A Kovács Gyula zalai erdész-pomológus által indított *Tündérkert* mozgalom százötven kertjében több száz, a Kárpát-medencében őshonos gyümölcsfajtát gyűjtöttek össze és gyűjtenek folyamatosan.

Isten gondoskodott az élet továbbadásáról a növények esetében is, hiszen úgy teremtette őket, hogy magvakat hozzanak. A zsoldáros így fogalmaz: *„Meghozta termését a föld, megáld bennünket Istenünk, az Isten.”* (Zsolt 67,7)

A növényekkel számtalan helyen találkozunk a Bibliában. Az első teremtéstörténetben olvashatjuk, hogy a zöld növényeket Isten eledeül adta az állatoknak és az embernek. Van, hogy a történet háttérül szolgál az erdő, a mező (az Úr megjelenik Ábrahámnak Mamré tölgyesében), vagy a növények Isten jeleként tűnnek föl (Áron vesszeje kivirágzik). A zsoldárokban is számtalan természeti képpel találkozunk (*„Az ember napjai olyanok, mint a fű, úgy virágzik, mint a mező virága.”* [Zsolt 103,15]), Ézsaiás pedig így ír az Úr szolgájáról: *„a megrepedt nádszálat nem töri össze...”* (Ézs 42,3) Tanítói jelleggel is találkozunk a növényekkel: a Bírák könyvében olvasható A fák királyválasztásának meséje, Jónást pedig egy bokor növekedésével és elsorvasztásával inti Isten, de Jézus is gyakran említ növényeket példázataiban (mustármag, terméketlen fügefa).

Isten a természetben is kinyilatkoztatja önmagát: egy-egy erdei séta alkalmával a fák között átszűrődő napsugarakban, a kerti virágok illatában vagy az őszi falevelek színekavalkájában felfedezhetjük a teremtő Isten nyomát. Az Alkotót, aki az egyszerű mezei liliumokat is egyszerű pompával ruházta föl, mert áldása túlmutat a hasznosságon. A természet változatossága és szépsége pusztán létével is dicséri Teremtőt, ahogy jól kifejezi ezt ifjúsági énekünk (*„Minden, mi él...”*) egyik versszaka: *„A nagy világ létével énekel, / Szavunkra vár, hogy hangjából dal legyen, / Zengjük tehát ég és föld énekét, / Zengjük velük: nagy Isten, áldott légy!”*

Isten áldásának ígérete az egész teremtett világra kiterjed. Teremtőnknek nevezhetjük őt nemcsak mi, emberek, hanem minden létező: hegyek és völgyek, repülő és csúszó-mászó állatok, fű, fa, virág; és mindnyájan dicsérhetjük is őt – ha nem szóval, akkor havas hegycsúcsokkal, madárcsicsergéssel, színnel, illattal vagy a lombok susogásával.

Isten a teremtéskor megáldotta a földet, és fontos feladatot bízott az emberre: Uralkodjatok, szaporodjatok, sokasodjatok, műveljétek és őriztétek a kertet! Számталanszor elfeledkezünk Isten parancsairól. Nem vagy nem jól teljesítjük a feladatot, és ennek következményeit lépten-nyomon tapasztalhatjuk is a világban: a békétlenség, az emberi gonoszság és kapzsiság tükröződik kapcsolatainkban, az élővilág pusztulásában, a biológiai sokféleség, a biodiverzitás csökkenésében, az (eső) erdők nagy léptékű pusztításában, a vizek és a levegő szennyezettségében. Az ember gyakran nem áldást, hanem átkot hoz környezetére.

A bibliai szerzők sokszor tapasztalataikból merítettek Isten üzenetének egyszerű, érthető megfogalmazásához. Mindenki láthatta, hogy a tiszta, friss vízhez jutó fa a megadott időben bőségesen terem, ezért használta a zsoltáros is ezt a képet az első zsoltárban hasonlatként: *„Boldog ember az, aki [...] az Úr törvényében gyönyörködik [...]. Olyan lesz, mint a folyóvíz mellé ültetett fa, amely idejében megtermi gyümölcsét...”* (Zsolt 1,1–3)

Vajon gyönyörködhetünk-e az Úr törvényében, miközben kiapasztjuk a forrásokat, beszennyezzük a folyókat? Tiszta víz nélkül meddig maradnak életben a fák? Teremnek-e majd gyümölcsöt? Terem-e elegendő gabonát a föld? Ha így folytatjuk életvitelünket, megfogalmazhatná-e hús, ötven vagy száz év múlva is még a zsoltáros ezeket a verssorokat, ha körülnézne a földön?

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mitől lehet *valóban* boldog az ember élete?
- ▶ Mikor érezhetjük, hogy életünk olyan, mint a folyóvíz mellé ültetett fa?

- ▶ Összefügghet-e a boldogság a környezet állapotával?
- ▶ Hogyan lehetünk áldássá embertársaink és környezetünk számára?
- ▶ Keressünk Jézusi példázatokat, amelyekben egy-egy növény szerepel, és vizsgáljuk meg, mely tulajdonságuk miatt említi őket Jézus. Mire taníthatnak bennünket a növények?
- ▶ Hozzunk létre egy képzeletbeli kertet! Ki milyen fát, virágot ültetne bele? Miért?

Imádság:

Uram, add, hogy én is olyan lehessek, mint a folyóvíz mellé ültetett fa! Add, hogy mindig eljusson hozzám az éltető víz, és idejében teremjek gyümölcsöt! Add, hogy másokkal is megismertethessem a Te tiszta forrásodat! Tégy, Uram, engem áldássá embertársaim és az egész teremtett világ javára! Ámen.

Virágok imája

Lukáts Márta *Virágok imája* című kötete számtalan imádságot tartalmaz. A bibliaóra résztvevői kiválaszthatják a hozzájuk legközelebb álló virág imáját, melyet az alkalom zárásaként fel is olvashatnak, s külön-külön vagy közösen is megfogalmazhatnak imádságot. (Érdemes előre készülni és kigyűjteni néhány imádságot. A kötet már régebben jelent meg, azonban az imaversek egy része interneten is megtalálható. Az alkalomhoz segédanyagként képmeditáció is készült, mely az internetes mellékletből letölthető.)

Illusztráció

- ▶ Képmeditáció a virágok imájához (letölthető a digitális háttértárból)
- ▶ Füle Lajos: *A kert*
- ▶ Kertész Eszter: *Ének a teremtésről*
- ▶ Kosztolányi Dezső: *Zsivajgó természet*
- ▶ Kozma László: *Évgyűűük*
- ▶ Márai Sándor: *A nagy erdőkről és a fenyőkről*
- ▶ Radnóti Miklós: *Éjszaka*
- ▶ Ratkó József: *Ág ággal*
- ▶ Reményik Sándor: *A teremtés hat napja előtt*

- ▶ Ingrid Sjöstrand: *Ha fülünket a földre szorítjuk*
- ▶ Weöres Sándor: *A tájrongáló*
- ▶ Ferenc pápa: *Laudato si'*
- ▶ Joseph Haydn: *A teremtés*

Könyvajánló:

FRÁTER Erzsébet: *A Biblia növényei*. Scholar Kiadó, 2018.

LUKÁTS Márta: *Virágok imája*. Agapé Kiadó, Szeged, 1996.

Ének:

EÉ 64

11. alkalom – Ember

ÍRTA: BÉRES TAMÁS

*„Áldjon, Uram, tégedet minden ember, ki szerelmedért
 másnak megbocsát
 És aki tűr gyötrelmet, nyavalyát.
 Boldogok, akik tűrnek békességgel,
 Mert tőled nyernek majd, Fölséges, koronát.”*
 (Assisi Szent Ferenc: *Naphimnusz*)

„Ha látom az eget, kezed alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó – mondom –, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? Kevéssel tetted őt kisebb Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg.” (Zsolt 8,3–5)

Az emberről szólni „műfajilag” több mint nehéz vállalkozás. Talán nem volna reménytelen a helyzet, ha bármikor bárki megengedhetné magának, hogy – mint Pán Péter árnyéka – leváljon önmagáról, és ebből a különös, hozzá is tartozó és tőle el is váló pontból tekinthetne le/vissza önmagára. A Nap, az életadó, a földi energiakörforgást fenntartó égitest akár mennyire is meghatározza az életet, mégis tekinthető olyan adott-ságnak, amelyről a külső szemlélő nézőpontjából beszélhetünk. Így

van ez a teremtett világ többi, Szent Ferenc által meglátott, spirituális hangsúllyal, de az anyag súlyát hordozó szavakkal leírt teremtményével is. A tűzről, vízről, napszakokról beszélni nem lehetetlen. Meg is szoktuk. Mihez köthetnénk felismeréseink, mondanivalónk nagy részét, mivel fejezhetnénk ki a bennünk élő világot legalább megközelítően hűségesen, ha nem földi életünk ez állandó kísérőivel? De az emberről beszélni hogyan tudnánk? Hogy lennénk képesek megtalálni az emberről, önmagunkról szólva a megfelelő szavakat, amelyek alkalmasságát egyedül az igazolja, hogy a használat során eltűnnek, hogy átadják helyüket a beszélő – minden kifejezőeszköztől függetlenné váló – önmagáról alkotott és elbeszélte képének?

Ha tükröt tartunk arcunk elé, vagy másvalakit kérünk meg erre, és elmondjuk, amit látunk, miről beszélünk valójában? A tükörképünkről – azaz végső soron a tükörről? A másik emberről, akinek kezében a tükör néha megremeg, máskor elfordul kissé... Arról, *ahogyan* ő tartja elénk *azt*, amiben önmagunkat alaposan megnézhetnénk? Esetleg önmagunk vágyáról, miközben megfogalmazódik szívünkben, hogy talán egyszer az életben végre a valóságnak megfelelően szóljunk az ember-

ról? Vagy képességeinkről? Akaratról? Elhatározásról? Döntésről? És mi az ember önmagáról szóló beszámolójának kezdőpillanata? A kezdeményezés? Vagy az elfogadás? Az ajándékozás?

Legtöbbször megajándékozhatjuk önmagunkat a világismeret elfogulatlannak és igaznak, őszintének szánt szavaival. Törekedhetünk rá, hogy *amik* körülöttünk vannak, a létükhöz legillőbb módon nyerjenek kifejezést ajkunkon. És hogyan szóljunk a szólóról? Mit fogadhatunk el az ajándékozótól? Hogy kezdeményezzen a megajándékozott? Hogy beszéljen, hogy is beszélhetne önmagáról az ember azzal az igénnyel, hogy szavai ne rugaszkodjanak el a valóság talajáról?

Szomorú és felemelő a válasz, amit erre mondhatunk. Szomorú, amikor az ember csupán önmaga foglyaként képes megnyilvánulni a teremtésnek arról a gazdagságról, amelynek részleteiből egyre többet sejtünk meg természettudományos megismerő eszközeink sokaságával és a gondolat szabályszerűségeinek következtető erejével. Szomorú, amikor az emberről csupán termékként – akármilyen nagyszerű folyamat termékeként is – szólunk. A termék, a végtermék, a végállomás ugyanis minősíti az egész odavezető folyamatot.

Tyúk vagy tojás? Az ember mint a szükségszerű és elszemélytelenedt folyamatok produktumának ötlete volt meg előbb, és ezért vesztette el minden fényét és vonzerejét a létrejöttéig vezető folyamat...? Azon az alapon, hogy aki a végét ismeri, az egészet ismeri? Vagy fordítva történt? A fizikai, kémiai és biológiai folyamatok tény- és tárgyszerűsödtek el előbb, majd ennek az egyszerűsítő szemléletnek esett foglyul az ember önmaga szemében?

És felemelő. Felemelő a válasz, amely az istenképző teremtményként ismer és csodálkozik rá az emberre. Évszázadok, évezredek kérdése, hogy mit értsünk közelebbről istenképűség alatt. Erre a rácsodálkozó kérdésre is adható a rácsodálkozás természetével ellenkező válasz például akkor, ha akkurátus felsorolásba kezdünk arról, hogy mely tulajdonságai alapján nevezhetjük önmagunkat istenképet hordozó teremtménynek, és melyek esnek e nemes adottságokon kívül.

Hogyan beszéljünk az emberről? Szomorúan vagy felemelően? Jellemző tévedésünk, hogy a kettő között választani szeretnénk. Egyetlen, emberről szóló hűséges kép sem kerülheti el a szomorú megállapítást, hogy mindenről, de mindenről az égvilágon képesek vagyunk leegyszerűsítő, kiüresítő és méltóságától megfosztó értelemben beszélni.

Ferenc pápa *Laudato si'* körlevelében a ránk bízott világ legfájóbb, mai sebeit az egyre kényelmesebb életet ígérő, tömeges technokrata megoldások felkarolására és az ember középpontba állítására vezeti vissza. Ilyen az ember. A legtöbb tapasztalat arról szól, hogy bár sok lényeges és helytálló részletet megismerünk, e mozaikokból önmagunktól nem vagyunk képesek összerakni a rólunk, világban elfoglalt helyünkről, eredetünkről és ittlétünk valódi céljáról szóló, helyes és teljes képet.

Reményt adók Kálvinnak a világról mint az isteni jóságot, bölcsességet, igazságosságot és erőt tükröző színházról szóló gondolatai. Reális Luther felfogása arról, hogy az ember a legszentebb pillanatokban sem lehet biztos a jó szándék célba érése felől. Útmutatók Szent Ferenc megbocsátást és a terhek elhordozását hirdető szavai *Naphimnuszában*.

De hogy ki az ember valójában, csak akkor láthatjuk meg tisztán, amikor Jézus életében felfedezzük, hogy ki is lehetne, ha a Teremtő útjain maradna.

KÉRDÉS:

- ▶ Mi hasonló és mi különbözik a két emberkép között Francois Villon *Apró képek balladájában* és Dietrich Bonhoeffer *Ki vagyok én?* című versében?

FRANCOIS VILLON: APRÓ KÉPEK BALLADÁJA

Tudom, mi tejbem a légy,
tudom, ruha teszi az embert,
tudom, az új tavasz mi szép,
tudom, mely gyümölcs merre termett,
tudom, mely fán mily gyanta serked,
tudom, hogy minden egy dolog,
tudom a munkát, lusta kedvet,
csak azt nem tudom, ki vagyok.

Tudom az urak nyakdíszét,
tudom, melyik ruha mi szerzet,
tudom, ki gazda, ki cseléd,
tudom, mily fátyolt kik viselnek,

tudom a tolvaj- s kártyanyelvet,
tudom, tortán él sok piszok,
tudom, mely csap mily bort ereszthet,
csak azt nem tudom, ki vagyok.

Tudom ló s öszvér erejét,
tudom, mit érnek, mit cipelnek,
tudom, pénz szava szép beszéd,
tudom, hol mérik a szerelmet,
tudom, mit higgyek a szememnek,
tudom, Róma mit alkotott,
tudom, hogy a cseh mért eretnek,
csak azt nem tudom, ki vagyok.

Mindent tudok hát, drága herceg,
tudom, mi sápadt, s mi ragyog,
tudom, hogy a férgek megesznek,
csak azt nem tudom, ki vagyok.
(Szabó Lőrinc fordítása)

DIETRICH BONHOEFFER: KI VAGYOK ÉN?

Ki vagyok én? Gyakran mondják:
cellámból úgy lépek elő,
derűsen, nyugodtan, keményen,
mint várából a földesúr.

Ki vagyok én? Gyakran mondják:
őreimmel úgy beszélek,
szabadon, tisztán, kedvesen,
mintha parancsnokuk volnék.

Ki vagyok én? Azt is mondják:
sorsomat úgy viselem,
mosollyal, nyugodtan, büszkén,
mint aki váltig győzni szokott.

Az vagyok valóban, aminek mondanak?

Vagy csak az, aminek magamat ismerem?

Kalitkába zárt madár; sóvárgó, nyugtalan beteg,
aki levegőért kapkod, fuldokol,

színekre, virágra, madárdalra vágyik,
 jó szóra, baráti melegre,
 dühíti oktalan erőszak, kicsinyes bántás,
 hánykolódik nagy dolgokra várva,
 tehetetlenül aggódik, messze van barátja,
 imádságra, gondolatra, alkotásra fáradt,
 szíve üres, kész már mindentől búcsúzni?
 Ki vagyok én? Ez vagy az?
 Hol ez, hol amaz?
 Egyszerre mindkettő? Másokat ámitó,
 magában sápitó hitvány alak?
 Vagy vert had fut bennem
 szanaszét a már kivívott győzelem elől?
 Ki vagyok én? Váltig faggat, gúnyol a magány, a gyötrelem.
 Bárki vagyok, Te tudod, ismersz: Tiéd vagyok én, Istenem!
 (Boros Attila fordítása)

Énekjavaslat:

EÉ 359

Imádság:

Urunk, ajándékozz nekünk annyi hitet, hogy meglássuk más emberek életében a Tőled tanult igaz emberség titkát. Ámen.

Illusztráció:

Ecce homo (portugál iskola, 15. század, Lisszabon, Museu Nacional de Arte Antiga)

12. alkalom - Halál (testi halál)

ÍRTA: OROSZ GÁBOR VIKTOR

„A sír kötelei fonódtak rám, a halál csapdái meredtek rám.” (Zsolt 18,6)

Az egyiptomi jezsuita szerzetes, Henri BOULAD *A halálban ugyanis megszületünk* című könyvében rámutat arra, hogy a keresztények számára Krisztus feltámadása nem csupán fizikai és egyedi, hanem kozmikus

A teremtett világ áldása

és egyetemes jelleggel is bír, tehát az emberiség és a világegyetem egészét érinti: „A teremtés alapvető változáson, metamorfózison megy keresztül benne; új dimenzióba lép át. Krisztus feltámadása magához vonzza az egész teremtést, hogy aztán fává magasítsa, templommá emelje. Feltámadása óta Krisztus egyetemes vonzást gyakorol a világegyetem valamennyi alkotóelemére, minden emberi molekulára. A világegyetem számára egyedül lehetséges egység az, amely a Középponton keresztül valósul meg.”¹⁸

Mindez kifejeződött annak tudatosításában és spirituális szinten történő elfogadásában, hogy

az élet művészetéhez (*ars vivendi*) hozzá kell tartoznia a meghalás művészetének is (*ars moriendi*).

Ez utóbbi a keresztény életstílus jellemzőjeként meghatározó szempontja volt a gyógyítás behatárolt lehetőségeivel való szembesülésnek. Az ember földi életének alakítása és életvezetése a halálra való felkészülésre irányult. Az *ars vivendi* magába foglalta az *ars moriendi*t, az élet örök életre irányultsága tudatos előkészületekben fejeződött ki.

Talán legjelentősebb kérdésünk világba vetettségünk, ittlétünk tapasztalatainak folytonossága (kontinuitása) vagy megszakadása (diszkontinuitása). Schwöbel kiemeli: amennyiben reménységünk jelen-

¹⁸ BODNÁR 2018.

legi létezésünk folytatásaként jelenne meg, vagy „jelen állapotunk továbbfejlődéseként”, akkor ezt a folyamatot „végül nem lehetne megkülönböztetni az ember öntökéletesítésének tervétől”, azaz a transzhumanizmus ideológiájától, melyet „a helytelen kontinuitás és diszkontinuitás hibájának” nevez.¹⁹ A teológia felől a kontinuitás és diszkontinuitás helyes értelmezéséhez Jézus halála és feltámadása által lehet eljutni. Jézus valóságos halála jelenti azt a diszkontinuitást, amely által megszakad minden „aktív vonatkozás, melyben az emberi élet élhető”. A kontinuitás viszont Isten hűségében jelenik meg, aki feltámasztja a halálból, és a vele való kapcsolatot újjáteremti. Ezért csak a halálban kifejeződő diszkontinuitás által lehet valósággá az Isten kegyeleme által érvényesülő kontinuitás. Szemben például a transzhumán törekvésekkel, amelyek az ember öröklését a technika segítségével kívánják biztosítani, a kereszténységben a biológiai halál feltétele az örök életnek, az élet kontinuitása magában foglalja a halállal adódó diszkontinuitást. A keresztény teológia feladata ezért a kontinuitás és diszkontinuitás bemutatott mintájának kontextusba állítása. Amit Schwöbel a halálban jelen lévő diszkontinuitáson ért,²⁰ hogy még véletlenül se hagyjunk esélyt a reinkarnációs gondolatoknak. Vagyis Isten terve és akarata nem a lélek „leszületésén” keresztül valósul meg.

A halál gondolatának modern kori tudatos kirekesztése a nyugati civilizációban a halálosan beteg ember és a haldokló kísérésének hiányához vezetett. Gondoljunk csupán arra a tényre, hogy az emberek több mint hetven százaléka kórházakban és szeretetotthonokban hal meg. A meghalás folyamata sok esetben – részben a modern technikai lehetőségek révén – hosszabb időre nyúlik. A hagyományos családmodellek felbomlásával több esetben az a gondoskodó közösség is megszűnt, amely körbevehetné a földi világból távozó embert. Ezért a haldoklással járó fájdalom mellett az egyedül maradáستól való rettegetés is félelemmel tölti el az élete végéhez közeledő embert.

Ám nem csupán a haldokló, hanem a hozzátartozói is magányosan érezhetik magukat, miközben az eltávozó gondozásával járó feladatokkal, az elengedés egzisztenciális feszültségeivel kell küzdeniük.

¹⁹ SCHWÖBEL 2002, 466. o.

²⁰ Uo.

Ebből születik a „másik terhére lenni” vagy az orvosnak és az ápolóknak való „kiszolgáltatottság” érzete, a méltóság elvesztésének fájó látszata. Másrészt felmerül a „szükségtelenül” meghosszabbított élet kérdése is, de kétségeket ébreszthet a megfelelő, egyénre szabott orvosi ellátás hiányától való félelem is.

A halál bekövetkeztére való várakozás motívuma kapcsán nem irracionális, hanem preracionális intuícioról lehet beszélni. Hiszen – Jürgen MOLTSMANN megfogalmazásával – „kultúránkban az az elterjedt felfogás, hogy az embertől való elválás, mely a halállal következik be, elszenvedett végzet, és nem idegen tett.”²¹ Ekkor azonban a halál várásának helyzete jelentékeny szerephez jut. Hiszen az orvosi cselekvés már nem csupán a gyógyítás és a szenvedés csillapítására irányul, hanem a társadalom élethez és halálhoz való kapcsolatát is alakítja, hiszen a meghalás fázisának befolyásolásával *rituális funkciót*²² is magára vesz. Szemben az eddigi morális és jogi értelmezéssel ugyanakkor az is kifejeződik, hogy a morális gondolkodást megelőző ténnyel van dolgunk. Az ember halandó, és halandósága nem idegen tett következménye, hanem az ember végzete.

Aki életét az életre szóló parancs teljesítéseként éli, az a halált teljesítőképeségének megszűnésében, saját élete felett való uralmának elvesztésében látja. Aki földi életét ajándékként fogja fel, abban tudatosul, hogy ajándék nélkül is van élete annak az Istennek a megelevenítő emlékezete által, aki létre hívta őt. Megszívlelendők Moltmann szavai:²³ „Isten emberré lett, hogy ezáltal mi büszke és szerencsétlen istenekből igazi emberré válhassunk, olyan emberekké, akik fiatalságukat és öregségüket is képesek elfogadni, és testük mulandóságával egyetértenek. Emberekké, akik tudják, hogy az élet több, mint teljesítmény, és a szeretet az, ami az embert széppé teszi.”

²¹ MOLTSMANN 1985, 72. o.

²² Ekkor a rítus olyan történésnek értendő, amely ismeret nyújt a halál közeledtéről, ami a másik embertől elválaszt.

²³ MOLTSMANN 2010, 125. o.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Miért nehéz a halálról beszélni az élménytársadalomban?
- ▶ Mi a különbség a biológiai és a lelki halál között?
- ▶ Hogyan gyászoljunk?

REMÉNYIK SÁNDOR: VÉGRENDELET

Fáradtságom adom az esti árnyaknak,
Szívemet vissza a szivárványnak.
Megnyugvásom a tiszta csöndes égnek.
Mosolygásom az őszi verőfénynek.
Sok sötét titkom rábízom a szélre,
Semmit se várva és semmit se kérve.
Kik üldöztek át tuskén, vad bozótton:
Kétségem az örvényekbe szórom.
A holtam után ne keressetek,
Leszek sehol – és mindenütt leszek.

Filmek:

A hetedik pecsét (1957, Ingmar Bergman)
Mindhalálig zene (1979, Bob Fosse)
Jákob lajtorjája (1990, Adrian Lyne)

Irodalom:

Ingmar Bergman – Maria von Rosen: *Három napló*
Mitch Albom: *Keddi beszélgetések életről és halálról*
Polcz Alaine: *Egész lényeddel*
Szabó Magda: *Az ajtó*

Festmény

Gustav Klimt: *Élet és halál*

Énekjavaslat:

EÉ 200, 215, 216, 221, 370

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- BODNÁR Dániel: Henri Boulad: A halálban ugyanis megszületünk. *Magyar Kurír katolikus hírportál*, 2018. február 10. <https://www.magyarkurir.hu/kultura/henri-boulad-halalban-ugyanis-megszuletunk>. (Megtekintés: 2019. május 23.)
- BOULAD, Henri: *A halálban ugyanis megszületünk*. Ford. Kiss Gabriella. Jezsuita Kiadó, Budapest, 2017.
- MOLTMANN, Jürgen: *Gott in der Schöpfung. Ökologische Schöpfungslehre*. Christian Kaiser Verlag, München, 1985.
- MOLTMANN, Jürgen: *Ethik der Hoffnung*. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 2010.
- SCHWÖBEL, Christoph: Die Letzten Dinge zuerst? Das Jahrhundert der Eschatologie im Rückblick. In: uó: *Gott in Beziehung. Studien zur Dogmatik*. Mohr Siebeck Verlag, Tübingen, 2002. 465–466. o.

„Áldásoddal megyünk”

A keresztény ember bátorsága

BARTHA ISTVÁN

Minden alkalom előtt és annak végén fel lehetne olvasni ezt a rövid kis elmélkedést:

A BÁTORSÁG ARCAI

Ki vagyok én: semmibe hulló, tűnékeny árny vagy élő személy, Isten képmása, az örökkévalóság részese? A leghétköznapibb élethelyzetben is pillanatonként döntési helyzetben vagyunk. Legtöbbször a komfortosság, a pillanatnyi élvezet, érdek és kényelem a döntő. Ha választani lehet egy huzatos buszmegállóban való fagyoskodás és egy fűtött szobában, süppedős fotelben való ejtőzés között, akkor az utóbbit választanám. Ha viszont a buszmegállóban a szerelmemet várom, aki percekben belül érkezik, akkor semmilyen fűtött szoba és kényelmes fotel nem pótolná azt a pár percnyi fagyoskodást.

Az élet nem harc. Pláne nem örökös harc. Szeretjük a nyugalmat, a békeséget. Közben keressük a jót, a szépet, az igazat. És ha találkozunk vele, vagy legalábbis azt hisszük, hogy találkozhatunk vele, akkor azt fogjuk választani, akár kisebb-nagyobb áldozatok árán is. De az is lehet, hogy valaki szereti a kihívásokat, a veszélyt, és folyamatosan próbára teszi saját tűrő- és teljesítőképessége határait. Van talán, aki a kényelmes fotel helyett inkább a huzatos buszmegállót, sőt egy nehezen megmászható sziklafalat választana. Szíve joga. Az élet azonban nem harc. Pláne nem örökös harc.

Keressük a boldogságot. Keressük az örömet. Keressük a szabadságot. Keressük a békességet. Keressük az áldást. És tudjuk, hogy Isten a megáldás. Legyen bátorságunk felismerni a helyzetünket és Isten útját választani!

1. Bevezetés

A téma ismertetése után kioszthat kis papírlapokat a lelkész, és megkérheti a résztvevőket, hogy pár percnyi gondolkodás után írják rá egy vagy két bibliai személy nevét vagy valamilyen bibliai eseményt, amely kapcsolatba hozható az *áldás* fogalmával. Nem kell megijedni attól sem, ha nem az ilyenkor elvárható, legismertebb és legjobban tárgyalható példák kerülnek elő. Ha van rá idő és mód, akkor érdemes mindegyikre kitérni, visszakérdezve, hogy az ötlet gazdája milyen összefüggést lát az áldás és az esemény vagy személy között. Ez a későbbiekre nézve is hasznos és inspiráló ötletbörzének bizonyulhat. A feladat elsősorban nyitottságot, rugalmasságot, spontaneitást és általános felkészültséget igényel.

Ezután rátérhetünk egy kis fogalmi értelmezésre. Szóba kerülhet, hogy az *áldás* szó görög megfelelője tulajdonképpen *jókívánság*ként is fordítható. Miért sokkal több az áldás a pusztá jókívánságnál? Isten teremtményének ereje lehet a különbség. De talán még fontosabb arra is irányítani a figyelmet, hogy a „puszta” jókívánság is válhat valódi áldássá. Ha nem csupán megszokásból vagy gépiesen ismételtünk bizonyos szófordulatokat, hanem imádságként, Isten nevét valóban szívből segítségül hívva, akkor egy „adjon Isten jó napot!” vagy egy „béke veled!” köszöntés is igazi áldássá válhat.

Természetesen a valódi klasszikus igehelyek megemlítésére is száksunk időt. Legfontosabb talán az Ábrahámnak ígért áldás: „*Nagy néppé teszek, és megáldalak, nagyvá teszem nevedet, és áldás lesz.*” (1Móz 12,2), de az atyai áldás csalással való megszerzése is első között juthat eszünkbe: „*Ézsau azonban bosszút forralt Jákób ellen az áldás miatt, amellyel megáldotta őt az apja. Ezt mondta magában Ézsau: Közelednek már a napok, amikor majd apámat gyászoljuk. Akkor majd megölöm az öcsémet, Jákóbot.*” (1Móz 27,41) És mindenképpen fontos beszélni az ároni áldásról is (4Móz 6,22–27), amely a keresztyén liturgiában jelentős szerepet tölt be.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ Mit jelent az áldás?
- ▶ Mit jelent áldottnak lenni?
- ▶ Kitől van az áldás?
- ▶ Mit jelent az áldott élet?
- ▶ Mi történik, ha visszaél valaki az áldással?
- ▶ Áldások a liturgiában.

A gondolatébresztőnek szánt elmélkedések a megszokottól némileg eltérő megközelítésben mutatják be az egyébként jól ismert bibliai személyeket és történeteiket. Legjobb meggyőződésem szerint azonban ezek is legitim olvasatai a Szentírás egyes szövegeinek. Vitatkozni természetesen lehet velük.

2. Ábrahám és Sára

Ábrahám számára derült égből villámcsapásként érkezhettek az elhívás: „*Menj el földedről, rokonságod közül és atyád házából...*” (1Móz 12,1) Egy hang arra szólítja őt, hogy adja fel, hagyja el mindazt, ami addigi életében a folytonosságot, a stabilitást jelentette, és induljon el az ismeretlenbe. Ha ma ilyen tesz valaki, azt felelőtlennek tartják. Ábrahám egész életútját végigkísérik az olyan mozzanatok, amelyek egy erkölcsi mércén keresztül nézve vállalhatatlanok, megütköztetőek. Mert ugyan hogy lehet pozitívként magyarázni, hogy a hűgának hazudja a feleségét, aki így az őket jövevényként befogadó ország királyának ágyasává lesz, és ráadásul a gyanútlan, jóhiszemű házigazdát érik csapások a hazugság miatt, amiből a csaló még busás hasznot is húz (1Móz 12,11–20; 20,1–18)? Hogyan lehet pozitívként magyarázni, hogy valaki földönfutóvá teszi asszonyát és saját fiát egy családon belüli konfliktus miatt (1Móz 21,9–21)? És hogyan lehet egyáltalán értelmezni, hogy valaki a saját fiát le akarja ölni, ahogyan az állatokat szokták, és elégetni a testét egy farakáson (1Móz 22,1–14)?

Ábrahám egész történetét át- meg átjárja a botrány és érthetetlenség. Az egyes mozzanatok bizonyára egy éles korrajzot körvonalaznak.

„Áldásoddal megyünk”

Az útkeresés, a harcok, az ármány, a nepotizmus, az állatias, rideg kegyetlenség és a következetes, akadályt nem ismerő érdekérvényesítés akár egy brazil szappanopera elemei is lehetnének.

Ábrahám történetében a makacsul újra meg újra visszatérő motívum a döntő, az tudniillik, hogy Isten kiválasztotta és elhívta őt, ígéreteket adott neki, és megáldotta. Abban, hogy Ábrahám ősatya lehetett és lett, egyedül Isten vissza nem vonható, áldó szándéka mutatkozik meg. Tűzön-vízen át. Akár a természet törvényeit is felrúgva. Akár a józan ész és a legelemibb erkölcsiséget is lábbal taposva. Nagyon fontos és sajnós nagyon aktuális tanulság, hogy ez persze minket, embereket nem jogosít fel ugyanerre. Sőt, Isten épp azért vállalta fel ezeket a kétes történeteket, hogy az emberiséget elvezesse oda, ahol már csak szeretet, jóság, türelem és béke van. Ahol a hit gyümölcse nem az, hogy képes lennél megölni a saját gyerekedet, hanem az, hogy van bátorságod felkelni, amikor elestél, és folytatni a történetedet azzal a Jézussal, aki viszont tényleg vállalta a megöletést, de le is győzte a halált.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ Gyűjtsük össze, hogy milyen történeteket ismerünk Ábrahámról és Sáráról!
- ▶ Mit jelent Ábrahám elhívása?
- ▶ Ábrahám és Izsák történetét külön beszéljük át! Ez akár egy további alkalom témája is lehet.

3. Mózes

Mindig berzenkedtem, amikor ezt olvastam a 2Móz 2,11-el kezdődő szakasz felett: „*Mózes gyilkol és elmenekül*”. Ez azt sugallja, mintha Mózes egy hidegvérű gyilkosból formálódott volna a negyvenévnnyi juhlegeltetés során azzá a nagy formátumú vallási és politikai vezetővé, aki már teljes alázattal tudta levezényelni a tíz csapat és előkészíteni az egyiptomi elsőszülöttek legyilkolásával kapcsolatos kultikus óvintézkedéseket: az egyéves, hibátlan hím bárány családonkénti levágását és az annak vérével végzett mágikus cselekedetet.

És az is ő volt, aki érett vallási és politikai vezetőként immár dicsőséges tettel végrehajtotta a komplett egyiptomi hadsereg és a fáraó elpusztítását, amikor kinyújtván botját összezárult felettük a Vörös-tenger.

Ezt a tettet Mirjám, a nővére gyönyörű énekben ünnepelte meg, amelyet dobokkal és egyéb hangszerekkel kísértek. Jól is van ez így, hiszen maguknak keresték a bajt az egyiptomiak: miért vették üldözőbe a nyilvánvalóan Isten által kiválasztott népet, Izraelt?

Ez eddig rendben is volna. Mint ahogy az is nyilván rendben van Mózes történetében, hogy még mindig a „*Mózes gyilkol és elmenekül*” fejezetcím alatt, folytatólagos szöveggént szerepel az a mellékszál, hogy Mózes megnősült, és fia született, akiket persze a szolgálat magasztos voltára tekintettel szép csendben faképnél hagyott. Nevük is van: Cippóra és Gérsóm.

Továbbra is kérdés azonban, hogy miért tartjuk autentikus megítélésnek Mózes korábbi tetteire vonatkozóan, hogy indulatból gyilkolt, és az bűn? Tulajdonképpen mit lehetett volna tenni a helyében? Rászólni az egyiptomira, hogy ugyan ne ütlegelje már olyan kegyetlenül azt a szerencsétlen kényszer munkást? Vagy az arányos ellenállás elve szerint kezdte volna ő is egy kicsit ütlegelni a rabszolgahajcsárt, amíg az abba nem hagyja a héber atyafi bántalmazását? Aztán nagyot nevetnek, és összeütik a tenyerüket? Mondván: „Tetszettek volna nem elfelejteni, hogy pár száz évvel korábban József által menekült meg Egyiptom. Ha-ha-ha.”

Az egyiptomi rabszolgahajcsár agyonütése egy kiszolgáltatott, bántalmazott ember védelmében történt. A gyilkosság persze bűn. Mindenképpen. Semmilyen körülmények közt nem helyeselhető. Itt azonban ennek alternatívája az lett volna, hogy továbbra is elnézi, ahogy a védetlen és amúgy is agyonsanyargatott embereket kínozzák, megalázzák. Elszakadt a cérna. Indulat volt? Igen. Ráadásul megfontoltan? Igen. Hiszen előtte körülnézett, és csak azután cselekedett, hogy meggyőződött róla, hogy senki sem látja. Na ebben tévedett. Meg abban is, hogy a megvédelmezettek hálásak lesznek az értük való, bátor kiállításért.

Mint minden történetben, itt is érdemes egy kicsit a szereplők helyébe képzelnünk magunkat. Melyikkel tudnék leginkább azonosulni? A rabszolgahajcsárral, akinél korbács van, és nem fél használni? Az ütlegeket elszenvető héber munkással, aki már-már megszokta, hogy vele ilyesmi történik? A másnap egymással civakodó héber munkások egyikével, aki morális fölényét sejtetve „beszól” Mózesnek, hogy ugyan ki tette őt előljáróvá, bíróvá? Megjegyzem, ez a leggyakoribb. Aki nem elég, hogy tűri a sorsát, és elviseli, hogy mások uralkodjanak felette,

de még növeli is a szenvedést azzal, hogy az amúgy is nyomorult helyzetben lévők közt ő maga is konfliktust kelt, verekedéseket provokál. Aztán ha valaki enyhíteni próbál a szenvedésükön, akkor azt elsőként ő fogja buzgómócsing bajkeverőnek titulálni, aki megérdemli a sorsát, ha rendőrök vegzálják, börtönbe vetik vagy felakasztják.

Mózes tett valamit. Ez a tett nem irigylésre méltó és nem is követendő. Vajon lenne valaki, aki mégis vállalná, hogy a történet eljátszásakor pár percre belebújik a bőrébe?

Azt mindenképpen megkérdezhetjük, hogy melyik karakternek van köze a bátorsághoz? És talán azt is, hogy melyik cselekedetnek van köze az áldáshoz?

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ Próbáljunk a csoporttal szerepjátékot játszani. Vajon kinek a bőrébe bújnánk bele? Az így kialakult csoportok először külön-külön beszéljék át, hogy mit jelent a számukra kiválasztott szerep, mi a szerepből megfogalmazható értelmezésük a történetre. A csoportok aztán vázolják ezt a többieknek, majd elkezdődhet a valódi játék: ki-ki – a szerepe alapján – mit reflektál a többiek meglátására?
- ▶ Járjuk körbe Mózes és a bátorság kérdését!
- ▶ Mit tanít nekünk Mózes története?

4. Jáél

Igéslapra kívánczoló mondat: „*Jáél, Héber felesége pedig fogott egy sátorcöveket, kezébe vette a pörölyt, halkan bement hozzá, és beleverte a cöveket a halántékába, úgyhogy odaszegezte a földhöz.*” (Bír 4,21a) Miről is szól a történet? Arról, hogy „*Izráel fiai Éhúd halála után ismét azt tették, amit rossznak lát az Úr. Ezért kiszolgáltatta őket az Úr Jábínnak, Kánaán királyának, aki Hácórbán uralkodott. Hadseregpáncsnoka Sisera volt...*” (Bír 4,1–2a)

Hús esztendei kemény sanyargatás után Izráel fiai feltalálták a meleg vizet, és ahogy az már sok más történelmi helyzetben is működőképesnek bizonyult, az Úrhoz kiáltottak segítségért. Akkoriban épp egy nő töltötte be a prófétai, bírói tisztet. Ő volt Debóra. Annyira alázas volt, hogy amikor Bárákot bízta meg azzal, hogy legyőzze a népet

sanyargató ellenséget, még arra is vigyáz, nehogy csorba essen a férfiúi becsületen. Figyelmezteti őt, hogy a jövő számára megírt, dicsőséges történetben egy nő neve is szerepel majd talán. Bárak viszont nem volt gőgös, jó néven vette a női segítséget. Jól tette, mert Isten erejével az egész ellenséges haderőt megsemmisítették. Csak épp a főparancsnok, Sisera futott el fegyvertelenül. Vesztere ott kért menedéket, ahol azt meg is kapta, csak nem úgy, ahogy ő remélte.

Jáél akár egy modern kémtörténet női alakja is lehetne: James Bond például gyakran bonyolódik szerelmi kalandokba később ellenségesnek bizonyuló ügynökökkel. Jáélnak nem volt szüksége arra, hogy túljátssza szerepét. Elég volt, hogy beinvitálta sátrába a csatában és menekülésben elgyötört főtisztet, és mielőtt mély álomba szenderült volna, enyhítse szomjúságát is. A gyanútlan hadvezér azt hitte, biztonságban van. Nincs is kívánatosabb, mint elszenderülni jól megérdemelt pihenésünkre a kemény munka és harc után. Vajon kívánhatna-e valaki szebb halált, mint hogy álmában egy sátorvas járja át agyát egyik halántékától a másikig, a minket szülő anyafölddel összekovácsolva?

A történetet követően olvasható költemény, Debóra éneke a kutatók szerint a legrégebbi, fennmaradt ószövetségi szöveg. A deuterokanonikus Judit könyvében szereplő történet, amikor Judit magához csalogatja az ellenséges hadseregparancsnokot, Holofernészt, és álmában levágja a fejét, nagyon hasonlít ehhez. Az egyébként sokszor férfiközpontúnak tartott Ószövetség szerzői között tehát nemzedékeken keresztül voltak olyanok, akik fontosnak tartották kihangsúlyozni, hogy az emberiség történetében, sőt az üdvtörténetben is jelentős szerepet játszó személyek közt ugyanúgy voltak nők is, mint férfiak. És ez nem „a férfiak” és „a nők” egymáshoz való viszonyáról szól, hanem arról, hogy bátrak és gyávák, áldottak és átkozottak ugyanúgy lehetnek férfiak és nők is.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ Mit kezdünk a történet agressziójával?
- ▶ Az Ószövetségből gyűjtsük össze a női szereplőket, elevenítsük fel történeteiket, és beszéljünk arról, hogy pozitív vagy negatív szereplők voltak-e!
- ▶ Vázzuk, hogy az Ószövetség népe miként gondolkodott a férfiról és a nőről.

5. Ráháb

Talán a német megszállás alatti francia ellenállás idején lehetne találni hozzá hasonló személyt. Kérdés lehet persze, hogy minek alapján ítélné valaki „jó” vagy „rossz” fiúknak bizonyos katonákat vagy kémekeket. Mindenesetre, ha azt halljuk valakiről, hogy háborús időben elárulta a saját hazáját és népét, és ellenséges katonákat rejtegetett, akkor legkevesbé sem az jut az eszünkbe, hogy egy erkölcsi hősről van szó, sokkal inkább egy hazaárulóról. Aztán ha ehhez még hozzávesszük azt is, hogy foglalkozására nézve örömlány az illető, akkor már valóban szinte mindenki a bitófán szeretné látni őt. Mi vajon az igazság mércéje? Valóban azt kellene csupán számba venni, hogy ki az erősebb, ki az esélyesebb? Hiszen akkor a nációkkal való szembeszállás teljesen értelmetlen lett volna! És a thermopülai háromszáz hősiessége semmi?

Ráháb azt látta, hogy az Úr Izrael népének adja az országot és a várost. Előrelátó. Kiben van olyan bátorság, hogy le merje tenni a garast a győztesért még azelőtt, hogy nyilvánvalóvá lenne a győzelme? Ahhoz azonban nagyon sokaknak van „bátorságuk”, hogy utólag úgy tüntessék fel magukat, mint akik már akkor is az úgymond „jó” oldalon álltak. Szégyen. Gyávaság. Az Újszövetség embereiként már tudhatjuk, hogy Istent nem lehet becsapni. És nem a szimpátia, legfeljebb a szerelem vagy egyéb befolyásoló tényező határozza meg, hogy az ember melyik oldalra áll. Az alkalmi győztesek viszont nem szoktak kíméletesek lenni. Tehát Ráháb tudta, hogy ha az izraeliek mégsem foglalják el Jerikót, akkor számolnia kell a büntetéssel. Viszont abban sem lehetett biztos, hogy ha az izraeliták győznek, akkor megkímélik őt. Hiszen miért is tennék? Elvégre, ha ők az erősek, ők a győztesek, akkor ugyan kinek tartoznának elszámolással? Ha már nincs szükségük a hazaáruló szájhára, utólag vajon miért lennének vele kíméletesek? Azok voltak.

Lehet, hogy ez az Isten, aki nekik sikert adott, valóban az igazi? Hogy neki valóban vannak erkölcsi elvei? Hogy például azzal, aki jó volt hozzám, én is jól bánok, még ha nem is lenne muszáj?

A Szentírás feljegyzői és hagyományozói mindenesetre nagyon bátrak voltak, hogy ezt a történetet nemcsak hogy nem hagyták ki, hanem még csak nem is próbálták finomítani, hogy utólag ne lehessen beleszólni. Sőt később még bátrabbak voltak azok, akik külön felhívták a figyelmet arra, hogy ez a hazaáruló prostituált nem más, mint a későbbi

Dávid király egyik őse. Aki ezáltal nem mellékesen az egész emberiség megváltójának, Jézusnak is az egyik őse (Józs 2,1–24; 6,22–26).

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ A történetből kiindulva beszéljünk a szégyen, az árulás, a helytállás és a bátorság kérdéséről!
- ▶ Mit gondolunk Ráhábról?

6. Naomi és Ruth

Első ránézésre csodálkozásra indít, hogy miért tartották fontosnak át-hagyományozni ezt a történetet, amely szinte lubickol azokban a mozzanatokban, amelyek az Ószövetség népének önértelmezésében problematikusnak számítottak. Azt a tényt, hogy a birodalomépítő, nagy király dédanyja móábita lány volt, inkább titkolni illett volna. Ehelyett egy mesébe illően szép, megható és idilli novellát írnak róla, amelyben örök érvényű és méltán szállóigévé vált mondatok hangzanak el, és amely az egyik jelentős zsidó ünnep alapolvasmányává válik. Igazi értelmét ráadásul azzal nyeri el, hogy az Újszövetség két szerzője is utal Jézus származására, amelyben már a Messiás küldetésének univerzális távlata bontakozik ki azáltal, hogy felmenői között más népek tagjai is szerepelnek.

A móábita származás mintegy tükre is lehet a pusztai vándorlás idején történeteknek, amikor – miután hiába fogadta fel a király Bálám prófétát, hogy átkozza meg Izraelt – szép móábita lányok elcsábítottak izraelita harcosokat, és invitálták őket a Baal-Peór-kultuszban való részvételre (4Móz 25). Ruth története pedig épp az ellenkezőjéről szól: itt a móábita lány hagyja el saját népét és hazáját, hogy Isten népéhez csatlakozzon. Külön figyelmet érdemel Boázzal való megismerkedése és házassága, amely több deuteronomiumi szociális rendelkezés gyakorlati bemutatása: *„Ha learatod gabonádat a mezőn, és ottfelejtesz egy kévét a mezőn, ne menj vissza fölvenni! Legyen az a jövevényé, az árváé és az özvegyé: így megáldja majd Istened, az Úr kezed minden munkáját.”* (5Móz 24,19) A másik pedig a sógorházasság intézménye (5Móz 25,5). Az özvegyen maradt nők kiszolgáltatott helyzetén túl bemutatja mindkét törvény azt a bölcs előrelátást is, amely a társadalom lelegezetebb tagjai számára nyújt biztonságot és gondoskodást. Ezáltal ez a kis no-

vella akár az izraelita törvénykezés reklámsztorija is lehetne. Különösen figyelemre méltó a gyakorlati kivitelezés bemutatása. Mélyen megindító, ugyanakkor romantikus jelenet, amikor az est leszálltával egy fiatal nő odalopakodik az alvó férfihoz, felhajtja annak lábánál a takarót, és akár egy hűséges cica, odakuporodik hozzá. Bóáz pedig, mintha csak a törvényalkalmazás szimulációját tesztelné, tökéletes korrektséggel végigjárja az előírt utat, mielőtt feleségül venné a fiatal özvegyet.

Rengeteg apró érdekességet lehetne még kiemelni ebből a történetből, de talán nem utolsósorban figyelmet érdemel még maga az expozíció, nevezetesen az éhínség mozzanata. Elímelek megélhetési nehézségek miatt hagyja el családjával az országot és költözik Móáb földjére. Csakúgy, mint ahogy annak idején Jákób és háza népe is Egyiptomban telepedett le. Az elmenés és visszatérés fontos motívuma az üdvtörténetnek. Jézus elhagyta az atyai házat értünk, hogy ránk tékozolja Atyja gyogyonát, a szeretetét, és aztán hazavigyen minket.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ Beszéljessünk a felvetett szociális törvényekről!
- ▶ Az Ószövetségben számos olyan népcsoportról olvashatunk, akik negatív „hősök”. Hogyan viszonyulunk hozzájuk, és mit tanulhatunk tőlük?

7. Dániel

„Amikor Dániel megtudta, hogy ez az irat alá lett írva, hazament. Emeleti szobájának ablakai azonban nyitva voltak Jeruzsálem felé, és ő napjában háromszor térden állva imádkozott, és magasztalta Istenét, ahogyan azelőtt is szokta.” (Dán 6,11) Dániel könyve egészében is csodálatos, és külön-külön minden egyes története rendkívül felszabadító. Ez a mozzanat azonban régtől fogva lenyűgöző. A történet egyszerű. Szinte a tüzes kemencés történet paraleljének tűnik. Hiszen itt is arról van szó, hogy a fogságba hurcolt izraeliták nem hajlandók részt venni bálványimádásban, és nem hajlandók megtagadni Istenüket. Akkor sem, amikor egészen nyilvánvaló, hogy emiatt emberi számítások szerint az életük kerül veszélybe. A három ifjú történetében azonban az

volt a kérdés, hogy leborulnak-e a bálványoszobor előtt. Ennek elutasítása vagy az ennek való engedelmeskedés jól megkülönböztethető és nyilvánvaló. Dániel esetében azonban csupán arról szólt a törvény, hogy egy bizonyos ideig nem szabad máshoz imádkozni, mint a királyhoz. Hogyan lehet ezt ellenőrizni?

És itt következik a fordulat: Dániel kitért ablaknál, hangosan dicséri az Urat. Erre meg mi szükség? – kérdezhetné valaki, aki jól tudja, hogy „annak idején, ugye, nem lehetett vallásosnak lenni”. Sőt Dániel magatartását felfuvalkodott kérdésnek, felesleges bajkeresésnek titulálták volna. Ugyan miből tartott volna ez alatt a rövid idő alatt csukott ablaknál, csendben imádkozni? Azt nem hallotta volna meg az Úr? „Nem az a cél, hogy mártírrá váljunk. Az csak gőgös egoizmus, nyughatatlan, balhész magatartás.” Vagy mégsem?

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ Mi köze ennek a történetnek a bátorsághoz?
- ▶ Mi köze ennek a történetnek az áldáshoz?
- ▶ Hogyan találkozunk – ha találkozunk egyáltalán – mi, egyházi emberek, ma élő, európai keresztyének ezzel a jelenséggel?
- ▶ Melyik szereplő helyébe tudjuk képzelni magunkat? És vajon tényleg?

167

8. Mária

Az egyházi szótárban talán az egyik leggyakrabban használt, ezáltal legjobban elkoptatott kifejezés a *szolgálat*. A mai fiatalok számára ennek talán már nincs meg az a furcsa mellékíze, mely az ötven felettiekben – ha elhalványulóban is, de – máig megmaradt a „diakóniai teológia” kultuszának köszönhetően. Mindazonáltal a profán szóhasználattól sem idegen, így mostanra talán egyfajta megértést segítő fogalomká lett. Hiszen szolgál a katona, a tanár, az orvos, a vasutas és a portás is. És tudjuk, hogy a szolgálat egyáltalán nem menekülőkéifejezés arra, ha olyan tevékenységet akarunk vele leírni, mely nem a szó szoros értelemben vett „munka”, hogy ne mondjam: „meló”, „gálya”, mint a gödörásás, a vakolás, a hegesztés vagy a szántás. Ha lehet valami funkciót tulajdonítani neki, akkor az talán a közvetlen módon – anyagilag mér-

„Áldásoddal megyünk”

hető – értékeket előállító termelőmunkától való megkülönböztetés. Aki szolgál, az nem „termel”. Mégsem tartja senki élősködőnek a tudóst, az író, a színészt vagy a zenészt és a festőt. (Habár manapság sajnos már ez sem olyan egyértelmű.)

Az viszont nem kérdés, hogy az emberi élethez nem csupán táplálékra, ruházatra, hajlékra és használati tárgyakra van szükség. Tehát aki szolgál, az valójában nagyon is dolgozik – a szó igazi értelmében. Munkát végez. Sőt, aki benne van, tudja jól, hogy ez néha mennyire „meló” és „gálya” tud lenni. Ettől függetlenül és ennek ellenére a legtöbb ember, aki szolgálatot végez, szereti a munkáját, szereti végezni ezt a szolgálatot. Tartósan nem is lehetne kelletlenül, unottan, gépiesen vagy undorral végezni olyan munkákat, amelyeknek legtöbb közülük van az emberhez, az emberséghez, az emberléthez.

Létezik kiégés, megfáradás, van olyan, hogy váltani kell, és sajnos olyan is, hogy valaki nem tud váltani. Léteznek személyes tragédiák és léteznek rossz szolgák: pikírt ápolónők és bolti eladók, bunkó taxifoförök és lelkészek, pénzéhes ügyvédek és orvosok, hanyag és felelőtlen hivatalnokok és emberek az élet bármely területén. Mindez azonban nem teszi a szolgálatot szitokszóvá. Hiszen Jézus is azért jött, hogy szolgáljon. Kendőt kötött maga elé, és megmosta a tanítványai lábát. És volt, hogy neki szolgáltak. Például Márta (Lk 10,38–42). Milyen bátorság kell ahhoz, hogy valaki egy szolgáló ember mellett tétlen maradjon?

Szeretetvendégségek utáni idill: az énekkaros és presbiter asszonyok sűrögnek-forognak, hordják a mosatlan edényeket, valaki pedig folyamatosan áll a mosogatónál, és fogadja őket. Mellette egy másik törölget, mert a sok tányér nem fér egyszerre a csöpögtetőre. Mások a szemetet szedik, és lám, akadtak ketten is, akik partvist fogtak, és a nyomukban egy másik már megy is a felmosóvödörrel. És eközben néhányan a terem sarkában pogácsát majszolva, kezükben pohárral még mindig sztorizgatnak, nevetgélnek, a koncertről vagy a vendég előadásáról áradoznak. És a sürgő-forgók közül senki nem néz rájuk csúnyán. Legfeljebb néha megkérdik tőlük, hogy ezt a tányér szendvicset itthagyják-e még vagy elvihetik, és hogy melyik kinek a pohara, nehogy elmosogassák, ha még szükség van rá. Néha aztán a beszélgetők közül is megmozdul valaki, és odébbvisz néhány széket vagy többedmagával egy asztalt. Olyan spontán alakulnak ki ezek az alkalmi szerepek! Egy valóban szolgáló közösségben belefér, hogy néha valaki csak üljön a Mester

lábánál, és ne csináljon semmi hasznosat. Áldott az a ház, az a közösség, ahol mindig lehet bátorsága valakinek a „jó részt választani”. S ezt sem ő, sem a többiek nem veszítik el soha.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ Beszélgessünk a gyülekezeti szerepekről!
- ▶ Kinek mi a szolgálata, mire van figyelme, és mit szeretne vállalni?
- ▶ Pozitív példák gyűjtése a két szerepre: ki mikor volt Mária és mikor volt Márta?
- ▶ Mit jelent közösségünk és saját magunk számára Mária és Márta története?

9. Arimátiai József

Tipikus epizód szereplő, egyszer hallunk róla. Akárcsak Cirénei Simonról, aki ezzel az egyszeri szereplésével mégis ismertté lett, műalkotások sora eleveníti fel tettét, teológiai rendszerek épültek a személyére, miszerint ha ő vitte a keresztet, akkor őt is feszítették meg, és lám, az Isten Fia nem ízelheti meg a halált, vagy csak látszólag volt ember, stb. Arimátiai József tette nem ennyire látványos, és nem is ad túl sok lehetőséget a gnosztikus spekulációkra. Ő valóban epizód szereplő. Meg sem szólal. Csak hírt kapunk róla, hogy *„Amikor beesteledett, mivel az előkészület napja, vagyis szombat előtti nap volt, eljött az arimátiai József, a nagy tanács tekintélyes tagja, aki maga is várta az Isten országát; bátran bement Pilátushoz, és elkérte Jézus holttestét. Pilátus csodálkozott azon, hogy Jézus már meghalt, ezért hívatta a századost, és megkérdezte tőle, hogy meghalt-e már. Amikor ezt megtudta a századostól, kiadatta a holttestet Józsefnek. Ő pedig gyolcsot vásárolt, levette őt, begöngyölte a gyolcsba, elhelyezte egy sziklába vágott sírboltba, és követ hengerített a sírbolt bejárata elé. A magdalai Mária és Mária, József anyja pedig figyelte, hova helyezték őt.”* (Mk 15,42–47)

János szerint: *„Ezután az arimátiai József, aki Jézus tanítványa volt – de csak titokban, mert félt a zsidóktól –, megkérte Pilátust, hogy levehesse Jézus holttestét. Pilátus megengedte neki. Elment tehát, és levette Jézus holttestét. Eljött Nikodémus is, aki először éjszaka ment Jézushoz, és mirhából és aloéból készült olajat hozott, mintegy száz fontnyit. Fogták tehát Jézus holttestét, és leplekbe takarták az illatszerekkel együtt, aho-*

gyan a zsidóknál szokás temetni. Azon a helyen, ahol Jézust megfeszítették, volt egy kert, és a kertben egy új sír, amelybe még senkit sem helyeztek. Mivel közel volt a sír, a zsidók ünnepi előkészülete miatt ott helyezték el Jézust.” (Jn 19,38–42)

Milyen érdekes, hogy míg János azt hangsúlyozza József személyével kapcsolatban, hogy csak titokban volt Jézus követője, mert félt a zsidóktól, addig Márk azt emeli ki, hogy „bátran” bement Pilátushoz, és elkérte Jézus testét. A kettő együtt is igaz lehet. Annál is inkább nincs okunk arra, hogy ne a bátorságát lássuk inkább, mivel a zsidóktól való félelmükben a tanítványok is bezárkóztak, így a Feltámadottnak a zárt ajtón keresztül kellett bemennie hozzájuk. József viszont épp akkor vállalta fel tanítvány voltát, amikor az addig nyilvános tanítványai szétfutottak. Ők nehezen tudtak megbirkózni a gondolattal, hogy a Mesterük és ügyük kudarcot vallott. József viszont épp akkor lépett közelebb Jézushoz, amikor tényleg úgy tűnhetett, hogy egy veszett ügyet képvisel.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSINDÍTÓ ÖTLETEK:

- ▶ Néhány idézet a félelem és bátorság kérdéséhez:
 - „Féjlj, de légy bátor!” (Michael Ende)
 - „A gyáva ember akkor is fél, ha nem kell, a vakmerő meg akkor is merész, ha nem kell.” (Arisztotelész)
 - „A hadvezér azt a katonát, aki megfutamodása után megfordulva bátran visszaveri az ellenséget, jobban szereti, mint azt, aki soha nem futamodott meg, és sohasem cselekedett bátran.” (Nüsszai Gergely)
 - „Az ijedelem a bátorság előfeltétele.” (Thomas Mann)
 - „A legfélelmetesebb élmények akkor vesztik el félelmetes voltukat, ha nem menekülünk előlük, hanem szembefordulunk velük, és egészen átéljük őket.” (Gyökössy Endre)
 - „Sokan lennének gyávák, ha lenne hozzá bátorságuk.” (Thomas Fuller anglikán lelkész)
 - „Valójában az a bátor ember, aki ellenáll a félelemnek, aki legyőzi a félelmét – nem pedig az, akiből hiányzik a félelem.” (Mark Twain)
- ▶ Beszélgessünk a bátorság és félelem kérdéséről!

Áldásoddal megyünk – nem „innen el”, hanem egyszerűen csak „megyünk”. Azaz: úton vagyunk. Megyünk valahova. Az Úr útján. Vele. Rajta. Hiszen ő maga az út. De ő a cél is. Cél felé tartunk. Cél felé megyünk. Úton vagyunk. Akárcsak Ábrahám és Sára. Meg a többiek. Pillantunk is vissza rájuk, miközben jól tudjuk, hogy a legmesszemenőbbekig a teljesség igénye nélkül vettünk sorba néhány bibliai hőst és a velük kapcsolatos sorseseeményeket: Mózes, Jáél, Ráháb, Naomi és Ruth, Dániel, Mária, Arimátiai József. Kedvünk támadt felfedezni, újra felfedezni a többi jeles személy életét és hitét is. Menjünk hát! Isten áldásával. Aztán csak bátran!

A pénz

Áldás és átok között...

SZABÓ B. ANDRÁS

ÁLDÁS – BEVEZETÉS

Az áldás kétféle értelmezése lehetséges, eközben azonban az egyik veszélye miatt a másik értelmezésre is a gyanú árnyéka vetül. Különösen igaz ez egy amúgy is gyanús témára, az anyagiakra. Az első, a mágikus értelmezés olyan gyakorlat, amelyben a transzcendens segítség immans célt szolgál: az áldás rituális eszköz földi célok eléréséhez. A másik értelmezés egészen más irányú: lényege, hogy a földi cél kapjon értelmet transzcendens értelemben is. Csak az utóbbi értelemben érdemes – különösen az anyagiak tekintetében – az áldással foglalkozni. Ez a különbségtétel rögtön az első témánknál fontos lesz, a gazdagok és szegények viszonyánál.

173

1. Gazdagok/szegények

Ki az áldott?

„Mert az ítélet irgalmatlan ahhoz, aki nem cselekedett irgalmasságot, az irgalmasság viszont diadalmaskodik az ítéleten.” (Jak 2,13)

Ha a Biblia anyagiakról beszél, egy alapvető szempont emelkedik ki elsőként: ez a gazdagok és szegények közötti viszony. Az Ószövetség prófétai hagyománya legalább olyan határozottan szólal meg ebben a vonatkozásban, mint Lukács evangéliuma. Megdöbbenő, hogy ez mennyire stabil különbség az emberiség történetében. Az ókor embere a véges javak rendszerében gondolkozott, ahol az elérhető anyagiak korlátozottan állnak rendelkezésre, az etikailag izgalmas feladat pedig ezen javak elosztása. A zsidóság számos jogi eszközzel igyekezett határt szabni a népen belüli különbségek végzetes megnövekedésének (hét-évente az adósságelengedés esztendejével: 5Móz 15, valamint a nagy örömnappal: 3Móz 25,8kk).

Minden világjobbító utópiával szemben a Bibliában azt olvassuk, hogy szegények mindig lesznek. Ez egyszerre jelen idejű tapasztalat és jövőre mutató, reális világkép (5Móz 15,11; Jn 12,8; Mt 26,11). A közép-kor a szegénység tudatos vállalását erénynek tekintette. Ezzel a szemlélettel a reformáció határozottan szakít.

KÉRDÉS:

- ▶ Helyes volt-e a reformáció szakítása az önként vállalt szegénység pozitív megítélésével?

Idézetek:

„Akire nem nehezedik sem aggság, sem betegség, az dolgozzék, különben ki fog utasítani a mi egyházi járásunkból...” (Luther Márton)

„Még ma is benyomást keltő – minden korhoz kötöttsége ellenére is – a gyülekezeti közpénztár lutheri rendje az emberi közösség minden területét átfogó szemléletével. Ahogyan kiterjed a figyelme az élet minden területére, egyúttal azt is jelzi, hogy az adott pillanatban még nem észrevételezett problémákra is nyitott. Hangsúlyos a munka, szemben az uzsorával és a koldulással, valamint a jog, de nem rekeszti ki azokat, akiknek a szigorú jog szerint már nem lehetne esélyük vagy éppen munkaképtelenek. Távol tartja a vándorkoldusokat, de kész befogadni és segíteni az idegeneket.” (REUSS 2009, 25. o.)

SZEMÉLYVÁLOGATÁS ÉS KERESZTYÉNSÉG

A keresztyén hit nem személyválogató (Jak 2,1-13)
Másképpen bánunk-e valakivel, ha gazdag vagy szegény?
Gyülekezet, barátság, idő, figyelem szempontjából
tudunk-e függetlenek lenni a társadalmi pozíciótól?
Az első gyülekezetek gyakorlatának mutat őszinte
tükröt Jakob: az aranygyűrűs, szép ruhás embert az első
sorba, a szegényt a perifériára ültetik. Valójában ki
a fontos a keresztyén közösségben? Az utolsó vers –
*„Mert az ítélet irgalmatlan ahhoz, aki nem cselekedett
irgalmasságot, az irgalmasság viszont diadalmaskodik
az ítéleten.”* – világos választ ad a kérdésre. Verbálisan,
külső kampányban biztosan jelen vannak a szegények
az egyházban, a gyakorlat azonban összehasonlíthatat-
lanul nehezebb.

Ma az anyagi különbségek világméretű növekedésének vagyunk tanúi. A globális versenyképesség megérkezett az egyén szintjére az elmúlt évtizedekben, miközben a globális egyenlőtlenségek sem szűntek meg. Az első azt jelenti, hogy a hasonló munkát végző, hasonló gazdasági helyzetben lévők sorsa hasonlóan alakul, függetlenül lakóhelyüktől. A globális gazdaság sikerszektoraiban lévő munkahely vagy az ezen a területen történt befektetés létrehozott egy életmódjában, fogyasztásban egyre hasonlóbb réteget az egész világon. A nyugati világ középosztálya, különösen az ipari dolgozók viszont azt élik meg, hogy korábban stabil helyzetük egyre távolabb kerül a nyertesek világától. A szegénység pedig az egyes társadalmak alján (Magyarország nyomor-telepei) és globálisan (egymilliárd éhező ember a legszegényebb országokban) teljesen elszakadt a társadalom egészétől.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Hol a keresztyén felelősség helye és határa?
- ▶ Ki a felebarátunk ezek közül az emberek közül?

NÉZZÜK MEG:

- ▶ A Nyírtelek szociális program példája: <https://church.lutheran.hu/nyirszolos/video/sorolo/>.
- ▶ Nagyon jól mutatja a globális különbségeket ez a híres fotósorozat arról, hogy az egyes országokban mit és mennyit eszik egy család: <https://www.amusingplanet.com/2010/07/hungry-planet-what-world-eats-by-peter.html>.

2. Szabadság/korlát

Kommunikáció

A pénz az elköltése előtti pillanatban egyedülálló szabadsággal ruházza fel tulajdonosát – mutatott rá száz éve Georg Simmel. Bármivé

„Vesszen el a pénzed veled együtt, amiért azt gondoltad, hogy pénzen megszerezheted az Isten ajándékát!”
(ApCsel 8,20)

átváltozhat, amit az ember meg tud fizetni. Bármilyen áruval rendelkezünk is, ez ilyen könnyen nem működhetne. A pénzből közvetlen szükségleteink fedezésénél általában több haszonra vágyunk. Vágyunk tárgya egyrészt az említett szabadság és a vele járó státusz, illetve a biztonság. A szabadság egy része nemcsak az, hogy megtehetem, hanem hogy a másik nem tudja megtenni. Az anyagi erő lehetővé teszi, hogy valamiből többet, jobbat, hamarabb szerezzek meg, vagy olyanhoz jussak hozzá, ami a másoknak nincs. Ez a szociális dimenzió legalább olyan fontos, mint maga az anyagiak birtoklása. Az egész értékelési struktúra erre épül (egy új termék kezdetben drága, később tömegcikk lesz; egy ritka termék már csak azért is értékes, mert ritka). Ennek a szabadságnak az alternatívájaként mutatja fel a keresztyén hagyomány azt a szabadságot, mely képes lemondani a fenti anyagi szabadságról úgy, hogy közben nem érzi a lemondása hiányát, hanem olyan célokért teszi, amelyeket magasabbra értékel. Ezek a más, nem anyagi célok sokfélék lehetnek.

KÉRDÉSEK

- ▶ Mi az az életünkben, amit nem pénzért szereztünk?
- ▶ Mi az, amit semmi pénzért nem adnánk?

Vannak pénzzel meg nem szerezhető dolgok. Ebben az összefüggésben az anyagiak határának világosnak kell lennie. Barátságok, családok, jó ügyek kerülnek veszélybe a láthatatlan határ átlépésével.

Simon mágus története (ApCsel 8,9–24)

Simon mágus, miután csatlakozik a keresztényekhez, pénzért próbál mélyebb hittapasztalatot (a Lélek ajándékát) szerezni. Az óember és az új ember harcának lezáratlanságát és a megújult életben a régi megoldások alkalmazásának visszásságát mutatja ez a történet. A szereplő olyan eszközhöz nyúl – azt univerzálisnak gondolva –, mely régen jól működött, a pénz azonban ezen a szintéren nem vezet sikerre, sőt az egész közösség előtt lejárhatja és hitelteleníti Simont, aki azután elindul a bűnbánat útján.

177

A pénz kommunikációs eszköz, mellyel kapcsolatok jönnek létre, és bizonyos dolgokat el is lehet mondani egymásnak vagy önmagunknak a pénz nyelvén, amit általában anélkül teszünk, hogy azt tudatosítanánk magunkban. Pedig cégek, trendek, intézmények, emberek sorsáról döntünk azzal, hogy adunk-e, veszünk-e, befektetünk-e pénzt, energiát, időt. Léteznek befektetési lehetőségek, melyek a pénz etikus felhasználását tartják szem előtt (Social Responsible Investments, SRI). „A kvékerk tartózkodtak az olyan befektetésektől, amelyek olyan iparágakba irányultak, mint a dohány, az alkohol, a szerencsejáték és a rabszolga-kereskedelem.” (JUHÁSZ 2014, 28. o.) Magyarországon is megjelentek etikus befektetési lehetőségek, ezek azonban csak marginálisan vannak jelen. Keresztyén értékek mentén működő, komolyabb pénzügyi intézmények nálunk nincsenek. Az egyházakat nem védik meg értékeik automatikusan. Bizonyos kapcsolatok a hatalommal vagy a gazdaság szürke zónáival nagy és reális veszélyt jelentenek. A vatikáni bank

körüli hírek vagy egyes kisegyházak kapcsán felmerült magyarországi példák riasztóak, nemkülönben az utóbbi időszak állami támogatásai a nagy egyházak irányában sem állják ki minden esetben az etikai próbát.

NÉZZÜK MEG:

- ▶ Kiadásaink szerkezetét évente folyamatosan vizsgálja a KSH: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/haztfogy/haztfogy1712.pdf>

3. Munka/szórakozás

Luxus

„Tudok szűkölködni, és tudok bővölködni is...” (Fil 4,12a)

A teremtés struktúrájában benne van a megpihenés fontossága. Ünnepek és munkanapok váltakozása adja azt a ritmust, melyben az ember élni tud és Isten teremtésében társ lehet. Ünnepek nélkül nem maradna más, csak folyamatosan az önálló teremtés, ebben pedig, a javak előállításának és fogyasztásának végtelen és szünet nélküli körforgásában az ember lényege – a társas léte – veszne el. A szabadidő ezért nem tekinthető luxusnak.

A luxus jogossága Jézus közelében már a tanítványokat is érdekelte. Gondoljunk Jézus megkenetésére és a tanítványok reakciójára (Jn 12,1–8) vagy Pál tapasztalatára a bőségről és szűkségről.

Pál hálaadása a gyülekezet gondoskodásáért (Fil 4,10–20)
Pál élete folyamán megtapasztalta a szélsőséges anyagi helyzeteket is. Egyik sem befolyásolja személyisége, hite lényegét. Munka és igehirdetés, gyülekezetek alapítása és a misszió anyagi szervezése egyszerre van jelen az apostol feladatai között.

A szabadidő felértékelődésével megváltozott annak státusza is: stresszforrássá vált. Egyre nagyobb kínálat versenyez az értékes szabad órá-

kért. Egyre kevesebb a valóban szabad idő, amelyben azért nem történik semmi, hogy a meglepetésre, a spontán találkozásra lehetőség nyíljon. A profitmaximalizálás törvénye a rekreáció, a család és a pihenés területére is kiterjed, ebben a folyamatban a gyerekek sikere a különórák és edzések számán, a teljes értékű élet pedig az élmények maximalizálásán múlik. Az elhúzódó, lassabb kommunikációban épülő lehetőségek kiszorulnak. A kényelmetlen és időigényes idős rokonok egy-egy gyors kommunikációs csatorna híreivel szemben, a vasárnapi istentiszteletek a színes családi programok kavalkádjában, a kiadós beszélgetések a felületes kommunikációval, a vastag könyvek a félig sem igaz posztokkal, a nagy filmek a pörgős sorozatokkal szemben vesztésre állnak. Az alaposan kimunkált tárgy, mely régen hétköznapi használati tárgy vagy féltve őrzött családi kincs lehetett, régi kacattá vagy túl sok kötöttséggel járó akadállyá változott. Mert a reklámok ígérete szerint karnyújtásnyira van a tömegtermelt, elérhető luxus. A tegnapi luxus mára kacat.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mi a hitünk helye ebben az átértékelődésben?
- ▶ Régi, macerás kincsünket aktuális, gyorsan elavuló újra kell-e cserélnünk?
- ▶ Megengedhetjük-e a kortalan minőség luxusát a vallási piacon, vagy fogyasztóbaráttá kell alakulnunk a misszió érdekében?
- ▶ Hol a határ?

179

NÉZZÜK MEG:

- ▶ *Mivel töltjük napjainkat?* – látványos grafika mutatja be egy nap példáján országokat összehasonlítva:
<https://www.ksh.hu/interaktiv/timeuse/index.html>

4. Asztal-/vagyonközösség

Változás

„Ma lett üdvössége ennek a háznak...” (Lk 19,9)

Az őskeresztyén gyülekezetek anyagiakhoz való viszonya mindig izgalmas volt a későbbi korok keresztyén közösségei számára. A bibliai csodák távolságába vész a vagyonszövetségben élő első keresztyének élete.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mi köze egymáshoz a gyülekezetemnek és a pénztárcámnak?
- ▶ Jó-e, ha van közük egymáshoz?
- ▶ Hol a határ?

Néhány rajongó csoporton és a szerzetesi közösségeken kívül idegen ez a fokú közösségvállalás nemcsak a ma, de az elmúlt századok keresztyén embere számára is, távol áll tőle. Ha néha mégis megkísért a gondolat, lelkiismeretünket nyugtathatjuk azzal, hogy az Apostolok cselekedetei alapján is inkább idea, mint valóság volt ez az életforma. Hiba lenne azonban ezt a kísértést valamilyen exegetikai eredmény vagy etikai norma alapján lezárni. Ha nyitva tudjuk hagyni, hogy pozitív értelemben kihívás legyen egyénileg és a gyülekezeti közösségünk számára is, akkor sokkal többet kapunk. Amit mindenképpen megmutat, az az, hogy a tulajdon szentségének modern társadalmat építő alapelve nem igaz minden további nélkül a keresztyénekre.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Kié a vagyonunk? Kemény munkával szereztük vagy ajándékba kaptuk Istentől?
- ▶ Vannak-e olyan forintjaink, tárgyaink, melyekre nem lehetünk büszkék?
- ▶ Lehet-e tisztességesen boldogulni ma?

A történelem sok kudarca mutatja, mennyire veszélyes lehet egy ilyen utópisztikus kísérlet gyakorlati megvalósításának kikényszerítése. De a felelősség határtalanságát megőrzi ez a fajta gondolkodás: nem az enyém a vagyonom, ha tetszik, áldásként kaptam, és csak felelős használattal, áldásként továbbadva maradhat meg áldásjellege.

Zákeus története (Lk 19,1-10)

A jerikói vámszedő hatalmas változása egy vendég bejelentkezésével kezdődik. Azáltal, hogy Jézus hajlandó egy asztalhoz ülni vele, megváltozik a társadalmi megítélése, és magától rájön vagyona igazi használatára.

Egy sokkal egyszerűbb és ténylegesen megvalósítható őskeresztyén gyakorlat az Újszövetségben folyamatosan élénk kerülő asztalközösség. Közös asztalhoz ülni és beszélgetni nem a legtermészetesebb tevékenység a mai magyar társadalomban. De talán kevés olyan sikeres gyülekezeti újításunk van manapság, mint ezeknek a lehetőségeknek a biztosítása (Alpha-kurzus, férfi és női körök, vasárnapi kávézás, húsvéti és nagycsütörtöki terített asztalok stb.).

NÉZZÜK MEG:

- ▶ Interjú: „Eddig kocsival jártam, most nem fogok, eddig minden ruhát, cipőt megvettem, amit szerettem volna, most nem így lesz, eddig ott ettem, ahol csak akartam, most lehet, hogy hónap végére pár ezer forintom marad kajára” – nyilatkozik a korábban a *Barátok közt* sorozatban megismert Németh Franciska, aki kommunikációs igazgató lett, majd pár éve úgy döntött, hogy ápolónőként folytatja. https://index.hu/kultur/2019/04/25/nemeth_franciska_apolo_gyerekesbeszet_korhaz_baratok_kozt_interju/

5. Cél/eszköz

Tehetség, bálvány, áldozat és elég

„Bár életében áldottnak tartja magát...” (Zsolt 49,19a)

„Életem végén Isten nem azt fogja tőlem kérdezni, hogy hány pár cipőt adtam el, hanem azt, hogy úgy éltem-e, mint egy igazi keresztyén” – pedig igen sok cipőről van szó, hiszen az a nagyvállalkozó, aki így nyilatkozott, Heinz-Horst Deichmann, a Deichmann cipőboltok tulajdonosa

volt. A felelősség három irányban is jelen volt az életében. Egyrészt a dolgozói felé: „Azt szeretném, hogy a dolgozóimnak jó dolga legyen, jól érezzék magukat, és a vezetési stílus tisztességes legyen” – mondta. Másrészt a rászorulókat felé: azon túl, hogy a vállalat dolgozói vészhelyzetben a vállalat alapítványához fordulhatnak segítségért, Indiában évi négymillió euróval segít a rászorulókat. A harmadik pedig a saját életmódjában a mértéktartás volt (KARSTEN–SCHEELE 2004).

Furcsa, de életünk napjait el lehet tölteni egyszerű létfenntartásban, a napi feladatok megoldásában anélkül, hogy az élet céljára rákérdeznénk. Akit Krisztus megszólított, az ezt nem teheti meg. Tetteiért, életéért Isten előtt felelős. Sorsa alakulása sem a véletlen műve, hanem azt az Istennel való viszonyában értelmezi. Áldást és próbatételt, a ránk bízott talentumokat és mindennapos döntéseinket Istennel való kapcsolatunk keretei között kell elhelyeznünk.

Az anyagiak földi életünkben több funkciót töltenek be. A létfenntartás és a közvetlenül ránk bízottak iránti felelősség mellett a keresztyén cselekvőképesség eszközei is. A magam számára megélni és az áldást megtapasztalni azt jelenti: nem vagyok aszketikus életre kötelezve. Viszont minden tehetségem azzal nyer teljes értelmet, hogy másokért tehetek. Ez anyagi tehet(ős)ségemre nézve is igaz. Viszont életemet nem helyezhetem csupán földi, materiális célok összefüggésébe. Ha ez történik, akkor bálvány lesz a pénzből. (Ennek veszélyéről lásd Luther magyarázatát az első parancsolatról a *Nagy káté*ban.) Az élet végére tekintve Jézus többször mutat úgy a gazdagságra, hogy az az üdvösség akadály. Tehát ami az emberek között eredménynek és beteljesedésnek tűnik, éppen az a kritikus akadály Jézus szerint.

A bolond gazdag példázata (Lk 12,13-21)

A példázat nem előzmény nélküli. Érdemes hozzá elolvasni Zsolt 49,17-21-et. Mindkettő arra figyelmeztet, hogy az életünk végső sikere tekintetében anyagi javainknak semmi haszna. Sőt minél inkább bennük bízunk, annál idegenebbül mozgunk Isten országában.

Jókai Mór regénycíme – *Szegény gazdagok* – kettős értelemben használható témánk szempontjából. Egyrészt a vagyon közismert veszélyeire figyelmeztet, de még érdekesebb egy olyan állapot, mely a határok értékére mutat a keresztyén ember birtoklását illetően. Az *elég* a gazdaságelméletben nem értelmezhető fogalom. Az alapfeltevések szerint az embernek olyan a természete, hogy mindig többet szeretne. Az áruk világában ez már nem ilyen egyértelmű, még az elméletben sem. Létezik jelenség, hogy a piac telítődik, nincs kereslet az adott javakból többre.

Ma bizonyos társadalmakban, bizonyos korosztályokban láthatjuk, hogy az anyagiak fölé más értékek kerülnek. Bizonyos élmények megélése, több szabadidő biztosítása, vagy az önkifejezés szempontjából az anyagiak feladata nem több a szükségés feltételek biztosításánál. A másik terület annyira fontos az ember életében, hogy a fantáziát, érdeklődést sokkal inkább leköti, mint csak az anyagiak gyűjtése. Az ember vágyának van konkrét tárgya, és az olyan terület, ahol használhatja anyagi javait. Véleményem szerint a leghelyesebben akkor cselekszünk, ha e célok között kiemelt helyen szerepel keresztyénségünk. Olyan, fantáziánkat mozgató, kitöltő tér, melynek alá tudjuk rendelni az anyagiakat, de időnként is legalább annyira. Ez a különleges szenvedély képes lehet uralkodni az önmagában és szerkezetében veszélyes pénz felett, így az nem lesz bálvány, én pedig nem leszek áldozata, a kettő viszonya megfordulhat. A kegyelem radikális ingyenessége széttöri a „mindig valamit adni kell valamiért” struktúráit. A krisztusi áldozat összefüggése, Isten kegyelme felértékelhetetlen. Aki ezt a kapcsolatot elfogadja, az egyszerre éli meg a szabadulást és a végtelen eladósodottság paradoxnak tűnő állapotát.

KÉRDÉS:

- ▶ Gazdagok vagyunk vagy szegények?

Felhasznált irodalom:

JUHÁSZ Zita: Etikus befektetések, etikus bankok. *Gazdaság és Társadalom*, 2014/3. 25–39. o. Web: http://real.mtak.hu/36420/1/GT_2014_3_02_Juhasz.pdf. (Letöltés: 2019. május 29.)

LANGER, Karsten – SCHEELE, Martin: So weit die Schuhe tragen. *Manager Magazin*, 2004. február 19. <https://www.manager-magazin.de/unternehmen/karriere/a-286876.html>. (Megtekintés: 2019. május 29.)

REUSS András: Az egyházépítő Luther. In: Korányi András (szerk.): *Megújulás és megmaradás. Fabiny Tibor-émlékkönyv*. Luther Kiadó, Budapest, 2009. 75–95. o. Web: http://reformacio2017.hu/wp-content/uploads/2016/08/reuss_andras_egyhazepito_luther.pdf. (Letöltés: 2019. május 29.)

Múlt és jelen szolgálói

Évfordulók 2020-ban

GALAMBOS ÁDÁM

AZ ÖSSZEÁLLÍTÁSÁBAN KÖZREMŰKÖDÖTT: H. HUBERT GABRIELLA

BEVEZETŐ

Az egyháztörténeti évfordulókat feldolgozó, szöveggyűjtemény jellegű sorozatunkban arra törekedtünk, hogy a gyülekezeti csoport számára ne elsősorban történeti beszámolóvá vagy előadás-sorozattá váljanak ezek az alkalmak, hanem sokkal inkább aktuális kérdések közös megvitatásának lehetőségei legyenek. Így az egyes évfordulókat kiindulópontként kezeltük, és olyan, az eseményhez, személyhez kapcsolódó kérdéseket vázoltunk fel, melyek a mai gyülekezeti életet is meghatározhatják. A sorozat célja egy a múltat és jelent összekötő, formáját tekintve beszélgetős gyülekezeti alkalom vázlatának közreadása. Több helyen is jeleztünk segédanyagokat, s a digitális háttértárban vetítésre alkalmas képeket, többféle választási lehetőséget is összegyűjtöttünk, hogy minél könnyebben lehessen a sorozatot az adott gyülekezeti csoporthoz „igazítani”. Amennyiben a közösség nyitott rá, ajánljuk, hogy az egyes fejezeteket ne csak a csoportvezető „prezentálja”, hanem próbáljunk meg minél többeket megkérni, hogy ők is készüljenek az alkalomra.

TARTALOM

BEVEZETŐ

KRONOLÓGIA

1. Történelem és politika:

1620 – fehér-hegyi csata

1623–1670 – Thököly István

1750–1795 – Hajnóczy József

1870–1871 – porosz–francia háború

1920 – Trianon

1920 – numerus clausus törvény (1920: XXV. tc.)

1820–1904 – Szontagh Pál

1895:43. tc. a vallás szabad gyakorlatáról

1945 – a második világháború vége

1945 – szovjet bevonulás Magyarországra

1945 – az első atombomba

2. Irodalom:

1620–1664 – Zrínyi Miklós és Vitnyédi István (1612–1670)

1770–1846 – Kis János dunántúli püspök, költő, műfordító

1890–1941 – Reményik Sándor

3. Egyháztörténet:

160–220 – Tertullianus

340–420 – Hieronimus (Jeromos)

1510–1560 – Leonard Stöckel

1520 – Luther Márton és a reformáció

1566–1620 – Sóvári Soós Kristóf

1742–1820 – Tessedik Sámuel

1870–1950 – Pröhle Henrik

4. Művészet:

1483–1520 – Raffaello Santi

1770–1827 – Ludwig van Beethoven

1844–1920 – Benczúr Gyula

5. Tudomány:

1320–1384 – John Wycliffe

1820–1888 – Hunfalvy János

1820–1903 – Herbert Spencer

1864–1920 – Max Weber

1620. november 8. – fehér-hegyi csata

A harmincéves háború (Karl Heussi): „A 17. század elején megszorodtak a közelgő vallásháborúra utaló előjelek. A végsőkig feszülő ellentétek a harmincéves háború (1618–1648) kirobbanásához vezettek. Hasonlóan a 16. század második felének háborús bonyodalmaihoz, ez sem volt kizárólag vallási alapon vívott háború: vallási és politikai ellentétek keveredtek benne, sőt a háború utolsó éveiben a vallási viszály egészen háttérbe szorult. A küzdelem létében fenyegette a német protestantizmust, kimenetele pedig hosszú időre meghatározta Németország felekezeti arculatát.”¹

Peter Snayers (1592-1666) festménye a fehérhegyi csatáról (1620)

NÉHÁNY TÖRTÉNETI ADALÉK A HÁBORÚ ELŐZMÉNYEIHEZ:

Bajor Miksa herceg erőszakosan fellép Donauwörthtel, az alapvetően evangélikus lakosú várossal szemben, és bár megbízatása nincs rá, be akarja vezetni a katolikus vallást. Ennek hatására 1608-ban IV. Frigyes vezetésével evangélikus és református fejedelmek Ahausenben megkö-

¹ HEUSSI 2000, 363. o.

tik az uniót. Bajor Miksa sem tétlen, 1609-ben a katolikus fejedelmekkel összefogva létrehozta a ligát.

II. Rudolf uralkodása is számos politikai feszültséget okoz. A Habsburg területek rendjei és főhercegei fellázadnak, és protestáns szabadságjogot szereznek. 1606 – bécsi béke Magyarországon, később Morvaországban és Ausztriában is. 1609 – szabadságjog Csehországban is, valamint hasonló jogokat kaptak a sziléziai evangélikusok is.

„A háború kitöréséhez a felséglevél tartalmának ismételt megsértése vezetett. 1618-ban a cseh rendek nyíltan fellázdak királyuk, Mátyás császár ellen. Korai halála után (1619) Csehországban nem ismerték el Habsburg Ferdinándot, hanem a pfalzi választófejedelmet, V. Frigyes, I. Jakab angol király vejét választották királynak. Ekkor a császár, II. Ferdinánd (1619–1637) szövetséget kötött Spanyolországgal, a Szász Választófejedelemséggel és a Katolikus Ligával. Az 1620-as fehér-hegyi csata gyorsan véget vetett a »téli király«, V. Frigyes uralmának. Bukását először Csehország erőszakos rekatolizálása követte (köztük a kelyheseké is), majd Felső-Pfalz (Amberg környéke), amelyet Bajorországhoz csatoltak, valamint Rajna-Pfalz (a heidelbergi Bibliotheca Palatina elszállítása Rómába). A pfalzi választófejedelmi méltóság 1623-ban Bajor Miksáé lett. A német protestánsok fenyegetett helyzete Dániát is közbelépésre készítette. IV. Keresztély dán király azonban vereséget szenvedett, és az 1629. évi lübecki béke értelmében le kellett mondania minden további beavatkozásról. Wallenstein és Tilly seregei egész Észak-Németországot a császár kezére juttatták. Az 1629-es restitúciós ediktumban Ferdinánd visszakövetelte a protestánsoktól a passauai szerződés (1552) értelmében elidegenített egyházi birtokokat, a vallásbéke érvényét pedig az »ágostai hitvallással rokon hitűekre« korlátozta, kirekesztve ezzel a békéből a reformátusokat.

A német protestánsokat ekkor (II.) Gusztáv Adolf svéd király mentette meg. Gusztáv Adolf kiváló államférfi és hadvezér volt, meggyőződéssel protestáns, akinek hadseregét nagy fokú fegyelem és vallásos lelkesedés jellemezte. A brandenburgi és a szász választófejedelmek határozatlansága feltartóztatta, ezért nem tudta megakadályozni, hogy a Tilly vezette katolikus seregek elfoglalják és feldőlják Magdeburgot (1631). De 1631-ben Breitenfeldnél legyőzte Tillyt, és ezzel megnyílt előtte az út Dél-Németország felé. Elfoglalta a frank püspökségeket, Mainzot, Augsburgot, Münchent. A svéd király már Németország mélyre-

ható politikai átszervezését fontolgatta. A lützeni csatában bekövetkezett halála (1632) és a svédek Nördlingennél elszenvedett veresége (1634) ugyan gyorsan véget vetett a protestánsok erőfölényének, de a német protestantizmus teljes visszaszorítása Gusztáv Adolf hadjárata után már lehetetlen volt. A Szász Választófejedelemség, mely 1631-ben a svédekkel szövetségelt, 1635-ben különbékét kötött a császárral Prágában.

A háború utolsó szakasza már tisztán politikai küzdelem volt a svédek és a franciák között a Habsburg-császárság (III. Ferdinánd, 1637–1657) és Spanyolország ellen.”²

1648. október 24. – a vesztfáliai béke megkötése. Ez rendezi a felekezeti ellentétet. Fő határozata, hogy mindkét felekezeti rendnek egyenlőséget hirdet. Elismeri az augsburgi vallásbékét és a passauai szerződést, és ezek rendelkezéseit kiterjesztették a reformátusokra is. Fontos megjegyezni, hogy a vesztfáliai béke nem vonatkozott az osztrák örökös tartományokra.

„A harmincéves háború következtében súlyos hanyatlásnak indult a kultúra, a lakosság száma ijesztően apadt, a jólét megszűnt, a szellemi élet elsivárosodott, az erkölcsök hallatlanul eldurvultak, és burjánzott a babonáság (pl. boszorkányőrület). Mindez rombolóan hatott az egyházi életre. A viszonyok fokozatos javulásában nagy szerepet játszott a német lutheránusság türelme és félelmet nem ismerő hite.”³

24 cseh felkelő kivégzése a prágai Óvárosban (1621)

² Uo. 364. o.

³ Uo. 366. o.

A FEHÉR-HEGYI CSATA

„II. Ferdinánd német-római császár: a Prága melletti Fehér-hegynél lezajló csatában a Katolikus Liga (1608–1609) hadserege felülkerekedik a cseh csapatain, melyeket királyuk, V. Frigyes pflazi választófejedelem vezet. A felkelés életben maradt vezetőit kivégzik, és a »téli király« Hollandiába menekül. A cseh nemesek 1618. május 23-tól, a felkelés kezdetétől fáradoztak az unióban egyesült protestáns fejedelmek támogatásának elnyeréséért, és 1619. augusztus 27–28-án V. Frigyes pflazi választófejedelmet tették cseh királlyá. Ezzel egyidejűleg II. Ferdinándot trónfosztottnak nyilvánították. II. Ferdinánd, aki Mátyás császár 1619. március 20-án bekövetkezett halála után a német-római császári címet is elnyerte, nem akarta tétlenül szemlélni az eseményeket. I. Miksa bajor herceg támogatását kereste, aki a segítség fejében háborús költségei megtérítését és a pflazi választófejedelmi cím Bajorországra való átruházást kérte. V. (Pflazi) Frigyes egyedül állt szemben az 1620 őszen Prága felé vonuló császári csapatokkal. Kétórás küzdelem után a császári hadsereg győztesként hagyta el a csatateret. V. Frigyes édesanyja családjához menekül. II. Ferdinánd Habsburg császár újra visszaállította hatalmát Csehországban.”⁴

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

190

- ▶ Miként értékeljük a harmincéves háború korát?
- ▶ A háborúnak vallási és politikai háttere is volt. Mit gondolunk erről?
- ▶ Mit jelent a nép reakciója, a vallástól inkább a babonáság felé fordulása?
- ▶ A vesztfáliai béke fontos fordulóponthoz vezet a békétlenségben. Miként értékeljük?
- ▶ Mit jelent a felekezetek közötti egyenlőség? Itt kritikusan kitérhetünk arra is, hogy a vesztfáliai béke határozatának reformátusokra kiterjesztését épp az evangélikus fél nem akarta. Miért? Ez alapján beszéljünk a vallások közötti egyenlőség kérdéséről is.

⁴ *Múlt Kor* 2004a.

Thököly István (1623–1670)

Thököly István 1623-ban született, a lócsei gimnáziumban tanult. Érdekesség, hogy idősebb Thököly István református volt, és református főiskolán tanult, fiait evangélikusnak nevelte. Részt vett a Késmárk elleni küzdelemben. A bécsi szerződéssel nem volt vége a viszálynak. Ki voltak jelölve a felek tulajdonának határai, de a város nemsokára a határok megsértése miatt panaszkodott. Nemcsak vagyoni sérelmekről volt szó, a várúr emberei a polgárokkal gyakran kötekedtek, sőt komolyan összetűztek, s a csatatéren halott is maradt. A nem gazdag és takarékos lakosok a kincstárnak és Thökölynek fizetett jelentékeny összegek árán vívták ki az 1655. évi 65. törvénycikkelyt, mely a szabad királyi városok sorába választja Késmárkot. Ugyanebben az évben III. Ferdinánd adománylevele Thökölyt és utódait elismerte a késmárki vár és uradalom örökös urainak, ellenben nőági utódainak a várat és uradalmat negyvenhatezer tallérban határozta meg. Ezzel még nem volt vége a város és várúr viszályának. Thököly a birtokába jutott házakból földesúri hatósága alatt egy kis Késmárkot alapított, a városiak kárára és bosszantására.

1651-ben feleségül vette Ráthóti Gyulaffi Máriát, Iktári Bethlen István unokáját, Gyulaffi Sámuelnek, a dobokai főispánnak, majd kővári kapitánynak alig tizenöt éves lányát. E házasság a Bethlen-örökség részeinek megszerzésére nyitott utat Thökölynek. 1652-ben a Thurzó-örökség igazgatójává választották. 1654-ben grófi tisztséget kapott a királytól. Később megszerezte Árva megye örökös főispánja címét. A Thurzó-örökösök közbenjárására 1668-ban egy királyi rendelet megfosztotta utódait az utóbb adományozott méltóságtól. Az 1669-es eperjesi gyűlésen a protestánsok e rendeletet is felemlítették sérelmeik között. Thököly Rákóczi Ferenc után a felvidék leggazdagabb főura lett. A vasvári béke előtt Zrínyi Miklós eszméi hatottak rá. A vasvári béke után sógorának, Petróczy Istvánnak ezt írta: „Ha többször is ily haszonnal hadakozunk, békét csinálunk, hamar végét érhetjük édes hazánknak.” Fenntartotta összeköttetéseit az udvarral, s még 1669 végén is ki szeretne volna kérni a király segítségét erdélyi birtokszerezési ügyében.

„1670 elején Árva várába költözik, honnan többé ki nem mehetett. November 19-én felszólítás érkezik a várba, hogy Thököly fogadjon be

német őrseget. Ép e napon írta meg végrendeletét. A felszólítás felháborította, tagadólag válaszolt, de még mindig bízott befolyásos ismeretsége segítségével. Írt mentegető levelet a királyhoz, írt Eszterházy Pálnak, Szelepcsényinek, Rottalnak, kérte őket, hogy ne tegyenek rajta ily gyalázatot, s engedjék meg, hogy gyermekei körében végezhesse el kevés hátralevő napjait. Mind hasztalan, az ostromló csapat november 28-án Heister és Esterházy vezérlete alatt az árvai vár alá érkezett. Lelkiismerete tiszta – így lelt az ostromlók felhívására –, nem részes semmi összeesküvésben, ártatlanságát kész kardjával, vére hullásával az egész világ színe előtt bebizonyítani. Egyedüli vétke, hogy nem katolikus, de az nem bűn az ország törvényei szerint. December 3-án meghalt, 10-én már német őrség volt a várban. Holtteste majdnem háromnegyed évig hevert temetetlenül, s akkor sem a késmárki sírboltba vitték, hanem Árvában temették el.”⁵

Székely Bertalan: Thököly Imre búcsúja apjától (1875)

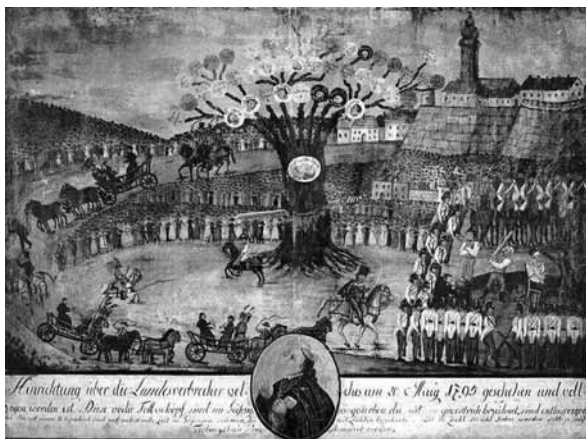
KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Miként gondolkodunk Thököly István életéről?
- ▶ Mit gondolunk az országon belüli viszályokról?
- ▶ Hogyan vélekedünk a korszak felekezetek közötti ellentétéről?

⁵ ANGYAL 1988.

Hajnóczy József (1750–1795)

Hajnóczy József (Modor, 1750. május 3. – Buda, 1795. május 20.) evangélikus lelkész, jogtudós, a magyar jakobinusok egyik vezetője volt. Plebejus értelmiségi családból származott. Jogot végzett Pozsonyban, ügyvédi diplomát szerzett, több nyelven beszélt. Titkári állást vállalt előbb gróf Forgách Miklósnál, 1779-ben Széchényi Ferenc grófnál. II. József

A Martinovics-összeesküvés vádlottjainak kivégzése 1795-ben

híve lett, mert tőle várt segítséget a hazai feudalizmus ellen. 1786-ban Szerém vármegye alispánjává nevezték ki. II. József halála után mint nem nemes állását veszítette. Ezután az 1790–91-ben kibontakozó nemesi-nemzeti mozgalom viszonylag haladóbb szárnyát igyekezett társadalmi-gazdasági reformokra bírni. Német és latin nyelvű röpirataiban követelte az örökváltságnak és a jobbágyok birtokjogának törvénybe iktatását. A francia forradalom eszméi felé fordult. Ezeket 1791-től írásaival igyekezett széles körben népszerűsíteni; nézetei egyre radikálisabbá váltak. Az adózásról írt munkájában bírálta a magyar feudális alkotmányt, követelte a nemesség megadóztatását, az összes egyházi javak szekularizációját. A közteherviselés, sajtószabadság követelésével már a polgári állam létrehozását szorgalmazta. Hangoztatta a jobbágyság művelődési jogát is. 1792-ben a budai királyi kamara titkára lett. 1793-ban barátai között a latin nyelvre lefordított jakobinus

alkotmányt terjesztette. 1794 tavaszán Martinovics bevonta a jakobinus mozgalomba a Szabadság és Egyenlőség Társasága egyik igazgatójaként. 1794. augusztus 16-án elfogták és Bécsbe vitték, majd Budára hozták és 1795. április 27-én halálra ítélték. A Vérmezőn társaival együtt lefejezték.

„Hajnóczy József ez, az aszódi evangélikus papfiú, a 18. század egyik legvilágosabb magyar elméje, aki azután a Vérmezőn fejezte be fiatal életét 1795-ben.” (Keken András)

Hajnóczy József emléktábla Budapesten

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Mit gondolunk a francia forradalom eszméiről?
- ▶ A felvilágosult gondolkodókat általában az ész (*ratio* = 'ésszerűség, ésszerű gondolkodás') mindenhatóságába vetett hit vezette. Az ésszerűség alapján támadták a konzervatív tradíciókat, hagyományos eszméket és az ezeket képviselő szervezeteket (pl. egyházellenesség, születési előjogok megkérdőjelezése, vallási türelmetlenség és babonák elítélése). A helyükbe reformokat, változtatásokat sürgettek. Beszélgessünk ennek értelmezéséről, okairól!
- ▶ A felvilágosodáshoz hozzátartozik, hogy megteremtette a máig érvényes demokratikus eszméket, és hozzájárult ezek első gyakorlati megvalósulásához, írásba foglalásához (pl. hatalommegosztás, alapvető emberi jogok, népszuverenitás).
- ▶ Példák: 1776 – az Amerikai Egyesült Államok függetlenségi nyilatkozata; 1789 – a francia forradalom alatt született emberi és polgári jogok nyilatkozata.

Porosz-francia háború (1870–1871)

KIROBBAN A FRANCIA–POROSZ HÁBORÚ⁶

1870. július 19-én küldte el hadüzenetét III. Napóleon (ur. 1852–1870) Berlin számára, ezzel kitört a francia-porosz háború, a német egyesítés folyamatának utolsó összecsapása. I. Vilmos (ur. 1861–1888) és Bismarck Poroszországa megsemmisítő vereséget mért a francia császár erőire, ezzel előidézte a Második Császárság bukását, majd a Harmadik Köz-társaság megszületését.

Ausztria 1866-ban megalázó vereséget szenvedett a poroszoktól, ennek eredményeként I. Vilmos létrehozhatta az Északnémet Szövetséget, vagyis a német területek egyesítése karnyújtásnyira került. III. Napóleon francia császárnak nem állt érdekében, hogy keleti határai mentén egy erős nemzetállam jöjjön létre, ezért az osztrák kudarc után szövetségeket keresett a kis német egység ellenében. Bár Németország születése egyik európai hatalomnak sem állt érdekében, Bismarck kancellár a háború és a diplomácia mesteri kombinációjával elérte, hogy legalább a nagyhatalmak semlegességét biztosítja: a franciák tehát hiába próbálkoztak Szentpéterváron, II. Sándor cárnál (ur. 1855–1881), sikertelenül próbálták revánsra készíteni a megalakuló Osztrák-Magyar Monarchiát, és még Dél-Tirol ígéretével sem tudták rávenni II. Viktor Emánuel olasz királyt (ur. 1861–1878) a hadba lépésre.

III. Napóleon birodalma elszigeteltebb volt, mint valaha; Bismarck jól tudta ezt, ezért a hatvanas évek végén már tudatosan arra törekedett, hogy hadüzenetet provokáljon ki Párizstól, amire aztán a spanyol trón körüli vita biztosított lehetőséget. 1868-ban, a Prim tábornok vezette puccs után II. Izabella királyné (ur. 1833–1868) lemondott az ibériai ország koronájáról, melyet ezután I. Vilmos rokona, a Hohenzollern-Sigmaringen ágából származó Lipót herceg próbált megszerezni. III. Napóleon érthető módon kifogásolta, hogy országát a porosz királyi dinasztia két tűz közé szorítsa, ezért többször tiltakozott a jelölés ellen, 1870 júliusában pedig egyik diplomatája, Vincent Benedetti révén próbálta meggyőzni a Hohenzollern uralkodót. Ezen tárgyalásokhoz kapcsolódott a Bismarck által Vilmosnak küldött emsi távirat, melynek szövegezése – a benne szereplő állítólagos inzultusok leírása – hamaro-

⁶ TARJÁN a.

san felszította a sajtóban a francia-porosz ellentétek lángját. Benedetti nemsokára visszatért Párizsba, a felháborodott császár pedig hadat üzent I. Vilmosnak.

Pierre-Georges Jeanniot Tűzvonal (1886) című, a Mars-La-Tour-i csatáról készült festménye

Bár III. Napóleon hadüzenetét egyedül Poroszországnak szánta, kisvártatva nem csupán az Északnémet Szövetség, de a még független délnémet államok – Bajorország, Baden, Württemberg – is beléptek a háborúba. A franciák ugyan betörték a Saar-vidékre, Helmuth von Moltke porosz főparancsnok azonban – a vasútvonalak segítségével, miként az 1866-os háborúban – villámgyorsan mozgósítani tudott a támadók ellen, így helyzeti előnybe került. A 19. század második felére ismét győzhetetlenségi nimbuszal rendelkező német erők az átgondoltabb stratégia és a Krupp-művek által gyártott tüzérség révén hamar visszaszorították III. Napóleon erőit, és betörték Franciaországba. Patrice MacMahon marsall a sorozatos vereségeket követően a nyár végére Metz erődjébe szorult, a felmentő seregek élén pedig maga a császár indult meg kiszabadítására. III. Napóleon láthatóan nem örökölte Bonaparte hadvezéri tehetségét, ugyanis 1870. szeptember 2-án, Sedan mellett katasztrofális vereséget szenvedett, melynek eredményeként teljes hadserege megadta magát a poroszoknak.

A fogságba esett francia uralkodó a kudarcot követően azonnal lemondott trónjáról – később bejárta a világsajtót az a jelenet, amikor Napóleon a csata után átadta kardját Vilmosnak –, Franciaország pedig

az anarchia állapotába került, amiből a Léon Gambetta és Jules Favre vezette puccsisták, később pedig Adolphe Thiers és köztársasági kormánya sem tudták kirángatni a tönkrevert nagyhatalmat. Mivel a kikiáltott Harmadik Köztársaság két nappal Sedan után hadat üzent I. Vilmosnak, gróf Leonhard von Blumenthal vezetésével a poroszok hamarosan ostrom alá vették Párizst, és az 1871. január 28-i fegyverszüneti egyezmény megkötéséig körülzárva tartották a fővárost.

Bismarck diplomáciai húzásai és az ezekkel összefüggő hadi sikerek révén Poroszország elérte célját: egyesítette a Német Császárságot, melynek születését 1871. január 18-án, a versailles-i palota tükörtermében kiáltottak ki. A megalázó vereség, és ezzel együtt Elzász-Lotharingia elvesztése aztán több évtizedes revansvágyat ültetett el a francia félben, a vitatott hovatarozású, vegyes lakosságú területből származó konfliktus pedig egészen a második világháború végéig meghatározta Németország és Franciaország viszonyát.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Mit jelent a háború?
- ▶ Mit jelentenek a területi határok?
- ▶ Mit jelent az államszövetség?

Trianon (1920. június 4.)

„Trianon előtt az evangélikusság aránya 6,4 százalék volt az összlakosságon belül (ez 1 340 000 evangélikust jelentett), azt követően viszont 6 százalékra csökkent. (Ez 557 647 fő.)³⁰ 1920-ban az evangélikusok aránya 6,2 százalék (497 012 személy). 1941-ben a visszacsatolásokkal kiegészült területen 5 százalék volt az evangélikusok aránya az össznépeességéből (729 929 személy).³¹ Az 1910-es népszámlálás adatai azt mutatták, hogy Magyarország csökkent lakosságának 99,9 százaléka keresztyén vagy izraelita volt, 1917-ben ugyanígy. 1930-ban 0,2 százalék volt azok száma, akik sem a keresztyén egyházakhoz, sem a zsidó felekezethez nem tartoztak. 1949-ben szintén ugyanennyi.”⁷

⁷ BÖRÖCZ 2012, 41. o.

A trianoni béke következményeként az evangélikus egyház tanintézteinek nagy többségét elveszítette. A 25 evangélikus egyházi középiskolából 17, a hat tanítóképző intézetből pedig négy maradt az utódállamokban. Mivel Eperjesen a csehszlovák kormány csak a líceum (gimnázium) fenntartását engedélyezte, a Jogakadémiát Miskolcra, a Tiszai Egyházkerület fennhatósága alá helyezték. Csupán egyetlen evangélikus teológiai akadémia maradt Sopronban. Néhány év bizonytalankodása és próbálkozásai után az 1923-ban kelt magyar kormányzói alapítólevél a soproni Evangélikus Hittudományi Kart a pécsi Erzsébet Tudományegyetem részeként egyetemi rangra emelte. Tanári karát a Pozsonyból és Eperjesről átvett professzorok egészítették ki. Összetétele és a később kinevezett fiatal tanárok felkészültsége, hitvallási irányzata biztosította a biblikus és lutheri teológiának a meggyökerezését. Sem divatos teológiai áramlatok, sem egyháztól idegen erők nem hatottak rá.⁸

⁸ *Magyarország a XX. században.*

Magyarország lakosságának százalékos felekezeti megoszlása a trianoni döntés tekintetében (Forrás: KSH, Révai nagy lexikona)

	1910 (millió fő)	1920 Trianon előtt (millió fő)	1920 Trianon után (millió fő)	Veszteség (%-ban)	Veszteség (ezer fő)	1930 (millió fő)
Összlakosság	18,264		7,987			8,685
Római katolikus	49,3	52,1	62,9	-57,0	6,110	67,1
Görög katolikus	11,0	9,7	2,1	-91,0	1,860	
Református	14,3	12,6	21,3	-37,7	0,980	20,9
Evangélikus	7,1	6,3	6,3	-63,8	0,855	6,1
Ortodox	12,8	14,3	1,0	-97,9	2,926	
Unitárius	0,4	0,3	0,1	-93,1	0,069	
Zsidóság	5,0	4,5	6,2	-49,5	0,461	5,1

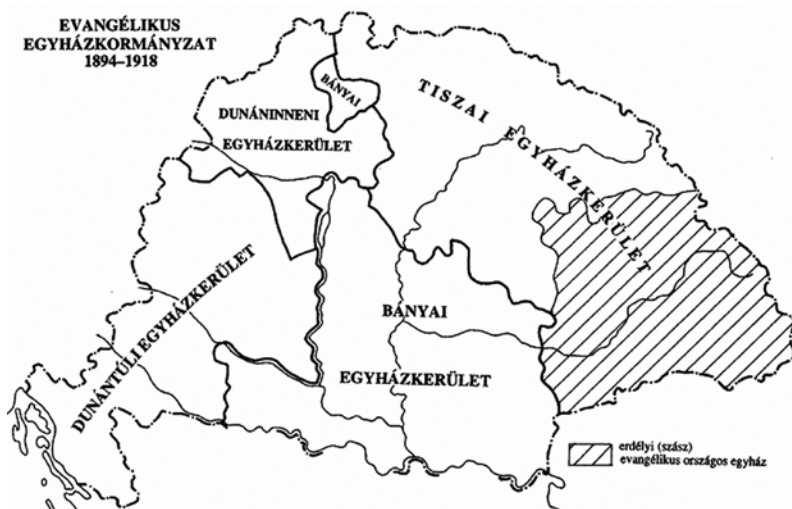
A felekezeti lebontású adatokból könnyen kiolvashatók a legfontosabb következmények. Először is az, hogy a különböző felekezetek nem egyforma mértékben voltak érintettek, és érintettségüket elsősorban a nemzetiségekhez kötődő történelmi-földrajzi háttérüket szem előtt tartva érthetjük meg. Akár a keleti ortodox, akár a görögkatolikus felekezetekhez tartozók történelmi vagy etnikai-nemzetiségi gyökereit tekintjük, jobban érthető, hogy szinte teljes egészében a trianoni határon kívülre kerültek. (Ugyanez az összefüggés érvényes az unitárius felekezetre is regionális beágyazottsága következtében.) Hasonló magyarázatokat kell keresnünk az evangélikusság közel kétharmados létszámvesztése mögött is: több nemzetiséghez kötődő történelmi-földrajzi gyökerei miatt járt az 1920-as kényszerváltoztatás ilyen nagymértékű és megrendítő konzekvenciákkal.

Az evangélikusságot érintő főbb nemzetiségi arányváltozások a trianoni döntés nyomán (Forrás: KSH)

	1910 (millió fő)	1920 – Trianon után (millió fő)	Veszteség (%-ban)	Veszteség (millió fő)
Összesen	18,264	7,987		
Magyar	9,945	6,723	33,1	3,327
Német	1,903	0,554	72,8	1,483
Szlovák	1,946	0,165	91,6	1,803

Az adatok elemzéséből könnyen kiolvasható a másik jelentős változás is, a Magyarország új határain belül maradt kereszténység, az ún. történelmi felekezetek egymás közötti arányainak alapvető megvál-

tozása. A felekezeti sokféleség drámai beszűkülése figyelhető meg, amely jelentősen hatott a római katolikus egyház többségi helyzetének további megerősödésére. Ugyancsak kitűnik a számokból a reformátusság arányszámának és ezzel együtt társadalmi-politikai befolyásának hirtelen megnövekedése. Mindezek tükrében világosan felvázolható az a kettős problémahalmaz, amely az evangélikus egyház elmúlt évszázadának kiindulópontjából adódott: egyrészt a szétszakított belső szerkezetéből eredő működési zavarok és nemzetiségi konfliktusok következtében, másrészt az egyházak és felekezetek gyökeresen átalakuló társadalmi-politikai helyzetéből, amelyben meg kellett találnia megváltozott státuszát, meg kellett fogalmaznia új egyházi identitását.⁹

„Trianon az egyház és állam kapcsolatára is hatott. A liberalizmus megrendülése a protestáns egyház háttérbe szorulását is jelentette, a keresztény kurzus kedvezményezettjei a katolikusok voltak. Intézményesen nehéz megfogni ezt a változást, hiszen a felsőháznak továbbra is tagjai maradtak az evangélikus püspökök és felügyelők, a soproni teológia pedig egyetemi fakultás rangjára emelkedett.

⁹ KORÁNYI 2016, 108–09. o.

Az evangélikusok Trianon legnagyobb vesztesei közé tartoztak. Számáranyuk az új országhatárok között tovább csökkent, szellemi hátsorságuk (a felvidéki városok) nagy részét elveszítették. Nem csoda, hogy az irredentizmus az egyház hivatalos politikájává is vált.

A négy egyházkerületből kettőnek csak a töredékei maradtak meg, a kerületi beosztás mégsem változott. Raffay Sándor püspök számos olyan társadalmi-politikai szervezet tagja volt, amely az elvesztett területek visszaszerzését tűzte ki céljául. Ez a fajta, közvetlen politikai aktivitás korábban elképzelhetetlen lett volna. A »Rend« iránti vágy az egyházat is áthatotta: a püspökök, vagy akár a teológiai professzorok tekintélye megkérdőjelezhetetlenné vált.”¹⁰

ADALÉK:

Bajcsy-Zsilinszky és az Erdély-kérdés; a független nemzeti létezés joga:¹¹

Bajcsy-Zsilinszky Endre politikusi életútja a 20. század egyik leg-bonyolultabb, legtanulságosabb, példaértékű pályafutása. Ott volt 1918 novembere után a Horthy-rendszer születésénél „bábáskodó”

¹⁰ KERTÉSZ 2015.

¹¹ KISS F.

katonatisztek csoportjában. Pályája végén azonban azok között találhattuk, akik világnézeti hovatartozástól függetlenül az önálló, szuverén és demokratikus Magyarország megteremtésére tették fel az életüket. 1943-ban pedig az eljövendő erdélyi alkotmány tervezetének elkészítése foglalkoztatta. Ennek kiindulópontjául az ott élő népek szabad önkormányzatának megvalósítását gondolta.

Bajcsy-Zsilinszky Endre szinte megszállottan kereste a magyarság helyét és szerepét a világ népei sorában, Európában, a Duna völgyében. Az általa „Duna-völgynek” nevezett Közép-Európa bonyolult ellentmondásainak feloldását, az itt élő népek kapcsolatainak tartós rendezését a politikai együttműködésben, egy új dunai konföderáció létrejöttében látta biztosítottnak. Azt vallotta, hogy Trianon „gyötrelmes” revíziója nélkül nincs megnyugtató megoldás: „A Duna-völgy természetellenes elrendezése leghatalmasabb, s valójában egyetlen igazi szövetségésétől fosztotta meg ezt az óriási területet, s vele más, érdekekben ide kapcsolódó nemzeteket, országokat: az önsegélytől.”

Zsilinszky szerint Trianon „becstelenség és gyalázat” a magyar nemzettel szemben. Bár helyesebb úgy fogalmazni: a magyar nemzettel szemben is, mert a magyarság sorsának és jövőjének alakulásában benne feszül a szomszéd népek sorsa és jövője is, mint ahogy az európai béke és nyugalom is. Hasonlóképpen Erdély mai problémájához, amely azzal vált neuralgikus ponttá, hogy az erdélyi népek egymás mellett élésének modern, civilizált és humánus megoldásán áll vagy bukik a térség békéje, nyugalma.

A háború alakulásával párhuzamosan változott és részletekbe menő rendezési elképzelésekkel gazdagodott Zsilinszky koncepciója. Már 1943–44-ben egy átfogó és összehangolt hazai és közép-európai terv gondolatával foglalkozott. Ezt egy leendő békekonferencia elé terjesztendő javaslatnak szánta, ám az 1944-es év eseményei következtében csak vázlatok és egyes résztanulmányok készültek el. Ilyen, nyomtatásban megjelent résztanulmány volt a *Transylvania. Past and Future (Erdély. Múlt és jövő)* című írása. Ez önmagában is maradandó értékű mű, amelyben a Trianon óta oly sokat vitatott erdélyi kérdés, a román-magyar viszony megnyugtató megoldására tesz kísérletet.

Erdély autonómiájában, az erdélyi népek békés egymás mellett élésében a gubernium időszakában Habsburg fennhatóság alatt, majd a Tria-

non utáni húsz évbe következett be súlyos törés. Erdély 1919-ben „egy idegen, nem magyar állam hatalmába került. Elveszítette önállóságát és önkormányzatát, amellyel történelme folyamán mindvégig rendelkezett” – hangsúlyozta Zsilinszky Demeter Istvánhoz, a Független Kisgazdapárt egyik erdélyi – marosvásárhelyi – vezetőjéhez írt levelében is.

Az erdélyi magyarság megaláztatásáért nem a román népet tette felelőssé. A jövőt is a teljes egyenjogúság és egymás kölcsönös tiszteletben tartása alapján tervezte el. ²Az a nemzetiségi politika – írta –, amely a román uralom húsz éve alatt oly sok szenvedést és megaláztatást okozott a magyaroknak és székelyeknek – inkább a saját hatalmától megrészegült kormánypolitika és a jól kézben tartott közvélemény nyomására, mintsem az alapvetően tisztességes és jó szándékú román nép kezdeményezésére következett be? Az autonóm Erdély alkotmányát tehát – úgy kell megszerkeszteni, bevezetni, hogy az lehetővé tegye a románság számára, hogy – független, autonómiával rendelkező nemzetként jelenjen meg ebben a rendszerben. Ezt csak a három nemzet ősi, történelmi önkormányzatának a kor követelményeire igazított továbbfejlesztésével, azaz a mai három nemzet (a magyarok, a románok és a szászok) autonóm területi egységeinek pontos körülhatárolásával lehet megvalósítani.”

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Mit jelent Trianon száz év távlatából?
- ▶ Mit jelent a magyarországi evangélikus egyháznak Trianon?
- ▶ Milyen kapcsolatot ápolunk a határainkon kívül élő evangélikus testvéreinkkel? Miként tudnánk ezt a kapcsolatot szorosabbá tenni?
- ▶ Térjünk ki a Bajcsy-Zsilinszky Endre által képviselt nézetekre!
- ▶ Beszélgessünk Trianon kapcsán a megbékélésről is!

„Igen szépek és felemelők a hősök emlékére készült turulmadaras emlékoszlopok és szobrok, de szerintem még fenségesebb a hősök emlékét egy élő alkotásban megörökíteni” – fogalmazott 1936-ban egy különleges és előremutató emlékmű átadásán Vértesi Zoltán evangélikus lelkész. Magyarbólyon evangélikus őseink egy példamutató emlék-

művel emlékeznek Trianonra, ugyanis ők nem szobrot, hanem óvodát építettek a pénzből.¹² Beszéljünk a cikk alapján az emlékművek szerepéről!

Mit jelent az emlékezet?

Numerus clausus törvény (1920: XXV. tc.)

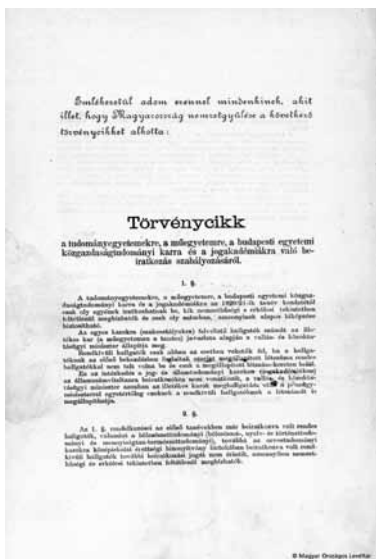
„A Nemzetgyűlés 1920. szeptember 21-én szavazta meg a háború utáni Európa első zsidóellenes törvényét. A numerus clausus törvény az egyetemekre és főiskolákra felvehető hallgatók számát úgy szabályozta, hogy azon belül érvényesülnie kellett a nemzetiségek országos arányának. Zsidónak lenni azelőtt vallási hovatartozást jelentett, s a zsidók jelentős része magyar anyanyelvű volt, mostantól viszont külön nemzetiségként határozták meg őket. A törvény szerint a felsőoktatásba bejutó zsidó diákok aránya nem haladhatta meg a 6%-ot. Bár a törvény formálisan minden nemzetiségre vonatkozott, a törvény vitája nem hagyott kétséget afelől, hogy a cél az átlagnál jobban polgárosult és városiasodott zsidóság tanulási lehetőségeinek korlátozása.”¹³

A numerus clausus latin szó szerkezet, jelentése: zárt szám. A magyar nyelvben azonban van egy másik, ennél jóval szűkebb és konkrétabb jelentése is: zsidó származású diákok számának drasztikus korlátozása a magyar felsőoktatásban. A törvényt 1920-ban hozták, de már 1928-ban módosították: emelték a „zárt számokat”.

A numerus clausust, azaz az 1920. évi XXV. törvénycikket Teleki Pál első miniszterelnöksége idején, 1920 szeptemberében fogadták el. Kisdolgozója és nemzetgyűlési betérjesztője Haller István kultuszminiszter volt. A törvény kimondta, hogy az egyetemekre és a jogakadémiákra történő felvételnél a jelentkezők szellemi képességein túl nemzetiségükre és erkölcsi megbízhatóságukra legyenek tekintettel. Valamint arra, hogy az egyes „népfajokhoz és nemzetiségekhez” tartozók országos arányszámuknak megfelelően kerüljenek felvételre. Ez a törvény alapvetően zsidó testvéreink ellen irányult.

¹² GALAMBOS 2017.

¹³ BÉRES – CSEPREGI 2018, 111. o.

A numerus clausus néven ismertté vált 1920/XXV. törvény cikk

A FELSŐHÁZBAN HELYET FOGLALÓ FELEKEZETI KÉPVISELŐK MEGNYILVÁNULÁSAIRÓL:

„A felsőházban a törvényjavaslat vitájában a történelmi egyházak képviselői közül elsőként a világhírű tudós rabbi, az akkor már 85 éves Löw Immanuel szólalt fel. Szomorú beletörődéssel állapította meg: ez a törvényjavaslat a »hitehagyást most az asszimiláció kezdetének« nyilvánítja. A jogegyenlőséget gyilkolják most meg, de – tette hozzá reménykedve –: »Újból el fog hangozni a hitet hirdető egyház ajakáról az evangéliumi ébresztő ige: a táltá kumi! A leányzó, a jogegyenlőség fel fog támadni halottaiból.« Az evangélikusok képviselője, Raffay Sándor szintén igen rövid beszédében, Serédihez hasonlóan csak az ártérteket próbálta védeni, és javasolta, hogy augusztus 1. helyett legyen augusztus 31-e az érvényes határnap. A törvényjavaslat mellett a leg-hosszabban és leghatásosabban Ravasz László református püspök érvelt. A zsidókérdést az emberiség több mint kétezer éves komplexumának nevezte. Szerinte ez a törvényjavaslat az ország békéjét, nyugalalmát és biztonságát szolgálja, sőt még azoknak is a javára fog válni, akik most tiltakoznak ellene. Elfogadva a kormány szakértőinek érvelését,

hogy az egész törvényjavaslat (»csak«) 16 ezer ember egzisztenciáját érinti (magyarán ennyi izraelita vallású vagy zsidónak minősített ember fogja állását veszíteni), Ravasz püspök azt emelte ki, hogy a törvényjavaslat nem érinti az egyházak működését. »Az a keresztyén lelkipásztor tehát, aki talán 1919 után tért át és most egyik keresztyén felekezetnek a lelki pásztora ebben a hivatalában holtig megmaradhat« – jelentette ki magabiztosan.

(...) Löw Immánuel el sem ment a szavazásra, Raffay Sándor és Ravasz László, csendestársukkal, Serédi Jusztiniánnal együtt igennel szavazott. Az 1938. évi XV. tc., az első zsidótörvény értelmében a sajtókamarában, az ügyvédi, mérnöki, orvosi kamarában, valamint egyes vállalatok értelmiségi munkaköreiben a zsidók aránya nem haladhatja meg a 20 százalékot.”¹⁴

IDÉZZÜK FEL CSEPREGI ANDRÁS EGYIK ÖSSZEFOGLALÓ GONDOLATÁT: „Az első zsidótörvény a zsidóságot a főszabály szerint vallási alapon határozta meg, azaz zsidó az, aki izraelita vallású. De kivételt is tett, hiszen zsidóként határozta meg azokat is, akik 1919. augusztus 1-je után »keresztelkedtek ki« – így nevezték akkoriban, ha valaki izraelita hitről valamelyik keresztyén felekezet hitére tért át. Zsidónak minősült az is, aki 1919. július 31-e után született, s születésekor az egyik szülője izraelita vallású volt. Ezzel keresztyén gyülekezetek tagjai is a zsidótörvény hatálya alá kerültek. Úgy tűnik, hogy a törvény elfogadása mellett érvelő protestáns püspökök, Ravasz László református és Raffay Sándor evangélikus püspök nem tulajdonítottak nagy jelentőséget a vallási és származási szempontok keveredésének. Raffay mindössze a megkeresztelkedés időpontjának helyes meghatározását vitatta, Ravasz pedig arra használta fel a vita alkalmát, hogy újra elmondja a zsidóságról alkotott – egyébként közismert – véleményét: szerinte a zsidóság »terület, állami szervezet nélkül élő egységes népi közösség, a faj, a hagyomány és a hit szálaival összetartott diaszpóranemzet a nemzeti államok testében.«”¹⁵

¹⁴ KARSAT 2008.

¹⁵ CSEPREGI 2016, 304. o.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Miként ítéljük meg az egyházi képviselők döntését?
- ▶ Mit jelent a megkülönböztetés?
- ▶ Mit jelent a szabadság korlátozása?
- ▶ Beszéljünk a szélsőségeségről és a helytállás kérdéséről!

Szontagh Pál (1820–1904)

Szontagh Pál (Szécsény, 1820. szeptember 11. – Horpács, 1904. június 15.) a főrendiház tagja, képviselőházi alelnök, belső titkos tanácsos, a reformkori Nógrád vármegyei nemesi ellenzék egyik vezetője.

Szontagh István udvari tanácsos és Veres Anna fia. Jogi tanulmányait után jurátus lett, majd Nógrád vármegyében működött mint jegyző és szolgabíró. Az 1847. évi országgyűlésen Libetbánya szabad királyi város által országgyűlési követté választották. 1848-ban fogalmazó lett a bécsi magyar minisztériumban Esterházy Pál herceg első magyar külügyminiszter és ennek államtitkára, Pulszky Ferenc mellett, Henszlmann Imrével együtt. Azzal vádolták, hogy segítette Bem József Bécsből való menekülését és ezért kétévi börtönre ítélték. Olmützben raboskodott.

Kiszabadulása után, 1850-től élt horpácsi birtokán, Madách Imrével való bensőséges barátsága nagy hatással volt Madáchra. Madách Imre több alkalommal megfordult barátja horpácsi birtokán, bízva nagy műveltségében, irodalmi felkészültségében minden művét megmutatta barátjának, és Az ember tragédiája kéziratát is az ő buzdítására küldte meg Arany Jánosnak. Szontagh Pál a Kisfaludy Társaság alapító tagja és lelkes támogatója volt. 1875-ben a következőket írták róla a Pesti Hírlapban: „egyszerű, igénytelen, nemes kristálytisza karakter, nagy műveltséggel párosult hatalmas ítélőtehetség... jöhetnek nagyobbak, geniálisabbak, de tiszteletre és szeretetreméltóbbak aligha, s hozzá hasonlóak pedig éppen nem”. Szontagh Pál halála után birtokát Mikszáth Kálmán vásárolta meg 1904-ben.

Az 1861. évi képviselőválasztáson még eredménytelenül indult. Tisza Kálmán pártjához tartozó képviselőként 1865-ben a Nógrád vármegyei balassagyarmati, 1869-ben a Csanád vármegyei nagylaki, 1872-ben és 1875-ben a Somogy vármegyei tabi kerület választotta országgyűlési

képviselőjéül; mint ilyent, a másik Szontagh Pál Gömör vármegyei képviselőtől való megkülönböztetés érdekében, nógrádi Szontagh Pálnak nevezték.

Tisza Kálmán egyik benső barátja és a balközép vezéralakja volt; nagy szerepe volt a fúzió létrehozásában. 1878-tól fogva egészen 1887-ig ismét a balassagyarmati kerületet képviselte. Két ízben volt (1879-ben és 1881-től 1887-ig) a képviselőház alelnöke volt és mint ilyen, elnyerte a belső titkos tanácsosi méltóságot. 1887-ben a király a főrendiház élethossziglani tagjává nevezte ki. A Kisfaludy Társaságnak alapító tagja és hű látogatója volt.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Beszéljessünk az 1848-as forradalom és szabadságharcról!
- ▶ Szontagh szoros kapcsolatban volt Madách Imrével, ismerte műveit. Beszéljessünk Madách irodalmi műveiről, különösen is *Az ember tragédiájáról*, annak üzenetéről!
- ▶ Izgalmas beszélgetési téma lehet a politika és a felelősségvállalás kérdése is.

1895: 43. tc. a vallás szabad gyakorlatáról (1895)

Ferenc József uralkodó elfogadta az 1895: XLIII. törvénycikket, amely szerint mindenki szabadon követhet bármely vallást. Ettől kezdve a politikai jogok gyakorlása nem függött a vallási hovatartozástól. A jogszabály a felekezetenkívüliséget is elismerte.

Az 1. § kimondta: Mindenki szabadon vallhat és követhet bármely hitet vagy vallást, és azt az ország törvényeinek, valamint a közerkölciség kívánalmainak korlátai között külsőképen is kifejezheti és gyakorolhatja. Senkit sem szabad törvényekbe vagy a közerkölciségbe nem ütköző vallási szertartás gyakorlásában akadályozni, avagy hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kényszeríteni. A 2. § szerint a polgári és politikai jogok gyakorlására való képesség a hitvallástól teljesen független. 3. §: vallási hite vagy egyházi szabályai senkit sem menthetnek föl törvényen alapuló bármely kötelesség teljesítésétől. 4. §: egyházi fenyíték nem alkalmazható senki ellen abból az okból, mivel az illető törvényben rendelt valamely polgári kötelességét teljesítette, vagy törvényben tiltott valamely cselekvést nem vitt véghez, vagy

pedig mivel törvény által engedett polgári jogait szabadon gyakorolta. 5. §: valamely vallásfelekezettől kilépni, vagy valamely vallásfelekezetbe belépni mindenkinek szabad a törvényekben megállapított feltételek alatt. Ez lehetővé tette a felekezeten kívüliség állapotának törvényes elismerését is. 6. §: a latin, a görög és az örmény szertartású katolikus, az evangélikus református, az ágostai hitvallású evangélikus, a görögkeleti szerb és görögkeleti román, valamint az unitárius egyházakra és hívekre – nem különben az izraelitákra vonatkozó törvények és jogszabályok változatlanul fenntartatnak.

A törvény helyébe az Országgyűlés 1990. január 24-i ülésén elfogadott új jogszabály lépett. Ezt a parlament a lelkiismereti és vallásszabadság érvényre juttatása, a mások meggyőződését tiszteletben tartó, a tolerancia elvét megvalósító magatartás elősegítése érdekében, és ennek garanciájaként az egyházak önállóságának biztosítása, az állammal fennálló kapcsolatainak szabályozása céljából – összhangban az Alkotmánnyal, továbbá a Magyar Köztársaság nemzetközi kötelezettségvállalásaival – hozta meg.¹⁶

1895: XLIII. törvénycikk hozta létre a bevett (támogatott), elismert és el nem ismert vallások háromfázisú rendszerét.

Kőrösfői-Kriesch Aladár: Az 1896-i tordai országgyűlés (1896)

¹⁶ *Múlt-kor* 2004.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Mit jelent a szabad vallásgyakorlás?
- ▶ Ma a világ számos pontján vallási hovatartozás alapján üldözik az embereket. Mit gondolunk erről? Mit tehetünk?
- ▶ A szabad vallásgyakorlást alapvető emberi jognak tekintjük, más felekezetet, vallást azonban nem egyszer negatívan megítélünk. Hol a határ?
- ▶ Beszéljessünk a Magyarország Alkotmányában rögzített vallási felekezetek jogi státuszáról és a törvény keletkezésének pro és kontra kérdéseiről!

1945 – A második világháború vége

1945. május 9-én, éjfél után néhány perccel írták alá a hitleri Németország hadserege, a Wehrmacht feltétel nélküli megadásáról szóló nyilatkozatot, ezzel az európai hadszíntéren véget ért a második világháború.

BESZÉLGETÉSHEZ AJÁNLOTT IDÉZETEK:

A soá tragédiája nem „zsidó ügy”, hanem keresztény, egyéni és össz-társadalmi trauma egyaránt.

Dietrich Bonhoeffer: „A kegyelem hirdetésének is megvannak a határai. A kegyelmet nem lehet annak hirdetni, aki nem ismeri fel, nem különbözteti meg, vagy nem vágyik rá... Az a világ, amelynek a kegyelem csupán jó üzletként van odavetve, rá fog unni, és nem csak lábbal tapos a Szentre, hanem azokat is szét fogja tépni, akik azt ráerőltetik.”

Johann Baptist Metz római katolikus teológus: „Meg lehet-e bízni a rémületünkben, a bűnvallomásunkban – amiatti szégyenünkben, hogy Auschwitznak hátat fordítva élünk és imádkoztunk (...) Megbízhatunk-e saját keresztény teológiánkban, abban, hogy végre megtanulta a leckét, hogy most már óvatosan bánik azzal a rejtett antiszemitizmussal, amely nem nyers rasszizmusként veti fel a fejét a teológián belül, (...) azzal az antiszemitizmussal, amely kezdettől fogva lényegileg hozzátartozó kísértésként ólálkodott a keresztény teológia körül? Megváltoztatta-e kereszténységünket, hogy emlékezünk Auschwitzra?”

Valóban Auschwitz utáni egyház vagyunk-e? Vagy ma is olyan keresztények, olyan egyház vagyunk, amilyen tegnap voltunk?”¹⁷

Vojnich Erzsébet: Ima Auschwitz után (2014)

Fabiny Tamásnak az *Imák Auschwitz után*¹⁸ című kiállításához írt imádsága:

Ábrahám, Izsák és Jákób Istene, könnyörülj népeden, amely sírva sír az éjszakában, könny áztatja arcát. Zsákruhát öltenek, rettegés lepi meg őket, minden arcon szégyenpír lesz, mindenki fején kopaszság. Éhségüket nem elégíthetik ki, gyomrukat nem tölthetik meg. Anna Frank és Edith Stein Istene, Némán ülnek a földön Sion leányának vénei, port hintettek a fejükre, megszagatták ruháikat. Földre hajtják fejüket Jeruzsálem szüzei. Szemem könnybe borult, bensőm háborog. A földre roskadtam népem leányainak nyomorúsága miatt. Radnóti Miklós és Ámos Imre Istene, aki látod a munkaszolgálatosok tántorgását, az erőltetett menetet. Egyik vaksin, hernyóként araszolgatván a papíron noteszba ír, másik nyírfakéregre rajzol. Dietrich Bonhoeffer és a Síp utcai boltos Istene, ott vagy-e a tegeli börtöncellában és a Duna partján hajnali szürkületben? Segítesz-e nekünk, hogy megőrizzük a torzóként itt maradt teológiai művet és a parton hagyott pár cipőt? Jézus Krisztus Istene, ugye meghallottad, amint Fiad könnyörgött: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek”? Közben szorongat a kérdés: és ha igenis tudták, mit cselekszenek?!

¹⁷ METZ 2008, 58–59. o.

¹⁸ GALAMBOS 2015, 2. o.

Gáncs Péternek az *Imák Auschwitz után* című¹⁹ kiállításához írt imádsága:

Örökkévaló Istenünk!

Bűnbánattal valljuk, hogy Kain örökösei vagyunk.

Pedig te minket is figyelmeztettél:

„A bűn az ajtó előtt leselkedik, és rád vágyódik, de te uralkodjál rajta!”

De mi nem tudtunk uralkodni rajta, és nem tudtunk uralkodni gyilkos indulatainkon.

Közös Atyánk fiainak és leányainak, testvéreinknek lettünk a gyilkosaivá.

Te ébresztő szeretettel megkérdeztél minket: „Hol van Ábel, a testvéred?!”

De mi pimaszul visszavágtunk: „Nem tudom! Hát őrzője vagyok én a testvéremnek?”

Bocsásd meg vak és cinikus közönyünket, gyávaságunkat!

Szabadító Istenünk!

Szabadíts meg a kaini indulattól és átkos örökségtől!

Hálát adunk, hogy ígéreted és áldásod örökösei lehetünk.

Aki önmagadat áldoztad értünk, és adod ma is nekünk, kérünk: formálj minket felelős testvérekké!

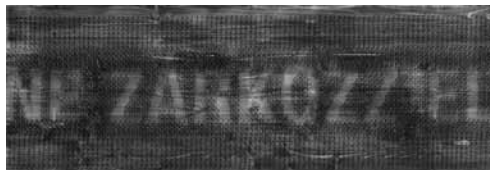
Újjáteremtő Lelked által gyermekeiddé lehetünk, akik bizalommal így szólíthatunk:

Abba, azaz: Atyánk!

Köszönjük, hogy jóval győzhetjük le minden bűn forrását, a gonoszt.

Köszönjük, hogy a teremtett világ és a teremtménytárs őrizőivé lehetünk.

Köszönjük, hogy a bölcsesség, a szeretet és a békeesség Lelkét ajándékozod nekünk. Ámen.

Benczúr Emese: Ne zárkózz el (2014)

¹⁹ Uo. 6. o.

Szabó B. András:²⁰ Auschwitz a 20. század tragédiájának etikai értelemben negatív mélypontja. Tudásunk negatív tudás. Bűn, önpusztítás, terror, magány és halál. Erről a kiindulópontból szólhat meg egy őszinte teológia nyelve. Gyenge nyelvre van szükség, amely a szenvedő emberben látja meg a transzcendenst. A széttört nagy elbeszélés negatívumában átélt katarzisz támasztja fel elbeszélését. Bátor nyelvre van szükség, amely az igazság és a szeretet fogalmában keresi az Istent.

Kertész Imre:²¹ Egy teológust idézek, egy evangélikus lelkészt. Brüge szigetén jártunk, bementünk egy istentiszteletre, és a lelkész azt mondta: »Istennek nincs vallása.« Ez érdekes megközelítés, és szerintem talán így kell hozzáállni. Isten fogalmát nem köthetjük semmiféle valláshoz, vallási fogalomhoz. A kérdés valójában az, hogy univerzális kérdés-e a soa vagy csak két nép, mondjuk a németek és a zsidók belharca. Ha univerzálisnak tekintjük, akkor hatalmasat léptünk előre. Mert ha Auschwitz univerzálissá válik Európa számára, akkor tényleg az emberi alkotóerőkhöz fordulunk, mert a negatívot pozitívvá változtathatjuk.

Vojnich Erzsébet: Európa (2002)

²⁰ SZABÓ 2005, 7. o.

²¹ GALAMBOS 2009, 53. o.

KÉRDÉSEK, FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

- ▶ A fenti idézeteken túl beszéljünk azokról az emberekről, akik példát mutattak arra, hogy miként lehetett emberségesen eljárni a holokauszt idején! Példák:
- ▶ Szehlo Gábor
- ▶ Keken András
- ▶ Remete László

1945 – A szovjet bevonulás Magyarországra

A téma ismertetéséhez Tarján M. Tamás írását idézzük:²²

Magyarország területén a második világháború utolsó évében zajlottak harci cselekmények: 1944. augusztus 23-án Románia sikeresen kiugrott a háborúból, és nehéz helyzetbe hozta a visszavonuló német és a Kárpátok vonalánál (az ún. Árpád-vonalon) felállt magyar csapatokat, mert az előretörő második ukrán front, dél felől kerülve meg a védelmi állásokat, bejutott Erdélybe.

A szovjet csapatok október 11-én bevonultak Kolozsvárra, nyolc nappal később pedig már győztesen fejezték be a németek ellen vívott debreceni tankcsatát. Eközben Horthy Miklós kormányzó Budapesten megpróbálkozott a románokhoz hasonlóan a háborúból való kiugrással, de október 15-i kísérlete megbukott egyes tisztek ellenállásán, másrészt a németek időben ártalmatlanították az összeesküvés fő szervezőit (pl. ifj. Horthy Miklóst és Bakay Szilárdot is elrabolták).

Bár egy magyar küldöttség Moszkvában előzetes fegyverszüneti feltételeket fogadott el október 12-én, és később Debrecenben létrejött a szövetségesek oldalán az Ideiglenes Nemzetgyűlés (1944. december 21.), Magyarország nyugati részén Horthy október 17-i lemondása után a Szálasi Ferenc vezette hungaristák kerültek hatalomra, akik folytatták a háborút a nácik oldalán. A Jugoszlávia és Erdély felől előrenyomuló Vörös Hadsereg novemberben elérte a Duna vonalát, valamint a fővárost, amely 1945. február 12-én, 51 napos ostrom után, rommá lőtt állapotban került szovjet kézre.

Budapest ostroma volt a háború magyarországi szakaszának legpusztítóbb eseménye, melyet joggal „második Sztálingrádnak” titulál-

²² TARJÁN b.

tak. A magyar főváros bevétele után a Dunán átkelő szovjet csapatok előrenyomulását már csak a fehérvári kétségbeesett német ellentámadás (1945. február 13.) és a Nagybajom környékén elnyúló harcok akadályozták, a frontvonal áprilisra túlhaladt az országon, azonban ez valószínűleg nem 4-én, hanem legalább egy héttel később történt meg, Nemesmedves falu térségében.

A második világháború harci cselekményei mintegy hét hónapon keresztül zajlottak hazánkban, a bombázások, szárazföldi csaták és a Budapestet romba döntő borzalmas ostrom becslések szerint a nemzeti vagyon negyven százalékát semmisítették meg. Máiig zajlanak viták arról, hogy a szovjetek erőszakoskodással, málenkij robottal kísért bevonulása mennyiben tekinthető felszabadításnak, különösen úgy, hogy a Vörös Hadsereg itt tartózkodása előkészítette a talajt a kommunista hatalomátvételhez.

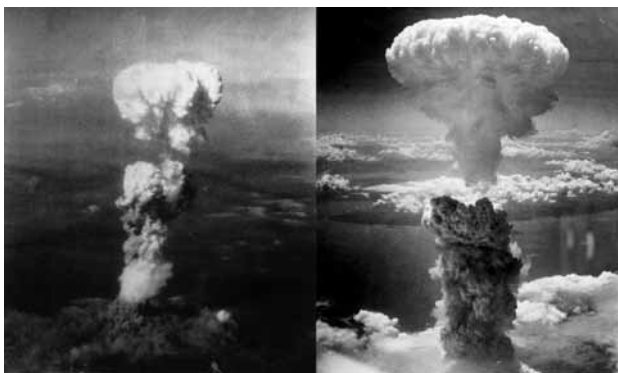
KÉRDÉSEK, FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

Beszélgessünk a második világháború utáni időszakról!

Ajánlott videó (Magyarország szovjetizálása): <https://youtu.be/MV5yL-HBclY>

- ▶ Mit jelentett az egyházüldözés?
- ▶ Mit jelent a szabad vallásgyakorlás?
- ▶ Mit jelent a hitért való kiállás?

1945 – Az atomkorszak kezdete

1945. augusztus 6. Hirosima japán város felett felrobban az amerikai Enola Gay B-29 bombázóról ledobott „Little Boy” nevű, minden eddiginél szörnyűbb tömegpusztító fegyver. Ez az „atomkor” kezdete.

„A történelem során egyetlen katonai csapás sem változtatta meg annyira az emberiség sorsát, mint a két atombomba bevetése. Hiszen 1945-ig a fegyverkezés fejlesztése mindig ugrásszerűen megnövelte a következő háború áldozatainak számát. Napóleon 1805–1815 közötti hadjárataiban több mint 775 ezer katona halt meg, az első világháborúban 17 millió, a második világháborúban pedig már 60 millió. Az atombomba azonban véget vetett a halálos spirálnak. Az új nukleáris fegyverek kozmikus megsemmisítő ereje túlnyomórészt békés rendezésre kényszerítette a második világháború utáni szuperhatalmakat. Vitájakat nem harmadik világháború, hanem hidegháború követte, amely voltaképpen hosszú béke volt. Az egész emberiség pusztulásának veszélye visszariasztotta az amerikaiakat és a szovjeteket a nukleáris fegyverek használatától. Ez is Hirosima öröksége.”²³

A Manhattan-program keretében a Chicagói Egyetem sportpályája alatt megépített atomreaktorban 1942. december 2-án végezték a világ első irányított nukleáris láncreakcióját. Az első atomreaktornak még sem sugárzásvédelme, sem hűtőrendszere nem volt, a neutronok túlszorodása esetén a reaktor leállítását mindössze egy a szerkezet tetején álló fejszés ember biztosította.

²³ NÉMETH 2015, 76. o.

A feldolgozáshoz Göbolyós N. László A rettegés időszámításának kezdete című összefoglalóját ajánljuk (részletek):

„A harcban bevetett első atombomba, amely a II. világháborús angol-szász szövetségesek és a náci Németország között »fegyverkezési hajszából« született nem utolsósorban több hazájából menekült magyar tudós, Szilárd Leó, Teller Ede, Wigner Jenő, Hevesy György és Neumann János közreműködésével, (Hitlerék az utolsó pillanatig reménykedtek abban, hogy sikerül előállítaniuk a »csodafegyvert«) 64,1 kg 82,7%-ra dúsított uránt tartalmazott, rombolóereje 15 000 tonna TNT-nek felelt meg. A helyi idő szerint reggel 8.15-kor bekövetkezett kataklizma Hirosima 70 ezer lakosának azonnali halálát okozta, és legalább ugyanennyien haltak meg a későbbiek során vagy a robbanás idején elszenvedett égési sérülésektől vagy a radioaktív sugárzásoktól. A pusztítást még nagyobbá tette, hogy a város szinte valamennyi orvosa és egészségügyi dolgozója meghalt a robbanás idején, mert Hirosima nagyobb kórházai épp a legsúlyosabb károkat szenvedő belvárosban voltak.”

Három nappal később hasonló támadás áldozata lett Nagaszaki, itt 80 ezren haltak meg az atomrobbanás pillanatában és további 75 ezren váltak később a nukleáris támadás áldozataivá.

A japán nyelvben új kifejezés született a két atomtámadás túlélőire: „hibakusa”, ami annyit jelent „robbanás áldozata”. A japán kormány tavaly 201 779 élő „hibakusát” tartott számon, míg az 1945 után elhunytak listáját a két város emlékműve őrzi. Egyetlen emberről tud a világ, akit Tokió „kettős hibakusának” ismert el. A Nagaszaki illetőségű Jama-gucsi Cutomu ugyanis éppen Hirosimában tartózkodott 1945. augusztus 6-án, túlélte a robbanást, és sebesülten is visszatért Nagaszakiba. Csodával határos megmenekülését csak 2009-ben ismerték el, egy évvel azelőtt, hogy 93 éves korában gyomorrákban meghalt.

Ugyancsak Hirosima és Nagaszaki tragédiája nyomán vált ismertté a robbanás hipocentrumát jelölő angol kifejezés, a „ground zero”, amely a mai nemzedékeknek inkább a 2001. szeptember 11-i New York-i terror-támadás központját, az összeomlott ikertornyok helyét jelenti.

Az atombomba bevetését az amerikai vezetés azzal indokolta, hogy az 1945. július 26-án – két és fél hónappal a náci Németország legyőzése után – Potsdamban kiadott nyilatkozatra, amelyben Japánt azonnali és feltétel nélküli megadásra szólították fel, Tokió még csak nem is rea-

gált. Harry S. Truman elnök ezután rendelte el az atomtámadást. Bár Hirosimában jelentős, 3500 fős helyőrség állomásozott, az áldozatok túlnyomó többsége civil volt. A Nagaszaki elleni atomtámadást követően augusztus 15-én Japán bejelentette kapitulációját, szeptember 2-án pedig alá is írták a megadásról szóló nyilatkozatot, ami a második világháború végét jelentette. Az azóta eltelt 69 év során sem sikerült azonban sem történészeknek, sem katonai szakértőknek egyértelmű érveléssel alátámasztani az atomfegyver bevetésének és a vele járó iszonyú véráldozat szükségességét. Maga Truman 1955-ben megjelent memoárjában azzal próbálta indokolni döntését, hogy ha nincs a két atomtámadás, akkor a novemberre tervezett Japán elleni invázió legalább félmillió amerikai katona életébe került volna, nem is szólva a fanatizált japán katonák áldozatáról. (Tudunk olyan Csendes-óceáni japán helyőrségről, amelynek néhány túlélője még hosszú évekig „védte” állását, mert nem értesült a háború végétől). Sokkal inkább tekinthető az atombomba bevetése a „pszichológiai hadviselés” részének, amely nem csupán Japánnak, hanem már az akkor még szövetséges, de hamarosan fő ellenségévé vált Szovjetunióknak szólt. Nem telt bele egy évtized és a világ a két nukleáris superhatalom közötti életveszélyes egyensúly foglyává vált.

Hirosima és Nagaszaki azóta is az atomfegyverkezés elleni küzdelem szimbóluma.

IDÉZETEK:

„Tudtuk, hogy a világ nem lesz ugyanolyan többé. Néhányan nevettek, néhányan sírtak, a legtöbben csöndben maradtak. Eszembe jutott egy sor a hindu Bhagavad-Gitából: Visnu meg akarja győzni a Herceget, hogy tegye a kötelességét, és hogy lenyűgözze, teljes fegyverzetben mondja neki: »Most én lettem a halál, a világok pusztítója«. Azt hiszem, valamilyen formában mind ezt gondoltuk.” (Robert Oppenheimer fizikus, a Manhattan-terv igazgatója)

„A nukleáris láncreakció felfedezése semmivel sem kell, hogy közelebb vigye az emberiséget a pusztuláshoz, mint a gyufa feltalálása.” (Albert Einstein)

„A fegyverkezés történetében még nem akard példa olyan, méreteiben és közvetlen hatásában egyaránt hatalmas vívmányra, amilyen az atombomba volt.” (Leslie R. Groves, a hadsereg részéről az atomprogram felelőse)

„A fizikusok legtöbbször tisztában volt vele, hogy a maghasadásból eredő nukleáris energiát elvben fel lehet használni akár békés célokra, akár félelmetes szuperfegyverek létrehozására.” (Leslie R. Groves, a hadsereg részéről az atomprogram felelőse)

„Az eljövendő nemzedékek, amelyek csodálattal tekintenek majd vissza a 20. század nagy vívmányára, az atomenergia felfedezésére, bizonyára átkozni fogják a napot, amikor az emberi értelemnek ezt a művét szörnyű pusztító fegyver létrehozásának szolgálatába állították.” (Leslie R. Groves, a hadsereg részéről az atomprogram felelőse)

„Én lettem a halál, a világok pusztítója.” (Robert Oppenheimer, az atombomba atyja)

„Egyesek Einsteint vádolták az atombomba létrehozása miatt, mint-hogy ő fedezte fel a tömeg és az energia közötti kapcsolatot. Olyan ez, mintha Newtont okolnánk a repülőgépek lezuhanása miatt, hiszen ő fedezte fel a gravitáció törvényét.” (Stephen Hawking)

„Szűnni nem akaró ámulat fog el, ha arra gondolok, hogy néhány irkafirka egy táblán vagy papírlapon az egész emberiség sorsát megváltoztathatja.” (Stanislaw Ulam matematikus, a Manhattan terv megvalósításában Teller Ede kutatócsoportjában dolgozott)

„Halál rejtőzött mindenütt, de ez valamilyen más halál volt. Új maszkokat viselt, korábban ismeretlen külsőt öltött.” (Szvetlana Alekszijejics: *Csernobili ima*)

KÉRDÉSEK, FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

- ▶ Videó: https://youtu.be/2Pxx4zy_SQw
- ▶ Az e kötet ifjúsági fejezetében olvasható Réz-Nagy Zoltán sorozatának nyolcadik, energiaválságról szóló alkalma hasznos információkat nyújt a téma feldolgozáshoz.
- ▶ Az antropocén egy javasolt új földtörténeti kor, melynek kezdetét az emberi tevékenység a Föld ökoszisztémáira gyakorolt jelentős és globális hatása határozná meg. 2015 januárjában a nemzetközi antropocén munkacsoport 38 tagjából 26 által kiadott tanulmány azt javasolta, hogy az új időszak kezdetét az atomkorszak kezdetére, a Trinity (nukleáris teszt) 1945. július 16-i időpontjára tegyék.
- ▶ Beszélgessünk az atomkorszakról, hogy mit jelent, hogy az ember képes tömegpusztító fegyverrel az egész Földet elpusztítani!
- ▶ Beszélgessünk a maghasadás pozitív és negatív felhasználási lehetőségéről! Mit jelent, hogy egy találmány egyszerre tud jót és rosszat is okozni?
- ▶ A háború etikája – létezik etikus háború? Keresztényként miként viszonyulunk a háborúhoz? Harcolhat-e egy keresztény?
- ▶ Beszélgessünk arról, hogy miként viszonyulunk a „hagyományos háborúhoz” és a kiberháborúhoz? Háborúnak tekintjük azt a számkra szinte láthatatlan, ugyanakkor a világban igencsak megtapasztalható realitást, hogy a javak igazságtalan elosztása, a kapzsiság és a kizsákmányolás miatt emberek éheznek és halnak éhen nap mint nap?

AJÁNLOTT OLVASMÁNY:

Szvetlana Alekszijejics: *Csernobili ima*

Zrínyi Miklós és Vitnyédi István

Zrínyi Miklós (1620 – 1664) gróf, horvát bán, Zala és Somogy vármegyék örökös főispánja, nagybirtokos főnemes, költő, hadvezér és politikus, hadtudós.

Az Oszmán Birodalom elleni harcot összefogással, *nemzeti párt* szervezésével kívánta elérni. 1663–64-ben nagy hadi sikereket aratott, azonban a bécsi udvar veszni hagyta sikereit és békét kötött a szultánnal. Zrínyi bizalma ekkor megrendült a Habsburgok iránt, azonban politikai fellépését 1664-ben, egy Csáktornya melletti vadászaton be-

következett váratlan halála megakadályozta. Főbb művei: *Mátyás király életéről való elmélkedések*, *Szigeti veszedelem*, *Az török áfium ellen való orvosság*.

Jan Thomas: Zrínyi Miklós, (1662-1663)

Jelmondata: *Sors bona, nihil aliud* (Jó szerencse, semmi más.)

A magyar barokk kiemelkedő alakja. Író, politikus és hadvezér. Ő magát elsősorban katonának tartotta, az irodalommal csak mellékesen, a törökkel való csaták szünetében foglalkozott.

1620-ban született, Csáktornyán. Nagybirtokosi család, szülei nagyhatalmú arisztokraták. Apja korán meghalt, végrendeletében fiai nevelését a királyra és Pázmány Péterre bízta. Zrínyi Habsburg-hű és mélyen vallásos katolikus nevelésben részesült. Iskolái: grazi jezsuiták iskolája, majd a bécsi és nagyszombati egyetem.

1636-ban Itáliában 8 hónapos tanulmányi úton járt (Róma, Velence, Firenze, Nápoly).

1646-ban feleségül vette Draskovich Mária Eusébiát. Ebben az évben tábornokká nevezik ki, 1647-ben pedig horvát bán lesz. Első feleségének

korai halála miatt, 1652-ben újra megnősül, második felesége a bécsi származású Löbl Mária Zsófia.

Az 50-es években egyre inkább ráébredt arra, hogy saját céljai és a magyarság érdekei ellentétben állnak a királyi udvar politikájával. Elképzelései között szerepel a szabad királyválasztáson alapuló független királyság megteremtése.

1655-ben a bécsi udvar megakadályozta, hogy Zrínyit nádorrá nevezék ki. Zrínyi ekkor már sejti, hogy a Török Birodalom nagyszabású hadjáratra készül hazánk ellen. Ekkor írja meg híres röpiratát, *A török áfium ellen való orvosságot*. 1663-ban Zrínyi lesz a magyarországi hadak fővezére, miután a Montecuccoli vezetése alatt álló királyi sereg nem tudta megállítani a Bécs felé irányuló offenzívát. De miután megakadályozta az előrenyomulást, azonnal le is váltják fővezéri posztjáról.

Zrínyi erőteljesebb szervezkedésbe kezdett az udvarpolitika ellen, de 1664. november 8-án tragikus körülmények között meghalt. Csáktornya mellett, vadászat közben egy felbőszült vadkan áldozata lett.

SZIGETI VESZEDELEM

A költő dédapjának, a szigetvári hősnek 1566-os várvédelmét dolgozta fel. A legendássá vált ostromot a törökök és a magyarok világméretű harcának sorsdöntő cselekményeként ábrázolta, ezzel a témát eposzi magaslatra emelte.

A magyarság múltbeli sikerei – honfoglalás, harci erények, szent királyok – mind Isten ajándékai. A magyarok hálátlanok voltak, bűnökbe merültek, elárulták Istent. A mindenható ezért büntetést mér a nemzetre. Mihály arkangyalt a pokolba küldi, hogy Alectóval, egy haragos fúriával térjen vissza, akinek feladata, hogy gerjessze fel a gyűlöletet a magyarok ellen. Szulimán roppant hadának megindulása a feudális anarchia nemzetvesztő vétkeinek megbosszulása.

Zrínyi azonban más, mint a magyar urak. A fészület előtt térdeplő hős „Athleta Christi”, azaz Krisztus katonája, akit Isten mártíromsággal tisztel meg. Előrevetődik a vár eleste és Szigetvár mint a szilárd egység, hősiesség és erkölcsi emelkedettség képeként jelenik meg.

Zrínyi szöveget intéz katonáihoz, célja a meggyőzés: nem lehetetlen legyőzni Szulimánt. Harcuk céljának erkölcsi magasabbrendűsége erősíti a hősi halál vállalását.

A seregszemle megmutatja, hogy a védősereg kiváló harcosokból

áll. Kapcsolatuk kölcsönös szereteten és megbecsülésen alapul. Ez az egység és erkölcsi fölény fokozatosan megtöri az óriási létszámú, de aljas érdekből harcoló, belső viszályoktól gyengülő török sereget.

A szigetiek győzelmét egy sorsdöntő véletlen akadályozza meg. A törökök elfogják a védők postagalambját. Az üzenetből kiderül, hogy alig ötszázan maradtak és több rohamot nem tudnak kiállni.

Az utolsó támadásban a pokolbeli szörnyetegek és angyali légiók is becsatlakoznak. A lángoló várból kitörő Zrínyi és harcosai oroszlánként küzdenek, de elesnek, viszont a főhősnek sikerül megölni a menekülni készülő szultánt. Ezzel megszabadítva az országot legveszedelmesebb ellenségétől. Önmagával és vitézeivel távolról janicsárok golyói végeznek. A megdicsőült, keresztény vértanút és a hősokeket Gábrriel arkangyal vezetésével angyali sereg viszi Isten színe elé.

VITNYÉDY ISTVÁN (1612–1670)

1612. dec. 20-án született Sárváron. Egy ideig gr. Nádasdy Pál titkára volt, míg 1636. ügyvéd lett Sopronban, ahol 1638. városi jegyzővé, 1646. a város követévé választották. 1647-ben Sopron megye főadó-

szedője lett. 1655-ben őt küldték a megye követéül az országgyűlésbe. Bizalmas embere volt a költő Zrínyi Miklósnak. Részt vett a Wesselényi-féle összeesküvésben. A pozsonyi delegatum judicium elé idézett pro-

testáns lelkészek elleni vád alapjául két, állítólag általa írott levél szolgált. Protestáns iskolákat bőkezűen segítéyzett, így tekintélyes összeggel járult az eperjesi főiskola felépítéséhez. Diákokat pártolt, állandóan voltak általa patronált hallgatók külföldi egyetemeken. 1670. febr. 13-án hunyt el.

Munkája: *Vitnyédi István levelei* 1652–1664. Adalékul a XVII. század politikai s erkölcsi történetéhez. Közli Fabó András. Pest, 1871. Két kötet. (M. Történelmi Tár XV., XVI. k. Szerző életrajzával.)²⁴

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Miként viszonyulunk a barokk korhoz?
- ▶ Számos irodalmi műben előkerül az *Athleta Christi*, azaz *Krisztus katonája* szemlélet. Mit jelent ez? Helyes-e ez a szemlélet egy háborúban?
- ▶ Beszélgessünk a kereszténység és az iszlám kapcsolatáról, különbözőségéről!
- ▶ Vitnyédi támogatta a diákok tanulmányait, továbbá az eperjesi iskola megalapítását. Mit jelent ma az adakozás? Mennyire tartjuk fontosnak a tanulmányok támogatását?

Kis János

Kis János (Rábaszentandrás, 1770. szeptember 22. – Sopron, 1846. február 19.) evangélikus lelkész, a Dunántúli evangélikus egyházkerület szuperintendense 1812-től haláláig, költő, műfordító, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

„Az ember azzal halad felül minden oktan állatok, hogy magát tökéletesitheti s szüntelen értelmesebbé s jobbá teheti. Tsupán saját tapasztalása és nyomozódása által pedig e részben tsak igen lassan haladhatna elő sőt sokszor hijában vesztegetné idejét, ha mások tapasztalásait s oktatásait is hasznára nem fordítaná, s hol találhatná az ilyen oktatást nagyobb mértékben s jobban, mint a könyvekben?”²⁵ (Kis János)

Szülei, Kis Sándor és Pálfi Judit a Festetics grófi család jobbágyai voltak. Gyermekkorában sokat betegeskedett, ezért tízéves koráig

²⁴ SZINNYEI.

²⁵ *Tudományos Gyűjtemény* 1829, 105. o.

otthon nevelkedett, anyjától a vallás elemeit és olvasást, apjától egy kis írást is tanult. Ezután a téti, majd a vadosfai iskolába járt egy-egy telet. A malomsoki pap és a vadosfai tanító javaslatára 1782 novemberében beadták a soproni evangélikus líceumba, ahol Farkas Ádám igazgató a III. (nyelvtani) osztályba vette fel, és Kis kilenc év alatt a szokott tanfolyamot elvégezte.

Bár szegény szülők gyermeke volt, nem látott szükségét soha, mert szülei gondoskodtak élelmezéséről, később pedig mint tansegédet, a tehetősebb növendékek szülei látatták el, de még a konventtől is nyert némi segélypénzt. Tanítói közül Nagy-Mesterházy János, az őt könyvekkel segítő Vietorisz Jonathán, a klasszika literatúrát magyarázó Schwartner Márton voltak rá hatással; azon kívül Németh László iskolatársával való barátkozása, akivel együtt a görög, francia, olasz, spanyol és angol nyelvekben gyakorolták magukat, míg Gamaufnál, a soproni prédikátornál, a hébert tanulta.

1789-től a Jénából haza tért Raics Péter könyvtára nyitott alkalmat a buzgó barátoknak ismereteik gyarapítására. A magyar irodalom bővebb megismerése végett Péczeli Józsefhez fordult, akihez 1790. február 2-án írta: *»Minden igyekezetem arra czéloz, hogy édes hazánk boldogságának előbbvitelében valaha mennél hathatósabban munkálkodhassam.«* Péczeli tanácsa szerint folytatta a magyar irodalom régi és új termékei olvasását és az irodalmi munkálkodást.

1790-ben legjobb barátja, Németh László társaságában megalapította a Soproni Magyar Társaságot, az első magyar diákönképzőkört, amely egészen az 1848 szabadságharcig virágzott. Első munkájáért (1791) írói díjat kapott Bécsből Görög Demetertől, midőn az országot több irányban bejárván, több jeles íróval és tudóssal személyesen megismerkedett. További tudományos kiképzésére négy német egyetem látogatását tervezte és szeptember 18-án indult külföldre; Göttingenben Planck és Eichhorn, Gatterer, Schlözer, Spittler, Heeren, Kaestner,

Heyne, Blumenbach, Lichtenberg, Feder, Bürger és Bouterweck, 1792 őszétől Jénában Paulus, Schütz, Reinhold és Schiller alatt az összes tudományokból hallgatott előadásokat.

1793 őszén hazatérve báró Prónay László házánál lett nevelő; azután a győri ágostai evangélikus iskolában tanított. 1796 márciusában pappá szentelték és a nagybaráti egyházközségben lépett hivatalba. 1799-ben Kővágóörsre, 1802-ben Nemesdömölkre, 1808-ban Sopronba hívták meg lelkésznek. 1812. június 23-án a Dunántúli Evangélikus Egyházkerület püspökévé választották meg. Szuperintendensi minőségében többször összeütközésbe került a kormányzattal, mivel írásban lépett fel a protestánsokat érintő megszorítások ellen, ugyanakkor ezzel párhuzamosan alárendeltjeinek a királyi parancsok iránti engedelmességet írta elő.

1822. augusztus 2-án I. Ferenc királytól nemesi rangot kapott. 1828-ban József nádor meghívta a felállítandó akadémia szabályai kidolgozásával megbízott testületbe. Az akadémia megalakulásakor 1830. november 17-én rendes taggá választották meg a történeti osztályban. 1840-ben királyi tanácsossá nevezték ki. 1842. január 22-én a Kisfaludy Társaság tagjai közé vette fel.

1844-ben Bécsben volt látogatóban Lajos fiával és ekkor súlyos kole-rából gyógyult fel, melynek huzamosabb ideig érezte utóhatását. Ezen állapotában intézte a Kisfaludy Társasághoz *Bucsúját író társaitól*, mely a költőnek csakugyan hatyúéneke lett. 1846 elején életereje fogyott. Elhunyt 1846. február 19-én. A Kisfaludy Társaságban 1848. február 6-án Toldy Ferenc tartott fölötte emlékbeszédet.

Kazinczy Ferencsel folytatott levelezése végigkísérte életét, a nyelv-újítással kapcsolatban Kazinczy álláspontjával értett egyet. Költői munkásságát ma kevésbé tartják jelentősnek, mint saját korában, ugyanakkor elismerik a magyar irodalom polgárosulásában játszott szerepét. Nevét Berzsenyi Dániel felfedezőjeként tartják számon.

KÉT VALLÁSOS KÖLTEMÉNY KIS JÁNOSTÓL:

Vasárnap reggel

Te, kit menny, föld, napok, s holdak magasztalnak,
S áld nyelve számtalan embernek s angyalnak,
Kire a józan bölcs, hív gyermek módjára,

Jó s bal sorsban úgy néz, mint kegyes atyjára,
Fő lélek kit eszünk hisz véghetetlennek,
S áhítatosságunk vall s nevez istennek,
Dicsőségedre van ez a nap szentelve,
Halld meg a mit rebeg gyarló fiad nyelve,
Kedveld hozzád vonszó kegyes indulatját,
Mellyel oltárodra viszi áldozatját,
Méltóztasd, teremtóm s atyám, tetszésedre,
A mit forró szívem tesz tiszteletedre;
A mit emberi mód szerint beszél veled,
Veled, ki legbelsőbb titkát kikémleled.
Sokakat elámít tévelygés bűbája:
Add, ragyogjon nekünk igazság fáklója.
Sokan csak kényeken járnak s veszélyt érnek:
Égi bölcseséget adj nekünk vezérnek.
Ezreket megkábit a vétkek hagymázza:
Add, hogy lelkeinket jámborság ruházza.
Csak ez tesz boldoggá, csak ez ad érdemet;
Oh ékesítsd vele az emberi nemet!
Szent békeség legyen a föld tulajdona,
Kiki mást úgy nézzen, mint rokont rokona,
S minthogy vakság által az üldözés terjed,
S abból országokat felgyújtó tűz gerjed,
Add, hogy az ész legyen mindennek szemfénye,
S hit, szeretet, remény, s tűrés szent törvénye. –
Pihen most a munkás terhes aggodalom,
Napodat szentebbé teszi a nyugalom.
Harangok harsognak. Milliomok szíve
Imád téged ki vagy ember legjobb híve,
Áldd meg mindnyájokat. Tessék imádságok;
Hív fogadást tegyen áhítatosságok.
Szoktasd őket nézni igazság fényébe,
S vidd bé a tornából a szentek szentébe.
S midőn mindnyájunknak lefoly végső óránk,
Tekints, oh szent atyánk, irgalmas szemmel ránk.

Estve

Vége van a csendes nyugalom napjának,
Mellyet hitünk szentelt a menny s föld urának:
Az éj setét fátyolt von a föld színére,
S néma hallgatás száll élők seregére.
De ámbár a napfény nem ragyog szemünknek,
A szent vallás most is tündöklük lelkünknek;
Világával a bú felhőit oszlatja,
S tökéletességre int kegyes szózatja.
Áldással, szent atyánk, ki így felemeltél
A porból, s számunkra illy vezért rendeltél,
Melly égi rózsákat hint éltünk utjára,
S mosolygó angyalként kísér nagy céljára.
Oh szentül fogadom, lelkem barátjának
Tartom ezt, s örömet engedel szavának!
Ez, csak ez emel itt igaz méltóságra,
Ez, csak ez nyit útát utóbb mennyországra.
A természet minden bimbót szépen kifejt,
Minden csir magában tehetségeket rejt:
Hát én első szülött, a földnek remeke,
Tökéletességre én ne siessek-e?
Nemde te, legfőbb Jó, mikor teremtettél,
Halhatatlanságnak részesévé tettél?
S lelkemnek a földet csupán szállásává
Aadtad, hogy neveljen angyalok társává?
Mikép nyughatnék meg lelkiesméretem,
Ha elfelejteném miért van életem?
Mint tarthatnék számot atyai kedvedre,
Ha csak a test rabja lennék ellenedre?
Áldná-e valaki holtomban nevemet,
Ha rest napszámosként tenném csak tisztemet?
Béfogadhatna-e angyalok hazája,
Ha szép tétek által nem tennék szert rája?
Repül jaj! s hirtelen eltűnik életünk,
Mint szózatunk hangja, midőn beszélgetünk,
S ha egyszer a múltak örvénye temeti

A gyors időt, senki vissza nem kérheti.
Atyám, add értenem, hogy itt csak bujdosom,
Hogy itt nincs s nem lehet maradó városom,
Hogy a virtus éltem igaz dicsósége,
S ama jobb világban az lesz nyeresége!

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

Kis János *Poetai munkái* megtalálhatók az interneten: <http://mek.oszk.hu/06000/06082/06082.htm>

A Kis János irodalmi munkásságáról szóló újabb írások meglehetősen kritikusan viszonyulnak a művekhez, mára leginkább elavultnak tekintik őket. A fenti két vers alapján mit gondolunk erről? Mitől időtálló és mitől mulandó egy-egy művészeti alkotás? Szükséges, hogy a művészet „kiállja az idő próbáját”, vagy lehet olyan mű is jó, mely leginkább az adott kornak szól? (Mindezekhez ne felejtjük el, számos remekművet épp akkor nem értékelték, amikor készültek – gondoljunk például Vincent van Gogh, Csontváry Kosztka Tivadar vagy Franz Kafka életére és művészetére, melyek mostanra a művészeti kánon örök darabjainak számítanak...)

Egyházunk a kulturális étellel való együttműködésben a múltban és a jelenben is számos ponton mutat kölcsönösséget. A művészet hat(hat) az egyházra és az egyház hat(hat) a kultúrára. Gyűjtsünk össze olyan régi és kortárs műveket, melyek alátámasztják ezt. Beszéljünk róla, hogy kinek mit jelentenek ezek! Itt érdemes kitérni a vallásos giccs kérdésre, mely éppen az építő közeledés egyik akadályja.

Reményik Sándor

Reményik Sándor (Kolozsvár, 1890. augusztus 30. – Kolozsvár, 1941. október 24.) költő, a két világháború közötti erdélyi magyar líra kiemelkedő alakja.

Ez az alkalom nem életrajzra, hanem a verseken keresztüli prédikáció és imádság lehetőségére hívja fel a figyelmet. Alábbiakban összegyűjtöttünk néhány vallásos verset Reményik Sándortól,²⁶ melyek segítségével a beszélgetést a versek üzenetei alapján tarthatjuk meg.

²⁶ DAVID 2012.

Amennyiben lehetséges, akkor az alkalmat megelőző találkozáskor osszuk ki a résztvevőknek a verseket, hogy ki-ki egy-egy alkotást fel tudjon olvasni, valamint kérjük meg, hogy ő mondjon először néhány szót arról, hogy mit jelentett neki az adott líra.

AJÁNLOTT VERSEK:

Kegyelem

Először sírsz.
Azután átkozódsz.
Aztán imádkozol.
Aztán megfeszíted
Kőrömszakadtig maradék-erőd.
Akarsz, egetostromló akarattal –
S a lehetetlenség konok falán
Zúzod véresre koponyád.
Azután elalélsz.
S ha újra eszmélsz, mindent újra kezdesz.
Utoljára is tompa kábulattal,
Szótalanul, gondolattalanul
Mondod magadnak: mindegy, mindhiába:
A bűn, a betegség, a nyomorúság,
A mindennapi szörnyű szürkeség
Tömlöcéből nincsen, nincsen menekvés!
S akkor – magától – megnyílik az ég,
Mely nem tárult ki átokra, imára,
Erő, akarat, kétségbeesés,
Bűnbánat – hasztalanul ostromolták.
Akkor megnyílik magától az ég,
S egy pici csillag sétál szembe veled,
S olyan közel jön, szépen mosolyogva,
Hogy azt hiszed: a tenyeredbe hull.
Akkor – magától – szűnik a vihar,
Akkor – magától – minden elcsitul,

Akkor – magától – éled a remény.
Álomfáidnak minden aranyágán
Csak úgy magától – friss gyümölcs terem.
Ez a *magától*: ez a Kegyelem.

Az én békességem

Ha eljönne a Csoda könnyű szárnyon,
S szívembe egyszer az a béke szállna,
Amelyre szörnyű szomjúsággal vágyom: –
Előbb elzárnám a láda fiába.
Tűnődve rajta, hogy ez hogy esett,
Trónolnék vele a világ felett.
Nagy-óvatosan körültapogatnám:
Hogy hát igazán, igazán nem álom?
Nem riasztja el első mozdulásom?
De aztán végigvinném a világon:
Testvér, testvérem, rokonom, barátom,
Itt, itt a béke, itt van aranytálon!
Itt, itt van mindennek a megoldása,
Szűnjön szívetek szünetlen sírása!
És elrendeznék mindent olyan szépen:
Nem volna sokkal szebb az üdvösségben.

Gyógyíts meg!

Én Istenem, gyógyíts meg engemet!
Nézd: elszárad a fám
A testem-lelkem fája...
De épek még a gyökerek talán.
A tompa, tunya tespedés alatt,
Gyökereimben: érzem magamat,
És ott zsong millió melódiám.
Én Istenem, gyógyíts meg engemet!
Hiszen – nem is éltem igazában.
Csak úgy éltem, mint lepke a bábban,
Csak úgy éltem, mint árnyék a fényben:
Rólam gondolt roppant gondolatod
Torz árnyékaképpen.

Egy kóbor szellő néha-néha
Valami balzsam illatot hozott.
Akkor megéreztem: ez az élet,
S megéreztem a Te közelléted, –
S maradtam mégis torz és átkozott.
Én Istenem, gyógyíts meg engemet.
Én szeretni és adni akarok:
Egy harmatcseppért is – tengereket.
S most tengereket látok felém jönni,
És nem maradt egy könnyem – megköszönni.

Emmaus felé

Árkosy Lajosnénak

A harangok oly kábítóan zúgtak,
A nép oly kábítóan feketéllett.
Baldachin alatt a Szentség haladt...
Jeruzsálem! – gondoltam azalatt –
S gondoltam: inkább Emmausba térek.
Emmausra most száll az alkonyat,
S a távol hegyek olyan csoda-kékek.
Indultam a városból kifele.
S hogy egyre tisztább, kékebb lett az ég:
Gondoltam, hogy ez már az Ő ege.
S hogy álmosabb lett a harang szava,
Mint a víz alól borongana fel,
Vagy véghetetlen ködből hangzana:
Gondoltam, hogy ez már az Ő szava.
Emmaus felé üdébb lett a táj.
Kis virágokat láttam állani.
Kis ibolyákat vándor-utam szélén:
Gondoltam: ím, az Ő virágai!
Álmában gügyögött egy-egy madár,
Hogy az erdőre értem, hallgatag;
Gondoltam: ím, az Ő madarai,
Hogy szerette az égi madarat!
Delej futott a barna fákon által,
Égre meresztett csontos ujjai

Mintha megteltek volna már virággal. –
Tudtam: e percben Ő beszélt a fákkal.
Borongott messziről a mély harang,
S a mély avarban lassan elalélt,
De én úgy álltam ott künn boldogan,
Mint aki látta Őt – és célhoz ért.

Mint ki önnön dicsőségébe lép

Rotarideszné Incze Zsókanak
Jézus magához engedte a gyermekeket
S szólt: senki nem megy a mennyek országába,
Míg olyan nem lesz, mint e kisdedek.
Pedig tud gonosz lenni a gyermek mosolya is –
Ágaskodnak öröklött ösztönök
Vérében – tud hazug lenni és hamis
És tud lenni kegyetlen –:
Kínzója lepkének, madárnak,
Gyilkosa az ártatlanságnak
Magafeledten –
Bukott kicsi angyalok bizony ők is –
S hátuk mögött messze, messze bizony
Tündöklük jaj ködösen, ködösen
Az elveszett Paradicsom.
Jézus magához engedte a gyermekeket
S szólt: senki nem megy a mennyek országába,
Míg olyan nem lesz, mint e kisdedek.
Engem a fenyők engedtek magukhoz,
A fák, az óriási fák.
Kicsoda találhat bennük hibát?
Kinek ártottak, kinek vétettek ők,
Ezek a mozdulatlan, szent fenyők?
Nincs ösztönük, csak a növekedés,
Nincs más szerelmük, egyedül a fény,
Alattuk járva, – jól tudod, Uram –:
Én sem ember voltam, csak tünemény.
Ők igazán nem tettek egyebet:
Dicsőítettek Isten, Tégedet.

És én azt mondtam: sem én, sem más, soha
Be nem mehet a mennyek országába
Míg olyan nem lesz, mint egy ilyen Fa.
És Te, Uram, mit cselekedtél?
Viharos-órád ostromával
Kiszaggattad Szentjeid erdejét,
Az én Erdőmet, amely a Tiéd.
Mint egy Művész, kit untat alkotása,
S vadul önnön Dicsőségébe tép.
Pedig úgyis ritkul a koszorúd.
Ember alig zeng már halleluját.
Vérébe ful lassankint a világ.
Ez volt a Te valódi koszorúd:
E holtan is hallelujázó Fák.
Uram, én nem szánom már az embernemet,
Amit kapott – megérdemelte tán –
De mért csonkítod Isten önmagad
Ezer esztendő s kilencszáz után
Harminckilenc szörnyű karácsonyan??!

Méltatlanul

Lukács 5/8

1

Szakadoztak a halaktól a hálók
A csodálatos halfogás után –
S a Csodatévő már a parton állott.
S ahogy vergődtek hálóban a halak
S kínjukban vadul egymásnak ütődtek,
Úgy ütődött sok gyótró indulat
Egymásba Péter szakadó szívében.
Egész éjjel hiába fáradott,
S hiába eddig egész életében –
S most ennyi hal – és ennyi hangulat
És ennyi mélység és ennyi Csoda –
Ennyi szeretet, ennyi félelem –
Jaj, nem lehet meghálálni soha!
Még szembenézni sem lehet Vele –

Azzal, aki a Csoda okozója.
Az ő csodáit el nem bírja hálói
S el nem bírja a lélek rongy-hajója!
Olyan jó lenne mindég vele lenni,
Kék ég-csodában, mélység mámorában
S mégis jó volna futni, messze menni!
Hisz a szakadék áthidalhatatlan:
Itt csupa szenny – ott csupa tisztaság,
Itt egy állhatatlan pillangó-lélek,
Amott egy égis-érő kék virág.
Szürcsölni mézét egyetlen üdvösség
S ugyanakkor biztos szentségtörés,
Ülni mellette: simító sugár
És a veséig lehatoló kés.
Mert teljességgel méltatlan vagyok,
S hamisság minden, mi kijő belőlem,
S fertőzi még a leheltem is
A Genezáret esti levegőjét –
Azért Uram: ragyogó kék virág,
Ki állsz a parton mozdulatlanul:
Eredj el tőlem!

2

Nekem nem volt az Istennel soha
Ilyen döbbenő nagy találkozásom.
De csodáit emberszívekben látom.
Mindenki, akit valaha szerettem,
S aki jóságát reám pazarolta:
Nekem csoda volt, isteni csoda.
Közel volt hozzám – s végtelenül messze,
És mindig végtelenül nagyobb nálam,
És nálam mindig végtelenül több,
Hozzásimulni alig mert a vállam
S érinteni alig mertem kezét –
És szakadék volt így kettőnk között:
Gyönyörű és borzasztó szakadék,
Mint aki néma áhítatra dőbben
S emberben sejtí meg az Istenét.

Nekem minden drága testvér, barát
Virág volt, kihez méltatlan vagyok:
Üdvösségemre felnőtt kék virág.
És mert csodának láttam és akartam,
Ki áll a parton fénylőn, mozdulatlan,
Ő tisztaságban – én a szennyes árban,
Ő teljességben – én az ürességben,
És bárha tudtam: nélküle nincs élet,
Ki-kivágyott a kiáltás belőlem:
Testvér, tisztaság, igazság és élet:
Távozzál tőlem!!

János evangéliuma

Ravasz Lászlónak
Összehajolnak Máté, Márk, Lukács,
És összedugják tündöklő fejük
Bölcső körül, mint a háromkirályok,
Rájok a Gyermekek glóriája süt.
A gyermeké, ki rejtelmesen bár
S természetfölöttin fogantatott:
De fogantatott mégis, született
S emberi lényként, tehetetlenül,
Babusgatásra várón ott piheg.
A gyermek, a nő örök anya-álma,
Szív-alatti sötétből kicsírázott
Rongyba, pólyába s egy istálló-lámpa
Sugárkörébe. Bús állati pára
Lebeg körötte: a föld gőz-köre.
A dicsfény e bús köddel küszködik.
Angyal-ének, csillagfény, pásztorok
S induló végtelen karácsonyok,
Vad világban végtelen örömmök
Lobognak, zengnek – mégis kód a kód.
S mindez olyan nyomorún emberi
S még az angyalok Jóakarata,
Még az is emberi és mostoha.
De János messze áll és egyedül.

Nem tud gyermekről és nem tud anyáról,
Nem születésről, nem fogantatásról,
Csillag, csecsemő, angyalok kara,
Jászol, jászol-szag, – József, Mária,
Rongy és pólya, királyok, pásztorok,
Induló végtelen karácsonyok:
Nem érdeklik – vagy mint rostán a szem
Kihull az ő külön történetéből,
Kihull mindez, és mindez idegen,
Apró, földizű, emberi dolog.
Nagyobb, nagyobb, ó nagyobb a Titok!
János, evangélista, negyedik
Külön áll, világvégén valahol,
Vagy világ-kezdetén, vad szikla-völgyben
S a fénytelen örvény fölé hajol.
És megfeszül a lénye, mint az íj,
Feszül némán a mélységek fölé,
Míg lényéből a szikla-szó kipattan
S körülrobajlik a zord katlanokban
Visszhangosan, eget-földet-verőn,
Hogy megrendül a Mindenség szíve:
Kezdetben vala az ige.
S az Ige testté lőn.

Karácsonykor

A szent estén majd eljövök ide.
Álmaim szekérébe fogatok
És szólok fantáziám táltosához:
Hipp-hopp, ott legyenek, ahol akarok,
És álomhintón eljövök – ide.
Itt minden fehér lesz, – fehér, s halott.
Csak egy hang lesz a halott rengetegben:
A zúgó patakok.
És én fenyőtől fenyőhöz megyek
És minden fenyőt megsimogatok.
És megkérdeszem: virrasztotok még?
És megkérdeszem: hogy aludtatok?

És aztán feltűzöm a szívemet
A legmagasabb fenyő tetejére, –
S imába kezdek: Magány, Mi Anyánk...
Néked ajánlom égő szívemet...
Olyan lesz, mint egy karácsonyfaláng.

Kenyer helyett

„Változtasd a köveket kenyerekké!” –
Nem a sátán szól. Milliók zokogják.
Egyetlen jajkiáltás a világ,
Egyetlen kéztördelő mozdulat,
Egyetlenegy roppant fenyegetés.
A nyomorúság völgyei fölött
A bosszúálló Isten hegyei
Feltornyosulnak irgalmatlanul,
Nem indulnak változni kenyerekké.
„Változtasd a köveket kenyerekké!”
Hallom én is a rettentő ígét,
Mint végítélet, úgy zuhan reám,
Szíven talál, mint kővé vált kenyér.
Az életemet mostan kéri számon,
Most köveznek kővé vált kenyerekkel.
Megálljatok... nagyon bűnös vagyok,
De talán mégsem úgy, mint hiszitek.
Én nem vettem el senki kenyerét,
Csak ép nem tudtam kenyeret keresni,
Csak éltem, éltem, ingyen, irgalomból,
Az Isten irgalmának hegyeit
Bebolyongtam virágot szedegetve,
Tudom, nem ér most falat kenyeret
Az egész szárazvirág-gyűjtemény.
„Változtasd a köveket kenyerekké!” –
Máskor talán feleltem volna rá,
Szóltam volna: „Nem csak kenyérral éltek!”
Most torkom, szívem egyként elszorul,
Szédül a szó és megfullad a hang.
Csak Egy, csak Egy, csak Egy felelhet így, –

Nem én, nem én, az Ő nevébe se...
Testvéreim, ha volna rá hatalmam,
Testvéreim, ha tőlem függene,
Holnap puha sziklákon pihennétek,
Kenyérhegyek nőnének számotokra,
Hegyóriások csupa szín-kenyérből,
Merő aranykalácsból Alpések...
De nincs hatalmam, – betegen bolyongok,
S még most is virágokat keresek.
S ha még találok egy-egy halaványat:
Tépelődöm, hogy megmutassam-e?
Asztalotokra merjem-e belopni –
Kenyértelen, üres asztalotokra
Kenyértelen kővilág kis virágát? –
Vagy morzsoljam szét a kezem között,
Mielőtt bárki rátekintene,
És fojtsam meg, mint gyermekét anya,
Mint bukott leány drága szégyenét?
„Változtasd a köveket kenyerekké!”
Hegyeket változtatnék – nem lehet.
Kenyértelen, kegyetlen kővilágban
Lehajtom megadással fejemet.
Testvéreim, ne könnyörüljetek.
Kenyértelen, kegyetlen kővilágban,
A bosszúálló Isten hegyein
Én nektek most is csak virágot téptem.
Zuhogj fejemre, kővé vált kenyér:
Én vétkem, én vétkem, én igen nagy vétkem.

Lefelé menet

Máté 17

1

„Elváltozék...” Köntöse mint a hó.
Olyan szép, hogy már-már félelmetes, –
Mégis: a hegyen lakni Vele jó.
Maradni: örök fészket rakni volna jó.
De nem lehet. Már sápad a csoda,

Az út megint a völgybe lehalad,
Jézus a völgyben is Jézus marad,
De jaj nekünk!
Akik a völgybe Vele lemegyünk,
Meggzabadított szemű hegy-lakók
Csak egy-egy csoda-percig lehetünk.
Elfelejtjük az elsápadt csodát,
És lenn, a gomolygó völgyi borúban,
Az emberben, a szürke-szomorúban,
Nem látjuk többé az Isten fiát.

2

Testvérem, társam, embernek fia,
Igaz: a hegyen nem maradhatunk,
Igaz: a völgyben más az alakunk,
Nekünk lényegünk, hogy szürkék vagyunk.
Botránkozásul vagyok neked én,
És botránkozásul vagy te nekem,
Mégis: legyen nekünk vigasztalás,
Legyen nekünk elég a kegyelem:
Hogy láttuk egymás fényes arculatját,
Hogy láttuk egymást Vele – a Hegyen.

Mindennapi kenyér

Amit én álmodom:
Nem fényűzés, nem fűszer, csemege,
Amit én álmodom:
Egy nép szájában betevő falat.
Kenyér vagyok, mindennapi kenyér,
Lelki kenyér az éhező szíveknek,
Asztaláldás mindenki asztalán.
Kenyér vagyok, mindennapi kenyér,
Nem cifraság a szűrőn,
Nem sujtás a magyarkán,
Nem hívságos ünnepi lobogó
Kenyér vagyok, mindennapi kenyér,
Nem pompázom, de szükséges vagyok.

Kenyér vagyok, mindennapi kenyér,
Ha tollat fogok: kenyeret szelek.
Kellek, tudom. *Kellek* nap-nap után,
Kellek, tudom. De nem vagyok hiú,
Lehet magára hiú a kenyér?
Csak boldog lehet, hogy megérte ezt.
Kellek: ezt megérteni egyszerű,
És – nincs tovább.
Az álmom néha kemény, keserű,
Kérges, barna, mint sokszor a kenyér,
De benne van az újrakezdés magja,
De benne van a harchoz új erő, –
De benne van az élet.

Ne ítélj

Istenem, add, hogy ne ítéljek –
Mít tudom én, honnan ered,
Micsoda mélységből a vétek,
Az enyém és a másoké,
Az egyesé, a népeké.
Istenem, add, hogy ne ítéljek.
Istenem, add, hogy ne bíráljak:
Erényt, hibát és tévedést
Egy óriás összhangnak lássak –
A dolgok olyan bonyolultak
És végül mégis mindenek
Elhalkulnak és kisimulnak
És lábaidhoz *együtt* hullnak.
Mi olyan együgyűn ítélünk
S a dolgok olyan bonyolultak.
Istenem, add, hogy mind halkabb legyek –
Versben, s mindennapi beszédben
Csak a szükségeset beszéljem.
De akkor szómban súly legyen s erő
S mégis egyre inkább símogatás:
Ezer kardos szónál többet tevő.

S végül ne legyek más, mint egy szelíd igen vagy nem,
De egyre inkább csak *igen*.
Mindenre ámen és igen.
Szelíd lepke, mely a szívek kelyhére ül.
Ámen. Igen. És a gonosztól van
Minden azonfelül.

Nagypénteki szertartás

Ágyam fölött, a feszület fölött
Karácsonytól egész Nagypéntekig
Híven virrasztott egy fenyőfa-ág.
(Ó, szelíd dísz, – ó, vad nyomorúság!)
Hű zöldje végül mégis elkopott
Lett ő is szikkadt, aszott kis halott.
Éreztem: nálam tovább nem marad
Nem bírja lelki szárazságomat,
S egy durvább illetésre szertehull.
De nem ily halált szántam én neki.
A kemencében énekelt a tűz,
Zsoltároztak a lángok lelkei.
A száraz ágat helyéről levettem,
Vigyázva, ahogy halottat viszünk, –
S a tüzes kemencébe bevettem.
Nagyot lobbant, – és színes lett a láng.
Erdők nagyságos tömjén-illata
Elborította rögtön a szobát.
A száraz ágból kiröppent a lélek,
Jöttek adventek, – karácsonyok, – évek,
És hittem én is: hátha mégis élek...
Nagypéntek volt, a fűz már ideadta
Barkáját kedves kéz által nekem,
Hogy a szent főnek új dísze legyen.
Az ólomszínű éji ég alatt
Langyos, ébresztő áramlat haladt,
És gyermekkorom ölén, a hegyen
Rügyet bontott a borostyánbokor.

Templomok

Én csak kis fatornyú templom vagyok,
Nem csúcsíves dóm, égbeszökkenő,
A szellemóriások fénye rámragyog,
De szikra szunnyad bennem is: Erő.
S bár irigykedve holtig bámulom
A dómok súlyos, drága titkait,
Az én szívem is álmok temploma
És Isten minden templomban lakik.

Közelebb hozzád...

Nearer to Thee, my God...

Egy régi kép most lelkembe tolul,
Szünetlenül, feltarthatatlanul,
Mint hullám a süllyedő hajóba.
A mentőcsónakok már indulóba'
Voltak, – egy messze part intett nekik,
Otthontalan, kietlen sziklarév,
Ahol majd roncsolt éltük tengetik
A távozókat...

Mögöttük elmaradt a Titanic.
És süllyedt, süllyedt menthetetlenül.
A halál ült a jéghegy tetején,
S hallani lehetett, hogy hegedül.
De ím, a vijjogó hegedűszóra
Ének felel a haldokló hajón,
S míg zuhogva tör be a vad elem,
Egy kis csapat messzire hallhatóan
Dalol: „Közelebb Hozzád Istenem!”...

De csak a sír, a sír jó közelebb,
Szünetlenül, feltarthatatlanul,
Hömpölyögve: hullám hullám után,
Ahogy agyamba most a kép tolul.
Már övig ér... már mellükig... már állig...

De amíg éneklő ajkuk szabad:
A sírba szállók énekelnek váltig.
Azután csend...

A mérhetetlen óceán felett
Lebegő hangfoszlányt se hallani.
Nincs mozgás, lehelet,
Csak fenn a csillagokban mondja valaki:
Szörnyű volt, szép volt,
Elvégeztetett.

Gondolatok az imádkozásról

Ma oly sok kérdés tépett, szaggatott.
És egyre sem jött mentő felelet.
Testvér, Te hogy gondolod ezeket?
Miért imádkozol?...
Hogy kiért, tudom: gyermekeidért,
És apjokért, a Te jó uradért,
Minden testvéredért,
És magadért legutolsó sorban.
De miért, de miért?
Hiszed, hogy aki ott fenn sátoroz,
S a világokat tengelyük körül
Forgatja örök-egy forgással,
Akihez a Te imádságod szárnyal:
Mi kicsiny dolgainkat számon tartja?
Mit tudod Te, mit tudom én,
Mit tudjuk mi, mi az Ő akaratja!...
Amit elvégzett; meg kell hogy legyen,
Változtat-e azon ima, fohász,
Imádkozzál bár völgyben, vagy hegyen,
Vagy tenger fenekén?...
Ó, de úgy-e a remény, a remény?
Vagy talán Te is úgy imádkozol,
Mint én, mint én?
Hitetlenül, süketen és vakon,
Csak, mert valamit még próbálni kell,
S mert mást nem tudok, hát imádkozom,
Mert különben a szívem megszakad.
Ó, tudom, Te nem így imádkozol
Az érzéketlen csillagok alatt.

A teremtés hat napja előtt

Te láttad az erdőt,
Mielőtt erdő lett volna.
Mielőtt a vizek a szárazföldről
Elváltak volna.
Azért fested most híven, igazán,
Azt is, mit itt nem láttál.
Magadban a dolgok ős-képeire
Reá találtál.
A képeiden azért hallik
Szinte-szinte a vizek dübörgése,
Vihar-tört szálfák hörgő reccsenése.
Te láttad az erdőt
Mielőtt erdő lett volna.
Mert naiv gyermek-hit az, hogy az Isten
A Hat Nap előtt mit se csinált volna.
A hosszú-hosszú örökléten át
A Művészt szabta, formálta remekbe,
Illesztette multhatatlan keretbe,
Bölcsőjét a chaos felett ringatta,
A világ tervrajzába beavatta,
Szoktatta a halhatatlansághoz...
Aztán fogott csak hozzá a világhoz.

Tertullianus (160–220)

Quintus Septimus Florens Tertullianus, a latin teológia atyja, 160 körül született Karthágóban, pogány római családban. Retorikát és jogot tanult. Valószínűleg élt és ügyvédként praktizált Rómában is. Valamikor 197 előtt megtért. Élete hátralevő részében művek egész sorában vette védelmébe a keresztyén hitet. Eleinte a katolikus egyház fő áramlatát követte, de valamivel 207 előtt kiábrándult az egyházi hatóságokból, és a montánizmus szószólójává lett. A montánizmus vagy az „új prófécia”, ahogy követői nevezték, a 170-es években alakult ki, mikor Montanus és két asszony a kis-ázsiai Phrügiában profétálni kezdett. A hamarosan bekövetkező világvégét hirdették, és ezért nagyobb szigo-

rúságot követeltek: elutasították a házasságot, hosszabban böjtöltek és nem fogadták el a mártíromság elől való menekülést (ellentétben a Máté 10,23-mal). A katolikus egyház eleinte tanácstalan volt, hogy mitévő legyen e mozgalommal. Irenaeus ellenezte alapos megfontolás nélkül való elítélését. Idővel azonban az egyház és a montánizmus útjai elváltak, és a később „phrügiai eretnekségnek” nevezett mozgalmat elítélték. Csak a jóval későbbi hagyomány szól arról, hogy Tertullianus elhagyta volna a katolikus egyházat, és más közösséget alapított, vagy oda belépett volna. De a katolikus egyházat valóban bírálta, a montánizmust pedig védelmébe vette. Magas kort megérve, 220 táján halt meg.

Tertullianus volt az első jelentős keresztyén, aki latinul írt. Ő tekinthető a latin, nyugati teológia atyjának. Origenész mellett ő a legjelentősebb 2. és 3. századi keresztyén író. Tulajdonképpen az egyik legnagyobb latin író volt; a hagyomány szerint a pogányok kivált élvezetes stílusáért olvasták műveit. Amint egy 5. századi író mondta: „csaknem minden kimondott szava felért egy epigrammával, és minden mondata felért egy győzelemmel.”

Egy mai szerző szerint: „Tertullianusnak megadatott az a teológusok közt ritka képesség, hogy nem tudott unalmas lenni.” Tertullianus mindig ügyvédként írt – védte tulajdon és támadta mindenki más álláspontját. Ehhez felhasználta minden rendelkezésére álló retorikai eszközt. Mondták róla, hogy „ügy védelmezte a hitet, hogy soha nem védekezett”. Célja az volt, hogy végleg megsemmisítse ellenfeleit. Azt kellett bebizonyítania róluk, hogy teljességgel tévúton járnak, ráadásul erkölcsileg is gyanúsak. Nem bosszúvágyból vagy őszintétlenségéből tette ezt, hanem meg volt győződve ügye igazáról, és komolyan igyekezett a legjobb érveket felhozni mellette.

Dogmatikai és eretnekellenes művek. Irenaeus mellett Tertullianus is a gnoszticizmus egyik legfőbb ellenfeleként lépett föl. Több értekezést is írt ellenük, köztük a legismertebb a Pergátló kifogás az eretnekekkel szemben. Irenaeus érveit vetette lat-

ba újra, de tovább is vitte őket. Ez tűnik ki például abból, hogy kétségbe vonta az eretnekeknek még azt a jogát is, hogy az egyház Szentírására hivatkozzanak. Ez az érve persze nem gátolta meg abban, hogy később élesen bírálja a katolikus egyházat. Legterjedelmesebb munkáját, az *Adversus Marcionemet*, a 2. század legnagyobb eretneke, Markión ellen írta, aki sajátosan elegyítette a gnoszticizmust és a páli keresztyénséget. Tertullianus erősen bírálta a görög bölcséletet, benne az eretnokség forrását látta. A hit paradox mivoltát, illetve a keresztyénség és a filozófia ellentétét hangsúlyozta. Hangvétele ebben a tekintetben egészen elűt Jusztinoszétól és a korábbi apológétákétól. De retorikáját nem szabad félreértenünk. Tertullianus is hivatkozott a görög bölcséletnek a keresztyénséggel egyező elemeire, ahogyan a többi apológéta is. Sokkal többet mentett a filozófiából, különösen a sztoicizmusból, mint ahogy beismerte. A hit „képtelenségéről” alkotott felfogását nem szabad betű szerint venni. Tertullianus egész életét annak szentelte, hogy bemutassa a hit következetességét és ellenfelei következetlenségét.²⁷

IDÉZETEK:

Tegnapiak vagyunk és betöltöttünk már mindent, ami a tiétek, a városokat, szigeteket, a várakat, a vidék helységeit, a piactereket, magát a hadsereget, a kerületeket, a tízes csapatokat, a palotákat, a szenátust, a fórumot, csupán a templomokat [isteneitekét] hagytuk meg nektek.

És íme bármiféle válogatott kegyetlenségetekkel semmire se mentek: arra jó csupán, hogy társaságunkba csalogassa az embereket. Számosabban leszünk, valahányszor végigkaszáltok rajunk: vetőmag a keresztyények vére...Tanít már maga a makacsság is, amelyet ti a szemünkre hánytok. Ennek láttára akad-e ugyan ember, aki izgatottan ne kérdezné, hogy mi rejlik a dologban. S ha kikutatta, melyik nem állna közénk?

Ha ugyanis eretnekek, akkor nem keresztyények... Minthogy pedig nem keresztyények, semmiféle joguk nincs a keresztyény írásokhoz így méltán kérdezhetjük tőlük: kik vagytok? Mikor és honnan jöttetek? Mit műveltek tulajdonommal ti, akik nem tartoztok hozzám? Mi jogon irtod erdőmet, Markion? Kiengedte meg neked, Valentinus, hogy forrásaimat máshová vezesd? Miféle hatalom alapján mozdítod el határait, Apellesz? A birtok az enyém... Az apostolok örököse vagyok.

²⁷ LANE 2001, 18–20. o.

Keresztre volt feszítve Isten Fia? Nem szégyellem, mert nem szégyenletes. És halott volt Isten Fia? Hihető, hiszen képtelenség. És az eltemetett feltámadt? Biztos, mert lehetlenség.

Szükségesnek mutatkozik tehát, hogy szóljunk keveset Krisztusról, mint Istenről nektek... Említettük immár, hogy Isten e világmindenséget igéjével, értelmével és hatalmával hívta létbe. Bölcséitek között is uralkodik a vélemény, hogy a Logoszban, vagyis az Igében és értelem-ben kell a mindenség mester-alkotóját tekintenünk... ámde az igének, az értelemnek, valamint a hatalomnak, amelyekről állítottuk, hogy velük alkotott mindent az Isten, mi magunk is lelket tulajdonítunk sajátos lényeg gyanánt, amelyben ott van az Ige, ha beszél, akinél ott van az értelem, midőn rendet teremt s akinek jelenvaló a Hatalom, mikor végrehajt valamit. Úgy nyertünk róla tanítást, hogy az Isten kimondotta, e kimondásban nemzette őt s azért Isten Fiának és Istennek nevezzük a lényeg egyazon mivolta alapján. Az Isten ugyanis szintén lélek. Ha a Napból sugár tör elő, ez a sugár része az egésznek. A Nap azonban ott lesz a sugárban, mert a sugár a Napé s a lényeg meg nem oszlik, hanem kiterjed csupán. Így lélek a lélekből és Isten az Istenből, mint a fényből fölgyújtott fény. Sértetlen és fogyatkozatlan marad az anyanyag, ha mindjárt több egyazon minőségű ágat kölcsönzöl belőle. Éppen így, ami az Istenből jött elő, Isten és Isten Fia és mindkettő egyetlen. így azután lélek is a lélekből és Isten az Istenből, nagyságát tekintve második, a szám rangját, nem lényegét alkotja, az ősoktól nem szakadt el, csupán csak kilépett belőle. Az Istennek ez a sugara tehát, amint hajdanában mindig jövendőlték, leszállott egy szűzbe, testté alakult anyaméhében, s mint Istennel egyesült ember született.

Tehát mindkét lényeg birtoklása mutatja Istennek és embernek, egyrészt születettnek, másrészt nem születettnek, egyrészt testinek, másrészt szelleminek... A csodák, melyek az Isten Lelkétől valók, Istent, a szenvedések pedig ugyanazon hittel az ember testét bizonyítják.

Rejtve maradt valami Péter előtt, akit a felépítendő egyház sziklájának neveztek, aki megkapta a mennyek országának kulcsait és azt a hatalmat, hogy oldjon és kössön a mennyben és a földön?

Egyébként, ha egyes eretnekségek az apostoli korra merészelik visszavezetni magukat, hogy azt a látszatot keltsék, hogy az apostolok hagyományozták át őket, mivel már az apostolok korában léteztek,

ezt válaszolhatjuk: mutassák ki egyházaik eredetét, sorolják fel kezdetől fogva egymást követő püspökeiket, bizonyítsák be, hogy első püspökük elődje és jótállója valamelyik apostol vagy olyan apostoli férfiú volt, aki az apostolok mellett kitartott. Mert az apostoli egyházak ilyen módon mutatják ki eredetüket.

A mi tanításunk Salamon csarnokából származik [vö. ApCsel 5,12] – az a része is, amely azt tanítja, hogy Istent a szív egyszerűségében kell keresni [Bölcs 1,1].

Magának a keresztségnek a cselekménye is testi, amikor elmerülünk a vízbe, hatása azonban lelki, amikor megszabadulunk a bűnöktől.

Hasonló módon úgy vélik sokan, hogy stációs- napokon nem szükséges az áldozati imákon részt venniük, mivel a stáció-bőjtöt az úr teste vételével megbontanák. Az Eucharisztia megoldja tehát az Istennek szentelt szolgálatot s nem inkább Istenhez fűzi azt? Hát nem ünnepélyesebb lesz a stációs bőjtöd, ha az Isten oltáránál is helyet találtál? Ha vetted az úr testét és megőrzöd azt, úgy mindkettő csorbítatlan marad: az áldozaton való részvétel s a szent szolgálat végrehajtása.

A bűnbánatnak a tartása annyival kényelmetlenebb még, amennyivel több fáradságba kerül bizonyítása, mert nemcsak bensőleg kell végbemennie, hanem külső cselekedettel kell azt elvégezni.

Isten azonban a jócselekedetek visszavonását nem fogadja el, különösen sajátjaiét nem: mivel azoknak szerzője és védője, szükségképpen tehát elfogadója is, ha elfogadja, akkor viszonozza is. Látható tehát az emberek hálátlansága, ha még jócselekedetek is bűnbánatra készítetik őket; látható a hála is, ha annak elnyerése indít a jócselekedetekre: halandó és földi mind a kettő. Mekkora hát a nyereség, ha hálás lélekkel jót teszel, mekkora a veszteség, ha hálátlannal?

Mi azonban, akiknek a gyilkosság egyszer s mindenkorra tilalmas dolog, az anyaméhben fogamzott magzatot sem pusztíthatjuk el, pedig a vércseppekből ott még csak alakul az ember. A szülés megakadályozása: gyorsított gyilkosság. Mindegy, hogy a már megszületett életet ragadja-e el valaki, avagy a születőben levőt rombolja-e össze. Az is ember, aki lesz csupán ember. Minden gyümölcs ott van már a magban.

Hallottam, Uram, néhány tanítótól, hogy nincsen más megtérés, csak az, amikor a vízbe leszállunk, és megkapjuk a korábbi bűneinkre a bocsánatot. Jól hallottad – válaszolta –, így is van.

Hieronimus (Jeromos) (340–420)

A BIBLIA LATIN FORDÍTÁSA²⁸

Sophronius Eusebius Hieronymus (Jeromos) a 340-es években Itália és Dalmácia (a mai Horvátország) határán született. Tanulmányait Rómában végezte, ahol egy klasszikusból álló jelentős magánkönyvtár gyűjtésébe kezdett. Tizenkilenc éves lehetett, amikor megkeresztelkedett. Ezután feladta világi pályafutását, az aszkézisnek és a tudománynak szentelte magát. Sivata tagba vonult, és egy könyvtárnyi könyvel remeteként rendezkedett be egy barlangban. Két és fél év után visszatért a civilizált életbe. Jeromos leginkább a tudományban érezte magát otthon. Vezető görög és héber tudóssá lett. 382-ben Rómába ment, ahol Damasus püspök titkára és könyvtárosa volt. 385-ben palesztinai zárandokútra indult két női barátjával, Paulával és Eustochiummal. 386-ban együtt kolostort és zárdát alapítottak Betlehemben, és Jeromos itt tartózkodott egészen haláláig, 420-ig.

Jeromos életének egyik legnagyobb alkotása a Biblia latin fordítása, a Vulgata, az általánosan használt változat volt. Ez, ha hibátlannak nem is tekinthető, minden korábbi fordítást felülmúl.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Beszéljessünk a Vulgatáról!
- ▶ Miért fontos a bibliafordítás?
- ▶ Milyenek tartjuk a legújabb bibliafordításokat?
- ▶ Beszéljessünk a Szentírás napi olvasásáról!

Stöckel Lénárd (1510–1560)

Stöckel Lénárd 1530–31-ben iratkozott be a wittenbergi egyetemre, ő is Luther és Melanchthon tanítványa volt. Luther asztaltársaságához tartozott. 1539-ben szülővárosa, Bártfa hívására hazajött, és haláláig itt is maradt, annak ellenére, hogy Melanchthon többször is hívta őt Németországba. Bártfán ő valósította meg a reformációt, a bártfai iskolát

²⁸ Uo. 43–45. o.

ő tette híressé, és az egész Felvidéken érződött munkájának hatása. 1549-ben öt felvidéki szabad királyi város a király felkérésére megalkotta az úgynevezett Ötvárosi hitvallást, amelynek létrehozásában Stöckel is igen nagy szerepet játszott.²⁹

1549-ben az eperjesiek megbízták Stöckel Lénárdot, hogy fogalmazza meg öt észak-magyarországi szabad királyi város (Eperjes, Bártfa, Kisszeben, Kassa, Lőcse) hitvallását. Ez lett az Ötvárosi hitvallás. Az irat az Ágostai hitvallás szellemében készült, és érezhető rajta, hogy a szerző nem a katolikus-protestáns ellentét elmélyítésére, hanem a reformációs szellem védelmére törekszik. A király ezt a hitvallást elfogadta, és az ide tartozó egyházak egy ideig szabad vallásgyakorlatot nyertek. Tíz évvel később, 1559-ben szintén önvédelmi cézzal adta ki a hitvallását hét észak-magyarországi bányaváros (Hétvárosi hitvallás). Ennek háttere az volt, hogy Oláh Miklós érsek kijelentette: ezek a városok hiába hivatkoznak az Ágostai hitvallásra, Ferdinánd azt csak Németországra vonatkozóan ismerte el. Hasonló cézzal született 1569-ben a Szepességi hitvallás, amelyet huszonnégy gyülekezet írt alá. Ezek az iratok is az Ágostai hitvallás alapján születtek, és csak annyit akartak elérni, hogy a lutheránusok némi vallásszabadságot kapjanak. A későbbi időkben már nem születtek önálló magyar hitvallások.³⁰

Ötvárosi Hitvallás (Confessio Pentapolitana) volt. Ez az egyházzól – rövidítve – ezt mondja: A közönséges (értsd: *egyetemes, catholicus, universalis*) anyaszentegyház egy volt a világ kezdetétől fogva, megmaradt mindenkor és megmarad mindörökké, jóllehet sok tévelygéssel meghomályosodik. Nincs sem helyhez, sem személyekhez, sem emberektől szerkesztett törvényhez kötve, hanem csak az Isten ígéihez és a szentségekhez... Elég, ha az ecclesiában mindenütt tiszta tanítás és a szentségekkel igazán való élés van, még ha az emberi szokásokban valami különbség van is. Jóllehet azok az igaz ecclesia, akik bizonyonnyal szentek és igazak és a „Szentlélek bírja őket az ige által, mindazonáltal gonoszok is vannak a gyülekezetben, külső tagjai az ecclesiának, akik néminemű módon egyetértenek a tanításban és a szentségekkel való élésben.”³¹

²⁹ JÁNOSI 2006, 145. o.

³⁰ Uo. 147. o.

³¹ SÓLYOM 1947, 31. o. A bártfai reformáció kérdésével, azon belül Stöckel munkásságával kapcsolatban érdekes lásd GUITMAN 2009.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Beszéljessünk a reformáció magyarországi elterjedéséről!
- ▶ Beszéljessünk a reformáció és az oktatás kérdéséről!
- ▶ Mit jelentenek a hitvallások?
- ▶ A hitvallások történeti és értelmezési vonatkozásában érdemes átnézni Reuss 2015-öt.
- ▶ Miért mondunk hitvallásokat?
- ▶ A Biblia, a hitvallások, az egyházi tanítás és keresztény életforma viszonyai – beszéljessünk róluk!

1520 Luther Márton és a reformáció életében

A lutheri reformációval kapcsolatban néhány érdekes évfordulós egyháztörténeti adalék Karl Heussi könyve alapján:³²

1520-ban született meg Luther három legfontosabb reformátori műve: *An den christlichen Adel* (A német nemzet keresztény nemességéhez), *De captivitate Babylonica* (Az egyház babiloni fogságáról), *Von der Freiheit eines Christenmenschen* (A keresztény ember szabadságáról). Közülük az első a tulajdonképpeni reformációs irat, amely rövid időn belül elindította az egyház újjáformálását a német nyelvterület legdélnyugatabb szélétől a legészakkeletibb csücskéig.

Az *An den christlichen Adel deutscher Nation von des christlichen Standes Besserung* című irat (1520 augusztusa) felszólítja a császárt, a fejedelmeket és a nemességet az egyház átfogó reformjára, mivel a pápa és a püspökök elzárkóznak a reformkövetelések elől. Luther megmutatja, miként tesz lehetetlenné mindenfajta egyházi reformot a „rómaiak három fala”: a tanok, melyek szerint (1) az egyházi hatalom felette áll a világi hatalomnak; (2) egyedül a pápa a Szentírás tévedhetetlen magyarázója; (3) egyedül a pápa hívhat össze érvényes zsinatot.

Ezután Luther részletes reformprogramja következik a pápaság megújításáról: (1) a pápa rászorítása a krisztusi szegénység követésére, valamint a világi és egyházi hatalmi igényekről való lemondásra; (2) a [német] császárság és a nemzeti egyházzá alakítandó német egyház függetlenedése a pápától; a németek Kúria általi kizsákmányolásának megakadályozása; (3) az egyházi és világi élet megújítása (reformok

³² HEUSSI 2000, 195–296. o.

a kolostori élet, a papi nőtlenség, az egész másodlagos kultusz, a hálotti misék, a búcsúk, az egyetemek és iskolák, a koldulás és a szegénygondozás terén; a fényűzés és erkölcstelenség megszüntetése; a kamatszedés betiltása a nyomorgó parasztság érdekében stb.)

De captivitate Babylonica ecclesiae praeludium című írás (1520 októbere) a római egyházhét szentségének éles kritikája, melyek közül Luther csak hármát, szigorú vizsgálat során végeredményben csak kettőt volt hajlandó valóban szentségként elfogadni: a keresztséget, [a gyónást], valamint az úrvacsorát (a gyónás szentség jellegét Melanchthon 1521. évi *Locijában* vitatja)

A *Von der Freiheit eines Christenmenschen* (1520 novembere; latin és német nyelven) 1Kor 9,19 alapján a következő két tételt tárgyalja: „a keresztény ember – a belső ember szerint, hitben – mindennek szabad ura, és semminek sincs alávetve”, illetve „a keresztény ember – a külső ember szerint, cselekedeteiben – mindennek szolgálja és mindenkinek alávetettje”.

1520 januárjában Rómában hosszas halogatás után megkezdődött Luther eretnekpere, amelyben a Luther ellen Eck közreműködésével kibocsátott „Ex surge domine” kezdetű bulla (1520. június 15.) fontos előrelépést jelentett.

Ez az átokkal fenyegető bulla (tehát nem átokbulla) Luther – meglehetősen rendszertelenül kiválogatott – 41 tételét eretneknek minősítette, elrendelte Luther összes iratainak elégetését, és a tanok hatvan napon belüli visszavonását követelte. Ellenkező esetben Luther elítélt eretneknek számít. A bullát Eck és Aleander pápai nunciusok hozták át az Alpokon. De míg Aleander Németalföldön minden nehézség nélkül hirdette ki a pápa akaratát, addig a bulla közzététele Németországban nehézségekbe ütközött. Luther november 17-én újból az egyetemes zsinathoz fellebbezett, és összeállította *Adversus execrabilem Antichristi bullám* című írását (*execrabilis = átkozott*). 1518 végétől kezdve egyre világosabbá vált előtte, hogy az Antikrisztus maga a pápaság.

„Aleander pápai nuncius Luther iratait Löwenben nyilvánosan elégette... Luther erre azzal válaszolt, hogy 1520. december 10-én az »Exsurge domine« bullát és a pápai rendelkezéseket a wittenbergi professzorok és diákok jelenlétében ünnepélyesen elégette. Tettének híre az egész nemzetet izgalomba hozta. 1521. január

3-án Rómában Luther ellen kiadták az átokbullát (»Decet Romanum pontificem«). A pápai bullának azonban nem nagyon volt foganatja.»³³

A könyvekről Chadwick, Owen *A reformáció című könyvében*:³⁴

Az 1520-as esztendő írásai közül három emelkedik ki, az úgynevezett reformatori értekezések: *A német nemzet kereszténynemességéhez* (német nyelvű), *Az egyház babilóniai fogságáról* és *A keresztyén ember szabadságáról* (latin). A második irat a hét szentségről szóló tanítást támadja. A harmadik írás címzettje a pápa, ebben Luther újrafogalmazza a hitből való megigazulás tanát és ennek következményeit a keresztyén ember erkölcsi életében. Az első értekezés volt a leghatásosabb, s mondhatjuk, valamennyi polemikus írása között a legforradalmibb. Luther szavaival: „olyan magas hangon fújtam, mintha ez lett volna egyike ama kürtöknek, melyek harsogására leomlottak Jerikó falai”. Felszólítja Németország fejedelmeit és magisztrátusait, hogy hivatali tiszttségükkel élve reformálják meg az egyházat. A klérus képtelen, vagy talán nem is akarja megreformálni, ami rá tartozik. A királyoknak és a fejedelmeknek be kell avatkozniuk, és akár tetszik amazoknak, akár nem, végre kell hajtaniuk a reformot. Válsághelyzetben gyorsan kell eljárnia annak, aki cselekszik. Talán meg kell várnunk a polgármester engedélyét, s csak azután indulhatunk az égő város oltására, hát még ha a tűz éppen a polgármester házából tört elő? Ha egy hódító sereg támadja meg a várost, minden polgárnak kötelessége a riadóztatás. A reform mindaddig lehetetlen, amíg a pápa hatalmát meg nem semmisítik Németországban. A királyoknak és fejedelmeknek fel kell lépniük ellene, és meg kell semmisíteniük. Töröljék el a bűnbocsátó cédulákat, a felmentési díjakat, az egyházi birtokok szentszéki adóját, a külső sarcokat, a pápák világiasságát és a bíborosok vagyonát, az érseki palástokat, a stallumokat, a püspökök és a pápa világi hatalmát, mert az ő kötelességük a prédikálás és az imádság, nem pedig az evilági

³³ Az idevonatkozó lutheri könyvek (*A jócselekedetéről, A római pápaságról, A német nemzet keresztény nemességéhez, Az egyház babiloni fogsága, A keresztyén ember szabadsága*) az LVM 2-ben található.

³⁴ OWEN 1998, 48–49. o.

uralkodás. „Bizony, nem volna csoda, ha Isten kéneseit és pokoli tüzet ontana az égből és Rómát a feneketlen mélységbe süllyesztené, miként hajdan Szodomával és Gomorrával tette.” A fejedelmek dolga, hogy véget vessenek a kiközösítéssel való visszaéléseknek, a semmirekellő hivatalnokok szaporításának a római kúrián, a papi nőtlenségnek; a fejedelmeknek kell megszüntetni a számtalan körmenetet, zarándoklatot, fogadalmat, felajánlást, a halottakért való miséztetést, a koldulást és az alamizsnálkodást. Meg kell reformálniuk az egyetemi oktatást, a skolasztikus tanulmányozásától vissza kell térni a Bibliához és a Bibliáról írott kevés számú, de valóban jó könyvhöz. A német nemzetet és birodalmat fel kell szabadítani, hogy a maga életét élhesse. A fejedelmeknek törvényeket kell hozniuk az emberek erkölcsi megújítása érdekében, be kell tiltani minden szélsőséget, lett légyen szó öltözködésről, ünnepekről vagy fűszerekről, a bordélyházakat le kell rombolni, a bankárokat és a hitelügyleteket felügyelet alá kell vonni.

Joga van-e a laikusoknak beavatkozni az egyház ügyébe? Hát nem szentségtörés ez? Hát nem a klérus dolga, hogy megreformálja az egyházat? Luther cáfolja azt a nézetet, miszerint az egyház klerikusokból állna. Az Újszövetség szerint az egyház a papok közössége, tehát az egyházban a laikusoknak is papi elhívása van. Ők pontosan ugyanolyan fontos részét alkotják ennek a lelki birodalomnak, mint a klerikusok. A fejedelem Istentől kapta elhívását, hogy gondját viselje népének. Ha azt látja, hogy népét kirabolják és megrontják, kötelessége megvédeni őket. Ha a fejedelemnek meg lehet tiltani, hogy tegye a dolgát a pápáért, akkor a szabónak is meg lehet tiltani, hogy palástot varrjon neki, akkor a csizmadia sem csinálhat cipőt a püspöknek, az ács sem építhet házat a papoknak, és a szakács se süssön nekik többet. Ha a fejedelem nem akar reformációt, elmulasztja kötelességét.

A könyvégetésről Chadwick, Owen: *A reformáció című könyvében:*³⁵

1520 nyarán egész Németország Luther mögött állt. Az egyházi adminisztráció beavatkozásaival szembeni néma és hangos ellenállás egyként Luthert támogatja, és ő lesz a szócsövük. 1520. június 15-én Róma kiadja az „Exsurge Dominus” kezdetű bullát, mely negyvenegy

³⁵ Uo. 50–51. o.

tételben ítéli el Luthert mint eretneket, és arra utasítja a híveket, hogy égessék el Luther könyveit, bárhol is akadjanak azokra, s végül magának Luthernek két hónapot ad arra, hogy visszavonja nézeteit vagy különben kiközösítik. Eck, aki jelentős részt vállalt a bulla megszövegezésében, azt az elhibázott megbízatást kapja, hogy gondoskodjon a németországi kiadásról is. A magasra csapó érzelme hullámok láttán maga is ráébred, hogy lehetetlen feladatára vállalkozott. A fejedelmek, az egyetemek, de még a püspökök is vonakodtak a bulla közzétételétől a maguk területén és hatókörén belül. Luther nyilvános fellépéssel utasítja vissza a bullát. 1520. december 10-én, reggel 9 órakor Wittenberg falai és az Elba partja között húzódó területen, a város polgáraiból és az egyetemi hallgatókból összeverődött tömeg jelenlétében ünnepélyesen máglyára veti a kanonikus törvényeket és a pápai rendelkezéseket tartalmazó könyveket, valamint az öt kiközösítő bulla hozzá eljuttatott másolatát. Megvárja, míg a papír elhamvad, majd hirtelen megfordul és kollégáival visszasiet a városba. A diákok továbbra is tűz körül maradnak. Először meghatottak és ünnepélyesek, a Te deum éneklük. Aztán tréfálkozni kezdenek és egy gyászéneket énekelnek a pápai rendeletek temetésére. Néhányan jelmezekbe öltöznek, póznára tűznek egy lepedőnyi ellenbullát, és rezesbanda kíséretében körbejárják a várost, ahol összegyűjtik Eck és a skolasztikusok könyveit. Ezután újra a máglyához mennek, s egy újabb Te deum közben tűzre hajítják a könyveket és az ellenbullát. 1521. január 21-én Luther kiközösítése véglegessé válik. A szakítás teljes, ezután már csak harc következhet vagy teljes behódolás. „Azt mondtam [ti. az 1519-es lipcei vitán], hogy a konstanzi zsinat olyan tételeit is elítélte Húsnak, melyek igazán keresztények voltak. Visszavonom. Minden tétele keresztény, és őt kárhóztatva az evangéliumot kárhóztatta a pápa.” A vita immár nem holmi szerzetesi civakodás, nem a különböző rendekhez tartozó teológusok múltó égzengése s nem is egy szívós eretnecség kérdése. A vita az európai politika színpadára lépett. „Egész Németország forradalomban ég”, írja a pápai legátus. „Kilenczizedük csatakiáltása: Luther!, a maradék egytizedet nem érdekű Luther, mégis ezt üvölti: Halál a római udvarra!” Az ügy túlnőtt a professzorokon, a papokon és az egyházi bíróságokon. A Wittenberg környéki parasztok megállították az arra utazókat, s megkérdezték tőlük: „Márton oldalán állsz?”, s aki nemmel válaszolt, megverték.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Az 1520-as év meghatározó a reformáció vonatkozásában. Miként tekintünk rá?
- ▶ Ismertessük részletesebben (akár külön sorozat keretében) az egyes könyveket! Az LVM nagy segítség abban, hogy bibliaórai keretek között is jobban el tudjunk mélyedni az egyes művekben. Mit jelentenek ma nekünk?
- ▶ Luther számos kijelentése – a kornak és a politikai helyzetnek is köszönhetően – meglehetősen sarkalatos. Miként viszonyulunk ezekhez a szövegekhez?
- ▶ Izgalmas téma lehet a szabadság kérdése az írásokban megtalálható és a történelmi körülményeket figyelembe vevő szempontok alapján.³⁶
- ▶ Mit jelent nekünk ma a reformáció? Mit jelentett az ötszáz éves évforduló? Miként lehetünk ma a reformáció egyháza/gyülekezete?

Sóvári Soós Kristóf (1566–1620) birtokos, prédikációíró

Evangelikus előkelő nemes, ki 1600 körül Sóváron, 1613-ban Somosújfaluban lakott, 1615 elején zempléncövesdi birtokán tartózkodott, mely 1575 és 1586 között jutott tulajdonába.

Egyházi művek szerzésével foglalkozott, melyekben állást foglalt a felekezetek közti viszálykodás ellen.

Munkái:³⁷ *Postilla, azaz: Epistoláknak... prédikációk szerint rövid magyarázatja* (Bártfa, 1598.), *A szent prófétáknak... kik minoreseknek szoktak neveztetni, prédikációk szerint való magyarázatjának első része* (uo., 1601.).³⁸

Néhány érdekesség Bencze Imre Sóvári Soós Kristóf irodalmi ambíciói című tanulmányából:³⁹

Irodalomtörténetünk úgy tartja számon, hogy Magyar István mellett Soós Kristóf az egyetlen, aki a 16. században saját költségén nyomtatta

³⁶ Ehhez ajánlott olvasmány, akár külön bibliaórai téma lehet REUSS 1996.

³⁷ Munkásságáról alapos összefoglalót olvashatunk HUBERT 1987-ben.

³⁸ ZOVÁNYI 1977.

³⁹ BENCZE 1981.

ki két vastkos prédikációs kötetet. *Postillájának* előszavában utal is erre és hozzáfűzi, hogy „vaj ki kevesen talál tartanak azok, akik engemet ebben az Istennek nékiek engedtetett javakból megsegítettek volna.”

Amikor Ámos próféta könyvével foglalkozik és szól arról, hogy „tisztünk az, hogy az Isten anyaszentegyházára gondviselők legyünk, ebben az Isten igéje hirdetésére jó dajkák legyünk”, a lap karéján panaszosan megjegyzi: „Nekem is sokat ígértek, de keveset tellyesítettek ez munkámra: volt másra pénzek!”

A 16. század utolsó évtizedeiben kemény teológiai vita folyt már országszerte a reformáció különböző irányzatai között. Az ország északi része, a Szepesség és Sáros sem volt ettől mentes.

Soós Kristóf írásaiban a lutheránus reformátori irányzathoz tartozónak vallotta magát. A megigazulástan és a predestináció tekintetében éppúgy, mint az úrvacsoratan szempontjából. De mint „gyakorló” keresztény nem volt részrehajló, s a másképp gondolkodókat, máshitűeket is megbecsülte. Megrótta a reformátori irányzatok közötti torzsalkodást, egyenetlenséget, de nem kívánta a különbözőségek elhallgatását, sem azt, hogy a különböző tanokat összevegyítsék, összeolvasszák ironikus módon.

Mint földesúr nemcsak prédikációkban írt arról, hogy a fejedelmeknek, főuraknak kötelessége a rájuk bízottakkal törődni, alattvalóikról gondot viselni, hanem gyakorolta is ezt. Így Kiskövesden 1609 májusában egy kőházat adott át Ceglédi István prédikátor kérésére templomi használatra. „Meggondolván azt, mire kelljen ez jelen való életben is keresztyén embernek legnagyobb gondjának és szorgalmatosságának lenni, tudniillik az Istennek neve tisztességére, melyből igéje terjedése következik, honnan ismét az embereknek lelkük üdvössége kezd kijőni... Én is ezokáért... rendeltem templomul az Bak hegye szőlő alatt való kőházat...” – olvassuk ajándékozó levelében

Szót emel a sóvári katolikus templomot ért inzultáció miatt is, mint a templom kegyura, helyi tekintélyes földesúr. (...) a sóvári egyház textíliáiból ad kölcsönbe a hannusfalvi Mátyás papnak az ottani egyház használatára egy fehér kamuka casulát, antependiumot, egy vert arany stólát, „pázsit színű” manipulust, vörös bársony casulát és manipulust, valamint egy albat és egy kis humelarét.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

A reformáció korában nem volt ritka a hitbeli meggyőződés mellett való kiállás. Ma kevesen vannak, akik laikusként maguk kezdenek prédikációkat írni, egy-egy bibliai könyvben alaposan elmélyedni. Miért? Melyik a jó gyakorlat? Az egyetemes papságot valló evangélikusság elfordul, vagy elmélyed hagyományainak pozitív üzenetében?

Sóvári Soós nem csekély anyagi ráfordítással végezte prédikációs írásainak megjelentetését. Beszéljessünk az adakozás kultúrájáról!

Beszéljessünk arról is, hogy ki mit tud/tudna vállalni a gyülekezetben belül! Van, aki írással, van, aki süteménysütéssel, van, aki zenéléssel tud a közösség javára lenni. Miként van ez a saját gyülekezetünkben?

A reformáció korában igazán példamutató az a helytállás, mellyel Sóvári Soós szót emelt a katolikus templomot ért támadás ellen, sőt saját gyülekezete tárgyaiból segítette ki a katolikus közösséget. Mi milyen segítséget adunk más felekezet gyülekezeteinek? Mennyire ismerjük őket? Van az ökumenikus imahét alkalmain kívül más, gyülekezeti szintű találkozásunk velük?

Tessedik Sámuel (1742–1820)

A felvilágosodás korának leghíresebb evangélikus lelkésze Tessedik Sámuel (1742–1820). Széles műveltségét itthon úgy kamatoztatta, hogy Szarvason létrehozta az ország első mezőgazdasági szakiskoláját, ahol már nemcsak írni, olvasni, számolni tanította a gyerekeket, hanem földrajzot, történelmet, természetrajzot, egészségügyi és mezőgazdasági tantárgyakat oktatott, vagyis mindazt, amire a parasztembernek szüksége van.

Nemegyszer a szószéket használta arra, hogy a mezőgazdasági termelés egyes technikai kérdéseiről, az egészséges életmódról, a betegségek elhárításáról, állattenyésztésről, kertgazdálkodásról, méhészetéről beszéljen az embereknek. Könyvet írt (A parasztember Magyarországon), különböző növényfajták honosításával foglalkozott, a terméketlen szikes talajjavításával próbálkozott, fásítást végzett, méheket és selyemhernyót tenyésztett. Állandóan képezte magát, mert minden baj okát a tudatlanságban és a tétlenségben látta. Sokrétű tevékenysége mellett természetesen lelkészi szolgálatot is végzett. Sokszor volt része gáncsos-

ködásban, lelkésztársai a hitvallás elvetésével vádolták, iskoláját bezáratták, pedig ekkor már 991 tanulója volt.⁴⁰

Tessedik így foglalja össze prédikációinak témáit: „Istennek a természetben különösen a falusi földművelő nép között látható műveiről; továbbá a nevelésről, különösen a gyermekek neveléséről. Ezen kívül tartottam külön beszédeket a szegényeknek, a betegeknek, a betegségek okairól, az isteni gondviselésről, az elszegényedésről és annak okairól, a halálról és feltámadásról, a száraz és terméketlen esztendőkről, a babonaságról és annak káros következményeiről, a temetkezésről, a templomi rendről.”

„Fő gondomat tehát az képezte, hogy a szarvasi egyháznál és iskolánál tapasztalt hiányokat kipótoljam, a rosszat jóvá tegyem.” (Tessedik Sámuel)

Tessedik Sámuel szobra Szarvason

⁴⁰ JÁNOSI 2006, 195. o.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Tessedik ötvenhárom éven keresztül volt a gyülekezet lelkésze, tudós vezetője, az egész település oktatója. Mit jelent a lelkészi hivatás és a népoktatás?
- ▶ „Fő gondomat tehát az képezte, hogy a szarvasi egyháznál és iskolánál tapasztalt hiányokat kipótoljam, a rosszat jóvá tegyem” – fogalmaz Tessedik Sámuel. Mit jelent ez a szemlélet? Miként lehet ezt ma mindenkinek a saját gyülekezte és települése vonatkozásában képviselni?
- ▶ Beszéljünk a népfőiskoláról, annak jelentőségéről!
- ▶ Fontos lehet megvitatni, hogy egyházközségként miként vagyunk jelen településünk életében.

Pröhle Henrik (1870–1950)

1870. január 31-én született Rábakövesden, Vas megyében. Atyja Pröhle Rudolf gazdatiszt, anyja szül. Steiner Mária. Eleinte atyja oktatta, majd a rábabogyoszlói és alsószelestei iskolákba járt. Sopronban járta gimnáziumot és a teológiai tanfolyamot, ezután egy évre Halléba ment.

1893. szeptember 23-án avatta föl Karsay Sándor püspök Sopronban és 1893. október elsején Kőszegre hívták, ahol 1905-ig szolgált. 1905-től a pozsonyi gyülekezet lelkésze lett, ahol a német és a magyar közösségnek is – természetesen anyanyelvükön – prédikált. A budapesti Evangélikus Teológiai Akadémián megkapta ugyan a díszdoktori címet, mégsem hagyta el a pozsonyi közösséget, amely egyébként nagyon tisztelte és szerette. Még 1945 után sem volt hajlandó az egyre kisebb nyáját magára hagyni.⁴¹

„Meg vagyok győződve, hogy a legnagyobb terhet mi magunk rakjuk vállunkra azzal, hogy Isten végtelen kegyelméről és szeretetéről megfeledezzünk.” (Részlet Pröhle Henrik 1946. augusztus 16-i prédikációjából)⁴²

⁴¹ HAMBUCH 2007.

⁴² Érdekes olvasmány, akár külön bibliaórai sorozat is lehet PRÖHLE 1929.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Próhla élete, munkássága sok szempontból példa lehet számunkra. Hívás ellenére Pozsonyban maradt, és szolgálta a gyülekezetét. Mit jelent a szolgáló élet?
- ▶ Beszélgetési témának használjuk a Próhlétól származó idézetet: „Meg vagyok győződve, hogy a legnagyobb terhet mi magunk rakjuk vállunkra azzal, hogy Isten végtelen kegyelméről és szeretetéről megfélekedünk.” Mit jelent ez a saját életünkre nézve? Mit jelent Isten kegyelme? Mit jelent az odaadó élet?

Raffaello Santi (1483–1520)

Raffaello reneszánsz kori olasz festő és építész. A cinquecento egyik kiemelkedő alakja.

Raffaello 1504-ben, 21 évesen, Firenzébe költözött, ahol Leonardo és a fiatal Michelangelo voltak rá nagy hatással. Itt ismerkedett meg a realista festészet remekműveivel, és önálló mesterként főleg Madonnaképeket alkotott (*Madonna zöldben*, a befejezetlen *Esterházy Madonna*). Ugyancsak firenzei tartózkodása alatt festette a *Három grácia* című művét is. Ezekből az évekből származó további képei: *Ifjú arcképe*, *Női képmás*, *Krisztus sírbatétele*. Négy évet dolgozott a „virágzó városban”, ahol nagyon népszerű és elismert művész lett különösen azután, hogy

Raffaello: Disputa (1508–1511)

megfestette hús-vér Madonna-képeit, amelyekben az alakokat lehozta a földre a korábban divatos testtelenségüktől és átszellemültségüktől. Leonardo és Michelangelo művei sokszor komorak, titokzatosak voltak, Raffaello nyugodtabb, barátságosabb stílusban alkotott.

II. Gyula pápa 1508-ban meghívta a Vatikánba. Bámulatos tehetsége, megnyerő külseje és személyes bája révén a „festők fejedelmévé” választották. A pápa kérésére freskósorozatot készített a pápai rezidencia, a vatikáni teremsor, a Stanzák közepes méretű termeibe. Volt olyan freskó, amelyet csak kartonon tervezett meg, a segédei, tanítványai készítették el. Ekkor kicsit leállt a kisebb munkáival, hogy megfestse legnagyobb művét, az *Az athéni iskola* címűt.

Raffaello: Krisztus feltámadása (1499-1502)

A freskón a háttér kulissza, nem valós helyszín. Az előtérben a legismertebb görög bölcsek láthatóak, például Arisztotelész, Platón, Püthagoras és mások. Raffaello önmagát is belefestette a képbe, amely kiegyensúlyozottságot, világosságot, fényt áraszt. Ez a festmény lett a reneszánsz művészet egyik csúcsa. A mű befejezése után Raffaello folytatta a Stanzák freskóit. Ezeknél mélyebb, gazdagabb színekre törekedett. A 16. század első két tizedének ő az egyik legjobb portrэфestője is.

X. Leó megbízta, hogy fessen 10 falikárpitot a Sixtus-kápolna falaira. 1519-ben fel is tették őket, jelenleg is a Vatikánban vannak. Témáik például: *A csodálatos halfogás*, *A béna meggyógyítása*, *Elymas megvakítása*, *Szent Pál Athénban prédikál*.

Befejezte első építészeti tervét a Sant'Eligio degli Oreficci, ami temetkezési kápolna volt.

A beszélgetés témáit meghatározó képek (letölthetők a háttértárból):

- ▶ *Krisztus feltámadása* (1499–1502)
- ▶ *Madonna Tóbiással, Raffael arkangyallal és Szent Jeromossal* (1509)
- ▶ *Sixtus Madonna* (1513–14)
- ▶ *Trasfigurazione (Krisztus színeváltozása)* (1519–20)
- ▶ *II. Gyula pápa* (1511–1512)
- ▶ *Szent Család a báránnyal* (1504)
- ▶ *Szent György sárkánnyal* (1505–1506)
- ▶ *Esterházy Madonna* (1508)
- ▶ *Ezékiel látomása* (1518)
- ▶ *Disputa* (1508–1511)

Ludwig van Beethoven (1770–1827)

Már nagyapja is – akit szintén Ludwignak hívtak – a zene közelségében élt, hiszen udvari karmester és basszista volt. Az ő fia, a nyughatatlan természetű Johann gyermekkorában szopránistaként vett részt az udvari együttes munkájában. Később szintén udvari muzsikus lett. Johann van Beethoven 1767-ben frigyre lépett a választófejedelmi komornyik fiatal özvegyével, Maria Magdalene Keverichhel. Az ő házasságukból született Ludwig van Beethoven 1770. december 16-án. Szülővárosában, Bonnban keresztelték meg a Szt. Remigius templomban.

Jólelkű nagyapját korán, 3 éves korában veszttete el, mégis maradtak benne kellemes benyomások az idős karmesterről. Édesapja viszont sokkal szigorúbb ember volt, aki gyermekeit nem kényeztette. A család 1777-ig többször költözködött. Ennek ellenére a kis Ludwig zenei tanulmányait szinte folyamatosan végezte. Ismereteinek szilárd alapját udvari és kolostori orgonistáknak és hegedűs mesterének köszönhetette. A tizenegy és fél éves Ludwig van Beethoven 1782-ben – tehetségének és szorgalmas tanulásának köszönhetően – tanárát, Christian Gottlob

Neefe orgonistát időnként helyettesíthette. A következő évben pedig az udvari zenekar cseballistája lett. Ebben az időben a *Cramers Magazin der Music* hasábjain írják: „Ez a fiatal lángész támogatást érdemelne, hogy utazhasson. Bizonyosan egy második Wolfgang Amadeus Mozart lenne belőle, ha úgy haladna, ahogyan elkezdte.” Nem ez volt az első eset, hogy felfigyeltek rá, hiszen a kölni közönség már nyolcéves korában is láthatta, hallhatta zongorajátékát.

Joseph Karl Stieler: Beethoven (1820)

1783 több tekintetben is jelentős év volt: a kölni választófejedelemnek, Maximilian Friedrich érseknek ajánlotta három zongoraszonátáját, melyek nyomtatásban is megjelentek. Ebben az időszakban Neefe emberileg, barátilag és művészileg is támogatta a fiút, aki a maga erejéből gyarapította zenei ismereteit és legfőképpen általános műveltségét. Ez utóbbinak főként azután érezte szükségét, hogy általános tanulmányait 1781-ben befejezte. Neefének köszönhető, hogy megismerkedett Johann Sebastian Bach *Wohltemperiertes Klavier*jával, és nagyközönség előtt elő is adta, bemutatva ügyes, erőteljes zongorajátékát és lapról olvasási képességét.

1787 áprilisában a választófejedelem elengedte a fiatalembert Bécsbe, hogy Mozartnál tanuljon. Július elején hazaindult. Igyekeznie kellett,

mert szeretett édesanyja állapota egyre romlott. Még láthatta őt, de néhány nap múlva Maria Magdalene Keverich hosszan tartó betegség után negyven éves korában elhunyt. Ezután apja eladta felesége ruháit is és egyre intenzívebben fordult az alkohol és a züllés felé. Ludwig vállára kezdett nehezedni a családfenntartói szerep. Miközben rendszeresen koncertezett, igen sok maradandó művet komponált, és a von Breuning család körében német irodalmi ismeretekre is szert tett. Latin grammatikát is tanult és igyekezett elsajátítani az olasz és a francia nyelv alapjait.

1792 nyarán Haydn hazatérőben megállt Bonnban, ahol Beethoven egyik kantátáját figyelemreméltónak találta, és további tanulásra bízta a szerzőt. Novemberben Ludwig van Beethoven útipoggyászában befejezett és befejezetlen műveivel újra Bécsbe utazott. Barátjának, Ferdinand von Waldstein grófnak köszönhetően barátságosan fogadták az osztrák fővárosban. Mivel Mozart egy évvel korábban elhunyt, ezért másik mestert kellett keresnie további fejlődéséhez. Franz Joseph Haydn vállalta tanítását. Decemberben elhunyt Johann van Beethoven.

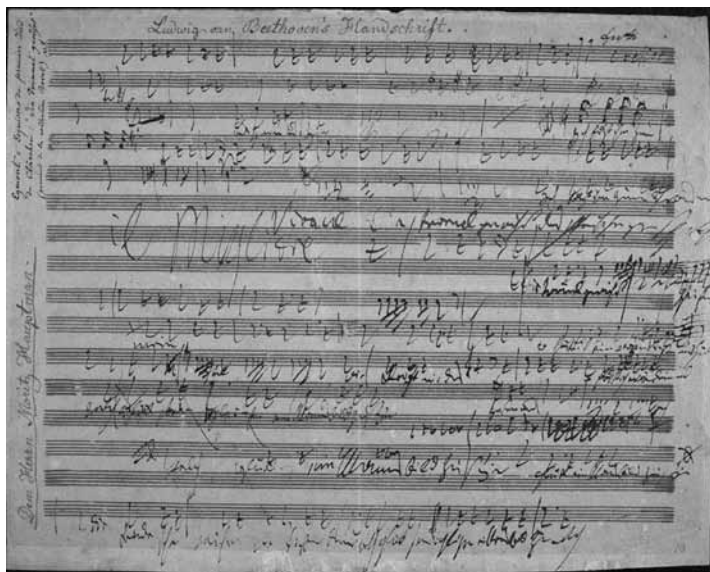
Beethoven – Haydn mellett – Antonio Salieritől további ismeretekre tett szert. A mester vagyontalan muzsikuskokat szívesen tanított díjtalanul. Beethoven – énekkompozícióinak elbírálásakor – értékes tanácsokat kapott tőle.

Beethoven tudásszomja nem tűrte az egy helyben topogást. Úgy érezte, nem megfelelően halad Haydnnél az ellenponttan elsajátításával, ezért titokban megállapodott Johann Schenckel, aki szívesen vállalta, hogy átveszi vele a zeneszerzéstani ismereteket.

1793-ban felvetődött, hogy Beethoven Kismartonba utazik Haydnnel. Május 24-én el is indultak, s csak októberben tértek vissza Bécsbe. A következő évben Haydn angliai útjára is magával akarta vinni, de Beethoven maradt. További tanítását Johann Georg Albrechtsberger vállalta, aki igyekezett még inkább elmélyíteni az ellenponttani ismeretekben, ezzel párhuzamosan pedig Salierinél ismerkedett az olasz énekstílussal. Az összegyűjtött tudást műveiben kamatoztatta.

A következő években – annak ellenére, hogy még nyomtatásban is kiadták néhány darabját – viszonylag kevés művet komponált. Főleg tanításból kereste a kenyérre valót, kiváló zongoristaként pedig a bécsi szalonok ünnepelt előadóművésze volt. Többek közt Lichnowsky herceg házi hangversenyein kapcsolódott be a bécsi arisztokrácia életébe.

Rengeteg barátság szövődött ezeken az estéken, és sokan vették pártfogásuk alá. Műveiért egyre többet fizettek.

Az Egmont-nyitányának kottarészlete

Beethoven életének vannak magyar vonatkozásai. A bécsi estélyeken ismerkedett meg Brunszvik Ferenc gróffal, akivel igen jó barátokká váltak. 1799 májusában a gróf felesége és két lánya, Teréz és Jozefin is Bécsbe érkezett. A grófné kívánsága szerint felkérték Beethovent a lányok tanítására. Egy udvariassági látogatást követően a zeneszerző minden nap több órán át foglalkozott Terézzel és Jozefinnel bécsi tartózkodásuk idején. Búcsúzóul pedig egy dalt kaptak mesterüktől ajándékba. Egy év múlva Beethoven Martonvásárra látogatott a Brunszvik család kastélyába. Az ott töltött idők emlékére a kastélyparkban az utókor szobrot emelt a mesternek, s nyaranta szabadtéri hangversenyeket is rendeznek.

Beethoven zseniális, tehetséges művész volt és termékeny komponista. Talán a legnagyobb csapás, ami érhet egy ilyen embert: a hallásromlás. A betegség még az 1790-es években kezdett kialakulni, ami később fokozódott, és az 1810-es évekre erős nagyothalláshoz, majd

teljes süketséghez vezetett. A társasági élettől csendes magányába húzódott vissza. Agya a kóron fölülkerekedve ontotta a számára már hallhatatlan dallamok kottáit. Rendkívül sokat szenvedett. Egy csodálatos embert gyászolt a világ 1827. március 26-án.

Évekig érlelt, majd kottára vetett művei időtállóan bizonyultak. A világ bármely koncerttermében képesek belopni magukat a közönség szívébe. Ezt hagyta örökül ránk.⁴³

Goethe így írt naplójába, Beethovenről:

„Sohasem láttam még koncentráltabb, erőteljesebb, befelé élőbb művészt. Teljesen megértem, hogy oly fonákul áll szemben a világgal.

Teplitzben megismerkedtem Beethovennel; tehetsége bámulatra készítetett, de sajnós, teljesen zabolátlan egyéniség. Sokban igaza van, mikor megveti a világot, de ezzel persze sem a maga, sem mások számára nem teszi azt élvezetesebbé.”

Egy beszélgetés során Bachról, a Tamás-templom karnagyáról és művészetéről esett szó, melynek során Beethoven váratlanul e szavakkal kiáltott közbe: „Nicht Bach, sondern Meer sollte er heissen.” („Nem pataknak, hanem tengernek kellett volna hívni őt!”)

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Zene és egyház kapcsolata – beszélgessünk róla!
- ▶ Mit jelent számunkra a zene?
- ▶ Melyik a számunkra legfontosabb Beethoven-darab, és miért?
- ▶ Hallgassunk közösen Beethoven-műveket, és beszélgessünk róluk!
- ▶ Milyen kapcsolat lehet a zene és az imádság között?
- ▶ Luther és a zene viszonya is izgalmas téma lehet.

Benczúr Gyula (1844–1920)

A historizáló akadémikus festészet egyik legjelentősebb magyar mestere Nyíregyházán született 1844-ben. *Evangélikus* családjában vallásos és hazafias nevelést kapott. Családja 1846-ban költözött Kassára, ahol középiskolás korában egy magániskolában készült fel a müncheni akadémiára, itt 1860–1861, valamint 1865–1869 között tanult. 1861-től

⁴³ *Filharmonia.com.*

négy évig közös műteremben dolgozott Szinyei Merse Pállal. 1869–1876 között kétszer járt Párizsban, második alkalommal a bajor király, II. Lajos megbízásából. 1876-ban a müncheni akadémia tanárává nevezték ki.

Benczúr Gyula: Budavár visszavétele (1896)

1883-ban tért haza Budapestre, ahol a Mesteriskola élére állt. 1888-ban tiszteletbeli tagjává választotta a bécsi akadémia, 1910-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett. Utolsó alkotói korszakát a portrék mellett monumentális történelmi kompozíciók jellemzik. Az 1896-ban befejezett, *Budavár visszavétele* című műve a műfaj egyik legjelentősebb alkotása. Élete utolsó éveiben a budavári Királyi Palota részére szánt öt festményből álló cikluson dolgozott, amelyből azonban csak két kép készült el a *Diadalmas Mátyás* és a *Mátyás fogadja a pápa követeit* címűek.

Az utolsó magyar festőfejedelem, ahogy a szakirodalom sok helyen említi, 1920. július 16-án hunyt el a Nógrád megyei Dolányban, amely 1927-ben tiszteletére a Benczúrfalva nevet vette fel.

Nyíregyházára csak 1909-ben, a Nemzeti Szalon kiállítására látogatott el újra és ekkor vette át a díszpolgári címét is. Szakmai tanácsaival sokszor segítette a várost, amely büszke volt szülőttjére. Nyíregyháza 1921-ben emlékévet szervezett tiszteletére a Bessenyei Körrel közösen, mely még ebben az évben kezdeményezte a Benczúr-szoborbizottság létrehozását. A szobrot ugyan csak 1942-ben állították fel, de a város

folyamatosan ápolta Benczúr emlékét. Erre jó példa az emléktárgyak gyűjtése vagy egy vázlatának megvétele 1943-ban.

A Benczúr család a festő halála után is tartotta a kapcsolatot a szülővárossal. A művész özvegye személyes tárgyak adományozásával járult hozzá az emlékszoba kialakításához. Fia, dr. Benczúr Gyula orvos pedig a világháború alatt is számos levélben érdeklődött a város tulajdonában lévő alkotások állapota felől.

Tiszteletére Nyíregyháza teret nevezett el róla és tovább gyűjtötte relikviáit, munkáit, amelyek ma a Jósza András Múzeum állandó kiállításának részét képezik.⁴⁴

Benczúr Gyula: Vajk megkeresztelése (1875)

⁴⁴ *Archívum* 2018.

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Beszéljünk művészet és egyház kapcsolatáról!
- ▶ A budapest-fasori evangélikus templom oltárképe: Pecz Samu remekművében, a neogót stílusú templomban látható Benczúr Gyula oltárképe, amelyen a napkeleti bölcsek imádják a kised Jézust.⁴⁵ Nézzük meg közösen a képet és az oltárképről készült filmet, és próbáljuk értelmezni!
- ▶ Benczúr művészetében meghatározó a történelmi kérdések újra-értelmezése, láttatása. Beszéljünk a kérdésfelvetéséről!
- ▶ Néhány ajánlott alkotása (a háttértárból letölthető), nézzük meg őket közösen, és beszéljünk róluk:
 - Benczúr Gyula: *Vajk megkeresztelése* (1875)
 - Benczúr Gyula: *Hunyadi László búcsúja* (1866)
 - Benczúr Gyula: *Budavár visszavétele* (1896)

John Wycliffe (1320–1384)

John Wycliffe 1330 körül született vagyonos angol családban. Élete három szakaszra oszlik. Az első oxfordi tudományos tevékenységét foglalja magában. Wycliffe e nevezetes városban tanult, és a Balliol kollégiumban megkapta a magiszteri fokozatot. Ezután folytatta tanulmányait, az akkoriban bevett, bár erősen vitatható módszerrel fedezve költségeit – egyházi tisztséget vállalt, a vele járó javadalmazást elfogadta, ámde kötelességeit nem teljesítette. Így (Mordban maradhatott 1371-ig, amikor az egyetem vezető filozófusaként és teológusaként tartották számon. Ez időszak végére mind radikálisabb egyházkeresztyoni felfogás alakult ki benne. Úgy vélte, hogy csak a valóban istenes emberek gyakorolhatják a hatalmat, az istentelen uralkodóknak nincs legitim hatalmuk. Minthogy a szerzetesrendek mind szegénységi fogadalmat tettek, hatalmas vagyonukat jogtalanul birtokolják, azok nem illetik meg őket. 1371-ben kezdődött Wycliffe pályafutásának második szakasza. Az egyházi gazdagsággal kapcsolatos nézetei kapóra jöttek a világi hatóságok számára. Abban az időben az egyháznak hatalmas vagyon volt a birtokában, Anglia földterületének több mint egyharmadával rendelkezett, ugyanakkor adómentességet élvezett. Wycliffe

⁴⁵ Az oltárképet mutatja be a Zákeus Médiacentrum filmje: <https://www.youtube.com/watch?v=3tjqhxl6FTU>.

tanításai nagyszerű fenyegetésnek bizonyultak a papsággal szemben, amely nem óhajtott hozzájárulni a franciaországi háborúk tetemes költségeihez. Wycliffe John of Gauntnak, Lancaster hercegének a támogatását és védelmét élvezte. 1377-ben azonban meghalt III. Edward király, és ezzel nagyban csökkent a herceg befolyása. Ráadásul 1378-ban bekövetkezett a nagy szakadás, és immár két vagy több ellenpápát lehetett kijátszani egymás ellen. Az angol kormánynak ettől fogva nem volt szüksége Wycliffe tanításaira, hogy manipulálhassa az egyházat. 1378-ban lépett Wycliffe élete utolsó szakaszába. A közéletben immár nem tartottak rá igényt, és ő visszatérhetett tudományos munkájához. Nézeteit a korábbiaknál is radikálisabban fogalmazta meg, amiért 1381-ben el kellett hagynia Oxfordot. Visszavonult a Rugby melletti Lutterworthbe, amelynek már jó néhány éve távollévő esperese volt. Itt az egyház haragjától nemesi patrónusai védték. 1384-ben halt meg szélütésben.

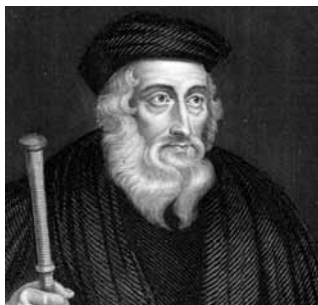
Wycliffe szakított a katolikus hagyománnyal, minthogy a Szentírást tekintette az egyedüli tekintélyforrásnak. 1378-ban írt *The Truth of the Holy Scripture (A Szentírás igazsága)* című munkájában a Bibliát mint azt a végső mércét mutatta be, amelyhez az egyházat, a hagyományt, a zsinatokat és magát a pápát kell mérni. A Biblia mindazt magában foglalja, ami az üdvösséghez kell, egyéb kiegészítő hagyományokra semmi szükség. Mi több, a Szentírást minden keresztyénnek olvasnia kellene, nemcsak a klérusnak. Ezért Wycliffe szorgalmazta a Biblia köznapi nyelvre való lefordítását. Továbbá „szegény prédikátorokat” küldött szét, hogy a Bibliából hirdessék az evangéliumot. E vándorprédikátorok nem számítottak újdonságnak, sokban hasonlítottak a korai szerzetes barátokhoz, kivéve, hogy elutasították az egyházi hatóságokat. Wycliffe a Biblia felmagasztalásával egyúttal a pápaságot is megfosztotta tekintélyétől. 1379-ben írt, a *The Power of the Pope (A pápa hatalma)* című könyvében azt állította, hogy a pápaság hivatalát az emberek, nem pedig Isten létesítette. Miként korábban William of Ockham, ő is azzal érvelt, hogy a pápa hatalma nem terjed ki a világi kormányzatra. Mi több, a pápa tekintélye nem közvetlenül a hivatalából származik, hanem abból, ha erkölcse megfelel Péter jellemének. Az a pápa, aki nem követi Jézus Krisztust, maga az Antikrisztus (az Újtestamentumban említett hamis Krisztus, az Igazság ellenfele). Később Wycliffe odáig is elment, hogy teljességgel elutasítsa a pápaság intéz-

ményét, Antikrisztusnak mondva minden pápát (nemcsak a rosszakat). Wycliffe ugyancsak kétségbe vonta az átlényegülés római dogmáját – az 1379-es *Apostasy (Hitehagyás)* és az 1380-as *The Eucharist* című munkájában. Több érvet is felhozott ellene: újításnak, filozófiailag következetlennek és a Bibliával ellentétesnek tartotta. Wycliffe úgy vélte, hogy ő a katolikus hagyományt követi, melyet Ágoston, Ambrus, sőt Berengar 1079-es visszavonása is képvisel. Mindezek Wycliffe állítása szerint azt mondták, hogy a kenyér és a bor megmarad, amit csak az 1215-ös, negyedik lateráni zsinat tagadott. Bírálta mind Aquinói Tamást ama tanításáért, hogy a kenyér és a bor átalakul Krisztus testévé, mind pedig Duns Scotust ama tanért, hogy a kenyér és a bor megsemmisül. Wycliffe meggyőződése szerint a konsekráció után a kenyér és a bor megmarad, Krisztus testének és vérének sákramentumává válva is. A kenyér nem más, mint jel, mely szentségi úton jelképezi Krisztus testét. Ugyanakkor nem tekinthető merő jelnek sem. Krisztus teste úgy van jelen a kenyérben, ahogyan az ember lelke jelen van a testében. „így kell hinnünk, hogy Krisztus teste jelen van az oltárszentségben. Ez minden, ami szentségi úton, lelkiképpen vagy voltaképpen jelen van a konsekrált jegy (a kenyér) minden részében, ahogyan a lélek is jelen van a testben.” El kell azonban kerülnünk azt a római hibát, hogy a kenyeret azonosítsuk a Krisztus testével. Amidőn a jegyet látjuk, ne higgyük azt Krisztus testének, hanem higgyük azt, hogy Krisztus teste szentségi módon rejlik benne... Mi, keresztyének tagadhatjuk, hogy az általunk konsekrált kenyér Krisztus teste, még ha az annak hathatós jele is...[Akik azonosítják őket,] nem látják a jel és a jelzett dolog különbségét, és a jelképes értelmet... Krisztus testének lelki befogadása nem a konsekrált jegy testi befogadását, megrágását vagy érintését jelenti, hanem a léleknek a gyümölcsöket termő hitből való táplálását, amely szerint lelkünk a mi Urunkban nyer eledelt... Mert nincsen szörnyűsegebb annál, hogy az oly hőn szeretett ember [Krisztus] testét test szerint kell megennünk és vérének test szerint kell meginnunk. Wycliffe joggal állította, hogy Ágoston álláspontjához tért vissza, bár Berengar „visszavonásának” – a valóságos jelenlét egyik legdurvább megfogalmazásának – az értelmezésében elrugaszkodott a valóságtól. Wycliffe felfogása sem bizonyult kellően világosnak, bár azt Luther és Kálvin követői egyaránt magukénak vallották.

Wycliffe angliai tanítványait lollardoknak (imádságmormolók) ne-

veztek. Néhány középnemes is közéjük tartozott, de az 1414-es vérbe fojtott felkelés után az alsóbb osztályok illegálisba szorított mozgalmaként élt tovább. Az angol Biblia terjesztésével és a római egyházzal szembeni elégedetlenség szításával a lollardok előkészítették a talajt a reformáció számára. Wycliffe tanítása erősen hatott Húsz Jánosra, a csehországi reformmozgalom vezéralakjára. Huszt 1415-ben máglyahalálra ítélte a konstanzi zsinat (1414–18), amely egyúttal Wycliffe 45 hibáját is elítélte. 1428-ban Wycliffe csontjait kihantolták, és elégették.

Wycliffe és Húsz egyaránt előfutára volt a reformációnak, minthogy a Szentírás nevében mindketten elutasították a pápa és az egyetemes zsinat fennhatóságát. Egyes katolikus dogmák bírálatában is megelőzték a későbbi reformátorokat, de a reformáció legfontosabb tanítását, a hitből való megigazulást még nem fogalmazták egyértelműen meg.⁴⁶

Wycliffe teológiai gondolkodásának alaptétele, hogy Isten eleve megszabott rend szerint cselekszik. Ockham szemléletével szakítva – Robert Grossetestére visszanyúlva – radikálisan realista metafizikát dolgoz ki. A *Summa de ente (A létről)* és *De tempore (Az időről)* című filozófiai értekezéseit támadó kármelita John Kenninghamnak válaszolva (*Fasciculi zizaniorum [Kötet a konkolyról]*)

kifejti, hogy a létezők ősképeinek örök létük van Istenbén, Isten létének részei, s ezek és Isten léte az emberi ésszel bizonyíthatók. Isten léte azonos a teremtés ősképevel, azaz a lét minden formája örök. Isten mindent előre tud, és mindent előre meghatároz (Wycliffe ezért Thomas Bradwardine nyomán radikális predesztinációtant dolgoz ki), előre meghatározott rendjével ezért többek között összeférhetetlen bármely megalkotott szubsztancia megsemmisülése (ezért tagadja a transsubstantiadót, s csak a consubstantiatiót, a kenyér és a bor spirituális szubsztanciájának megváltozását engedi meg). „Századának misztikáját végképp nem ismerte, és nem is érzékelt belőle semmit. Teológiája racionális teológia” (G. A. Benrath). A Biblia valamennyi könyvéhez írt kommentárt, s különösen az evangéliumokra

⁴⁶ LANE 2001, 121–123. o.

és az Apostolok cselekedeteire helyezett hangsúlyt. Nézete szerint a Szentírás azonos Krisztussal, az élet könyve, amely magában foglal minden igazságot, és betű szerint igaz, olyannyira, hogy semmiféle értelmi ellentmondást nem tartalmazhat, minden ilyen merőben látzólagos (a Biblia egységességét szenvedélyesen védelmezi a korabeli bibliakritikával szemben). Támogatta egy új angol bibliafordítás tervét, amelyet végül követői (a lullardok) valósítottak meg (ez az úgynevezett *Lullard Bible*). Hatása a reformációig eleven volt Angliában, és nézetei az oxfordi diákokon keresztül különösen befogadó talajra találtak Prágában, Hús János és követői körében. A Wycliffe-et a reformáció atyjává emelő elképzelések mindamellett egyháztörténeti szerepének téves megítélésén alapulnak.⁴⁷

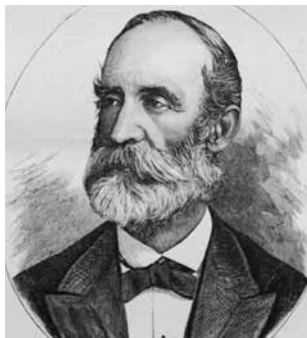
KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

- ▶ Mit üzen nekünk Wycliffe élete és teológiai látása?
- ▶ Milyen hatással volt Wycliffe a reformációra?
- ▶ Mit jelent az előreformáció?
- ▶ Mit jelent számunkra a mai reformáció gondolata?

Hunfalvy János (1820–1888)

Hunfalvy János (Nagyszalók, 1820. jún. 9. – Bp., 1888. dec. 6.): földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Hunfalvy Pál öccse.

1832-től 3 évig annak a Késmárki Evangélikus Líceumnak a növénydeke, ahol a magyarországi földtudományok olyan kiváló előfutárai tanultak, tanítottak vagy tanultak, majd tanítottak, mint Frölich Dávid (1595–1648), Szepsi Csombor Márton (1594–1623), idősebb és ifjabb Buchholtz György (1643–1725, ill. 1688–1737), és ahol a diákokat már az 1590-es években tanáraik fölvezették a Magas-Tátra közeli ormaira. A kor szokása szerint 1835-ben „magyar szóra” – megint csak bátyját követve – beíratták

Pollák Zsigmond: Hunfalvy János (1888)

⁴⁷ GÖRFÖL – KRÁNITZ 2002, 391–392. o.

a miskolci evangélikus algimnáziumba. Hunfalvy Pál ekkor a Miskolcon élő Podmaniczky családnál nevelősködik, Hunfalvy János pedig együtt tanul Podmaniczky Károly két fiával, Árminnal és Friggyessel. (Frigyes később Pest-Buda, majd Budapest fejlődésének egyik fő támogatója és irányítója.) Három év után immár nemcsak németül, szlovákul, hanem magyarul is beszél és jártas a latin és a francia nyelvben. 1838-tól Eperjesen (Preschau, Prešov), az evangélikus líceumban folytatja tanulmányait. 1838/39-ben elvégzi a líceum filozófiai, 1839/40-ben jogi tanfolyamát, majd magántanulóként 1841/42-ben a teológiát is. 1840-től, hogy tanulmányaival költségeihez maga is hozzájáruljon, nevelői állást vállal a Desseffy családnál.⁴⁸

Eperjesen jogot, majd teológiát tanult. 1845–46-ban a berlini és tübingeni egyetemen tanult. Nevelő, majd tanulmányutat tett Németországban, Belgiumban és Hollandiában. 1846-ban a késmárki jogakadémia statisztika- és történelemtanára. 1848-ban részt vett a szabadságharcban. Ezért börtönt szenvedett. 1855-től Greguss Ágosttal szerkesztette a *Család Könyve* című folyóiratot. 1861-től a budai politechnikumban a földrajz, statisztika és a történelem tanára. 1870-ben kinevezték a pesti tudományegyetem új földrajzi tanszékére. Hunfalvy volt a földrajz első egyetemi tanára hazánkban. A Magyar Földrajzi Társaságnak egyik alapító tagja (1872) és haláláig elnöke volt. Több nemzetközi kongresszuson képviselte a földrajztudományt. A mai értelemben vett földrajz első magyar tudományos művelője. Fialat korában Karl Ritter német geográfus teleologikus szemléletének híve, későbbi munkásságával ezt a földrajzi felfogást jelentős mértékben tovább fejlesztette. Adatai megbízhatóak, művei forrásértékűek. Ő adta ki Magyar Lászlónak Afrikából és Xantus Jánosnak Amerikából hazaküldött úti feljegyzéseit.

Főbb művei: *Egyetemes történelem* (I–III, Pest, 1851–52); *Magyarország és Erdély eredeti képekben* (I–III, Pest, 1855–64); *Magyarország viszonyainak statisztikai vázolata* (Pest, 1862); *A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása* (I–III, Pest, 1863–1865); *Magyar kézi atlasz* (Pest, 1865); *Legújabb magyar atlasz* (Pest, 1867); *Európa államainak rövid statisztikája* (Pest, 1868); *Ég és föld* (csillagászati földrajz,

⁴⁸ HEVESI 2001.

Pest, 1873); *A földrajz története* (Bp., 1878); *Afrika földrajza* (Bp., 1878); *Egyetemes földrajz* (I–III. Bp., 1884, 1886, 1890).

KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉSI TÉMÁK:

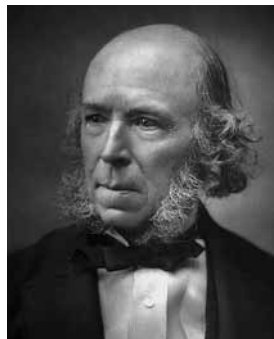
- ▶ Hunfalvy részt vett a szabadságharcban, a *Család Könyve* folyóirattal a közéletben, maradandó tudományos könyveket jelentetett meg, valamint közel húsz évig egyetemi tanár is volt. Beszéljünk e széles körű látásmódról!
- ▶ Mit jelenthetett a 19. században evangélikusnak lenni?
- ▶ A *Család könyve* című, Gregussal közös szerkesztésben megjelentetett folyóirat *Hasznos ismeretek és mulattató olvasmányok* alcímmel jelent meg. Miként fér össze az ismeretátadás és a könnyed tartalom?
- ▶ Beszéljünk a világban való jártasság kérdéséről. Egyéni szinten mennyire kényszerülünk rá, hogy egy bizonyos szakterületen mélyedjünk csak el és mennyire lenne arra szükség, hogy más területeket is ismerő, szélesebb perspektívájú legyen világszemléletünk. Ugyanez a kérdés az egyház vonatkozásában is izgalmas beszélgetési téma lehet.

Herbert Spencer (1820–1903)

Angol filozófus, biológus, antropológus és szociológus.

Matematikus édesapja és liberális pap nagybátyja, Thomas nevelték. Előbb mérnöki, később hírlapírói pályára lépett; 1848–1859-ben munkatársa volt előkelő angol folyóiratoknak, az *Economist*nak, a *Westminster Review*-nak és az *Edinburgh Review*-nak.

Ezek után főleg Darwin nézeteiből indulva számos nagy rendszeres műben filozófiai világnézetét dolgozta ki, melynek fő tételei a következők: szoros különbséget kell tenni a megismerhető és megismerhetetlen közt. A dolgok ősokat nem ismerjük, róla nem tudhatunk semmit. Hasonlóképp megmagyarázhatatlanok tér, idő, anyag, mozgás, erő, érzet, ész. Csak a végezt ismerhetjük meg, csak az erre vonatkozó legegységesebb ismeretek

rendszeres egysége a filozófia. A legfőbb igazság, melyet elérhetünk, az erő fennmaradása, ebből származtathatjuk le az erők viszonyainak állandóságát, hogy ugyanazok az erők ugyanazon körülmények közt ugyanazt az eredményt szülik. A természet folyamata pedig kettős: evolúció, kifejlés, azaz kiterjedése a mozgásnak és ezzel az anyagnak egésszé való egyesülése, és disszolúció, feloszlás, a mozgás megszüntetése, az egésznek végeire oszlása. Minthogy a mostani világállapotban az evolúció uralkodik, Spencer rendszerét evolucionizmusnak nevezi és e gondolatát vezérfonálként használja az összes jelenségek sajátosságainak magyarázatára, a Föld képzésének, az élő szervezet alakulásának, a társadalomnak, nyelveknek, tudományoknak, művészeteknek magyarázatára. Az erkölctant is erre az evolucionisztikus elvre alapítja, az egoizmust az altruizmussal kapcsolván egybe. Auguste Comte nézetét a fejlődés fokairól és a tudományok rendszeréről nem fogadja el. Érdeemes megemlíteni, hogy Spencer a neki felajánlott Pour le mérite porosz érdemrendet visszautasította.

BESZÉLGETÉSI TÉMAKÉNT SZOLGÁLÓ IDÉZETEK:⁴⁹

- ▶ A történelem alig egyéb, mint a nemzetek bűnlajstroma.
- ▶ A magasabb rendű szociális állam lehetősége elsősorban a háború megszüntetésétől függ.
- ▶ Nagyon gyakran elfeledjük, hogy nemcsak minden rosszban van egy kis jó is, hanem a téves dolgokban is mindig van egy kis igazság.
- ▶ A vélekedés az a tényező, amelynek segítségével a jellem a külső berendezéseket önmagához idomítja.
- ▶ Az élet a belső viszonylatok állandó alkalmazkodása a külső viszonylatokhoz.
- ▶ Kénytelenek vagyunk megvallani, hogy az élet lényege nem fogható fel fizikai és kémiai alapon.
- ▶ Az állam teste energiáinak legnagyobb részét fogak és karmok növesztésére fordítja – minden növekedés az egyik oldalon sietteteti a hasonló növekedést a másikon.
- ▶ A legmagasabb rendű viselkedés az, amely az életnek legnagyobb hosszúságához, szélességéhez és teljességéhez vezet.
- ▶ Az igazságosság érzése és fogalma csak abban az irányban fejlődhet

⁴⁹ KRISTÓ NAGY (*Arcanum*).

ki, ahogy a társadalmak külső ellentétei csökkennek, s tagjaik benső, harmonikus együttműködése növekszik.

- ▶ Kezdetből fogva a népesedés nyomása volt közvetlen oka a haladásnak. Ez okozta a faj eredeti szétszóródását. Ez kényszerítette az embereket, hogy mondjanak le rabló életmódjukról, és rászokjanak a földművelésre. Ez okozta, hogy művelhetővé tették a föld felszínét. Ez kényszerítette az embereket társadalmi állapotba, s ez fejlesztette ki a szociális érzést. Ez ösztönözte az embert a termelés állandó javítására, ez növelte ügyességét és értelmi képességeit.
- ▶ Az igazság rendszeresen az ellentétes vélemények egymás mellé rendelésében van.

Max Weber (1864–1920)

Közgazdász, szociológus. Max Weber életműve valóban szerteágazó és sok szempontból vitatott. Alábbi összeállításban nem kívánunk állást foglalni, két tanulmánnyal ajánljuk a feldolgozást. Először Szűcs Ferenc, majd Orosz Gábor Viktor szövegét közöljük.

SZŰCS FERENC ÍRÁSA:

A századforduló egyik legjelentősebb szociológusának neve a protestáns etikával kétségtelenül az azonos című (*A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme* – 1905) munkájával fonódott össze. Weber a vallások szociális funkciójának és hatásainak vizsgálata és összehasonlítása során jutott el oda, hogy a vallásos meggyőződés (teológia) szükségképpen ölt testet valamilyen gazdasági etikában is. Marxszal ellentétben tehát a vallást és kultúrát ő nem a gazdasági felépítmény részének, függvényének tekinti csupán, hanem egyik alapvető mozgatójának. Vallástipológiájával valójában ő adott példát Troeltsch számára is. Azt a kérdést elemzi: vajon miért éppen a keresztyén nyugat és benne is a protestantizmus jutott el a gazdasági és társadalmi fejlődésnek arra a fokára, ahol éppen áll. A nagy ókori civilizációk vallásaival össze-

hasonlítva a keresztyénséget, ő a célracionalitásban látja annak specifikumát. Tudomány létezett másutt is, de a racionális bizonyítás, amely elméletileg is képes volt a valóság közvetlen megtapasztalása nélkül is rendszert alkotni: a hellénizmus szellemének az öröksége. Csak nyugaton van racionális művészet és szervezett „hivatali” rendszere az államnak és társadalomnak. Ez a célracionalitás fedezhető fel a gazdaságban a tudatosan alkalmazott „nyereségesség” elvében is, amely több mint az ösztönszerű „nyereségvágy”. Itt gazdasági „ethoszként” jelenik meg. Weber statisztikailag is kimutatta, hogy a Nyugaton belül az ún. polgárosodás összefügg a protestantizmus megjelenésével, így pl. az iskolázottság jellegével. A protestáns lakosság körében magasabb egyfelől a felsőfokú végzettség, valamint a reáliskolákban való részvétel aránya.⁴⁴ Igaz, hogy ezt a történeti jelenséget egy „homályos” megérzéséből kiindulva veszi vizsgálat alá, de végül is a protestáns teológiákban találja meg a kapitalizmus ethoszának gyökerét. Fugger és Franklin pénzszerzésének ebben a „hivatali kötelességben” van a döntő különbsége. Az utóbbinál a vállalkozó ideáltípusa találkozik az askétikus fogyasztóéval. Tehát a hivatástudat lenne Weber szerint a szerzés vezérmotívuma. Valójában egy életstílus és ethosz következménye a kapitalizmus szelleme. A hivatás értelmezésének ez a megváltozása Luther bibliafordítására vezethető vissza. Ő használja ugyanis először világi értelemben a vocatiót (Beruf). Addig csak a papnak és szerzetesnek lehetett „hivatása”. Ezzel a középkori munkafelfogás, amely kizárólag csak evilági jelentőséget tulajdonít annak, alapvetően megváltozik. De míg Luthernél ez a fogalom tradicionalista marad (mindenki maradjon meg hivatásában), addig a kálvinizmusban dinamikusabb alakot ölt. Ez Weber szerint az eleve elrendelés kálvini tanításával függ össze döntő módon. Mivel kiválasztottságunk egyedül Isten kezében van, ezért annak a kétségét, hogy vajon ki vagyunk-e választva, egyedül a fáradhatatlan hivatásvégzés jelei úzhatik el. A sikeres életben „igazolódik” be a kegyelemből hit által való megigazulás. Weber szerint így gyakorlatilag a kálvinizmus visszatért a cselekedetekből való megszentelődéshez (*Werkheiligkeit*), beleértve a rendszeres önvizsgálatot is, amelyet a hívőnek folyamatosan végeznie kell. A megszentelődés mint a hatékony hit (*fides efficax*) kifejeződése, így kap az érzéktől független, lemérhető formát. Az isteni kiválasztottságának így nem a misztika, hanem a kötelességetika lesz a mércéje. Weber állításai-

nak teológiatörténetileg legvitathatóbb pontja a pietizmusnak és a methodizmusnak a kálvinizmusból való eredeztetése, sőt egyáltalán a kálvini teológia ilyen moralista megítélése. Többször hangsúlyozza, hogy nem a reformáció egyházainak dogmatikai és vallási elemzését végzi, hanem azoknak csak társadalometikai kihatásait.

Emellett rendkívül impozáns módon mutatkozik meg nála ennek a dogmatikai és kegyességi irodalomnak az ismerete. Ha következtetéseivel és tipológiájának olykor egyoldalú állításaival nem is értünk egyet mindenütt, szellemtörténeti vonalvezetése a teológus számára is ad impulzusokat. Főképpen abban a vonatkozásban, hogy a keresztyén-séget ne csupán mint vallást és teológiát lássuk, hanem a társadalom és kultúra kölcsönhatásában tudjunk végigkövetni jellegzetesen teológiai folyamatokat is. Az kétségtelenül figyelemre méltó tapasztalati tény, hogy Nyugat- és Észak-Európa társadalmi térképét a protestantizmus szociáletikája nélkül lehetetlen megrajzolni. Ahol azonban leginkább hiányosnak érezhetjük Weber fejtegetéseit, az a protestáns etikának a gazdasági etikára (kapitalizmus szelleme) történő redukálása. A hivatkozott európai társadalmak életében a protestantizmusnak olyan alapelvei is felfedezhetők, mint a participáció és a megigazulásra épülő ember- és társadalomkép. Ezek egyúttal ellensúlyozzák is egy kizárólag szabadversenyos kapitalizmusra épülő társadalmi rendszer egyoldalúságát, beleépítve abba a szociális biztonság elemeit is.⁵⁰

OROSZ GÁBOR VIKTOR ÍRÁSA:

Ha a munkavállaló minden elvárás ellenére nem többet, hanem kevesebbet kíván dolgozni, akkor a kereset-többlet kevésbé vonzó számára a kevesebb munkánál, ami arra mutat, hogy az ember „természeténél fogva” nem több pénzre vágyik, hanem olyan életre, amelyhez korábban hozzászokott. Max Weber 1864. április 21-én született Erfurtban.

A szülői házat a pezsgő szellemi élet jellemezte, hiszen édesapjánál, aki politikus és parlamenti képviselő volt, gyakran fordultak meg neves tudósok és közéleti szereplők. Heidelbergben jogot tanult, majd 1889-ben Berlinben szerzett doktori címet az itáliai városok kereskedelmi társulásairól írott értekezésével. Gazdaságtörténet iránti érdeklődését mutatja továbbá, hogy habilitációs értekezésében a római agrártörténet

⁵⁰ Szűcs 1993, 107–108. o.

jelentőségét vizsgálta tekintettel az állam- és magánjogra. A 1893-tól freiburgi egyetem professzora, majd a heidelbergi egyetem nemzetgazdasági tanszékének tanára, de egészségügyi okok miatt 1903-tól már oktatói tevékenységet nem vállal az egyetemen. Az első világháború alatt rövid ideig a heidelbergi katonai kórház igazgatója. 1918-ban a Német Fegyverszüneti Bizottság tanácsadója volt a versailles-i békeszerződés megkötésekor és részt vett a weimari alkotmány megírásában. Ezt követően a Bécsi Egyetemen, majd a Münchener Egyetemen tanít, ahol megalapítja az első német szociológiai tanszékét. 56 évesen, 1920. június 14-én hunyt el Münchenben. Életrajzát felesége, Marianne Weber írja meg, aki munkájában férjét hősiiesen támogató, a „betegség és elesettség helyzetéből fölemelő hősnőként” jelenik meg.

Weber leghíresebb műve A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme, amely először két részben jelent meg 1904/05-ben, majd 1920-ban átdolgozva és vallásszociológiai munkásságának kezdetét jelentette. A modern kultúra munkaerkölcsét Weber a kálvinizmus és kvéker mozgalom eredőjeként magyarázza, de úgy, hogy annak kevés köze van teológiai meggyőződésekhöz. Ugyanakkor kérdés marad, vajon valóban okozója-e a protestantizmus a „modern-kapitalista szellemnek”, vagy csupán hatással volt kialakulására? Ezt a felvetést Weber azzal válaszolja meg, hogy a kapitalizmusnak a tradicionalizmus érzületére volt szüksége ellenzőivel szemben, amit a differenciált bérezés példáján keresztül szemléltet. Ha a munkavállaló minden elvárás ellenére nem többet, hanem kevesebbet kíván dolgozni, akkor a kereset-többlet kevésbé vonzó számára a kevesebb munkánál, ami arra mutat, hogy az ember „természeténél fogva” nem több pénzre vágyik, hanem olyan életre, amelyhez korábban hozzászokott.

Weber munkaerkölccsel összefüggő állításaira rendkívüli hatással volt Georg Jellinek (1851–1911) meggyőződése, miszerint a modern emberi jogok alapjai nem a felvilágosodás által képviselt természetjogi érvelés mentén alakultak ki, hanem már a reformáció idején abból a nonkonformista álláspontból, amely a hangsúlyokat a hit- és vallásszabadságra helyezte. Mint bármely más szociális cselekvésnek, a gazdaságnak is neki megfelelő értelmes célokra van szüksége. Jóllehet a protestáns erkölcsiség, mint módszeres életvezetés, eredetét tekintve a kapitalizmustól függetlenül alakult ki, de megfelelő háttérrel szolgáltattott a kapitalizmus kialakulásának értelmezéséhez.

Az angol puritanizmus építő beszédeit kutatva Weber rámutatott arra, hogy ezekben az írásokban a lelkigondozói gyakorlatból fakadóan gyakran felmerül az üdvbizonyosság kérdése. Ezek szerint az üdvösség Isten kifürkészhetetlen akarata, amit „csupán” a szentségek által nem lehet elérni, ezért a hívek bizonytalanok maradnak üdvösségük tekintetében.

Bizonytalanságukban nem tehetnek mást, mint teljesítik mindennapi kötelességüket hivatásuk során szerzett javaik élvezetéről lemondva. Közismert példája a cipész, aki munkája fölé hajolva, az általa elkészített műben és műve által dicséri az Urat. Kimutatta, hogy a protestantizmus a világi tevékenységek mindegyikét a hivatás (*Beruf*) szintjére emelte, amelyek a maguk módján épp annyira üdvösek, mint bármelyik „szent” tevékenység. A puritanizmusban érvényesülő és a prédikátorok által megszólaltatott predestinációtan a modern aszkézishez vezetett, amely elsősorban a fogyasztás visszafogásában fejeződött ki és olyan közösségi szellemiséget formált, amely később a kapitalista gazdasági rend egyéb eredőivel karöltve stabilizáló tényezőnek bizonyulhatott.

Weber által megfogalmazott gondolat következménye a gazdasággal szembeni gondolkodásmód hagyományos, jellegzetesen „katolikus-e világon túli és aszketikus” irányultsága helyett kialakul az „evilági és protestáns” eredőjű gazdasági gondolkodásmód. Mindezzel Weber alá akarta támasztani azt az állítást, hogy mennyire jelentős mértékben képesek maguk az „eszmék”, nem csupán a gazdaság, de a történelem alakítására. Természetesen állításai nem maradtak visszhang nélkül. A történészek Weber alapvetését kritizálták, hiszen állításuk szerint az általa alapul vett puritán írások egy olyan korban születtek, amikor címzettjei és szerzői a politikai csalódottságuk miatt a munkába menekültek. Sőt, a Weber által leírt puritán magatartás a protestantizmuson belül nem az összes irányzatára és nem egységesen voltak jellemzőek – szólt az ellenvetés. Többben azt állították: éppen a kálvinizmus engedett szabad teret a politikai szerepvállalás és a társadalmi felelős magatartás számára, miközben a lutheranizmus sajátosan a kvietizmust támogatta.

Téziseinek támadásával szemben Weber mindvégig kitartott álláspontja mellett, jóllehet említett megállapításait később izoláltságukból kiszabadítva szükségesnek tartotta a kultúrtörténet egészébe ágyazottan értelmezni. Ennek köszönhetően fogott hozzá a gazdaságnak

a világvallások sajátos összefüggésében való értelmezéséhez, mely vállalkozás a továbbiakban felkeltette érdeklődését a vallások komplex rendszere iránt. Ennek kapcsán hangzatos, ám sematikus állításokat is tesz. Weber saját bevallása szerint azért hagyott fel a továbbiakban a protestantizmus vizsgálatával, mert kollégája, Ernst Troeltsch teológia professzor kiadta *A keresztény egyházak és szekták társadalmi tanításairól* című munkáját.

Talán a leghíresebb rendszere az, amelyben bizonyos vallásokhoz sajátos gazdasági, politikai magatartásformákat és szerepeket köt. A *Gazdaság és társadalom* című írásában így a konfucianusok bürokratai, a hinduk a világrendet meghatározó mágusok, a buddhisták világon keresztül vándorló kolduló szerzetesek, a muszlimok világot meghódító harcosok, a zsidók vándorkereskedők, a keresztények vándorló kézművesek.

Figyelemre méltó azonban, hogy ezáltal nem materialista szemléletmóddal közelít az említett vallásokhoz, hanem hangsúlyozza, hogy hordozói egy olyan etikának, vagy megváltástannak, amely könnyen fellelhető és kimutatható szociális magatartásukban. A vallás és a társadalmi rétegek egymásra vonatkoznak és utaltak, mert a társadalomban jelenlévő csoportok számára szükséges egy eszmei fundamentum, a vallásnak pedig bizonyos „teljesítményt” kell nyújtania, egyébként nem tud meggyökeresedni a civilek körében.

Weber kiemeli annak jelentőségét, hogy az Európában honos vallások, különösen a protestantizmus, de már a zsidó vallás is, tömegvallá-

sok voltak, vagy azzá tudtak válni. A vallási tanok ismerete és a vallási élet gyakorlása ezekben a vallásokban nem korlátozódott egy szűk értelmiségi, írástudó elitre. Ezt Weber a keleti vallásokkal szembeállítja. Mit jelent ez? Mennyire fontos ma számunkra ez a hagyomány?

IDÉZETEK MAX WEBERTŐL:

Másképpen [tehát nem tradicionálisan] általában csak a különlegesen vallásosan nevelt, főleg a pietista származású leányok viselkednek. Gyakran halljuk, s ezt alkalmilag végzett számítások is alátámasztják, hogy ez a kategória a gazdasági nevelés legjobb alanya. A gondolatok összpontosításának képessége és a feltétlenül középpontban álló magatartás, hogy „a munkát kötelességüknek érzik”, igen gyakran szigorú gazdaságos gondolkodással párosul: számolják a keresetüket. Ezenkívül józan önuralom és mértékletesség jellemzi őket, ami hallatlanul növeli a teljesítőképeséget. Itt a legkedvezőbb a talaj a kapitalizmus által szívesen látott felfogás kialakítására, amely a munkát öncélnak, hivatásnak tekinti, s itt a legnagyobb a valószínűség a tradicionalizmus talajából származó hanyagság leküzdésére, s mindez a vallásos [protestáns] neveltetés következményeként.

Mert az ilyen [precizitást, monotoniatúrést és képzettséget igénylő] munkaterületeken nemcsak a fokozott felelősségérzet nélkülözhetetlen, hanem egyáltalán, olyan érzületre van szükség, amelyik legalább munka közben megfelelkezik arról az örökös kérdésről, miként lehet maximális kényelem és minimális teljesítmény mellett mégis a megszokott bért magának biztosítani, arra az érzületre, amely a munkással úgy végezteti munkáját, mintha az abszolút öncél-„hivatás” volna. Az ilyen érzület nem természettől fogva adott valami. S nem is idézhető elő közvetlenül sem alacsony sem magas bérekkel, hanem csak tartós nevelési folyamat eredménye lehet. [...] Ma is előfordul, hogy a kapitalizmus nem boldogul annak a nagyhatalmú segítő társnak a támogatása nélkül, amely mint a továbbiakban látni fogjuk, ott állt mellette keletkezése idején. [ti. a protestáns etika].

Az ókortól eltérően azonban az újkori városok az egymással állandó hatalmi harcot vívó, hol békés, hol háborús eszközökkel versengő nemzeti államok fennhatósága alá kerültek. Ez a konkurenciaharc teremtette meg az újkori nyugati kapitalizmus számára a legnagyobb lehetőségeket. Az egyes államoknak egymástól kellett elhódítaniuk a mobil

tőkét, tehát a tőke diktálta a feltételeket, a tőke szabta meg, hogy milyen feltételek mellett segít megragadni a hatalmat. Az államnak és a tőkének ebből a kényszerű szövetségéből született meg a nemzeti polgárság, a modern értelemben vett burzsoázia. A zárt nemzeti államnak a létrejötte pozitív folyamat. Ennek köszönhető tehát, hogy a kapitalizmus tartósan fennmaradt, és fenn is fog maradni mindaddig, amíg a nemzeti állam át nem adja a helyét egy világbirodalomnak.

Vagy a politikáért él valaki, vagy a politikából. A politikából, mint hivatásból él, aki arra törekszik, hogy tartós bevételi forrássá tegye, a politikáért, akinél nincs így.

Felhasznált irodalom

- ALEKSZIJEVICS, Szvetlana: *Csernobili ima*. Európa Kiadó, Budapest, 2019.
- A múlt magyar tudósai. *Arcanum*. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/> (Megtekintés: 2019. június 28.)
- ANDRÁSI Andor – LABORCZI Dóra (szerk.): *Sztehlo-gyerekek voltunk*. Luther Kiadó, Budapest, 2018.
- ANGYAL Dávid: *Késmárki Thököly Imre 1657–1705*. Franklin-Társulat Könyvnyomdája – Méhner Vilmos, Budapest, 1888. (Magyar Történeti Életrajzok) Web: <http://mek.oszk.hu/05600/05641/html/1kotet/index.htm>. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- BENCZE Imre: Sóvári Soós Kristóf irodalmi ambíciói. *Irodalomtörténeti Közlemények* 1981/2, 181–183. o. Web: http://epa.oszk.hu/00000/00001/00321/pdf/itk00001_1981_02_174-191.pdf. (Letöltés: 2019. június 28.)
- Benczúr Gyula (1844–1920). *Archívum. Magyar Nemzeti Levéltár*, 2018. szeptember 13. http://mnl.gov.hu/mnl/szszbml/hirek/benczur_gyula_1844_1920. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- BÉRES Tamás et al.: *Remélj! Evangélikus hittan, 12. osztály*. Luther Kiadó, Budapest, 2018.
- BÖRÖCZ Enikő: *Egyházfő viharban és árnyékban*. Luther Kiadó, Budapest, 2012.
- CHADWICK, Owen: *A reformáció*. Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- CSEPREGI András: Zsidóság és kereszténység az evangélikus hitoktatásban. In: KODÁCSY-SIMON Eszter (szerk.): *Értelmes szívvel*. Luther Kiadó, Budapest, 281–321. o. Web: http://real.mtak.hu/54695/1/Csepregi_Andras_u.pdf. (Letöltés: 2019. június 28.)
- CSEPREGI Zoltán (szerk.): *Felelősség az egyházért*. Luther Kiadó, Budapest, 2017. (Luther Válogatott Művei 2.)

- DÁVID Gyula (szerk.): *Reményik Sándor összes versei*. Luther Kiadó, Budapest, 2012. Web: <http://mek.oszk.hu/01000/01052/html/>. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- GALAMBOS Ádám: A kereszténység halála, avagy kereszténység Auschwitz után. A szembenézés kérdése. In: Szűcs Teri (szerk.): *Bevésett nevek*. ELTE BTK, Budapest, 2015. Web: http://emlekhely.btk.elte.hu/wp-content/uploads/2015/11/ELTE_BEVESETT_NEVEK_Konferenciakotet___29_398-405_Galambos_Adam.pdf. (Letöltés: 2019. június 28.)
- GALAMBOS Ádám: Akik szobor helyett élő emlékművel emlékeznek. *Evangelikus.hu*, 2017. november 16. <https://www.evangelikus.hu/akik-szobor-helyett-elo-emlekmuevel-emlekeznek>. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- GALAMBOS Ádám (szerk.): *Közös örökségünk*. Luther Kiadó, Budapest, 2009. (Asztali Beszélgetések 3.)
- GÖBÖLYÖS N. László: A rettegés időszámításának kezdete. *Népszava*, 2014. augusztus 6. https://web0.nepszava.hu/1029533_a-retteges-idoszamitasanak-kezdetek. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- GÖRFÖL Tibor – KRÁNITZ Mihály: *Teológusok lexikona*. Osiris Kiadó, 2002.
- GUITMAN Barnabás: *A bártfai reformáció első évtizedei és kapcsolatai*. Doktori értekezés (PPKE BTK). Piliscsaba, 2009. https://btk.ppke.hu/phd/tortenelemtudomany/guitman_barnabas/disszertacio.pdf. (Letöltés: 2019. június 28.)
- HAMBUCH Vendel: A Pröhle család történetéből. *Barátság*, 2007, 14/7, 20–22. o. Web: http://epa.oszk.hu/01200/01259/00031/pdf/belivek_20-22.pdf. (Letöltés: 2019. június 28.)
- HEUSSI, Karl: *Az egyháztörténet kézikönyve*. Osiris Kiadó, Budapest, 2000.
- HEVESI Attila: Hunfalvy János élete. *A Miskolci Egyetem Közleményei*. I/20011/61, 59–67. o. Web: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/13306/5445.pdf>. (Letöltés: 2019. június 28.)
- HUBERT Ildikó Sóvári Soós Kristóf (1566–1620). *Irodalomtörténeti Közlemények*. 1987/5–6, 617–35. o. Web: http://epa.oszk.hu/00000/00001/00352/pdf/itk00001_1987-1988_05-06_617-635.pdf. (Letöltés: 2019. június 28.)
- HUBERT Ildikó: *Sóvári Soós Kristóf, 1566–1620*. Luther Kiadó, Budapest, 2000.
- JÁNOSI Valéria: *Egyháztörténet – Evangélikus hittankönyv 11. évfolyamos diákok számára*. Luther Kiadó, Budapest, 2006.
- KARSAI László: Fajvédők és csendestársak. *Hetek.hu*, 2008. június 27. http://www.hetek.hu/hit_es_ertekek/200806/fajvedok_es_csendestarsak. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- KEKEN András: *Deák téri esték*. Szerzői magánkiadás. 1989.
- KENYERES Ágnes (szerk.): *Magyar életrajzi lexikon*. (Hungarológiai Alapkönyvtár) <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/>. (Megtekintés: 2019. június 28.)

- KERTÉSZ Botond: Baljós árnyak. *Kötőszó. Evangélikus közéleti blog*, 2015. október 13. https://kotoszo.blog.hu/2015/10/13/baljos_arnyak_evangelikus_egyhaz_es_allam_trianontol_a_rendszervaltasig. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- KISS F. József: Bajcsy-Zsilinszky és az Erdély-kérdés. A független nemzeti létezés joga. *Rubiconline*. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/bajcsy_zsilinszky_es_az_erdely_kerdes_a_fuggetlen_nemzeti_letezes_joga/. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- KOLLEGA TARSOLY István – KOVÁCS Eleonóra (szerk.): *A reformáció kincsei 1*. Tarsoly Kiadó, 2015.
- KORÁNYI András: Az evangélikus egyház és a nemzeti, nemzetiségi kérdések a bécsi döntések után. In: SZABÓ Lajos (szerk.): *Teológia és nemzetek*. Luther Kiadó, Budapest, 2016. 107–118. o. Web: http://real.mtak.hu/54672/1/Koranyi_Andras_u.pdf. (Letöltés: 2019. június 28.)
- KRISTÓ NAGY István: Gondolattár. *Arcanum*. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Gondolattar-kristo-nagy-istvan-gondolattar-1>. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- LANE, Tony: *A keresztyén gondolkodás rövid története*. Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó, Budapest, 2001.
- Magyarország a XX. században*. Babits Kiadó, Szekszárd, 1996–2000. (Hungarológiai Alapkönyvtár) <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/>. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- METZ, Johann Baptist: *Memoria passionis*. Vigilia Kiadó, Budapest, 2008.
- Múlt Kor 2004a = <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=7809>. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- Múlt-kor 2004b = <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=11570>. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- NÉMETH István: Hiroshima, Nagaszaki, 1945. Az atomkorszak kezdete. *Rubicon*, 2015/11, 76. o.
- OROSZ Gábor Viktor: A kevesebb munka vonzóbb a többletkeresetnél? *Kötőszó. Evangélikus közéleti blog*, 2016. április 21. https://kotoszo.blog.hu/2016/04/21/a_tobbletkereset_kevesbe_vonzo_a_kevesebb_munkanal. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- PINTÉR Jenő: *Pintér Jenő magyar irodalomtörténete. I–VIII*. Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Budapest, 1941. Web: <http://mek.oszk.hu/15300/15384/>. (Megtekintés: 2019. június 28.)
- PRÓHLE Henrik: *Keresztyén vallástan Luther Kis kátéja nyomán*. Ág. Hitv. Diakonissza Intézet, Bratislava-Pozsony, 1929. Web: https://library.hungaricana.hu/hu/view/EvangelikusGyakorlatiTeologia_Evangelikus_006/?pg=2&layout=s. (Megtekintés: 2019. június 28.)

REUSS András: Hitvallásosság – a felekezeti elzárkózástól az ökumené felé.
In: ARDAY Janka Judit et al. (szerk.): *Szólitó szavak. The Power of Words. Tanulmányok Fabiny Tibor hatvanadik születésnapjára.* Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2015, 173–185. o. Web: https://teol.lutheran.hu/images/file/rdsz/ra/2015_hitvallasosság.pdf. (Letöltés: 2019. június 28.)

SÁRKÁNYNÉ Horváth Erzsébet – TRAJTLERNÉ Koppányi Ágnes: *Krisztus tanúi a változó világban.* Luther Kiadó, Budapest, 2007.

SÓLYOM Jenő: Az evangélikus egyháznak mint közösségnek a története. *Evangélikus Theologia*, 1947/7, 22–41. o. Web: https://library.hungaricana.hu/hu/view/EvangTheologia_1947_07/?pg=0&layout=s. (Megtekintés: 2019. június 28.)

SÓLYOM Jenő: *Hazai egyháztörténelem.* Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 1990.

SZABÓ András: *Auschwitz. Katarzis a teológiában.* Luther Kiadó, Budapest, 2005.

SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái I–XIV.* Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése, Budapest, 1905. Web: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/>. (Megtekintés: 2019. június 28.)

SZÜCS Ferenc: *Teológiai etika.* A Református Zsinati Iroda Tanulmányi Osztálya, Budapest, 1993. (Nemzetközi Teológiai Könyv 11.)

TARJÁN a = TARJÁN M. Tamás: 1870. július 19. Kirobban a francia-porosz háború. *Rubiconline.* http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1870_julius_19_kirobban_a_francia_porosz_haboru. (Megtekintés: 2019. június 28.)

TARJÁN b = TARJÁN M. Tamás: 1945. április 4. Magyarországon hivatalosan véget ér a II. világháború. *Rubiconline.* http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1945_aprilis_4_magyarorszagon_hivatalosan_veget_er_a_masodik_vilagaboru/. (Megtekintés: 2019. június 28.)

ZOVÁNYI Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon.* A Magyarországi Református Egyházi Zsinat Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1977. Web: <http://digit.drk.hu/?m=lib&book=3>. (Megtekintés: 2019. június 28.)

INTERNETES OLDALAK:

Archívum. Magyar Nemzeti Levéltár. <http://mnl.gov.hu/Evangélikus.hu>

Kötőszó. Evangélikus közéleti blog. <https://kotoszo.blog.hu/>

Múlt-kor. Történelmi magazin. <https://mult-kor.hu/>

Rubiconline. <http://www.rubicon.hu/>

Újkor.hu. A velünk élő történelem.

Ünnepek

Adventi és böjti sorozat

KOVÁCS VIKTOR

BEVEZETÉS

Az áldás mibenlétét nálam sokkal tanultabbak és bölcsebbek is biztosan meg fogják fogalmazni ebben a kötetben. Mégis bevezetőként hadd hozzam ide egyik kedvenc „definícióm”. Az áldás „Isten pártfogásának/támogatásának irányadó kijelentése.”¹ Annál pedig mi lehetne irányadóbb, ha azt vizsgáljuk, hogy kik az áldottak, mi az áldás a Szentírásban.

Az adventi sorozat négy részében azt vizsgáljuk, hogy kik az áldottak, és hogy – az ószövetségi igék alapján – hogyan alakul az áldás a Megváltó érkezésére készülve. A böjti sorozatban pedig az Újszövetség útján folytatjuk ugyanezt.

Sokat dilemmáztam azon, hogy inkább exegetív vagy meditatív legyen ez a kis segédlet. És bár a logika az exegézis túlsúlyát támogatta, mégis a meditatív színezet mellett döntöttem. Ennek oka az, hogy a meditáció (az elmélkedés) egyszerre túlértékelt és lenézett (alkalmasint elutasítandó gyakorlat) egyházunkban. Pedig nagyon nagy áldás van benne – hogy ilyen stílszerű legyek –, ha a helyén kezeljük. Nem váltja ki, de mindenképpen kiegészíti az exegézist. A meditáció ugyanis nem szertelen gondolatok kavargása a fejünkben, hanem az Istenre figyelő ember elmerülése. Abban való hit, hogy az Isten a fejemben megjelenő gondolatok és a szívemben forgó érzelmek útján is meg tud szólítani. Sőt ezek által tanulhatok róla és rólam – tőle. A meditáció nem ima (nem helyettesítheti azt, és nem is akarja), de

¹ CROSS 1958, 178. o.

mindig ima kell, hogy fakadjon belőle. Nem gondolat csupán, de mégis azokon keresztül működik.

Hogyan használjuk az adventi és böjti sorozatok segédleteit?

Minden egyes alkalomhoz tartozik egy igé, amely, ha úgy tetszik, textusként alkalmazható (homília). Mindazonáltal több igé is előkerül (szinte) minden alkalom kapcsán. Bátran írjunk témaprédikációt (sermo) több igét is felhasználva. Az igék kapcsán egy rövid (többször exegetikai részekkel megtűzdelt) meditatív szakasz adja a törzsszöveget. Több irányból igyekeztem közelíteni, hogy legyen lehetőség választani. Majd következnek a kérdések a téma elmélyítéséhez. Ezeket jó, ha magunknak is feltesszük, ha mi is meditálunk rajtuk, de alkalmak arra is, hogy elhangozzanak, „feltevődjenek” gyülekezeti közösségben az adventi, illetve böjti alkalmakon. Az egységek végén pedig illusztrációk és énekjavaslatok szerepelnek, amelyek segítséget nyújthatnak az alkalom megtervezéséhez, színesítéséhez.

Áldott készülést kívánok!

ADVENT – Áldottak az érkezésre vágyók

1. Áldott teremtmény vagyok

Textus: „Megteremtette Isten az embert a maga képmására, Isten képmására teremtette, férfivá és nővé teremtette őket. Azután megáldotta őket Isten, és ezt mondta nekik Isten: Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet, és hajtsátok uralmatok alá! Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és a szárazföldön mozgó minden élőlényen!” (1Móz 1,27–28)

Evangélikus egyházunk központi üzenete a Krisztushoz való kapcsolódás a kegyelemben. Az, hogy ő az, aki által nekünk üdvösségünk van. Nincsen senki más, aki által az Istenhez eljuthatnánk. Ő az út, az igazság és az élet (Jn 14,6). Ez az alapigazság azonban nem zárja ki azt, hogy a hitemet és a Krisztus által az Atyához való tartozásomat sokszínűen éljem meg. Napjainkban egyházunkban egyre erősebb az ökoteológiai gondolkodás, amely szorosan kapcsolódik a teremtésteológiához, a teremtettségünkben való megerősödéshez.

Az áldás pedig – amely az ideai munkaév tematikájának alapja – szorosan kapcsolódik teremtettségünkhöz. Már a Biblia első fejezetében szerepel az áldás, mégpedig a megteremtés, az ember létrehívásának pillanatában, vagy ha úgy tetszik, első aktusként, amely az Istentől jön a „frissen” teremtett ember felé.

És ez az áldás egyetemes. Nemcsak a creatio originalis (azaz az „eredeti” teremtés) tekintetében igaz, hanem a creatio continua (azaz a „folyamatos”, „mindenkori” teremtés) kapcsán is. Én, te, mindenki, amikor megszületett, és az elsőt szippantotta a kinti levegőből, akkor ez az áldás érvénybe lépett az étellel együtt. Mert az élethez szükséges Isten áldása, amely Isten kegyelmi eszköze. Közvetíti vele az ő kegyelmét. Enélkül nincsen élet. A teremtés pillanata és az alapvető feladat

(a kultúrparancs) közé ékelődik be, mintegy üzemanyaggal ellátva az új teremtményt a rá váró feladatok elvégzéséhez.

Ez az áldás kapcsolati eszköz is a Teremtővel. Csakis az Istennel való kapcsolatomban tudom értelmezni teremtettségemet, helyemet a teremtett világban. És mindezt nem csak úgy általánosan és teoretikusan, hogy „vajon hol van a helyem?”, hanem a mindennapok sűrűjében is.

Az ember döbbenetesen messzire került teremtettségétől. És itt nemcsak az ökokérdésekre gondolkodom, hanem magára a létre. Az ember már nem a teremtett világ részeként, hanem annak ellenére, azzal szemben határozza meg magát. „Legyőzni a természet erőit!” – micsoda kifacsart értelmezése ez a világban való uralkodás isteni parancsának! Ez a helyzet városi környezetben nyilván sokkal élesebb, ahol minden, de minden arról szól, hogy a „feladat” határozza meg az embert, és a „feladat” alá van rendelve minden, még maga az ember is. Sok esetben már nem az ember uralkodik a teremtett világon, hanem a „feladat”. Pedig az Isten nem erre adja az áldását, hanem arra, ha a teremtett világban való létünkéből következnek feladataink. A jó teremtett világ felett való jó uralkodás az áldott emberteremtmény küldetése.

Azonban az elidegenedés a teremtett világtól (természettől) már rányomta bélyegét az emberre. Mentális betegségek, túlzott stressz és még egy csomó más minden ebből eredeztethető.² Az áldatlan helyzetre való megoldás azonban nem a kivonulás, nem heti két erdőben-sátorban töltött éjszaka, hanem szemléletmódváltás:

Isten teremtett engem.

A teremtett világ része vagyok.

A teremtett világ jó, és nekem jól kell benne uralkodnom!

Az adventi időszakban a Megváltóra várunk. Aki már eljött, aki most jön hozzám is, és aki az idők végezetén el fog jönni. Hozzám, a teremtményhez érkezik, és bennem folytatni akarja a teremtő munkát. *„Ezért ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre.”* (2Kor 5,17)

² BOLCSÓ 2017.

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Vajon hogyan tudok jobban kapcsolódni teremtettségemhez?
- ▶ Mikor tudom megélni áldásként teremtettségemet?
- ▶ Tudom-e a Teremtő áldását kérni a rám bízott feladatokra? Olyanok-e, amikre kérhetem?
- ▶ Hogyan tudok közelebb kerülni teremtettségemben az Atyához?
- ▶ Hogyan munkálkodik bennem mint Krisztushoz tartozóban a teremtettségi áldás?

Illusztráció:

Világok arca: Baraka című film (1992): <https://www.youtube.com/watch?v=uiFNbs5100M>

(Leírás: <https://port.hu/adatlap/film/tv/vilagok-arca-baraka-baraka/movie-2687>)

Énekjavaslat:

„Áldjuk Teremtőnk: értünk alkotott” (EÉ 253; bár a tempó az eredeti ének – EÉ 121 – esetében lassú, ezt javaslom lényegesen gyorsabb tempóban énekelni.)

2. Áldás lehetek

Textus: „...Jákób azt mondta Lábánnak: *Bocsáss el engem, hadd menjek haza a szülőföldemre! Add ki a feleségeimet és gyermekeimet, akikért szolgáltam neked! Hadd menjek el, hiszen te tudod, hogy mennyit dolgoztam nálad! Lábán azt felelte neki: Bárcsak elnyerném jóindulatodat! Megtudtam a jelekből, hogy teérted áldott meg engem az Úr. És hozzátette: Szabd meg a béredet, amit szeretnél tőlem, és én megadom neked! Jákób azt felelte neki: Te tudod, hogyan szolgáltalak, és mivé lett nálam a jószágod. Az a kevés, amid érkezésem előtt volt, sokra szaporodott, mert megáldott téged az Úr a lábam nyomán.*” (1Móz 30,25b–30a)

Jákób az Ószövetség az egyik legellentmondásosabb alakja. Talán Dávid király az egyedüli, aki „megelőzi” őt ebben. Mindazonáltal talán éppen ezért tudunk sokat tanulni az alakján keresztül. Hosszú út vezetett a csalótól Isten harcosáig (1Móz 32,29). És a határok – hogy finoman

fogalmazzak – igen homályosak... Jákób csal, mégpedig pont az áldás érdekében. Becsapja apját, testvérét, de aztán a várt „áldott eredmények” helyett csak egy kő van, melyet a feje alá tehet nincstelenségében (1Móz 28,11). Ez a kő igen nagy tanulópénz számára: az áldás jele lesz a sivatagban, miután Jákób álomban találkozik Istennel. Nem tudta ellopni az áldást, hanem végül ajándékba kapja az Istentől. *„Bizonyára az Úr van ezen a helyen, és én nem tudtam!”* (1Móz 28,16) – mondja, és felállítja szent oszlopként, az Isten áldásának mementójaként.

Jákób nem érdemelte meg az áldást, de megkapta. Az Isten szuverén módon kiválasztotta őt, akaratának és üzenetének közvetítőjeként. Ez az üzenet manifesztálódik Jákóbnak nemcsak a személyében, hanem a környezetében is. Textusunkban Lábán mondja ezt ki: *„Megtudtam a jelekből, hogy teérted áldott meg engem az Úr.”* A אָרַח kifejezés egyszerre jelenti a jelet és az észrevételét, illetve jövőbe látást, esetleg jóslást is (1Móz 44,5). Lábán pontosan tudta, hogy az áldottsága Jákób személyén keresztül érkezik. Nem Jákób az áldó, de az Isten eszközként használja őt arra, hogy áldás legyen.

Az advent az útkészítésről is szól. *„Készítsétek az Úr útját, egyengessétek ösvényeit!”* (Mk 1,3) Az érkezőfélben lévő Megváltó előtt kell ezt az utat készíteni. Persze nehogy azt gondoljuk, hogy ha mi nem „készítünk”, akkor ő nem jön! A *Kis kátéből* vett fordulatot használva: a Megváltó megérkezik a mi munkánk nélkül is, mégis azt tapasztaljuk igéjében, hogy munkatársainak akar bennünket. Ez misztérium, azaz titok. Nem tudjuk, hogy miért, és milyen szerepünk van az útkészítésben a másik ember és Krisztus között, de a feladat adott. A mód titok, a feladat bizonyosság. Ahogyan a kapernaumi százados közbenjár a szolgáljáért, és Jézus szava meggyógyítja őt (Mt 8,5kk). Vagy amikor Jézus feltámasztja a naini ifjút, mert meglátta és megszánta az anyját (Lk 7,11kk). És ahogyan Jákób Lábánnak, úgy a százados a szolgáljának, az özvegyasszony pedig a fiának lesz áldássá az Úr munkája nyomán.

És igen, én is áldás lehetek! Meg te is! A Megváltó és az embertárs közötti út munkásai vagyunk. És ez áldás! Micsoda fantasztikus adomány az, hogy ha keresztyén, hívő emberként egy közösség része vagyok, akkor abban a közösségben rajtam keresztül az Isten áldása működhet. Utak készülhetnek, lelki „autópályák”, amelyek nem függnek e világi tenderektől, és bár én vagyok az útmunkás, mégsem rajtam múlik, mert az Isten a tervező és a kivitelező egy személyben. De az érkező

Krisztus annyira szeret engem, hogy rajtam keresztül is munkálkodik. Más oka nincs, mert ahogyan Jákób, úgy én sem érdemlem meg, hogy áldás legyek. De mégis az vagyok.

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Mikor tapasztaltam már meg, hogy áldás vagyok?
- ▶ Mely kapcsolataimban lehetnék útkészítő?
- ▶ Mely közösségeimben lehetek az Isten áldásának hírvivője?
- ▶ Kik azok, akik most különösen is előttem vannak, hogy áldás lehessen számukra?
- ▶ Hol érzem a környezetemben leginkább, hogy „a teremtett világ sóvárogva várja Isten fiainak megjelenését” (Róm 8,19)?

Illusztráció:

Áldás leszel című ének a Szélrózsa Bandtól: <https://www.youtube.com/watch?v=qFbh3cZrFjw>

Énekjavaslat:

A fenti ének és „Áldjad, én lelkem, a dicsőség...” (EÉ 57)

3. Az odafordulás áldása

Textus: *„Többet ér a jó hírnév a nagy gazdagságnál, a jóindulat jobb az ezüstről és az aranytól. Találkozik a gazdag a szegénnyel: mindkettőt az Úr alkotta. Ha az okos látja a veszedelmet, elrejtőzik, az együgyűek pedig belekeverednek, és megjárják. Az alázatnak és az Úr félelmének jutalma gazdagság, dicsőség és élet. Tövises és kelepccék vannak a görbe úton: aki vigyáz magára, messze elkerüli azokat. Neveld a gyermeket a neki megfelelő módon, még ha megöregszik, akkor sem tér el attól. A gazdag uralkodik a szegényeken, és az adós szolgálja a kölcsönadónak. Aki álnokságot vet, bajt arat, és véget ér dühödte hatalmaskodása. A jóságos tekintetű ember áldott lesz, mert ad kenyeréből a nincstelennek.” (Péld 22,1–9)*

A Példabeszédek könyvének alapvető szemlélete a lineáris, ok-okozati teológia. Ez képeződik le a textusban is: „Az alázatnak és az Úr félel-

mének jutalma gazdagság, dicsőség és élet.” Természetesen tudjuk, hogy ez így, önmagában nem igaz. Már az Ószövetségben Jób könyve is felveti, hogy bizony van olyan, hogy jó, az Úr útján járó embereket rossz dolgok, tragédiák érnek.³ De mégis azt kell mondanunk, hogy ezek az igazságok nem kizárják, hanem kiegészítik egymást. Hívő emberként nem vethetjük el azt a gondolatot, hogy az Isten útján való járás áldást eredményez. Még akkor sem, ha ez sok esetben – időszakosan – nincs is így, vagy nem így tapasztaljuk.

A gazdagság – szegénység kérdésköre mindig is feszítő volt a kereszténység számára. Régen is és ma is van olyan lelkiség, vannak olyan hívő emberek, akik a gazdagságot, az anyagi jólétet a „rendes”, „valódi”, „tökéletes” hívő élet automatikus következményének tekintik. Ez a sikerteológia. És persze vannak olyanok is, akik a „földi/e világi javakat/hívságokat” ördögtől valónak tartják, és a szegénységet tudják csak elképzelni a Krisztus-követés egyetlen legitim formájának. Természetesen egyik oldalnak sincs igaza kizárólagosan, hanem csakúgy, mint az ok-okozati teológia esetében, egymást kiegészítő igazságokról van szó. Az „átlag” hívő ezen végletek között kell, hogy megtalálja személyes útját.

Mai igénk kulcsmondata, kulcsverse az utolsó: *„A jóságos tekintetű ember áldott lesz, mert ad kenyeréből a nincstelennek.”* Mintha önmagának mondana ellent a Példabeszédek szerzője... Vagy inkább cizellálja a mondanivalót. Az első, az alapállítás az, hogy áldott leszel, több lesz neked, ha az Isten útján jársz! Itt pedig – mintegy lábjegyzetként – ott van: Ha adsz, azaz kevesebbed lesz, akkor leszel áldott! És ez nem „a kevesebb néha több” vagy a „jobb adni, mint kapni” közhelye, és nem is valamiféle trükk az Istennel szemben, egy eszköz, mellyel áldást lehet kicsikarni, hanem annak az alapvető mentalitása, hogy amim van, azt kaptam. Ez a gondolat talán a legpozitívabb az ok-okozati teológia berkeiben belül. S ezt a mentalitást mi is eltanulhatjuk bátran.

A gyermeknevelésben alapvető, hogy ha a kisgyermekhez közel akarunk kerülni, amikor valamit el szeretne mondani, vagy valamit meg akar osztani velünk, akkor nem lehajolunk hozzá, hanem leguggolunk (vagy letérdelünk) mellé, hogy a fejünk (amennyire lehet) egy vonalban

³ Kovács 2019.

legyen az övével. Ezzel megmutatjuk, hogy vele vagyunk, nem pedig felette.

A Megváltó, akire adventben várunk, pontosan ugyanígy tett. Nem lehajolt, hogy „felülről” mondjon valamit, hanem „leguggolt”, emberré lett, hogy a „fejünk” egy szinten legyen. Éppen ezért a keresztény ember mikor ad, nem kegyet gyakorol, hanem közösséget vállal. És ennek az állításnak igaznak kell lennie, amikor az irgalmat, az együttérzésből fakadó, cselekvő szeretetet gyakoroljuk. Nem *ha*, hanem *amikor!* Mert ez alapvető a hívő ember szempontjából. „*Mert éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám.*” (Mt 25,35–36) De azon túl, hogy a keresztény ember alapvetően irgalmas, ez áldássá is válik a hívő életben.

Az adakozás mindig is sarkalatos pontja volt a gyülekezeti életnek. Jó, ha látjuk, és példát veszünk Krisztusról, aki önmagát adományozta nekünk. Amikor adok, akkor nem kevesebb leszek, hanem Krisztust követem. Amikor adok, akkor nem veszítek, hanem azt, amit ajándékba kaptam, átcsoportosítom, hogy más számára is ajándék lehessen.

És ez bizony áldás, hiszen a másik ember személyében nem „csakán” a Krisztusnak adok, hanem ezáltal magam is a munkatársává válok. Így összekapcsolódik az adakozó, az adományt kapó és az adakozás cselekménye Krisztusban. Tőle kaptam, és általa neki adom.

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Tudatosítom-e magamban, hogy mindaz, amim van, nem csupán az én munkám gyümölcse, hanem az Isten ajándéka is?
- ▶ Hálát tudok-e adni azért, hogy van mit ennem, van víz, melyet ihatok, van tető a fejem fölött? Ugyanis ezzel a világ kisebbségéhez tartozom.
- ▶ Erőm szerint támogatom-e gyülekezetemet, amely a lelki otthonom?
- ▶ Van-e olyan embertársam, aki most a szívemben van, és akinek tudnék most segíteni azzal, hogy adok?

Illusztráció:

Panov apó különös napja: <https://archiv.evangelikus.hu/unnep/advent/betlehemesek-es-szindarabok/lev-tolsztoj-panov-apo-kuloe-noes-napja>

Énekjavaslat:

„Áldott az egek Úra” (ÉÉ 142)

„Úgy fogadd be a testvért” (ÉÉ 474)

4. Áldott a bizalom

Textus: „Ezt mondja az Úr: Átkozott az a férfi, aki emberben bízik, és testi erőre támaszkodik, az Úrtól pedig elfordul szíve! Olyan lesz, mint bokor a pusztában: nem remélhet a jövőtől semmi jót. Kővek között tengődik a pusztában, a szikes, lakatlan földön. De áldott az a férfi, aki az Úrban bízik, akinek az Úr a bizodalma. Mert olyan lesz, mint a víz mellé ültetett fa, amely a folyóig ereszti gyökereit. Nincs mitől félnie, ha eljön a hőség, lombja üde zöld marad. Száraz esztendőben sem kell aggódnia, szüntelenül termi gyümölcsét.” (Jer 17,5–8)

Az utóbbi időben sokszor elérem került az őstörténet, azon belül is a teremtés és bűneset története. Ezekből a bizonyosságtételekből nagyon sok mindent megtanulhatunk Istenről, a világról és önmagunkról egyaránt. A teremtés és bűneset egyik legnagyobb tanulsága számomra az, hogy (szinte) mindennek az alapja a bizalom. Az első emberpár sem azáltal vétkezett, hogy evett, hanem a bűn a bizalmatlanság volt, azaz hogy nem bíztak Teremtőjük szavában: „A kert minden fájáról szabadon ehetsz, de a jó és a rossz tudásának fájáról nem ehetsz, mert azon a napon, amelyen eszel róla, halállal lakolsz.” (1Móz 2,16b–17) Ráadásul az Isten nyilvánvalóan tudta, hogy ez fog történni, mégsem húzott falat a fa köré. Úgy ajándékozta meg bizalmával az első emberpárt, hogy tudta, vissza fognak élni vele.

Jézus Krisztus azért jött, úgy várunk rá ma is, mint aki a kapcsolatot, a bizalmon alapuló istenkapcsolatot hozza/hozta el számunkra. Nekünk is adja váltságművét – bizalmi alapon. Persze tudja (ahogyan mi

is), hogy hányszor visszaélünk ezzel a bizalommal. De nincsen fal, nincs már kárpit sem a szentély, a jelenlét előtt. Nyitva az út az Atyához.

A kérdés csak az, hogy ez a bizalom egyirányú (Krisztustól jövő) marad-e, vagy pedig én is meg tudok-e bízni benne: hogy cselekszik, szeret, tesz értem, stb.

Hallottam egyszer egy kis történetet egy másik felekezethez tartozó kollégától. Így szól: „Egyszer eljött hozzám egy középkorú asszony a gyülekezetből. Jól ismertem őt. Nem oszlopos tagja a gyülekezetnek, de rendszeresen jár templomba, részt vesz az alkalmakon. Egy vasárnap kint a templom előtt beszélgettünk. Láttam rajta a keserúséget, azt, hogy mennyi minden érte őt. Ezt mondta nekem, mintegy summázva az elhangzottakat: „Kedves tisztelendő úr! Hiszek én az Istenben, csak... nem bízom benne!” Súlyos ez a mondat, de azt mutatja, hogy mi a különbség a hit és a kapcsolat között: hit létezhet valódi kapcsolat nélkül, de valódi kapcsolat nincsen hit nélkül. Hiába hiszem el, hogy van Isten, hogy Jézus a Krisztus, ha nem bízom benne. Ez már Ádámnak és Évának sem jött be, pedig nekik még hitre sem volt nagyon szükség, hiszen színről színre láttak őt. Az Istennel való kapcsolat alapja – a hit mellett – a bizalom. Nemcsak a létében hiszek, de hiszek abban is, hogy cselekszik, és nem csak úgy általában, hanem bennem, értem és általam is.

Vajon van-e bátorságom rábízni az életemet Istenre? Hiszem-e Jézus szavait, hogy „*Aki tehát hallja tőlem ezeket a beszédeket, és cselekszi azokat, hasonló a bölcs emberhez, aki kősziklára építette a házát*” (Mt 7,24)? Mert ehhez bizony bátorság kell.

Nem eshetünk át azonban a másik végletbe sem. Nem mondhatjuk, hogy „*úgyis minden meg van írva, bármit is csinállok*”. Ez nem bizalom, hanem fatalizmus. Meg kell találni az élő kapcsolatban a madáchi „*a gép forog, az alkotó pihen*” (*Ember tragédiája*) és a minden mindegy közötti utat. Ezt az utat jelöli ki nekünk Jeremiás: „*De áldott az a férfi, aki az Úrban bízik, akinek az Úr a bizodalma. Mert olyan lesz, mint a víz mellé ültetett fa, amely a folyóig ereszti gyökereit. Nincs mitől félnie, ha eljön a hőség, lombja üde zöld marad. Száraz esztendőben sem kell aggódnia, szüntelenül termi gyümölcsét.*” A fától független a nedvesség, hiszen azt a folyó adja neki. Viszont a fa ereszti le gyökereit az éltető vízig.

Persze ezt nem lehet százalékolni, hogy ennyi az Isten munkája, ennyi meg az enyém. Maga a felvetés sem igaz, hiszen az Úré vagyok

én is. De mégis, Isten végtelen bölcsességében és kegyelmében bizalmat szavazott nekem, és Krisztust adta értem, akire vágyom és várok.

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Vajon van-e bátorságom rábízni az életemet Istenre?
- ▶ Hiszem-e Jézus szavait, hogy „*Aki tehát hallja tőlem ezeket a beszédeket, és cselekszi azokat, hasonló a bölcs emberhez, aki kősziklára építette a házát*” (Mt 7,24)?
- ▶ Meg van-e benne a bizalom, hogy az Isten törődik velem?
- ▶ Végiggondolva az elmúlt időszakot, vajon adtam-e okot Istennek a bizalmatlanságra?
- ▶ Bízom-e abban, hogy Krisztusban az Isten elfogad engem?

Illusztráció:

BABITS MIHÁLY: ÁDÁZ KUTYÁM

Ádáz kutyám, itt heversz mellettem.
Amióta a gazdád én lettem,
ez a hely a legjobb hely tenéked:
nem érhet itt semmi baj se téged.
Rajtam csügg a szemed, hív imádás
együgyű szálán csügg, boldog ádáz.

Mert boldog ki jámborul heverhet
valami nagy, jó hatalom mellett.
S te jámbor vagy, bár olykor asszonykád
bosszújára megrablod a konyhát
s csirkét hajszolsz vadul a salátás
ágyakon át: jámbor, noha – Ádáz.

Elcsavarogsz néha messze innen,
el is tévedsz kóbor hegyeinkben;
avagy titkos kalandjaid vannak.
Ág tép, gonosz ebek rádrohannak,
zápor is lep, szőröd-bőröd átáz:
ázva, tépve jössz vissza, kis Ádáz.

Visszajössz, mert ugyan hova mennél?
Hol lehetne egyéb helyed ennél?
Szimatodból ezer láthatatlan
ösvény vezet téged mindenhonnan
hívebben, mint bennünket a látás:
minden ösvény idevezet, Ádáz.

Tudod, hogy itt valaki hatalmas
gondol veled, büntet és irgalmaz,
gyötör olykor, simogat vagy játszik,
hol apádnak, hol kínzódnak látszik:
de te bízol benne. Bölcs belátás,
bízni abban, kit nem értünk, Ádáz.

Óh, bár ahogy te pihensz lábamnál,
bizalommal tudnék én is Annál
megpihenni, aki velem játszik,
hol apámnak, hol kínzómnak látszik,
égi gazda, bosszú, megbocsátás,
s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!

Énekjavaslat:

„Áldott az Isten” (EÉ 145)

„Rád bízom sorsomat” (EÉ 354)

„Tiéd a hatalom” (ZÉ 159)

BÖJT – Áldások az Újszövetség útján

1. Áldások óbenne

Textus: „Áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki megáldott minket mennyei világának minden lelki áldásával Krisztusban. Mert óbenne kiválasztott minket magának már a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte szeretetben. Előre el is határozta, hogy fiaivá fogad minket Jézus Krisztus által, akarata és tetszése szerint, hogy magasztaljuk dicsőséges kegyelmét, amellyel megajándékozott minket szeretett Fiában. Óbenne van – az ő vére által – a mi megváltásunk, bűneink bocsánata is; kegyelmének gazdagsága szerint, amelyet kiárasztott ránk teljes bölcsességgel és értelemmel. Mert úgy tetszett neki, hogy megismertesse velünk az ő akaratanak titkát, amelyet kijelentett óbenne az idők teljességének arról a rendjéről, hogy Krisztusban egybefoglal mindenekeket, azt is, ami a mennyben, és azt is, ami a földön van. Óbenne lettünk örökösivé is, mivel eleve elrendeltettünk erre annak kijelentett végzése szerint, aki mindent saját akarata és elhatározása szerint cselekszik; hogy dicsőségének magasztalására legyünk, mint akik előre reménykedünk Krisztusban. Óbenne pedig titeket is, akik hallottátok az igazság ígétjét, üdvöségeetek evangéliumát, és hívökké lettetek, eljegyzett pecsétjével, a megígért Szentlélekkel, örökségünk zálogával, hogy megváltsa tulajdon népét az ő dicsőségének magasztalására.” (Ef 1,3–14)

A böjti időszak az egyházi év egyik legszebb szakasza számomra. Az adventhez hasonlóan a készülésről szól, de nincs „megtűzdelve” a karácsony előtti időszak sokszor hamis csillogásával. És a hosszabb időtartam is engedi, hogy a lélek készülhessen igazán.

Ha a böjtről gondolkodik a ma embere, akkor alapvetően a *nem* kifejezés jut eszébe. Mit „nem szabad”. Nem szabad húst enni, nem szabad

bálozni, ezt nem szabad, azt nem szabad... Pedig valójában a bőjt nem egy *nem* valamire, hanem egy nagy *igen* Krisztusra! Nem veszíték azzal, ha bőjtlők, akár az étkezésében, akár cselekedeti szinten az életem valamely területén, hanem „helyet szabadítok fel”, és igent mondok Krisztusra.

És ez az *igen* nem fájdalmas. Nem szűkölködésre kényszerít, hanem ajándékoz, mégpedig (többek között) áldást! Pál apostol egyetlen szóban foglalja ezt össze: *őbenne*, azaz Krisztusban. Az, hogy én a bőjtben jobban odafigyelek Krisztusra (de legalábbis próbálok), az már önmagában – nem csupán az odafigyelésben, hanem elsősorban Krisztusban – áldást hoz számomra (Ef 1,3).

De mik ezek az áldások?

Isten Krisztusban

- kiválasztott szentnek, és
- fiává (gyermekévé) fogad.

Krisztusban van

- a mi megváltásunk, bűneink bocsánata és
- az Atya akaratának titka, melyet ki is jelentett.

Krisztusban

- örökösök vagyunk;
- reménység van, és
- eljegyzett a Szentlélekkel.

Ezek mindegyikéről lehetne egy-egy külön alkalmat tartani. Most mégis inkább csak csodálkozunk rá arra a gazdagságra, melyet Isten *őbenne* elkészített számunkra! Ezek az áldások „lépcsők” lehetnek felfelé a Golgotára.

Érdemes talán a 9–10. verssel kezdeni: „*Mert úgy tetszett neki, hogy megismertesse velünk az ő akaratának titkát, amelyet kijelentett őbenne az idők teljességének arról a rendjéről, hogy Krisztusban egybefoglal mindeneket, azt is, ami a mennyben, és azt is, ami a földön van.*” Itt egy titok van (μυστήριον)! Nem abban az értelemben, hogy senki nem tudhat róla, hanem abban az értelemben, hogy nem tudjuk csupán ésszel felfogni, megérteni. Ezt meg kell élni! Mégpedig most, az alkalmas időben (καιρός).

Ehhez kapcsolódnak az alábbi kérdések is.

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Mit jelent számomra a bűjt?
- ▶ Hogyan tudom a leghababban megélni?
- ▶ Hogyan vagyok most „őbenne”?
- ▶ El tudom fogadni, ha adni akar? El tudom fogadni, ha nem?
- ▶ Mit jelent számomra az, hogy
 - szent?
 - Isten gyermeke?
 - megváltott?
 - az Isten titkának hallgatója?
 - örökös?
 - reménységben élő?
 - Szentlélekkel eljegyzett vagyok?

Énekjavaslat:

„Királyi zászló jár elől” (EÉ 189)

„Szívemet hozzád emelem” (EÉ 321)

2. A tiszta beszéd áldása

Textus: *„Ugyanígy a nyelv is milyen kicsi testrészt, mégis nagy dolgokkal kérkedik. Íme, egy parányi tűz milyen nagy erdőt felgyújthat: a nyelv is tűz, a gonoszság egész világa. Olyan a nyelv tagjaink között, hogy egész testünket beszennyezi, és lángba borítja egész életünket, miközben maga is lángba borul a gyehenna tüzétől. Mindenfajta vadállat és madár, csúszómászó és tengeri állat megszelidíthető: meg is szelidíti az ember; a nyelvet azonban az emberek közül senki sem tudja megszelidíteni, fékezhetetlenül gonosz az, telve halálos méreggel. Ezzel áldjuk az Urat és Atyát, és ezzel átkozzuk az Isten hasonlatosságára teremtett embereket: ugyanabból a szájból jön ki az áldás és az átok. Testvéreim, nem kellene ennek így lennie. Vajon a forrás ugyanabból a nyílásból árasztja-e az édes és a keserű vizet? Avagy teremhet-e, testvéreim, a füge olajbogyót és a szőlő fűgét? Sós forrás sem adhat édes vizet.” (Jak 3,5–12)*

Amikor e sorokat írom, éppen most értesültünk az aktuális hírekben a tragédiáról, hogy a Ráday utcai református kollégium kigyulladt, és egy vendégként ott alvó családapa bent égett az épületben. Pedig csak három tizenéves balhéból körömlakklemosóval felgyújtott egy matracot az épület előtti utcán...

„[E]gy parányi tűz milyen nagy erdőt felgyújthat” – írja Jakab. És ez nemcsak lelki, de fizikálisan is igaz. A lelkészség mellett másik „szakmám” a biztonságszervező, melynek részeként tanultam tűzvédelmet is. Ki kellett tudnunk számolni, hogy egy adott helyiségnek, épületnek mekkora a tűzterhelése. A tűzterhelés „az építmény, épület adott tűzszakaszában, helyiségében jelen lévő és beépített éghető anyagok tömegéből (kg) és fűtőértékéből (MJ/kg) számított hőmennyiség egységnyi padlófelületre vonatkoztatott értéke MJ/m²-ben.” Ezen definíció és képlet szerint ki lehet számolni, hogy – nagyon leegyszerűsítve – mekkora tűz lehetséges az adott helyiségben, épületben.

A nyelvünk nagyon kicsi, mégis hatalmas a „tűzterhelési értéke”. És itt most nem a Szentlélek tüzére, hanem a pusztító tüzre gondolok. Hihetetlen „építmények” és rossz értelemben vett „beépíthető anyagok” lehetnek a beszédünkben. A böjti időszaknak arról is kell szólnia, hogy beszédünknek is Isten felé kell törekednie. Tudniillik a kimondott szónak ereje van (mondom minden ezós felhang nélkül). Gondoljunk csak a bizonyágtételre vagy az igehirdetés bolondságára (1Kor 1,21)...

És bizony az sem jó, hogy ha „vegyes” a beszédünk. Nem lehet a „tüzet” tiszta beszéddel ellensúlyozni. Ahogyan Jakab fogalmaz: „*Ezzel áldjuk az Urat és Atyát, és ezzel átkozzuk az Isten hasonlatosságára teremtett embereket: ugyanabból a szájból jön ki az áldás és az átok. Testvéreim, nem kellene ennek így lennie.*”

Míndezen azonban nem azt jelenti, hogy ne beszéljünk. De, beszéljünk! Mondjunk igent Krisztusra (lásd az első böjti alkalom témáját)! Ahogy mondani szokták: ne csak beszéljünk a hitről, hanem legyen meg hozzá a hiteles élet is! Mai igénk pont a fordítottjára hívja fel a figyelmet. A böjtben ne csak az életünkkel, tetteinkkel, böjtünkkel akarjunk közelebb kerülni Krisztushoz, hanem a beszédünkkel is! És a beszéd „tisztán tartásának” egyik legjobb formája az áldás: ha másokra áldást mondunk, és leginkább az, ha áldjuk az Urat. Mert az Isten áldva, magasztalva, dicsérve jelenlétében magunk is tisztulunk.

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Hogyan viszonyulok a beszédemhez? Milyen a beszédem, ha külső szemlélőként tekintek rá?
- ▶ Tudok-e szólni, mikor kell, és hallgatni, mikor az visz előbbre?
- ▶ Méltó-e a beszédem a Krisztus-követésemhez?
- ▶ Mekkora „a nyelvem tűzterhelése”?
- ▶ Böjtölök-e a beszédemben is, nemcsak a tetteimben?
- ▶ Tudom-e áldani az Urat? Dicsérem-e őt? Része-e ez az ima-életemnek?

Illusztráció:

„Tégy, Uram, závárt a szájamra, és őriztessed az én ajkaim nyílását. Nyisd meg az én ajkaimat, hogy hirdessék a Te dicséretedet.” (*Vasárnap reggeli ima*, részlet)¹

Énekjavaslat:

„Ébredj fel, szívem, vigadj” (EÉ 97)
„Az Urat áldom én” (EÉ 250)

3. Generációk áldása

Textus: „Kisgyermeket vittek hozzá, hogy megérintse őket, a tanítványok azonban rájuk szóltak. Amikor ezt Jézus észrevette, megharagudott, és így szólt hozzájuk: Engedjétek hozzám jönni a kisgyermeket, és ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten országa. Bizony mondom nektek: aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy kisgyermek, semmiképpen sem megy be oda. Ekkor átölelte és kezét rájuk téve megáldotta őket.” (Mk 10,13–16)

„A gyermekek evangéliuma” – ahogyan hagyományosan nevezzük ezt a szakaszt. Egy minden keresztlőn elhangzó bibliai idézet. Egyszerre markánsan tanítói és bensőségesen intim. Én nem is nevezném a gyermekek evangéliumának, hanem inkább „a generációk evangéliumának”. Hiszen Jézus itt nemcsak a gyermekekhez szól, sőt igazából hozzájuk

¹ RITTER 1991, 13. o.

a szó szoros értelmében nem is „szól”, hanem „átöleli”, megáldja őket. De ez is „beszéd”, az övék. És a felnőttek is.

Sok gyülekezetben szokás családi istentiszteletet tartani. Magam is évekig szolgáltam ilyeneken, több gyülekezetben is. De aztán felrémlt bennem, amit egykori lelkészem mondott (a tartalmát idézem): Nálunk nem lesz családi istentisztelet, mert ezzel azt sugallanánk, hogy a többi istentisztelet nem a családoké – pedig minden istentisztelet az egész családé. Az utóbbi két évben tettem magamévá ezt a gondolatot, elvet. Nincsen családi istentisztelet, hanem minden templomi alkalom minden generációnak szól. Persze tudom, hogy ez nem lehetséges, nem lehet mindig mindenkihez szólni. Mégis jó alapelv, mert így rá vagyok kényszerítve, hogy minden generációért küzdjek.

A bőjt a Golgota, a kereszt felé haladó út. És ha tetszik, ha nem, ez nem magányos dolog, útitársaink is vannak hozzá. És minden generációnak joga van ehhez a zárandoklathoz. Mert a generációs különbségek mellett van, ami összeköt bennünket: Krisztus figyelme. Ugyanis Krisztus nem „csupán” vár bennünket az út végén, hanem (a szó nemes és gondoskodó értelmében) rajtunk tartja a szemét, velünk együtt halad. Akár az emmausi úton (Lk 24,13kk)... Nem biztos, hogy mi látjuk őt, nem biztos, hogy tudunk figyelni rá úgy, mint ahogyan szeretnénk, de ő biztosan figyelemmel kísér minket.

Jézus mondja: „*ilyeneké az Isten országa*”. Bár a görög nyelvtani szerkezet azt sugallja, hogy az *ilyenek* kifejezés a gyerekekre vonatkozik, szerintem azonban legalább annyira a szüleikre is. Azokra a bizonyos felnőttekre, akik „*kisgyermekeket vittek hozzá*”. Gyakorló szülőként tudom, hogy (optimális esetben) az ember mindig a legjobbat és legtöbbet akarja a gyermekeinek. Azok a bizonyos szülők/felnőttek meg voltak győződve arról, hogy gyermekeiknek jobb lesz, többek lesznek attól, ha Jézus megáldja őket. Vajon én hajlandó vagyok-e a magam és szeretteim számára megküzdeni Jézus figyelméért, áldásáért? Félreértés ne essék, nem gondolom, hogy bárki bármit is ki tudna erőszakolni Jézustól! Csupán a lelkületet szeretném kiemelni.

A bőjt küzdelem is! Küzdelem a Krisztustól eltávolító akarattal szemben. Mi ez az akarat? Ahogyan Luther fogalmaz a *Kis kátében*: „az ördögnek, a világnak és testünknek akarata”.² De a bőjt nem lehet

² LUTHER 2003, 69. o.

csak *nem*, hanem *igennek* is kell lennie. Küzdelemnek Jézus felé az ölelé- séért és áldásáért tűzön-vízen vagy akár a „tanítványokon” át!

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Miben nyilvánul meg az életemben „az ördögnek, a világnak és testünknek akarata”?
- ▶ Hogyan küzdök ellenük?
- ▶ Hogyan viszonyulunk azokhoz, akik velünk együtt tartanak a Golgota felé?
- ▶ Vágyom-e Jézus jelenlétére és áldására?
- ▶ Mire vagyok hajlandó, hogy Jézus közelében lehessenek?
- ▶ Vajon én küzdök Jézus figyelméért?

ÉNEKJAVASLAT:

„Velem vándorol utamon Jézus” (EÉ 459)

„Szelíd szemed, Úr Jézus...” (EÉ 385)

4. Áldott böjti örömforrás

Textus: „Amikor pedig az Emberfia eljön az ő dicsőségében, és vele az angyalok mind, akkor odaül dicsősége trónjára. Összegyűjtenek elé minden népet, ő pedig elválasztja őket egymástól, ahogyan a pásztor elválasztja a juhokat a kecskéktől. A juhokat jobb keze felől, a kecskéket pedig bal keze felől állítja. Akkor így szól a király a jobb keze felől állókhoz: Jöjjetek, Atyám áldottai, örököljétek az országot, amely készen áll számotokra a világ kezdete óta. Mert éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezitelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám. Akkor így válaszolnak neki az igazak: Uram, mikor láttunk téged éhezni, hogy enned adtunk volna, vagy szomjazni, hogy innod adtunk volna? Mikor láttunk jövevénynek, hogy befogadtunk volna, vagy mezitelennek, hogy felruháztunk volna? Mikor láttunk betegen vagy börtönben, hogy elmentünk volna hozzád? A király így felel majd nekik: Bizony mondom nektek, valahányszor megtettétek ezeket akár csak eggyel is az én legkisebb testvéreim közül, velem tettétek meg. Akkor szól a bal keze felől állókhoz is: Menjete

előlem, átkozottak, az ördögnek és angyalainak elkészített örök tűzre! Mert éheztem, és nem adtatok ennem, szomjaztam, és nem adtatok innom, jövevény voltam, és nem fogadtatok be, mezítelen voltam, és nem ruháztatok fel, beteg voltam, börtönben voltam, és nem látogattatok meg. Akkor ezek is így válaszolnak neki: Úram, mikor láttunk téged éhezni vagy szomjazni, jövevénynek vagy mezítelennek, betegen vagy börtönben, amikor nem szolgáltunk neked? Akkor így felel nekik: Bizonny mondom nektek, valahányszor nem tettétek meg ezeket eggyel a legkisebbek közül, velem nem tettétek meg. És ezek elmennek az örök büntetésre, az igazak pedig az örök életre.” (Mt 25,31–46)

Jézus Krisztus egylényegű az Atyával. De a példázatok, melyekkel Jézus tanított, nem egylényegűek a valósággal. Amíg Jézus ὁμοούσιον – *egylényegű* az Atyával –, addig a példázat ὁμοίωσ: *hasonlít* (Mt 25,1) a valósághoz. Éppen ezért a példázatokat nem kezelhetjük helyszínleírásként, tudósításként, forgatókönyvként vagy receptként. Tekintsük őket annak, amik: példázatnak, példatörténetnek, tanító történetnek. Így emeljük őket igazi méltóságukra, s így nyílhat meg előttünk tanításuk a Szentlélek által.

Az utolsó ítéletről szóló példázat rengeteg üzenetet rejt magában. Mivel azonban átfogó témánk az áldás, ezért ebből a szemszögből tekintünk rá. „*Jöjjetek, Atyám áldottai, örököljétek az országot, amely készen áll számotokra a világ kezdete óta.*” Milyen csodálatos reménység ez! Az Atya áldottjaként (akiket megáldott az Atya) örökségünk van, mégpedig egy ország, amely a teremtés hajnala óta el van készítve. Ha az Atya áldottai vagyunk (és reménység szerint azok vagyunk), akkor Isten ezt az országot számunkra is teremtette. Amikor készítette végtelen kegyelmében és szeretetében, akkor a gondolataiban ott voltunk mi is. Bár még meg sem születtünk, de már ott voltunk. Hasonló ez ahhoz, amikor az anya várja születendő gyermekét. Tudja, hogy lesz, már úton van, de még nincs ott igazán. Csak gondol rá, érzi, szereti őt. Mint anya a születendő gyermekének, úgy készítette az Úr számunkra azt a bizonyos országot.

Böjt negyedik vasárnapja Laetare, azaz az öröm vasárnapja. Hát ennél az örökségnél nem kell nagyobb öröm! Micsoda szeretet, gyengédség és öröm van benne! Micsoda áldás ez számunkra! De nemcsak ez, hanem az odavezető út is. Azt mondja Jézus: „*Jöjjetek, Atyám áldottai!*”

azaz akik bemennek az Úr által készített országba, már meg vannak áldva, már áldottak.

Miben áll ez az áldottság? Tettekben: „*éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám.*” Evangélikus szószékről sok esetben félve beszélünk a tettekről, nehogy véletlenül a „társmegváltás” tév-tanításának bűnébe essünk. Pedig nem lenne szabad félnünk a tettektől, hiszen azok hitünk katalizátorai. Mert ezek a tettek nem a törvény érdemszerző, hanem az evangélium áldott cselekedetei, melyeket nemhogy lehet, de kell is tenni! Általuk leszünk az Atya áldottai és mások számára áldások. Van is egy ilyen szófordulat: *áldásos tevékenység.*

Az evangélium áldásos cselekedetei pedig elsősorban a testvérnek, a keresztyén (Krisztusban való) testvérnek kell, hogy szóljanak: „*Bizony mondom nektek, valahányszor megtettétek ezeket akár csak eggyel is az én legkisebb testvéreim közül, velem tettétek meg.*” Kicsit furcsa lehet ez a sorrendiség, vagy ha úgy tetszik, „rangsorolás”, de mindig érdemes odafigyelni arra, hogy Jézus mely példázatokban, történetekben, beszédekben utal a testvérekre (pl. a gonosz szolga példázata – Mt 18,21kk) és melyekben a felebarátra (pl. az irgalmas samaritánus története – Lk 10,29kk).

Áldás és (böjti) örömforrás lehet a testvérem számára: enni adni az éhezőnek, inni adni a szomjazónak, felruházni a nincstelent, meglátogatni a beteget, a börtönben lévő... Milyen csodálatosan kapcsolódik az Atya szavaihoz: „*Nekem az olyan böjt tetszik, amikor leoldod a jogtalanul fölrakott bilincseket, kibontod a járom köteleit, szabadon bocsátod az elnyomottakat, és összetörsz minden jármot! Oszd meg kenyeredet az éhezővel, vidd be házádba a szegény hajléktalant, ha meztelen embert láatsz, ruházd fel, és ne zárkózz el testvéred elől!*” (Ézs 58,6–7)

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Öröm-e számomra a böjt, vagy éppen ellenkezőleg: szent nyűg? (Mt 6,16)
- ▶ Meg tudom-e ajándékozni a böjti örömmel a testvéremet?
- ▶ Van-e előttem olyan, aki számára az öröm áldása lehetek az evangélium cselekedetivel?
- ▶ Tudok-e jó szívvel segíteni a szükségét szenvedőkön?

Illusztráció:

A Lutheran World Relief egy USA-ban alapított evangélikus szervezet, amely a világ különböző pontjaira viszi az evangéliumot azért, hogy a legszegényebbeknek és legkiszolgáltatottabbaknak segít megteremteni jó (mezőgazdasági, oktatási stb.) körülményeket ahhoz, hogy boldogulni tudjanak saját hazájukban: <https://www.youtube.com/watch?v=-CGWp0a-tQBw>

Énekjavaslat:

„Úgy fogadd be a testvért” (EÉ 474)

„Eljönnél-e vélem” (ZÉ 12)

„Urunk, irgalmazz” (ZÉ 39)

5. Áldott mozgás

Textus: *„Ezután kivitte őket Betániáig, felemelte a kezét, és megáldotta őket. És miközben áldotta őket, eltávolodott tőlük, és felvitetett a mennybe. Azok pedig leborulva imádták őt, majd nagy örömmel visszatértek Jeruzsálembe; mindig a templomban voltak, és áldották Istent.”*
(Lk 24,50–53)

Nem nagyon olvasunk az evangéliumban arról, hogy Jézus sokakat megáldott volna. Kétszer fordul csak elő: egyszer a gyermekek evangéliumában (Mk 10,13kk), másodszor pedig itt. Biztosan többször is megtörtént, de kifejezett leírást csak ebben a két esetben találtam. Jézus elsősorban az Atya áldásáról beszélt, ezért mindig különleges az, ha „saját jogán” áld.

Érdekes, hogy mindkét áldásos történetben jelentős a mozgás, a haladás. A gyermekek evangéliumában a Jézushoz való közel kerülés, közeledés mozgása, itt pedig Jézus „távolodása” keretezi az áldást. Meggyőződésem szerint ez azt (is) jelenti, hogy az áldás összekapcsol Jézussal. Magához húz, és mellette tart. Akkor is, ha akadályaim vannak a hozzá való eljutásban, és akkor is, amikor (látszólag) eltávolodik tőlem. Áldása összeköttetés övele.

Lényeges azonban textusunk, a mennybemenetel történetének előzménye és utóhatása is. Fontos, hogy Jézus áldásában a feltámadás tanúi

részesednek. A tanítványok szó szerint tanúi voltak a feltámadott Krisztus megjelenésének, mi pedig lelki tanúkként tudunk tanúskodni róla. Az áldásban való összekapcsolódás azt kívánja, hogy tanúi legyünk, tanúskodjunk, bizonyosságot tegyünk Jézusról. Ennek az üzenetnek kulcsfontossága van gyülekezeteinkben, különösen is böjti időszakban. Tanúságot kell tennünk az igazságról, hogy Jézus meghalt és feltámadt értünk! Enélkül nincsen épülés az egyházban, nincsen gyarapodás. Jézus áldása a feltámadás tanúinak szól.

És ennek az áldásnak nemcsak előfeltétele, de következménye is van, mégpedig egy újabb áldás. A tanítványok *„nagy örömmel visszatértek Jeruzsálembe; mindig a templomban voltak, és áldották Istent.”* Áldásból fakadó áldás. Ez önkéntelen reakció. *„Mert amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj”* (Lk 6,45) – mondja Jézus. Jézus áldásának egyenes következménye Isten dicsérete, áldása a feltámadás tanúinak életében. Ez egy folyamat, amelyen újra és újra át kell menni minden Krisztusban hívőnek.

És ebben a folyamatban – mintegy aláhúзва azt – rengeteg fizikai mozgás van. Jézus *kivitte, felemelte a kezét*, megáldotta őket, közben *eltávolodott* a tanítványoktól, akik pedig *leborultak és visszatértek*, hogy a templomban áldhassák Istent.

Abban az áldásban volt részem, hogy tavaly, 2019-ben eljutottam a Szentföldre. Nagyon nagy élmény volt. Jeruzsálemben járva azt láttam, hogy nagyon sok (fizikai) mozgás van az emberek lelkiségében, vallás-gyakorlatában. Biztosan láttunk már videót vagy képeket a siratófalnál imádkozó zsidó férfiakról. Hajolgatnak, imbolyognak, folyamatosan mozognak. Vagy ha a muszlimokat nézzük: náluk egyértelműen központi szerepet játszik a mozgás az imaszőnyegen való térdelés és leborulás aktusában. De „a magunk háza táján” is találunk erre szép példákat. A keleti gyökerű keresztények előszeretettel használják a csotkit, az ortodox imafüzért, mellyel a Jézus-imát („Uram, Jézus Krisztus, Isten Fia, könyörülj rajtam, bűnösön.”) imádkozzák. Ez a füzér (főleg) fonalból készül, nem pedig gyöngyökből, mint a római katolikus rózsafüzér. Az imafüzér orosz „verziójának” végén van egy nagy bojt is ugyanabból a fonalból. Ez a bojt arra való, hogy az ember a könnyeit és az izzadságát letörölje vele ima közben. Miért? A könny talán egyértelmű, de az izzadság? A csotki imádságában ugyanis minden valahányadik Jézus-ima után egy kis metánia (meghajlás) és minden sokadik kis metánia

után egy nagy metánia (letérdelés és homlokkal a föld érintése vagy teljes lehasalás) következik. És ez bizony egy idő után izzasztó tud lenni. A nagy metánia nagyböjtben különösen is aktuális, mert a templomban bemenetkor és kijövetkor is gyakorolják keresztvetéssel. A test és lélek is imádkozik, együtt mozdul.

És ahogyan az egyik, ortodox kereszténységgel foglalkozó oldal írja, textusunkkal egybeesngve: „Sajnos sokan vannak olyan téves eszmének hívei, akik azt mondják, hogy az ilyen, a hit külsőségeiben megnyilvánuló jelei fölöslegesek, idejétmúltak, vagy formasághoz vezetnek. Ha viszont nem vagyunk képesek még a templomban sem külső jelét adni hitünknek, hogyan teszünk tanúságot a templomon kívül, az utcán? Ha készen állunk hitünk külső jeleinek a templomban való megnyilvánulásaira, Isten erőt ad hozzá, hogy bizonyosságot tegyünk hitünkről a különböző élethelyzetekben a hitetlenek előtt is.”³

Húsvétra készülve nem állhatunk meg, nem állhatunk le. Hiszen a húsvét, ahova érkezni akarunk, nem csupán cél, de startvonal is! Ott nemcsak véget ér minden, hanem el is kezdődik. A húsvét, a feltámadás üzenetét vigyük tovább magunkkal, de ne csak magunknak! „Testvéreim! Menjetek, és hirdessétek az Úr halálát és feltámadását! Tanúskodjatok szeretetéről! Megizleltétek a bűnbocsánat örömét, építsétek hát a testvéri közösséget az emberek között megbocsátással és áldozatos szeretettel!”

KÉRDÉSEK A TÉMA ELMÉLYÍTÉSÉHEZ:

- ▶ Hogyan mozdulok a böjtben Jézus felé?
- ▶ És Jézus hogyan lép közel hozzám?
- ▶ Milyen mozdulattal tudom kifejezni imádatomat Isten felé?
- ▶ Hogyan tudok látható jel lenni a világban, Krisztus áldását közvetítve?

Illusztráció:

„Érdemes előkészülni az ima idejére. Már legalább fél órával előtte kapcsolni a telefont, a számítógépet, elrendezni az imasarkomat. A testet is föl lehet készíteni az imára kis vagy nagy metániák, leborulások

³ *Ortodox kereszténység.*

végzésével. A Jézus-ima a test imája is. Föl kell készíteni minden réteget (a testemet, lelkemet, szellememet), hogy be tudjam fogadni Isten szentségét. »Ne kezd az imát lagymatagon, ernyedten, hanyagul. Vess keresztet, szedd össze a gondolataidat, fontold meg, ki előtt vagy, és kezd el!« – tanácsolja Evagriosz. Ahogy a Nevet mondom, szellemem Isten felé fordul, olyan radikálisan, amennyire csak lehet. Szétszórtság és elszórakozás nélkül azonban nagyon nehéz hosszabb ideig, fél órán vagy egy órán át Isten felé fordulni. Ezért mindig arra az időre határozom el magam, amíg kimondom a Nevet, aztán újra kezdem. »Úr Jézus Krisztus, könyörülj rajtam!« Ennyi időre szeretnék elcsendesedni és összeszedett lenni. Az imádkozás elején nem kezdek el azon aggódni, hogy bírni fogom-e a teljes félórányi vagy egyórányi idő figyelemaskézisét, hanem csak a jelen pillanatra koncentrálok, azt szeretném teljességgel megélni. Ehhez kérem újra és újra a kegyelmet. Ezekből a pillanatokból tevődik össze az imám.» (Mirjam nővér, a Sarutlan Kármelita Nővérek szerzetesrend perjelnöje)⁴

Énekjavaslat:

„Mely igen jó az Úristent...” (EÉ 47)

„Jézus hív: jertek” (EÉ 438)

„Jöjj, add tovább a jó hírt” (ZÉ 78)

FELHASZNÁLT IRODALOM:

BOLCSÓ Dániel: A természet wellnesshétvége az agynak. *Index*, 2017. március 22.

https://index.hu/tudomany/egeszseg/2017/03/22/termeszet_termeszet-hiany_egeszseg_stressz_figyelemzavar/. (Megtekintés: 2019. június 4.)

CROSS, Frank Leslie (szerk.): *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford University Press, London, 1958.

HUOVINEN, Eerő: *Káté. Evangélikus keresztyén hitünk rövid összefoglalása*. Luther Kiadó, Budapest, 2003.

KOVÁCS Viktor: Milyen az Isten, avagy a Mátrix és az emberi képzelet (prédikáció, Szentháromság ünnepe utáni 4. vasárnap, 2019. 02. 03.). *Gyülekezet-épülő*. 2019. február 3. <http://evlelkesz.blogspot.com/2019/02/milyen-az-isten-avagy-matrix-es-az.html>. (Megtekintés: 2019. június 4.)

⁴ MIRJAM nővér 2018.

- MIRJAM nővér: Neved mint kiöntött olaj – a Jézus imáról. *Szerzetesek*. 2018. március 3. <https://szerzetesek.hu/hirteglaneved-mint-kiontott-olaj-jezus-imarol>. (Megtekintés: 2019. június 4.)
- Ortodox kereszténység*. 2011. január 28. <https://ortodox-keresztenyseg.webnode.hu/amikor-belepunk-a-templomba/>. (Megtekintés: 2019. június 4.)
- RITTER B. Károly: *A lelkipásztor imádsága*. Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest, 1991.
- RITTER, Karl Bernhard: *A lelkipásztor imádsága I*. Ford. D. Dr. Pröhle Károly. Sopron, 1936.

Korosztályok

Mi az áldás?

Gyermekbibliköri sorozat óvodásoknak és alsó tagozatosoknak

OBERLING ZSANETT

BEVEZETŐ

A gyermekbiblikör anyagát úgy állítottam össze, hogy belőle meg-
lássák a gyermekek, mennyi áldásban részesülünk, és hogyan lehetünk
áldássá mások számára. A történeteken bibliai sorrend szerint haladok,
ezen persze mindenki változtathat.

A digitális anyagok használatához az *ActiveInspire* program laptpra,
számítógépre való telepítése szükséges. Kisebb létszámú csoport esetén
gépen is dolgozhatnak a gyermekek. Ha nincs digitális tábla, ki lehet
vetíteni a képeket, feladatokat a falra vagy vászonra, így a számítógépen
kell beírni a megoldásokat.

Szüksége lesz mindenkinek egy füzetre is, hogy a történetek szö-
vege, egy-egy feladat, rajz vagy más kép beragasztva megmaradjon.

Az órák felépítése:

- bevezető gondolatok
- kezdő játék és/vagy kérdések
- a történet
- összegzés
- munkáltatás

Történetek:

1. Áldás a sok állat a teremtett világban: Nőé története, az állatok
megmentése (1Móz 1,6–8)

2. Áldás az elhívás, a meghallás, az ígélet: Ábrahám története (1Móz
12,1–9)

3. Áldás a gyermek: Izsák születésének ígérete és megszületése (1Móz 18,1–15)

4. Áldás a nehézség, mert épülünk általa: Jónás története I. (Jón 1–2)

5. Áldás az Istenre és másokra hallgatás: Jónás története II. (Jón 3–4)

6. Áldás a törvény betartása I.: Dániel a király udvarában (Dán 1)

7–9. Áldás a törvény betartása II.–IV.: A Tízparancsolat (2Móz 20,1–17)

10. Áldás a próba, a kitartás, a helytállás: Dániel az oroszlánok között (Dán 6)

11. Áldás a gyógyulás és a hálaadás képessége: A tíz leprás (Lk 17,11–19)

12. Áldás a másokra figyelés I.: Az irgalmas samaritánus I. (Lk 10,25–37)

13. Áldás a másokra figyelés II.: Az irgalmas samaritánus II.

14–15. Áldás a Jézussal való találkozás, a változás: Pál apostol

1. Áldás a sok állat a teremtett világban

Nóé története, az állatok megmentése

Az emberek elfordultak Istentől, már nem hallgattak rá. Ezért az Úr elhatározta, hogy elpusztítja őket. Egy ember azonban a családjával együtt megmenekült, mert figyelt Istenre, igaz volt. Ő Nóé. Nagy feladatot kapott az Úrtól, melyet először nem is értett. Ennek ellenére engedelmeskedett Istennek: a szárazföld belsejében egy hegyen hajót épített. Így megmentette a családját és az állatokat. Azokat az állatokat is, akik később fontos szereplői lettek egy-egy bibliai történetnek. A szövegkönyv egy bábelőadáshoz íródott, az állatok a főszereplők, akik elmesélik, hogy rájuk később miért lesz szükség.

324

Bevezető játék: állatok utánzása hanggal, mozdulattal.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Ki melyik állatot ismeri fel?
- ▶ Mit tudtok róla?
- ▶ Kinek melyik a kedvenc állata?

Ha lehetőség van rá, vigyünk a csoportnak egy csomag állatos kekszét, melyből mindenki választhat magának. Ha van idő, kérdezzünk rá, hogy ki miért azt az állatot választotta.

Szöveg:

Isten: De te építs bárkát, ne ijedj meg!

Ne magadban, bennem bízz!

Védelmezlek tetteidről,

Áldás száll rád, nem a víz!

Vigyél be állatok is!

Nóé: Őket miért mented meg?

Isten: Mert tervem van velük, szükségem van rájuk, de ezt majd az állatok elmondják neked.

Nóé: Nézzétek! Jönnek az állatok!

Teve: Álmomban Mezopotámiában, Hárán városában éltem. Gazdám Ábrahámnak hívták. Ő másoktól eltérően csak az egy, élő Istenre figyelt. Azt a feladatot kapta az Úrtól, hogy menjen el arról a helyről, családjá és rokonai közül arra a földre, amelyet Isten mutat neki. Megígérte gazdának, hogy mindvégig vele lesz, megáldja, megvédi és nagy néppé teszi őt. Bár nehéz volt a feladat, ő bízott az Úrban, és engedelmeskedett neki. Összecsomagolta minden vagyonát, maga mellé vette feleségét, unokaöccsét és szolgálóit, felpakolta rám a csomagjait, és elindultunk az új föld felé. A terhek cipelésével tudtam segíteni neki a hosszú és nehéz úton.

Kos: Álmomban a Mórijjá-hegyen voltam. A szarvam beakadt egy bokorba, nem tudtam kiszabadulni. Hamarosan jött egy apa a fiával. Fát és tüzet hoztak magukkal. Kövekből oltárt építettek. A fiú mindig azt kérdezte, hogy mit fognak feláldozni. Az apa így felelt: „Isten majd gondoskodik áldozatról.” Mikor kész lett az oltár, rátették a fát, majd az apa megkötözte a fiút és ráhelyezte az oltárra. Aztán valami furcsa történt. Megjelent egy angyal, és így szólt: „Ábrahám! Ne nyújtsd ki kezedet a fiúra, és ne bántsd őt, mert már látja Isten, hogy valóban szereted őt, és neki adnád a te egyetlenedet.” Ekkor az apa észrevett, és engem áldozott fel. Így tudtam szolgálni Istent.

Békák, szúnyogok, böglyök, sáskák: A mi álmunk és jövőnk

közös. Egyiptom földjén nagy pusztítást végeztünk. Isten rendelt oda bennünket.

Béka: Először engem és társaimat. Mi minden házba beugráltunk, mindenbe belemásztunk. Nagy felfordulást okoztunk.

Szúnyog: Utána jöttem én a barátaimmal. Az emberek próbáltak előlünk menekülni, de mi rengetegen voltunk, nem volt esélyük. Sokakat halálra csíptünk.

Bögöly: Hamarosan megérkeztem a csapatommal. Az állatok békeken legeltek, mikor mi rájuk támadtunk. Az állatok többsége elhullott miattunk.

Sáska: Mi a jégeső után érkeztünk, mely sok növényt elpusztított. A többi mi, sáskák taroltuk le. Nem maradt egy fűszál, egyetlen zöld hajtás sem Egyiptomban. Mindez azért történt, mert Isten népe rabszolgaságra jutott Egyiptomban. Az Úr meg akarta szabadítani népét, de a fáraó nem engedett kérésének. Így csapásokon keresztül bizonyította be a fáraónak, hogy ő az egyedüli Isten, az ő népét nem lehet rabszolgaságban tartani.

Kígyó: Álomban a Sínai-félszigeten éltem barátaimmal. Nagy nép vándorolt ott, vezetőjük Mózes volt. Az emberek sokszor félték, nem bíztak Istenben, mindig zúgolódtak, ha valami nehézségbe ütköztek. Az Úr ezért odaküldött minket, és akit megmartunk, az meghalt. Isten azt parancsolta Mózesnek, hogy a tábor közepére állítson egy rézkígyót. Aki bízott Isten szavában – hogy a rézkígyóra nézve meggyógyulhat –, azt hiába martuk meg többször is, életben maradt. Mert aki hitt az Úrban, annak mi nem tudtunk ártani.

Róka: Álomban a filiszteusok földjén éltem társaimmal, akik megtámadták Isten népét, és legyőzték őket. Az izraeliek Istenhez kiáltottak segítségért. Az Úr egy nagyon erős embert állított a nép élére, Sámson. Ő egy alkalommal úgy állt bosszút a filiszteusokon, hogy elfogott engem és társaimat. Kettesével összekötötte farkunkat, fáklyát tett a csomóba, és bekergetett minket a filiszteusok gabonájába. Nekünk nem lett bajunk, de a gabona teljesen leégett. Így állt bosszút Isten embere az ellenségem a mi segítségünkkel.

Holló: Álomban a Kerít-patak partján éltem. Ebben az időben Aháb volt a király, aki a néppel együtt elfordult Istentől, és a bálványokat imádta. Isten szárazsággal büntette az országot. A hírt

Illés próféta vitte a királynak, akinek ezek után menekülnie kellett. Illés a pataknál, az én fészkeimtől nem messze talált magának menedéket. A patakából tudott inni, engem pedig Isten azzal a feladattal bízott meg, hogy mindennap hozzak neki ételmet. Így teljesítettem Isten akaratát, és a próféta megmenekült.

Oroszlán: Álomban Dárius király udvarában, egy veremben laktam társaimmal. Ennivalót csak akkor kaptunk, ha valakit büntetésből ledobtak közénk. Az udvarban élt Dániel próféta is, aki szerette Istent, ezért az Úr megáldotta őt és a munkáját. A főtanácsosok emiatt irigyek voltak rá, és az életére törtek. Rávetették a királyt, hogy adjon ki egy rendeletet arról, hogy harminc napig csak hozzá lehessen imádkozni, s aki nem engedelmeskedik, azt vessék az oroszlánok közé. A király hízelgőnek találta az ötletet, így kihirdették parancsát. Dániel azonban továbbra is Istenhez imádkozott. A főtanácsosok kilesték, és bevádolták a királynál. A törvénysértés miatt Dánielt ledobták közénk. Mi szívesen fel-faltuk volna, de nem tudtuk, mert Isten bezárta a szánkat. Így mentette meg a benne bízó Dánielt, és így mutatta meg Dáriusnak, hogy ő az igazi Isten.

Tehén: Álomban Betlehemben egy istállóban laktam a barátaimmal. Augusztusz császár népszámlálást rendelt el, így sokan érkeztek a városba. Minden fogadó megtelt. Egyszer csak nyílt az istálló ajtaja, és egy megfáradt házaspár lépett be rajta. Az asszony áldott állapotban volt. Mivel máshol nem volt számukra hely, elfogadták gazdánktól az istállóban kínált menedéket. A férfi tiszta szalmát terített a földre, azon megpihenhetett a felesége. Hamarosan elérkezett a szülés ideje, és megszületett egy kisfiú. Édesanyja bepólyálta őt, és belefektette a jászolba. Mi a barátaimmal közelebb húzódtunk hozzá, és melegítettük a gyermeket és a szüleit. Tejet is tudtunk adni a családnak. Később megérkeztek a pásztorok és a napkeleti bölcsek, így megtudtuk, hogy Isten Fia érkezett a földre, és én neki szolgálhattam!

Szamar: Bétfagéban, egy kereskedő házában éltem. Egy alkalommal két férfi jött értem. Mikor a gazdám megkérdezte, hogy hova visznek, így feleltek: „Az Úrnak van szüksége rá.” Ezért a gazdám elengedett velük. Egyikük rám terítette a felsőruháját, majd Jézus-hoz vezetett, aki felült rám, és bevonult rajtam Jeruzsálembe.

Ezen először meglepődtek az emberek, mert Jézust lovon várták. De ő rajtam, az alázatosság jelképén vonult be a fővárosba, jelezve, hogy bár ő a világ ura, mégis alázatos, szelíd.

Kakas: Álomban Jeruzsálemben, a főpap udvarában éltem. Tudtam, hogy később még fontos szerepem lesz. Jézus éjjel elmondta Péternek a Gecsemáné-kertben, hogy mielőtt hajnalban kukorékolni kezdek, háromszor is le fogja tagadni, hogy ismeri őt. Jézust a katonák a főpapak és a nagytanács elé vezették. Eközben Pétertől háromszor is megkérdezték, hogy ismeri-e Jézust, de ő azt mindig letagadta. Mikor feltűnt a nap első sugara, elkezdtem kukorékolni. Péternek eszébe jutott, amit a Mester korábban mondott neki. Jézus Péterre nézett, s ő keserves sírásra fakadt, hiszen ráébresztettem, hogy Jézus előre tudta, hogy nem fog kitarítani mellette.

Nóé: Holló! Hosszú ideje vagyunk már a bárkában, kérlek, repülj, és nézz körül!

Holló: Nóé! Sehol sem találtam szárazföldet, ahol megpihenhettem volna.

Nóé: Eltelt egy hét. Kérlek, galamb, most te nézz körül!

Galamb: Nóé! Én sem találtam szárazföldet.

Nóé: Ó! Talán majd egy hét múlva.

Galamb: Nóé, Nóé! Nézd!

Nóé: Nézzétek! A galamb hozott egy olajfaágat. Apad a víz.

Nóé: Eltelt egy újabb hét. Galamb, kérlek, indulj újra útnak! [...] A galamb már több napja elrepült, és nem tért vissza. Már tudom, hogy van szárazföld. Ezeket a madarat is használta Isten. Megmenekültünk!

BEFEJEZÉS:

328

- ▶ Milyen állatok szerepeltek a történetben?
- ▶ Látjátok, sok állatnak fontos szerep jutott. Ma is szükségünk van az állatokra, így vigyáznunk kell rájuk is. Tudtok olyan állatokat mondani, melyek nagyon hasznosak? Miért?

Munkáltatás: kép beragasztása a füzetbe, színezés.

2. Áldás az elhívás, a meghallás, az ígéret

Ábrahám története

Ábrahám története kapcsán kerüljön hangsúly az Úr szavának meghallására, az engedelmisségre! Ábrahám nem tudta, hova kell költöznie, ennek ellenére megtette, amit az Úr kért, mert számára Isten szava mindennél fontosabb volt. Hívjuk fel a gyermekek figyelmét arra is, hogy Isten nemcsak feladatot adott Ábrahámnak, hanem ígéretet is tett: mindig vele lesz, megáldja, megvédi, nagy néppé teszi, és kap földet is. Isten pedig mindig betartja ígéretét, még ha várni is kell annak beteljesedésére.

BEVEZETŐ KÉRDÉSEK:

- ▶ Költözünk. Mit vinnél magaddal?
- ▶ Miért fontos az számodra?
- ▶ Milyennek képzeled a helyet, ahova költözünk?
- ▶ Milyen reményeid vannak?
- ▶ Könnyű dolog ez?
- ▶ Mitől félsz?
- ▶ Mi teszi nehezzé?

Történet: (a Bibliából is fel lehet olvasni)

Ábrahám pásztorember volt. Sátorban lakott, és már megszokta a vándorlást, hiszen a nyájnak mindig új területet kellett keresni, hogy legelni tudjon. De soha nem ment messze a várostól, a családjától, rokonságától. Isten most mégis ezt kéri tőle: „Menj el földedről, rokonságod közül és atyád házából arra a földre, amelyet mutatok neked!” Milyen nehéz kérés ez! Elhagyni a jól ismert területet, rokonokat, a szülői házat. Ábrahám mégis engedelmeskedett. Isten pedig ezt ígerte neki: „Nagy néppé teszlek és megáldalak, naggyá teszem nevedet, és áldás leszel. Általad nyer áldást a föld minden nemzetsége.” Ábrahám úgy tett, ahogyan Isten kérte. Ez biztosan nehéz döntés volt, ő mégis ráhatározott Isten szavára. Persze nem egyedül ment, hanem a szűkebb családjával. Vele ment felesége, Sára, Lót, az unokaöcc-

se, és a szolgálái, és magával vitte a nyáját és a vagyonát is. Így vág-
tak neki az ismeretlennek. Erőt adott számára, hogy Isten is meg-
ígérte, hogy vele lesz. Ennél több nem is kellett Ábrahámnak.
Elindult arra a földre, melyre Isten vezette őt. Kánaán földjén
telepedett le. Mikor megérkeztek, Isten újra szólt hozzá: „A te
utódaidnak fogom adni ezt a földet!” Ábrahám oltárt épített az
Úrnak Bételben, és megköszönt neki mindent.

Feladat:

– Beszéljük át a bevezető kérdéseket Ábrahám szemszögéből!
A négy ígéretre mindenképpen térjünk ki (áldás, védelem, sok utód,
föld)!

– Összefoglalás: hibás szöveg felolvasása (ha tudnak olvasni,
a kezükbe is kaphatják), javítása. Ezt utána beragaszthatják a füzetük-
be is. Hibás szöveg:

Ádámhoz így szólt Isten: Menj el földedről, barátaid közül arra
a földre, amely előtted van. Én veled leszek, megsegítelek, de nem
teszlek nagy néppé, nem lesz földed. Ádám mégis engedelmes-
kedett Istennek, elköltözött a barátai közül, és elindult az előtte
elterülő földre. Nehéz út volt, pedig nem ment egyedül. Vele volt fe-
lesége, Sarolta, unokaöccse, László, meg a szolgálái. Nagyon sajnálta,
hogy a nyáját nem vihette magával. Mikor megérkeztek, oltárt
épített az Úrnak Betlehemben.

Munkáztatás: ragasszuk egy üres lapra a nagy hátizsákot, és rajzoljuk
köré a történet szereplőit!

3. Áldás a gyermek

Izsák születésének ígérete és megszületése

Bevezetés:

A várakozás nehézségének érzékeltetése: tegyünk minden gyermek elé egy szem cukorkát. Ne mondjunk semmit, de ha kérdezik, hogy mikor ehetik meg, ennyit mondjunk csak: Várj még! Utána ismételjük át az előző órán hallottakat. Az ígéretek kerüljenek a végére. Mondjuk el, hogy már van egy kis földje Ábrahámnak, Isten áldása kíséri a munkájában, Isten védi az életét.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mi hiányzik még? Melyik ígéret nem teljesült még be?
- ▶ Vajon miért?
- ▶ Hogy érezheti most magát Ábrahám?
- ▶ Vajon mióta vár erre az áldásra?

Történet:

Az elbeszélés egyes szám első személyben, Ábrahám szemszögéből történjen! Jó lenne úgy, mintha éppen lejegyezné a naplójába. Legyen előttünk egy füzet, és tegyünk úgy, mintha íránk bele, miközben mesélünk!

Kedves naplóm! Nem fogod elhinni, mi történt ma! Látogatók érkeztek hozzánk Mamré tölgyesébe. Három férfi jött erre. Mikor megláttam őket, felugrottam a sátor mellől, ahol éppen pihentem, és eléjük szaladtam. Nem feledkeztem meg az illemről: leborultam a vándorok előtt, és meghívtam őket magamhoz. Ők elfogadták a meghívást, és eljöttek velem a sátorhoz. Először megmostam a lábukat. Aztán megkértem a feleségemet, hogy süssön lángost, egy legényemet elküldtem, hogy készítsen el egy borjút, én magam meg kenyeret, tejet és vajat vittem a vendégeknek. Beszélgetni kezdtünk. Elmondtam, hogy még nincs gyermekünk, pedig én már elég idős vagyok, s a feleségem sem fiatal már. Ekkor az egyik férfi így szólt hozzám. „Egy esztendő múlva visszajövök hozzád, és akkor már a feleségednek, Sárának fia lesz!” Hát én azt sem tudtam, hova legyenek a csodálkozástól. Hogy lenne ez lehetséges?

Hiszen már mindketten öregek vagyunk. Sára a sátorban hallgatózott, és csak nevetett az egészen. De a vendégek meghallották, és az egyik férfi számon is kérte ezt rajta. Azzal a mondattal köszöntek el tőlünk, hogy Istennél semmi sem lehetetlen.

Kedves naplóm! Én alig tudtam aznap elaludni, mindig csak a halottak jártak az eszemben. [...]

Kedves naplóm! Megszületett! Ma végre megszületett a fiam! Izsáknak neveztük el. Nagyon boldogok vagyunk mindketten. Sokat kellett várnunk, de végül Istennek ez az ígérete is beteljesült. Nagyon hálásak vagyunk, hogy gyermekkel is megáldott minket, hiszen a gyermek az Úr ajándéka, az anyaméh gyümölcse jutalom! Most már mi is elmondhatjuk, hogy részesültünk gyermekáldásban.

A történet mondása közben a gyerekek biztosan piszkálni fogják a cukorkát. Ez egyáltalán nem baj, de hangozzon el többször is a *várj!*

A történet végén beszéljünk a türelemről és a gyermekáldásról, arról, hogy miért fontos a gyermek, miért mondjuk azt, hogy a gyermek áldás.

Összefoglalás: Igaz vagy hamis?

- Ábrahámhoz és Saroltához látogatók érkeztek. (I)
- Négy férfi jött hozzájuk. (H)
- Ábrahám barátságosan kezet fogott a férfiakkal. (H)
- Meghívta és megvendégelte a látogatókat. (I)
- Vizet hozott, hogy kezet tudjanak mosni. (H)
- Megkérte a feleségét, hogy süssön gyorsan süteményt. (H)
- Elkészíttetett a legényével egy borjút. (I)
- Kenyeret, vaját és sajtot adott még nekik. (H)
- A látogatók azt ígérték, hogy két év múlva gyermekük fog születni. (H)
- Ábrahám felesége a sátor bejáratánál hallgatózott. (I)
- Egy év múlva megszületett a gyermekük, István. (H)

Munkálatás: Rajzoljuk le a füzetbe, hogy miket adott enni és inni Ábrahám a látogatóknak! Rajzoljuk le a csecsemő Izsákot is!

(A végén természetesen megehetik a cukorkát.)

4. Áldás a nehézség, mert épülünk általa

Jónás története I.

Semmi sem késztet úgy imádságra, mint a szükség. Krízishelyzetben még a hitetlenek is imádkoznak. Imádságaink néha segélykiáltások Istenhez. Amikor nincs más alternatívánk, hirtelen megnövekszik a hitünk, és a vészhelyzetek lehetőségekké válnak, melyekben még inkább megtapasztalhatjuk Isten kegyelmét és hatalmát.

Jónás története egy bábelóadás szöveggönyve. Felolvashatja a foglalkozás vezetője egyedül vagy kioszthatjuk az olvasni tudó gyermekek között is. Az első órán csak addig vegyük, amíg Jónás végül elindul Ninivébe, a második alkalommal a Ninivében történekről szóló részt.

Bevezetés: vihar imitálása. Csináljunk székekből egy hajót, mindenki üljön le egyre, és kezdjen el „evezni”!

KÉRDÉSEK:

- ▶ Hogy mozgunk ilyenkor?
- ▶ Figyeljete, egyre nagyobbak a hullámok, hogy mozgunk most? (Dülöngélünk, behúzzuk az evezőket.)
- ▶ Milyen érzések vannak bennetek? Félelem? Bizonytalanság?
- ▶ Kitől várunk segítséget? (A bajban is legyünk hűségesek Istenhez, és tőle kérjünk segítséget.)

Ha van bátor jelentkező a csapatban, akkor megkérhetjük, hogy mondjon el egy rövid imádságot, kérjen segítséget Istentől.

Történet:

Isten: Szolgám, Jónás, menj Ninivébe, és figyelmeztess őket, hogy még negyven nap, és elpusztul Ninive! Térjenek meg, bánják meg bűneiket, mert különben elpusztulnak!

Jónás (magában): Dehogyan megyek én oda! Ha olyan gonoszak, még a végén engem is elfognak, és végeznek velem. Elindulok a kikötőbe, és hajóra szállok Tarsís felé.

Hajós 1: De szép napunk van!

Hajós 2: Rég süttött már ilyen melegen!

Hajós 3: Reméljük, egész nap így lesz! De nézzétek csak!
Hajós 4: Kapitány úr! Valami sötét felhő ott, keleten!
Kapitány: Vihar jönne? Hisz ragyog a nap, nem értem.
Hajós 1: Nézzétek, a hullámok egyre magasabbak!
Hajós 2: Kapitány úr! Mit tegyünk?
Kapitány: Várjunk, hátha elkerül minket!
Hajós 3: Kapitány úr! Ez egyenesen felénk jön!
Hajós 4: Mi lesz velünk?
Hajós 1: Elveszünk!
Hajós 2: Itt halunk meg!
Hajós 3: Én nem akarok meghalni, még fiatal vagyok!
Hajós 4: Kapitány úr! Mondjon már valamit!
Kapitány: Nyugalom! Engedjétek le a vitorlákat! Húzzátok be az evezőket! Dobjatok minden feleslegeset a vízbe! És kiáltson mindenki a maga istenéhez!
Hajós 1: Baal, segíts!
Hajós 2: Aséra segíts!
Hajós 3: Nergal, könyörülj!
Hajós 4: Adrammelek, Anammelek, kegyelmezz!
Kapitány: Szukkót-Benót, irgalmazz!
Kapitány: Hol az utas?
Hajós 1: Alszik.
Kapitány: Keltsétek fel!
Jónás: Mi történt?
Kapitány: Valamelyik isten büntet bennünket, de nem tudjuk, miért.
Hajós 2: Kiálts te is a magad istenéhez!
Hajós 3: Kapitány úr! Vessünk sorsot!
Hajós 4: Majd kiderül, hogy ki miatt ér minket a veszedelem.
Jónás: Rám esett a sors. És igen. Tudom, hogy miért ér bennünket a vihar. Miattam. Mert menekülök Isten elől.
Kapitány: Hogyan? De miért?
Jónás: Isten szólt hozzám, hogy induljak.
Kapitány: De Ninive nem is erre van!
Jónás: Tudom. Én nem akartam Ninivébe menni, nem akartam Isten küldötté lenni. Nem akarom Isten ítéletét hirdetni. Ezért menekültem el, ezért ér most bennünket a veszedelem.

Kapitány: Akkor most mi legyen, mit tegyünk?

Jónás: Fogjatok meg, dobjatok ki, hisz miattam van minden!

Kapitány: Szegény alak! Remélem, az istene megbocsát neki, és kimentí őt.

Hajós 1: Nézzétek, a felhők elvonulnak!

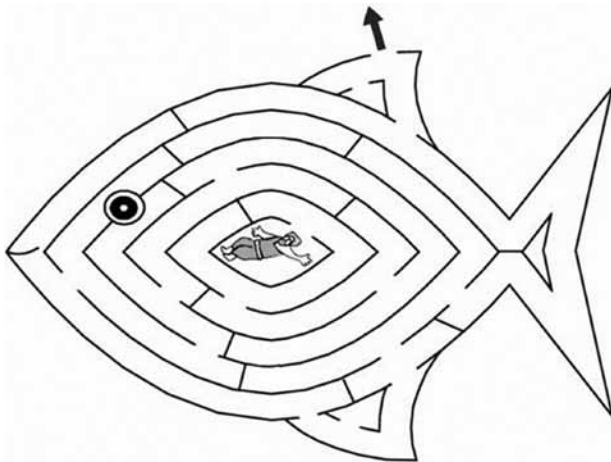
Hajós 2: Kapitány! A hullámok egyre kisebbek!

Hajós 3: Nézzétek! Egy ragyogó szivárvány!

Hajós 4: Megmenekültünk!

Jónás: Mi ez? Hol vagyok? Élek még? Nem haltam meg? Istenem! Miért vigyázol rám? Miért nem hagytad, hogy meghaljak? Buta kérdés. Tudom a választ. Azért, mert feladatod van számomra, célod van velem. Előled nem lehet elmenekülni. Bárhova futnék, te utolérsz engem. Rájöttem, hogy nem menekülhetek el a feladat elől. Beismerem, hogy nem azt tettem, amit vártál tőlem. Én azt hittem, hogy otthon ülve, láblógatva, teljes kényelemben, másokkal keveset törődve is hozzád tartozhatok. Nem úgy akartam neked szolgálni, ahogy azt Te vártad tőlem. Már tudom, hogy kellett volna tennem. Kérlek, ments meg innen, és én teljesítem akaratodat! Elmegyek Ninivébe.

Eddig a történet ezen az alkalmon. Beszélgessünk utána Jónás viselkedéséről!

KÉRDÉS:

▶ Miért került nehéz helyzetbe?

Az engedetlenség bajba sodorta. Megijedt a rá váró feladattól, és inkább elmenekült. De a nehézségek között rájött, hogy csak Isten tud rajta segíteni, és ő bölcsen kérte is, hogy az Úr mentse meg őt. A mi életünkben is lesznek nehézségek, gondok, problémák. Tanuljuk meg Jónástól, hogy ilyenkor forduljunk Istenhez segítségért, erőért!

Munkáltatás: Ragassza be mindenki a képet a füzetébe, és utána oldja meg a labirintust!

5. Áldás az Istenre és másokra hallgatás

Jónás Ninivében

Az előző órai történet átismérlése után következik a bevezető játék.

Bevezetés:

Az egyik gyermek fülébe súgom: Kövess engem! Aztán elindulok a teremben. A gyermek maga dönti el, hogy jön-e vagy nem. Mindenkihez oda kell lépni, és halkán meg kell szólítani. Közben jó lenne, ha volna valami zene, ami esetleg eltereli a gyermekek figyelmét. Ez azért lenne jó, mert Isten hangját is nehéz felismerni, hiszen sokszor nem ő szól közvetlenül hozzánk, hanem másokon keresztül szólít meg minket, és nekünk kell felismerni az igazi jó szót, Isten szavát. A játék végén kérdezzük meg a gyermekeket, hogy miért jöttek vagy nem jöttek utánunk. Nehéz volt-e a halk szóra figyelni?

Történet:

Jónás: Rendben, elindultam. Megyek, hogy teljesítem a rám eső feladatot. De mi lesz, ha nem hisznek nekem? Mi lesz, ha feleslegesen megyek oda? Nem tehetek mást: bízom benne, hogy Isten tudja, mit miért tesz. Én csak annyit tehetek – ezt már megtanultam –, hogy engedelmeskedem.

Ninivei 1: Szép napunk van ma is. Kiváló idő a földművesnek.

Ninivei 2: Így van. Így reménykedhettek abban, hogy a férjem ma is kimegy a szántóföldre, én meg mehetek a szeretőmhöz.

Ninivei 3: Én valami kocsmába mennék.

Ninivei 4: Veled megyek, cimbora.

Ninivei 5: Nézzétek, ott jön valaki!

Ninivei 6: Ki lehet ez?

Ninivei 7: Úgy tűnik, messziről jön, már teljesen belepte az út pora.

Ninivei 8: Várjuk meg! Tudjuk meg tőle, hogy ki ő, és miért jött ide!

Jónás: Jó napot!

Niniveiek: Jó napot!

Ninivei 9: Ki vagy? Miért jöttél?

Jónás: Jónás vagyok, Isten küldött hozzátok.

Ninivei 10: Isten? Mióta törődik ő velünk?

Jónás: Régóta. Még nem mondott le rólatok. Rólam sem mondott le, pedig megérdemeltem volna. Isten üzenetét hoztam nektek, Ninive lakói.

Niniveiek: Mondd, hallgatunk. Mit üzen Isten?

Jónás: Isten azt akarja, hogy térjetekek meg, változzatok meg! Bánjátok meg bűneiteket, kezdjetekek új életet! Különben negyven nap múlva elpusztul a város! Hallottátok? Isten adott nektek még egy esélyt! Hallgassatok a szavára, és engedelmeskedjetekek neki!

Király: Hallottátok Isten akaratát! Engedelmeskednünk kell neki. Tartson mindenki bünbánatot! Öltön mindenki zsákruhát! Kapjunk egy utolsó esélyt Istentől! Nem szabad elszalasztanunk.

Jónás: Teljesítettem a feladatomat. Most várok. Vajon tényleg megbánják bűneiket? És akkor mi lesz? Isten megkegyelmez nektek? [...] Eltelt negyven nap, és még áll a város. Istenem, tényleg megbocsátasz nekik? Hisz nem érdemlik meg.

Isten: Jónás, jogosan haragszol? Belelélsz-e az emberek szívébe?

Jónás: Tudtam, hogy felesleges idejőnnöm. Tudtam, hogy kegyelmed és szereteted nagyobb, mint a haragod.

Isten: Igazad van, Jónás! Kegyelmes és irgalmas Isten vagyok.

Jónás: Tudom, velem is irgalmas voltál.

Isten: Így van, Jónás. Teljesítetted a rád bízott feladatot, a többi az én dolgom.

Jónás végül elment Ninivébe. Félt az ott lakóktól, nem tudta, mire számítsen. De az emberek hallgattak Jónásra, rajta keresztül pedig Istenre. Mi lett ennek a jutalma? Az Istenre hallgatásnak mindig van értelme, jutalma. Ezt most Ninive lakói is megtapasztalhatták. Jónás pedig megértette, hogy Isten mindenkit szeret, és megbocsát annak, aki őszintén fordul hozzá bocsánatért.

Munkáltatás: Nyomtassuk ki a képet, és készítsünk belőle mindenkinek kirakót! A képet rakják össze a gyerekek, és ragasszák be a füzetbe!

6. Áldás a törvény betartása I.

Dániel a király udvarában

Bevezetés:

Akasztófajáték, megfejtés: *ételallergia*. Tudjátok, mit jelent ez a kifejezés? Azt, hogy valaki bizonyos ételt vagy ételeket nem ehet meg. Más ételeket eszik helyette, máshogy készül számára az ebéd, a vacsora. De ha betartja a szabályokat, akkor nem lesz beteg, nem lesz rosszul, ugyanúgy fejlődik, mint a nem allergiás társai. Erős, életvidám ember válik belőle is. A zsidók körében is voltak olyan ételek, melyeket nem ehettek meg, mert Isten ezt parancsolta nekik, amit ők szigorúan

be is tartottak, mert fontosnak vélték, hogy a törvény szerint éljenek, Istennek engedelmeskedve.

Képzeljétek most magatokat egy királyi lakomára! Idegen országban vagyunk, az itt élők nem zsidók, nincs semmi a tiltólistán. Milyen ételek, italok lehetnek az asztalon? Készítsünk elő egy megterített asztalt!

Tegyünk ki sok képet, és a gyermekek válogassanak belőlük, helyezzék el őket az ünnepi asztalon! Beszéljünk arról, hogy ők mit ennének meg szívesen, mi az, amit nem kedvelnek.

Történet:

Ebbe az udvarba kerül Dániel is a barátaival. Hallgassátok most az ő történetét.¹

Dániel óriási zajra riad fel. Mintha valaki be akarná törni az ajtót. Gyorsan kiugrik az ágyból, a szíve hevesen dobog. Biztosan ezek azok a katonák, akik Jeruzsálem városát akarják lerombolni – gondolja. Az ajtó nagy csattanással kitérül, és valóban megjelenik egy katona a szobájában. Idegen nyelven mond neki valamit, de Dániel nem sokat ért belőle. A kézmozdulataiból viszont kiolvassa, hogy vele kell mennie.

Dániel hamar felöltözik. Hol vannak vajon a szülei? Hol lehetnek a testvérei?

– Ó, Uram, segíts meg! – imádkozik magában.

Erős lökést érez a hátán. Ez azt jelenti, hogy sietnie kell.

A városon kívül már sok ember áll. Senkit sem lát közöttük a családjából. Neki is be kell állnia a sorba. A parancsnok valamit int, és mindenkinek indulnia kell...

Micsoda hosszú út! Dániel a tömegben rátalál három barátjára, így egymás mellett mennek napokon keresztül. Hova? Babilonba, a nagy és erős városba, ahol Nebukadneccar a király. Dániel és barátai nagyon fáradtak a hosszú gyaloglástól, de azért kíváncsian figyelik az új helyet.

Az egyik katona megálljt kiált. Mindenki megáll. Most mi lesz? Jön egy férfi felénk. Milyen szép kabátot visel, még nem láttak ilyet! Az ember neve Aspenaz.

¹ A történet forrása: *Kateteka.hu*.

– Te idejössz – mondja az egyik fiúnak – meg te is! Ti menjetek tovább!

A tömeg ismét elindul.

Majd újra megálljt kiáltanak, és a szép ruhás férfi újra kiválaszt embereket a sokaságból. Dánielnek és a barátainak is ki kell állniuk a sorból. Miért?

A szép ruhás Aspenazt kell követniük. Dániel, Hananjá, Mísáél és Azarjá alig hisznek a szemüknek. Micsoda épületek! Micsoda egy város! Egy magas lépcsőn mennek be a nagyterembe. A nevüket kell megmondaniuk, hogy hány évesek, meg hogy milyen családból származnak. Aztán előkerül egy szolgál.

– Készítsd elő őket a királynak – kapja a parancsot a szolgál. – Megfürödhetnek. Ez bizony nagyon jól esik a hosszú, poros út után. Tiszta ruhákat is kapnak s ágyat, ahol aludhatnak.

– Holnap reggel velem jöttök, vizsgáznok kell – mondja Aspenaz. Egy vizsga? Az meg miért?

Dániel és barátai úgy aludtak, mint a bunda. Reggel megjelennek Aspenaz előtt. Sok kérdésre kell válaszolniuk. Dánielék mindent megtesznek, hogy jó választ adjanak.

– Ti okos fiúk vagytok – mondja –, három évig iskolába fogtok járni, s ha mindent megtanultok, akkor Nebukadneccar király szolgálatába állhattok.

A négy fiú alig akar hinni a fülének. Iskolába járhatnak, nem kell szolgamunkát végezniük!? De hiszen ők a babiloni király foglyai! Dániel csendesen imát mond Istennek, tudja, hogy itt, ebben az időben és ebben az országban is gondot visel róluk.

A következő napon már egy osztályban ülnek sok más fiúval együtt. Mindenki szolgaként jött ide. Egy gyönyörű ebédlőbe viszik át őket, amikor eljön az evés ideje. Az asztal meg van terítve mindenféle finomsággal. *(Lépjünk a megterített asztalhoz. Ha a gyerekek nem tették oda a zöldséget, gyümölcsöt, kenyeret, vizet, akkor tegyük mi oda.)*

Aspenaz feláll, s ezt mondja hangos szóval:

– A király maga választotta ki nektek ezeket az ételeket. Azt szeretné, hogy egészséges, erős, szellemileg jól képzett, bölcs emberek legyetek. Az enniválót a mi papjaink és istenünk, Baal áldotta meg. Jó étvágyat!

Dániel és a barátai megriadnak. A király által ajánlott eledel az idegen istennek lett feláldozva. Tisztátalan hús is van az asztalon. Ők Jeruzsálemből jöttek, nem ehetnek disznóhúst és bálványoknak áldozott eledelt! Mit tegyenek tehát?

Nagyon nehéz nemet mondani. Vajon ki fogják nevetni őket? Sokkal könnyebb lenne a többiekkel együtt enni.

De Dániel nem tesz úgy, mint a többi fiú. Nem akar az Úr parancsa ellen tenni, még akkor sem, ha ez nagyon nehéz. Dániel közel ül Aspenazhoz, és ezt súgja neki:

– Beszélhetnék veled négy szemközt? Uram, a mi Istenünk megtiltja törvényében egyes ételek és a bor fogyasztását. Szeretném kérni, hogy én és a barátaim csak zöldséget, gyümölcsöt és kenyeret ehessünk, és italunk a víz legyen.

– Nekem végül is mindegy, hogy mit esztek s mit isztok – mondja Aspenaz –, de attól félek, hogy így le fogtok fogyni, szomorú lesz az ábrázatotok. Mit fog gondolni rólam a király: hogy én nem jól gondoskodom rólatok?

– Uram – szólal meg Dániel –, tegyél próbát velünk! Tíz napig esszük az általam kért ételt s italt, s ha soványabbak leszünk, akkor megesszük a király által rendelt eledelt.

Ez jó ötletnek tűnt. Tíz nap után ismét Aspenaz elé kellett állniuk. Egyáltalán nem voltak lefogyva, sőt az arcuk még jobban tündökölt. A tanulásban is messze kimagasló eredményeket értek el. Így ezután is csak kenyéren és zöldségen éltek, és bor helyett vizet ittak. *(Tegyük ezeket az eledeleket az asztalra!)*

Három év tanulás után meg kellett jelenniük a király előtt. Nebukadneccar királynak nagyon sok kérdésére kellett válaszolniuk. Tudjátok, kik voltak a legbölcsebb tudású diákok? Hát persze, hogy Dániel, Hananjá, Mísáél és Azarjá! Tudásukkal a király szolgálatába állhattak. Az Úristen csodálatosan gondoskodott róluk!

Beszélgessünk arról, hogy Isten hogyan áldotta meg ezeket az embereket a fogságban! Fontos, hogy Dánielék betartották a törvényt, kitarítottak Isten mellett, így áldásban részesültek. Bár nem ették a király ételét, mégis fejlődtek, erősödtek, egyre okosabbak lettek, és végül őket választotta ki a király tanácsadóknak.

Munkáztatás: Rajzolják le a gyerekek azokat az ételeket a füzetükbe, melyeket Dánielék ettek!

7-9. Áldás a törvény betartása II.-IV.

A Tízparancsolat

Előző alkalommal a törvényről volt szó. Számunkra a legfontosabb törvény a Tízparancsolat, melyet azért kaptunk Istentől, hogy segítse az életünket. A parancsolatok hasonlítanak a közlekedési táblákhoz: azért vannak, hogy biztonságosabban lehessen közlekedni, ne legyünk veszélyben. A Tízparancsolat is a mi védelmünkre íródott. Segít az Istenhez vezető úton.

Ehhez nagyon jó anyagot készített Miklya Luzsányi Mónika, a címe: *Kukac történetei a Tízparancsolatról.*² Ez a reformátusok felosztása szerint tagolja a parancsolatokat, de könnyen átalakítható evangélikus feldolgozáshoz. Minden parancsolat után vannak feladatok, melyek az alkalmak jó lezárásai lehetnek. Ez a témakör nekem általában három órába szokott beleférni. Itt most csak részleteket idézek a könyvből kedvcsináló gyanánt.

² Parakletos Könyvesház, h. n., 2018. A könyv és a hozzá tartozó báb megrendelhető interneten.

1. NE LEGYEN MÁ S ISTENED!

Történet:

Borika néni: Mondd csak, pénteken miért nem voltál hittanon?

Kukac: Hát... tudja... pont akkor hozták meg a tévét... és beállították a csatornákat. Az milyen klassz dolog! Tudja, hogy a mi tévénkkel vagy száz csatornát is lehet fogni? Angolt meg amerikaiat, még németet is! Én is megnéztem!

Borika néni: Meg is értettél belőle valamit?

Kukac: Hááááááááát, azt nem, de...

Borika néni: Akkor arról beszéljünk, hogy szombat délután mit csináltál, amíg mi próbáltuk a műsort?

Kukac: Tévét néztem, de...

Borika néni: És a gyermek-istentisztelet alatt is tévét néztél?

Kukac: Igen!

Borika néni: Hát, Kukac, most nagyon szomorú vagyok!

2. NE VEDD HIÁBA ISTENED NEVÉT!

Történet:

Borika néni: Kukac!

Kukac: Itt vagyok! Mit szeretne mondani?

Borika néni: Én? De hisz én nem hívtalak.

Kukac: De, de hívott, hiszen kiáltotta a nevem!

Borika néni: Ja, a neved? Azt csak úgy szórakozásból mondtam. Hidd el, még nem hívtalak.

Kukac: Jó, akkor legközelebb majd jobban figyelek.

Borika néni: Kukac!

Kukac: Itt vagyok, itt vagyok. Mit kíván nekem mondani?

Borika néni: Én? Semmit, hiszen nem is hívtalak!

Kukac: Ne haragudjon meg, de tisztán hallottam, hogy a nevemet mondta!

Borika néni: Az lehet. De csak úgy, megszokásból mondtam, nem akartam semmi komolyat.

Kukac! Kukac!

Kukac: Nem megyek! Tudom, hogy csak szórakozik velem.

Borika néni: Nem, hidd el, most tényleg hívlak! Gyere!

Kukac: Nem megyek, mert már kétszer becsapott.

Borika néni: Hidd el, most nem csaplak be!

Kukac: Itt vagyok. De miért játszott a nevemmel?

Borika néni: Azért, hogy megértsd azt a fontosat, amit mondani akarok neked: Ne vedd hiába Istened nevét!

3. SZENTELED MEG AZ ÜNNEPNAPOT!

Történet:

Kukac: Rólam is lesz szó?

Borika néni: Hát persze. Szóval Isten hat napon át munkálkodott, majd a hetedik napon megpihent. Tudod, Kukac, hogy melyik a hetedik nap?

Gyerekek: Vasárnap.

Borika néni: Igen, nekünk a vasárnap. Isten azt parancsolta, hogy emlékezzünk meg a nyugalom napjáról, és szenteljük meg!

Kukac: Mi az, hogy megszentelni?

Borika néni: Számunkra a vasárnap a nyugalom napja. Isten azt mondta, hogy ilyenkor ne végezzünk munkát, csak azt, ami feltétlenül szükséges. Isten azt is mondja, hogy ünnepeljünk! A vasárnap azt jelenti, hogy ünnep van. Olyan ünnep, amit Istentől kaptunk, így csak olyan dolgot csinálunk, ami tetszik neki. Például tempomba megyünk.

4. TISZTELD ATYÁDAT ÉS ANYÁDAT!

Történet:

Borika néni: Szerinted mi történt volna veled, ha a tornacipődben indulsz el ma reggel?

Kukac: Beteg lennék!

Borika néni: Igen, megfáztál volna. Ezért nem engedett el anya a vékony tornacipőben. Ő tudja, hogy mire van szükséged. Gondskodik rólad, és neked engedelmeskedned kell. Gondolj csak Morgóra. Ő is engedelmeskedik neked. Ugye?

Kukac: Igen.

Borika néni: Ha te azt mondod neki, hogy „állj!”, és ő engedelmeskedik, akkor nem történik semmi baja. Anya is, apa is nagyon jól tudja, hol lesekednek rád veszélyek, mi az, amire vigyáznod kell. Fontos vagy nekik, mindig gondolnak rád! Isten azt mondja: Tiszteld atyádat és anyádat! Ez azt jelenti, hogy engedelmeskedni

kell nekik, mert ők vigyáznak rád. Emlékszel, amikor Morgó visszahozta a botot?

Kukac: (Lelkesen bólogat.)

Borika néni: Apa és anya is ugyanígy örül, ha te hallgatsz rájuk.

5. NE ÖLJ!

Történet:

Borika néni: Mi történt, Kukac?

Kukac: Jaj, ne is kérdezze, Borika néni, annyira felbosszantott ez a Tamás! Olyan dühös vagyok rá, hogy csak na!

Borika néni: És mit csinált, hogy így haragszol rá?

Kukac: Hát, képzelje el, Tamás, tudja, az a nagy iskolás fiú, akivel együtt sétáltatom Morgót, azt mondta, hogy az ő kutyája okosabb, mint az enyém. Hogy sokkal több mindent meg tud csinálni, meg engedelmesebb, meg ilyenek. De én is megmondtam ám neki a magamét! Nagyon mérges voltam rá! Mert egy beképzelt majom és ostoba és...

Borika néni: Nem, nem, nem akarom tovább hallani!

Kukac: De Borika néni! Hiszen olyan utálatos volt!

Borika néni: Akkor rögtön így kell viselkedni vele?

Kukac: De hát...

Borika néni: Ráadásul Tamásnak igaza is volt. Te magad mondtad, hogy milyen okos kutyája van, a Boxer.

Kukac: Hát igen... de azért még nem kellett volna dicsekednie!

Borika néni: Látod, ebben igazad van. De te akkor is nagyon csúnyán viselkedtél. Tudod, mit takar az, ha valaki bolondnak nevezi a másikat?

Kukac: Nem.

Borika néni: Az olyan, mintha meg akarná őt ölni.

6. NE PARÁZNÁLKODJ! LEGYÉL HÚSÉGES!

Történet:

Kukac: Borika néni! Képzelje, elvitték, és visszajött! Teljesen egyedül hazatalált, pedig még láncra is volt kötve! Visszajött hozzám!

Borika néni: Ki ment el? És ki jött vissza?

Kukac: Hát Morgó! És egyáltalán nem ment el, hanem vitték. Elvitték magukkal, de ő visszajött!

Borika néni: De kik vitték el és miért?

Kukac: Hát az úgy volt, hogy Morgó mindent összerágott, hol a lábtörlőt, hol a cipőket, mindig azt, ami a szeme előtt volt. Anya ezért nagyon megharagudott rá. Pedig nincs igaza, mert Morgó csak játszani akar. Kölyökkutya még, ezt apa is mondta. Kuttyában ő olyan, mint én gyereken.

Borika néni: Jó, jó. De végül is miért vitték el?

Kukac: Pont ezért! Mert amikor anya kiteregette az udvarra a ruhákat, és Morgó mindet leszedte és széttépte, anya azt mondta, hogy „Vigyék el ezt a kuttyát!” Erre odaadtuk Morgót Géza bácsinak, hogy vigyék ki a tanyára, mert ott ugathat meg szaladgálhat kedvére. Kivitték, de teljesen egyedül visszatalált. Én sem tudnék egyedül hazajönni Géza bácsiéktól, de neki sikerült. És képzelje, anya szíve is megenyhült, mert azt mondta, nem adja másnak, ha már ilyen hűséges állat. Jaj, én úgy örülök! De Borika néni, azért volna egy kérdésem: mit is jelent a hűség igazán?

7. NE LOPJ!

Történet:

Borika néni: Hogyhogy? Pedig igazán jól áll!

Kukac: Hát, öööö, az nem is az enyém.

Borika néni: Kié?

Kukac: Mokri Ferié.

Borika néni: Biztos kölcsönadja, ha elkéred tőle?

Kukac: Nem, nem hiszem.

Borika néni: Kérdezd meg tőle!

Kukac: Azt nem tehetem, mert én... szóval múltkor nem kértem el tőle a sapkáját, hanem leemeltem a polcra, és azóta még nem adtam neki vissza.

8. NE TÉGY FELEBARÁTOD ELLEN HAMIS TANÚBIZONYSÁGOT!

Történet:

Kukac: ...és akkor azt mondta Roli, hogy rá se merjek nézni a biciklijére, mert akkor megmond az apukájának, de eszembe jutott, hogy csak mondjon meg, mert nekem is van ám egy erős barátom,

aki mindenkinél erősebb, és az majd jól megveri a Rolit, és akkor majd odaadja a biciklijét.

Borika néni: Állj, Kukac! Itt nekem valami nem tetszik. Ki az a te nagyon erős barátod?

Kukac: Hát, hááááááááát...

Borika néni: Kukac, te nem mondtál igazat!

Kukac: De, de igazat mondtam! Tényleg elkértem Rolitól a bicáját, és ő nem adta oda!

Borika néni: Igen, és azután?

Kukac: Hát, azután én... én azt mondtam neki, hogy... hogy nem is kell az ócska biciklije...

Borika néni: És?

Kukac: És belerúgtam. De csak egyszer!

[...]

Borika néni: És még egy nagy hibát elkövettél. Nem mondtál igazat. Butaságokat beszéltél Roliról. Aki Jézus barátja akar lenni, annak nem szabad hazudnia. Isten parancsa az, hogy mindig mondj igazat!

Kukac: De... én igazán nem akartam semmi rosszat mondani Roliról, csak úgy gondoltam, és...

Borika néni: ...amit gondoltál, arról azt hitted, hogy igaz is. De hát ez is hazugság.

9-10. NE KÍVÁND FELEBARÁTOD HÁZÁT! NE KÍVÁND FELEBARÁTOD HÁZASTÁRSÁT VAGY BÁRMIFÉLE TULAJDONÁT!

Történet:

Borika néni: Miért, milyen a te biciklid?

Kukac: Á, ne is kérdezze! Olyan dedós. Pedig én már nemsokára felsős leszek. Bezzeg Roli, neki már szuper biciklije van!

Borika néni: Ha megkéred a szüleidet, lehet, hogy neked is vesznék egyet.

Kukac: Már kértem. De most nem kaphatok, mert sok mindent kell megvásárolnunk az új lakáshoz.

Borika néni: Akkor biztosan szép otthonod lesz.

Kukac: Hát az igaz, bár a tesóm szobája szebb színűre lett kifestve.

Borika néni: Biztosan jól döntöttek a szüleid, amikor kiválasztották a színt.

Kukac: Biztosan, de a tesóm új ágyat is kapott.

Borika néni: Én úgy emlékszem, hogy tavaly kaptál új ágyat te is. A tesódnak biztos nagyobb szüksége volt új ágyra, mint neked.

Kukac: Az lehet, de ha más is kap valamit, akkor én is szeretnék kapni...

Borika néni: Örültél egyáltalán annak, hogy új szobád lett?

Kukac: Azt hiszem, igen!

Borika néni: Hát nem voltál túl meggyőző, de szeretnék most mondani neked valami nagyon fontosat: Ne kívánd a másét!

Munkáltatás: A Tízparancsolatot úgy készítsük el, hogy kivágunk kis kőtáblákat, beleírjuk a parancsolatokat, és beragasztjuk a füzetbe.

10. Áldás a próba, a kitartás, a helytállás

Dániel az oroszlánok között

Dániel életében is voltak nehézségek, akárcsak a korábban megismert Jónáséban. A legnagyobb különbség, hogy Dániel nem a menekülés miatt került bajba, hanem a hite, Istenhez való hűsége miatt. Veszélybe került az élete, mert kitartott Isten mellett akkor is, amikor a király törvénye ezt nem engedte meg. De hűséges maradt Urához, így megmenekült.

Bevezetés:

Mutatkozzunk be a gyerekeknek mint király (teheti egy nagyobb gyermek is)! Mondjuk el, hogy mindenkinek engedelmeskednie kell a királynak! Ezután adjunk különböző, egyre nehezebb feladatokat a gyerekeknek! Figyeljünk rá, hogy a feladatok egyre nehezebbek legyenek, például: Álljatok fel! Tapsoljatok ötöt! Csináljatok tíz fekvőtámaszt! Guggoljatok le, és ugorjatok fel magasra! Ezt most ismételjétek meg tizenötször! Kiáltatok nagyot! Most menjetek az ablakhoz, és kiabáljatok ki rajta! Most vegyetek el valamit a másiktól! És így tovább. Egy idő után biztosan lesznek olyanok, akik nem akarnak engedelmeskedni. Engedjük meg nekik, hogy abbahagyják a játékot. Beszélgessünk arról, hogy miért nem tették már meg, amit a király kért tőlük. (Nehéz volt, elfáradtak, elegendő volt, veszélyes, helytelen lett volna...)

Történet:³

Dániel már megöregedett. Új király ül a trónon, Dárius. Dániel még mindig a palotában van, mert az új király is nagyon kedveli őt. Egyik nap így szól Dánielhez:

– Azt szeretném, ha te lennél az alkirály, mert nagyon bölcs ember vagy!

Dániel megörült ezeknek a szavaknak.

De... vajon kik nem örültek ennek? A palotában levő többi főember.

– Hallottátok – suttognak egymás között –, hogy mit akar Dárius király? Dánielt akarja a birodalom fejévé tenni, de ezt mi nem akarjuk. Nem is közölünk valót, tehát nincs itt a helye!

Az irigység beszél ezekből a tanult emberekből, s titokban máris szervezkednek Dániel ellen.

Árgus szemekkel figyelik minden lépését, s ha valamit rosszul tesz, akkor egyből jelenteni fogják a királynak. De Dániel nagyon hűséges, nem lop, nem csal, nem barátságtalan senkivel. Így aztán a tisztartók nem találnak a viselkedésében semmi kivetnivalót. Egy reggel azonban nagy sietséggel lépnek a király elé:

– Király, örökké élj! Nagy és hatalmas király vagy, azt szeretnénk, ha hoznál egy rendeletet. Az legyen benne megírva, hogy senki sem kérhet semmit senki mástól, csak fenségedtől. Ha valaki e tilalmat áthágja, vettessék az oroszlánok közé!

A tisztartók a király elé tették az előre megírt rendeletet, s ő csak rányomta a pecsétjét. Az visszavonhatatlan tilalom lett mindenki számára.

A tisztartók boldogan léptek ki a király terméből. Sikerült, amit akartak! Azonnal Dániel háza felé igyekeztek.

– Nézzétek, ott van – veszi kezébe a távcsövet a másik tisztartó
– Dániel éppen a szobájában... térdel és imádkozik. Az ablak tárva nyitva, s így jól látják. Imádkozik az istenéhez a tilalom ellenére.
– Uram, segíts meg, hogy ne szűnjek meg a te nevedet magasztalni!

A tisztartók amilyen gyorsan csak tudnak, rohannak vissza a palotába.

– Felsőges király, van egy valaki, aki a te tilalmadat semmibe veszi!

³ A történet forrása: *Kateteka.hu*.

– Igen? És kicsoda az? – kérdi a király.

– Dániel – mondják szinte mind egyszerre –, láttuk őt imádkozni az istenéhez.

Micsoda szomorúság fogta el a királyt! Épp Dániel, az én legjobb barátom! A király egész nap próbál kiutat találni, de mindhiába. Ő tette kézírását a törvényre, s így azt nem változtathatja meg senki. Soha!

A tisztartók emlékeztetik a királyt a büntetésre. Az oroszlánok közé kell vetni a rendelet megszegőjét. Ezt a király is nagyon jól tudja.

Este kiadja a parancsot, hogy fogják el Dánielt. A király maga lép Dánielhez:

– Te oly hűségesen szolgáltad az istenedet. Én nem tudok rajtad segíteni, talán a te Istened igen!

Ezután bevetik Dánielt az oroszlánok vermébe. A katonák egy nagy követ tesznek a verem tetejére, és a király pecsétjét teszik rá. Ez volt akkor a szokás. A király nagyon szomorú. Éjszaka nem is jön álom a szemére, fel se le járkal a palotában.

A kakas kukorékolása jelzi, hogy itt a reggel. A király sietve az oroszlánok verme felé indul. Vajon Dánielt megvédte az ő istene? Él e még?

– Dániel, Dániel, az élő Istennek szolgálja, ott vagy-e még?

A király alig akar hinni a fülének. A veremből így szól egy hang:

– Dárius király, te vagy az? Igen, én itt vagyok, élek. Az én Istenem angyalai vigyáztak rám, s így nem ártottak nekem az oroszlánok.

– Azonnal hozzátok ki őt! – adja ki a király a parancsot. A katonák egy kötelet eresztettek le a verembe, s kihúzták Dánielt. Még egy karcolás sem volt rajta!

– Ó, Dániel, milyen hatalmas a te Istened! – öleli át a király Dánielt, s együtt mennek vissza a palotába.

A király ezután parancsba adta ki, hogy minden ember a birodalmában Dániel Istenében bízson, mert az ő Istene ura az égnek és a földnek.

KÉRDÉSEK:

- ▶ Volt már szó a hűségéről a Tízparancsolat kapcsán is.
- ▶ Emlékeztek rá?
- ▶ Melyik volt az a történet, amellyel kapcsolatban beszélgettünk róla?
- ▶ Hogy szólt a hozzá tartozó parancsolat?
- ▶ Ugye már értitek, hogy miért fontos, hogy hűségesek legyünk Istenhez?

Munkálatás: Oroszlánárlarc készítése a sablon alapján.

11. Áldás a gyógyulás és a hálaadás képessége

A tíz leprás

Jézus korában még nem volt annyi orvos, gyógyszer és vitamin, mint napjainkban. Sok beteg ember élt a városokban és azok környékén. Ők nem mehettek be a templomba, mert tisztátalannak számítottak. Mindent megtettek volna a gyógyulásért, hogy ne legyenek kirekesztettek.

BEVEZETŐ KÉRDÉSEK:

Vigyünk be egy nagyobb csengőt.

- ▶ Mi ez?
- ▶ Mire lehet használni?
- ▶ Hol használják? (Derüljön ki, hogy figyelmeztetésre is jó.)

Jézus korában a leprások kezében mindig volt csengő, amikor egy város felé vagy emberekhez közeledtek, hogy jelezzék mindenkinek: betegek vagyunk, ne gyertek közel hozzánk!

Történet:

(A tíz leprásról szóló történet letölthető a digitális háttértárból.)

A történet végén beszéljünk arról, hogy csak egy ment vissza megköszönni a gyógyulást. A bajban mindegyik tudott Jézustól segítséget kérni, de hálát adni csak egy volt képes. Tanítsuk meg a gyermekeknek, hogy mennyire fontos a megköszönés, hálaadás!

Munkáltatás: Írják le a füzetbe, hogy ők miért lehetnek hálásak Istennek!

12. Áldás a másokra figyelés I.

Az irgalmas samaritánus I.

Ezzel a történettel a másokra való odafigyelésre szeretném felhívni a tanulók figyelmét. Áldás, ha észre tudom venni a szenvedőt, beteget, és meg is tudok állni mellette, hogy segítsek.

BEVEZETŐ KÉRDÉSEK:

- ▶ Hallottátok már azt a szót, hogy *cserbenhagyás*?
- ▶ Mit jelent?
- ▶ Előfordult már veletek, hogy otthagytak a bajban benneteket?
- ▶ Milyen érzés volt?
- ▶ Végül hogyan oldódott meg a problémátok?
- ▶ Volt, aki segítségetekre sietett?

Történet:

(Letölthető a digitális háttértárból.)

Ekkor előállt egy törvénytudó, hogy megkísértse Jézust, és ezt kérdezte: Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet? Ő pedig ezt mondta neki: Mi van megírva a törvényben? Hogyan olvasod? Ő pedig így válaszolt: Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből, és felebarátodat, mint magadat. Jézus ezt mondta neki: Helyesen feleltél: tedd ezt, és élni fogsz. Ő viszont igazolni akarta magát, és megkérdezte Jézustól: De ki a felebarátom? Válaszul Jézus ezt mondta neki: Egy ember ment le Jeruzsálemből Jerikóba, és rablók kezébe esett, akik kifosztották, meg is verték, azután félholtan otthagyták a Jeruzsálemből Jerikóba vezető úton, és elmentek Jeruzsálembe vagy Jerikóba. Történetesen egy pap ment Jerikóból Jeruzsálembe azon az úton, de amikor meglátta a sebesültet, elkerülte, és folytatta útját Jerikóból Jeruzsálem felé. Hasonlóképpen egy lévita is járt a Jeruzsálemből Jerikóba vezető úton. Amikor odaért arra a helyre, ahol a megvert ember feküdt, és meglátta őt, ő is elkerülte, és ment tovább Jeruzsálembe Jerikóból. Egy úton lévő samaritánus, aki Jerikóból ment Jeruzsálembe vagy Jeruzsálemből Jerikóba, amikor odaért hozzá, meglátta őt, megszánta, olajat és bort öntött a sebére, és bekötötte azokat. Aztán feltette őt a saját állatára, elvitte egy fogadóba Jeruzsálembe vagy Jerikóba, és ápolta. Másnap elővett két dénárt, odaadta a jeruzsálemi vagy jerikói fogadósnek, és azt mondta neki: Viselj rá gondot, és ha valamit még ráköltesz, amikor visszatérek Jeruzsálemből vagy Jerikóból, megadom neked. Mit gondolsz, e három közül ki volt a felebarátja a Jeruzsálem és Jerikó közötti úton rablók kezébe esett embernek? Ő így felelt: Az, aki irgalmas volt hozzá. Jézus erre ezt mondta neki: Menj el, te is hasonlóképpen cselekedj.

ÓRA VÉGI JÁTÉK:

A történet átismétléséhez a gyerekeknek fel kell állniuk, ha a *Jeruzsálem* szót hallják, és le kell ülniük, ha a *Jerikó* szót hallják. Jó szórakozást!

Munkáltatás: Rajzolják le a füzetbe, hogy milyen eszközök segítségével látta el a samaritánus a megvert embert!

13. Áldás a másokra figyelés II.

Az irgalmas samaritánus II.

Történet:

Miklya Lukszányi Mónika *Csili* című könyvéből⁴ a *Debóra* című rész felolvasása. (Letölthető a digitális háttértárból.)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Hogyan lehetek én áldás mások számára?
- ▶ Hogyan lehetek én az irgalmas samaritánus?

Beszélgetés az anyagban lévő képek alapján.

Munkáltatás: az anyagban szereplő képeket nyomtassuk ki, és mindenki válassza ki belőle azt, amelyik a legjobban megérintette, amelyet szeretne jó példaként szem előtt tartani.

14-15. Áldás a Jézussal való találkozás, a változás

Pál apostol

Bevezetés: Melyik testrészünk mire jó? Beszélgetés a testrészek fontosságáról.

Ének: „Fejem, vállam, térdem, lábam mind az Urat dicséri”.

Történet:

Pál apostol fiatal korában üldözte a keresztyéneket, nem szerette őket, mert Jézusra hallgattak, ő lett a legfontosabb az életükben. Aztán egy napon találkozott a feltámadott Jézussal, aki megjelent neki a Damaszkusz városába vezető úton. Ez a találkozás áldássá lett Pál életében, mert megváltoztatta őt, így ő maga is áldás lett mások számára. Hogy hogyan? Milyen változások történtek vele a nagy találkozás után? Erről Pál így mesél nektek:

⁴ KEPE, Kiskunfélegyháza, 2003. A könyv e-book-formátumban is megvásárolható. Több bibliai történethez is jól használható.

A Tarzusból származó Saul vagyok,
Neveltetésemben a szigor nagy volt.
Szüleim törvénytisztelők voltak,
Engem is keményen tanítottak.
Jeruzsálembé küldtek okosodni,
Nagy mesterem volt Gamáliél rabbi.
Éles eszű voltam, gyorsan tanultam,
A zsidók törvényeit fejből fújtam.
Fontos volt, hogy jó farizeus legyek,
A törvénynek eleget tegyek.
Sokáig felháborodtam azon,
Amit Jézusról mondtak lépten-nyomon.
Hogy ő Isten Fia, a Megváltó maga,
S feltámadt a halálból harmadnapra.
Nekem Jézus egy hazug ember csupán,
Ki megérdemelten halt a keresztfán.
Tanítványai is a törvény ellen szólnak,
Ők is méltók rá, hogy halállal lakoljanak.
Az elfogatóparancs a kezemben, itt,
Börtönbe vettetem, ki Jézusban hitt.
De a damaszkuszi úton a fényben
Megjelent Jézus az én életemben.
Megváltozott akkor minden testrészem,
Erről szól következő jelenetem.

Farizeus vagyok, zsidók közt első,
A törvényt betartó, Krisztust gyűlölő.
A Tóra s annak minden magyarázata,
Szívem számára a legfontosabb maga.
S hogy a törvényt szolgálhassa életem,
Tanultam, és szívembe zártam híven.
Az életemben legfőbb tervem, célom,
Hogy ezeket egytől egyig megvallom.
Fontos nekem, hogy lássák: betartom,
Az összes törvényt, mi írva van.
De aki a törvényt nem tiszteli,
Az számomra nem lehet isteni.

Jézust nagyon gyűlölöm, mert azt képzeli,
Szívem sötét terveit leleplezheti.

Szívemben már nincsen semmi gyűlölet,
Jézus győzött minden törvény felett.
Eddig üldöztem a keresztyéneket,
Már a szeretet vette át a helyet.
Kik Jézusról szólnak, bizonyoságot tesznek,
Azok mostantól jó barátaim lesznek.
Szívem felismerte megváltó Urát,
Jézusról zeng most már halleluját!
Teljes szívemből szeretem Uramat,
Neki éneklek hálásan dalokat.

Szemem állandóan figyel, kutat,
Ki szereti, tiszteli az Urat?
Észre kell vennem a keresztyéneket,
Hisz ők nem tartják be a törvényeket.
Lesem, figyelem minden mozdulatát,
Hátha valaki elárulja magát.
Szemem elől el nem bújhat senki,
Ki törvény helyett Jézust tiszteli.
Lesem, ki rajzol halat valahova,
Hisz az a Krisztus-hívók szimbóluma.

Szemeimmel is megtörtént a csoda,
Nekik is megjelent Jézus maga.
Vak lettem, nem ismertem senkire,
De látásom visszaadta Isten embere.
Ezalatt valami megváltozott bennem,
Ki ellenség volt, annak barátja lettem.
Szemem ma már Jézust figyeli,
Az őt elkerülőt megkeresi,
Nézi, milyen életet élnek ideleinn,
Segíti, hogy meglássák a lényeket fenn.

Hallgatózom, éberem fülelek,
Hol vannak, kik Jézusról beszélnek?
Meg kell hallanom, miről elmélkednek,
Hogy elfogjam őket, mert tudom, vétkesek.
A titkos szavakat is meg kell értenem,
És minden keresztyént börtönbe küldenem.
Ne kerülhessen senki szabad lábra,
Kinek füle nyitott Jézus szavára.

Füleim is csodát éltek át,
Hallották Jézus drága szavát.
Felfogták a kérdő szót fentről:
„Saul, engem miért üldözöl?”
Hallották a küldő szavakat:
„Júdás házában megleled nyugtodat!”
S azóta füleim hallják a vádakat:
„Saulból lett Pál, ez gyalázat!”
De nem érdekelnek a durva szidások,
Jézusért most már bármit kiállok.

Számat arra használom főleg,
Hogy ismételgessem a törvényeket.
Közben fenyegetem a keresztyéneket,
„Ha nem hagyjátok abba, akkor végetek!”
Szavaimban vad harag és gyűlölet,
Nem kíméli szám a Jézus-hívőket.
Valamennyit gyalázom és szidom,
A törvény nevében mind elfogom.

Számmal is hirdetem a történeteket,
Elmondom mindenkinek: Jézus szeret!
Nem tudok mást szólni, csak az igazságot,
Jézus feltámadt, ő a te Megváltód!
Szabadítómról teszek bizonyosságot,
Uram engemet is megváltoztatott.
Hirdetem mindenkinek a lényegét:
Legnagyobb a hit, remény, szeretet!

Kezeim bizony kegyetlenek,
Nem tűrik el az engedetlent.
Ajánlólevelet szorongatnak,
Mit a papok megírtak, átadtak.
Követ is dobnak a keresztyénekre,
A Jézust követő emberekre,
Szorosan megkötözik azokat,
Kik jelként halakat rajzolnak.
Két kezem a börtönajtón zárat kattint,
Hogy Jézusban hívó egy se legyen kint.

Kezeim is megváltoztak,
Hála legyen a Megváltónak,
E kezek ma szolgálatban égnek,
Gyógyítanak, hála emelkednek.
Ajánlólevél helyett tollat fognak,
Üzenetet írnak a pogányoknak.
Tudtukra adják mindenkinek:
Jézus legyen ura életednek!

Lábaim elvisznek mindenhova,
Hogy keresztyéneknek ne maradjon nyoma.
Hosszú útra azért vállalkoznak,
Hogy meglegjék a tanítványokat.
Szaporán mozognak, soha nem fáradtak,
Hogy elvigyék az üzenetet a papoknak:
Szerte az országban engedjék meg nekem,
Hogy elfogjam azokat, kik nincsenek velem.

Lábaim most is úton vannak,
De a cél más, hiszen megváltoztak.
Hírt visznek Jézusról a pogányoknak,
A hosszú úton néha elfáradnak.
De nincs idejük sokat pihenni,
Nagy birodalmat kell nekik bejárni.
El kell juttatniuk mindenhova,
Hisz Pál vagyok, Jézus apostola.

Így minden megváltozott énbennem,
Jézusnak igaz tanítványa lettem.
Szolgálatban égtem, mindig beszéltem,
Sok gyülekezetet jóra vezettem.
Ha szükségük volt rám, azonnal mentem,
Nem hagytam pihenni a lábakat sem.
Szemeim mindig figyelik őket,
Vigyázzák, őrzik hívő tetteiket.
Írtam is nekik, legyenek bátrak,
Jézusért mindent vállaljanak.
Ha meghallottam vitás kérdéseiket,
Tanácsaimmal segítettem őket.
Ez életem rövid története,
Tanuljon mindenki belőle!

KÉRDÉSEK:

- ▶ Milyen testrészekről volt szó a szövegben?
- ▶ Melyiket mire használta Pál régen és mire a megtérése után?

Munkáltatás: A történetben szereplő testrészek lerajzolása a füzetbe. Ha a csoport kreatív, lerajzolhatja, hogy milyennek képzeletben a testrészeket megtérés előtt és után.

Ifjúsági sorozat – Áldások

CZÖNDÖR ISTVÁN

BEVEZETŐ

Hétköznapjainkban rengeteg olyan szófordulatot, kifejezést használunk, amelynek spirituális tartalma van, ezáltal a szavainkon keresztül nagyobb távlat nyílik meg előttünk. Sorozatom alapját azok a főként magyar szólások és közmondások alkotják, melyeket ma is használunk, vagy amelyekkel találkozhatunk az olvasmányaink során. Ezek a kifejezések és szókapcsolatok segítenek abban, hogy megértsük, hogy az áldás teológiai tartalma miként képződik le a hétköznapokban.

Minden fejezetnek egy-egy közmondás a címe, ehhez kapcsolódik Isten ígéje, a feldolgozást segítő kérések, az énekek és az illusztrációk. Csoportdinamikai szempontok miatt is fontosnak tartottam, hogy legyen bevezető játék minden foglalkozás előtt, mely segít megérkezni az ifibe, segíti a feloldódást. Az illusztrációk sok esetben olyan tizennyolc perces videók, melyek a TED- (Technology, Entertainment and Design – technológia, szórakoztatás és dizájn) konferenciák anyagain keresztül mutatnak be egy témát. Így szélesebb skálán, Isten ígésén megállva, a régi közmondásokon és a mai TED-es előadásokon keresztül csodálkozhatunk rá az áldás életünket átható jelentőségére.

1. alkalom – Áldásos tevékenység

Amikor valamilyen munkára, időtöltésre azt mondjuk, hogy „áldásos tevékenység”, akkor talán arra gondolunk, ami jó, hasznos és eredményes az emberre nézve. De ez az eredményesség csak akkor érhető el, és akkor fedezhető fel, ha az Isten támogatását élvezzi. Úgy is megfogal-

mazhatnánk, hogy az áldásos tevékenység egyszerre hordozza magában a kimondott szavak és a tettek beteljesedését. Amikor valaki egy magasabb rendű hatalom, transzcendens lény nevében tevékenykedik és mondja ki a szavakat, ott átélhető, hogy az a Valaki cselekszik.

CSOPORTJÁTÉK:

Félelmeim és vágyaim

Személyes munka: minden csoporttag lerajzolja egy lapra bal kezének a sziluettjét, majd beleír néhány szót vagy mondatot arról, hogy ő mitől fél. Ezt követően jobb kezének a sziluettjét is elkészíti, ebbe pedig a vágyait és álmait írja.

Csoportos munka: a csoportvezető feltűzi mindenkinek a hátára a bal kéznek megfelelő lapot, a mellkasára pedig a jobb kéznek megfelelőt. Ezután a résztvevők néhány percig csendben sétálnak a helyiségben, és elolvassák egymás leírt gondolatait.

Csoportos megosztás: ki-ki elmondja, hogy milyen érzés volt számára, amikor olvasta a többiek szavait, és hogy milyen érzés volt az, amikor hagyta a többieket, hogy az ő írását olvassák. A végén a papírok kikerülnek a falra vagy faliújságra, hogy aki később még meg akarja nézni őket, megtehesse.

Isten igéje:

„Zarándokének. Salamoné. Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az ÚR nem őrzi a várost, hiába óvják azt az örök. Hiába keltek korán, és feküsztek későn: fáradtsággal szerzett kenyeret esztek. De akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget.” (Zsolt 127,1-2)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Miben érzem magamat tehetségesnek?
- ▶ Hol tartok most?
- ▶ Milyen feladatok állnak előttem?

Ének:

„Áldalak, jó Uram” (ÚÉ 208)

Illusztráció:

Simonyi Balázs: *A futás mint tevékenység, filozófia és motiváló erő a mindennapokban (Mindenki Akadémiája)*: <https://www.youtube.com/watch?v=TYyDRxMAZhA>¹

2. alkalom – Áldott, jó ember

Áldott, jó ember, akire mindenki felnéz, és úgy tekintünk rá, mint a szelídség és a jóság élő szobrára. Sugárzik belőle az élet mély tapasztalata, tudása. A munkáját, hivatását siker koronázza, és mindezt mély hálával teszi Isten iránt.

CSOPORTJÁTÉK:

Jóságos manó

Mindenki felírja a nevét egy cédulára. Összehajtvá berakjuk egy dobozba, és mindenki kihúz egy nevet, amelyet nem árulhat el. A cédulát meg kell őrizni. Ezután következik a játék magyarázata: mindenki annak a jóságos manója lesz, akinek a nevét húzta. Egy hétig vigyáz a „védencére”, jelét adja törődésének, segíti, megvédi őt. Megkülönböztetetten törődik vele. Célszerű, hogy a csoportvezetőnek legyen egy listája a jóságos manókról és társaikról, hogy meg lehessen figyelni a heti eseményeket. Egy hét múlva megbeszéljük a tapasztaltakat: ki mit érzett, rájött-e, hogy ki volt az ő jóságos manója.

Isten ígéje:

„Izráel ezt mondta Józsefnek: Nem gondoltam, hogy még meglátom arcomat, és most Isten még azt is megengedte, hogy megláthassam a gyermekeidet.” (1Móz 48,11)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Vajon az áldott ember sikeres? Lehet-e kapcsolat az áldás és a sikeresség között?
- ▶ A világban körbenézve mondhatjuk-e azt, hogy az ember jó?

¹ A fejezetben szereplő valamennyi internetes hivatkozás megtekintése és letöltése: 2019. június 9.

- ▶ Hol tapasztaltad meg életed folyamán, hogy áldás van az életeden, munkádon?

Ének:

„Hála hú kegyelmedért” (ÚÉ 175)

Illusztráció:

Az *első ember* (2018) – amerikai életrajzi dráma, történelmi film, 138 perc

Madách Imre: *Az ember tragédiája*, 2. szín: *A paradicsomban*

3. alkalom – Áldatlan állapot

Az *áldatlan állapot* kifejezés nyelvünkben egyszerre jelent egy bajjal teli, káros tevékenységet, élethelyzetet, és meddőséget, gyermektelenséget is. A bibliai gondolkodásban pedig az áldás ellentétét jelöli: az átkot. Kijelölt igénk Ábrahám elhívásában azt juttatja kifejezésre, hogy az áldottak élete Isten kiválasztásán, megszólításán alapszik.

CSOPORTJÁTÉK:

Az Északi-tenger hullámai

Körben ülnek, egy székek szabad. A játékvezető a kapitány, aki ha azt mondja: *bal*, az üres széktől jobbra ülő, majd a többiek is mind átülnek, hasonlóképpen a *jobb* parancsszóra. Ha a kapitány *vihart* mond, mindenki helyet cserél. A kapitánynak meg kell próbálnia közben elfoglalnia egy széket, hogy más legyen a kapitány.

Isten igéje:

„Megáldom a téged áldókat, s megátkozom a téged gyalázókat.” (1Móz 12,3a)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Hol látsz a környezetedben „áldatlan állapotokat”?
- ▶ Milyen kiutakat látsz egy áldatlan élethelyzetből? Te hol éltél át hasonlót?

Ének:
„Elveszett fiú...” (ÚÉ 65)

Illusztráció:
Áldatlan állapotban (1995) – amerikai romantikus vígjáték, 103 perc
Radnóti Miklós: *Nem tudhatom* – Reviczky Gábor (*Vers mindenkinék*):
https://www.youtube.com/watch?v=ga_ucCLMHrc

4. alkalom – Áldomás

Az áldomás ünnepélyes jókívánság, illetve ünnepi, esküvői vacsora alatt ünnepélyes felköszöntés, amelyet koccintás kísér. Ebben a hétköznapi mozdulatban kifejezésre jut a hála, az öröm, a köszönet és a megelégedettség, melyben ott gyökerezik az ősi magyarság hálaáldozat-bemutatójának szertartása. Maga a szó kifejezi az ünnepi jókívánságot, felköszöntést, szerződéskötést is.

CSOPORTJÁTÉK:

Szeretem – nem szeretem

Minden játékos listát ír öt olyan dologról, melyet szeret, és öt olyanról, melyet nem szeret. Bármit írhatnak, attól függően, hogy mennyire akarunk „mélyre hatolni”: ezek lehetnek tréfás, felszínes dolgok, ételek, színek vagy bármi más, de lehetnek fontos, az illetőt mélyen érintők is vagy persze mindkettő vegyesen. Mindenki maga döntheti el, hogy melyik utat választja. A papírok, amelyeket használnak, lehetőleg legyenek egyformák, hogy ne lehessen róla felismerni a szerzőt.

A listákat összehajtogatjuk és bedobjuk egy kupacba (esetleg kalapba, zacskóba stb.).

Amikor mindenki készen van, a játékvezető vagy egy ehhez kedvet érző játékos egyesével felolvassa őket, a többi játékos pedig megpróbálja kitalálni, ki lehet a szerzője. A játék kimenete nagymértékben függ attól, hogy a játékosok mennyire ismerik egymást. Ezért ez a játék inkább olyan csoportoknak javasolt, akik már egy ideje rendszeresen találkoznak, együtt játszanak. Amennyiben az írás nehézséget okoz, „írnoknak” fel lehet kérni a játékba bekapcsolódó önkénteseket is.

Célkitűzés: Ez a játék segíthet abban, hogy a csoporttagok egymás

személyiségét jobban megismerjék, méghozzá szórakoztató és élvezetes módon.

Isten igéje:

„Sámuel meg így szólt: »Gyerünk, menjünk Gilgalba, és alapítsuk meg ott a királyságot!« Így hát az egész nép Gilgalba vonult, s ott, Gilgalban, az Úr színe előtt megtették Saul királynak. S a közösség áldozatát is bemutatták ott, az Úr előtt, és Saul is, Izrael férfiai is nagy áldomást cselekedtek.” (1Sám 11,14–15; Szent István Társulat)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Kerültél már olyan helyzetbe, ahol nem tudtál nemet mondani az alkoholra?
- ▶ Adódik-e nálatok olyan, hogy a családi ünnep veszekedésbe torkollik?
- ▶ Miért voltál hálás, mit köszöntél meg legutoljára?

Ének:

„Ételem, italom...” (ÚÉ 202)

Illusztráció:

Firkin: *Igyunk pálinkát (Borfohász)*: <https://www.youtube.com/watch?v=AQMZUDGXIrE>

5. alkalom – Gyermekáldás

Az emberiség legősibb kérdése a termékenység. Évszázadokig tabutéma volt. A *gyermekáldás* szavunkban az jut kifejeződésre, hogy a gyermek ajándék, adomány Istentől. Áldás, ha láthatom a gyermekek felnövekedését, és karjaiban tarthatom az unokáimat. Az életkor kitolódásával sokan küzdenek manapság azért, hogy gyermekük lehessen.

CSOPORTJÁTÉK:

Érzelmek

A játékvezető felsorol néhány emóciót, érzelmet, amelyek közül a klubtagok választhatnak. Ilyenek például a *fájdalom, megvetés, félelem*,

gyűlölet, türelmetlenség, jókedv, meglepetés, közöny, izgalom, rettegés, aggodalom, düh stb.

Ezeket kell bemutatni szoborként vagy mozgás közben/gesztusokkal, taglejtésekkel kísérvé. A játékosok szabadon választhatnak, hogy ki mit akar bemutatni – a többiek igyekeznek kitalálni, hogy az eljátszott érzelem mi lehet.

(Nem könnyű a pillanatnyi hangulattól eltérő érzések felidézése, eljátszása.)

Isten igéje:

„Mária pedig ezt mondta: Magasztalja lelkem az Urat, és ujjong az én lelkem megtartó Istenemben, mert rátekintett szolgálóleányának megalázott voltára: és íme, mostantól fogva boldognak mond engem minden nemzedék, mert nagy dolgokat tett velem a Hatalmas, és szent az ő neve, irgalma megmarad nemzedékről nemzedékre az őt félőkön. Hatalmas dolgot cselekedett karjával, szétszórta a szívük szándékában felfuvalkodottakat. Hatalmasokat döntött le trónjukról, és megalázottakat emelt fel; éhezőket látott el javakkal, és bővelkedőket küldött el üres kézzel. Felkarolta szolgáját, Izráelt, hogy megemlékezzék irgalmáról, amint kijelentette atyáinknak, Ábrahámnak és az ő utódjának mindörökké. Mária Erzsébettel maradt mintegy három hónapig, azután visszament otthonába.” (Lk 1,46–56)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Milyen történeteket ismersz a születéssel kapcsolatban?
- ▶ Milyen anya- és apaképet hordozol magadban? Milyen szülő szeretnél lenni?
- ▶ Milyen mesterséges megtermékenyítési eljárásokat ismersz?

Ének:

„Gondolj rájuk” (ÚÉ 119)

Illusztráció:

Kisfilm a születés csodájáról (Budapesti Állatkert): <https://www.youtube.com/watch?v=nzpG460ljlw>

6. alkalom – Áldott állapotban van

Ma úgy is mondhatnánk ezt a szófordulatot, hogy *gyereket vár, anyai örömök elé néz, teherben van, kisbabát vár, gyermeket vár, babát vár. Másállapotban van.* Megváltoznak a külső-belső viszonyok, a kapcsolatok és a külvilág érzékelése. Kilenc hónapnyi áldott állapot, mely kihat az édesanyára és a pocakban lakó gyermekre is. Nem mindegy, hogy ezt az időszakot hogy éli meg az anya a gyermekkel.

CSOPORTJÁTÉK:

Szituáció eljátszása

Önként jelentkezők eljátszanak egy szituációt, ahol szerepet kap az asszertivitás (pl. hideg leves a vendéglőben, sorban állás, a tanár tévedett, gyermekvárás stb.). Utána beszéljük meg a szereplők viselkedését: mit lehetett volna másképp megoldani, stb.

Isten igéje:

„A hatodik hónapban pedig Isten elküldte Gábriel angyalt Galilea egyik városába, Názáretbe egy szűzhöz, aki a Dávid házából származó József jegyese volt. A szűznek pedig Mária volt a neve. És hozzálépve így szólt az angyal: Üdvöz légy, kegyelembe fogadott, az Úr veled van! Mária megdöbbsen e szavakra, és fontolgatta, mit jelenthet ez a köszöntés. Az angyal ezt mondta neki: Ne félj, Mária, mert kegyelmet találtál Istennél! Íme, fogansz méhedben, és fiút szülsz, akit nevezz Jézusnak. Nagy lesz ő, és a Magasságos Fiának nevezik majd; az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak a trónját, ő pedig uralkodik a Jákób házán örökké, és uralkodásának nem lesz vége.” (Lk 1,26–33)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Hány éves korodban szeretnél családot alapítani?
- ▶ Hány gyermeket szeretnél?
- ▶ Volt-e a családban gyermekszületés? Hogy élted meg? Milyen élmény volt számodra?

Ének:
„Hálát adok, Uram” (ÚÉ 220)

Illusztráció:
Danielle Steel: Áldott teher (1995) – amerikai romantikus film, 86 perc
<https://videa.hu/videok/film-animacio/danielle-steel-aldott-teher-1995-romantikus-xuaqUnmPPCKnwOh2>

7. alkalom – Áldás, békesség!

A református testvérek köszönése. A köszöntésnek – legyen az világi vagy egyházi – nagyon mély szimbolikája és etikettje van. A köszönés köszöntés is egyben: valami jónak a kívánása, kifejezése, megerősítő és bátorító szavak kimondása.

CSOPORTJÁTÉK:

Akváriumgyakorlat

Öt-hat embernek a kör közepén el kell játszania egy szituációt (pl. meg kell vitatniuk egy kényes témát, győzködniük kell egymást valamiről, pl. a szívátültetésről, stb.). A többiek körülöttük ülnek, de nem szólhatnak bele. Olyan, mintha színházban lennének vagy tévét néznének: ők csak nézők, passzívnak kell maradniuk.

Megbeszélik, kinek milyen élményt jelentett a gyakorlat: nehéz volt-e nem beleszólni, s a vitázóknak milyen érzés volt, hogy a többiek figyelik őket.

Isten igéje:

„*Nyolc nap múlva ismét benn voltak a tanítványai, és Tamás is velük. Bár az ajtók zárva voltak, bement Jézus, megállt középen, és ezt mondta: Békesség nektek! Azután így szólt Tamáshoz: Nyújtsd ide az ujjadat, és nézd meg a kezeimet, nyújtsd ide a kezedet, és tedd az oldalamra, és ne légy hitetlen, hanem hívő! Tamás pedig így felelt: Én Uram és én Istenem! Jézus így szólt hozzá: Mivel látsz engem, hiszel: boldogok, akik nem látnak, és hisznek.*” (Jn 20,26–29)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Hányféle egyházi köszönést ismersz?
- ▶ Hogy köszöntik egymást a különféle felekezetek vagy vallások képviselői?
- ▶ Ki köszön előre? A férfi vagy a nő? A fiatalabb vagy az idősebb? A társaságba újonnan érkező köszön az ott lévőknek?

Ének:

„Áldjon meg Isten” (ÚÉ 155)

Illusztráció:

REMÉNYIK SÁNDOR: BÉKESSÉG ISTENTŐL

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, – a szív,
Amíg ver, mindörökre nyugtalan.
De mindörökké nyughatatlanul,
Istentől mégis Békessége van.
Nyugalma nincs, de Békessége van.
Békesség Istentől.

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, – vihar,
Örök hullámozás a víz felszíne.
De lent a mélyben háborítlanul
Pihen a tenger s az ember szíve,
Hadd hullámozzék a víz felszíne.
Békesség Istentől.

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, – s ez a
Nyugtalanóság, mint a járvány, ragad.
Te sugarazd szét békeségedet
És szóval, kézfogással másnak add.
Az Isten Békessége is ragad.
Békesség Istentől.

Reggel mondd, délben mondd és este mondd
A Feltámadott első, szép szavát.
És ragyogóbbá lesz a reggeled
És csillaghímesebb az éjszakád.
És békességesebb az éjszakád.
Békesség Istentől.

Békesség Istentől: mi így köszönjük,
Hogy köszöntésünkben lélek legyen –
Vihartépett fák – ágainkon mégis
Vadgalamb bűg és Békesség terem.
Békesség: köszöntésünk ez legyen.
Békesség Istentől.

8. alkalom – Asztali áldás

Az étkezés előtti és utáni imádság az asztali áldás, mely hálaadás az ételért és az élet Istenének a meghívása az ünnepi asztalhoz. A köszönet és a reménység hangja szólal meg benne.

C SOPORTJÁTÉK:

Parola

A játékosok körberajzolják a kezüket egy rajzlapon, majd kivágják a formát. Tesznek rá egy jelet, hogy tudják, melyik az övék, és középre teszik. Egy asztalkendővel letakarják az egészet, megkeverik, és körben mindenki húz egyet. Ha valaki véletlenül a sajátját húzta, akkor visszateszi, és újra próbálkozik.

A kihúzott papírkézre mindnyájan írnak valamit. Aki elkészült, visszateszi a terítő alá.

Ha már az összes kéz visszakerült, mindenki kiválasztja a sajátját, és megpróbálja kitalálni, hogy ki üzent neki.

Milyen ... lenne?

Mindenki húz egy cédulát, melyen egy kategórianevet talál (pl. cipő, táj, ház, szín, étel...) Sorra mindenkit meg kell kérdeznie, hogy ő milyen cipő/táj/ház stb. lenne.

Miután mindenki mindenkivel beszélt, elmondják a tapasztalataikat: nehéz volt-e a feladat, kaptak-e meglepő válaszokat, esetleg felolvashatják a legszellemesebbeket/legtalálóbbaikat.

Isten igéje:

„Ehetsz jóllakásig, és áldani fogod Istenedet, az Urat azért a jó földért, amelyet neked adott.” (5Móz 8,10)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Szoktatók otthon imádkozni étkezés előtt? Milyen imádságot mondtok el?
- ▶ Fogalmaztál már meg imádságot magadban?
- ▶ Baráti társaságban, nyilvános helyen szoktál imádkozni étkezés előtt?

Ének:

„Élet jó kenyere én vagyok” (ÚÉ 205)

Illusztráció:

Asztali áldások: https://www.martinuskiado.hu/misc/products/2056-martinus_imafuzetek_-_asztali_aldasok.pdf

9. alkalom – Áldozatkész

Odaadó, segítőkész, önfeláldozó, jótékony, adakozó és irgalmas – mind-mind az *áldozatkész* szavunk szinonimái. A magyar nyelv értelmező szótára így foglalja össze: „Valakiért, valamiért áldozatot hozó, anyagi vagy egyéb jellegű áldozatok vállalására mindig kész személy, magatartása.” Az áldozatkészség fogalmánál Jézus személye kerül eléink példaként, amint azt Pál megfogalmazta az Efezusi levélben. Ennek az áldozatkészségnek az alapja Jézus irántunk való szeretete.

CSOPORTJÁTÉK:

Fejreclapós

A játékosok körben ülnek, mindenki választ magának egy nevet (lehetőleg olyat, amely rá jellemző). Ez lehet állat, növény, autómárka, a *Harry*

Potterből egy szereplő stb. Mikor már mindenki választott nevet, körbeülnek, és elmondják a neveiket és hozzá azt, hogy miért pont ezt a nevet választották (miért jellemző rájuk az adott név). Az a játékos kerül középre, aki a leghosszabb nevet választotta magának, de természetesen lehet más szempont is. Kezében egy összecsavart újság vagy egy műanyag (nem túl kemény) palack van. Valaki a körből a többi játékos közül tíznek a választott nevét mondja. A középső megpróbálja őket fejen csapni, hacsak nem mondanak még időben egy másik nevet, aki aztán az őt megnevező játékosnak nem dobhatja vissza a labdát, hanem szintén egy további játékos nevét kell mondania. Fontos, hogy mindenki a körben ülők választott nevét mondja, nem lehet a középen álló játékosét. Ha még idejében sikerül a középen álló játékosnak fejen csapnia az elhangzott nevű játékos, mielőtt ő másvalakit megnevezne, akkor helycsere történik: a pórul járt játékos áll be középre. A leülő játékosnak még azelőtt kell egy új nevet mondania, mielőtt leérkezik a székre, különben újból őt vágthatják fejbe. Ha már mindenki tudja a választott neveket, érdemes újakat választani, és azokkal folytatni a játékot. Addig tart a játék, míg az újság bírja. Csak túl nagyot ne üssenek!

Más változatban: Teljesen ismeretlen csoport esetében saját névvel is lehet játszani, a neveket megtanulandó.

Isten ígéje:

„Legyetek tehát Isten követői mint szeretett gyermekei, és éljetekek szeretetben, ahogyan Krisztus is szeretett minket, és önmagát adta értünk áldozati ajándéknak, Istennek kedves illatként.” (Ef 5,1–2)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Vállaltál már fel valaki helyett valamilyen tettet, melyért utána büntetést kaptál?
- ▶ Támogatsz valakit vagy valamilyen szervezetet anyagilag?
- ▶ Milyen történelmi személyiségeket ismersz, akik akár életük odaadásával is bizonyították áldozatkészségüket másokért?

Ének:

„Nézzétek az ég madarait” (ÚÉ 206)

Illusztráció:

Kocsis Leila és Zsömi: *Elvárható eredmény: csoda* (TED): <https://www.youtube.com/watch?v=FVIRUYFOcw0>

10. alkalom – Annyi az áldás rajta, mint az égi harmat

A harmat a frissesség és a bőség jele, melyben a Hermón hegye bővelkedett. Ahol az ivóvíz a legnagyobb kincs, ott a Jordán folyó mellékágainak forrásul szolgáló hegy valóban az élet és az Isten jelenlétének bizonyítéka.

CSOPORTJÁTÉK:

Kedves tárgyam

Mindannyian használunk tárgyakat, eszközöket melyek elkísérnek bennünket a mindennapokban. Van közöttük olyan, mely valami miatt kiemelkedik a többi közül: vagy azért, mert valakire emlékeztet, vagy azért, mert a használatához kedves emlék kapcsolódik: valakitől kaptam, vagy valami olyan jut eszembe róla, ami fontos és szívet melengető az életemben. Az is lehet, hogy egyszerűen szép, vagy mert ki tudja, miért, egyszerűen szeretem, kedves tárgyammá vált.

Gondolkodjunk el azon, hogy kinek mi a legkedvesebb tárgya, s azt képzeletben hozza be ide közénk, s mindenki mutassa be, mi az a tárgy, miért lett az a legkedvesebb számára. A játékvezető kezdheti, már csak azért is, mert ezzel hangulatot adhat az emlékezésnek, illusztrálhatja, hogy nem kell idehozni a tárgyat, elég, ha jól bemutatjuk. Lehet ez a nagy, családi ebédlőasztal vagy egy fénykép, esetleg egy gyerekrajz.

Más változatban: Lehet azt is kérni, hogy valóban válasszanak a tárgyaik közül egy számukra kedveset, és hozzák be megmutatni a többieknek. Kézbe lehet venni, körbe lehet adni, meg lehet tapogatni, és rá lehet csodálkozni, hogy milyen jó is az, ha egy kis tárgy az emlékek egész sorát idézi fel bennünk. A saját múltbeli élmények felidézése önfeltárást elősegítő és az önismeretet is alakító lehetőség.

Isten ígéje:

„Olyan, mint a Hermón harmatja, amely leszáll a Sion hegyére. Csak oda küld az Úr áldást és életet mindenkor.” (Zsolt 133,3)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Vajon van különbség az áldás intenzitása között: valakinek több, valakinek kevesebb jut-e?
- ▶ Mi az igazi gazdagság? Ki a valóban gazdag?
- ▶ Mennyi tiszta ivóvizet használ el egy nap?

Ének:

„Ímé, mily jó...” (ÚÉ 95)

Illusztráció:

WWF – Természetvédelmi Világalap: *Mennyi vizet használasz?* – cikk a vízlábnyom mértékének felbecsüléséről: <http://wwf.hu/archivum/2009ev/15/mennyi-vizet-hasznalsz>

KÁNYÁDI SÁNDOR: HARMAT A CSILLAGON

Megjártam bár a történelmet,
konok vagyok, konokabb, mint a gyermek,
kinek apja hiába magyarázza,
hogy nem labda a hold,
konok, ki ha százszor meglakolt,
százegyedszer is a könyörtelen
igazat keresem.
Ez a kenyerelem.

A boldogság tört szárnyú madara
vergődik a tenyeremen;
a boldogság tört szárnyú madarát,
mely évezedek óta
röppen fel s hull alá,
nekem kell fölrepítenem.

Vergődtem, vergődöm magam is,
– megviseltek a hosszú századok –;
szétszotom minden örömöm,
a bánatomon is osztoztatok.

Ó, szép szavak barokkos balzsama, –
ne hosszabbítsd a kínjaim!
A féligazság:
múló novokain.
Az egyenes beszéd,
nekem csak az a szép.

Kenyéren és vízen is csak azt vallhatom.
Ezért tart engem a társadalom.
Labda a hold! S ha netán el nem érném,
harmat leszek, harmat e csillagon,
hogy fényemtől is fényesebbnek
lássák a földet a
szomszédos égítestek.

S ha elszólít a Nap,
nyugodt lélekkel mondják:
tócsákkal nem szövetkezett,
liliomok fürödtek benne,
úgy tűnt el, amint érkezett.

11. alkalom – Békesség és feleség Istennek áldása

A közmondás azt a nem túl pozitív tapasztalatot fejezi ki, hogy a békeség és a házastárs ritkán jár együtt. Az együttélés kérdéseit, határai és lehetőségeit feszegeti.

CSOPORTJÁTÉK:

Megszemélyesítés

Két csapat játssza. Az egyik csapat tagjai felosztják maguk között, hogy ki kit fog megszemélyesíteni a másik csapat tagjai közül és fordítva. Ezután valamennyien megpróbálnak valami személyeset eljátszani a másiktól. Lehet utalni a másik termetére, nemére, hangjára, mozgására, beszédstílusára stb. Még jobb, ha pantomimot játszanak, tehát nem szólnak meg.

Isten ígéje:

„Aki jó feleséget talált, kincset talált, és elnyerte az Úr jóakarátát.”
(Péld 18,22)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Milyen szempontok szerint választasz párt magadnak?
- ▶ Szerinted mi a jó házasság titka?
- ▶ Békességre vágyunk, de nehezen teremtünk békét?

Ének:

„Halld, Uram!” (ZÉ 99)

Illusztráció:

Döbrentey Ildikó és Levente Péter előadása a budapest-fasori evangélikus templomban a házasság hete rendezvénysorozat keretében (2019. február 13.): <https://www.youtube.com/watch?v=cqqn854gUYw>

12. alkalom – Nincs rajta isteni áldás

Vajon mitől függ, hogy valakin rajta van Isten áldása, másokon pedig nincs? Ez a fajta hiány milyen elakadásokat okoz az életünkben? Ma azokra vonatkoztatjuk a fenti kifejezést, akiknek sok minden balul sül el az életében. Amibe belekezdenek, az ritkán vagy sohasem sikerül. Az áldást ki lehet érdemelni vagy meg lehet szerezni?

CSOPORTJÁTÉK:

Pozitív/negatív visszajelzés

Két önként jelentkező kimegy a teremből, a többieknek a játékvezető elmondja a feladatot: először az egyiket fogják visszahívni, neki az lesz a feladata, hogy mesélje el a Hófehérke és a hét törpe történetét. A csoport a mese közben látványosan unatkozik, nem figyelnek rá, mintha ott se lenne. A végén megkérlik a mesemondót, 1-től 10-ig értékelje saját teljesítményét. Ezután behívják a másik kiküldöttet: neki is ugyanez a feladata, de neki mindenki csügg a szavain, érdeklődve, mosolyogva néznek rá.

A végén összehasonlítják kettőjük teljesítményértékelését. A mesemondók elmondják, milyen érzés volt ilyen hallgatóság előtt beszélni, és hogy tudták-e, mire megy ki a gyakorlat.

Ezután a csoport beszélget a jelenségről, a visszajelzések fontosságáról, s aki szeretne, személyes példát is említhet.

Isten igéje:

„Amikor Izsák megöregedett, és annyira meghomályosodott a szeme, hogy nem látott, behívta a nagyobbik fiát, Ézsaut, és így szólt hozzá: Fiam! Az felelt neki: Itt vagyok. Izsák ezt mondta: Lásd, én megöregedtem, nem tudom halálom napját. Most hát fogd a fegyvereidet, tegzedet és ijadat, menj ki a mezőre, és lőj nekem valami vadat! Azután készíts nekem jó falatokat, ahogyan én szeretem, és hozd be nekem, hogy egyem, és megáldjalak, mielőtt meghalok! Rebeka azonban hallgatózott, amikor Izsák a fiával, Ézsauval beszélt. Amint elment Ézsau a mezőre, hogy vadat lőjön, és elhozza, Rebeka ezt mondta fiának, Jákóbnak: Hallottam, hogy apád a bátyáddal, Ézsauval beszélt, és ezt mondta: Hozz nekem vadat, és készíts jó falatokat, hogy egyem, és megáldjalak az Úr színe előtt, mielőtt meghalok. Most azért, fiam, hallgass a szavamra, amit én parancsolok neked. Menj el a nyájhoz, és hozz onnan két kecskegidát a javából, hadd készítsék abból apádnak jó falatokat, ahogyan ő szereti. Azután vidd be apádnak, hogy egyék, és téged áldjon meg, mielőtt meghal! De Jákób ezt mondta anyjának, Rebekának: Igen, de Ézsau bátyám szőrös ember, én pedig simabőrű vagyok. Hátha megtapogat az apám, és akkor azt hiszi, hogy csúfot úzök belőle, és így átkot szerzek magamnak, nem áldást. De azt mondta neki az anyja: Engem sújtson az az átok, fiam, te csak hallgass a szavamra, menj, és hozd, amit mondtam! Elment tehát, elhozta a gidákat, és bevitte anyjának. Anyja pedig elkészítette a jó falatokat, ahogyan az apja szerette. Akkor fogta Rebeka nagyobbik fiának, Ézsauanak a legszebb ruháját, amely nála volt otthon, és felöltöztette Jákóbot, a kisebbik fiát. A kecskegidák bőrrel pedig beborította a kezét és a sima nyakát. Azután kezébe adta fiának, Jákóbnak a jó falatokat és a kenyeret, amit készített. Akkor Jákób bement az apjához, és így szólt: Apám! Ő pedig így felelt: Itt vagyok. Ki vagy te, fiam? Jákób ezt felelte apjának: Én vagyok Ézsau, az elsőszülöttem. Úgy cselekedtem, ahogyan mondtad nekem. Kelj hát fel, ülj fel, és egyél a vadpecsenyéből, azután áldj meg engem! Izsák

azt kérdezte a fiától: *Hogy találtál vadat ilyen hamar, fiam? Ő pedig így felelt: Mert Istened, az Úr elém hozta. Akkor ezt mondta Izsák Jákóbnak: Gyere közelebb, hadd tapogassalak meg, fiam, hogy csakugyan te vagy-e az én Ézsau fiam, vagy sem? Jákób közelebb ment apjához, Izsákhoz, aki megtapogatta, és ezt mondta: A hang Jákób hangja, de a kéz Ézsau keze. Nem ismerte meg őt, mivel szőrös volt a keze, mint bátyjának, Ézsau a keze, ezért áldotta meg őt. De megkérdezte: Te vagy az, fiam, Ézsau? Ő így felelt: Én vagyok. Akkor ezt mondta: Hozd ide, hadd egyem a fiam vadpecsenyéből, hogy utána megáldjalak téged. Odavitte neki, és evett. Bort is vitt neki, és ivott. Akkor ezt mondta neki az apja, Izsák: Gyere közelebb, és csókolj meg fiam! Odament, és megcsókolta őt. Amikor megérezte ruhájának az illatát, megáldotta őt, és ezt mondta: Lám, fiam illata olyan, mint a mező illata, amelyet megáldott az Úr. Adjon neked az Isten égi harmatot, zsíros földet, sok gabonát és mustot. Népek szolgájanak neked, nemzetek boruljanak le előtted! Légy parancsolója testvéreidnek, boruljanak le előtted anyádnak fiai! Átkozott lesz, aki átkoz, áldott, aki téged áld! Amikor befejezte Izsák Jákób megáldását, és Jákób éppen csak kijött apjától, Izsáktól, a bátyja, Ézsau is megjött a vadászatból. Ő is készített jó falatokat, bevitte apjának, és ezt mondta neki: Kelj föl, apám, egyél a fiad vadpecsenyéből, és azután áldj meg engem! De az apja, Izsák, ezt mondta neki: Ki vagy te? Ő így felelt: Én vagyok az elsőszülött fiad, Ézsau. Megrendült Izsák, megrendülése igen nagy volt, és ezt mondta: Ki volt akkor az, aki vadat lőtt, behozta nekem, meg is ettem mind, még mielőtt megjöttél? Én őt megáldottam, és áldott is lesz!” (1Móz 27,1–33)*

KÉRDÉSEK:

- ▶ Ki lehet kényszeríteni az áldást?
- ▶ A kimondott szavaknak, az adott szónak mekkora hitele, ereje van ma?
- ▶ Hogyan tudom ma közvetíteni Isten áldását a peremre szorultak felé?

Ének:

„A mélyből hozzád száll szavam” (ÚÉ 53, ZÉ 41)

Illusztráció:

Benedek Elek: *Isten áldása* (mese): <http://mek.oszk.hu/04800/04865/04865.htm#115>

13. alkalom – Ráfér az áldás

A szinonimaszótár szerint a *ráfér az áldás* kifejezés *'szegény, nincstelen, szűkölködő'*-t jelent. Az áldás, az anyagi jólét és boldogulás kérdése végigkíséri az áldásról való gondolkodásunkat, pedig nincs közvetlen kapcsolat e fogalmak között. Érdemes azért végiggondolni, hogy Jézus számára létezik a lelki szegények kategóriája is – övék a mennyek országa.

CSOPORTJÁTÉK:

Információtorzulás

Öt tanuló kimegy a csoportból, és kint várja a feladatot. Eközben a csoporttal összeállítunk egy tetszőleges (akár tréfás), ötmondatos szöveget, melyet leírnak egy lapra bizonyítékul a későbbiekre.

Egyenként behívjuk a folyosóról az öt embert. Az elsőnek megmondjuk, hogy nagyon figyeljen a felolvasott szövegre, mert az lesz a feladata, hogy a másodikként bejövőnek továbbadja a hallottakat. A másodiknak és a többieknek ezután azt az instrukciót adjuk, hogy nagyon figyeljen az előző tanulóra, mert tovább kell adnia, amit tőle hall. Az egyébként csendben szemlélődő csoport számára jól nyomon követhető az információ folyamatos torzulása. Annak ellenére megváltozik a tartalom és a lényeg, hogy a feladat meghatározásakor mindenkinek felhívtuk a figyelmét a pontosságra.

A gyakorlat jól szimulálja a tévhitek és valótlan híresztelések keletkezését.

Isten igéje:

„Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, mert ők megelégtetnek.” (Mt 5,6)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Hogyan segíthetek a szegénység leküzdésében?
- ▶ Hogyan lehet boldog valaki, aki éheznek?

Ének:

„Urunk, irgalmazz!” (ÚÉ 47, ZÉ 39)

Illusztráció:

UNICEF – „Te is tehetsz” akció: <https://teistehetsz.unicef.hu/>

Benedek Elek: *A Szerencse és az Áldás* (mese): <http://mek.oszk.hu/04800/04833/04833.htm#25>

14. alkalom – Beütött az Isten áldása

Itt az áldás negatív színben tűnik fel: mint akit valamilyen anyagi vagy természetbeli kár, baj, ártalom vagy veszteség ér. A mai híradók, tudósítások zömének tartalma valamilyen áleseményről szól, melyre felkapjuk a fejünket, mert megrázó, így érintve érezzük magunkat.

CSOPORTJÁTÉK:

Vakjárás egyedül

Mindenki behunytt szemmel, lassan járják, s ha valakivel „találkozik”, kapcsolatot próbál teremteni vele, ami ez alkalommal főként érintés, tapintás útján lehetséges. A hallás érzékelésére kell összpontosítani a figyelmet. Beszéljük meg a játékményt.

A szoba egy-egy részletében mindenki felveszi a helynek megfelelő pozíciót, majd igyekszik találni egy megfelelő hangot, hangsort, melyet elkezd ismételtetni. Közben figyel a többiek által kiadott hangokra, s – továbbra is behunytt szemmel – elindul a neki rokonszenves „hívó” hang irányában. Ily módon egy-két ember körül kialakulnak csoportosulások. A tér és a térben lévő személyek, tárgyak érzékelésére kell figyelni. Beszéljük meg utána, milyen érzés volt részt venni a játékban.

Isten igéje:

„[S]jenki ne károsítsa meg és ne csalja meg testvérét semmiféle ügyben. Mert bosszút áll az Úr mindezekért, ahogyan már előbb megmondtuk nektek, és bizonyágot is tettünk róla.” (1Thessz 4,6)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Milyen veszteségeket éltél át eddig az életed folyamán?
- ▶ Kire számíthatsz baj esetén?
- ▶ Mit jelent ma becsületesnek lenni?

Ének:

„Mária Magdaléna...” (ZÉ 44)

Illusztráció:

Haikuversek a becsületről: <https://3sor.hu/tema/becsulet>

Jason B. Rosenthal: *Utazás a veszteség és a gyász birodalmában* (TED): https://www.ted.com/talks/jason_b_roenthal_the_journey_through_loss_and_grief?language=hu#t-234597

15. alkalom – A bolondon áldás van

Miért áldott az – a japán közmondás szerint –, aki bolond? Mert áldott tudatlanságban él. Nem izgatja, mások mit gondolnak róla, csak próbál a kedvükben járni. Képes minden napját megélni és aktívan kitölteni, mert tudja, hogy ami igazán fontos, az a ma. Nincsenek önbizalmi problémái, és nem szenved rengeteg olyan dologtól, melytől az átlagember igen. Éppen ezért néha mindannyiunknak érdemes lenne egy kicsit bolondnak, gyermekinek lenni.

CSOPORTJÁTÉK:

Reggeli pirítóskészítés

Igyekszünk elmagyarázni egy földönkívülinek, hogy miként készül el egy pirítós kenyér. A feladat leegyszerűsített formában négy szakaszban

adaptálható. Minden résztvevő készít egy-egy rövid folyamatábrát arról, hogyan készül a pirítós. A folyamatábrákat megbeszéljük, egymással összehasonlítjuk, majd az egész csoport közösen létrehoz egy minden lépést magában foglaló folyamatábrát. Közösen megfogalmazzuk a tapasztalatokat a problémamegoldási készségeinkre vonatkoztatva.

Isten ígéje:

„A bölcseknek ékességök az ő gazdagságuk; a tudatlanok bolondsága pedig csak bolondság.” (Péld 14,24; Károli-ford.)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Kik a boldogok?
- ▶ Vajon tényleg jobb, ha tudomást sem veszünk a körülöttünk lévő világról?

Ének:

„Boldogságok...” (ÚÉ 165, ZÉ 118)

Illusztráció:

Tom Wujec: *Kényes problémád van? Először mond el, hogyan készítesz pirítóst* (TED): https://www.ted.com/talks/tom_wujec_got_a_wicked_problem_first_tell_me_how_you_make_toast?language=hu

A bolond egy napja (2002) – lengyel filmszatíra, 90 perc: <https://www.youtube.com/watch?v=irkfFdmE49w>

16. alkalom – Emberé a munka, Istené az áldás

„Kérünk, Urunk, Istenünk, áldd meg ezeket a gyümölcsöket és terményeket, amelyeket Tőled kaptunk, hogy az emberi nem fenntartására és üdvösségére szolgáljon! Szent neved segítségül hívására adj testi erőt és lelki oltalmat mindazoknak, akik ebből táplálkoznak. Hálatelt szívvel megköszönjük Neked mindazt, amit kertjeink és földjeink termettek.”
(*Terményáldás*, római katolikus liturgia)

CSOPORTJÁTÉK:

Képességfa

A résztvevők egy álló rajzlapra rajzolnak közösen egy fát annyi ággal, ahányan vannak a csoportban. Az ágak végére ráírják a nevüket. Több alkalom során, folyamatos beszélgetés nyomán felkerülnek az ágakon lévő levelek az ágakra, melyeknek felirata a készítőjükre jellemző egy-egy képességéről, tudásáról tanúskodnak. A fa kifüggeszthető a teremben, és amikor valamelyik résztvevő úgy érzi, hogy az ágára új levelet rajzolhat, jelzi a csoportnak, majd felrajzolja és beírja. A fa egész tanévben újabb levelekkel gyarapodhat.

Isten igéje:

„Ezért mondom nektek: ne aggódjatok életetekért, hogy mit egyetek, és mit igyatok, se testetekért, hogy mivel ruházkodjatok. Nem több-e az élet a tápláléknál és a test a ruházatnál? Nézzétek meg az égi madarakat: nem vetnek, nem is aratnak, csűrbe sem takarnak, és mennyei Atyátok eltartja őket. Nem vagytok-e ti sokkal értékesebbek náluk? Aggódásával pedig ki tudná közületek meghosszabbítani életét csak egy arasznyival is? Mit aggódtok a ruházatért is? Figyeljétek meg a mezei liliomokat, hogyan növekednek: nem fáradoznak, és nem fonnak, de mondom nektek, hogy Salamon teljes dicsőségében sem öltözködött úgy, mint ezek közül akár csak egy is. Ha pedig a mező fűvét, amely ma van, és holnap a kementébe vetik, így öltözteti az Isten, nem sokkal inkább titeket, kicsinyhitűeket? Ne aggódjatok tehát, és ne mondjátok: Mit együnk? – vagy: Mit igyunk? – vagy: Mit öltünk magunkra? Mindezt a pogányok kérdezzétek; a ti mennyei Atyátok pedig tudja, hogy szükségetek van minderre. De keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind ráadásul megadatnak nektek. Ne aggódjatok tehát a holnapért, mert a holnap majd aggódik magáért: elég minden napnak a maga baja.” (Mt 6,25–34)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mit jelent nekem a hálaadás? Miért adtam hálát legutoljára?
- ▶ A munka is lehet istentisztelet?
- ▶ Milyen munkát végzel? Mi a hobbid?

Ének:

Szent Ferenc imája (ZÉ 164)

Illusztráció:

Assisi Szent Ferenc (Francesco) (1989) – olasz–NSZK filmdráma, 150 perc: <https://www.youtube.com/watch?v=61apilTuIeM>

Emilie Wapnick: *Miért nincsen mindenkinek hívása?* (TED): https://www.ted.com/talks/emilie_wapnick_why_some_of_us_don_t_have_one_true_calling?language=hu

17. alkalom – Első a szerencse, második az áldás

A Biblia tanítása szerint sorsunk teljesen Isten kezében van, ezért szerencséről nem lehet szó abban az értelemben, hogy az embert véletlenül éri valami jó. Bibliai fordítástól függően több-kevesebb alkalommal előfordul az ember jó sorsára vonatkozóan.

CSOPORTJÁTÉK:

Toronyépítés

Csapatépítő gyakorlat, melyhez száraz spagetti, közel egy méter ragasztószalag és egy darab pillecukor szükségeltetik. A feladat, hogy kis csoportokban azonos idő alatt a legmagasabb tornyot tudják közösen létrehozni azonos összetevőkből.

Isten igéje:

„*Íme, eredményes lesz a szolgálóm! Magasztos lesz és felséges, igen magasra emelkedik.*” (Ézs 52,13)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Szerencse, sors vagy Isten gondoskodása alakítja életedet?
- ▶ Mikor élted át, hogy a dolgok szerencsés kimenetele mögött Isten akarata áll?

Ének:

„Ó, maradj vélem” (EÉ 121, ÚÉ 238, ZÉ 166)

Illusztráció:

Tom Wujec: *Építs tornyot, építs csapatot* (TED): https://www.youtube.com/watch?v=HO_yKBitO8M

18. alkalom – Igyuk meg még szent János áldását

A római egyház szertartáskönyve Szent János napjára írja elő a bor megáldásának szertartását. A pogány áldozati ital emléke élt tovább abban a középkori szokásban, hogy a szentek tiszteletére ünnepnapokon bort ittak a templomban. Hogy a szokás egyházi értelmezése még inkább kidomborodjék, kialakult később a Szent János-napi borszentelés, mely a 13. században Németországból terjedt el. Német neve *Johannisminne*, utalva a pap szavaira a bor átnyújtásakor a híveknek: „Igyátok Szent János szeretetét!”

CSOPORTJÁTÉK:

Csukott szemmel is megtalállak!

A résztvevők körben állnak, lehunyják a szemüket, majd maguk elé nyújtott karral lassan elindulnak egymás felé. Akit elsőként megérintenek, az lesz a párjuk.

A játékot úgy is játszhatjuk, hogy előre megbeszéljük a párokat, akik maguk közt egy jellegzetes állathangot kiadva megkeresik egymást a térben.

Cél: auditív lényegkiemelés, differenciálás fejlesztése, térbeli orientáció, testséma tudatosítása, egyensúlyérzék fejlesztése, önbizalom, figyelemkoncentráció, empátia kialakítása.

Isten igéje:

„Jézus így válaszolt: *Nem tudjátok, mit kértek. Kiihatjátok-e azt a poharat, amelyet én fogok kiinni? Ők így feleltek: Kiihatjuk.*” (Mt 20,22)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Kerültél már olyan helyzetbe, amikor úgy érezted, hogy menő lenne meginni egy pohár alkoholt?
- ▶ Szerinted ki mondható alkoholistának?

Ének:

„Jöjjetek, itt a kenyér” (ÚÉ 196, ZÉ 122)

Illusztráció:

Hamvas Béla: *A bor filozófiája*: <http://files.hamvas-bela.webnode.hu/200000049-777b87874f/A%20BOR%20FILOZ%C3%93FI%C3-%81JA.pdf>

KSH Népeségtudományi Kutatóintézet: Az alkoholfogyasztás és következményei nemzetközi összehasonlításban: <http://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/korfa/article/download/2641/2505>

SZENT JÁNOS ÁLDÁSA

Szent János áldása
Szálljon ezen házra,
A benne lakókat
Fordítsa vígságra.

Hogy a kiseded Jézus
Tőlünk szállást kérjen,
Istennek áldása
Mindig rajtunk legyen.

Szent János áldása
Szálljon a fejünkre,
Búnságot, bánatunkat
Fordítsa örömmre.

Bor, búza és gyümölcs
Hogy bőven teremjen,
Istennek áldása
Mindig rajtunk legyen.
(Szöveg: Németh István plébános)

18. alkalom – Lencse, borsó, kása Istennek áldása

Az egyszerű ételeket sem kell lebecsülni, mert azok is egészségesek és táplálók, hisz az Úr adományai számunkra. A szorult helyzetekben, nélkülözések közepette minden addig jelentéktelennek tűnő életet menthet.

CSOPORTJÁTÉK:

Ebédelj velem, ha tudsz!

A táborozóinkat ebédhez ültetjük, majd közöljük velük, hogy különleges kihívás vár rájuk: egymásra figyelve, összehangolva kell ebédelniük. Ezután körbemegyünk, és egy madzaggal összekötjük az egymás mellett ülők kezét: a jobb kezeket a ballakkal. Vicces ebédelés lesz!

Cél: a résztvevők közti partneri kapcsolat kialakítása, aktív bevonásuk az élményszerű tanulási folyamatba.

Isten ígéje:

„Ehetsz jóllakásig, és áldani fogod Istenedet, az Urat azért a jó földért, amelyet neked adott.” (5Móz 8,10)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Szerinted mennyi ételt dobunk ki évente Magyarországon?
- ▶ Hányszor és milyen ételt fogyasztasz el naponta?
- ▶ Melyik gyorsétterem a kedvenced, és miért?

Ének:

„Ételem, italom, szép álmom, vigaszom...” (ÚÉ 202, ZÉ 123)

Illusztráció:

Magyar Élelmiszerbank Egyesület: *Élelmiszerbank.hu*

Esélyt az ételnek: *Esélytazételnek.hu*

Tristram Stuart: *A globális élelmiszer-pazarlás botránya* (TED):
https://www.ted.com/talks/tristram_stuart_the_global_food_waste_scandal/transcript?language=hu

19. alkalom – Sokrétű pogácsa Istennek áldása

A jólét színes kifejezése. A sokszínű, gazdag, sokrétű élet Isten ajándéka. A bibliai *salom* szó alapjelentése: egzisztenciális értelemben vett *‘jólét, boldogság, boldogulás’*, mégpedig mind az egyén, mind a közösség vonatkozásában.

CSOPORTJÁTÉK:

Tulajdonságbolt

A különleges boltban tulajdonságokat lehet adni-venni, és a vezető az eladó (cserélő). Minden játékos vásárolhat bármilyen tulajdonságból bármennyit, de valamivel fizetnie kell. Azzal a tulajdonságával fizethet, amelyik szerinte felesleges, vagy amelyiktől szívesen megszabadulna (hátrányos tulajdonság).

A mozgalmas, színes gyakorlat során szinte vásári könnyedséget teremtve bukkanhatnak elő az önmagukkal szemben megfogalmazott elégedetlenségek vagy elfogultságok. A játékvezetőnek ki kell sarkosítania, vagy példákkal kell visszacsatolást adnia, amennyiben valaki szeretne teljes mértékben megszabadulni egy kívánatos tulajdonságától, vagy ha túlzott mennyiséget szeretne valamiből.

Isten igéje:

„És mikor körülnézett, ímé fejénél vala egy szén között sült pogácsa és egy pohár víz. És evék és ivék, és ismét lefeküvék.” (1Kir 19,6; Károli-ford.)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mit gondolsz, mi a különbség a jólét és a jóllét között?
- ▶ Szerinted megfelelő körülmények között élsz és tanulsz?
- ▶ Miben változtatnál az életminőségeden?

Ének:

„Áldalak, jó Uram!” (ÚÉ 208, ZÉ 144)

Illusztráció:

Good Time (Jólét) (2017) – amerikai krimidráma, 101 perc

20. alkalom – Áldott, mint a darab kenyér

A magyar gondolkodásban a kenyér, a megélhetés és a boldogulás között szoros kapcsolat van. Itt megszemélyesítve áll előttünk a kenyér, amint azt Jézus is önmagáról mondja. A kenyér étel és élet is egyben. A mindennapi kenyér az Isten jelenvaló gondoskodásának szimbóluma.

CSOPORTJÁTÉK:

Miért fontos nekem ez a kép?

Kiteszünk képeket a földre, a kör közepére vagy egy asztalra, melyet beállítottunk a kör közepére. Lehetőleg ne takarják egymást a képek, mindegyik legyen jól látható! Arra kérjük a résztvevőket, hogy nézzék meg mindegyiket alaposan, esetleg körbejárva, hogy mindenki jobban lássa mindegyiket. Ha már megnézték, válasszanak ki egyet, mely a leginkább „megszólította” őket, vagy leginkább „gondolatébresztő” volt számára. De ne vegyék még kézbe a kiválasztott képet, csak jegyezzék meg, hogy melyikre esett a választásuk.

Mikor már mindenkinek megvan a számára fontos kép, akkor leülhetnek. Egyvalaki kézbe veszi a maga által választott képet, körbemutatja a többieknek, és egyes szám első személyben elmondja: „Ez a kép azért fontos nekem, mert...” vagyis elmond valamit magáról a csoportnak a kép kézbevétele és körbemutatása kapcsán. Ha meghallgattuk őt, visszatesszi a képet, mert lehet, hogy másvalaki ugyanazt fogja választani, de neki valószínűleg más miatt lesz fontos ugyanaz a kép.

Isten igéje:

„Jézus azt mondta nekik: Én vagyok az élet kenyere: aki énhozzám jön, nem éhez meg, és aki énbennem hisz, nem szomjazik meg soha.” (Jn 6,35)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Sütöttél már kenyeret? Milyen hozzávalók kellene hozzá?
- ▶ Hányféle kenyeret ismersz? Melyik a kedvenced?
- ▶ Miért rajzolnak keresztet a kenyérré megszegés előtt?

Ének:

„Kenyered és borod táplál engem” (ÚÉ 115, ZÉ 125)

Illusztráció:

Kenyérsütés házilag:

Limara Péksége: <https://www.youtube.com/watch?v=S-9Eb3RgQMI>

Horváth-Bolla Zsuzsanna kenyérsütésről szóló blogja: <https://pekesseg.blog.hu/>

21. alkalom – Áldás van a vendégszerető házon

A tatár közmondás is azt tükrözi, hogy a vendégszeretet az egyszerű, nomád társadalmakban – de még később is – szent kötelesség volt. A megszokott környezetét elhagyó ember védtelenné vált, élelmet és főként vizet nem tudott eleget vinni magával, ezért vendégszeretet nélkül az életét is kockáztatta.

CSOPORTJÁTÉK:

Mi van a tető alatt?

A csoportvezető elmondja, hogy a felrajzolt ház egyik oldalán az iskolával kapcsolatos örömök, jó dolgok vannak, a másik oldalán mindaz, ami problémát, gondot jelent, amit a gyerekek szeretnének megváltoztatni. A csoport tagjai teleírják a ház mindkét felét, utána közösen megbeszélik a leírtakat. Azokat a felvetett problémákat, amelyek gyakran okoznak konfliktusokat, kiemelik, megvitatják. Ha olyan téma kerül felszínre, amely a csoportvezetőn és a gyerekeken kívül más személyt is érint, őket is hívjuk meg a megbeszélésre.

Kellékek: egy csomagolópapír, amelyre egy kettéosztott ház körvonalait rajzolták, és filctollak.

Pedagógiai feladatok: a szükségletek tisztázása, ötletek gyűjtése a megoldásra, kiválasztás a javaslatok közül, a tennivalók elosztása, kipróbálás és értékelés.

Isten ígéje:

„A vendégszeretetről meg ne feledkezzetek, mert ezáltal egyesek – tudtukon kívül – angyalokat vendégeltek meg.” (Zsid 13,2)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mit gondolsz, kire, kikre terjed ki a vendégszeretet?
- ▶ Mik voltak a kifogásaid eddig, melyekkel sikerül kikerülnöd, hogy másokat vendégül láss?
- ▶ Az én házam az én várom?

Ének:

„Vándor vagyok” (ZÉ 48)

„Térj be, vendég, hozzám” (ÚÉ 135, ZÉ 95)

Illusztráció:

Joe Gebbia: *Airbnb: Bizalomra tervezve* (TED): https://www.ted.com/talks/joe_gebbia_how_airbnb_designs_for_trust/transcript?language=hu#t-120048

22. alkalom – Csőstül jön az áldás

Egyszerre van pozitív és negatív jelentésárnyalata ennek a kifejezésnek. Pozitív, hogy bőven, nagy mennyiségben érkezik az áldás. Negatív viszont, hogy a problémák egyszerre érkeznek meg az életedbe.

CSOPORTJÁTÉK:

Kreatív bevásárlás

Mindenki kap egy bizonyos összeget, amellyel be kell vásárolnia, de többet nem költhet. A kör tagjainak kompromisszumokat kell találniuk, hogy valóban kreatívak lehessenek: lehetőleg nagy, lehetőleg sok, a leghasználatóbb, a legértékesebb stb. szempontok szerint kell termékeket beszerezniük.

Árazzunk be különböző termékeket, és kérjük meg a játékosokat, hogy kezdjenek el vásárolni, alkudozni, egymással csereberélni. A játék akkor ér véget, amikor már senki sem tud üzletet kötni.

Isten ígéje:

„Áldása kiárad, mint a folyam...” (JSir 39,27; Káldi-Neovulgáta-ford.)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Mikor érezted azt, hogy minden sikerül, amibe belefogsz?
- ▶ Volt már olyan az életedben, amikor semmi sem jött össze?

Ének:

„Szavad törjön utakat” (ÚÉ 97, ZÉ 73)

Illusztráció:

LACKFI JÁNOS: MINDEN NAPRA EGY SZTORI – CSÖSTÜL AZ ÁLDÁS

Ez a mai ezerszeres nap, nehogy már kihagyd! Ebben a bűdös életben csak most az egyszer ne légy kishitű! Ha szétküldöd ezt az írást a világ négy tája felé, minden téren rád köszönt a bőség... Az asztalodon lévő három befizetetlen sárga csekkből egy pillanat alatt hat darab lesz, és ez még semmi. A fürdőben a lefolyó túlcscordul, árad belőle a szeretet meg egy furcsa, nem annyira illatos massa. És bizony hétvége van, minden szerelő feláras. Jóságaid úgy megszaporodnak, mint az égen a csillag. Az ablakrésből nyüzsögnek elő a katicák, a lakásban maradt egypár légy és poloska bőszen szaporodásba kezd, megsokasodnak és betöltik a földet. A tűzhely mögötti résekbe beköltözött szimpatikus egércsalád is megsokszorozódik, a most még vak, pici négy lábúak hamarosan vígan hancúroznak majd a fűszeres polcon. Hohó, és most jön a java! Aki csak veled kapcsolatba kerül, azt mind utoléri a csodás, felfoghatatlan pénzügyi gyarapodás. Állatorvosod markát például tetemes összeg üti, mert kutyusodnak már jártányi ereje sincs, a kór viszont rejtélyes, injekciók és gyógyszerek és vizsgálatok sokasága után is megfejthetetlen. Gumisod is örvendezik a pluszpénznek, mely az egyik kereked érthetetlen kipurcanása következtében került zsebébe, látványosan sehol sem eresztett, mégse tartotta a levegőt, nyakadba sóztak hát egy ott álló használt abroncsot, nem is egyet, kettőt, mert csak párosával adják, az azonos mintázat miatt. Sokszoros szerencse köszöntött az összes boltosra, akiktől az ajándékokat beszerezted népes családodnak, örültek a borralalónak a csomagküldő szolgálatok sofőrei, a bejglirudak

árának a cukrászok, mert a sok lőtás-futás miatt nem jutott idő sütni. És akkor még nem is említettem, hogy kamaszlányod ikreket vár.

23. alkalom – Áldását adja

Áldását adja valamire vagy valakire, azaz beleegyezik valamibe. Beleegyezni, hozzájárulni, jóváhagyni, engedélyezni valamit azt jelenti, hogy egyet értek vele, azonosulni tudok vele, részben az enyém is.

CSOPORTJÁTÉK:

Ballonjáték

A játékvezető bejelenti, hogy mindnyájan egy süllyedő hajón vagyunk, és csak egy tud közülünk megmenekülni a ballonnal, az, aki a többiekkel el tudja hitetni, hogy az ő léte a legfontosabb az emberiség számára.

A vezető kioszt például három szerepet (túzóltó, sportegyesületi tag, politikai személyiség stb.) három résztvevőnek, akiknek vetélkedniük kell; és akit a többiek a leghasznosabbnak ítélnek, az lesz a győztes. A játékosok tíz perc előkészületi időt kapnak.

Isten ígéje:

„Gondol ránk az Úr, meg fog áldani. Megáldja Izráel házát, megáldja Áron házát. Megáldja azokat, akik félik az Urat, a kicsinyeket a nagyokkal együtt.” (Zsolt 115,12–13)

KÉRDÉSEK:

- ▶ Átélted-e már, hogy áldásodat adtad valamire, és utána megbántad?
- ▶ Ki szokták kérni a véleményedet a szüleid, a barátaid?
- ▶ Nehéz vállalni a felelősséget a döntések után?

Ének:

„Adj értelmet!” (ÚÉ 4, ZÉ 8)

Illusztráció:

A beleegyezés kultúrája: <https://hir.ma/kulfold/szines-hirek/peluscserre-elott-engedelyt-kell-kerni-a-babától-egy-ausztral-szakertó-szerint/733233>

Ruth Chang: *Hogyan hozzunk nehéz döntéseket?* (TED): https://www.ted.com/talks/ruth_chang_how_to_make_hard_choices?language=hu

Ifjúsági áhítatsorozat

VLADIKA ZSÓFIA

1. Áldás a találkozásban

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:

„Dicsérje minden nemzet...”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:

139. zsoltár

„Uram, te megvizsgálsz és ismeresz engem. Tudod, ha leülök vagy ha felállok, messziről is észreveszed szándékomat. Szemmel tartod járásomat és pihenésemet, gondod van minden utamra.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Még nyelvemen sincs a szó, te már pontosan tudod, Uram. Minden oldalról körülfogtál, kezedet rajtam tartod.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Hova menjek lelked elől? Orcád elől hova fussak? Ha a mennybe szállnék, ott vagy, ha a holtak hazájában feküdnék le, te ott is jelen vagy. Ha a hajnal szárnyaira kelnék, és a tenger tulsó végén laknék, kezed ott is elérne, jobbod megragadna engem.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Ha azt gondolnám, hogy elnyel a sötétség, és éjszakává lesz körülöttem a világosság: a sötétség nem lenne elég sötét neked, az éj-

szaka világos lenne, mint a nappal, a sötétség pedig olyan, mint a világosság.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Vizsgálj meg, Istenem, ismerd meg szívemet! Próbálj meg, és ismerd meg gondolataimat! Nézd meg, nem járok-e téves úton, és vezess az örökkévalóság útján!”

4. DIA: ÉNEK:

„Te vagy a fény”

5. DIA: FELOLVASÁS:

1Móz 32,23–31

„De fölkelt még azon az éjszakán, fogta két feleségét, két szolgálóleányát és tizenegy gyermekét, és átkelt a Jabbók-gázlónál. Fogta és átvitte őket a patakon, majd átvitte mindenét, amije volt. Jákób pedig ott maradt egyedül. Ekkor Valaki birokra kelt vele, egészen hajnalhasadtáig. De látta, hogy nem bír vele, ezért megütötte a csípője forgócsontját, úgyhogy kificamodott Jákób csípőjének forgócsontja, miközben vele birkózott. Akkor ezt mondta Jákóbnak: Bocsáss el, mert hajnalodik! Ő azt felelte: Nem bocsátlak el, amíg meg nem áldasz. Ekkor megkérdezte tőle: Mi a neved? Ő így felelt: Jákób. Erre azt mondta: Nem Jákób lesz ezután a neved, hanem Izráel, mert küzdöttél Istennel és emberekkel, és győztél. Jákób azt kérte: Mondd meg nekem a nevedet! De ő így válaszolt: Miért kérted a nevemet? És megáldotta őt. Jákób Penúélnak nevezte el azt a helyet, és ezt mondta: Bár láttam Istent színről színre, mégis életben maradtam.”

6. DIA: ÉNEK:

„Jézus életem, erőm, békém...”

7. DIA: FELOLVASÁS:

Jn 3,1–16

„Volt a farizeusok között egy Nikodémus nevű ember, a zsidók egyik vezető embere. Ő egy éjjel elment Jézushoz, és így szólt hozzá: Mester, tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul, mert senki sem képes megtenni azokat a jeleket, amelyeket te teszel, csak

ha Isten van vele. Jézus így válaszolt: Bizony, bizony, mondom neked: ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát. Nikodémus ezt kérdezte tőle: Hogyan születhetik az ember, amikor vén? Bemehet anyja méhébe, és megszülethet ismét? Jézus így felelt: Bizony, bizony, mondom neked, ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába. Ami testtől született, test az, és ami Lélektől született, lélek az. Ne csodálkozz, hogy ezt mondtam neked: Újonnan kell születnetek. A szél fúj, amerre akar; hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy: így van mindenki, aki a Lélektől született. Nikodémus megkérdezte tőle: Hogyan történhet meg mindez? Jézus így válaszolt: Te Izráel tanítója vagy, és ezt nem tudod? Bizony, bizony, mondom neked: amit tudunk, azt szóljuk, és amit láttunk, arról teszünk biznyságot, de nem fogadjátok el a mi biznyságtételünket. Ha a földi dolgokról szóltam nektek, és nem hisztek, akkor hogyan fogtok hinni, ha majd a mennyieiekről szólok nektek? Nem ment fel a mennybe senki, csak az, aki a mennyből szállt le, az Emberfia. És ahogyan Mózes felemelte a kígyót a pusztában, úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie, hogy aki hisz, annak örök élete legyen őbenne. Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egy szülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.”

8. DIA: ÉNEK:
„Virrassz még”

9. DIA:
Csend

10. DIA: ÉNEK:
„Ne félj, ne aggódj”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEL

Imádkozunk azokért, akik elindultak a Krisztushoz vezető úton,
kérünk, bátorítsd lépteiket, legyél velük az úton!

Ének: „Irgalmas Istenünk”

Imádkozunk a gyerekekért, azokért, akik vigyáznak rájuk, és

beléjük oltják a hitet! Kérünk, légy velük, és adj nekik igaz, feltétlen szeretetet, olyat, amilyenel Te magad fordulsz az emberek felé!

Ének: „Irgalmas Istenünk”

Imádkozunk a betegekért, és azokért, akik életüket magányosan fejezik be, add meg nekik a szükséges erőt, hogy szüntelenül Benned reménykedjenek, Tőled kérjenek vigasztalást!

Ének: „Irgalmas Istenünk”

Imádkozunk a bebörtönzöttekért és a menekültekért, védelmezd és erősítsd reményüket!

Ének: „Irgalmas Istenünk”

Kérünk, tölts el minket Szentleked tüzével, hogy új erőt nyerjünk, és megnyíljunk azok felé, akik nem ismernek Téged! Adj nekünk áldott találkozásokat! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: Áldjon meg benneteket a mindenható Isten, aki Atya, Fiú, Szentlélek! Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:
„Áldott légy, Uram!”

2. Áldás a közösségben

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:
„Sanctum nomen Domini”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:
25. zsoltár

„Uram, utánad sóvárog a lelkem! Benned bízom, Istenem, ne szégyenüljek meg...”

Ének: „Jó az Úrban bizakodni”

„Senki se szégyenüljön meg, aki benned reménykedik, azok szégyenüljenek meg, akik ok nélkül elpártolnak tőled!”

Ének: „Jó az Úrban bizakodni”

*„Utaidat, Uram, ismertesd meg velem, ösvényeidre taníts meg engem!
Vezess hűségesen, és taníts engem, mert te vagy szabadító Istenem,
mindig benned reménykedem.”*

Ének: „Jó az Úrban bizakodni”

*„Gondolj, Uram, irgalmadra és kegyelmedre, melyek öröktől fogva
vannak. Ifjúkorom vétkeire és bűneimre ne emlékezz!”*

Ének: „Jó az Úrban bizakodni”

„Kegyelmesen gondolj rám, mert te jóságos vagy, Uram!”

4. DIA: ÉNEK:

„Gyújts éjszakánkba fényt”

5. DIA: FELOLVASÁS:

Jn 6,1–15

„Jézus ezután elment a Galileai-tengernek, Tibériás tavának túlsó partjára. Nagy sokaság követte őt, mert látták, milyen jeleket vitt végbe a betegeken. Jézus pedig felment a hegyre, és ott leült a tanítványaival együtt. Közel volt a páska, a zsidók ünnepe. Amikor Jézus észrevette, hogy nagy sokaság közeledik hozzá, így szólt Fülöpnek: Honnan vegyünk kenyeret, hogy ezek ehessenek? Ezt pedig azért kérdezte tőle, hogy próbára tegye, mert ő már tudta, mit fog tenni. Fülöp így válaszolt neki: Kétszáz dénár árú kenyér sem elég nekik, hogy mindenki kapjon valami keveset. Egyik tanítványa, András, Simon Péter testvére így szólt hozzá: Van itt egy gyermek, akinél van öt árpakenyér és két hal, de mi ez ennyi embernek? Jézus ezt mondta: Ültessétek le az embereket! Füves terület volt az. Letelepedtek tehát a férfiak, szám szerint mintegy ötezren. Jézus pedig vette a kenyereket, hálát adott, és kiosztotta az ott ülőknek; ugyanúgy osztott a halakból is, amennyit kívántak. Amikor pedig jóllaktak, így szólt tanítványaihoz: Szedjétek össze a maradékot, hogy semmi se vesszen kárba! Összeszedték tehát, és tizenkét kosarat töltöttek meg az öt árpakenyér maradékával, amit meghagytak azok, akik ettek. Miután látták az emberek, hogy milyen jelt tett, ezt mondták: Ez valóban az a próféta, akinek el kellett jönnie a világba. Amikor pedig Jézus észrevette, hogy érte akarnak jönni, és el akarják ragadni, hogy királlyá tegyék, visszavonult ismét a hegyre egymagában.”

6. DIA: ÉNEK:

„Áldjátok az Urat”

7. DIA: FELOLVASÁS:

ApCsel 3,37–47

„Amikor ezt hallották, mintha szíven találták volna őket, és ezt kérdezték Pétertől és a többi apostoltól: Mit tegyünk, testvéreim, férfiak? Péter így válaszolt: Térjete meg, és keresztelkedjete meg mindnyájan Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára, és megkapjátok a Szentlélek ajándékát. Mert tiétek ez az ígélet és gyermekeiteké, sőt mindazoké is, akik távol vannak, akiket csak elhív magának az Úr, a mi Istenünk. Még más szavakkal is lelkükre beszélt, és így kérlelte őket: Szabaduljatok meg végre ettől az elfajult nemzedéktől! Akik pedig hallgattak a szavára, megkeresztelkedtek, és azon a napon mintegy háromezer lélek csatlakozott hozzájuk. Ők pedig kitartóan részt vettek az apostoli tanításban, a közösségben, a kenyér megtörésében és az imádkozásban. Félelem támadt minden lélekben, és az apostolok által sok csoda és jel történt. Mindazok pedig, akik hittek, együtt voltak, és mindenük közös volt. Vagyonukat és javaikat eladták, szétosztották mindenkinek: ahogyan éppen szükség volt rá. Mindennap állhatatosan, egy szívvel, egy lélekkel voltak a templomban, és amikor házanként megtörték a kenyeret, örömmel és tiszta szívvel részesültek az ételben; dicsérték Istent, és kedvelte őket az egész nép. Az Úr pedig napról napra növelte a gyülekezetet az üdvözülőkkel.”

8. DIA: ÉNEK:

„Várj és ne félj”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:

„Bizakodjatok, jó az Úr”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEK

A Te békéd ragyogjon közöttünk, és szereteted szabadítson meg minket, amikor most hozzád szólunk imádságban: Kérünk Téged, ajándékozz nekünk kitartó hitet, és tölts el minket országod iránti vágyakozással. Vezesd egyházadat az evangélium útján, add, hogy Szentlelked által a vendégszeretetet helye legyen!

Ének: „Adj szívünkbe békét”

Krisztus, magadra vetted gyengeségeinket, és hordoztad betegségeinket, erősítsd meg azokat, akik nehézségeken mennek keresztül, add, hogy igazi közösségünk legyen velük is!

Ének: „Adj szívünkbe békét”

Könyörgünk azokért, akik elnyomottak, idegenek és magányosok megsegítésén fáradoznak! Add, hogy szívesen legyünk mindenki segítségére, ne legyünk személyválogatók, és azokkal is tudjunk irgalmasan bánni, akiket mások elutasítanak!

Ének: „Adj szívünkbe békét”

Imádkozunk családjainkért, mindazokért, akiket az imádságban ránk bízta, és akik értünk imádkoznak!

Ének: Adj szívünkbe békét!

Kérünk, tölts el minket Szentlelked tüzevel, adj erőt ahhoz, hogy mindenkit elfogadjunk, türelmesek legyünk embertársainkhoz, és mindenkiben meglássuk Krisztus arcát! Adj nekünk áldott közösségeket! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: Áldjon meg minket Jézus Krisztus, akiben lelkünk nyugalmat találhat! Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:

„Áldott légy, Uram!”

3. Áldás a barátságban

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:

„Jöjj, Szentlélek”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:

133. zsoltár

„Ó, mily szép és mily gyönyörűséges, ha a testvérek egyetértésben élnek!”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Olyan ez, mint mikor a drága olaj a fejről lecsordul a szakállra, Áron szakállára, amely leér köntöse gallérljára.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Olyan, mint a Hermón harmatja, amely leszáll a Sion hegyére.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Csak oda küld az Úr áldást és életet mindenkor.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Ó, mily szép és mily gyönyörűséges, ha a testvérek egyetértésben élnek!”

4. DIA: ÉNEK:

„Veled, ó, Uram...”

5. DIA: FELOLVASÁS:

5Móz 10,12–15.17–21

„Most pedig, Izráel, mit kíván tőled Istened, az Úr? Csak azt, hogy Istenedet, az Urat féld, járj mindenben az ő útjain, szeresd őt, és szolgálj az Urat, a te Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből, s hogy tartsd meg az Úr parancsolatait és rendelkezéseit, amelyeket ma parancsolok neked a te javadra! Íme, az Úr, a te Istenedé az ég és az egeknek egei, a föld és minden, ami rajta van. Mégis csak a te atyáidat kedvelte meg az Úr, őket szerette, és az ő utódait, titeket választott ki valamennyi nép közül. Így van ez ma is. [...] Mert Istenetek, az Úr istenek Istene és uraknak Ura. Ő a nagy, erős és félelmetes Isten, aki nem személyválogató, és akit nem lehet megvesztegetni, aki igazságot szolgáltat az árvának és az özvegynek, szereti a jövevényt, kenyeret és ruhát ad neki. Szeressétek hát a jövevényt, mert ti is jövevények voltatok Egyiptomban! Az Urat, a te Istenedet féld, őt tiszteld, hozzá ragaszkodj, és az ő nevére esküdj! Őt dicsérje éneked, mert ő a te Istened, aki azokat a nagy és félelmetes dolgokat tette veled, amelyeket saját szemeddel láttál.”

6. DIA: ÉNEK:

„Ne féljeteK, örüLjeteK”

7. DIA: FELOLVASÁS:

Jn 15,9–17

„Ahogyan engem szeretett az Atya, úgy szeretlek én is titeket: maradjatok meg az én szeretetemben! Ha parancsolataimat megtartjátok, megmaradtok a szeretetemben, ahogyan én mindig megtartottam az én Atyám parancsolatait, és megmaradok az ő szeretetében. Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek, és örömetök teljes legyen. Az az én parancsolatom, hogy úgy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket. Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaiért. Ti barátaim vagytok, ha azt teszitek, amit én parancsolok nektek. Többé nem mondalak titeket szolgálóknak, mert a szolga nem tudja, mit tesz az ura. Titeket azonban barátaimnak mondalak, mert mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek. Nem ti választottatok ki engem, hanem én választottalak ki titeket, és arra rendeltelek, hogy elmenjeteK és gyümölcSöt teremjeteK, és gyümölcSötök megmaradjon, hogy bármit kérteK az Atyától az én nevemben, megadja nektek. Ezeket azért parancsolom nektek, hogy szeresséteK egymást.”

8. DIA: ÉNEK:

„Ó, halld meg, Uram”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:

„Te vagy a fény”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEL

Istenünk, Atyánk, töltsd el életünket együttérzéssel, hogy sose fáradjunk bele a megbocsátásba. Kérünk Téged, hallgass meg minket!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Imádkozunk azokért, akik egyedül a Te erődben és Szentlelkedben bízva életüket mások szolgálatára szentelik!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Krisztus, mennyből sugárzó fény, látogasd meg a sötétségben élőket, és mutasd meg nekik szereteted útját! Add, hogy a mi életünkön is keresztülragyogjon a világosságod, és így is bizonyosságot tudjunk tenni megváltó szeretetedről!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Te vagy az élet forrása, támogasd azokat, akik nehézségeken mennek keresztül, és elbátortalanodnak! Add, hogy barátai tudjunk lenni a szükségét szenvedőknek!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Vezess Szentlelked által, és adj új szívet, hogy teljesíthessük szereteted akaratát! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: Áldjon meg minket Jézus Krisztus mindannyiunkra kiáradó, soha el nem múló szeretetével! Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:
„Áldott légy, Uram!”

4. Áldás a magányban

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:
„Mindig áldd az Urat”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:
22. zsoltár

„Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem? Távols van tőlem a segítség, pedig jajgatva kiáltok!”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Istenem! Hívlak nappal, de nem válaszolsz, éjszaka is, de nem tudok elcsendesedni.”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Ne légy tőlem távol, mert közel van a baj, és nincs, aki segítsen!”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Ó, Uram, ne légy távol, erősségem, siess segítségemre!”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Mert nem veti meg és nem utálja az elesettek nyomorúságát,
nem rejti el orcáját előlük, segélykiáltásukat meghallgatja.”

4. DIA: ÉNEK:

„Csak vándorolunk az éjben”

5. DIA: FELOLVASÁS:

1Móz 28,10–16

„Jákób pedig elindult Beérsebából, és Hárán felé tartott. Elért egy helyre, és ott töltötte az éjszakát, mert a nap lement. Fogott egyet az ott levő kövek közül, a feje alá tette, és lefeküdt azon a helyen. És álmot látott: Egy lépcső állt a földön, amelynek teteje az égig ért, és Isten angyalai jártak azon fel és le. Odafönt pedig az Úr állt, és ezt mondta: Én vagyok az Úr, atyádnak, Ábrahámnak Istene, és Izsáknak Istene! Ezt a földet, amelyen fekszel, neked adom és a te utódaidnak. Annyi utódod lesz, mint a föld pora, terjeszkedni fogsz nyugatra és keletre, északra és délre, és általad nyer áldást, megutódod által a föld minden nemzetsége. Mert én veled vagyok, megőrizlek téged, akárhova mégy, és visszahozlak erre a földre. Bizony, nem hagylak el, amíg nem teljesítem, amit megígértem neked. Amikor Jákób fölébredt álmából, ezt mondta: Bizonyára az Úr van ezen a helyen, és én nem tudtam!”

6. DIA: ÉNEK:

„Gyújts éjszakánkba fényt”

7. DIA: FELOLVASÁS:

Lk 10,25–37

„Ekkor felállt egy törvénytudó, hogy megkísértse őt, és ezt kérdezte: Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet? Ő pedig ezt mondta neki: Mi van megírva a törvényben? Hogyan olvasod? Ő pedig így válaszolt: »Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szí-

vedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből, és felebarátodat, mint magadat.« Jézus ezt mondta neki: Helyesen feleltél: tedd ezt, és élni fogsz. Ő viszont igazolni akarta magát, ezért megkérdezte Jézustól: De ki a felebarátom? Válaszul Jézus ezt mondta neki: Egy ember ment le Jeruzsálemből Jerikóba, és rablók kezébe esett, akik kifosztották, meg is verték, azután félholtan otthagya elmentek. Történetesen egy pap ment azon az úton lefelé, de amikor meglátta, elkerülte. Hasonlóképpen egy lévita is odaért arra a helyre, de amikor meglátta, ő is elkerülte. Egy arra utazó samaritánus pedig, amikor odaért hozzá és meglátta, megszánta, odament, olajat és bort öntött sebeire, és bekötötte azokat. Azután feltette őt a saját állatára, elvitte egy fogadóba, és gondját viselte. Másnap elővett két dénárt, odaadta a fogadónak, és azt mondta neki: Viselj rá gondot, és ha valamit még ráköltesz, amikor visszatérek, megadom neked. Mit gondolsz, e három közül ki volt a felebarátja a rablók kezébe esett embernek? Ő így felelt: Az, aki irgalmas volt hozzá. Jézus erre ezt mondta neki: Menj el, te is hasonlóképpen cselekedj!”

8. DIA: ÉNEK:

„A lelkem csak az Úrnál...”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:

„Bizakodjatok, jó az Úr”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEL

Imádkozunk mindazokért, akik hűségesen hirdetik igédet! Add, hogy fölismerjünk minden embertársunkban, s ne engedd, hogy átnézzünk a szegényeken és az elhagyatottakon!

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Imádkozunk a bebörtönzöttekért, és a társadalom peremére szorultakért, add, hogy együttérezzünk szenvedésükkel!

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Imádkozunk az elhagyott gyerekekért, és mindazokért, akik őket

szereettel befogadják, adj nekik erőt a neveléshez, kitarást a nehézségekben!

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Add, hogy egyházadban a testvéri szeretet jelei lehessünk!

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Minden élő Istene, add, hogy csendben és szeretetben rád bízhasuk magunkat! Te megérinted lelkünk mélységeit, és azt akarod, hogy a remény világosságában éljünk! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: „...Isten békessége, mely minden értelmet meghalad, meg fogja őrizni szíveteket és gondolataitokat Krisztus Jézusban.” Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:

„Áldott légy, Uram!”

5. Áldás a tanulásban

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:

„Jézus, életem, erőm, békém...”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:

103. zsoltár

„Áldjad, lelkem, az Urat, és egész bensőm az ő szent nevét! Áldjad, lelkem, az Urat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled!”

Ének: „Alleluja”

„Ő megbocsátja minden bűnödöt, meggyógyítja minden betegségedet, megváltja életedet a sírtól, szeretettel és irgalommal koronáz meg.”

Ének: „Alleluja”

„Betölti javaival életedet, megújul ifjúságod, mint a sasé.”

Ének: „Alleluja”

„Irgalmas és kegyelmes az Úr, türelme hosszú, szeretete nagy. Nem perel mindvégig, nem tart haragja örökké. Nem vétkeink szerint bánik velünk, nem bűneink szerint fizet nekünk. Mert

amilyen magasan van az ég a föld fölött, olyan nagy a szeretete az istenfélők iránt.”

Ének: „Alleluja”

„Amilyen messze van napkelet napnyugattól, olyan messzire veti el vétkeinket. Amilyen irgalmas az apa fiaihoz, olyan irgalmas az Úr az istenfélőkhöz.”

4. DIA: ÉNEK:

„A fényem, Jézus, te vagy”

5. DIA: FELOLVASÁS:

Jób 42,1-12.17

„Jób ekkor megszólalt, és így felelt az Úrnak: Tudom, hogy mindent megtehetsz, és nincs olyan szándékom, amelyet meg ne valósíthatnál. Ki akarja eltakarni örök rendemet tudatlanul? – kérdelek. Valóban olyasmiről szóltam, amit nem érthetek: csodálatosabbak, semhogy felfoghatnám. Hallgass meg, hadd beszéljek! – kértem. Én kérdezlek, te meg oktass engem! – felelted erre. Eddig még csak hírből hallottam rólad, de most saját szememmel láttalak. Ezért visszavonok mindent, bűnbánatot tartok porban és hamuban. Miután az Úr mindezeket elmondta Jóbnak, így szólt az Úr a témáni Elifázhoz: Haragra indultam ellened és két barátod ellen, mert nem beszéltetek rólam olyan helyesen, mint Jób, az én szolgám. Azért vegyetek hét bikát meg hét kost, menjetek el az én szolgámhoz, Jóbhoz, és mutassatok be égőáldozatot magatokért! Jób pedig, az én szolgám, imádkozzék értetek! Mert csak őt vagyok hajlandó meghallgatni, hogy meg ne szégyenítselek benneteket, hiszen nem beszéltetek rólam olyan helyesen, mint az én szolgám, Jób. El is ment a témáni Elifáz, a súahi Bildád és a naamáti Cófár, és aszerint jártak el, ahogyan megmondta nekik az Úr, és az Úr meghallgatta Jóbót. Az Úr pedig jóra fordította Jób sorsát, miután Jób imádkozott barátaiért, és kétszeresen visszaadta az Úr Jóbnak mindazt, amije volt. Elment hozzá minden férfi- és nőrokona, és minden régi ismerőse, és együtt étkeztek vele az otthonában. Részvétel vigasztalták azért, hogy olyan sok bajt bocsátott rá az Úr. [...] Az Úr pedig jobban megáldotta Jóbót azután, mint azelőtt. [...] Öregén halt meg Jób, az élettel betelve.”

6. DIA: ÉNEK:
„Magnificat, magnificat”

7. DIA: FELOLVASÁS:
Lk 2,41–52

„Szülei évenként elmentek Jeruzsálembe a páska ünnepére. Amikor tizenkét éves lett, szintén felmentek Jeruzsálembe az ünnepi szokás szerint. Miután pedig eltelték az ünnepnapok, és hazafelé indultak, a gyermek Jézus ott maradt Jeruzsálemben. Szülei azonban ezt nem vették észre. Mivel azt hitték, hogy az útítársak között van, elmentek egy napi járőföldre, és csak akkor kezdték keresni a rokonok és az ismerősök között. De mivel nem találták, visszatértek Jeruzsálembe, és ott keresték tovább. Három nap múlva találták meg a templomban, amint a tanítómesterek körében ült, hallgatta és kérdezte őket, és mindenki, aki hallotta, csodálkozott értelmén és feleletein. Amikor szülei meglátták, megdöbbenek, anyja pedig így szólt hozzá: Gyermeke, miért tetted ezt velünk? Íme, apád és én kétségbeesetten kerestünk téged. Ő pedig így válaszolt: Miért kerestetek engem? Nem tudtátok, hogy az én Atyám házában kell lennem? Ők azonban a nekik adott választ nem értették. Jézus ezután elindult velük, elment Názáretbe, és engedelmeskedett nekik. Anyja mindezeket a szavakat megőrizte szívében, Jézus pedig gyarapodott bölcsességben, testben, Isten és emberek előtt való kedvességben.”

8. DIA: ÉNEK:
„Ne félj, ne aggódj”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:
„Jó az Úrban bizakodni”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEL

Jézus Krisztus, jöjj el hozzánk, érkezz meg szívünkbe, hogy átváltoztass és Isten képmására formálj minket! Fényeddel ragyogd be sötétségünket!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Krisztus, belső világosság, ismered szomjúságunkat, vezess minket az evangélium forrásához, és éltesz belőle!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Krisztus, világ világossága, megvilágítasz minden embert. Add, hogy mindenkiben fölismerhessünk Téged!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Krisztus, szegények barátja, adj nekünk egyszerű szívet, hogy örömmel befogadhassunk Téged!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Szelíd és alázatos szívű Jézus, újítsd meg bennünk a gyermekség lelkületét, adj szívünkbe feltétlen bizalmat irántad!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Krisztus, elküldöd egyházadat, hogy előkészítse utadat a világban, nyisd meg országod kapuit minden ember előtt, add, hogy jó szolgálád legyünk ebben! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: Jézus Krisztus áldjon meg minket, hogy békeességében nyugalmat találjunk! Ámen

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:

„Áldott légy, Uram!”

6. Áldás a családban

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:

„Gloria, gloria”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:

145. zsoltár

„Támogat az Úr minden elesettet, és fölegyenesít minden görnyedezőt. Mindenki várakozva néz rád, és te idejében adsz nekik edelét.”

Ének: „Ahol szeretet és jóság...”

„Kinyitod kezedet, és kielégítesz minden élőlényt kegyelmesen.
Az Úrnak minden útja igaz, és minden tette jóságos.”

Ének: „Ahol szeretet és jóság...”

„Közel van az Úr mindenkihez, aki hívja, mindenkihez, aki igazán hívja.”

Ének: „Ahol szeretet és jóság...”

„Teljesíti az istenfélők kívánságát, meghallja kiáltásukat, és megsegíti őket.”

Ének: „Ahol szeretet és jóság...”

„Az Úr dicséretét hirdeti ajkam, áldja örökké minden ember az ő szent nevét!”

4. DIA: ÉNEK:

„Gyújts éjszakánkba fényt”

5. DIA: FELOLVASÁS:

Préd 4,7–12

„Láttam a nap alatt ilyen hiábavalóságot is: Van egyedülálló ember, akinek nincs senkije, sem fia, sem testvére, még sincs vége fáradozásának; nem elégszik meg a gazdagsággal, és nem mondaná: Ugyan kiért fáradozom, és kiért vonom meg magamtól a jót? Ez is hiábavalóság és elhibázott dolog. Jobban boldogul kettő, mint egy: fáradozásuknak szép eredménye van. Mert ha elesnek, föl tudják segíteni egymást. De jaj az egyedülállónak, mert ha elesik, nem emeli föl senki. Éppígy, ha ketten fekszenek egymás mellett, melegegszenek; de aki egyedül van, hogyan melegedhetne meg? Ha az egyiket megtámadják, ketten állnak ellent. A hármason fonál nem szakad el egyhamar.”

6. DIA: ÉNEK:

„Jézus, életem, erőm, békém...”

7. DIA: FELOLVASÁS:

Lk 7,11–17

„Ezután Jézus elment egy Nain nevű városba, és vele mentek tanítványai nagy sokasággal együtt. Amikor közeledett a város kapujához, íme, halottat hoztak kifelé, egy özvegyasszony egyetlen

fiát, és a városból nagy sokaság követte. Amikor az Úr meglátta az asszonyt, megszánta, és így szólt hozzá: Ne sírj! Azután odalépett, és megérintette a koporsót. Akik vitték, megálltak, ő pedig így szólt: Ifjú, neked mondom, kelj fel! Erre felült a halott, és elkezdett beszélni; Jézus pedig átadta az anyjának. Félelem fogta el mindnyájukat, dicsőítették az Istent, és ezt mondták: Nagy próféta támadt közöttünk, és meglátogatta Isten az ő népét. Ez a hír elterjedt róla egész Júdeában és az egész környéken.”

8. DIA: ÉNEK:

„Virrassz még”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:

„Irgalmas Istenünk...”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEL

Mennyei Atyánk, hozzád fordulunk könyörgésünkkel, kérünk, halld meg imádságunkat! Könyörgünk hozzád a békéért! Add, hogy minden nemzet és minden nép tudjon egymás mellett békeségben élni! Könyörgünk, védj meg minket a háború borzalmaitól, az értelmetlen pusztítástól!

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Könyörgünk mindazokért, akik fáradtsággal keresik meg mindennapi kenyerüket, adj nekik elég erőt és kitartást a hétköznapi próbák elviseléséhez! Könyörgünk azokért a testvéreinkért, akiknek nincsen munkájuk, és képességeiket nem tudják kibontakoztatni, Te mutasd meg nekik a megfelelő irányt, és vezesd őket akartatod szerint való úton!

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Könyörgünk azokért, akiknek nincs családjuk és otthonuk! Te légy minden ember barátja, a magányosok vigasza, az otthontalanok támasza!

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Imádkozunk azokért, akik életüket adják a szegényekért, a mene-

kültekért és a kitaszítottakért. Te légy mellettük a szolgálatban Szentlelked erejével!

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Élő Isten, bármilyen szegényes is imánk, bizalommal keresünk Téged, és őszintén hisszük, hogy szereteted utat talál hozzánk bizonytalankodásaink, sőt kételyeink között is! Kérünk, hallgass meg minket! Ámen.

Ének: „Jöjj el, Úr Jézus”

Mi Atyánk...

Áldás: Az élő Isten rejtse múltunkat Krisztus szívébe, és legyen gondviselője jelenünknek és jövőnknek! Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:

„Áldott légy, Uram!”

7. Áldás a próbákban és nehézségek között

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:

„Jöjj, Szentlélek”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:

116. zsoltár

„Szeretem az Urat, mert meghallgatja könyörgésem szavát. Felém fordította fülét, ezért őt hívom segítségül, amíg csak élek.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Körülfontak a halál kötelei, a sírtól való rettegés fogott el engem, nyomorúságban és bánatban van részem. De az Úr nevét hívom segítségül: Ó, Uram, mentsd meg életemet!”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Kegyelmes és igazságos az Úr, irgalmas a mi Istenünk.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Légy újból nyugodt, lelkem, mert jól bánt veled az Úr! Megmentettél engem a haláltól, szememet a könnyhullatástól, lábamat az elbukástól, az Úr színe előtt járhatok az élők földjén.”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„Hittem, ha így szólok is: Igen elesett vagyok! Kétségbeesésemben mondtam: Minden ember hazug! Mit fizessek az Úrnak a sok jóért, amit velem tett?”

Ének: „Bizakodjatok, jó az Úr”

„[A]z Úr nevét hirdetem. [...] Dicsérjétek az Urat!”

4. DIA: ÉNEK:

„Csak vándorolunk”

5. DIA: FELOLVASÁS:

1Móz 22,1–18

„Ezek után történt, hogy Isten próbára tette Ábrahámot, és megszólította: Ábrahám! Ő pedig így felelt: Itt vagyok. Isten ezt mondta: Fogd a fiadat, a te egyetlenedet, akit szeretsz, Izsákot, menj el Mórijjá földjére, és áldozd fel ott égőáldozatul az egyik hegyen, amelyet majd megmondok neked! Ábrahám fölkel reggel, fölnyergelte a szamarát, maga mellé vette két szolgáját meg Izsákot, a fiát. Fát is hasogatott az áldozathoz. Azután elindult arra a helyre, amelyet az Isten mondott neki.

A harmadik napon fölemelte tekintetét Ábrahám, és meglátta azt a helyet messziről. Ekkor így szólt Ábrahám a szolgálóihoz: Maradjatok itt a számmal, én pedig a fiammal elmegyek oda, imádkozunk, és utána visszatérünk hozzátok. Fogta tehát Ábrahám az égőáldozathoz való fát, rátette a fiára, Izsákra, ő maga pedig a tüzet meg a kést vitte; így mentek ketten együtt. Egyszer csak Izsák megszólította apját, Ábrahámot: Apám! Ő ezt felelte: Itt vagyok, fiam. Izsák megkérdezte: Itt van a tűz meg a fa, de hol van a bárány az áldozathoz? Ábrahám azt mondta: Isten majd gondoskodik bárányról az áldozathoz, fiam. Így mentek tovább ketten együtt. Amikor eljutottak arra a helyre, amelyet Isten mondott neki, oltárt épített ott Ábrahám, elrendezte rajta a fadarabokat, megkötözte a fiát, Izsákot, és föltette az oltárra a fadarabok tetejére. De amint kinyújtotta Ábrahám a kezét, és megfogta a kést, hogy levágja a fiát, kiáltott neki az ÚR angyala az égből: Ábrahám! Ábrahám! Ő így felelt: Itt vagyok. Az angyal így szólt: Ne nyújtsd ki kezedet

a fiúra, és ne bántsd őt, mert most már tudom, hogy istenfélő vagy, és nem tagadtad meg tőlem a fiadat, a te egyetlenedet. Akkor fölemelte Ábrahám a tekintetét, és meglátta, hogy ott van egy kos, szarvánál fogva fönnekadva a bozótban. Odament Ábrahám, fogta a kost, és azt áldozta föl égőáldozatul a fia helyett. Azután így nevezte el Ábrahám azt a helyet: Az Úr gondoskodik. Ma ezt mondják: Az Úr hegyén a gondviselés. Az Úr angyala másodszor is kiáltott Ábrahámnak az égből, és ezt mondta: Magamra esküszöm, így szól az Úr, hogy mivel így tettél, és nem tagadtad meg tőlem a fiadat, a te egyetlenedet, azért gazdagon megáldalak, és úgy megszorítom utódaidat, hogy annyian lesznek, mint égen a csillag, vagy mint a homokszemek a tengerparton. A te utódod birtokolni fogja ellenségei kapuját, és a te utódod által nyer áldást a föld minden népe, mert hallgattál szavamra.”

6. DIA: ÉNEK:

„Ne félj, ne aggódj”

7. DIA: FELOLVASÁS:

Jn 8,1–11

„Jézus pedig kiment az Olajfák hegyére. De korán reggel ismét megjelent a templomban, és az egész nép hozzásereglett; ő pedig leült, és tanította őket. Ekkor odavezettek az írástudók és a farizeusok egy asszonyt, akit házasságtörésen értek, középre állították és így szóltak Jézushoz: Mester, ezt az asszonyt házasságtörés közben tetten érték. Mózes azt parancsolta nekünk a törvényben, hogy kövezzük meg az ilyeneket. Hát te mit mondasz? Ezt azért mondták, hogy próbára tegyék, és legyen mivel vádolniuk őt. Jézus pedig lehajolt, és ujjával írt a földre. Amikor továbbra is faggatták, felegyenesedett, és ezt mondta nekik: Aki büntelen közületek, az vessen rá először követ. És lehajolva tovább írt a földre. Azok pedig ezt hallva, egymás után kimentek, kezdve a véneken. Egyedül ő meg az asszony maradt ott a középben. Mikor pedig Jézus felegyenesedett, és senkit sem látott az asszonyon kívül, így szólt hozzá: Asszony, hol vannak a vádlóid? Senki sem ítélte el téged? Ő így felelt: Senki, Uram. Jézus pedig ezt mondta neki: Én sem ítélek el téged, menj el, és mostantól fogva többé ne vétkezz!”

8. DIA: ÉNEK:
„Ó, halld meg, Uram...”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:
„Te vagy a fény”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEL

Mennyei Atyánk, imádkozunk a keresztényekért, és minden emberért, hogy mindig nyitottak maradjanak feléd, az Örökkévaló felé, és meglássák, hogy nem a láthatókra és múlandókra, hanem a láthatatlanokra és örökkévalókra kell tekinteni!

Ének: „Adj békét a szívünkbe”

Könyörgünk mindazokért, akik az egyházban szolgálatot végeznek, hogy az evangélium hűségese tanúiként éljenek, és mások is meglássák rajtuk Krisztus szeretetét.

Ének: „Adj békét a szívünkbe”

Könyörgünk a föld összes népéért, hogy mindenütt megszűnjön a háború és az erőszak. Add, hogy békeesség legyen az emberek között!

Ének: „Adj békét a szívünkbe”

Imádkozunk a szegényekért, az elnyomottakért és a katasztrófákért. Kérünk, Te légy támaszuk és vigasztalójuk!

Ének: „Adj békét a szívünkbe”

Könyörgünk azokért, akik Krisztusért üldözést szenvednek, és mindazokért, akik az igazságot keresik. Kérünk, Te légy mellettük a próbák idején! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: Áldjon meg minket Krisztus Urunk! Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:
„Áldott légy, Uram!”

8. Áldás a betegségben

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:

„Ne féljetek, örüljetek”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:

6. zsoltár

„Uram, ne feddj meg haragodban, ne ostorozz indulatodban! Kegyelmezz, Uram, mert elcsüggedtem, gyógyíts meg, Uram, mert reszketnek tagjaim!”

Ének: „Jó az Úrban bizakodni”

„Lelkem is csupa reszketés, és te, Uram, meddig késeles? Fordulj hozzám, Uram, mentsd meg életemet, szabadíts meg, mert irgalmas vagy!”

Ének: „Jó az Úrban bizakodni”

„Mert a halál után nem emlegetnek téged, ki ad hálát neked a sírban?”

Ének: „Jó az Úrban bizakodni”

„Belefáradtam a sóhajtozásba. Egész éjjel könnyekkel áztatom ágyamat, könnyeimmel öntözöm fekvőhelyemet. Szemem elhomályosodott a bánattól...”

Ének: „Jó az Úrban bizakodni”

„...meghallotta az Úr hangos sírásomat! Meghallgatta könyörgésemet az Úr, imádságomat elfogadta az Úr.”

4. DIA: ÉNEK:

„Veled, ó, Uram...”

5. DIA: FELOLVASÁS:

1Kir 17,8–24

„Ekkor így szólt hozzá az Úr igéje: Kelj föl, és menj el a Szidónhoz tartozó Sareptába, és maradj ott! Én megparancsoltam ott egy özvegyasszonynak, hogy gondoskodjék rólad. Fölkelt tehát, és elment Sareptába. Amikor a város bejáratához érkezett, éppen

ott volt egy özvegyasszony, aki fát szedegetett. Odakiáltott neki, és ezt mondta: Hozz nekem egy kis vizet valamilyen edényben, hadd igyam! Amikor az elment, hogy vizet hozzon, utánakiáltott, és ezt mondta: Hozz nekem egy falat kenyeret is magaddal! De az asszony így felelt: A te Istenedre, az élő Úrra mondom, hogy nincs miből. Csak egy marék liszt van a fazekamban, és egy kevés olaj a korsóban. Éppen most szedegetek pár darab fát, hogy hazamelve kisüssem azt magamnak és a fiamnak. Azt most megesszük, azután meghalunk. Illés azonban ezt mondta neki: Ne félj, csak menj, és tégy úgy, ahogyan mondtad; de előbb készíts belőle egy kis lepényt, és hozd ki nekem! Magadnak és a fiadnak csak azután készíts! Mert így szól az Úr, Izráel Istene: A lisztesfazék nem ürül ki, és az olajoskorsó nem fogy ki addig, amíg az Úr esőt nem bocsát a földre. Az asszony elment, és Illés szavai szerint járt el. És evett ő is meg az asszony és a háza népe is mindennap. A lisztesfazék nem ürült ki, az olajoskorsó sem fogyott ki az Úr ígérete szerint, ahogy igéjében, Illés által, megmondta az Úr.

Történt ezek után, hogy megbetegedett az asszonynak, a ház úrnőjének a fia, és betegsége olyan súlyossá vált, hogy már nem is lélegzett. Az asszony így szólt Illéshez: Mi bajod van velem, Isten embere? Azért jöttél hozzám, hogy emlékeztess bűnömre, és megöld a fiamat? Ő ezt mondta neki: Add ide a fiadat! És kivette az öléből, felvitte a felső szobába, ahol lakott, és az ágyra fektette. Majd az Úrhoz kiáltott, és ezt mondta: Istenem, Uram! Még bajt is hozol erre az özvegyre, akinek én a vendége vagyok, és megölnöd a fiát?! Azután háromszor ráborult a gyermekre, és így kiáltott az Úrhoz: Istenem, Uram! Térjen vissza a lélek ebbe a gyermekbe! Az Úr meghallgatta Illés szavát, a lélek pedig visszatért a gyermekbe, és az föléledt. Illés ekkor fogta a gyermeket, levitte a felső szobából a házba, odaadta az anyjának, és ezt mondta Illés: Nézd, él a fiad! Az asszony így felelt Illésnek: Most már tudom, hogy te Isten embere vagy, és hogy igaz a te szádban az Úr ígéje!”

6. DIA: ÉNEK:

„Atyám, a te kezébe...”

7. DIA: FELOLVASÁS:

Lk 18,35–43

„Történt pedig, amikor Jerikóhoz közeledett, hogy egy vak ült az út mellett, és koldult. Hallotta, hogy sokaság megy el mellette, kérdezősködött, hogy mi az. Megmondták neki, hogy a názáreti Jézus megy arra. Ekkor így kiáltott fel: Jézus, Dávid Fia, könyörülj rajtam! Akik elől mentek, rászóltak, hogy hallgasson el, de ő annál inkább kiáltozott: Dávid Fia, könyörülj rajtam! Jézus megállt, és megparancsolta, hogy vezessék hozzá. Amikor közel jött, megkérdezte tőle: Mit kívánsz, mit tegyek veled? Ő így szólt: Uram, hogy újra lássak. Jézus ezt mondta neki: Láss! A hited megtartott. És azonnal megjött a szeme világa, és követte őt, dicsőítve Istent. Amikor ezt látta az egész nép, dicsőítette Istent.”

8. DIA: ÉNEK:

„Várj és ne félj”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:

„Ó, halld meg Uram...”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEL

Krisztusunk, te arra hívsz, hogy megosszuk másokkal mindenünket, egyesíts minket szeretetedben! Add, hogy ne az irigység, hanem a szeretet, ne az önzés, hanem a jóság vezéreljen bennünket cselekedeteinkben!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Krisztus, pásztorunk, Te megkeresed és megmented az elveszetet, meglátogatod a magányost és az elhagyatot, erősítsd meg reményünket!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Krisztusunk, örömet és bizalmat ébresztesz bennünk, tölts el minket szereteteddel! Add, hogy ezt a szeretetet ne tartsuk meg magunknak, hanem tovább tudjuk adni egymásnak!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Krisztusunk, Te megbocsátasz minden embernek, add, hogy ez bennünk is felébredje a megbocsátást! Add, hogy ne menjen le nap úgy, hogy harag van szívünkben!

Ének: „Irgalmas Istenünk...”

Úr Jézus Krisztus, add, hogy minden pillanatban Rád tekintsünk! Gyakran megfélelkezünk arról, hogy Szentleked bennünk él, hogy bennünk imádkozol, és bennünk szeretsz! Add, hogy meg-lássunk életünkben! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: „...Isten békessége, mely minden értelmet meghalad, meg fogja őrizni szíveteket és gondolataitokat Krisztus Jézusban.” Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:
„Áldott légy, Uram!”

9. Áldás az örömben

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:
„Gloria, gloria”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEL:
18. zsoltár

„Szeretlek, Uram, erősségem! Az Úr az én kőszálam, váram és megmentőm...”

Ének: „Alleluja”

„...Istenem, kősziklám, nála keresek oltalmat, pajzsom, hatalmas szabadítóm, fellegváram!”

Ének: „Alleluja”

„A hűséghez hűséges vagy, a feddhetetlen emberhez feddhetetlen. A tisztához tiszta vagy, de a hamisnak ellenállsz. Az elesett népet megsegíted, de a kevésy tekintetűeket megalázod.”

Ének: „Alleluja”

„Mert te gyújtasz nekem mécsest, Uram; az én Istenem fény-sugarat küld nekem a sötétbe.”

Ének: „Alleluja”

„Isten útja tökéletes, az Úr beszéde színigaz. Pajzsa mindazoknak, akik hozzá menekülnek. Van-e Isten az Úron kívül? Van-e köszikla Istenünkön kívül?”

Ének: „Alleluja”

„Él az Úr, áldott az én kösziklám, magasztaltassék szabadító Istenem!”

4. DIA: ÉNEK:

„Gyújts éjszakánkba fényt”

5. DIA: FELOLVASÁS:

Mt 5,1–10

„Amikor Jézus meglátta a sokaságot, felment a hegyre, és miután leült, odamentek hozzá tanítványai. Ő pedig megszólalt, és így tanította őket: Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa. Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak. Boldogok a szelídek, mert ők öröklík a földet. Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, mert ők megelégtettek. Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek. Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják Istent. Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak neveztetnek. Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert övék a mennyek országa.”

6. DIA: ÉNEK:

„Dicsérje minden nemzet...”

7. DIA: FELOLVASÁS:

Fil 4,4–7

„Örüljete az Úrban mindenkor! Ismét mondom: örüljete! A ti szelídségeitek legyen ismert minden ember előtt! Az Úr közel! Semmiért se aggódjatok, hanem imádságban és könyörgésben mindenkor hálaadással tárjátok fel kéréseiteket Isten előtt; és Isten békessége, mely minden értelmet meghalad, meg fogja őrizni szíveteket és gondolataitokat Krisztus Jézusban.”

8. DIA: ÉNEK:
„A lelkem csak az Úrnál...”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:
„Te vagy a fény”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEL

Mennyei Atyánk! Könyörgünk azokért, akik szülőföldjüktől távol kénytelenek élni, a menekültekért, a kivándoroltakért és az üldözöttekért. Te légy minden nélkülözőnek támasza!

Ének: „Adj békét szívünkbe”

Könyörgünk azokért, akik megpróbáltatásokon mennek keresztül, akiknek segítségre és együttérzésre van szükségük! Atyánk, légy velünk a nehéz időkben! Adj nekünk kezeket, melyek segítséget nyújtanak a szükség idején, érző szívet, mely vigaszt nyújt!

Ének: „Adj békét szívünkbe”

Könyörgünk azokért, akik itt összegyűltünk, hogy mindig figyelmesek legyünk a ránk bízottak felé, a gyermekek felé, az idősek iránt. Adj nekünk olyan szemet, mely észreveszi a segítséget szenvedőket!

Ének: „Adj békét szívünkbe”

Add, hogy ne vesszen ki belőlünk a teremtés iránti csodálat, és mindig észre tudjuk venni a csodákat az életünkben is!

Ének: „Adj békét szívünkbe”

Mennyei Atyánk, add, hogy világosságot és bátorságot találjunk a Veled való titokzatos közösségben! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: Jézus Krisztus szeretete járja át szívünket mindennap! Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:
„Áldott légy, Uram!”

10. Áldás az imádságban

1. DIA: BEVEZETÉS

2. DIA: KEZDŐÉNEK:

„Áldjátok az Urat”

3. DIA: ZSOLTÁROLVASÁS ÉNEKKEKEL:

27. zsoltár

„Világosságom és segítségem az Úr, kitől félnék? Életemnek ereje az Úr, kitől rettegnék?”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Egy dolgot kérek az Úrtól, azért esedezem: hogy az Úr házában lakhassam egész életemben; láthassam, milyen jóságos az Úr, és gyönyörködhessem templomában.”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Megóv engem sátrában a veszedelem napján. Elrejt sátra mélyén, magas kősziklára helyez engem. Így hát fölemelt fővel állok el-lenségeim között, ezért örvendezve mutatok be áldozatot az Úr sátrában, és éneket zengek az Úrnak.”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Halld meg, Uram, hívó hangomat! Könyörülj rajtam, hallgass meg! Ha ezt mondod: Járuljatok színem elé, szívem így válaszol: Színed elé járulok, Uram!”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Ne rejtse el előlem orcádat, ne utasítsd el haragosan szolgálodat! Te vagy az én segítségem, ne vess el, ne hagyj el, szabadító Istenem!”

Ének: „Ahol szeretet...”

„Ha apám, anyám elhagyna is, az Úr magához fogad engem. [...] Reménykedj az Úrban, légy erős és bátor szívű, reménykedj az Úrban!”

4. DIA: ÉNEK:

„Te vagy a fény”

5. DIA: FELOLVASÁS:

Mt 7,7–11

„Kérjetelek, és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és megnyitattik nektek. Mert aki kér, mind kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek megnyitattik. Vagy ki az közületek, aki fiának követ ad, amikor az kenyeret kér tőle, vagy amikor halat kér, kigyót ad neki? Ha tehát ti gonosz léteketre tudtok jó ajándékokat adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ad jót a ti mennyei Atyátok azoknak, akik kérnek tőle?”

6. DIA: ÉNEK:

„Jézus, életem, erőm, békém”

7. DIA: FELOLVASÁS:

Jak 5,13–20

„Szenved-e valaki közöttetek? Imádkozzék! Öröme van-e valakinek? Énekeljen dicséretet! Beteg-e valaki közöttetek? Hívassa magához a gyülekezet véneit, hogy imádkozzanak érte, és kenjék meg olajjal az Úr nevében. És a hitből fakadó imádság megszabadítja a szenvedőt, az Úr felsegíti őt, sőt ha bűnt követett is el, bocsánatot nyer. Valljátok meg azért egymásnak bűneiteket, és imádkozzatok egymásért, hogy meggyógyuljatok. Nagy az ereje az igaz ember buzgó könyörgésének. Illés ugyanolyan ember volt, mint mi, és amikor buzgón imádkozott azért, hogy ne legyen eső, nem is volt eső a földön három évig és hat hónapig. Aztán ismét imádkozott, és az ég esőt adott, és a föld meghozta termését.

Testvéreim, ha valamelyikőtök eltévelyedik az igazságtól, és megtéríti valaki, tudja meg, hogy aki megtérített egy bűnöst a tévelygés útjáról, megmenti annak a lelkét a haláltól, és sok bűnt elfedez.”

8. DIA: ÉNEK:

„Virrassz még”

9. DIA: CSEND

10. DIA: ÉNEK:

„Jézus, majd gondolj rám”

11. DIA: KÖNYÖRGÉS ÉNEKKEK

Föltámadt Krisztus, betöltöd életünket együttérzéssel, add, hogy mindig Téged keressünk, belőled töltekezzünk, hozzád vágyakozzunk! Kérünk, vezess minket az örökkévalóság útján!

Ének: Jöjj el, Úr Jézus

Könyörgünk azokért, akik most kezdenek megismerni, töltsd el őket irántad való bizalommal; és add, hogy a mi gyarlóságunk ne takarja el a Te fényedet előlük! Add, hogy mindazok, akik nem hisznek, vagy még a keresés útját járják, megtapasztalhassák szeretetedet!

Ének: Jöjj el, Úr Jézus

Krisztusunk, erősítsd meg szereteteddel mindazokat, akik megfáradtak és elbátortalanodtak, őrizd meg őket az örök élet útján!

Ének: Jöjj el, Úr Jézus

Könyörgünk mindazokért, akiket megaláztak, és az erőszak áldozatai lettek, jöjj és gyógyítsd sebeiket!

Ének: Jöjj el, Úr Jézus

Add, hogy minden próbában, minden nehézségben emlékezzünk szavadra, amikor azt mondtad, hogy bármit kérünk a Te nevedben, mennyei Atyánk megadja nekünk! Ámen.

Mi Atyánk...

Áldás: Áldjon meg minket Jézus Krisztus, hogy szívünk benne találjon nyugalmat! Ámen.

12. DIA: ZÁRÓÉNEK:

„Áldott légy, Uram!”

Gimnáziumi korosztály ádventi sorozata

Ádvent – Ahogy Jézus jön felénk János evangéliumában

KOCZOR TAMÁS

BEVEZETÉS

Ádventi sorozatunkban azokat a történeteket nézzük át, melyekben János evangéliuma Krisztus közeledtét látja. A szerkesztésben ezek egymás után következő szakaszok. Mivel a sorozatot reggeli áhítatokra gondolva állítottam össze, ezért fontos volt az idő rövideje. Így a sokféle téma közül mindig csak egyet ajánlanék. Azért említek többet, hogy lehessen választani.

1. A kánai menyegző

Isten azt szeretné, ha az emberek öröme megmaradna

TEOLÓGIAI BEVEZETÉS

A kánai menyegző Jézus első jele János evangéliumában. Ezért nyilván sokkal súlyosabb, semhogy meg szabadna maradni az amúgy nem is olyan csodálatos borszaporítás eseményénél. Aminek részesei vagyunk, messiási cselekedet. A látványos demonstráció olyan, mint annak idején a próféták hasonló bemutatói. Jeremiás egy kőkorsót tör ripityára, és igát vesz a nyakába. Jézus a vízből bort csinál.

A történet elhelyezkedése János evangéliumában a teremtés képletét követve („Kezdetben” – 1,1; aztán 1,29; 1,43 „másnapjai”, és rá a harmadik nap – 2,1) szombatra kerül. Ez a nap a teremtésben a mindenség megáldása, a nyugalom megteremtése. Így a kánai menyegző a nagy alap-

vetés, a küldetés beindításának pillanata. Ez egyben Isten akaratának irányadója, a legfontosabb, amivel minden kezdődik.

A menyegző, a lakoma, a nagy vacsora a végtelen öröm szimbóluma. Az evangéliumokban Jézus sokszor használja ezt a képet, s több példázatban ugyanezzel a tartalommal jelenik meg (pl. Mt 25,1–13 vagy Lk 14,15–24). Itt a lakodalom, a végtelen öröm elromlani látszik. Elfogy a bor. Jézus megtartja az emberek örömét. A vízből bor lesz.

A történet túlmegy azon az örömen, melyet a jelenlevők érezhetnek, ezt mutatják a zárómondatok. Jézus demonstrálja Isten elsődleges akaratát: Isten akarat az, hogy az emberek öröme megmaradjon.

Ha egy kis szinopszist készítünk Jézus első „szavairól”, akkor a szinoptikusoknál érdekes párhuzamokra találunk. Máté evangéliumában csak sejthetjük, hogy Jézus mondata – „*Ettől fogva kezdte Jézus hirdetni: Térjetez meg, mert elközelített a mennyek országa!*” (Mt 4,17) – gyökeresen más, mint Keresztelő János azonos alakú igehirdetése, de Márk egyértelművé teszi, hogy itt örömről van szó: „*[Jézus] így hirdette az Isten evangéliumát: Beteljesedett az idő, és elközelített az Isten országa. Térjetez meg, és higgyetek az evangéliumban!*” (Mk 1,14–15) Lukácsnál Jézus beköszöntője, programbeszéde a názáreti igehirdetés (Lk 4,14–28). Ebben az a feltűnő, hogy idézett ézsaiási szakaszból elhagyja a bosszúról szóló mondatot (Ézs 61,2). Ezzel kibővíti az örömet, egyben a forrását is megmondja. Isten nem bosszúálló, hanem örömszerző.

MAI FELVETÉSEK

Jézus demonstrációja azért nagy jelentőségű, mert hivatkozási alappá válhat. Minden olyan rigorózus felvetés, mely őt ítélőként vagy számonkérő bíróként állítaná be, zátonyra fut az elsődleges üzeneten: itt örömről van szó. A hivatkozási pont elsőként a teljesítményszemléletet veszi el tőlünk. Az ünnep, a teljes öröm számúzi a külső szabályok teljesítését, sőt ellene mond. Az öröm válik mozgatóerővé, az teszi természetessé a jó cselekvését. Ez különösen is hangsúlyos akkor, amikor ádventet sokan kis böjtként kezelik, amely külső szabályokhoz való igazodást serkent.

Másfelől az öröm bizonyossá teszi, hogy nem egy haragvó Istennel van dolgunk, hanem egy hívogató, befogadó Istennel. Nem őt kell jókedvre hangolnunk, hanem a mi lehetőségünk az, hogy az ő jókedvére hangolódjunk.

Miközben ez személyes életünk és hitünk alapvetése, nagyon komolyan szembesülnünk kell azzal, hogy Krisztus személye egyidejűleg az egyház életét is meghatározza. Így az egyház élete kitérhet a világ számára a teljesítmények nélküli elfogadást, és azt a felszabadult optimizmust, amely a félelemnélküliségből fakad.

Meg kell kérdeznünk, hogy egy olyan világban, mely egyre erősebben épít a teljesítményekre, és amely körül van véve a félelem és a félelemkeltés sokféle formájával, tudunk-e ennek a mondanivalónak emberei lenni.

IGEHIRDETÉSI SEGÍTSÉGEK

Egy kis történet arról, hogy Istent mennyire ismerjük:

– Szervusz, hát már meg sem ismeresz? – kiáltott valaki az utcán egy békésen ballagó férfira.

Semmi válasz.

– Gimnáziumi éveid utolsó, negyedik évében csatlakoztam az osztályotokhoz. Ne mondd, hogy nem emlékszel!

– De én nem is jártam gimnáziumba.

– Mennyire megváltoztál! A hajad is barna lett, pedig régen szőke voltál. És hol a szemüveged?

– Nekem sohasem volt szemüvegem.

– A szemed is, mintha kék lett volna régen és nem barna – hogy megváltoztál, öregem!

– Nekem mindig barna volt a szemem.

– Hát, drága Pistám, tényleg nagyon megváltoztál, de fő, hogy most újra látlak.

– De én János vagyok!

– Ez nem lehet igaz, még a nevedet is megváltoztattad!?

Egy bibliai idézet Jób könyvéből. Jób – minden szenvedése után, amikor rájön, hogy semmit nem ért, amikor rájön, hogy eddig igaznak vélt logikája hamis, s mielőtt befogja a száját, hogy ne mondjon semmit, és hagyja, hogy csak Isten szóljon – ezt mondja:

„Eddig még csak hírből hallottam rólad, de most saját szememmel láttalak. Ezért visszavonok mindent, bűnbánatot tartok porban és hamuban.” (Jób 42,5–6)

ADY ENDRE: KÖSZÖNÖM, KÖSZÖNÖM, KÖSZÖNÖM

Napsugarak zúgása, amit hallok,
 Számban nevednek jó íze van,
 Szent mennydörgést néz a két szemem,
 Istenem, istenem, istenem,
 Zavart lelkem tegnap mindent bevallott:
 Te voltál mindig mindenben minden,
 Boldog szimatolásaimban,
 Gyöngéd simogatásaimban
 S éles, szomoru nézéseimben.
 Ma köszönöm, hogy te voltál ott,
 Hol éreztem az életemet
 S hol dőltek, épültek az oltárok.
 Köszönöm az énértem vetett ágyat,
 Köszönöm neked az első sirást,
 Köszönöm tört szivü édesanyámat,
 Fiatalságomat és bűneimet,
 Köszönöm a kétséget, a hitet,
 A csókot és a betegséget.
 Köszönöm, hogy nem tartozok senkinek
 Másnak, csupán néked, mindenért néked.
 Napsugarak zúgása, amit hallok,
 Számban nevednek jó íze van,
 Szent mennydörgést néz a két szemem,
 Istenem, istenem, istenem,
 Könnyebb a lelkem, hogy most látván vallott,
 Hogy te voltál élet, bú, csók, öröm
 S hogy te leszel a halál, köszönöm.

2. A templomtisztítás

Istennel nem lehet üzletelni

TEOLÓGIAI BEVEZETÉS

A templomtisztítás története eltérő módon jelenik meg a szinoptikusoknál és János evangéliumában (Mt 21,1–11; Mk 11,15–19; Lk 19,41–44; Jn 2,13–25). Mindkét megjelenési forma messiási cselekedet, azaz olyan

jézusi „bemutató”, melyben Jézus Istent ábrázolja ki. De míg a szinoptikusoknál a szenvedéstörténet nyitánya, egy elkeseredett kiáltás – hogy a zsidó főpapok rablók barlangjává tették a templomot, azaz olyan helyé, ahol a gonosztevők biztonsággal vétkezhetnek –, addig János evangéliumában – Jézus működésének kezdeteként – inkább csak annak felvonultatása, ahogyan Jézus Istent szeretné bemutatni. Sokan azt hiszik, hogy a jánosi történet durvább hangulatú, mert Jézus kötélből korbácsot készít. Arról azonban nincs szó, hogy embereket ütne, sokkal inkább a marhákat, melyek csak ebben a leírásban jelennek meg, és nem valószínű, hogy szóra vagy akár taszigálásra kimentek volna onnan. Viszont fontos részlet, hogy a körben álló zsidók magyarázatot kérnek a messiási cselekedetre, azaz pontosan tudják, hogy ez az – tehát nem valami indulatkitörés –, másrészt érdekli őket a jelentése. Az indulat szintjét jól mutatja, hogy most beszélgetés kezdődhet.

János evangéliumában nem szerepel a „*rablók barlangja*” – a szinoptikusoknál ez vezet szakításhoz –, hanem a „*kalmárkodás háza*”, vagy ahogy a legújabb fordítás mondja: „*piactér*”.

Jézus mondanivalója tehát az, hogy a templom nem lehet a kereskedés színtere. Ez természetesen nem arra vonatkozott, hogy a templomban tilos lenne az áldozati állatok árusítása vagy a pénzváltás. Ezek természetes módon szolgálták a kultuszt. A messziről jövő emberek nyilván nem hajtották végig az áldozatra szánt állatokat az országon, a pénzváltás pedig nagyon is szükséges volt a különböző valuták kezeléséhez. Jézus arról beszél, hogy Istennel nem lehet üzletelni.

Ha azt mondtuk az előző részben, hogy az öröm Isten legelső szándéka, akkor itt az ember oldaláról megmutatkozó attitűdről van szó. A zsidó vallásosság, de talán általában is a vallásosság erre az üzletelésre épül. Az ember áldozatot ad az istenségnek, mire az cserébe jó életet, biztonságot, egészséget, hosszú életet, szép családot, sőt lelki kincseket: örök életet és üdvösséget ad. Ez a „hasznos Isten”-kép nagy erővel van jelen a mi vallásosságunkban is. Hiszen a „haszontalan” Istent szeretni azt jelenti, hogy semmit sem várunk tőle, nem azért szeretjük, mert ad nekünk valamit, hanem csak azért, mert szeretjük. Ezt a kapcsolatot fogalmazza meg Jézus a szinoptikusoknál: „*Az én házamat imádság házának nevezik...*” (Mt 21,13) Jánosnál azonban továbbmegy. Itt a kapcsolatot nem egyszerűen a szeretet, legkevésbé az ember Isten iránti szeretete határozza meg, hanem Krisztus keresztje. Nem csupán arról

van szó, hogy valamiféle mély érzelmi kapcsolódással találkozunk Istennel, hanem arról, hogy Isten végtelen szeretetét megmutatja Krisztus keresztjében. Ezután hasznosságról beszélni szánalmas, hiszen *„Aki tulajdon Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért odaadta, hogyan ne ajándékozna nekünk vele együtt mindent?”* (Róm 8,32)

MAI FELVETÉSEK

Talán megér egy kört az, hogy vajon a mi vallásosságunkat mennyire átjárja a „hasznos Isten” szemlélete. Ez különösen akkor izgalmas, amikor az ember nem kapja meg Istentől, amit remélt. Amikor olyan tragédia vagy szerencsétlenség éri, melyben azt érzi, hogy Isten méltánytalanul bánt vele. János evangéliuma nem véletlenül hozza ezt a kérdést ennyire előre, hiszen a kereszténység egyik legfontosabb fordulata, hogy a kölcsönösséget eltávolítsa az Istennel való kapcsolatunkból.

A reformáció központi gondolata is ekörül fogalmazódott meg. Istennek nem kell, de nem is lehet teljesíteni, áldozatokat adni. Ebben egyik oldalról fontos a már említett módon, hogy nem egy haragvó Istent kell kibékítenünk, de az is, hogy az egész kapcsolatra más a jellemző. Nincs kölcsönösség. Így a kegyelem nem „olcsó kegyelem”, hanem ennek a szeretetkapcsolatnak a sajátja, mely mindkét oldalról ösztönző.

IGEHIRDETÉSI SEGÍTSÉGEK

„Mindig messze keresik valahol az Istent, a nagy dolgokban, mintegy távcsővel és nagyítóval, a csillagok, felhők és végtelenségek között. De én már tudom, hogy biztosabban megtalálom Őt az egészen kis dolgokban, a véletlenekben, a jelentéktelenségben, azokban a pillanatokban, mikor csodálkozva pillantunk fel, valamit értünk, amit az elébb, az élet sivatagjai és szakadécai között vándorolva, nem értettünk.

Ez a pillanat, mikor egyszerű és világos lesz valami, ami az elébb homályos és érthetetlen volt, ez a pillanat, mikor fölénk hajol Isten. Hiszek benne? Néha azt hiszem, csaknem frivolitás és túlbuzgalom hinni benne. Több és más Ő annál, semhogy hitem vagy tagadásom eldöntené kettőnk viszonyát.” (Márai Sándor)

JÓZSEF ATTILA: ISTENEM

Dolgaim elől rejtegetlek,
Istenem, én nagyon szeretlek.
Ha rikkancs volna mesterséged,
segítnék kiabálni néked.

Hogyha meg szántóvető lennél,
segítnék akkor is mindennél.
A lovaiddat is szeretném
és szépen, okosan vezetném.

Vagy inkább ekeszarvat fogva
szántanék én is a nyomodba,
a szikre figyelnék, hogy ottan
a vasat még mélyebbre nyomjam.

Ha csósz volnál, hogy óvd a sarjat,
én zavarnám a fele varjat.
S bármi efféle volna munkád,
velem azt soha meg nem unnád.

Ha nevetnél, én is örülnék,
vacsora után melléd ülnék,
pipámat egy kicsit elkérnéd
s én hosszan, mindent elbeszelnék.
(1928 eleje/1934)

3. Beszélgetés Nikodémussal

Isten teljesen újat kezd

TEOLÓGIAI BEVEZETÉS

A Nikodémussal történő beszélgetés szerteágazó, ezért azt tanácsolnám, hogy a Jn 3,16 nevezetes mondásáig vágjuk ki, ez a szakasz enged figyelni következő témánkra: *Isten teljesen újat kezd*.

A párbeszéd sajátos furcsaságairól esszen néhány szó. Nikodémus éjszaka ment, amit nem kellene túlhangsúlyoznunk, hiszen a nyári

melegben mi is inkább éjszaka vagyunk képesek bármilyen szellemi tevékenységre, de az evangélium fontosnak tartja kiemelni: „*Eljött Nikodémus is, aki először éjszaka ment Jézushoz, és mirhából és aloéból készült olajat hozott, mintegy száz fontnyit.*” (Jn 19,39)

Ez a hely más miatt is fontos. Nikodémusról háromszor esik szó János evangéliumában. A mostani beszélgetés az egyik. Egy más alkalommal (7,50) kiáll Jézus mellett a farizeusokkal szemben, és 19,39-ben olvassuk ezt a mondatot vele kapcsolatban, amikor Arimátiai Józseffel leveszik Jézus holttestét a keresztről. Ekkor Nikodémus száz fontnyi aloéból és mirhából készült olajat hoz. Ez kb. 33 kilónyi, ami minden bizonnyal sokkal több a szükségesnél. A három hely jó képet ad Nikodémus jelleméről.

A beszélgetés azonban nyilván szélesebb tartalmú. János evangéliuma több nagy párbeszédet hoz. Ezeknek történeti jellegét is készek vagyunk elfogadni, de sokkal inkább azt a teológiai formát látjuk benne, hogy János ezeken a párbeszédeken keresztül mutatja be, kicsoda Jézus.

Ennek a párbeszédnek első félreértését az ἄνωθεν szó adja. Ennek egyidejű jelentése: 'újra', és 'felülről'. Nikodémus az első értelemben gondolkodik, Jézus a másodikban.

A párbeszéd a következőképp alakul:

Nikodémus: (Egy kis „smúzolás”.)

Jézus: Újonnan (felülről) kell születnetek, különben nem értitek meg Isten országát.

Nikodémus: No, de ez lehetetlen, meg különben is mi lesz a múlttal, az emlékekkel és azzal, akik vagyunk?

Jézus: Ez nem „újonnan”, hanem „felülről” jön, víztől és Lélektől. Ez nem testi, hanem lelki. Ez valami olyan, mint a szél: tudod, hogy van, de nem tudod uralni.

Nikodémus: De hogy történik ez?

Jézus: Te Izrael tanítója vagy, mondok egy ószövetségi példát akkor. És Jézus elmondja a rézkígyó történetét.

A rézkígyó története (4Móz 21,1–9) a pusztai vándorlás szakaszából való. A bűnök kígyóként lepik el a táborn. Isten utasítására Mózes rézből készít kígyót, amelyre ha ránéz valaki, nem árt neki a kígyómarás. A történet érdekessége, hogy a kígyó a póznán egyféle isteni attribútum. A hieroglifában a *pózna* szó a jelentést isteni rangra emeli. Így a kígyó a póznán kígyóistenséget jelent. A zsidóság számára tabu egy idegen

istenségre való feltekintés, pláne, hogy ettől az istentől várja megmenekülését. Csakhogy a tabu mögött ott áll Isten ígérete.

Jézus az utalásában felemeltetésről szól. Ez ugyanúgy jelenti a felmagasztaltatást, mint a kivégzésre való felhúzást. Itt a két jelentés összefonódik. De a kép ugyanaz. Isten egy holttestet tesz élénk, mely számunkra kibírhatatlan. Elfordítjuk a fejünket, taszítónak találjuk. A kétezer éves kereszténység bearanyozta ugyan ezt a kibírhatatlanságot, de a lényeg nem változott. Jézus keresztjében Isten egy rettenetes képet állít élénk, melyre felnézve megmenekülünk, hiszen Isten ígérete is ott van mögötte.

Ez a drámai felnézés szüli újonnan az életünket. Erről tanúskodik a keresztség és a Lélek. Minden előről kezdődik. Emlékeink és múltunk átrendeződik. Megértjük Isten országát.

Így értjük meg a Luther által különösen is fontosnak tartott mondatot, Jn 3,16-ot: *„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.”*

MAI FELVETÉSEK

Nincs egyház, de kereszténység sincs megtérés nélkül. Amikor ezt a szót halljuk, gyakran gondolunk arra a folyamatra, melyben bűneink megvallása után Krisztus-követővé válunk. Az, amiről János ír, egészen más. A cselekvő benne Isten. A megtérésben nem tőlünk vár változást, tőlünk csak megértést remél. Elénk állítja szeretete jeleként a keresztet. Csak fel kell néznünk.

Nincs könnyű helyzetünk. Az egyház kétezer év alatt leirtotta a kereszt drámaiságát, Isten szeretetének kibírhatatlan voltát. Tanítássá alacsonyult. Csak annak számára jelent valamit, aki valóban átéli, hogy kígyók sokasága mardossa.

A dráma azonban gyökeresen új kezdetet teremt. Isten teljesen újat kezd. Ez az ára annak, hogy megértsük országát és igazságát.

IGEHIRDETÉSI SEGÍTSÉGEK

„A legcsodálatosabb az volt, hogy folyton kiment valaki. Az én előadásaimról mindig kimegy valaki. Három okból mennek ki: egyrészt pisilni, mert nem tudják visszatartani, másrészt undorodnak tőle, ki kell menniük, mert nem bírják elviselni, harmadrészt olyan súlyos, hogy azért nem bírják elviselni, de ez

esetben van, amikor visszajön az illető.” (Nádas Péter a Szép Ernő-díj átvételekor)

PILINSZKY JÁNOS: ÉN GYENGE VOLTAM

Én gyenge voltam, kevés voltam,
nekem egyedül az maradt,
hogy üdvödet szemmel kövessem.

ZSOLTÁR

Aki több napos éhezés után
kenyérre gondol:
valódi kenyérre gondol.

Aki egy kínzókamra mélyén
gyengédségre áhítzik:
valódi gyengédségre vágyik.

S aki egy vánkosra borulva
nem érzi magát egyedül:
valóban nincsen egyedül.

4. Beszélgetés a samáriai nővel

Isten veled beszél

TEOLÓGIAI BEVEZETÉS

Ez megint egy párbeszédformájú kép Jézusról. A samáriaiak és zsidók kapcsolata elég ismert. Senki nem tudja igazából, hogy mikor és hogyan jelentek meg a samáriaiak az asszír uralom idején. Vélekedés szerint a deportálást kikerülő zsidók és a hozzájuk csatlakozó mindenféle nép alkotott keveréknépet. Aztán jött egy komoly oroszláncsapás, melyet annak tudtak be, hogy nem jól gyakorolják a vallásukat. Az asszír király küldött nekik egy papot, aki megtanította őket Jahve helyes tiszteletére, de ők ehhez hozzákeverték a maguk vallásának elemeit. Később a fogságból hazatért zsidókhöz szívesen csatlakoztak volna, de azok elutasították őket, mire a samaritánusok beáruzták a zsidókat, hogy

falat építenek. Szóval eléggé elmérgesedett a helyzet. Jézus korában az ő területükön kellett átmenniük a Galileából Jeruzsálembe tartó zarándokmeneteknek, melyeket a samaritánusok akadályoztak, ahol tudtak. Az, ami ennek a történetnek a végén van – hogy Jézus kis csapatát behívják, és két napot ott is töltenek –, egészen különleges.

A történet még egy másik kortörténeti képtelenséget tartalmaz: azzal kezdődik, hogy a fiatal galileai rabbi nyilvánosan megszólít egy nőt, és beszélgetésbe elegyedik vele. Ez az anomália azonban azonnal tartogat jelentést, éppen ezzel ábrázolja ki Jézus Istent, ahogy a megvetettel szóba áll.

A párbeszéd bonyolult. Haladjunk lépésről lépésre, főképp a mondanivalókat szem előtt tartva.

Jézus: Adj innom!

Asszony: Hogy beszélhetsz velem?

Jézus: Ha tudnád, ki vagyok, te kértél volna tőlem vizet. Akkor én élő vizet adtam volna neked.

Az *élő víz* kifejezés félreértést támaszt. Amiről Jézus beszél, az a Szentlélek jelenléte. Valami olyan belső forrás, mely az ember életét mozgatja és boldogítja. Amiről az asszony beszél, az egy olyan forrás, ahonnan vizet lehet szerezni, mely nagy kincs Keleten. János azonban egy másik rejtett értelmet is elhelyez itt. Mintha az asszony egy pillanatra megértené, hogy Jézus meg tudja oldani zavaros életét azzal a forrással, amelyről beszél, de már nem reménykedik. Hogy beszélhetne belülről felfakadó forrásról, amikor nem is értheti az életének mélységeit, ami nála a következő mondatban fogalmazódik meg.

Asszony: Merítődényed sincs, a kút is mély. Milyen élő vízről beszélsz, amikor az én életem olyan mélységeket hordoz, amihez te nem férhetsz hozzá sehogy.

Jellemző, hogy az asszony a végén, amikor Jézus hírét beviszi a városba, ezt tartja a legfontosabbnak, hogy „megmondott nekem mindent, amit tettem”. Most azonban még terel. Jó lenne neki a forrás is, hiszen minden vízért való menetele szegyen. Délben megy, egyedül, és a párbeszédből kiderül, hogy elég zúrós az élete. Ez nagy valószínűség szerint nem az ő hibája, de ez most annyira nem is lényeges. Az viszont sokkal inkább, hogy az asszony – vallási kérdésekre terelve a szót – hirtelen komoly választ kap.

Asszony: Uram, látom, hogy próféta vagy. Hol és hogyan kell Istent imádni?

Jézus: Eljön az óra, és az most van, amikor igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya is ilyen imádókat keres. Az Isten Lélek, és akik imádják őt, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk.

Döbbenet, hogy Jézus a maga zsidóságának teljesen ellentmondva, de sok tekintetben a mi vallásosságunkat is új alapokra helyezve fogalmazza meg Isten imádatát. Nem lényeges a hely, nem lényeges a forma, a Lélek és a valóság lényeges.

A másik fontos mozzanat, hogy míg a kánai menyegzőnél húzódozik, mondván, nem jött még el az ideje, most elérkezettnek látja az időt. Most van annak az ideje, hogy így lehessen Istent imádni. Az igazán fontos esemény azonban most jön a párbeszédben:

Asszony: Tudom, hogy eljön a Messiás.

Jézus: Én vagyok az, aki veled beszélek.

Nem szokták ezt a mondatot klasszikusan az „*én vagyok*”-mondásokhoz sorolni, pedig lehetne. Itt is az isteni attribútum jelenik meg: „*Εγώ ειμι, ο λαλῶν σοι.*” Azaz Jézus ennek a nőnek mondja ki elsőként – magát Istenként bemutatva –, hogy ő a Messiás. Itt beszél legerősebben Istenről: egy kitaszított bűnös asszonynak nyilatkoztatja ki magát az evangéliumban elsőként. Olyan, mintha Évának szólna át az Édenbe.

Új téma következik a történetben: ebben Jézus úgy mutatja meg Istent, mint aki végtelen szenvedéllyel keresi az embert, és erre biztatja követőit is. Annyira benne van, hogy még enni sem tud.

Aztán jönnek a samáriaiak, akiknek megváltozott az élete annak folytán, hogy Jézussal találkoznak. A történet végső fontos mondanivalója, hogy Isten határokat átlépve szólítja meg az embert. Nem érdekli a népi összefüggés, az évszázados ellenségeskedés, nem érdeklik az etikai skrupulusok: kijelenti a valóságot, és Lélekkel tölti be a benne bízókat.

MAI FELVETÉSEK

A samáriai asszony történetének „az a fő baja”, hogy túlságosan sok témát vet fel. Érdemes közülük egyre koncentrálni. A lehetőségek közül hadd álljon itt néhány:

- Isten mélyre lát. Van meritőedénye, hogy elérje létem zavaros mélységeit.
- Istennel való kapcsolatom nem függ helytől és formától. Lélek és valóság: ezek a hit alapjai.
- Isten úgy nyilatkoztatja ki magát, mint aki beszél velünk.
- Isten szenvedélyes Isten, aki enni sem tud, annyira szeretne megszólítani minket.

IGEHIRDETÉSI SEGÍTSÉGEK

RÁKOS SÁNDOR: DAL A VÁRAKOZÁSRÓL

várlak még el se mentél
 máris várlak haza
 ha kettesben magammal
 az a pokol maga

várlak mint bezárt állat
 a gazdájára vár
 várlak mint a rab várja
 hogy ideje lejárt

várlak mint várban várta
 az ostromlott csapat
 vágtsasson a segítség
 mert falak omlanak

várlak mint a hívő
 égi csodára vár
 gyorsan belépsz az ajtón
 s kizárod a halált

várlak s kérlelhetetlen
 szívem dobajjal int
 úgy menj el hogy ne menj el
 s úgy jőjj vissza megint

ALESSANDRO BARICCO: MR. GWYN (RÉSZLET)

Rebecca elmosolyodott.

– Jasper Gwyn azt mondta, hogy valamennyien egy könyv néhány lapja vagyunk, de egy olyan könyvé, amit még soha senki nem írt meg, és amit agyunk könyvespolcain is hiába keresnénk. Azt mondta, hogy az, amit ő próbál megtenni, az nem más, mint hogy azok számára, akik elmennek hozzá, megírja ezt a könyvet. A megfelelő lapokat. Biztos volt benne, hogy sikerülni fog.

Az öreg szemei mosolyogtak.

– És sikerült?

– Igen.

– Hogy csinálta?

– Nézte őket. Sokáig. Míg meg nem látta bennük a történetet, amik ők voltak.

– Nézte őket, és kész.

– Igen. Kicsit beszélt is, de nagyon keveset, és mindenkivel csak egyszer. Inkább csak hagyta, hogy az idő, egy csomó mindent magával víve, elteljék, s ezalatt ő rátalált a történtre.

– Miféle történetekre talált?

– Mindenféle volt. Egy nő, aki megpróbálta fiát egy halálos ítéletől megmenteni. Őt úrhajós, akik csak éjszaka éltek. Ilyesmi. De mindig csak egy részlet, egy jelenet. Elég volt ennyi.

– És az emberek a végén magukra ismertek.

– Magukra ismertek azokban a dolgokban, amik a történetben megestek, a tárgyokban, a színekben, a hang tónusaiban, egy bizonyos lassúságban, a fényben és a szereplőkben is, persze, de valamennyiben, nem csak egyben, mindannyiban egyidejűleg, mert, igen, mi egy csomó minden vagyunk, egyszerre.

Az öreg halkán nevetgélt, de ezt nagyon kedvesen tette.

– Nehéz elképzelni – mondta.

– Tudom. De biztosíthatom róla, hogy így van.

(Ford. Gács Éva)

Gimnáziumi korosztály böjti sorozata az Evangélikus énekeskönyv 211 versszakaira

E nagy nap fájdmát

KOCZOR TAMÁS

Tranoscius 1684

m

E nagy nap fáj-dal-mát, Ó, ember, gondold meg,
Sok bű-nöd szívből bánd, Is-te-ned-hez térj meg!

Nézd i-má-dat-tal, Jé-zu-sod Kí-nos ha-lál-ra
mint ju-tott, Mun-kál-ván üd-vö-det!

1. E nagy nap fájdmát, / Ó, ember gondold meg, / Sok bű-nöd szívből bánd, / Istenedhez térj meg! / Nézd imádat-tal, Jézusod / Kínos halálra mint jutott, / Munkálván üdvödet!

2. Nézd, ott Gecsemánén / A porban mint térdel, / Mint só-hajt remegvén, / Véres verejtékkal! / Teéretted, Ádám fia, / Nehéz harcát, nézd, mint vívja / A menny és föld Ura!

3. Lásd, mint árulja el / Júdás hú Uradat, / Mint támad fegyverrel / Rá durva szolgálhad! / Bár megfogják, kötözik őt, / Hurcolják, mint gonosztevőt, / Túr érted szeliden.

4. Lásd, amint törvényt ül / A sötét gonoszság! / Nézd, mily kegyetlenül / Verik és gúnyolják! / Ő szenved szótlánul érted, / És így szerez üdvösséget, / Megmentvén lelkedet.

5. Töviskoronától / Arcán a vér pereg, / Hóhér ostorától / Szent teste megremeg; / Ó, ember, ezt jól gondold meg: / Sok vétkedért te érdemled / E kint, gyalázatot!

6. Megy már keresztjével / Golgota hegyére. / Nézd, mint szegezik fel, / S miként omlik vére! / Teérted szenvedett halált. / Isten Fia a sírba szállt. / Nem indul meg szíved?

7. Te halandó ember, / Ha bánt a büntudat, / Megrendült lélekkel / Lásd, / mit szenved Urad! / Bánd és utáld meg bűnödöt, / Hittel ragadd meg üdvödöt, / S kegyelmet nyersz ma itt!

TARTALMI KAPCSOLÓDÁSOK

Bevezetés

A 211. énekről nincs túl sok információnk, egy szép Tranoscius-ének. Krisztus szenvedéséről azonban bensőséges és nagyon mély hittel átitatott gondolatok sorakoznak benne.

Az áhítatokban nem az énekversek, hanem a hozzájuk kapcsolódó igeszakaszok jelentik az alapot. Mivel hat istentiszteletre/áhítatra tervezzük a sorozatot, ezért érdemes eldönteni, hogy mit hagyjunk el a hét versszakból. Én azt tanácsolnám, hogy az első versszak legyen a bevezető, és a tartalmi lépéseket az azt követő versszakok adják.

Ezekről az versekről már tengernyi kommentárt írtak. Az, amire most figyelünk, kimondottan a sorozatot támogatja.

1. Isten magánya

„Nézd, ott Gecsemánén / A porban mint térdel, / Mint sóhajt remegvén, / Véres verejtékkal! / Teéretted, Ádám fia, / Nehéz harcát, nézd, mint vívja / A menny és föld Ura!”

(EÉ 211,2)

A TEREMTÉS (1MÓZ 1-2)

A menny és föld teremtésének történetében számomra nagyon megkapó az, amit Isten szándékában látok. Mi indokolta Isten számára azt, hogy legyen világ? Egyetlen választ találok erre: szeretetének természete kényszerítette, hogy megossza valakivel. Ugyanígy képtelen kérdés, hogy vajon mi indította Istent arra, hogy meghaljon értünk a kereszten?

A szépség szeretete

Az első teremtéstörténet fő motívuma: Isten arra késztet minket, hogy csodálkozzunk el, milyen szép is a világ. Mintha kiülnénk virradat előtt a tópartra, és látnánk, ahogy a természet kibomlik. Elkülönül az ég a földtől, aztán a víz a szárazföldtől. Feltűnnek a csodás növények, elválnak egymástól a fák és a bokrok, a zöld sokféle árnyalata bomlik ki. Aztán meglátjuk a napot, szinte játékosan elsónek a fényt, aztán az égitestet. Az egyik legszebb természeti jelenség, amikor világosodik, de még látszik a hold és a csillagok. Aztán az állatok: a halak, a madarak és a szárazföldi állatok. Végül az ember. Mintha benépesülne egy csodás színpad. Ki az, aki ne tudna gyönyörködni ebben a színes forgatagban? A leírás nem is szeretne ennél sokkal többet, csak hogy csodáljuk.

A második teremtéstörténetben ez a színpad már jeleneteket játszik, jelmezeket vonultat fel, mozog és szerepel. Az egészben pedig ott van Isten boldogsága, mint az apáé a gyermekei között. Mint egy gyönyörű kert, fák, állatok, csillagok, emberek.

A kert szépsége

Egy gyönyörű kert, fák, állatok, csillagok, emberek. Gecsemáné. De míg az Éden tele van reménységgel, a szülői szeretettel, a gyermeki engedelmességgel, addig a Gecsemáné Isten elveszettségéről szól. A kert fáí, az állatok, a csillagok, az emberek mind visszasugározzák Jézus

fájdalmát, ezért a kert – Isten teremtménye – nem az Éden reménységét sugározza, itt a fák és állatok nem a vidámságról szólnak, hanem épp az ellenkezőjéről: mélységes szomorúságról.

A magány feloldása

Isten azért mondja ki az emberrel kapcsolatban: „*Nem jó az embernek egyedül lenni...*” (1Móz 2,18), mert ez az ő érzése is. A teremtésben a magánya oldódik fel. Az emberben társra talál, barátira. Isten szeretetének lényege, hogy valaki másra vetül érdektelenül. A teremtésben szeretete úgy ér célhoz, hogy közben nem érezzük benne a kisajátítást, a korlátozást. Isten társra talál, de ez a társ szabad akarattal rendelkezik, még Isten ellen is dönthet. Ezt is teszi. Mert Isten, mint egy csalódott apa, kénytelen belátni, hogy minden reménysége szertefoszlott. A szabadságával élő ember Istenné tette önmagát. A teremtés előtti magány sokszorosa gyötri Jézust a Gecsemáné-kertben.

A magány megragadása

Isten útja visszavezetett az elveszettségbe. Ez az út azonban nem a szerencsétlen Isten szerencsétlen útja, hanem a maga választotta út. Csak így és csak ebben képes megmutatni a teremtés értelmességét. Ez az esélye annak, hogy az ember ismét ráébredjen teremtettségének boldogságára, függőségében felfedezze az igazi szabadságot.

Addig azonban még hosszú ez az út. Ember is, Isten is megmutatja valójának legmélyét. Az ember a végtelen gonoszságát, az Isten a szeretetének következetességét. Most Jézust látjuk. Vért verejtékezve retteg, de nem akar mást tenni. Érti, hogy itt a helye. A teremtésben Isten helyet készített az embernek. Most az ember készített helyet az Istennek.

JÁNOSHÁZY GYÖRGY: RETTENTŐ MAGÁNY

Öröktől fogva s mindörökre lenni,
valahol téren és időn kívül,
hol otthona a Mindenség s a Semmi,
fényben, sötétben mindig egyedül,
minden atomban s az egész világban,
betöltve a dermesztő végtelent,
sok milliárd bolygón mégis hazátlan,
s a táguló Kosmoszban kripta-csend,

a Mú, mit tervező gonddal teremtett,
szünetlenül rombolja önmagát,
rejtett hibák bontják, dúlják a Rendet;
ezt látni egy bús örökléten át,
társtalanul, hiába szánva-bánva:
nincsen rettentőbb, mint Isten magánya.

ERIC FRANK RUSSELL: AZ EGYETLEN MEGOLDÁS

Sötétség vette körül, amint tűnődött. Rajta kívül nem létezett senki. Teljes csönd volt, még sóhaj sem hallatszott. Egyetlen kéz sem nyúlt felé, egyetlen szív melege sem áradt felé.

Sötétség. Magány. Örök száműzetés mélyfekete, mozdulatlan némaságban. Rabság ítélet nélkül. Büntetés bűn nélkül. Az elviselhetetlent kell elviselnie, hacsak nem talál valamilyen módot a menekülésre.

Segítségre sehonnán sincs remény. Egyetlen lélektől, egyetlen más tudattól sem várhat sajnálatot, rokonszenvet, részvétet. Nincsenek ajtók, amelyek kitárulhatnának, nincsenek zárok, amelyek megnyílnának, nincsenek korlátok, amelyeket áttörhetne. Csak a sűrű, gyászfekete éjben tapogatózhat, semmire sem lelve.

Írj le körívet kinyújtott jobb kezeddal, a semmibe nyúlsz. Lenéld karodat balra, tökéletes űrt találsz. Mozdulj előre a sötétben, mint ahogy a vak elveszetten botorkál egy elfeledett, óriási teremben, és nem találsz talajt, nem visszhangoznak léptek, nincs, mi utad keresztezné. Csupán egyetlen dolgot tapintott, érzékelt, önmagát. Ha egyáltalán létezett erőforrás ahhoz, hogy állapotán változtasson, az önmagában rejtett. Önmagának kellett saját megváltása eszközévé válnia.

De hogyan?

Megoldhatatlan probléma nincs. Ez az alapelv élteti a tudományt, ő volt a legbölcsebb tudós, így nem állhatta meg, hogy ki ne próbálja képességeit. Unalom, magány, szellemi és fizikai sterilitás kínozza, kínjai mind elviselhetetlenebbekké váltak. A menekülés legegyszerűbb útját a képzelet kínálja. A kényszerzubony béklyójában a testet fogva tartó csapdából saját álomvilágodba kalandozol.

De álmodni nem elég. Az álmok irreálisak és túl rövidek. Valódi és tartós szabadságot kell szerezni. Ez azt jelenti, hogy álmait szilárd valósággá kell változtatnia, olyan valóságot kell teremtenie, amely minden időkre fennmarad.

Őfenntartóvá kell válnia. Ha kevesebbel megelégedne, nem lehetne tökéletes a menekülés.

Így hát ott ült a végtelen sötétségben, és küszködött a problémával. Nem volt sem óra, sem naptár, hogy gondolatai tartalmát mérje. Semmilyen külső adattal nem számolhatott. Semmi sem létezett, semmi, csupán teremtő agyának serény működése.

És egy alapelv: nincs megoldhatatlan probléma. Végül megtalálta. A menekülést jelentette az örökös éjszakából. Élményeket, társakat, kalandokat biztosított, szellemi erő kifejtést, szórakozást, meleget, szeretetet, hangok zsongását, kezek érintését.

A terv egyáltalán nem volt egyszerű, sőt annyira bonyolult volt, hogy végtelen időközön át dacolhatott a megoldással. Ilyennek kellett lennie, hogy tartós legyen. A nemkívánatos másik változat azonnali visszatérést jelentett a csendhez és a keserves sötétséghez. Kidolgozása rengeteg munkába került. Millió és millió szempontot vett figyelembe összes ellentétes kölcsönhatásaikkal együtt. Mikor ezzel elkészült, nekikezdhették a következő millióknak. És így tovább... tovább... tovább.

Hatalmas álmot teremtett, végtelen bonyolult birodalmat, amelynek minden részletét aprólékosan kidolgozta, a legutolsó pontot és vesszőt sem felejtve ki. Alkotásában újra élni fog, de másképpen, nem önmagaként. Fel fogja osztani magát számtalan részre, változatos alakok és formák töméntelen sokaságára, amelyek mindegyikének meg kell vívnia harcát sajátos körülményeivel.

Ő pedig ki fogja élezni a küzdelmet az elviselhetőség határáig, önmagát elfelejtve, belőle szakadt részeit szörnyű tudatlansággal sújtja majd, hogy mindent újra kelljen tanulniuk. Ellentétet szít köztük, megszabva az alapvető játékszabályokat. Azokat, akik a szabályokat felismerik, jóknak fogják nevezni, azokat pedig, akik ezt nem teszik, rosszaknak bélyegzik majd. Így vég nélkülivé válnak az ellentétek a nagy alapvető ellentétben belül.

Ha azután mindez elkészül, úgy tervezte, teljesen feloldódik, megszűnik, csupán a valóság megnyilvánulásainak elképzelve-

tetlen sokaságaként léteznek tovább. S akkor részeinek meg kell küzdeniük az újraegyesülésért, vissza kell találniuk hozzá. Mindenekelőtt azonban meg kell az álmodat valósítani. Micsoda nagyszerű feladat! Eljött az idő. Kezdődjenek a kísérletek. Előrehajolt, tekintete a sötétségbe mélyedt és szólt: „Legyen világosság!” És lőn világosság. (Ford.: Avarosy Éva)

2. Az ember árulása (1Móz 3)

„Lásd, mint árulja el / Júdás hű Uradat, / Mint támad fegyverrel / Rá durva szolgálhad! / Bár megfogják, kötözik őt, / Hurcolják, mint gonosztevőt, / Tűr érted szelíden.”

(ÉÉ 211,3)

BŰNBEESÉS

A bűnössé válás folyamata

Az utóbbi időben gyakran találkozom a bűnbeesés megértő kommentárjaival. Például azzal, hogy ez valójában a felnőtté válás folyamata. A gyámság alatt nevelődő ember egy napon úgy érzi, élnie kell szabad akaratával. A titok ott lapul a kertben. A kísértés tiszta logikája teljesen elfogadhatóvá válik. Kitűnik Isten kétszínű volta, hogy valójában el akarta rejteni, magának akarta tartogatni azt, ami ebben az egészben ér valamit. Kinyílik a lehetőség: Istenné lehet lenni.

Mindebben nagyon könnyen fellelhetőek emberré válásunk vonásai. Serdülőkorunkban mindezt – ki kisebb, ki nagyobb elánnal – végigéltük. A bűnbeesés tehát a felnőtté válás folyamata.

Legyen az! A felnőtté válásnak azonban van egy nagyon fontos része. Mégpedig az utána érzett szégyen. Lealáztuk apánkat, győztünk vitákban, becsaptuk magunk után az ajtót, kimondtuk, hogy Isten vagyunk, és apánk maga maradt a becsapott ajtó mögött, győztes vitáinkban világosan látta veszteségünket.

Győztességünk végképp bezárt a magányunkba. Ahogy ment az idő,

ebben a magányunkban jöttünk rá ostobaságunkra. A szégyen a felnőtté válás fontos mozzanata. Ha valaki egyenes vonalon haladva továbbra is győztesnek érezte magát, soha nem nőtt fel.

A visszafordulás képtelensége

A bűnbeesés tragédiája nem csupán Isten kérésének megszegésében van. Nem csupán abban van, hogy birtokolva jó és rossz tudását isteníti magát az ember. Az igazi nagy tragédia az, hogy hiányzik az a fordulat, melyben az embert elfogja a szégyen, hogy mit tett. Mintha dacossága végighúzódná az egész Ószövetségen, haraggá válva fordítaná el őt Istentől.

Jézus példázata a tékozló fiúról (Lk 15,11–24), éppen erről a dacról szól. A fiú egy serdülőhöz méltón kikéri a vagyon rá eső részét, halottnak nyilvánítja az apját, és elront mindent. Majdnem azt kellene mondanunk, hogy ez a várt menetrend. A valódi tragédia a disznók mellett rajzolódik ki. A fiú, ha lehet, itt még jobban eltávolodik az apjától. Azt gondolja róla, hogy szolgaként képes visszafogadni őt. Egyre jobban gyűlöli. Jézus azt mondja, hogy az ember képtelen arra Istennel kapcsolatban, amit azért a felnőttek nagy része átél: hogy elfogja a szégyen, belát dolgokat, sőt képes a bocsánatkérésre és a bocsánat elfogadására. Istennel kapcsolatban azonban egyre mélyebbre megy a haragban. Ezt a haragot csak az apának, Istennek az ölelése oldja fel.

A bűnbeesés ilyen harag. Az ember egyre távolabb kerül Istentől.

A harag arccá válása

A Gecsemáné-kertben történtek egy epizódnak látszanak. Jézust elfogják. A tanítványok csalódottak, hogy nem valami népi felkelés hősei lehetnek, elszaladnak. Jézust megkötözik. Mintha az eltávolítandó idegen anyagot, sejtet, testrészt izolálnák. A harag arcot kap. Isten elleni minden gyűlöletük tárgyiasul.

A történet fontos szereplője Júdás. Az evangéliumok – különösen János – utálják őt. Júdás segítségünkre van abban, hogy jelen legyünk ebben a szégyenletes történetben. Így amikor az evangéliumok utálkozó mondatait olvassuk, valójában saját szégyenünk válik benne gyűlöltté. Az ember árulása arcot kap. Olyan, mintha a bűnbeesés történetét olvasnánk. Nagyon jól tudták a régi írók, hogy az a mondat: „az ember elárulta Istent” vagy „az ember megszegte Isten kérését”

kevesebbet mond el, mint egy történet, melynek szereplői vannak. Éva mozdulata, Ádám cinkossága, Júdás akciója – a mi arcunkat viseli. Mi tettük ezt.

A kétezer év óta már beidegződött bűnvallás helyett még álljunk meg egy pillanatra: mert az Istentől való elszakadásunknak, az iránta érzett, felnövekedett haragnak is van arca: ez a jelenet. Körülveszik őt kardokkal és botokkal. Minden túlerő kevés, de mégis összegyűlnek, ahányan csak tudnak. Megkötözik Istent.

A tékozló fiú hagyja megkötözni magát apja ölelésében. Számára elérkezett a szegény boldogsága. Júdás nem hagyja magát megkötözni Isten ölelésétől: így neki kell megkötöznie Istent.

SOMLYÓ ZOLTÁN: SÉTA

Kivasaltattam a ruhámat,
 kifényesítettem cipőm;
 sétára indultam magamban
 e búsfényű, szép télidőn.
 Léptem vidáman szállt a járdán,
 meglendült jobb- és balkarom.
 Így, díszben, megfeszült gerincem:
 rangom most megmutathatom.
 Nincs dolgom semmi. Úr vagyok most.
 Az üres percet élvezem:
 azt, hogy az édes, büszke, céda
 semmittevéshez ért kezem.
 Hogy a nagy semmiből merítek
 markommal ingyen friss vizet;
 és szippantok a levegőből,
 melyért mindenki megfizet.
 Hogy nyakkendőm csokrát magasra
 tartva a hús kövezeten,
 a nép előtt ím hősi daccal
 csontvázam kézen vezetem.
 Hadd menjen, mozogjon, forogjon
 e búsfényű, szép télidőn!
 Úgyis ledobja majd magáruul
 vasalt ruhám, fényes cipőm...

DOSZTOJEVSZKIJ: KARAMAZOV TESTVÉREK (A NAGY INKVIZÍTOR)

– Te nem hiszel Istenben – tette hozzá [Aljosa], de most már rendkívül szomorúan. Ráadásul úgy rémlett neki, hogy a bátyja gúnyosan néz rá. – Aztán hogy végződik a poémád? – kérdezte hirtelen a földre nézve. – Vagy már vége van?

– Így akartam befejezni: amikor az inkvizítor elhallgat, egy ideig várja, hogy válaszoljon a foglya. Nyomasztja a némasága. Láta, hogy a fogoly egész idő alatt egyenesen a szemébe nézve elmélyülten, csendben hallgatta, és nyilvánvalóan nem akart ellene vetni semmit. Az öreg azt szeretné, ha mondana neki valamit, még ha keserűt, iszonyút is. De ő váratlanul, némán odamegy az aggastyánhoz, és csöndesen megcsókolja kilencvenéves, vértelen ajkát. Ez minden válasz. Az öregember megremeg. Megrándul a szája sarka; az ajtóhoz megy, kinyitja, és azt mondja neki: „Eredj, és többé ne jöjj ide... egyáltalán ne jöjj... soha, soha!” És kiengedi őt „a városnak sötét tereire”. A fogoly elmegy.

– És az öreg?

– A csók égeti a szívét, de megmarad addigi eszméje mellett.

3. Az Isten ellen forduló harag

„Lásd, amint törvényt ül / A sötét gonoszság! / Nézd, mily kegyetlenül / Verik és gúnyolják! / Ő szenved szótlanul érted, / És így szerez üdvösséget, / Megmentvén lelkedet.” (EÉ 211,4)

KAIN ÉS ÁBEL (1MÓZ 4)

A történet jelenvalósága

A történet átjárja hétköznapijainkat, utcáinkon fut, bőrünk alatt viszket, nagyon jelen van. Nem az a kérdés, hogy miért nem fogadja el Isten Kain áldozatát. Erre még az Írás sem tudja a választ, vagy ha kísérletet tesz, belemagyaráz (Zsid 11,4). Az igazi nagy kérdés, hogy azt az adottságot, hogy Isten nem fogad el, hogy kezelem. Mert mindenkinek vannak ilyen élményei. Ez munkálkodik minden irigységben. Annak a dühében, hogy hogy lehet, hogy az a másik jobb adottsággal rendelkezik, mint én. Más pillanatok alatt képes megtanulni egy szöveget, verset vagy

matematikai rendszert, én – minden fáradságom ellenére – soha. Hogy lehet az, hogy valakit felvesznek, engem meg nem. Hogy lehet, hogy valakinek minden sikerül, nekem meg semmi.

Hogy ez nem az igaznak és hamisnak ellentéte, azt jól mutatja, hogy Ábel mennyire hallgat ebben a történetben. Neki lehetett volna beszélnie a testvérével, neki lehetett volna adnia magából. Nem Istennek kellett volna ápolnia Kaint, hanem Ábelnek. Mint ahogy egy alárendelt, kifosztott csoport vagy személy gyűlöletének oka olykor a fölrendelt vagy gazdag réteg szívtelensége, tenni nem akarása vagy hallgatása.

Ez a harag munkál a világ nagy feszültségeiben. Van, aki meleg, tiszta bútorozott szobában alszik, van, aki a hidegben, az árok szélén. Van, akinek annyi víz a napi fejadagja, mint az angol vécében, amikor egyszer lehúzzák. Van, akit felvesznek, van, akit nem. Van, akinek életben marad a gyereke, van, akinek nem. Van, aki magas és szép, van, aki nem. Nem tudjuk ennek mindig az okát, mint ahogy Kain sem tudta. Talán éppen azért ilyen nagy a haragja. Jób is belekeveredik ebbe. Nem tudja az okát, miért nem fogadja el őt Isten, de Jób a hit hőse. Ő nem haragszik, csak panaszkodik. Egyszerű logikánk azt mondatja velünk, hogy ezek igazságtalanságok, és azt is, hogy az ilyen méretű igazságtalanságokért Isten a felelős. Isten azonban megfoghatatlan számunkra.

Az embertárs ellen forduló harag

Sokkal egyszerűbb az, ha bajunk okozójának azokat az embereket tartjuk, akik közel vannak, elérhetők. Ráadásul olykor látványos is ez a felelősség, hiszen valóban azért nincs valamim, mert elvették tőlem. Látom, amikor valaki elfoglalja azt a helyet, mely nekem jár. Látom, amikor valaki birtokolja azt, ami az enyém vagy az enyém lehetne. Ha valaki feleszi előlem az ételt, akkor egyértelmű, hogy ki a hibás abban, hogy nekem nem jutott.

Más aspektusból is érdekes lehet ez a folyamat. Amikor a kisémmizettség érzése egy közösséget átfog. Amikor egy nép, város vagy család érzi azt, hogy csekélyek az adottságai, vagy elvették azt, ami járt neki. Ilyenkor az elkeseredettség közhangulattá válik. Könnyen átcsap valamiféle pótcselekvésbe. Ilyen például a jól ismert farmakoszjelenség.

Számtalan arcú haragunk, melyet Isten ellen érzünk, embertársunk ellen fordít minket. Istennel kellene megbékülnünk, de erre képtelenek

vagyunk. Hiába biztat Pál: „*Tehát Krisztusért járva követségben, mint ha Isten kérne általunk: Krisztusért kérünk, béküljetek meg Istennel!*” (2Kor 5,20)

Az Isten ellen forduló harag

A nagyhét rémisztő tapasztalata megmutatja, hogy mit tesz az ember, amikor hirtelen kezébe kerül minden bajának okozója: az Isten. Nem frontálisan, hiszen ha tudnák, hogy Jézus valóban Isten, akkor hozzá sem érnének, leborulnának, és áldozatokat mutatnának be. Nem tudják. Amikor Péter pünkösdkor elmondja nekik, megrémülnek (ApCsel 2,37). A vallásos reflexek szerint pontosan tudják, hogy Isten elszigetelten, a szent helyeken van. Eszükbe sem jut, hogy éppen ő az, akit elítélnék, éppen ő az, akit kigúnyolnak, éppen ő az, akit megütnek.

Jézus példázatában (Mt 25,31–46) a legkisebb felé forduló gesztus – vagy a gesztus hiánya – az Ítéllővel megtett vagy meg nem tett cselekedet. E logika alapján a legkisebb elítélése fordul Isten ellen.

A haragvó ember

Vannak teológiák, melyek Krisztus kereszthalálával kapcsolatban is egy haragvó Istenről szólnak, akit ki kell békíteni. Számukra Krisztus vére az elégtétel, hogy a haragvó Isten végre megbéküljön az áldozatot látva. Kain és Ábel története látványosan mutatja meg, ami aztán végig húzódik az egész Biblián: hogy a haragvó ember mennyire képtelen feloldódni görcsös gyűlöletéből, melyet Isten iránt érez. Már máshogy nevezzük: kisebbségi érzésnek, etnikai ellentétnek, gazdasági különbözőségnek, elnyomásnak, háborúnak. A végén mégis csak ott vagyunk Kainnál, aki meggyilkolja a testvérét, és a nagytanács ülésénél, melyen halálra ítélik Krisztust.

ADY ENDRE: KÁIN MEGÖLTE ÁBELT

Uram, én Jehovám,
Tudtam, hogy ölni nem szabad
S Kain megölte újra Ábelt:
Megöltem magamat.

El sem bújdoshatom,
 Nem mostam meg véres kezem,
 Nem vétkeztem, mikor gyilkoltam
 És most sem vétkezem.

Nincs senkihez közünk
 S te nem adtál elég erőt,
 Uram, hogy ketten legyünk eggyek
 A te arcod előtt.

És feltámadt Kain,
 Ki százszor többet szenvedett
 S megölte önmagával együtt
 Ábelt, gyermekedet.

E földön senki sincs,
 Ki vádolhat halottakat,
 Te sem, Uram, az Égben ott fent,
 Bár ölni nem szabad.

Megöltem magamat,
 Mert furcsák voltunk kettesen:
 Fogadj, Jehovám, két-eggyünket
 Értőn és kedvesen.

IFJ. CSERHÁTI SÁNDOR GONDOLATAI

A városállamok szívében speciális feladatra kijelölt embereket őriztek állami költségen, nemegyszer fényűző körülmények között. E becses foglyokat általában a *farmakosz* névvel illették (a *farmakon* szó egyaránt jelent mérget és orvosságot), és a választás rendszerint olyanokra esett, akik valamilyen szempontból a közösség perifériájára szorultak. Idegen származás, nyilvánvaló testi fogyatékoság, valamely közösségi tabu megsértésének gyanúja egyaránt kvalifikálhatott valakit a kérdéses szerepre. Néhol egy meghatározott ünnepen (*Thargelia*), másutt a közösséget fenye-

gető veszedelem idején a farmakoszt (rendszerint díszes ruhába öltöztetve) körmenetszerűen végigvezették a város utcáin úgy, hogy lehetőleg valamennyi városlakó mérhessen rá egy-egy (inkább szimbolikus, mint fájdalmas) ütést. A körmenet ezután a város határán túlra vonult, ahol a farmakoszt – többnyire csak jelképesen – megkövezték vagy levetették egy szikláról. Nem egy esetben kifejezetten gondoskodtak az áldozat életben maradásáról, de a városállamba sohasem térhetett vissza.

A farmakoszszerartásban, éppen azért, hogy itt az ősi gyakorlat már rítussá szelídült, láthatóvá válnak a bűnbaképzés legfontosabb elemei. A leendő áldozat idegen test, de a város közepén él. A baj, a végzetes kór a közösség szívében pusztít – tehát mindenkit érint –, de a farmakoszból láthatóvá, elkülöníthetővé és így ki-metszhetővé válik. A méregből az áldozat révén orvosság lesz. A rítus azonban csak akkor sikeres, ha mindenki kiveszi részét belőle, ha nincs, aki távol marad, vagy az áldozat mellé áll. (Az idegen származás praktikus okokból is indokolt, hiszen csökkenti a rokoni szolidaritás esélyeit.) Az unanimitás egyúttal anonimitást is jelent. Az állami gondoskodás, díszes öltözet, a farmakosz jelképes előkelősége pedig az áldozat értékét növeli, más szóval elővételezi a rítus révén majdan kieszközölt áldás mértékét.

A mai szemlélőben felmerülhet a kérdés, hogy komolyan reménykedhetek-e a résztvevők az áldozat sikerében, tudva, hogy a szertartás nem „véresen komoly”; szinte minden ízében csupán szimbolikus. Elég azonban a mi úrvacsorai gyakorlatunkra gondolni, hogy kitűnjön, ez a feltételezés meglehetősen anakronisztikus. A kérdés sokkal inkább az, hogy létrejöhett-e, életképes lett volna-e egy ilyen gyakorlat, ha nincs a háttérben az ókori emberiség kollektív tudatában őrzött ősi tapasztalat: a gyógy mód hatásos, a kúra működik. Ezt látszik igazolni az is, hogy a farmakoszszerartáshoz hasonló rítusok nyomaira szinte valamennyi kultúra forrásaiban rábukkanhatunk.

(Lelkipásztor 2009/7)

4. A szembesülés

„Töviskoronától / Arcán a vér pereg, / Hóhér ostorától / Szent teste megremeg; / Ó, ember, ezt jól gondold meg: / Sok vétkekedért te érdemled / E kint, gyalázatot!” (EÉ 211,5)

BÁBEL TORNYA (1MÓZ 11)

A történet jelenvalósága

Ha így kezdtük a Kain és Ábel magyarázatát, akkor a Babel tornyáról szóló magyarázat elé talán még jobban illik ez. A történet jól ismert. A technikai felkészültségében bizó ember Isten akar lenni. Tragikusan visszhangzik a kígyó vádjára – „...*jól tudja Isten, hogy azon a napon, amilyen esztek belőle, megnyílik a szemetek, és olyanok lesztek, mint az Isten: tudni fogjátok, mi a jó és mi a rossz.*” (1Móz 3,5) – Isten aggodalma: „*Akkor ezt mondta az Úr: [...] De ez csak a kezdete annak, amit tenni akarnak. És most semmi sem gátolja őket, hogy véghezvigyék mindazt, amit elterveznek.*” (1Móz 11,6)

Ha a bűn fogalmát szeretnénk pontosan megfogalmazni, akkor ez minden bizonnyal jó lenne: az ember isten akar lenni. A fogalom végigfut az egész Biblián. Egészen idáig: az ember egy juhcsontokkal átfűzött korbáccsal harminckilencszer megüti Istent.

Az istenülés korát éljük. Minden elérhető, minden megcsinálható, minden kimondható. Urai vagyunk a helyzetnek. Szokott egy kicsit aggasztani a közelgő meteorológiai kataklizma, de az emberiség nagy százaléka biztos abban, hogy a technika ezt a problémát is időben megoldja. Nem áll semmi az ember útjában. Végül még a nyelvi nehézségeit is leküzdí. Ez elég is ahhoz, hogy kimondja: nem kell képzelni az istenséget, hiszen az isten valójában az ember.

A történet helye az őstörténetben

Ezzel a történettel ér véget az őstörténet, mely azért nagyon pesszimista szemléletet tükröz. Az Isten megteremti az embert, elhelyezi a világban, az ember megszegi a szabályokat, Istenné teszi magát, ez egy sor bajt hoz rá, de a vége mégiscsak az, hogy isten és ember szakítanak. Ez az úr válik beszédessé. Nincs feloldás. Nem igaz, hogy az Ábrahámvaló szövetség sokat javítana ezen, az inkább egy másik szál. Ezt úgy

otthagyja az író. Mert ennek csak egy helyen van feloldása: a kereszten. A szenvedéstörténet mintegy rátesz még egy lapáttal. Nézz magadral Isten vagy, ember.

A történet helye a szenvedéstörténetben

Pilátus udvarán vagyunk. A főpapok kint, nehogy tisztátalanok legyenek az ünnepre. A tömeg ordítózik, Pilátus kutyaszorítóban. Világosan látja, hogy a vád, mellyel Jézust illetik, koholt. Ugyanakkor nem mer ujjat húzni a zsidó főemberekkel. Majd az teszi be a kaput, hogy valaki kikiabál a tömegből, hogy „akkor nem vagy a császár barátja!” „A császár barátja” egy cím volt, melynek elvesztése után csúnya dolgok kezdődtek. A politikai palettáról mindenképpen lekerült az ember, de lehet, hogy az egzisztenciális aláhullás is a sorsává lett. De most még nem tartanak itt. Pilátus szeretné a zsidók vérszomját kielégíteni azzal, hogy megkorbácsolatja Jézust. A maximális büntetés harminckilenc korbácsütés volt, ezt a maximumot rója ki. Sokan arra gondolnak, akik értenek hozzá, hogy már ebbe a verésbe belehalt volna Jézus, ha nem feszítik keresztre. A bőrbe báránycsontokat fűztek, ezért nem egyszerűen az ütés fájt, hanem a kampós csontok beleakadtak a húsba, és amikor visszarántotta a hóhér, azzal kitépett mindig egy darabot. Így aztán igazai Mel Gibson-os véráradat volt ez. Pokoli fájdalmat okozott.

Ez az istenült ember. Van hatalma azt tenni, amit csak akar. Van ereje, eszköze, tere, megbízatása. Őmlik a vér minden mozdulatára. A kínzás története nem állt meg itt. Túlmegy Pilátus udvarán. Döbbenetes groteszkként időnként éppen Krisztus nevére hivatkozva folytatta a megistenült ember. Mert van ereje, eszköze, tere, megbízatása.

A szembesülés döbönt csend. Nincs változás, minden marad a régi-ben, de minden látszik. A szembesülés ez: minden látszik. Az ember pedig tépné le magáról istenülését, és csak ennyire képes: mit tettem?

ESTERHÁZY PÉTER: EGYSZERŰ TÖRTÉNET VESSZŐ SZÁZ OLDAL –
A MÁRK-VÁLTOZAT (RÉSZLET)

És az rendben van, hogy az uramat csak úgy lecsukták? Mert egész életében dolgozott? Mert szerette a földet? Nincsen rendben, Irénke. És ha az Úr végtelen jóságában répát teremtett meg fehér-gyökeret meg karalábét, akkor mért feledkezik meg a hozzá való

esőről? A papukat nem kérdezem, de magát megkérdezem, Irénke, maga nem elfogult. Nyakunkba ültettek egy lusta Istent? Anyám felröhög. Ezt megjegyezhetem, Rózám? Mindent, kedveském, mindent. Kérdezhetek valamit? Mindent, Rózám, mindent. Miért tetszik nevetni ennyire? Nevetni jó, nem? Nem. Nevetni csak akkor jó, ha oka van. Hólyagos ember az, aki ok nélkül nevet. De mondok még egyet, tudom, nem fog nevetni. Hát az se csúf, ahogy elszállították az első urát? Akit a németek úgy elpusztítottak. Már ne haragudjék. Anyám hallgat. Úgy hajtja le a fejét, ahogy apám szokta. Én hallom csak, amit mond. Az Isten csúfsága. Meg: Hogy ne legyen rossz, Istennek se szabadna léteznie. Úgy kapaszkodom a ceruzába, mintha az segíthetne. A két asszony közt a szobában egyszerre látom az ezüstös Kisjézust és a keresztre feszítettet. Nem gondolok semmit. Fáj valami. Talán az, hogy anyám nem hangosabban válaszolt.

SÍK SÁNDOR: AZ ISTEN KEZÉRŐL

De most már megfogom a kezedet.
 Jární akartam – kisgyerek – magam,
 És elindultam. Istenem, de szép volna elmenni egyedül
 Amoda messze!
 De nagy kövek vannak az útbán, nagyobbak nálam, hegyesek,
 kemények.
 Minden lépésnél elbotlottam és megütöttem magamat.
 És ott ültem a földön,
 S ijedten néztem szét magam körül a nagy komor szobában.
 Te meg néztél utánam, szelíden mosolyogva.
 Tudtad, hogy ügyetlen vagyok és nem bír még el a lábam,
 Hogy majd a földön csúszom vissza hozzád
 S ijedt szemekkel nyúlok újra majd
 Erős kezéd után.

Most lám, itt vagyok újra és akarok jární tanulni,
 És nagyon szépen kérlek: Fogd meg a kezem újra,
 Még egyszer fogd meg: soha-soha többé
 El nem eresztlek.

Ha fogom a kezed,
 Nem félek a nagy kietlen szobában,
 Sem kint a tágas, tágas messze-messze udvaron,
 Sem a végtelen hosszú-hosszú utcán,
 Még tán a nagy, beláthatatlan mezőre is ki merek veled menni.
 Pedig ott egy nagy kutya van, aki förtelmesen ugat
 És ijesztően vicsorítja a fogát.
 És már gyakorta futottam előle.
 De hogyha Te velem vagy, nem tudok félni tőle.
 A kutya is, ha rád néz, csóválni kezdi farkát
 És boldogan morogva térdedhez dörgölődzik.

5. A meginduló szív

„Megy már keresztjével / Golgota hegyére. / Nézd, mint szegezik fel, / S miként omlik vére! / Teérted szenvedett halált. / Isten Fia a sírba szállt. / Nem indul meg szíved?” (EÉ 211,6)

ÁBRAHÁM FELÁLDOZZA IZSÁKOT (1MÓZ 22)

Az érzelmi oldal

A történet álljon most előttünk a maga érzelmi oldalával. Nem is hiszem, hogy érzelmi analógiák nélkül meg lehetne érteni. Ismerjük ugyan a *Félelem és reszketést* Kierkegaardtól, melyben csak a hit egzisztenciája a lényeges, és ez az Ábrahám felőli megközelítéshez biztosan kell. Mi azonban legyünk most annyira barthiánusok, hogy merünk a hit analógiájában gondolkodni.

Ebben az első kérdésünk éppen nem Ábrahám, hanem Isten felől közelít: Hogy tehetete tönkre Isten ezt vagy ezt a két szerencsétlen embert? Ha esetükben egy próbáról van szó – ahogy ezt a legtöbben mondják –, akkor ez egy nagyon kegyetlen próba. Ha egy olyan próba volt, mely valami egész másról szól – például, hogy Ábrahám számára veszteség-e a második fia feláldozása, azaz szereti-e úgy Izsákot, mint Izmaelt? –, akkor is túlkapás. Ábrahám ebben az esetben is kiállja a próbát, majdnem belehal a fia elvesztésébe. Az ő történetében ugyanis nem szerepel a bozótban fennakadt kos. A fejében már megtörtént, hogy levágja a fiát. Ha nem történt volna meg, Isten nem állítja őt meg.

Ábrahámmal együtt felsorakoznak még mindazok, akiknek Isten „tönkretette az életét”. Rögtön ott van mellette Izsák, akit minden biztonnal szintén megviselt, hogy az apja kést emelt rá. Mózeset nem biztos, hogy ide kell sorolni, de a próféták közül sokat: Jóbót, Illést, Jeremiást és Hóseást. Ők a saját életüket áldozva, olykor éppen azon keresztül álltak Isten szolgálatába vagy rajzolódt ki Isten szándéka. Jóbnak darabokra hullik az élete. Cinikus lenne arra hivatkozni, hogy „de később kárpótolta őt Isten”. A meghalt gyerekek helyett hiába születik új. Illés annyira depressziós lesz a szenvedések között, hogy meg akar halni, Jeremiást kalodába zárják, Hóseás beleszeret egy prostituáltba, és szörnyű nevű gyerekei lesznek. De ugyanígy tönkremegy Mária, József, a vakon született Júdás és Saul is. Még Jézussal kapcsolatban is felmerül, hogy hogyan nézheti Isten ezt a szenvedést? Mert a kérdés ott marad: hogy tehette ezt Isten?

Ugyanez a kérdés aztán beszabadul a történelembé is. Legutóbbi feltevői a választott nép tagjai a holokauszt idején. De ott vannak a múlt rendszer áldozatai és a mai keresztény vértanúk. Hogy tehete ezt Isten?

És Isten nem hátrál ki a kérdésből, sőt a kereszténység hordozójává lesz a mártírok vére. Jézus boldognak nevezi azokat, akiket üldöznek miatta. Miben áll ez a boldogság? Többet kell mondani annál, hogy ezt majd valamiféle túlvilági jutalom ellensúlyozza. A boldogság jelenvaló. Ezek a szenvedéseken keresztül ezek az emberek élték át legerősebben, mit is akar Isten. Senki nem tudja annyira, mit jelent Istennek Jézus halála, mint Ábrahám. Senki nem tudja annyira, mit érez Isten az őt megcsaló népe miatt, mint Hóseás. Senki nem tudja úgy, hogy mit jelent Istennek a világba jönni, mint Mária, és így tovább. A vakon született máshogy lát, Saul viszont a testében hordozta Jézus elhívását. És senki nem tudja jobban, mit érez Isten az emberek iránt, mit képes megtenni értük, mint Jézus. Emiatt a vegytiszta átélés miatt Isten ő.

Az érzelmek másik oldala

Általában nem szívesen szoktunk a hittel kapcsolatban érzelmekről beszélni, mert úgy tudjuk, hogy az érzelmek fellobbannak, de le is lohadnak. Az Isten iránti elkötelezettségünket nem szeretnénk az érzések szalmalángjaként látni, hiszen az életfolytatás. Ugyanakkor az a hit, mely nem érinti meg az érzelmeket, nem érinti meg az egész embert. Isten kiáradó szeretetének megtapasztalása nem hagyhatja érzéketle-

nül az embert. Erről beszél Jézus a nagy vacsora példázatának Máté-féle verziójában, amikor az egyik vendégen számonkérlik menyegzői ruháját (Mt 22,12). Az adós szolgáló példázatának is a megérintettség a lényege. Ha valakinek elengedik elképzelhetetlenül nagy adósságát, hogy nem lesz ettől végtelenül nagyvonalú?

A hit analógiája arra ösztönöz, hogy a Biblia történeteiben érezzük át emberi érzésekkel az ott átélt érzéseket. Együtt szenvedünk Ábrahám-mal és Izsákkal. De ugyanígy haladunk végig a kereszttúton is, tudva, hogy abban Isten nekünk mutatja meg érzéseit.

ISTVÁN, A KIRÁLY (RÉSZLET A ROCKOPERÁBÓL)

Laborc:

Nem kell olyan isten, aki mindent megbocsát!
 Nem kell olyan isten, aki megöli egy fiát!
 Nem kell olyan isten, aki nem tud magyarul!
 Szabad magyaroknak nem kell ilyen úr!

Nem kell olyan isten, kinek bűnös, aki él!
 Nem kell olyan isten, ki csak szenvedést ígér!
 Nem kell olyan isten, aki nem tud magyarul!
 Szabad magyaroknak nem kell ilyen úr!

Nem kell, nem kell!
 Nem kell, nem kell!
 Nem kell, nem kell!
 Nem kell, nem kell!

Tömeg:

Nem kell, nem kell!
 Nem kell, nem kell!
 Nem kell, nem kell!
 Nem kell, nem kell!

DSIDA JENŐ: KRISZTUS

Krisztusom,
 én leveszem képedet falamról. Torz
 hamisításnak érzem vonalait, színeit, sohase

tudlak ilyennek elképzelni, amilyen itt vagy.
 Ilyen ragyogó kékszeműnek, ilyen jóllakottan
 derűsnek, ilyen kitelt arcúnak, ilyen
 enyhe pirosnak, mint a tejbeesett rózsa.
 Én sok éjszaka láttalak már, hallgattalak is
 számtalanszor, én tudom, hogy te egyszerű
 voltál, szürke, fáradt és hozzánk hasonló.
 Álmatlanul csavarogtad a számkivetettek
 útját, a nyomor, az éhség siralomvölgyeit,
 s gyötrő aggodalmaid horizontján már az eget
 nyaldosták pusztuló Jeruzsálemed lángjai.
 Hangod fájó hullámokat kavart, mikor
 a sok beszéd után rekedten újra
 szólani kezdte. Megtépett és színehagyott
 ruhádon vastagon ült a nagy út pora,
 sovány, széltől-naptól cserzett arcodon
 bronzvörösre gyúlt a sárgaság s két
 parázsló szemedből sisteregve hullottak
 borzas szakálladra az Isten könnyei –

6. A jövő felé való fordulás

„Te halandó ember, / Ha bánt a bűntudat, / Megrendült lélekkel /
 Lásd, / mit szenved Urad! / Bánd és utáld meg bűnödöt, / Hittel
 ragadd meg üdvödöt, / S kegyelmet nyersz ma itt!” (EÉ 211,7)

JÁKÓB MEGVEREKSZIK ISTENNEL (1MÓZ 32)

Küzdelem az áldásért

Jákób már túl van az élete delén. Hatalmas izmú pásztoreMBER. Zaklatott történetei bölcsésé tették. Sok gyermeke, asszonyai türelemre nevelték. A legnehezebb helyzetekben is talpon tudott maradni, leleményessége soha nem hagyta cserben. A régmúlt, apjának és bátyjának becsapása már-már gyermekcsínnyé szelídültek. Apósának kijátszását az övéiért érzett felelősségként élte meg. Ahogy végignézi a patakon átgázoló családján, a vígan fröcskölő gyerekeken, a komoly felnőtt fiakon, a férfiakon és asszonyokon, a szekereken és állatokon, áldott életem

van – gondolhatja. Ha nem lenne az a belső folytonos nyugtalansága, valóban így is lenne. Miközben mindenki tisztelettel nézi teljesítményét, vagyónát, háznépét, ő tudja az igazat. Tudja, hogy ez az egész család. Mindene mintha másé lenne. Minden szerzeménye lopás, minden győzelme csupán szerencse. Talán soha nem merné ezeket Isten áldásaként kezelni.

Fél. Két évtized telt el, hogy utoljára látta a bátyját, de legutóbbi találkozásukkor halálos ellenségévé tette. Ki tudja, mennyire eleven még Ézsau bosszúvágya? Holnap újra látják egymást, vajon túléli-e a következő napot? Gazdag ajándékot készített neki, hátha az egyszerű vadászó, erdőjáró, torzonborz ember megenyhül haragjában. De kicsit sem biztos ebben.

Alkonyodik. Egyedül maradt. Amikor már teljesen sötét lesz, beburkolózik a köpenyébe, aludni próbál. Félálomban van, amikor hirtelen megelevenedik minden körülötte. Valami mérhetetlen erő támad rá, el akarja venni az életét. Jákób minden izmát megfeszítve harcol. Egy örökkévalóságig tart az éjszaka. Jákobnak nem sok van már hátra, de egyszer csak világosodni kezd az égája. Ez a menekvése. Még egyszer összeszedi magát. A csipőízülete hirtelen most mintha felrobbanna, a fájdalomtól minden ereje elszáll. Kétségbeesetten kapaszkodik. Istennel birkózik.

Bár Jákób életében sokféle áldás volt már, ez a verekedés e tekintetben sorsfordító. Nem véletlenül itt kap új nevet. A hagyományos kérdés az, hogy ki is győz valójában?

Ki győz?

Az istenhívók szokásos válasza az, hogy Isten, hiszen mindig Isten győz. Isten azonban azt mondja, hogy Jákób. Valóban, ez a hatalmas pásztor bírta erővel. Megharcolta élete legnagyobb harcát, mely olyan nagy volt, mint az imádság, mint a mélységből való kiáltás hangja, mint az őszinte, a szív legmélyéről felfakadó bűnvallás. Győzött, és ebben a győzelmében végképp legyőzetett. A diadal szégyenében török össze. Ez az a pillanat, amikor Isten megáldja őt az igazi, a meg nem érdemelt, a soha ki nem érdemelhető áldással. Ez az a pillanat, amikor eléri ennek az embernek a valódi életét. Múltjának minden eddigi áldását győztesen élte meg Jákób. Kijátszott mindenkit, még a természetet is becsapta, ismerte a diadal ízét, kajánul nevetett a legyőzötteken,

büszke volt fondorlatos eszére. Most vesztes. Hiába övé a trófea, végtelem a vesztesége. Ugyanakkor ebben a veszteségben nyer meg mindent.

Istent legyőzték. Mert ez az Isten legyőzhető. Megverhető, megalázható, megfeszíthető. Vesztes, mert ha győzne, el kellene pusztítania saját szeretetét, saját identitását. Győzelme rettenetessé tenné. De mert el sem tudja képzelni saját győzelmét, veszítenie kell. Vagy dicsőséges, vagy veszít, nincs köztes út. Ha az ember nem tud veszíteni vele szemben, akkor neki kell veszítenie. Mivel azonban az ember csak a vele szemben aratott győzelemben szégyelli el magát, és érti meg saját nyomorúságát, ezért Isten vesztesége igazi diadal. Megnyeri az embert. Isten a kereszten a legerősebb. A halálban mutatja meg igazi arcát.

Penúél

Azt jelenti: *'Isten arca'*. Ebben a történetben nem az új nevet kapott Jákób az igazán fontos, még akkor sem, ha itt születik ez az oly sok jelentésű *Izrael* név, hanem Isten. Jákób arra kéri, hogy árulja el a nevét. Ezt olvassuk: „*De ő így válaszolt: Miért kérded a nevemet? És megáldotta őt.*” (1Móz 32,30) Olyan, mintha nem mondaná meg a nevét. Hogy ne birtokolhassa – mondják a bölcsek. Valójában pedig mintha ezt mondaná: figyelj, és értsd meg, mi történik! Jákób pedig figyel, és mindent megért. És a helynek, ahol élete legnagyobb küzdelme folyt, ahol sorsa visszavonhatatlanul, szemtől szemben találkozott Istennel, azt a nevet adja: Isten arca. Mondhatnánk azt is: Isten neve. Hiszen itt ismerte meg Jákób Isten valódi titkát. Ez ugyanaz a név, melyet mi így ismerünk: a Názáreti Jézus.

A keresztszégyene

Legyőztük az Isten fiát. Holtan feszül keresztyünkön. Győzelmünk kitörölhetetlen szégyen. Hatalmunk szánalmas. A győztes valójában ott van, felemeltetve.

PILINSZKY JÁNOS: HARMADNAPON

És fölzúgnak a hamuszín egek,
hajnalfele a ravensbrücki fák.
És megérik a fényt a gyökerek.
És szél támad. És fölzeng a világ.

Mert megölhették hitvány zsoldosok,
és megszűnhetett dobogni szíve –
Harmadnapra legyőzte a halált.
Et resurrexit tertia die.

DSIDA JENŐ: HÁLÓING NÉLKÜL (RÉSZLET)

És hirtelen és furcsán ráíjedtem, hogy ami eddig élt,
csak a ruha: kabát, kalap, harisnya és cipő volt,
nadrág, nyakkendő, kesztyű és puha ing,

mely fedez és véd a zord hidegtől,
véd és takar magamtól engemet:
jaj, elvesztettem minden szál ruhámat, önmagamat
és védő ingemet.

Nem vagyok már senki tisztelt barátja, kit köszönteni illik,
nem vagyok senki teremtett asszony szeretője,
se lapok munka társa nem vagyok, se kártyapajtás,
törzsvendég a klubban, se szerkesztő úr többé nem vagyok;
se vándor,
aki meredélyre kaptat se út, se cél – és költő sem vagyok,

csak ember, aki minden idegével
lágý takaró s melengető vacok után sír
és csak áll a nagy sötétben
s meztelenül
Isten előtt vacog.

MARTIN BUBER: HASZID TÖRTÉNETEK

A szétszedett zsebóra

Jerahmiél rabbi, a Jehúdi első fia, aki mielőtt rabbi lett volna, órás volt, az imaházban összesereglett gyülekezetnek mesélte egyszer:
– Amikor az órásmesterséget kitanultam, az apósommal éltem, aki maga is értett az órákhoz. Egy alkalommal el akartam utazni egy nagy caddikhoz, de nem volt pénzem. Azt mondtam az apó-

somnak, hogy ha ad nekem tíz forintot, akkor megjavítom a már régen elromlott zsebóráját, amivel már ő is sokszor, ám sikertelenül kísérletezett. Elfogadta az ajánlatomat. Teljesen széjjel-szedtem az óráját, hogy lássam, mi a baja. Kiderült, hogy szinte semmi, csak az egyik hajszálvékony rugója egy kicsit elhajlott. Visszahajlítottam, és az óra megint olyan jó és megbízható lett, mint amikor készítője kezéből kikerült.

Amikor Jerahmiél rabbi befejezte a történetet, az egész gyülekezet zokogni kezdett.

(Ford. Ráczy Péter)

Tedd fenntarthatóbbá a világot!

471

RÉZ-NAGY ZOLTÁN

1. Változtatni akarás

„Te magad légy a változás, melyet látni szeretnél a világban.” (Gandhi)

HA LENNE LEHETŐSÉGED, VÁLTOZTATNÁL A VILÁGON?

Ha körbenézel a világban, azt láthatod, hogy égető szükség lenne arra, hogy jobbá tegyék. De végiggondolva, igen hamar arra juthatsz magadban, hogy a világon érdemben változtatni kemény munka lenne, olyan sok fáradtsággal járna, hogy meg sem érdemes próbálni. Pedig megéri a változás aktív részesévé lenni, hiszen ezáltal mi magunk is sokat kapunk, érzéseket, fejlődik a kreativitásunk, és megszabadulhatunk a félelmeinktől. A világ jobbá tételére tett igyekezetünk tartós elégedettséget is szerez, és nyugodtabb lelkiismerettel mondjuk el esténként imáinkat.

Érdekel a világ megváltoztatása? Van elég önbizalmad hozzá? Sok ember azért nem kezdi el, mert nem elég magabiztos hozzá.

A kétség igen hamar megtorpanásra készlet: Hogy tudnék én bármin is változtatni, ha csak egy vagyok a sok milliárd ember közül? Előző generációk egész neveltetése arról szólt, hogy fogadják el és szokják meg az őket elcsüggesztő, frusztráló dolgokat. Egyik közmondásunk is jól mutatja ezt: „Magszoksz vagy megszöksz.”

Másrészt sokszor jártunk már úgy, hogy ha változtatni akartunk valamin, akkor csak egy újabb, kudarcba fulladt kísérlet fájdalmát tapasztaltuk meg. Lev Tolsztoj orosz író szerint már azzal történelmet írunk, hogy reggel felkelünk, egészen odáig, hogy este lefekszünk aludni.

Tedd fenntarthatóbbá a világot!

Banksy egyik graffitije: „Kikeltem az ágyból és felöltöztem, mi egyebet akarsz még?”

Graffiti: Banksy: I'm out of Bed. Fotó: Paul Stumpr (Wikipedia)

És ha nem teszünk meg valamit, az éppúgy alakítja a világot, mint a tetteink. Például a négyévenkénti szavazáskor az emberek azzal is alakítják a történelmet, ha nem mennek el szavazni. Mindannyian felelősök vagyunk a dolgok jelenlegi állapotáért, ezért mondja a polgárjogi harcos, Leonard Peltier: „Mi magunk vagyunk a döntő szavazat abban az elkeseredett választási csatában, amely a legjobb és a legrosszabb lehetőségeinkről határoz.”

Ha azt kérdezzük, hogy Jézus vajon mit mondott erről, akkor meg lehetőségen konkrét választ tudunk rá adni, ha az úgynevezett arany-szabályt vesszük szemügyre: „Amit csak szeretnétek, hogy az emberek tegyenek veletek, mindenben ugyanúgy tegyetek ti is velük...” (Mt 7,12) Jézus a cselekvésből indul ki, és nem a cselekvéstől való tartózkodásból, hiszen előtte néhány évvel az ismert Hillél rabbi a szabályt így fogalmazta meg: „Ne tedd azt, amit nem szeretnél, hogy veled cselekedjenek.”

Jézus a felebarátért, a világ megváltoztatásáért, megjobbításáért való tettekre hív minket. Jézus abból indul ki, hogy az általunk felismert jó tett a másikat is segíteni, támogatni fogja. Jézus szerint nem lehetséges, hogy az ember elvonul a kis világába, visszavonul az „elefántcsont-tornyába”, nem tesz semmit másokért, a világért és a környezetért, de közben azt gondolja, hogy vele minden rendben, mert ő senkinek és semminek semmi rosszat nem tett, hiszen nem tette a felebaráttal, amit nem akart volna magának. Ez Jézus szerint nem elég, ezért fordítja meg, alakítja át cselekvővé, aktivitást sürgetővé az arany-szabályt.

Ma változásra van szüksége a világnak, sokkal jobban, mint eddig bámiikor.

SOKAN KEZDEMÉNYEZTEK MÁR VÁLTOZÁST, DE EREDMÉNYTELENÜL. Még a '80-as években kezdeményezte C. F. von Weizsäcker, a neves evangélikus fizikus és filozófus egy összkeresztény zsinat összehívását az egész emberiséget fenyegető veszélyekkel kapcsolatban, hiszen világméretű problémákra csak világméretű válasz adható, és csak a keresztények alkotnak olyan világot átfogó közösséget, mely képes lenne egységesen fellépni az ökokatasztrófák elhárítása érdekében és egy igazságosabb, kiegyenlítettebb elosztási, részesedési rendszer megszületéséért, egy fenntarthatóbb világért. Ma 2019-et írunk, és mindmáig nem jött létre ilyen zsinat.

Guy Turchany, aki 1968-ban megalkotta a *fenntartható fejlődés* fogalmát, 2002-ben a következőképpen nyilatkozott: „A fogyasztói társadalom teljes egészében csődöt mondott. Egy új társadalomfilozófiára lenne szükség.” Vagyis teljes szemléletváltásra és morális pálfordulásra, hiszen már most a jövőnket fogyasztjuk el – képletesen szólva. Mindmáig várunk erre az új társadalomfilozófiára.

Polly Higgins jogász, környezetvédő kezdeményezte egy új nemzetközi bűncselekmény-kategória, az „ökocídium” bevezetését, mondván, amíg nem minősül törvényellenesnek a természet pusztítása, a cégek nem hagynak fel ezzel a gyakorlattal, arra hivatkozva, hogy ha nem ők, akkor valaki más ügyis folytatni fogja. Egészen addig, amíg a szennyező, károsító cégek nem kerülnek törvényen kívül, mindig magukhoz vonzzák az olyan támogatásokat és kutatásokat, amelyek biztonságosabb, de drágább projekteknek jutnának. Eddig hiába vártuk, hogy törvényen kívül helyezték a környezetromboló cégeket.

Lehetne még példákat sorolni, hogy mi nem történt meg, de ezek olyan példák, melyeket mi jelenleg tényleg nem tudunk befolyásolni.

DE MI AZ, AMIN MI IS TUDNÁNK VÁLTOZTATNI?

A történelmet úgy tanítják, hogy az a nagy emberek tetteinek – sikereinek és kudarcainak – a története, holott legalább annyira befolyásolják az apró döntések, kis horderejűnek tűnő lépések is.

A második világháború idején a német hadsereg Norvégiát is megszállta. A polgárok egyszerűen átnéztek a köztük járó német katonákon, és nem voltak hajlandók leülni melléjük a tömegközlekedési eszközökön. Erre a német megszállók kihirdették, hogy szabálysértés állni a villamoson akkor, ha van még szabad ülőhely. Ki gondolná, hogy a náci veze-

tés ilyen érzékenyen reagált erre, és megrendítette őket ez az apróság-nak tűnő, de tömegesen megnyilvánuló magatartás?

Ha többekben meglenne a kurázsi és a tenni akarás szándéka, hol tartanánk a fenntarthatóság kérdésében? Kérdezzük meg magunktól: ma képesek vagyunk-e bármit is tenni olyasmivel kapcsolatban, ami most történik? Kérdezzük meg önmagunkat: volt-e olyan eset, amikor tennünk kellett volna valamit, és mégsem cselekedtünk?

FELADAT:

Fedezd fel saját értékeidet!

- ▶ Kérjük meg a jelenlévőket, hogy készítsenek önállóan egy listát arról, amit el szeretnének érni az életükben! (Adjunk hozzá segédeszközöket: papírt, ceruzát vagy tollat!)
- ▶ Adjanak tíz választ a kérdésre: Ki vagyok én? Állítsák fontossági sorrendbe a válaszokat, és próbáljanak közöttük összefüggéseket keresni!

AJÁNLOTT IRODALOM:

FLINTOFF, John-Paul: *Hogyan változtassuk meg a világot?* Ford. Bayer Antal. HVG Kiadó, Budapest, 2014. (HVG Könyvek)

2. Kimenni a parlament elé?

A döntéshozók, a legfőbb hatalmi szerv a legtöbb országban abban az épületben ülésezik, melyet parlamentnek hívnak. Persze a parlament nem több, mint egy hely, ahol a többség akaratát lehet érvényesíteni a törvénykezésben.

Sokszor felmerült az elmúlt évtizedek során, hogy ha valaki valami ellen tiltakozni akar, akkor a Parlament elé menjen. Így tudja leginkább felhívni magára a figyelmet. Ilyen megfontolások készíthették azt a svéd gimnazista lányt is, aki tavaly augusztus óta folyamatosan tüntet országga parlamentje előtt.

2018. augusztus 20-án Greta Thunberg, a tizenhat éves svéd lány nem ment iskolába, hanem maga készítette transzparenszekkel, szórólappokkal és hálósákkal felszerelve tüntetni kezdett Stockholmban, a parlament előtt. Kijelentette, hogy a szeptemberi svéd választásokig nem is hajlandó iskolába menni, mivel elégedetlen azzal, ahogy a poli-

tikusok az éghajlatváltozás veszélyeit kezelik. A lezajlott választások óta Greta heti négy napot jár iskolába. Pénteken továbbra is tüntet:

„Amikor a sulis elkeződött idén augusztusban, úgy döntöttem, elég volt. Kiültem a svéd parlament elé, és klímasztrájkba kezdtem. Voltak, akik azt mondták, az iskolában lenne a helyem. Tanulnom kéne, hogy klímakutató lehessen belőlem, aki »meg tudja oldani« a klímaválságot. De a klímaválság már meg lett oldva! Minden tény és javaslat a rendelkezésünkre áll. Az egyetlen dolgunk, hogy felébredjünk, és változtassunk végre. Minek tanuljak tényeket ebben az iskolarendszerben, ha a tények, amiket ennek a rendszernek a legnagyobb tudósai közölnek, a politikusok és a társadalom számára egyáltalán nem jelentenek semmit?”

Szülei szerint Greta meglepően korán kezdett érdeklődni a klímaváltozás iránt. Rászólt családtagjaira, hogy le kell kapcsolni a villanyt, nem szabad kidobni az ételt, és hasonlók. Egy idő után abbahagyta a húsevést, és nem volt hajlandó többet repülőre szállni.

A tizenhat éves lány nem csak a parlament előtt tüntet. Sokat tett azért is, hogy mondanivalóját más országokban is megismerjék: az utóbbi pár hónapban többek közt már a brüsszeli Európai Parlament épülete előtt is demonstrált, illetve családjával elutaztak egy elektromos autóval Londonba, hogy ott is kifejezze elégedetlenségét a világ vezetőinek tétlenkedése miatt. Tavaly november végén már a stockholmi TED-konferencián tartott előadást, ahol többek között azt mondta: „Nem változtathatjuk meg a világot úgy, hogy a szabályok szerint cselekszünk, hiszen magukat a szabályokat kell megváltoztatni.”

▲ Greta Thunberg is leading a school strike and sits outside of the Swedish Parliament, in an effort to force politicians to act on climate change. Photograph: Michael Campanella for the Guardian

Tedd fenntarthatóbbá a világot!

Vajon elérte-e célját a tüntetése? Ő erre azt mondaná, hogy nem, pedig fél év múlva már az ENSZ klímakonferenciájának egyik előadója volt, ahol úgy fogalmazott:

„Svédországból jöttem... Sokan azt mondják, hogy Svédország csak egy kis ország, és nem számít, hogy mi mit csinálunk ott. De megtanultam, hogy bármilyen kicsi is vagy, számítasz. És ha néhány gyerek csak azért kaphatott hírnevet szerte a világon, mert nem ment iskolába, akkor képzeljük el, mi mindent tehetünk még együtt, ha igazán akarjuk.

Ehhez azonban világosan kell beszélnünk, nem számít, milyen kényelmetlen is ez. Csak arról beszélsz, hogy zölden is fenn lehet majd tartani a gazdasági növekedést, mert félsz attól, hogy népszerűtlen leszel. Csak mondd tovább ugyanazokat a rossz ötleteket, közben haladunk előre, bele a káoszba, pedig az egyetlen észszerű dolog az lenne, hogy meghúzzuk a vészféket. Nem vagy elég érett ahhoz, hogy kimondd ezt? Akkor arra sem, hogy megértsd, mekkora terhet hagysz örökül ránk, a gyermekeidre. De ne érdekeljen, hogy ez nem népszerű. Érdekeljen viszont az éghajlatváltozás igazsága és az élő bolygó. A civilizációnkat áldozatul vetik egy nagyon kis számú ember érdekei miatt, hogy azok továbbra is hatalmas pénzmennyiséghez juthassanak. A bioszféra feláldozásra kerül, hogy az olyan országokban, mint az enyém, gazdag emberek élhessenek luxusban. Tömegek szenvedéssel fizetnek kevesek luxusáért...”

Arra is felhívta a figyelmet, hogy az elmúlt huszonöt évben rengeteg ember könyörgött a világ vezetőinek, hogy állítsák meg a káros anyagok kibocsátását, azonban mivel ez nem történt meg, ő már nem hajlandó kérni, hanem egyszerűen közli velük, hogy a változás ideje eljött. Thunberg szerint a világ vezetői úgy viselkednek, mint a gyerekek, ezért helyettük kell vállalni a felelősséget. Állítása szerint addig folytatja a svéd parlament előtti tiltakozást minden pénteken, amíg Svédország évi tizenöt százalékkal nem csökkenti a szén-dioxid-kibocsátását.

Thunberg példája nemzetközi mozgalmat indított el: március 14-én, pénteken mintegy száz országban több ezer diák tartott vele világszer-
te. Elmondható, hogy Greta Thunberg péntekenkénti klímasztrájkja tömegmozgalommá nőtte ki magát. Az egyik norvég parlamenti képviselő, Freddy André Øvstegård és két társa kezdeményezte Greta

Nobel-békedíjra jelölését. Úgy nyilatkozott, hogy ez fontos hozzájárulást jelent a békéhez: „Ha semmit sem teszünk a klímaváltozás megállításáért, a jövőben háborúk és konfliktusok lesznek, és további menekültekről kell gondoskodnunk” – hangsúlyozta a norvég képviselő. Thunberg az *Aftonbladet* svéd napilapnak elmondta: „Hihetetlen és egy kicsit különös”, hogy „egy ilyen nagy díjra” jelölték őt.

A történetnek még nincs vége, de számunkra annyi bizonyos, hogy ez a lány tanúsítja, hogy akár egy gimnazista diák is képes új helyzetet teremteni, változások elindítója lenni, ha nagyon elszánt, és kérlelhetetlenül szigorú nemcsak önmagával, de a felnőttekkel és azokkal szemben is, akik először talán kinevették vagy lesajnálták, mondván, „nem százas a kiscsaj”. De ez a gimnazista lány élő lelkiismeretként odaállt a világ urai elé, hogy ultimátumot hirdessen. Reflektorfénybe került, és közel lenne ahhoz, hogy „kis klímasztárt” csináljanak belőle, ha nem lenne Asperger-szindrómás. De azt gondolom, hogy Greta Thunberget nem a Nobel-békedíj érdekli, hanem az, hogy történjen végre lényegi előrelépés a károsanyag-kibocsátás visszaszorításában.

A Szentírás úgy mutatja be Isten és ember kapcsolatát, hogy Isten embereket küld, akiken keresztül szól a népéhez. Kezdetben prófétákat küldött, majd apostolokat és tanítókat. Sámuel kisgyermekként élte át, hogy Isten rajta keresztül szól. William Blake egyik prózaversében azt kérdezi a nagy prófétáktól, hogy honnan tudták, hogy Isten rajtuk keresztül akar szólni, és erre azt válaszolják: „A nemes felháborodás szava Isten hangja.”

Mi miatt lehet – és kell is – felháborodni? A bűn miatt, de nemcsak a bűn miatt önmagában, hanem amiatt is, hogy a bűneinkkel sarokba szorítjuk Istent, nem hagyjuk meg neki a lehetőséget, kikényszerítjük a cselekvését, és el akarjuk venni tőle a szabad döntés lehetőségét. Ezért hangsúlyos ez a tiltás a Tórában: „*Ne kísértésétek Isteneteket, az Urat...*” (5Móz 6,16) Jézus a megkísértés történetében ezzel a mondatral hártja el a kísértőnek azt a javaslatát, hogy a templom párkányáról vesse le magát, és így kényszerítse ki Isten megmutatkozását, közbeavatkozását. Jézus nemet mond Isten kényszerítésére. Nem szemlélhetjük a világot úgy, hogy szinte mindegy, mit csinálunk, Isten majd úgyis rendbe hozza a dolgokat. Mint a rossz sofőr esetében, aki mellett ott ül az oktató, és ha baj van, úgyis átveszi a gépjármű felett az irányítást. Amit mi rontottunk el, azt nekünk is kell rendbe hozni. Isten

abban segít, hogy embereket küld, akik élő lelkiismeretként állnak a bűnös világ elé, hogy megálljt parancsoljanak.

A világnak be kell húznia a vészféket!

FELADATOK, KÉRDÉSEK, ÖTLETEK A BESZÉLGETÉSHEZ:

- ▶ Mit tudnának önállóan vállalni a résztvevők a környezetszennyezés és a károsanyag-kibocsátás csökkentése érdekében, mire tudnák rávenni a családjukat?
- ▶ Kérjük meg őket, hogy állítsanak fel egy fontossági sorrendet, hogy mit kellene minél előbb egyénileg és a családjukban megvalósítaniuk. Mit kéne az iskolában megvalósítani? Hogyan lehetne ezzel kapcsolatban összefogni a tanári karral?
- ▶ Nézze meg a csoport Greta Thunberg beszédét, melyet az ENSZ klímakonferenciáján mondott el angolul (a videóhoz magyar felirat is van): <https://climenews.com/greta-thunberg-beszede-az-enz-eghajlat-valtozasi-konferencian>

3. Szemétsziget a tengeren

Egy holland gimnazista fiú elment a szüleivel Görögországba nyaralni. Gondolta, hogy majd jókat búvárkodik, s nézi az azürkék vízben úszkáló halakat. Ehelyett azt látta, hogy több a nejlonzacskó és a műanyag hulladék a tengerben, mint a hal. Megtehetette volna, hogy kijön a vízből, vesz egy fagyit, kifekszik napozni, és nem törődik vele, elvégre nyaralni, pihenni jött a szüleivel. De Boyan Slat nem ezt választotta.

Dorothee Sölle német teológus úgy fogalmazott, hogy a megtérés igazából nem más, mint az, amikor a közönyből, az apátiából felébredünk, és azt érezzük, hogy nekünk kell tenni valamit. Nem tudni, hogy hol, ki és miért érez egyszeriben késztetést arra, hogy valami mellett ne menjen el csak úgy, közönyösen, szó nélkül vagy anélkül, hogy tenne valamit. A keresztény teológia ezt a Szentlélek művének tartja, mert az ilyen inspirációk mögött ott áll Isten, még akkor is, ha az inspirált nem érzi úgy, hogy őt egy felülről jövő, lelki értelemben valamiféle inspiráció érte.

Boyan Slat, miután a nyaralásból hazament, utána nézett a dolognak. Rájött, hogy amit talált, az nem egy sajátos, eseti szennyezés, hanem úgy mond csak a „jéghegy csúcса”. Becslések alapján eddig legalább

5,25 billió darab műanyag holmi sodródott a vizekbe, melynek harmada a nagy csendes-óceáni szemétsziget része. Az úszó szemétsziget az 1950-es évek óta növekszik: átmérője kétezer-ötszáz kilométerre tehető, vastagsága tíz és harminc méter között ingadozik. Becsült tömege százmillió tonna. A szemétsziget alapanyagának nyolcvan százaléka Észak-Amerika és Ázsia part menti térségeiből került és kerül a tengerbe. Az amerikai partoktól hat év alatt hullámszik el egy kiürült flakon a szemétszigetig, Japánból és más közeli ázsiai országokból egy év alatt ér oda. A hulladék fennmaradó része halászhajókról, fúrótornyokról vagy a szemetet tudatosan elszóró uszályokról jut a vízbe. Az úszó szigetnek fontos alapanyagát képezik a halászhálók – hétszázötezer tonnára becsülik ezt a mennyiséget –, alapanyaguk már jó ideje műanyag, de számítógép-monitoroktól kezdve szinte minden. Ez és a többi, óceánban hullámszó műanyag évente egymillió tengeri madár és mintegy százezer emlős halálát okozza. A megemészthetetlen szemét ugyanis eltömi a bélrendszerüket, vagy már a bekebelezésük után fulladást okoz.

Az akkor alig tizenhét éves holland Boyan Slat hazaérkezése után a gimnáziumi tanulás mellett annak szentelte az idejét és az energiáját, hogy megértse, miért olyan nehéz feladat az óceánok és tengerek vizét megtisztítani a lebegő műanyagtól. Lázasan munkában és tervezésben telt két év után formát öltött az elképzelése: azon az ötleten alapult, hogy a munka nagy részét a természetre kell bízni. Nem kell mást tenni, mint hogy a tengeráramlás útjában ki kell feszíteni egy különleges szűrőrendszert. A tengeráramlatok az óceánok vízének nagymértékű

és állandó jellegű mozgási folyamatai. Az öt legnagyobb szubtrópusi áramlat az északi Csendes-óceánban, a déli Csendes-óceánban, az Észak-Atlanti-óceánban, a Dél-Atlanti-óceánban és az Indiai-óceánban található. Az északi csendes-óceáni áramlás következménye a korábban említett nagy szemétsziget.

Slat száz önkéntessel megalapította az óceánok megtisztítására vállalkozó nonprofit társaságot. Ennek a szervezetnek természetesen van saját honlapja, melyen aktuális információk olvashatók.

A V alakban kifeszített – pontosabban pányvakkal a tengerfenékhez rögzített – eszköz az áramlatnak köszönhetően a lebegő hulladékot egy közel hatvan méter magas, mintegy hatszáz köbméteres, henger alakú toronynál gyűjti össze, ahol futószalag emeli ki a szennyeződést. Mindezt úgy, hogy közben – ezt állítják az ötletgazdák – a halak és más élőlények nem pusztulnak el, mert nem akadhatnak fenn. A torony formájú tartályokat időről időre üríteni kell, a lehalászott hulladékot viszont hajókkal kell kivinni a partra. A begyűjtött szemetet újrahasznosítják, hogy az abból bejövő pénzből finanszírozzák a további munkát.

A szemétbegyűjtő rendszer bírálói túlzottan költségesnek találják az elképzelést, és kételkednek a kidolgozott stratégia hosszú távú működőképességében. Persze kifogásokat mondani könnyű, de szabad a pálya előttük, ha tudnak jobb megoldást, hát fogjanak hozzá! Boyan Slat és önkéntes munkatársai ellenben azt remélik, hogy a The Ocean Cleanup még azelőtt begyűjti a szennyeződést, mielőtt az elérné a partokat, vagy szigetté állna össze. A *Time* magazin, mely a mérvadó sajtó tekintélyével bír, az optimisták oldalára állva 2015-ben a világ huszonöt legjobb ötlete közé választotta a programot, a kiötlő Slatot pedig a norvég király kitüntette.

Slat elképzelése:

- Élesben először az Északi-tengeren tesztelik a szűrőt: kiépítenek egy százméteres szűrőfalat a holland partoktól huszonhárom kilométerre.
- A következő lépésben aztán – a holland tapasztalatokat is felhasználva – üzembe helyeznek egy két kilométer hosszú takarítórendszert a Japán és Dél-Korea közötti partszakaszon, amellyel előreláthatólag hetvenezer tonnányi szemetet halásznak ki a Japán-tengerből.

- A csendes-óceáni szemétsziget felszámolása: egy száz kilométer hosszú tisztítóberendezéssel tíz év alatt negyvenkét százalékkal lehet csökkenteni a szemétsziget nagyságát. A legpesszimistább becslés szerint legalább hetvenmillió tonna szemét termelhető ki ezzel az eljárással – kilónként 4,54 euróért. A száz kilométeres hálózat 2020-ra készül majd el, addig folyamatosan tesztelik, alakítják és tökéletesítik az ötletet.

Slat munkatársai közül megemlíjtjük Jan van Ewijk koordinátort, aki a feltett kérdésekre válaszol. Az biztos, hogy világszerte óriási érdeklődés övezi a munkájukat, aminek örülnek, de ők a munkára koncentrálnak, meghatározott ütem szerint dolgoznak.

FELADATOK, ÖTLETEK:

- ▶ Mielőtt Boyan Slat és projektjének bemutatását elkezdjük, hallgassuk meg a résztvevőkkel közösen Presser és Adamis *Arra születtünk...* című dalát: <https://www.youtube.com/watch?v=sEUslSE7F7I>

Szövege:

És mi arra születtünk, hogy a föld sebeit begyógyítsuk,
életünkön át, életünkön át,

Arra születtünk, hogy mindig menjünk, meg ne álljunk,
induljunk tovább, induljunk tovább.

A holnapoknak minden kulcsa két kezében van,
Nyitott szemmel álmodom, de nem vagyok magam.

Arra születtünk, hogy tiszta szívvel szerethessünk,
boldogok legyünk, boldogok legyünk.

Arra születtünk, hogy mégse dobjuk el hitünket,
hogya szenvedünk, hogya szenvedünk.

Mint a méces világítson egész életed,
Fordulj felém, ha megérted, mit mondok neked.

Arra születtünk, hogy napsugárba kapaszkodjunk,
nem baj, hogyha fáj, nem baj, hogyha fáj,

arra születtünk, tiszta legyen még a szívünk,
s játszunk még tovább, játszunk még tovább.

Hé, hé, hé...

Arra születtünk, tiszta legyen még a szívünk,
s játszunk még tovább, játszunk még tovább.

- ▶ Nézzük meg együtt Boyan Slat és munkatársainak honlapját: <https://www.theoceancleanup.com/>
- ▶ Beszélgessünk a résztvevőkkel arról, hogy hogyan lehetne a pillalackokat a saját háztartásukban minimálisra csökkenteni!
- ▶ Mit gondolnak arról, hogy miként lehetne a közvetlen környezetükben a műanyag hulladékot lényegesen csökkenteni?
- ▶ Mit gondolnak a felelősség és a tettek kapcsolatáról?

4. Húsvét-sziget – egy összeomlás tanulságai

Van egy egyedülálló sziget a Csendes-óceánban: a Húsvét-sziget. A legközelebbi szárazföld ezerkilencszáz kilométer távolságra van tőle. Területe durván százhatvan négyzetkilométernyi, akkora, mint Liechtenstein. A sziget talaja termékeny, éghajlata szubtrópusi. A Húsvét-sziget mégis kopár, növény és állatvilága szegényes, csak a hatalmas kőszobrok hívják fel magukra a figyelmet.

1722 húsvétján fedezték fel európai hajósok. A kietlen, pusztaszigeten a felfedezők alig kétezer tengődő őslakost találtak. A szigeten nem láttak egyetlen három méternél magasabbra növő fát vagy bokrot sem, a növényzet fűfélékből, sásból és páfrányokból állt. Az állatvilág hasonlóan szegényes volt, a rovarokon kívül egyetlen őshonos szárazföldi állatot sem találtak. Az egyedüli háziállat a tyúk volt. Felmerült a kérdés: ez a sziget mindig is ilyen volt? Vagy ha nem, akkor hogy került ilyen állapotba?

Mára – a régészeknek hála – tudjuk, hogy a sziget valaha valóságos földi paradicsom volt szubtrópusi őserdővel, igen gazdag növény- és állatvilággal. Mivel a szigeten nem éltek ragadozók, a tengeri madarak

háborítatlan fészkelőhelyeként szolgált. Az emberek Kr. u. 400 körül érkeztek. Eleinte jól boldogultak, a sziget adottságaihoz alkalmazkodtak, magas, írást is ismerő kultúrával rendelkeztek. Persze a több törzsből álló populáció nem volt mindig békés, az egymással viszályban álló törzsek a sziget két végében telepedtek le, megkeserítették egymás életét, és fenntartották a versengést. Vulkanai tufából faragott kőszobraik nyolc–húsz méter magasak, van közöttük olyan, amelyik kétszázhetven tonna. Ezeket a kőbányától sokszor nagyon messzire, akár tíz kilométerre is elszállították valahogy. Hogyan? Pálmafák törzsein görgetve kötelekkel húzták őket. A köteleiket egy, a szigeten őshonos papíreperfa rostjaiból készítették.

A gazdag és termékeny szigeten a virágzás korszakában hétezer, egyes becslések szerint húszezer ember élhetett. A pusztulás nem hirtelen következett be. Érkezésük után négyszáz évvel, 800 körül kezdtek irtani az őserdőt, a fa ugyanis eleinte főleg kenek építéséhez és tűzifának kellett. A kőszobrok 1200–1500 között készültek. A görgetésükhöz használt pálmafa nem sokkal 1400 után végleg kiveszett a szigetről. A kötelek készítéséhez használt fa is kihalt, az utolsó, hírmondó példány a 20. században pusztult ki. A 15. századra nemcsak a pálmafák lettek oda azzal, hogy az itt élők letarolták az őserdőt, valamennyi fafajtájával együtt. A szigetről szinte az összes fa eltűnt. Mivel így nem tudtak újabb kenukat építeni, az étrendből ettől fogva hiányoztak a tengeren fogott halak. Ezzel kiveszett az összes őshonos szárazföldi madár, s eltűnt a tengeri szárnyasok jó része is.

A szigetlakók élelmét ezek után a mezőgazdasági termelés adta. Húsként ott volt a szigetlakók által hozott tyúk és a polinéz patkány. A termékeny földeket gyorsan pusztította az erózió, és a talaj egyre soványabb termést adott. Az emberek éhezni kezdtek. Lázadások törtek ki, megdöntötték a vezető réteg hatalmát, az arisztokráciát, a papságot. Felbomlott a rend, a nagycsaládok egymásnak estek, tombolt az erőszak, elterjedt az emberevés.

Megdöböntő történet. A bálványszobrokat emelő, fanatikus vallási versengésbe belefeledkező helyi őslakók rövidlátása szinte sokkoló. Hogy nem vették észre, hogy ha tovább folytatják a fák kivágását, a sziget foglyai lesznek, és elpusztítják saját jövőbeni esélyeiket, utódaik pedig nyomorogni fognak? Az emberi rövidlátás döbbenetes története, az egész emberiség számára intő jel, tanulságos példázat, melyet vérrel és könnyekkel írtak.

Más szigeteken valóban paradicsomi körülményeket találtak a felfedezők. Nem szükségszerű, hogy egy civilizáció elpusztítsa magát. A Húsvét-szigeten a tragédia oka a rövidlátás volt. Elgondolkodtató, hogy az ógörög nyelvben, mely oly sok alapfogalmával mindmáig meghatározza az európai kultúrát, az embert *anthropos*znak nevezi, melyet úgy is fordíthatnánk, hogy *'felfelé tekintő, a jövőbe néző, a célt kereső'* lény. Az emberi civilizáció alapja éppen az, hogy az ember messzebbre, a távolabbi jövőre is képes tekinteni.

Sajnos nem túlzás azt mondani, hogy mai világunk jelenleg olyan, mint a Húsvét-sziget nagyban, a szoboremelések fénykorának végén. Az erdőirtás globális mértékben folyik, a fejlődő országokban a legrosszabb a helyzet, például Brazíliában a '70-es évektől tart az esőerdők irtása. Azóta 528 005 négyzetkilométeren pusztították ki az esőerdőt, az Amazonas őserdeinek mintegy ötödét.

Sting és felesége tizenöt évvel ezelőtt elhatározták, hogy megmentik a brazil őserdőket. Ennek érdekében 1989-ben létrehozták az Esőerdő Alapítványt, amelynek célja az Amazonas-őserdő és az ott élő népek megtartása, valamint a világ figyelmének felkeltése az amazóniai esőerdők iránt.

Mi se érezzük magunkat tehetetlenek! Átmeneti korszakokban még a nagyon kis változások is nagy átalakulásokhoz vezethetnek. Ezért nem gondolhatjuk, hogy egyetlen ember úgysem számít, és az erőfeszítéseink úgyis hiábavalók.

A Krónikák könyvében olvashatunk egy imát, melyben Dávid király a teremtés dicséretét zengve ezt a különös mondatot is kimondja: „Ujjongnak majd az erdő fái az Úr előtt, amikor eljön, hogy ítélkezzék a földön.” (1Krón 16,33)

FELADATOK, KÉRDÉSEK:

- ▶ Hogyan érted 1Krón 16,33-at? Mi miatt ujjonganak a fák, mi az örömük oka?
- ▶ Nézzük meg ezt az Amazóniáról szóló, kilencperces filmet: <https://www.youtube.com/watch?v=IHZ7B-w3mCO>
- ▶ Mely országokban veszélyeztetettek még az erdők?
- ▶ Milyen jelenségekben figyelhető még meg szerinted az emberi rövidlátás?

5. Kivirágozhat-e a sivatag?

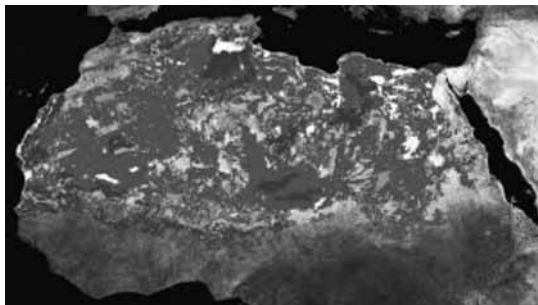
A puszta, a sivatag a Szentírás számos történetében előkerül, többnyire nem pozitív tartalommal. Egy földművelő nép számára a sivatag maga a megtestesült rossz. Ahol csak kő és homok van, ott nem lehet megélni, nem lehet sem állatokat tartani, sem növényeket termesztani.

Ha pusztasággá vált az a föld, amely korábban termékeny volt, akkor azt a bibliai időkben Isten büntetésének tartották. De ha az ellenkezője történt, vagyis ha a sivatag kizöldült, az Isten jelenlétének és gondviselésének a jele volt számukra. Ézsaiás próféta egyik próféciája lehet erre a példa: „Örülni fog a puszta és a szomszéd föld, vigad a pusztaság, és kivirágzik, akár egy liliom. Virágba borul és vigad, vígan örvendezik. Része lesz a Libánon pompájában, a Karmel és a Sárón díszében. Meglátják az Úr dicsőségét, Istenünk méltóságát.” (Ézs 35,1-2)

Pusztává válás és kizöldülő sivatag? A Szahara olyan példát mutat, melyből mindkét történés megfigyelhető egyrészt évezredek távolából, másrészt a jelenben. A világ legnagyobb sivataga a Szahara, területe meghaladja a kilencmillió négyzetkilométert, vagyis Magyarország területénél majd százszor nagyobb. Tízezer éve ez a sivatag zöldellt a növényektől, és számos városnak adott otthont, tehát nem volt mindig olyan, amilyen most.

Figyelemre méltó, hogy az állatok házasítása valahogy egybeesik a növényzet eltűnésével, a neolitikum embere pedig valamiképpen

szerepet játszott a vegetáció eltüntetésében. Vannak tudósok, akik merészen azt állítják, hogy a szaharai népek a felelősek azért, hogy a növényzet eltűnt, a talaj lepusztult, és felszínre került a homok, elkezdődött a globális felmelegedés, és létrejött a ma ismert Szahara.

Allan Savory szerint nem az öntözés a megoldás. Ő a sivatag zöldítésére nem használ semmiféle vegyi anyagot vagy talajképzőt. Nem csinál semmi mást, mint rengeteg növényevő állatot telepít a visszafordítani kívánt területre. Mert ha van fű, és azt az állatok letapossák, talajtakarást valósítanak meg, így az a kevés eső, mely esik, nem párolog el fél órán belül, hanem hetekig, akár hónapokig tartja a nedvességet. Allan Savory bevezette a sima eső helyett a „hatékony eső” fogalmát. A hatékony eső a talajban marad. Ezenfelül pedig az állatok trágyázzák a talajt. Ha levadászzák az állatokat a fűről, ilyen száraz környezetben az pár éven belül kipusztul, és szép lassan eltűnik a talaj. Mit tettek tehát a szaharai népek, amivel felborították a neolitikum klímáját? Túlvadászták az állatokat a Szaharában. Bár egyes állatokat háziasítottak, de az óriási csordákat levadászták.

A Google Earthnek köszönhetően a Föld felszíne bárki számára bármikor megtekinthető, s így a felhasználók rengeteg olyan felfedezést tettek, melyet korábban senki nem vett észre. A Szaharában közel ezer óriási, csak légi felvételtől kivehető, papírsárkánynak nevezett „rajz” található, melyeknek látszólag semmi értelmük sincs, mert nincs ott semmi. Pont, mint a Nazca-vonalak! De ezek nem rajzok, hanem tízezer év alatt a talajig leomlott, szétszóródott kőfalak. Allan Savory azonban rávilágított, hogy ezek óriási csordakivégzőhelyek, több ki-

lométeres betereelőfallal, a végén mészárszékkel, ahol a növényevő vadállatok nagy tömegét lehetett lemészárolni – amíg volt állat.

Allan Savory és segítői mindeddig negyvenmillió hektár sivatagot változtattak át zöld mezővé az elmúlt években Afrikában. Ennek éghajlat-változtató hatása egyelőre még nincs, mert kevés a visszahódított terület. De az eljárás ismert, nyilvánosan történik.

Ez a fajta állattartás nem az általunk ismert mód. A hagyományos legeltetési eljárások arra kényszerítik az állatokat, hogy hosszú ideig – akár hetekig vagy hónapokig – ugyanazon a földterületen legeljenek. A probléma ott kezdődik, hogy a tenyésztett állatok – vadon élő társaikkal ellentétben – sokkal válogatosabbak lettek, mert a kedvenc növényeik lelőhelyén legeltetik őket a legtöbbet. Idővel ezek a növények azonban elfogynak, és gyomok veszik át a helyüket. Hogy a gazdák megszabaduljanak a gyomnövényektől, és emellett segítsék a tehének kedvenc füveinek növekedését, vegyi anyagokkal telített műtrágyát használnak. Ez azokat a tápanyagokat helyettesíti, melyeket az egészséges talaj eleve biztosít. A trágyázás miatt a föld szervesanyag-tartalma csökken, ami pedig megakadályozza, hogy a legelőkön sokszínű növényvilág alakulhasson ki. Az emberekhez hasonlóan az állatoknak is hozzá kell jutniuk a megfelelő tápanyagokhoz és ásványi anyagokhoz, ezeket azonban a műtrágyázott füvek nem tartalmazzák, ezért a gazda a hiányt pótolja a szarvasmarha étrendjében, hogy az minőségi tejet adjon ellés után. Az ilyen típusú állattenyésztés vívja ki a környezetvédők haragját. Ráadásul jogosan, hiszen a folyamat minden szintje káros: a műtrágyák előállításához fosszilis tüzelőanyagok szükségesek, a legeltetés során pedig metán kerül a levegőbe.

Az Allan Savory által alkalmazott tömeglegeltetésnél azonban a gazda mindennap egy másik, kis földterületen legelteti az állatait, ahol arra kényszerülnek, hogy mindent megegyenek, ne csak a kedvenc füveiket. Ezzel a módszerrel sokkal lassabban merülnek ki a földek, hiszen több ideig pihentetik őket, ami megkönnyíti a fű növekedését, kiküszöböli a gyomok elszaporodását, és lehetőséget biztosít a legelő növényvilágának sokszínűségére. Ez jó a gazdának is, hiszen nincs szüksége műtrágyázásra, és nem kell külön gabonával etetnie az állatokat, mert minden szükséges tápanyaghoz hozzájutnak a legelőkön. A szarvasmarhák vándorlásával a legelőkön pedig a nagyra nőtt fű több szén-dioxidot képes felvenni a levegőből, a gyökereivel pedig a földbe juttatni.

Savory módszerét sok szakmabeli vitatja, de feltételezhetően hasznos lehet az elsivatagosodás elleni küzdelemben. Az ötletgazda az eljárást a klímaváltozás megállításával is összefüggésbe hozta, arra azonban feltételezhetően csak minimális hatást gyakorolna, az iparosodás előtti szén-dioxid-koncentráció visszaállítása és a mai kibocsátás megkötéséhez ugyanis a Föld teljes növénytakaróját meg kéne háromszorozni, beleértve a füves pusztákon túl az esőerdőket és a tajgát is.

FELADATOK, ÖTLETEK:

- ▶ Az alkalom kezdetekor kérjük meg a jelenlévőket, hogy írják fel egy lapra, mi jut eszükbe, ha azt a kifejezést hallják hogy *puszta* vagy *sivatag*. A beérkező válaszokat csoportosítsuk!
- ▶ Nézzük meg ezt a kétperces videót, mely a Szaharában található mesterséges kőépitményeket mutatja be: <https://www.youtube.com/watch?v=W0uPJxk6vJ8>
- ▶ Nézzük meg a Szentírásban, hogy hogyan fogalmazódik meg egy nép elleni prófétai fenyegetés! Olvassuk el az egész fejezetet összefüggésében: „*Pusztasággá válnak Nimrím vizei, elszárad a fű, kiég a legelő, nem marad zöld növény. Ezért amijük megmarad, amit csak meg tudnak őrizni, átviszik a Nyárfa-patakon. Körös-körül jajveszékelnék Móáb határain...*” (Ézs 15,6)

6. Egy új ruha ára

Meglepő, de Jézus beszélt a ruházkodásról, mely pedig nem tűnik elsőre – legkevésbé férfiszemmel – fontos témának, mivel a ruhakérdés inkább a nőket szokta érdekelni. De a táplálkozás mellett említi a ruházkodást is, mint ami miatt az emberek aggodalmaskodása gyakorta megnyilvánul: *„Ezért mondom nektek: ne aggódjatok életetekért, hogy mit egyetek, vagy mit igyatok, se testetekért, hogy mibe öltözködjetek. Nem több-e az élet a tápláléknál és a test a ruháznál?”* (Mt 6,25) A drága ruhák megvásárlására is utal, amikor azt mondja: *„Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a moly és a rozsdá megemészti, és ahol a tolvajok betörnek, és ellopják...”* (Mt 6,19) Ugyanis egyesek már abban az időben is sok pénzt kiadtak arra, hogy drága ruhákat vásároljanak, melyeket aztán a tárolás során megrágott a moly. Ez a tapasztalat pedig arra sarkallhatja az embert, hogy ne a földi értékekre törekedjen, hanem a mennyeiekre. Már Jézus korában is akadtak, akik irreálisan sok pénzt voltak képesek kifizetni egy különleges színre festett ruháért. Legendás a bíborfesték horribilis ára, minek folytán az ilyen színű ruhák csak az uralkodók számára voltak megfizethetők. Tehát a luxus és a ruházkodás már a bibliai időkben összekapcsolódott.

De mi a helyzet ma? Minden korábnál több ruhát fogyaszt a gazdaságilag erős nyugati világ. A divatipar méretével együtt nő az okozott környezeti pusztítás is, mivel nincs olyan olcsó alapanyag és gyártási technológia, mely ne járna nagymértékű szén-dioxid-kibocsátással, vízpazarlással és vegyszeres szennyezéssel. Az olcsó ruha pedig hamar kimegy a divatból vagy tönkremegy, így tonnaszám gyűlik a hulladéklerakókban.

A hatvanmillió embert foglalkoztató ruha- és textilipar becslések szerint háromezer-milliárd dolláros üzlet, mely a világ GDP-jének két százalékát adja. Világszerte százötvenmilliárd ruhadarab készül évente, miközben csak az Egyesült Államokban tizenhárommillió tonna ruhát dobnak ki. A Danish Fashion Institute kutatásai szerint az ágazat a második legnagyobb környezetszennyező iparág a világon.

Gondolnád, hogy egy darab póló előállításához körülbelül kétezer-hétszáz liter vízre van szükség? A ruhák hetvenhárom százaléka pedig a hulladéklerakókban végzi, ami ötvenhárommillió tonna hulladékot jelent évente. Valamennyit közülük elégetnek: a Burberry divatház

például 2017-ben 35,5 millió dollár értékű el nem adott terméket égetett el. Egyre több márka alkalmazza ezt a módszert, például a Chanel, a Louis Vuitton, a Montblanc és a H&M is.

A fast fashion láncok miatt egy átlagos vásárló sokkal több ruhát vesz, mint pár évtizede, de a ruháit már kevesebb mint feleannyi ideig használja. A nyugati fogyasztási szokások átterjednek a feltörekvő országokra is. Az UNECE szerint a fast fashiont leginkább fogyasztó globális középosztály mérete ugyanis 2030-ra közel a duplájára fog nőni: a 2015-ös hárommilliárdról 5,4 milliárdra. Jelenleg évi százötvenmilliárd ruhanemű készül, tehát egy emberre átlagosan húsz új ruha jut egy évben.

Ezen a katasztrofális helyzeten csak a fogyasztói szokások radikális megváltoztatásával lehet javítani. Példaadó lehet erre Magyarországon a Mengyán Eszter által népszerűsített mozgalom, melyet a Fashion Revolution nevű nonprofit szervezet kezdeményezett, és mára egy világot behálózó mozgalommá vált. Ez jelenleg a világ legnagyobb, divattal kapcsolatos aktivista mozgalma, amelyet Carry Somers akkor hívott életre, amikor 2013. április 24-én Banglades fővárosában, Dakkában összeomlott egy nyolcemeletes épület, a felső szinteken ruhagyárakkal. 2013 óta emberek milliói csatlakoztak a mozgalomhoz világszerte. A Fashion Revolution ma már több mint száz országban jelen van, köztük Magyarországon is.

Idén negyedik alkalommal rendezték meg a globális fenntarthatósági divathét elnevezésű, immáron nemzetközileg elismert eseményt.

A rendezvény idején mottójával – „A jövő rajtunk múlik!” – arra szeretnék ösztönözni a közönséget, hogy gondolkodjanak tudatosabban a fogyasztással kapcsolatban. További témakörök között szerepel az etikus és fenntartható divat aktuális kérdésein túl az ökotudatos alapanyagok és környezetkímélő gyártási technológiák alkalmazása, a körforgásos divat, a zéró hulladék és a nulla karbonlábnyom és a slow fashion. Érdekes kreációkat mutattak be az újrahasznosítás témakörében, tárgyalták a divatipar hatását a környezetre és a klímaváltozásra, a fenntarthatóság átláthatóságának és mérésének szükségességét, a fogyasztók szerepét a fenntartható divatban és nem utolsósorban a tisztességes kereskedelem (fair trade) kérdéskörét.

Az újrahasznosítás és a cellulózalapú textil lehet a jövő. Vagy a technológia megreformálása: egy magyar kutatócsoport ugyanis több mint tíz éve dolgozik a textil-biotechnológia területén. Azt állítják, hogy az enzimes előkészítés környezetbarát alternatívája a hagyományos víz-, vegyszer- és energiaigényes, lúgos főzésnek, amellyel a nem cellulóz kísérőanyagokat (viaszok, pektin, fehérjék, lignintartalmú és színes anyagok) távolítják el a szálal anyagból. Kereskedelmi forgalomban kapható hidrolitikus enzimeket alkalmaztak pamut és len, valamint ezek keverékeinek bio-előkészítéséhez, igen meggyőző eredménnyel. Tehát van alternatívája a jelenlegi rossz technológiának.

FELADATOK, ÖTLETEK:

- ▶ Kern András: *Mit vegyek fel?*: <https://www.youtube.com/watch?v=P8OTIGuoDtk>
- ▶ Kérjük meg a résztvevőket, hogy vegyék számba otthon azokat a ruhákat, melyeket nagy valószínűséggel már nem fognak hordani, és kérjük meg őket, hogy fejezzék ki százalékos arányban, hogy mekkora ez a mennyiség a sűrűn használt ruháikhoz képest.
- ▶ Nézzék végig az egész család ruhatárát, és a címkek alapján készítsenek összesítést arról, hogy milyen gyártóktól milyen összetételű ruhák vannak otthon a szekrényekben.
- ▶ Nézzük meg a résztvevőkkel az alábbi videót, mely a fast fashionnel szemben kíván alternatívákat megmutatni: <https://www.youtube.com/watch?v=xuMRGBUyfs0>
- ▶ Olvassuk el Harmati Dóra elmékedését a témában a *Kötőszó* evangélikus blogon: https://kotoszo.blog.hu/2019/06/05/a_divat_ara

7. Mire tanítanak az elhagyott városok?

A Bibliában gyakran írnak a próféták elhagyott városokról, rommá váló településekről, és többnyire Isten büntetésének a következményeként. Például Ezékiel prófétánál: „A lakott városok romba dőlnek, és az ország pusztasággá válik. Akkor majd megtudjátok, hogy én vagyok az Úr!” (Ez 12,20) És Jézus maga is hasonlót mond Jeruzsálembé való bevonulása előtt: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megöled a prófétákat, és megkövezed azokat, akik hozzád küldettek, hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, mint a kotlós a csibéit szárnyai alá, de nem akartátok! Íme, elhagyottá lesz a ti házatok.” (Lk 13,34–35) Hogy az elhagyott ház a nép lakóházaire vagy magára a jeruzsálemi szentélyre, a Nagy Heródes által újjáépített salamoni templomra vonatkozik, az nem egyértelmű. De az elhagyott házak mindenképpen egy erős figyelmeztetés.

Ilyen szempontból kell megemlíteni az anasazi városokat. Colorado állam területén található a leghíresebb elhagyott város: Mesa Verde, valamint a hozzá tartozó romok a Chaco-kanyonban.

Több elhagyott romvárost is ismerünk, melyet anasazik építettek. De kik voltak az anasazik? A nevük a pueblo indiánok nyelvén azt jelenti: *'akik eltűntek'*. Ez a népesség a kontinens egyik legfejlettebb és legvirágzóbb gazdasági rendszerét alakította ki. Létrehoztak egy hatszáz kilométer hosszú, jól kiépített úthálózatot Kr. u. 1100 körül. Hat generáción keresztül működtették öntözéses földművelésre épülő gazdaságukat. Legnagyobb településük Pueblo Bonito, itt öt emelet magas épületeket is találni, és becslések szerint ezer embernek adhatott otthont.

A régészek úgy vélik, hogy Kr. u. 1150-ben az anasazi népesség összehajózta vagyontárgyait, és szinte egyik napról a másikra elhagyta nagy gonddal felépített városait. Hogy mi történt, csak találgatni lehet, de mindenképpen figyelemre méltó a mai pueblo indiánok hagyománya, mely szerint az anasazi emberek azért távoztak, mert az esőisten elhagyta őket. Elmentek a Rio Grande folyó vízgyűjtő-területéhez. A spanyol felfedezők egy ötvenezer emberből álló populációról számoltak be ezen a területen, ők voltak az egykori anasazi emberek leszármazottjai.

Kain és Ábel története segíthet nekünk a továbbgondolásban. Ezt minden bizonnyal nem egy testvérpár történeteként értették már régen sem, hanem sokkal inkább kultúrák összeütközéseként, ahogy azt Daniel Quinn *Izmael* című könyvében¹ leírja. Hogy ez az értelmezés nem alaptalan, arra nézve szűkszavúságában is beszédes a történet: Ábel pásztor volt, Kain földművelő. Noel Broadbent régész szerint:

„A vadászó-gyűjtögető életről a földművelésre való áttérés az egyik legmélyrehatóbb változás az emberiség történetében. A vadászó-gyűjtögetők létszámát gyakorlati okok korlátozták, miután a hosszú utazásokra egynél több gyereket nem lehetett vinni. A szűkös csoportlétszámot persze a nehéz megélhetési körülmények is befolyásolták. A földműves társadalmak a szabadon álló földeken többen több növényt termeszthettek, több marhát tarthattak, ezzel beindult a végtelen körforgás, amelyben az egyre növekvő népességnek egyre több tápanyagra lett szüksége. A növekvő népesség miatt szükségyszerűen létrejött a terület feletti ellenőrzés gyakorlata, ami a konfliktusok megnövekedésével járt. Első ízben jelentek meg agresszióra utaló jelenségek, erődített telepek.”²

Abban az időben, amikor a Bibliát lejegyezték, szemita pásztorok merítették erőt ebből a történetből. A termékeny félhold területén Kr. e. 8000. és 4000. között lezajlott a földművesség, az élelmiszertermelés forradalma. Kain azt a földműveskultúrát képviseli, mely egyre nagyobb földterületet hajtott művelés alá, és ennek érdekében a területszerző háborúktól sem riadt vissza, sőt egyenesen irtotta a pász-

¹ Ford. Trombitás Gábor. Katalizátor Kiadó, Budapest, 2014.

² BROADBENT, Noel D. – BURENHULT, Göran – MAXWELL, Moreau: Miért nem lett mindenki földművelő? In: BURENHULT, Göran (szerk.): *A múlt emberei. Az emberiség eredetének és fejlődésének története*. Ford. Kordos László, Bácskay Erzsébet. Kossuth Kiadó, Budapest, 2007, 399. o.

tornépeket, hogy így terjeszkedhessen. Ez magyarázza, hogy miért fogadta el Isten Ábelt és áldozatát, és miért utasította vissza Kaint és áldozatát. A szemita pásztorok ezzel a történettel azt mesélték el gyermekeiknek, hogy Isten az ő oldalukon áll: a pásztorokat szereti, a vérengző, terjeszkedő földműveseket viszont nem. A Kain-bélyeg pedig nem más, mint figyelmeztetés, mely azt jelenti: „Hagyjátok békén ezt az embert! Ez veszélyes fajta, olyan, aki hétszeres bosszúért kiált.”

Tulajdonképpen különös és rendkívüli ez a történet, főleg annak tükrében, hogy mi is történt az elkövetkező évezredekben. Fennmaradása részben annak köszönhető, hogy a szemiták elutasították a mezőgazdász életmódot. „*Bolyongó arámi volt az őszám...*” (5Móz 26,5) – így megőrizték őseik magyarázatát arra, hogy miként váltak ezek a termékeny félholdból származó földműves emberek egy gyilkos és mindent felemészítő civilizációs folyamat elindítóivá. Kain lényegében nemcsak a közel-keleti, hanem az európai civilizáció ősalakja is. Kain mi vagyunk. A mi civilizációnk folytatta és folytatja azt, amit ő elkezdett. Kainban magunkra ismerhetünk, s ha egyénileg ez nehéz, akkor a kollektív bűnösség alapján szembe kell tudnunk nézni ezzel.

Daniel Quinn könyvében egy egyszerű csoportosítást alkalmaz: egy kultúra vagy elvevő, vagy meghagyó. Banálisan egyszerű, de mégis... A Biblia segítségével módunk nyílik olyan távlatba betekinteni, mely közel nyolc-tíz ezer évet fog át. Már a történelem hajnalán megfogalmazódott egy figyelmeztetés. A Biblia is figyelmeztetni akart a veszélyre, és ennek a veszélynek a jelképe Kain volt. Sokáig félreértette a magát kereszténynek valló Európa Kain és Ábel történetét. Nem akartak magukra ismerni. Nem akarták meglátni, hogy róluk szól Kain története. Arról, hogy idegenek saját világukban, és ellenségként kezelik saját környezetüket. Hogy legfőképpen biztonságot akarnak az Istentől, mert rossz a lelkiismeretük, és félnek a bosszútól, mint Kain. Nem akartak szembe-sülni azzal a kérdéssel, hogy miért áll Isten Ábel pártján. Pedig szembe-sülni kell. Pedig látni kell, hogy Isten ma is az Ábelekkel van, azokkal, akik békében akarnak élni a saját környezetükkel, embertársaikkal, akik nem akarnak mindent, csak azt, ami az élethez szükséges. Ahogy Jézus mondja: „*Mert mit használnak az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall?*” (Mt 16,26)

Végül visszatérve az anasazi emberekre: ha okot akarunk keresni arra, miért hagyták ott azt az életformát, melyet hat generáción át ki-

alakítottak, vélhetően abban kell keresnünk, hogy úgy gondolhatták, hosszú távon olyan irányba fejlődnének, melyen nem lenne áldás. Istennük figyelmeltetését komolyan vették, és felhagytak bábeli városaik építésével.

FELADATOK, ÖTLETEK:

- ▶ Olvassuk el elsőnek a jelenlévőkkel közösen Kain és Ábel történetét! Segítsünk az értelmezésben azzal, hogy ne két személy, hanem két életforma konfliktusaként olvassák!
- ▶ Adjuk feladatként, hogy szedjék össze gondolatban, hogy eddigi ismereteik szerint hol vannak elhagyott, üres épületek, és ezekben miért nem laknak!
- ▶ Nézzük meg az alábbi videót, mely Mesa Verdét mutatja be: https://www.youtube.com/watch?v=-su_S7SiVS4
- ▶ Kérjük meg őket, hogy járják körül gondolatban a *megtérés* és az *életforma-változás* fogalmait! (Kellő létszám mellett lehet csoportokban is, érdekes lehet összehasonlítani a végeredményt.)

ILLUSZTRÁCIÓ:

JORGE LUIS BORGES: LEGENDA

Ábel halálát követően találkozott egyszer Ábel és Káin. A pusztaságban gyalogoltak, s messziről felismerték egymást, mert mind a ketten roppant magas termetűek voltak. A testvérpár leült a földre, tüzet rakott és evett. Hallgattak, ahogy a nap vége felé hallgatni szokott a fáradt ember. Előbújt az égen egy csillag, még nem volt neve. A lángok fényénél Káin észrevette Ábel homlokán a kő nyomát, leejtette a kenyeret, amelyet épp a szájába készült venni, és bocsánatot kért a bűnéért.

Ábel ezt felelte:

– Te öltél meg engem, vagy én öltelek meg téged? Már nem emlékszem; együtt vagyunk, mint hajdan.

– Most már tudom, hogy valóban megbocsátottál – mondta Káin –, mert a felejtés megbocsátás. Én is megpróbálok majd felejteni.

Ábel lassan felelte:

– Így igaz. Míg tart a lelkiismeret-furdalás, tart a bűn is.

(Ford. Scholz László)

8. Energiaéhség, atomenergia és a kockázatai

Van egy példázata Jézusnak (Mt 25,1–13), melyben tíz szűz szerepel, akik egy-egy olajméccsel a kezükben a vőlegény érkezésére várnak. Közülük öt rendelkezett olajtartalékkal, öt pedig nem. Az utóbbiaknak a döntő pillanatban nem volt olajuk ahhoz, hogy lámpásukat meg tudják gyújtani, mert elhasználták a várakozás alatt. Megkérték a tartalékkal rendelkezőket, hogy adjanak a sajátjukból, ők viszont megtagadták ezt, mert félték, hogy akkor nekik sem lesz elég. Ezért arra biztatták az olajhiánnyal küzdőket, hogy vásároljanak maguknak a kereskedőnél. Csakhogy amíg távol voltak, megérkezett a vőlegény, és így hoppon maradtak.

A figyelmeztetés egy egész ország gazdaságára nézve is megfontolandó lehet: bajban van, aki nem rendelkezik tartalékokkal. Egyúttal kifejezi a jövő nagy globális kérdését is, hogy a folyamatos fogyasztást valamiből fenn kell tartani.

Az ipari termelés a második világháborút követő harminc évben megsokszorozódott, a termelékenység minden addiginál nagyobb lett, nyersanyag- és energiaigénye elképzelhetetlenül megnőtt. A gyors növekedés idején mind a nyersanyagokkal, mind az energiahordozókkal rendkívül pazarló módon gazdálkodtak. Akkoriban úgy tűnt, hogy a tudományos felfedezések és a műszaki találmányok minden létező és felmerülő problémára megoldást kínálnak. A kijózanodás 1973-ban történt: az ipari termelés növekedése lelassult, a nemzeti jövedelmek nem nőttek, a gazdaság szereplői kénytelenek voltak felismerni, hogy a Föld nyersanyag- és energiahordozó-készletei nem kimeríthetetlenek.

Az ezredfordulón közel hatmilliárd ember élt a Földön, azóta ez a szám tovább növekedett. Földünk lakosságának növekedésével az energiafelhasználás is jelentősen nő. Az elmúlt években számtalan energiafaló berendezési tárggyal bővültek a háztartások: ilyenek a légkondicionáló gépek, az elektromos fogkefe, az elektromos csavarhúzó, a szárítógép, az elektromosan nyíló kertkapu vagy garázsajtó, a kenyérsütő gép, a konyhai robotgép, a mosogatógép, és folytathatnánk a sort. Mind-mind olyan eszközök, amelyek hozzájárulnak a növekvő energiafelhasználáshoz. Nem lehet csodálkozni rajta, hogy az emberiség ezért egy olyan megoldás után nyúlt, mely nagy energiahozamot szolgáltat – nagy kockázat mellett. Ez pedig az atomenergia.

A békés célú atomenergia hasznosítása 1953. december 8-tól eredeztethető, ekkor hangzott el ugyanis Eisenhower amerikai elnök *Atomok a békéért* című beszéde, amelyben javasolja a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség megalapítását, melynek fő feladata megadni a nukleáris energia békés célú felhasználásának lehetőségét az emberiség számára.

Az első szabályozott láncreakcióra 1942-ben került sor Chicagóban, egy kísérleti reaktorban. Ezen eredmény elérésében kiemelt szerepe volt Szilárd Leónak. Az első, villamos energiát termelő reaktort 1951. december 20-án kezdte meg működését. Azóta számos továbbit állítottak üzembe, melyek közül néhány súlyos katasztrófát is okozott.

Bár nincs olyan energiatermelés, amely száz százalékban tiszta lenne, az atomenergia első ránézésre annak tűnik, mert nem bocsát ki széndioxidot, és nem keletkezik füst. Az atomenergiával működő erőművek-nél nem távozik semmi a környezetbe – közvetlenül. Az atomerőmű annyi energiát termel, amennyit a fosszilis erőművek együtt is alig tudnak felülmúlni hazánkban. De az atomerőműveknek az a sajátjuk, hogy a szennyeződés azután keletkezik, miután az energiát már előállították, atomhulladék formájában. A hulladékot évezredekig kell tárolni, mégpedig ellenőrzött körülmények között. Ez is az energia előállításának költsége, csak utólag kell fizetni érte.

Jelenleg hozzávetőlegesen négyszázharminc atomerőmű működik világszerte, és alig épülnek újak. A nagyobb országok – mint például Franciaország, Németország vagy az óceánon túl az USA is – fontolgatják az atomerőművek kiváltását. Az ok a fukusimai atomkatasztrófa. De az atomkatasztrófák beárnyékkolták a 20. század második felének történetét.

Oroszországban már 1957 szeptemberében történt egy, a csernobili-nél súlyosabb atomkatasztrófa. Az Ural keleti oldalán működő komplexumból kétmillió curie radioaktív anyag került a légterbe egy vegyi robbanás következtében.

Ugyanezen év október 7-én Nagy-Britanniában, a windscale-i plutóniumtermelő reaktorban tűz ütött ki, és radioaktív anyagok jutottak a levegőbe. Tizenhárman meghaltak, további kétszázhatvanan sugár-fertőzést kaptak. A reaktor környezetében, mintegy ötszáz négyzetkilométeres területen a tejet emberi fogyasztásra alkalmatlannak minősítették és elkobozták.

1979 márciusában az Egyesült Államokban a Susquehanna folyó Three Mile Island szigetére telepített atomreaktorban konstrukciós és emberi hibák következtében súlyosan megsérült az egyik blokk aktív zónája. Noha a reaktor központjának fele megolvadt, a környezetbe csodával határos módon nem került ki radioaktív szennyeződés.

Hét évvel később, 1986-ban történt a csernobili katasztrófa. A Kijev-től százötven kilométerre lévő erőmű több mint kétmillió ember áramellátását biztosította, és a Szovjetunió ipari és technikai ereje szimbólumának számított, így a bekövetkezett baleset az egész országot megrázta. A felrobbant reaktorban tíz napig égett a tűz, és óriási mennyiségű radioaktív szennyeződés jutott a levegőbe, több százszor annyi, mint a második világháborúban Hirosimára és Nagaszakira ledobott atombombák felrobbanása után. Mint utóbb kiderült, tervezési hiba és egy felelőtlen kísérlet okozta a csernobili katasztrófát.

Csernobilhez hasonlítható nukleáris incidens Japánban is történt, amelyet az INES Nemzetközi Nukleáris Eseményskála legfelsőbb, vagyis hetes fokozatával minősítettek. A „nagyon súlyos” kategóriába való besorolást a Tokiótól kétszázötven kilométerre fekvő Daiicsi erőműben keletkezett robbanássorozat és leállás indokolta, a 2011. március 11-i földrengést követő szökőár hatására ugyanis az üzemeltetők elvesztették a kontrollt az erőmű felett. A kilences erősségű földrengést még jól átvészelte a komplexum, és a vészhelyzetnek megfelelően mindhárom működő reaktor automatikusan leállt. A japánok vesztét az ötvenöt perccel később érkező, tíz méteres cunami okozta, amely tönkretette a fűtőelemek hűtéséhez szükséges aggregátorokat. Több nappal a kettős természeti csapás után is robbanások rázták meg Fuku-

simát, ahonnan több alkalommal jelentős mennyiségű radioaktív szennyeződés jutott a levegőbe és a tengerbe.

A fukusimai szerencsétlenség után a svájci államszövetség kormánya népszavazást írt ki arról a tervezett törvényről, amely fokozatosan kivezetné az atomenergia-felhasználást Svájcban, leállítaná az atomreaktorokat, megtiltaná újak létesítését, és megújuló energiaforrásokra alapozná az ország energiaellátását. Az urnáknál megjelent negyvenkét százaléknyi szavazópolgár ötvennyolc százaléka egyetértett a céllal, és leszavazta az atomenergiát.

Magyarországon többen feltették akkor a kérdést, hogy hasonló szavazás nálunk miért nem volt.

FELADATOK, ÖTLETEK:

- ▶ Nézzük meg együtt ezt a szemléltető videót: https://youtu.be/PUwmA3Q0_OE
- ▶ Kérdezzük meg a jelenlevőket, hogy mi készül kőolajból.
- ▶ Videó az energiaválság lényegéről: https://www.youtube.com/watch?v=dETJuo_dSoY
- ▶ Nézzünk meg egy pár perces propagandafilmet, mely bemutatja egy atomreaktor működését: <https://www.youtube.com/watch?v=5ZqUNYrmtI>
- ▶ Ellenpontként nézzük meg a fukusimai katasztrófa okairól szóló filmet is: <https://www.youtube.com/watch?v=wWJdWyhSjq8>
- ▶ Nemrégiben mutatta be az HBO a csernobili katasztrófáról szóló ötrészes amerikai dokumentumfilm-sorozatát. Ha többen látták, beszéljünk róla!

9. A növekedés határai

A gazdasági növekedésnek vége lesz, hiszen az erőforrások, melyek ezt a növekedést lehetővé tették, végesek. A gazdasági szakértők álma mégis az, hogy a növekedés nem áll meg.

A növekedés egy lehetséges kimenetelével maga Jézus is foglalkozott, jóllehet abban az időben ez a fogalom még merőben más értelemben volt használatos:

„A sokaságból így szólt hozzá valaki: Mester, mondd meg a testvéreimnek, hogy ossza meg velem az örökséget! De ő így válaszolt: Ember,

Tedd fenntarthatóbbá a világot!

ki tett engem bíróvá fölöttetek, hogy megosszam az örökséget? Azután ezt mondta nekik: Vigyázzatok, és őrizzétek minden kapzsiságtól, mert ha bőségben él is valaki, életét akkor sem a vagyona tartja meg. Aztán példázatot mondott nekik: Egy gazdag embernek bő termést hozott a földje. Így gondolkozott magában: Mit tegyek? Nincs hova betakarítanom a termésemet. Majd így szólt: Ezt teszem: lebontom a csüremeimet, nagyobbakat építek, oda gyűjtöm be minden gabonámat és javamat, és ezt mondom a lelkemnek: Én lelkem, sok javad van sok évre félretéve, pihenj, egyél, igyál, vigadozzál! Isten azonban azt mondta neki: Bolond, még ez éjjel elkérik tőled a lelkedet, kié lesz akkor mindaz, amit felhalmoztál? Így jár az, aki magának gyűjt, és nem Isten szerint gazdag.” (Lk 12,13–21)

Ebben a példázatban a növekedés új beruházásokra sarkallta a példázat gazdag emberét, de ennek az új beruházásnak a haszonélvezője ő maga már nem lehet. Ilyen értelemben hiábavaló volt a gondolat, hogy a növekedésre új stratégiát és befektetést áldozzon. Bizonyos értelemben hasonló az emberiség ehhez a bolond gazdaghoz: csak a növekedésre építi a stratégiáját.

Csakhogy óhatatlanul felmerül néhány kérdés a növekedés szempontjából az egész emberiség jövőjével kapcsolatban: Milyen következményekkel jár, ha a világ népességnövekedése a jövőben korlátlanul folytatódik? Vajon lesz-e mindenkinek elegendő élelem és ivóvíz? A véges kőolaj-, kőszén- és földgázkészletekkel mi lesz? Jut-e belőle mindenkinek? Mit lehet tenni azért, hogy a Föld eltartóképességén belül maradjon az emberiség? És egyáltalán: mekkora ez az eltartóképesség?

A Római Klub tagjai voltak azok elsőként, akik tanulmányokat végeztek, hogy választ tudjanak adni ezekre a kérdésekre. 1972-ben felkérték Donella Meadowst, Jørgen Randerst és Dennis Meadowst, a Massachusettsi Technológiai Intézet kutatóit, hogy írjanak egy tanulmányt. Így született meg *A növekedés határai (The Limits to Growth)* című könyv. A cél az volt, hogy minél szélesebb körhöz eljusson a mondanivaló. A lényege: ha a népesség, az iparosodás és a környezetszennyezés változatlanul folytatódik, az elkövetkező száz éven belül elérhetjük-e azt a pontot, amelyen túl a növekedés a források korlátozott volta miatt már nem lehetséges? A könyv első kiadása 1972-ben még optimista hangvételű volt. Még arról szólt, hogy ha időben cselekszünk, akkor a jó-

solt életszínvonal-csökkenés időben kitolható vagy akár meg is előzhető. Az 1992-ben megjelent második kiadás már *A növekedés határain túl* címet viselte, és azokról a forgatókönyvekről szólt, amelyek a közben eltelt húsz évben valódi lehetőséggé váltak. 2004-ben jelent meg a harmadik kiadás, *A növekedés határai harminc év múltán*.

Négy fontos fogalom szerepel benne: *növekedés, fejlődés, túllövés, korlát*. Először is azt állítja a szerző, hogy különbséget kell tenni növekedés és fejlődés között. A növekedés anyagi jellegű, mennyiségi felhalmozódást jelent, ilyen a népesség növekedése vagy a gazdasági növekedés. A gazdasági elemzésekből kiderül, hogy a világ GDP-értéke évről évre nő, a növekedés üteme pedig gyorsul. Erre azt várnánk, hogy ez elősegíti a fejlődő országok felzárkóztatását, de nem ez történik. Egyre nő a szegénységben élők, éhezők, alultápláltak száma, a másik oldalon pedig nő egy szűk réteg jövedelme.

Felismerték, hogy a fősodró gazdaságtanban használatos mérőszámokkal, köztük a GDP-vel gond van. Nem számolnak az egyre növekvő szegénységgel és munkanélküliséggel. Nem adnak információt a jövedelem eloszlásáról és a szabadságjogokról, holott ezek is jelzik egy társadalom színvonalát és jólétét. A környezetszennyezést, mivel szolgáltató tevékenységből fakad, a GDP növekedéseként számolják el. Ha lerombolsz egy házat, majd újra felépíted, azzal növeled a GDP-t. Hiszen az újjáépítéshez építőanyagot használsz fel, vállalkozók munkáját veszed igénybe, akiket ki kell fizetned. Közben viszont nem tettél semmi mást, ugyanúgy van egy házad, mint előtte, mint a rombolást megelőzően.

Tedd fenntarthatóbbá a világot!

Mindezeket figyelembe véve a hagyományos mutatók mellett bevezették a zöld mutatókat: a humán fejlődési indexet (HDI) és a fenntartható fejlődés indexét (SDI).

A zöld mutatók számolnak az olyan tevékenységek értékével, amelyek a GDP-ben és más hagyományos mutatók értékében nem jelennek meg. Ilyen a házimunka, a gyereknevelés, az önkéntes munka, a szabadidős tevékenység, a családdal, barátokkal, sportolással, vallásgyakorlással töltött idő. Gondoljunk bele, hogy bár ezek nem számítanak bele közvetlenül a termék-előállításba és szolgáltatásnyújtásba, viszont közvetett módon mégis nagyon is befolyásolják azt. A teljesítményünket nagyban befolyásolja, hogy milyen életmódot folytatunk, milyen az életminőségünk, mivel töltjük a szabadidőnket, van-e elegendő időnk kipihenni magunkat.

A növekedés és a fejlődés mellett a másik két legfontosabb fogalom, mellyel a könyv megismertet minket: a túllövés és a korlát. Túllőni annyit jelent, mint túl messzire menni, átlépni egy határt, amely végzetes, vissza nem fordítható, káros következményekkel jár. Előfordult már, hogy a mind nagyobb zsákmány reményében túl sok halászhajót építettek. Erre az történt, hogy a fenntartható hozamnál sokkal több halat fogtak ki. Ennek következtében a halállomány jelentősen visszaesett, ezért a hajók arra kényszerültek, hogy a kikötőben vesztegeljenek, és lassan tönkrementek. A beléjük fektetett sok pénz kárba veszett.

Ami közös ezekben a túllövésekben, az a gyors, hirtelen növekedés, a korlátok megléte és egy késés vagy tévedés, mely miatt későn avatkozunk be, és későn állítjuk meg a hirtelen növekedést. A késés oka lehet pszichológiai: például nem akarunk tudomást venni arról, hogy a Föld kőolajkészletei végesek, és egyszer el fognak fogyni. Lehet anyagi természetű: a világgazdaság rövid távon nem érdekelt abban, hogy kiváltsa a fosszilis energiahordozókat, köztük a kőolajat. És lehet politikai: a politikusok és döntéshozók nem érdekeltek benne, hogy változtassanak.

Korlátról akkor beszélünk, ha valami véges mennyiségben áll rendelkezésünkre. Ilyenek a nem megújuló erőforrások: a kőszén, a kőolaj, a földgáz és az atomenergia-hasznosításhoz szükséges urán. Ezekre az erőforrásokra jellemző, hogy a kitermelt mennyiség évről évre nő. Az egy főre jutó felhasználás is folyamatosan nő. A készletek ugyanakkor végesek. Ezért szükségképpen elérünk egy olyan pontot, amelyen túl a kitermelés üteme tovább már nem növelhető. Mivel az igények

továbbra is nőnek, a készletek pedig fogynak, ezért ennek eredménye a csökkenő kitermelés.

A korlát fogalma – akárcsak a túllövésé – nem csak a természeti erőforrásokra igaz. Alkalmazható a gazdaságtanban is, erre találták ki a József-fillér példáját. Ha Krisztus születésekor József betett volna egy fillért a bankba öt százalék kamatra, akkor 1990-ben, a német újraegyesítés évében – az akkor érvényes aranyár mellett – 134 darab, a Föld tömegének megfelelő aranygolyót vásárolhatott volna. Az államok folyamatos adósságnövekedése láttán láthatjuk, hogy a kamatszedés hosszú távon fenntarthatatlan növekedést eredményez.

FELADATOK, ÖTLETEK:

- ▶ Olvassuk el Heinrich Böll *Beszélgetés a tengerparton* című írásának alábbi részletét:

A halász egy jó fogás után pihen a gyönyörű tengerparton. Az idillt lefényképező turista rá akarja venni, hogy pihenés helyett naponta többször is menjen ki halászni a tengerre.

– El tudja képzelni, hogy akkor mi lesz? Legfeljebb egy év múlva motort vásárolhat, két év múlva bárkája lesz, egy szép napon pedig motorhajója, és... – a lelkesedéstől egy pillanatra elakad a turista hangja – kis hűtőházat épít, aztán meg konzervgyárat, saját helikopterről figyeli a halvonulást, és rádión utasítja a hajóit. Aztán halvendéglőt nyit, és saját maga exportálja a homárjait egyenesen Párizsba... és akkor... – a lelkesedéstől megint elszorul a turista lélegzete: a fejét rázza, szinte megfélekedezik nyaralásának örömeiről, lelke mélyén szomorkodva nézi a békésen gördülő hullámokat, melyek között a ki nem fogott hal bukfacezlik.

A halász megveregeti a vállát, mint ahogy a gyermeket szokás, akinek a torkán akad valami. – Akkor mi lesz? – kérdezi halkan. – Akkor – mondja halk elragadtatással az idegen –, akkor leülhet ide a partra szunyókálni a verőfényben, és nézheti ezt a gyönyörű tengert.

– De én most is ezt teszem – válaszol a halász.

A turista töprengve távozik a parttól. A munkára gondol, amelyet mindig eszköznek tartott arra, hogy egy szép napon megszerzi

magának azt a lehetőséget, hogy többé ne kelljen dolgoznia. Arcán most nyoma sincs az együttérzésnek a szegényesen öltözött halász iránt – csak egy kis irigység látszik rajta.

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

504

- ▶ Beszélgessünk a szöveg alapján a *megelégedés*, az *elég* és a *fejlődés* fogalmairól!
- ▶ Ajánljuk tájékozódásra Hetesi Zsolt és munkatársai blogját (a témában itt még több írás is olvasható): *Fenntartható Fejlődés és Erőforrások Kutatócsoport – Egy élhetőbb világért*: <https://ffek.hu/>
- ▶ Az *Origo* cikke alapján könnyen képet alkothatunk egyes országok adósságállományáról: <https://www.origo.hu/gazdasag/20171103-visual-capitalist-gdp-aranyos-es-abszolot-allamadossag.html>

10. Szeresd a Földet!

A Mars One magánúrutazási programot Bas Lansdorp holland vállalkozó hozta létre azzal a szándékkal, hogy emberek által lakott állandó kolónia létesüljön a Marson. 2012-ben jelentették be a program munkatársai, hogy 2023-ra négy önkéntes asztronautát juttatnak a bolygóra, utána pedig két évente újabb és újabb négyet, akiknek attól kezdve életük végéig a Mars-kolónia lesz lakhelyük, ugyanis a visszaút technológiailag jelenleg még nem megoldható. 2016-ban egy Földről vezérelt leszállóegység érkezik a bolygóra, 2018-ban pedig egy Mars-járó, amelynek többek között a terepfelmérés és a kolónia előkészítése a feladata. 2021-re a kolónia minden alkotóeleme megérkezik a bolygóra. 2022-ben pedig elindul az első négyfős legénység, amely a tervek szerint 2023 áprilisában száll le a Marson.

Az utazásra meghirdették a jelentkezést, a feltétel csupán annyi, hogy a pályázó betöltse a tizennyolcadik életévét, valamint készítsen egy pár perces videót, amelyben megindokolja, hogy miért épp neki kell utaznia. Több mint kétszáz ezer ember jelentkezett rá. Annak tudatában, hogy ha őket választják ki, soha nem fognak visszatérni a földre. Az utazás hatmilliárd dolláros költségét a holland cég a résztvevők kiválasztásáról, felkészítéséről és utazásáról szóló realitýsorozatból tervezte volna finanszírozni. Időközben a Mars One csődöt jelentett be, úgyhogy valószínűleg nem Bas Lansdorp projektje juttat majd elsőnek embereket a Marsra, hanem talán Elon Musk.

A jelentkezők magas számából arra lehet következtetni, hogy az emberek komoly áldozatokra is hajlandók, ha olyan ügyről van szó, melyben hisznek, vagy amelyben látnak perspektívát. Sokan egész földi életüket képesek lennének feláldozni, hogy elkezdjenek egy újat valahol távol, örökre elszigetelten. A Marsért feláldoznák az életüket. De vajon a földért, mely sokkal jobb adottságokat biztosít az ember számára, mint a Mars, nem érdemes áldozatot hozni? Egyesek talán már lemondtak róla, mondván, hogy nem érdemes érte fáradozni és komoly áldozatokat vállalni, mert a sorsa megpecsételődött.

Érdemes felidéznünk Dosztojevszkij orosz író *Karamazov testvérek* című regényének egy részletét, melyben Zoszima sztarec tanításait idézi:

„Ha mindenki elhagy és erővel elkerget téged, magadra maradván borulj le a földre, csókold meg, öntözd könnyeiddel, s könnyeidtől termést hoz a föld, még ha magányodban senki sem lát és senki sem hall is téged. Higgy a végsőig, még akkor is, ha a földön mindenki letér az útról, és te egyedüli hívő maradsz; akkor is hozz áldozatot, magasztald Istent, te, az egyetlen hívő. S ha már két ilyen akad, az már egész világ, az élő szeretet világa; öleljétek meg egymást, és dicsérjétek az Urat: mert ha csak kettőtökben is, de beteljesült az ő igazsága. [...]

Te az egészért dolgozol, a jövőért dolgozol. Jutalmat sose keress, mert anélkül is nagy a te jutalmad a földön: a lelki öröm, amelyet csak az igaz ember szerezhet meg. [...] Borulj szívesen a földre, és örömmel csókold meg. Csókold a földet, és fáradhatatlanul, csillapíthatatlanul szeress, szeress mindent, szeress mindenkit [...].”

Hogy kinek-kinek mit kellene egyénileg tennie a Föld megmentéséért, azt konkrétan nehéz megfogalmazni, de segít benne az ökológiai lábnyom számításának lehetősége, mely mindenki számára rendelkezésre áll. Minél több pénzből gazdálkodhat valaki, annál nagyobb a felelőssége, és annál több kárt tud – elvileg – okozni. De ha van elég tudatosság, akkor sok részéből faragni lehet annak, amit ökológiai lábnyomnak nevezünk. De miről van szó pontosan?

Az „ökológia” az élőlények és a természeti környezet kapcsolatát, egymásra gyakorolt hatását vizsgálja, magyarul *környezetbiológiának* is nevezik. Az úgynevezett lábnyomot ebben az értelemben az adott

idő alatt magunk után hagyott környezeti hatásként értelmezzük. Van ilyen személyeknek és cégeknek, valamint bármilyen tetszőleges, általunk meghatározott csoportnak.

Az ökológiai lábnyom-analízis az egyik leggyakoribb számítási mód. Azt számítja ki, mekkora területű föld képes kitermelni egy adott közösség energia-, étel-, víz-, építőanyag- és egyéb fogyasztását, valamint hulladéka feldolgozását, hozzáátéve, hogy a Földnek nemcsak az emberi szükségletek kiszolgálását kell ellátnia, hanem az összes élőlényt is.

Jézus a Hegyi beszédben egy konkrét mondatot hagyott tanítványaira a Földdel és annak öröklésével kapcsolatban. Tudjuk, hogy a bibliai szemlélet szerint az ember a földet művelésre és őrzésre kapta Teremtőtől. Ehhez a mandátumhoz kapcsolódóan válik érthetővé Jézus kijelentése: „*Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a földet.*” (Mt 5,5) Jézus itt egy zsoltár részletére utal: „*Az alázatosak öröklik a földet, és teljes békecséget élveznek.*” (Zsolt 37,11) Azt, hogy mit is érthetünk pontosan a *szelíd* szón, azt az eredeti újszövetségi szó elemzéséből lehet jobban kikövetkeztetni. Mert a szó ezeket jelenti: *'békés, béketűrő, galamb-lelkű, szelíd, gyöngéd, jámbor, kezes, csendes, nyájas, szerény, mértéktartó, puha...'* Ebből a felsorolásból leginkább talán a *mértéktartó* és *szerény* szavak figyelemre méltók témánk szempontjából. Tehát Jézus mondatát lehet úgy is fordítani, hogy „*Boldogok a mértéktartók, mert ők öröklik a Földet.*” Vagyis azok, akik fogyasztásuk mértékében önkorlátozást gyakorolnak, így kisebb az ökológiai lábnyomuk.

FELADATOK, ÖTLETEK:

- ▶ Az ökológiai lábnyom számításához az alábbi címen találunk kérdéssort: <http://www.glia.hu/okolabnyom/> (Ha találunk jobb formátumú ökolábnyom tesztet az interneten, akkor használjuk azt.) Készíttessük el a résztvevőkkel a tesztet, majd beszéljessünk róla és arról is, hogy milyen lehetőségeket látnak arra, hogy javítsák a kialakult értékeket.
- ▶ Ha marad még idő, akkor kérdezzük meg, mit gondolnak a Föld határain túli emberi kolóniák létrehozásáról? Mit gondolnak Elon Musk tervéről a marsi kolónia létrehozásával kapcsolatban? <https://www.scifi.hu/2017/09/30/elon-musk-elkepeszto-mars-tervei/>

CSALÁDI (LEGÓ-)ISTENTISZTELET

HAJDUCH-SZMOLA PATRIK

509

...KEZDHETED
ÉPÍTENI A BIRODALMAT.

LEGO-
ISTENTISZTELET

2018. DECEMBER 2.
10:30

EVANGÉLIKUS TEMPLOM
DISCHKA GY. U. 4-6.

A CSALÁDI ISTENTISZTELET UTÁN
KÖZÖS SÜTIZÉSRE, TEÁZÁSRA
HÍVUNK TITEKET! HA TUDSZ,
JÁRULJ HOZZÁ TE IS VALAMIVEL
A SZERETETVENDÉGSÉGHEZ.

CSALÁDI (LEGÓ-)ISTENTISZTELET

A következő oldalakon szeretettel osztom meg veletek, kedves szolgatársak, azt a tematikát, melynek egy részét a pécsi evangélikus gyülekezet családi istentiszteleteire találtunk ki és valósítottunk meg 2018-ban két lelkész társammal, Kovács Barbarával és Ócsai Zoltánnal. Mindhármunk ötletének vázlatát osztom meg veletek, használjátok tetszés szerint! Kezdjük azzal, hogy az általunk megálmodott tematikának – és általában a családinak – mik az alapjai, mi kell hozzá. Enélkül értelmezhetetlen a tematika.

Hozzávalók

STÁB/TEAM:

Szükséged lesz egy aktív csapatra a gyülekezetből. A családi istentisztelet előtt másfél héttel szervezz megbeszélést, közös ötletelést, hogy együtt tudjátok kitalálni az alkalmat! Mondanom sem kell, hogy aki ebben az előkészítő folyamatban közreműködik, az mennyire saját szívügyének fogja tekinteni az alkalmat, és jó eséllyel úgy általában a családi istentiszteleteket.

Ezen a megbeszélésen akár feladatokat is ki lehet osztani. Lehet kérni a közreműködésüket imádságban, el lehet mondani nekik, hogy fogalmazzanak meg otthon a saját szavaikkal egy bekezdést egy általános könyörgő imádságból (ne ejtsd ki a szádon az *oratio œcumenica* kifejezést, mert soha többet nem látod őket, sem az imádságaikat). Ilyenkor adj nekik témákat, és hívd fel a figyelmüket arra, hogy három-négy mondat kell, nem több (egy bekezdés a gyülekezetünkért, egyházunkért, a fiatalokért, a családokért, az egész világért...!)

Ez a kis csapat mögötted fog állni.

ZENEKAR:

Nagyszerű az is, amikor egyedül muzsikálunk, és még 2019-ben is menő a gitár a Luther-kabáton. De még szebb az, amikor az atyafiak együtt muzsikálnak. Vedd komolyan a zsolttáros (és Gryllus) üzenetét, és gyűjts magad mellé muzsikusokat. Igen, ez jóval több energiát fog igényelni, mint egy vasárnapi prédikációt megírni, mert toborozni kell, énekeket kell választani, fénymásolni, hangszerelni, megtanítani, megszerettetni és a lehető legjobb minőségben „előadni”. Vagyis kísér-

ni a gyülekezetet, mert azért azt is fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy nem koncertre készül ilyenkor a zenekar, hanem énekkísérésre. Ez bizonyos szempontból egyszerűsíti a készülést, bizonyos szempontból nehezíti, például amikor a gyülekezetedbe járó ifjú titán örül, hogy elhozhatja a torzítóját, vagy felvonul az új Marshall-hangfalaival, és végigzúzza a „Szívem csendben az Úrra figyel” kezdetű opuszt. Jó a lelkesedés, de itt a ti bölcsességetek kell, hogy mit kell/lehet ilyen helyzetben mondani, csinálni.

Ha pedig olyan gyülekezetben szolgálsz, ahol az atyafiak tőled függetlenül is együtt muzsikálnak, akkor ezért egyrészt adj hálát, másrészt vond be őket állandó szolgálónak a családi istentiszteletekbe.

KÖZEL PROFI DIZÁJN/MINŐSÉGI MEGJELÉNÉS:

Talán tíz éve még nem írtam volna le ezt (nem is voltam még lelkész, nem is kellett leírnom), de most már egyértelművé kell tenni: profi dizájn nélkül 2019/20-ban egyszerűen nem működik semmi. Mert nem veszik észre az emberek. Ennyire egyszerű. Olyan profi plakátok készülnek már mindenhol a világon, hogy ez egy olyan dolog, amiben igenis bele kell húznunk, mert végleg lemaradunk. Ha úgy érzed, hogy nem tudsz kiszakadni a 12-es betűméretű Times New Roman (egyébként szép) betűtípus világából, akkor kérj meg egy ifist vagy egy a gyülekezethez kötődő (fél)profit, hogy tervezzen egy jó plakátot az alkalomnak. Elég egy jó plakát az egész évre (csak azért néha le kell cserélni, mert a templomi hirdetőket szeretnek beázni, és hullámos lesz a mestermű). Ezt a fiatalt akár be is lehet vonni a stádba mint az arculatért, megjelenésért felelős minisztert.

Ez nem csupán a családi istentisztelet hirdetésénél alapvető, hanem az alkalom alatt is. Evidens dolgokat írok le, de azért inkább álljon itt: legyen az istentisztelethez és általában az Istenhez méltó minden, ami látszik, hallatszik az istentiszteleten. Legyen minőségi a vetítés, és általában is inkább vetítsünk, ha az *Új énekek* lapjai már salátások. Ilyenkor arra szoktam gondolni, hogy képzeljük magunkat egy betévedő helyébe. Vagy amikor te tévedsz be valahová, mondjuk egy világi előadásra. Mit érzel, ha a kezdedbe adnak egy rongyos füzetet? Ugyanezt érzik azok, akik az eredményes előkészítő-munkátokat látták itt-ott, mert jó volt a plakát, és amikor megérkeznek, a kezükbe kapnak egy salátás énekeskönyvet, melyből pont az a lap hiányzik, amely kellene

(vagy amelyet a gyerektábor alatt összetemperáztak...). Nekünk nosztalgia a rongyos *Új ének*, nekik – bocs – az igénytelenség kézzelfogható jele. No, ezekre figyelniük kell, nem vitás.

SZOLGÁLÓK:

Nagyon jó és nem melleleg kedves, aranyos, ha nem csupán a liturgiába választunk szolgálókat, hanem az egyéb technikai feladatokra is kérésünk gyerekeket. Néhány helyen szokás, hogy a gyermekek viszik körbe a perselyt, melybe a gyerekek be tudják dobni a (szüleiktől kapott) százasukat (vö.: az özvegyasszony két fillérje!). Ezzel úgy általában az adakozás fontosságát is megtapasztalják, talán rutinná válik a későbbiekben, amikor felnőtt egyháztagok lesznek.

De a perselyezőök mellett harangozókat, énekeskönyvosztókat, vetítőszőket, sőt gyerek gondnokot, hovatovább gyermekpresbitériumot is lehet választani. (Ez utóbbit nem gondoltam tovább, csak most jutott eszembe).

A kiosztott vagy általuk előre megírt imádságok elmondásába egyébként nagyon szép, ha nem csupán gyerekeket, hanem felnőtteket vagy jelen lévő idősebbeket is bevonunk. Ezzel egy nagyon fontos alapvetést juttatunk érvényre: ez nem csupán gyermek-, hanem családi istentisztelet. Mely bár gyerekekre van hangolva, de sok elemében megszólító lehet más generációk számára is. Legalábbis úgy kell csinálnunk, hogy az legyen.

Bárki is szolgál, egy fontos gondolatom még van ehhez: a mi felelőségünk, hogy mi és hogyan hangzik el. A zenekari próbához hasonlóan ez is energiát igényel, de legalább egy gyors elolvasást tartunk az olvasókkal, hogy rendben van-e a szöveg és az előadásmód. Bemutathatjuk őket a mikrofonnak is, mert nekünk rutinunk van a mikrofonba beszélésnél, de a legtöbben megijednek a saját hangjuktól. Az ember eredendően úgy jön a világra, hogy nem ismeri ~~Istent~~ a mikrofont. Ki kell próbálni, el kell próbálni, és erre nekünk kell figyelni, ezt nekünk kell szorgalmazni. Erre is legyen gondunk tehát!

SÜTI:

Bár azt valljuk, hogy az istentisztelet az együttlétünk fő része, én hasonlóan fontosnak érzem az istentiszteletet követő szeretetvendégséget. Itt jönnek létre a kapcsolatok, itt beszélgetnek egymással az emberek

kötetlenül, barátságok születnek, ugyanakkor nyilván morzsás is lesz a gyülekezeti terem, de ezt vállalnunk kell. Erre is csapat kell. Olyan ember, egy lelkes anyuka, aki azt vállalja, hogy az ő feladata, hogy a sütifelajánlásokat összegyűjtse, felírja. Az istentisztelet előtt írjon egy emlékeztető e-mailt az aktuális vasárnapra sütést vállalóknak! Ebben a rendszerben egyrészt biztosan lesz mindig harapnivaló. Másrészt, ha mindenki egy vasárnapot vállal többedmagával, akkor mindenkire egyenlő terhelés jut. És nem utolsósorban ez a feladat is automatizmusná válhat, tehát nem a lelkésznek, azaz nekünk kell gondoskodnunk erről is.

Megjegyzés: Ha jó idő van, és a templom udvarán tartjuk a szeretetvendégséget, akkor nem lesz morzsás a gyülit terem.

GYEREKEK, CSALÁDOK (= GYÜLEKEZET):

Ez is a hozzávalók nagyon fontos része.

LELKÉSZ:

Ezek mi vagyunk. Kellünk.

Magáról az istentiszteletről

LITURGIA:

A legtöbb helyen a jól bevált, egyszerű liturgiát alkalmazzák, én is ezt javaslom:

- ▶ Valamiféle bevonulás – ha az valami pluszt ad
- ▶ Kezdőének
- ▶ Liturgia (invokáció, zsoltár doxológiával és antifónával, [kollekt] imádság)
- ▶ Igeolvasás, hitvallás
- ▶ Főének
- ▶ Igehirdetés/tanítás/illusztrálás, tehát az üzenet átadásának a terepe
- ▶ Általános könyörgések, Miatyánk, áldás
- ▶ Záróének
- ▶ ...és: szeretetvendégség (minden családi istentisztelet elmaradhatatlan része!)

Azt gondolom, hogy a zsolnárt nyugodtan felolvashatod az Agendából/LK-ból, de az utána következő (kollektá) imádságot ne olvasd az Agendából, hanem írd egy sajátot, kedveset, gyülekezeti.

Ugyancsak a liturgiához tartozik: nagyon fontosak a helyi adottságok, de ha megoldható, a templom a legmegfelelőbb terep az istentisztelethez. Ha mínusz fok van télen, akkor ne erőltessd a templomot. Nem élmény pár fokban dideregni. De a Luther-kabát szerintem alap.

ÉNEKEK:

Fontos, hogy olyat is énekeljünk, amit már ismerünk, de tanuljunk mindig újat is. Ha mindig csak egy újat tanulunk, akkor év végére tíz új éneket fogunk ismerni, és nem mindig ugyanazokat az énekeket énekeljük. Mert jön a gyerektábor nyáron, és ott is ugyanazok lesznek. Nemcsak mi unjuk halálosan, hanem a gyerekek is. Ismerjük és ismer-tessünk meg új énekeket is! Vetítsük ki – lehetőleg kottával –, mutassuk meg, ismétlegessük, egyszerűen tanítsunk!

„PRÉDIKÁCIÓ”/„TANÍTÁS”/„ILLUSZTRÁCIÓ”:

Nem tudom, hogy itt lehet-e használni a *prédikáció* szót. Egészen biztos, hogy nem arra a fajta stílusra, műfajra van szükségünk, melyet vasárnapról vasárnapra gyakorlunk, és amelyben már rutinunk van. Én úgy képzelem ezt a tartalmi részt, hogy valami olyasmi történik, ami a gyerekeket nagyon leköti. Kihívom őket, üljenek le a térdeplőre (ha keresztelek, akkor körülállhatnak bennünket – azt olyan áhítattal tudják figyelni...). Mindig hordozható mikrofonnal szaladgálok közöttük, kérdezek, válaszolnak. Egyszerűen aktív mindenki, fontos, hogy lássam én is, hogy élvezik, érdeklő és leköti őket: tökéletes föld a magvetéshez. Ebből következik, hogy a szószekre nem megyek fel.

Ennek a résznek a kidolgozása, kitalálása a legfontosabb. Ez a stáb feladata a mi vezetésünkkel. Tapasztalatom, hogy ha stábbal dolgozom, mindig sokkal kreatívabb vagyok, inspirálnak és én is inspirálok őket. Tehát együtt kell kitalálnunk azt, hogy egy fontos teológiai üzenetet hogyan adunk át. A kreativitásban a határ a csillagos ég... Szó szerint.

Talán a legnagyobb kihívás az egészben az, hogy úgy fogalmazzunk és jelenítsünk meg releváns teológiai tartalmat, hogy azt a gyerekek értsék, hazavigyék, és arra is kell figyelniük, hogy a szülők is kapjanak. Kétségtelenül ez az egyik legnagyobb kihívás, de nem kivitelezhetetlen.

Egy-két mondatos betoldás a felnőtteknek sokszor elég: a gyerekek nem esnek ki a gondolati ívből, de a felnőttek tovább tudják gondolni azt az egy-két gondolatot. Ez nagyon fontos. Talán nem szerencsés, hogy először a gyerekekhez szólunk, aztán a felnőtteknek prédikálunk, mert ha csak öt percet is a felnőttekhez, az ő nyelvükön beszélünk, az a gyerekek számára örökkévalóság és unalmas. Elkezdene hangoskodni és szétszedni az *Új éneket* (mely egyébként is szét van szedve). Szerintem ez a feladat igényli a leginkább a sajátos lelkési kompetenciát, hogy mondanivalónk egyidejűleg legyen egyszerű és a felnőttek számára is tartalmas. Mivel párszor már volt ebben sikerélményem, ezért bátran kijelentem, hogy a feladat nehéz, de megoldható.

Az előbbiekből láthatod, hogy bár havi alkalomról van szó, mégis sokkal több készüléssel jár. Tehát nem elég pénteken elkezdni gondolkodni a vasárnapi családin, ez biztos. Annál is inkább, hiszen egészen könnyen belátható, hogy az egyik legfontosabb alkalomról van szó, amelyben újakat szólíthatunk meg, de jönnek a mieink is. Liturgikus, de nem ijesztő. Lehet könnyed, vidám, ugyanakkor mély és tartalmas is! Szóval *mindent* bele!

A TÉMA

Amikor a családi istentisztelet témáin gondolkodunk, ötletelünk, akkor általában azt a sémát követjük, hogy előbb kiválasztjuk a történetet, majd ahhoz keresünk illusztrációt, gondolkodunk, hogy hogyan lehet megjeleníteni, kidolgozni, elmondani stb. Ehhez hozzászoktat bennünket a vasárnapi perikóparentszerünk, ahol nem én határozom meg az ígét, hanem az ige engem. Ez jó is egyébként.

De mi lenne, ha megfordítanánk ezt, és először keresnénk valami illusztrációt, amelyhez bibliai történeteket, jeleneteket párosíthatnánk?! Ehhez az kell, hogy keressünk valami olyasmit, ami ma nagyon leköti, érdekli a gyerekeket, és alkalmas arra, hogy hordozzon valami mélyebb üzenetet, vagy legalábbis hogy meg lehessen vele jeleníteni teológiai, bibliai tartalmat.

Mi az, ami harminc éve is meg tíz éve is a gyerekek kedvenc játéka? Hát a legó. (Az ötlet onnan jött, hogy e sorok írója a Luther-kabátok mellett lelkes legógyűjtő is.) Alig van olyan gyermek, akinek ne lenne otthon legója, vagy aki ne tudna szinte bármennyi ideig eljátszani, ha beleültetnénk egy kupac legóba. Annyi lehetőség rejlik benne, hogy

alig győzzük kapkodni a fejünket. Gondoljatok csak bele: épületeket lehet vele felépíteni, történeteket lehet vele eljátszani, szerepekbe lehet vele belebújni. Micsoda teológiája van a legónak! Van hatalmunk arra, hogy építsünk, hogy a mi világunkat felépítsük.

Erre az alapra épül a legó-istentisztelet.

A legó-istentisztelet

Szeptember

HÁZI FELADAT:

(A házi feladatot a családi istentisztelet Facebook eventjéhez is írhatjuk, de körlevelet is küldhetünk, hiszen alapvető, hogy létezik egy családi csoport vagy levelezőlista.) Kérd meg a gyerekeket, hogy hozzák magukkal otthonról a duplójukat, jelöljessék meg az elemeket valahogy, hogy majd a végén mindenki vissza tudja venni a sajátját! Ez a további alkalmakon is fontos, mondd el az elején, hogy mindenki minden legóját visszakapja! Valami egyéni jellel (pl. egy kis lemosható, letörölhető filcjellel) minden elemet meg kell jelölni. Egyébként így is előfordul, hogy maradnak ott elemek, melyeket később keresni fognak. Tedd félre, a következő héten jönni fognak érte a hivatalba.

TEOLÓGIAI HANGSÚLY:

Az embernek lehetősége van arra, hogy a világ elemeiből újat hozzon létre, épületeket építsen, stb. Mennyi mindent kifejeznek ezek az épületek: lehetnek egyszerűek vagy pompásak, kicsik és nagyok, paloták vagy kis lakóházak, erős városfal stb.

ÜZENET:

Áldás, hogy Isten képességet ad nekünk az építésre, tervezésre. Felhasználhatjuk a Babel tornyának felépítéséről szóló történetet (1Móz 11): mire van hatalmunk, mire használjuk a képességünket?

MEGJELENÍTÉS:

Kérd meg a gyerekeket, hogy jöjjenek ki a legóikkal, és ha kevesen vannak, akkor egy csoportban, ha sokan, akkor több kis csoportban építsenek

egy magas tornyot. Lehetőleg érje el a templom mennyezetét (de plusz pontot érhet az is, ha a mennybe ér a teteje). A legmagasabb torony kapcsán tudunk beszélgetni Bábel tornyáról, az emberi nagyravágyásról meg arról, hogy így lehetetlen elérni az Istent, nincs olyan magas torony. Szimbolikusan és direkt értelemben sem. Innen ti is tudjátok folytatni...

Október

HÁZI FELADAT:

Kérd meg őket előre, hogy készítsék el legóból a saját vágyaikat. Bármi is legyen az. Egészen zseniális megoldások fognak születni, figyelj csak meg! Nem mindenki tűzpiros autót fog készíteni. Nálunk az egyik öt éves kislány paradicsomlevest készített legóból, de volt süti, fagyi és még barátok is. (Igazi barátokra vágyott, neki ez volt a vágya, hát megcsinálta legóból! Megható)

ÜZENET, TÉMA:

Áldás, hogy kérhetünk. A vágyaink. Mire vágyunk? Imádkozunk-e értük? Reális-e a vágyunk? Hogyan kell Istentől kérnünk? „*Kérjetelek, és adatik nektek...*” Mit lehet kérni? Mi fér bele? Hogyan?

MEGJELENÍTÉS:

A gyerekek alig várják, hogy kihívjuk őket az oltár elé, hogy egyenként megmutathassák az alkotásaikat. Annyi kedves, mókás, megható és vidám pillanatot én családi istentiszteleten nem éltem még meg, mint ekkor, amikor egyenként szemügyre vettük a vágyaikat. Fontos a mikrofon és a kommunikáció. Kérdezz tőlük, akár az apróbb részletekre vonatkozóan is, mert ott vannak az igazán lényeges és érdekes dolgok! Ennek kapcsán lehet a vágyainkról beszélni.

November

HÁZI FELADAT:

Előző nap délután/este hívd el a gyerekeket és az apukájukat. Általában az édesanyjával szoktak érkezni, de most szervezzünk kifejezetten egy apa-gyereke alkalmat (ahová kislányok is jöjjenek persze)! Jó, ha az

apukák jönnek, mert itt statikai feladatok lesznek. Hozzanak duplót (megjelöléssel, hogy mindenki azonosíthassa a sajátját)!

Előző nap ugyanis felépítjük a templomunkat legóból. Kell egy fénykép, hogy ne kelljen kiszaladni minden alkalommal megnézni a torony sisakját (nálunk egyszerű volt, Pécsen nincs torony...). Másnap, ha van előtte istentisztelet, vigyázzunk arra, hogy az úrvacsorához érkezők lehetőleg ne essenek neki az oltár mellett felépített templomnak. Ami egyébként nagyon kedves, és megcsodálhatják a főistentiszteletre érkezők is.

ÜZENET:

Áldás, hogy van otthonunk.

MEGJELENÍTÉS:

A gyerekek büszkén tapasztalják, hogy a szombaton felépített templomuk szépen áll (ellenkező esetre nincs forgatókönyvem), az apukák is büszkéek a statikai tudásukra. Ennek kapcsán lehet beszélni általában a templomunkról. Mit látunk rajta? Milyen kívülről? Meg lehet interjúvolni az építésben részt nem vevő gyerekeket. Mit jelent a torony? Miért van harang?

Ha sikerül a saját templomunkat felismerhetően felépíteni, akkor a helyi sajátosságokat is meg lehet tanítani a gyerekeknek. Ha nem felismerhető (mert cseppet sem könnyű a feladat, még ha megannyi szülő sűrög-forog is a szombati építésben), akkor általában beszélhetsz a templomról. Ha a templomunknak valamilyen évfordulója van, akkor az is adhatja az építés apropóját.

Az ige kiválasztását illetően számos megoldás van: Isten háza, hol lakik Isten, a templomszentelési vagy a templomkapu fölötti ige, ha van.

Akár Salamon templomát is fel lehet építeni, bár azért az sokkal nagyobb dolog, ha a feladat az, hogy a sajátunkat építsük fel legóból úgy, hogy felismerhető is legyen.

December

HÁZI FELADAT:

Mi mással foglalkozhatnánk karácsonykor, mint Jézus születésével? A házi feladat ezért az, hogy a karácsonyi történet egyes részeit csalá-

donként jelenítsék meg. Egy család készítse el a betlehemi fogadót, egy másik a szent családot, aztán kioszthatunk egy random fogadót, ahová nem fogadták be őket. Augusztus császár is (palotával, mindenel) kiadható, valamint a napkeleti bölcsek/pásztorok, ami tetszik. Meg lehet próbálni a csillagot is. Hozzák magukkal az alkotásokat az istentiszteletre. Egészen különleges bája lesz az eltérő méretarányoknak. Ő, és Jézust (nem a feltámadottat, a kisdedet!) se felejtsük ki, mert az kellemetlen, ha nincs főszereplő.

ÜZENET, TÉMA:

Karácsony: Isten áldása.

MEGJELENÍTÉS:

Mondjuk végig nagyon egyszerűen a történetet, hívjuk ki a családokat, akár egy hosszú asztalt is kitehetünk, ahol egymás mellé helyezve, mint a különböző színeken végigmegyünk a történeten.

Január

HÁZI FELADAT:

Hozzanak otthonról megjelölt legókat! Érdemes hangsúlyozni, hogy „kislegót” és duplót is lehet hozni. És főleg azt, hogy *színesek* legyenek az építőelemek, minél több színnel! Egy boltív megépítéséhez lehet, hogy most a kisebb legó jobb szolgálatot tesz.

ÜZENET, TÉMA:

Az újrakezdés áldása. Újév, újrakezdés, ígéret, szövetségkötés (1Móz 9).

MEGJELENÍTÉS:

Az újév kapcsán előveheted a szövetségkötést is, ahol Isten újrakezd valamit ígérettel, szövetséggel. A gyerekeket hívd ki a megjelölt legókockáikkal. Az ő feladatuk, hogy egy jól látható helyre – egy asztalra vagy a földre – kitegyenek egy szívárványt. Mindenki látott már szívárványt, nyilván számukra is gyönyörű és emlékezetes látvány volt. De ki tudja pontosan visszaidézni a színeit? Na, ez nem egyszerű. Itt több megoldás létezik:

- ▶ Ha sokan vannak, sok legóval, több csoportban is dolgozhatnak. Ha kevesen vannak, akkor egy nagy szivárványt kell megjele-
níteni (színhelyesen!).

A szerkezetet illetően is több nehézségi fok létezik:

- ▶ Lehet a szivárvány vízszintes, ez az egyszerűbb. Ha nagyobbak és ügyesebbek is vannak, akkor lehet, hogy egy 3D-s, függőleges boltívet építeni igazi kihívás lenne nekik.

A színeket illetően is választhatunk:

- ▶ Próbálják meg emlékezetből megépíteni a helyes színeket! Segítségképpen adhatunk egy képet a szivárványról.

A feladat egyszerűsített változata, ha nem kell építeni, csak a szín-
skálának megfelelően rakják sorba (csoportosítsák) az építőelemeket
a szivárvány színei szerint. Megtehetik ezt az oltár előtti térdeplőn
vagy egy asztalon.

Sokféle lehetőség rejlik a szivárvány megjelenítésére. Legyetek
kreatívak!

Február

HÁZI FELADAT:

Mindig a gyerekek építenek. Építsenek most egy kicsit a szülők! Szerezz
egy nagy láda duplót, és kérd meg a gyerekeket, hogy hozzanak maguk-
kal legóállatokat.

ÜZENET, TÉMA:

Áldás, ha Istent szeretjük: Noé bárkája (1Móz 6-tól).

MEGJELENÍTÉS:

Noé bárkájának megépítése a legkézenfekvőbb témák közé tartozik.
Itt az apukák ideje! Rakj ki (vagy ha elég bátor vagy, akkor önts ki az
oltár elé) egy rakat duplót, és kérd meg az apukákat, hogy a lehető leg-
gyorsabban építsenek egy bárkát. A gyerekek egyrészt nagyon büszkék
lesznek az apukájukra, másrészt borzasztóan szurkolni fognak nekik.
Közben az apukáknak sem egyszerű feladat összejárszani, kommuni-
kálni, építeni, megbeszélni. Mehet időre is, ha izgalmat szeretnél. A lé-
nyeg, hogy viszonylag gyorsan és izgalmasan készüljön el a bárka, ne
menjen el vele az egész alkalom. Ha az izgalmat fokozni akarod, végy

mikrofont a kezébe, és kommentáld, interjúvolj meg egy-két Noét a sok közül. Miután elkészült a férfierő kézzelfogható valósága (egy bárkaszerű valami), jöhetnek a gyerekek az állataikkal, és innen rád bízom. Elmondhatod a történetet, kérve a gyerekeket, hogy játsszák is el, vagy beszélhetsz a bárkaépítés nehézségeiről, a korabeli adottságokról.

Itt is számtalanképpen taníthatsz és prédikálhatsz, a gyerekek meg fogják jegyezni és érteni a történetet.

Március

HÁZI FELADAT:

Most kisebb legóra lesz szükség. Derítsd ki, hogy melyik család vállalna ismét egy kis építést. A karácsonyhoz hasonlóan itt is közösen jelenítenek majd meg egy képet. Itt nem egy történet lesz fontos, hanem egy állókép, mégpedig az utolsó vacsora jelenete. Küldd el da Vinci utolsó vacsoráját e-mailben (nem az eredetit) a családoknak, és ha tudod, hogy melyik család vállalna építést, akkor oszd szét a dolgokat! Egyik családé az asztal, másiké az asztalon lévő dolgok (terítő, ételek, poharak...), két család legyárthat együtt tizenhárom széket, kell még tizenhárom figura, talán azt több családra is szét lehet osztani.

ÜZENET, TÉMA:

Az úrvacsora áldása. Utolsó vacsora.

MEGJELENÍTÉS:

Egészen egyszerűen felépítjük, összerakjuk ezt az állóképet az utolsó vacsoráról, és elmondjuk a történetet. Kérd meg az ételeket, italokat készítő családot, hogy kenyér és kehely mindenképpen legyen! Mert majd a történet bizonyos pontján odaléphetsz a kis állóképhez, és gondosan elmondhatod, hogy mit mondott Jézus, amikor kezébe vette a kenyeret, hálát adott, stb.

Április

HÁZI FELADAT:

Komolyabb a feladat. Olyan valamit kell építeni, ami képes átváltozni, vagy az egyik oldala más, mint a másik. Vagy fejfelé is valami,

meg normális helyzetben is, csak más. Ez nehezebb feladat, de a Transzformert és társait szerető és ismerő nagyobb gyerekek számára igazi kihívás ilyet építeni.

ÜZENET, TÉMA:

A felismerés áldása. Húsvét. Jézus felismerése. Kinek látod Jézust? Kinek mondják őt az emberek? Kinek mondták őt a zsidók? Nem ismerték fel, hogy ő a Messiás.

MEGJELENÍTÉS:

Mint mindig, most is mutassuk be az alkotásokat! A dolgok különlegessége, hogy egyszerre két állapotuk is van. És ha az egyik állapotukban vannak, akkor nem látszik a másik, nem lehet felismerni. Közelről és jól kell ismerni ezeket az alkotásokat, hogy tudjuk: ha így nézzük ilyen, ha úgy nézzük, egészen más valami.

Akárcsak Jézus, aki egyszerre Isten és ember. De nem mindenki ismer fel, hogy ő a Messiás. Sokak számára csak egy ember volt. Ez vezetett a nagypénteki tragédiához.

De ne nagypéntekkel fejezd be, hanem a feltámadással, legalábbis a tanítást mindenképpen!

Május

HÁZI FELADAT:

Készítsenek otthon egy olyan tárgyat, dolgot, helyszínt, amely szerintük biztosan van a mennyek országában! Segítségképpen adhatsz pár kérdést is nekik: Mire lesz szükségünk egy „tökéletes” életben? Milyen helyen leszünk ott? Ez nagyon jó alkalom lesz arra, hogy például a kislányok kedvenc, rózsaszín legókészletei is hangsúlyosan szóhoz jussanak.

ÜZENET, TÉMA:

Az örök élet áldása. A mennyek országa.

MEGJELENÍTÉS:

Megnézhetjük, hogy milyen kép él a mennyek országáról a gyerekek fejében. Interjúvolj, és tanítsd őket az örök életről, arról a helyről/áll-

potról, ahol minden tökéletes lesz majd egyszer. Nem kell bonyolultan (ne mesélj nekik a Corpus Johanneum jelen idejű eszkatológiájáról – csak akkor, ha rákérdeznek).

Június

HÁZI FELADAT:

Az utolsó alkalomra lehet rendezni egy legókiállítást, ahol a gyerekek megmutathatják egymásnak és a gyülekezetnek, hogy miket alkotnak otthon. Persze jó az is, ha kész legókészletből építenek egy modellt, de a saját alkotások mindig nagyszerűek szoktak lenni. Kérjük, hogy mindenki egy(!) alkotással jöjjön az istentiszteletre, mely azonban bármi lehet.

ÜZENET, TÉMA:

A kreativitás mint Isten áldása. A saját kincsünk. Fizikai kincseink (legó), lelki kincseink (adottság, kreativitás). Isten ajándékai (Jak 1,17). Tárgyak, képességek, kreativitás, ajándékaink megbecsülése.

MEGJELENÍTÉS:

Gondoskodjunk asztalokról, amire rátehetik a gyerekek az alkotásaikat! Akár maradhat is egy-két hétig a templomban, ha van rá elég hely valahol. Itt is végigmehetünk, végigbeszélhetjük az alkotásokat, interjúkat készítve a gyerekekkel. Ha elég bölcsen meg tudjuk oldani, hogy ne legyen sértődés, akkor akár egy kreatív különdíjat is kioszthatunk az alkotások között.

*

Bőven lehet még folytatni a legózást, rengeteg történet alkalmas arra, hogy az előbbieken látott módszerekkel megjelenítsünk valamit. A házi feladat nagyon fontos része az istentiszteletnek, mert szeretnének készülni rá a gyerekek. Hiszen micsoda jó házi feladat az, hogy legózniuk kell, valamit meg kell építeniük! De nem szerencsés az előző alkalmon hirdetni a következő alkalom házi feladatát, mert a két alkalom közötti egy hónap a biztos felejtés záloga.

Végül pedig azt a nagyon fontos dolgot szeretném tudatosítani bennetek, hogy a legó csupán alátámasztja az ige üzenetét, eszköz számunkra. Semmiképpen nem szabad abba a hibába esnünk, hogy az istentiszteletek egy hatalmas legópartiba csapjanak át. Isten van a középpontban, az ő üzenete. Nekünk pedig meg kell találnunk minden korban, így a 21. században is, hogy milyen modern szemléltető eszközökkel tudjuk átadni az örömhírt. Ebben a munkaprogramban ezt a legóval tettük. Ez az eszköz, melyet azért használunk, mert hiszünk abban, hogy Isten szereti a kreativitást, és megáldja a jó ötleteinket.

Isten áldását kívánom a ti szolgálatotokra, gyülekezetetekre! Használjátok ezt a tematikát legjobb tudásotok és kreativitásotok szerint!

Baba-mama kör

Interaktív játszószőnyeg

ZSÓRI-MENTS ORSOLYA

525

A játszószőnyegek és interaktív textilkönyvek keresztezésével készült játszószőnyeg baba-mama körök, óvodás alkalmak segítőtársa lehet.

Az alapja egy 1,4 méterszer 2 méteres játszószőnyeg, melyre meghatározott helyekre kerülnek a hagyományos csendeskönyveket idéző lapok. Baba-mama körökben az anyukák, óvodákban maguk a gyerekek is megkereshetik a színes szalagokkal jelölt lapok helyét, melyet az azonos színű szalag jelöl a szőnyegen. A lapok egy keresztet rajzolnak ki az alapon, mely Jézus csodálatos szeretetére emlékeztet. Ehhez ajánlott ének: „Csodálatos Jézus...”¹

A lapokat és a teret ezután be lehet népesíteni a máskor kisebb textilzsákokban megbúvó vízi- és szárazföldi állatokkal, el lehet helyezni a házakat a vízparton. Néhány textilállat testében csörgő lapul, így csörgőként is funkcionálhatnak. Ha benépesítettük a teret, kezdődhet a játék. Ajánlott ének: „Ki teremtette ezt a világot”.

Baba-mama körön a kicsik ismerkednek a szőnyeggel, a szereplőkkel, esetleg a történettel és énekekkel is. Az anyukák a történet kapcsán egy-egy gondolatot járnak körbe, saját életük kérdéseit is megfogalmazva, válaszokat keresve.

Óvodások körében a textilbabákkal megelevenedik a történet. A jelenlegi alappal és készlettel három történet játszható el: *Nóé és az özönvíz*, *Jónás a cethal gyomrában* és *Péter halfogása*.

¹ Az ének és más dalok karaokeváltozata hallgatható formában elérhető az *Evangélikus hitoktatás* honlapján: <https://hitoktatás2.lutheran.hu/segedanyagok/>.

Nóé történetéhez két ember tartozik: Nóé és a felesége, valamint egy hajó, melyet „építeni” is lehet Nóéval együtt. A hajóba gyűjthetők az állatok. A legfelső lapon található felhő alatti kék gyöngyök mozgathatók, az eleredő eső is megjeleníthető velük. A szőnyeg alján, a hátoldalra rejtve található az a hatalmas kék, átlátszó textil, mely mint az özönvíz el tud borítani mindent. A bárkát ráhelyezve érzékeltethető, hogy csak a bárka és a benne levők menekülhetnek meg. Amikor újra szárazföldre lépnek, a szövetség jele, a szivárvány is felkerülhet az égre. Javasolt ének: „Rád bízom...”

Jónás történetéhez két ember tartozik: Jónás és egy tengerész. A Nóé történetében már használt hajó hátulján levő bújtatókba fűzhető az alapon (a kereszt vízszintes „gerendájának tetején”) található szalag. Így a szárazföldről – a szalagon – a tengerre vezethető a hajó, a viharban

hánykolódva sem borul fel. Jónás a házak mellől indulhat és szállhat be a hajóba. A hánykolódó hajóból a tengerbe dobott Jónás a cethal gyomrába kerül. Egy kis trükk segítségével be is kukucskálhatunk oda, hogy meglássuk, Jónás életben van. Majd a cethal el tud úszni vele a szárazföldre. Javasolt ének: „Jónás nem szeretnék lenni” (JÉ 232).

527

Péter halfogásához is két szereplő tartozik: Péter és Jézus. Péter a szárazföldön találkozik Jézussal, aki a csalódott Pétert újra a vízre küldi. Péter hajóra száll, leengedi haláshálóját (vagyis a hajó oldalának tetején, a perem alá rejtett zsákokat leengedi), melybe a gyerekek belegyűjtetik az összes halat (néha más tengeri állat is belekerül), és Péter roskadozó hálókkel térhet vissza a partra, ahol Jézus várja őt. Ajánlott ének: „Jézusban bízz” (JÉ 170).

A játszószőnyeg képes bemutatása:

ALAP ELKÉSZÍTÉSÉHEZ:

Amit a táska rejt

Az alap

Alaplapok

Alaplapok helye

Alaplapok az alapon

Benépesített víz és szárazföld

A készlet

Plusz bújatató a készleten

Rák

NOÉ BÁRKÁJA:

Noé és neje

Noé bárkát épít

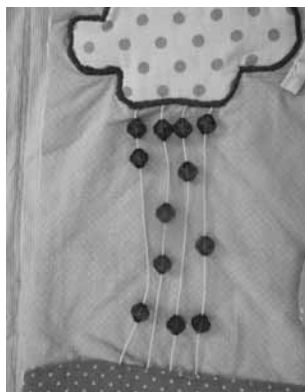

Noé bárkát épít

Tele a bárka

Elered az eső

A szőnyeg hátuljára rejtett víz

Mindent elborít a víz

Szivárvány, azaz szövetség

JÓNÁS TÖRTÉNETÉHEZ:

531

Jónás

Jónás hajóra száll

Hajóvezető kapocs

Jónást tengerbe vetik

Jónás a cethal gyomrában

Jónás a cethal gyomrában

Jónás a parton

Jónás prédikál

PÉTER HALFOGÁSÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ:

Péter a parton

Jézus megszólítja Pétert

Péter újra vízre száll

Péter kiveti a hálót

Péter halfogása

Péter a halfogás után Jézushoz lép

Ifjúsági tábor

Életünk áldásai

PÁPAI ATTILA

BEVEZETÉS

Varga Gyöngyi az *Áldáskönyv* bevezetőjében azt írja az áldásról, hogy az „mindannak a jónak, értékesnek és igaznak az összefoglaló neve, amely az életet gazdaggá, teljessé teszi, Létté emeli. Az áldás életformáló, életújító és gyógyító erő, amely leginkább életünk fordulópontjain talál ránk, ott éljük át igazán valóságát és erejét.” Azt gondolom, hogy gyülekezetünk fiataljainak is fontos, életet formáló, ha az eddigi életük fordulópontjain felfedezik Isten áldását, illetve ha az előttük állókra is ezzel a lelkülettel készülnek.

A tábor célja, hogy Isten gondviselését, vezetését és jelenlétét fedezzük fel az életünkben az ő áldásain keresztül. Jó gyakorlat lehet, ha a tábor előtt, már az ifiórákon is készülünk a tematikára, a táborban természetesen nem megismételve, hanem elmélyítve és kifejtve az ott elhangzottakat.

A reménységünk pedig az, hogy Isten áldásának megtapasztalásával fiataljaink is áldássá válhatnak egymás számára közösségeikben: az iskolában, a családjukban, a gyülekezetben.

* * *

Hétfő	Kedd	Szerda
	„[R]eggel eléd készülök, és várlak.” (Zsolt 5,4)	
	Reggeli	
	Reggeli áhítat Ézs 43,1	Reggeli áhítat Fil 4,13
	Napi téma feldolgozása	Napi téma feldolgozása
Megérkezés	Ebéd	
	Csendespihenő	Csendespihenő
Ismerkedés	Délutáni kreatív: gyertyaöntés és -díszítés	Délutáni kreatív: mozaik
Táborinfó	Kahoot!-bajnokság	Kahoot!-bajnokság
Vacsora		
Esti zsoltár Zsolt 127,1-2	Esti zsoltár Zsolt 8,5	Esti zsoltár Zsolt 3,6
„[A]kit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget.” (Zsolt 127,2) Jó éjt!		

Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
Hajnali imakör			
Ébresztő!			
Reggeli áhítat Préd 4,9–12	Reggeli áhítat Mt 18,2–5	Reggeli áhítat Zsid 13,14	Úrvacsorás istentisztelet
Napi téma feldolgozása	Napi téma feldolgozása	Kirándulás és geocaching- túra	Hazaindulás
Csendespihenő	Csendespihenő		
Délutáni kreatív: eszperente színház	Délutáni kreatív: ruhafestés		
Kahoot!-bajnokság	Kahoot!-bajnok- ság		Kahoot!- bajnokság és eredmény- hirdetés
Esti zsoltár Zsolt 90,12	Esti zsoltár Zsolt 127,3–5	Tábortűz	
		Esti zsoltár Zsolt 23,1–3	

1. nap - Megérkezés

A tábor időtartama hétfőtől vasárnapig terjedő hét napra javasolt, ahol az első nap a megérkezés, ismerkedés, információmegosztások és az első elcsendesedés lehetőségét hordozza. Az ismerkedős játékoknak még akkor is van létjogosultságuk, ha egy olyan táborról van szó, ahol a résztvevők már többé-kevésbé ismerik egymást, mert segít a ráhangolódásban, a hangulat oldásában. Az információmegosztás időszakában fontos tisztázni a tábor házirendjét, de ekkor kerülhet sor a csoportok beosztására és a tábor napirendjének ismertetésére is.

ISMERKEDŐS JÁTÉKOK:

- ▶ *Kérdések labdája:* Fogunk egy egyszínű gumilabdát, amelyre alkoholos filccel kérdéseket írunk fel. Szórakoztatóbb a játék, ha nem általános ismerkedési kérdések szerepelnek a labdán, hanem olyanok, amelyeket még a labdát elkapónak is végig kell gondolnia, tehát segítik az önismeretet is. A labda elkapása után arra a kérdésre kell válaszolni, amely például a bal vagy a jobb hüvelykujj alá került.
- ▶ *Kedvencek:* Minden résztvevőnek előre elkészítünk egy kérdőívet, amelyen több sorban a kedvenc dolgokra kérdezzük rá. Ezeket nem önmagukra vonatkozóan kell kitölteni, hanem a többieket kell megkérdezniük, de minden sorhoz másik embert. Biztosítsunk hozzá megfelelő időt. Az nyer, aki az összes kérdésre gyűjtött választ, vagy aki az idő lejártá után a legtöbb választ gyűjtötte.

CSOPORTBEOSZTÁS:

A csoportok száma a kezdő- és zárónapot leszámítva illeszkedik a napok számához, mely esetünkben öt, mert minden napnak van egy felelős csoportja, amely egyrészt segédkezhet a különböző programok előkészítésében, másrészt az áhítatoknál vállal szerepet.

A csoportok beosztásánál, nevénél javaslom a szimbólumok használatát, melyek ha felületesen is, de kapcsolódnak a napi témákhoz, könnyen megjegyezhetők és ábrázolhatók (pl. vízcsepp, kehely, gyűrű, horgony, csillag).

Vízcsepp: A víz egyértelműen kapcsolódik a keresztséghez, a vízcsepp a víz könnyen rajzolható szimbóluma.

Kehely (vagy kenyér): a konfirmációhoz kapcsolódóan az első úrvacsoravételre utal.

Gyűrű: a házasság szimbóluma, éppen ezért megrajzolásánál törekedjünk az egyszerű karikagyűrűre.

Horgony: a remény szimbóluma, amely a gyermekáldásban a gyermekben rejlő reménységre utalhat.

Csillag: Az úton való tájékozódás egyik legrégebb módja a csillagok alapján való eligazodás. A napkeleti bölcseket is csillag vezette Jézushoz.

ESTI ZSOLTÁR:

A hétfő esti alkalom a tábor nyitóáhitata, ezért a célja, hogy ráhangoljon az egész hétre. Az esti áhitatok a hét folyamán a Zsoltárok könyvéből vett igeszakaszok, ezért viselik az *Esti zsoltár* elnevezést.

AZ ELSŐ ESTI ZSOLTÁR:

„Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába óvják azt az örök. Hiába keltek korán, és feküsztek későn: fáradtsággal szerzett kenyeret esztek. De akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget.” (Zsolt 127,1–2)

Ez az ige rámutat arra, hogy mennyire fontos számunkra Isten áldása az életünkben. Nélküle hiábavalóság telepszik ránk. Nélküle minden emberi erőfeszítés hiábavaló. De az Úr áldása ott is gyümölcsöző, ahol az ember nem képes semmire. Ha rábízom és átengedem magam Isten gondviselésének, akkor megtapasztalhatom, amit a zsoltáros is: *„De akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget.”*

ÉNEKJAVASLAT:

„Áldom szent neved” (ZÉ 129)

2. nap - A keresztség áldása

A tábor napjait még az ébresztő és a reggeli előtt egy fakultatív program, a hajnali imakör indítja, amelyen a részvétellel táborvezetők és táborozók egyaránt szabadok. Megerősít, ha együtt tudunk imádkozni egymásért, magunkért és áldásért a táborra.

NAPI ÁLDÁS:

Minden napnak van egy napi áldása, mely kapcsolódik a témához. Ezek nem feltétlenül igei áldások. Kiválasztásukra segítségünkre lehet az Agendánk vagy Varga Gyöngyi áldáskönyvei, de egyéb források is. A napi áldás szövegét a felelős csoport készítse el olyan formában, hogy ki lehessen helyezni egy nagy közösségi teremben, ahol mindenki számára jól olvasható. Lehet lepedőre színezve, varrva, kartonra írva, ragasztva stb.

A második nap áldása a keresztteléskor elhangzó áldás: „A mindenható Isten, Jézus Krisztus Urunk Atyja, aki téged vízzel és Szentlélekkel újonnan szült, és bűnödöt megbocsátotta, erősítsen meg téged kegyelmével az örök életre.”

REGGELI ÁHÍTAT:

Alapige: „De most így szól az Úr, a te teremtőd, Jákób, a te formálód, Izráel: Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy!” (Ézs 43,1)

A bevezetésben a vízcsepp csoport tagjai különböző emotikonokat mutatnak fel, amelyek mindenféle érzelmeket tükröznek. Némelyikkel azonosulni tudunk, némelyik távol van tőlünk. Feltehetjük a kérdést, hogy melyik az, amelyik a legközelebb áll hozzánk, melyik jellemez? Melyik az, amelyikről szó esett a mai igében? A félelem. Mitől szoktunk félni? Dolgozattól, idegenektől, a visszautasítástól, a sötétől? Hol találunk biztonságot? Isten adhat számunkra biztonságot. Mert ő a keresztség által gyermekévé fogadott, nem kell tovább félnünk. Ezért van elrejtve egy másik érzelm is a sorok között: az öröm. Hiszen ez az ézsaiási mondat örömhír, örömuzenet, amely pont az előzőleg kitérőt félelemtől szabadít meg minket. Istenhez tartozunk, az övéi vagyunk. Ez azt jelenti, hogy ő nagyon jól ismer minket, ismeri a félelmeinket is, és nyugodtan odafordulhatunk hozzá, ha félünk. Biztonságot találunk nála a félelmeink között.

ÉNEKJAVASLAT:

„Ne félj, mert megváltottalak” (ZÉ 5)

TÉMAFELDOLGOZÁS:

A napi téma feldolgozása kis csoportokban történik. Bevezetésként beszélgetünk a keresztelőről: kinek mi az első szó, mely beugrik, ha meghallja ezt a szót: *keresztelő*. Ha már kicsit elmélyedtünk a keresztelő témájában, akkor a következő kérdéseket járhatjuk körbe:

- ▶ A *„Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánná minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében...”* (Mt 28,19) ige alapján beszélgethetünk a keresztény misszióról, azon belül a mi feladatunkról.
- ▶ Luther Márton a kísértések gyötrelmei között nagy betűkkel felírta az asztalára: „Meg vagyok keresztelve!” Hogyan segített ez neki?
- ▶ Gyermekkeresztség és felnőttkeresztség: pro és kontra vélemények ütköztetése.
- ▶ Régen hosszú keresztelői ruhát adtak a gyermekekre, kifejezve, hogy a keresztség az egész életünkre szól, amelyben növekednünk és fejlődünk kell.

Ha van rá lehetőségünk, még a tábor előtti értesítőben kérjük meg a résztvevőket, hogy keressék elő a keresztelési emléklapjukat, és hozzák el vagy írják ki a keresztelési ígétüket. Az anyakönyvekből akár a lelkész is kikeresheti őket, ha fel vannak tüntetve. A csoportos beszélgetésben mindenki felolvashatja az ígét, elmondhatja, hogy számára milyen jelentőséggel bír. Aki esetleg nincs megkeresztelve, vagy nincs meg a keresztelési ígéje, annak adjunk lehetőséget – akár az Agendából kimásolva –, hogy válasszon magának ígét. Ezekből az ígéből a fiatalok készíthetnek maguknak ígéslapokat. Törekedjünk rá, hogy minél kreatívabb és változatosabb módon, melyet aztán betehetnek a Bibliájukba.

DÉLUTÁNI KREATÍV:

A keresztelőkön több helyen szokás a keresztelői gyertya. A délutáni kreatív foglalkozáson többféle technikával is készíthetünk gyertyát, melyet aztán megtarthatunk vagy elajándékozhatunk egy keresztelőn. Magunknak is önthetünk, mártogathatunk gyertyát. A módszer könnyen megtanulható és kivitelezhető, az alapanyagokat pedig be lehet szerezni a különböző kreatív hobbiboltokban. Sőt újrahasznosíthatjuk az oltárról megmaradt gyertyacsonkokat is. Ha kész a magunk által öntött

gyertya, akkor kidíszíthatjuk. A díszítés a keresztelői gyertyák esetében általában Krisztus-monogram.

KAHOOT!-BAJNOKSÁG:

A tábor idején átívelő bajnokság az áhítatokon elhangzott igeszakaszokra épít. A <https://kahoot.com> oldalon tudunk regisztrálni és készíteni kvízteszteket, melyeket a fiatalok az okostelefonjukat használva teljesíthetnek. Célszerűbbnek tartom a csoportokban való versenyzést, mint az egyéni, mert nem biztos, hogy mindenkinek van okostelefonja, csapatonként viszont egyvalakinél biztos van. Jegyezzük fel az eredményeket, pontszámokat, hogy a hét végén összesíthessük őket, mely alapján meg tudjuk hirdetni a bajnokot.

ESTI ZSOLTÁR:

„[M]icsoda a halandó – mondom –, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá?” (Zsolt 8,5)

Ezt a szakaszt a reggeli, ézsaiási igénkkel Isten gondviselése köti össze, melyre újra és újra, naponként rácsodálkozhatunk. Este végiggondolhatjuk a napunkat, számba vehetjük, mennyi mindenben megtapasztaltuk Isten szeretetét. Ezen a napon lehetőségünk volt azt is felidézni, hogy a keresztség által az Atya megváltott gyermekei vagyunk. Ezt pedig az Úr Jézusnak köszönhetjük. Mire indít ez minket? Csodálatra, mint a zsoltárost, vagy közömbösen elhaladunk mellette?

ÉNEKJAVASLAT:

„Mikor látom egeidet” (ÚÉ 171)

3. nap – Megerősítő áldás

A harmadik nap a konfirmáció alapján a megerősítés témáját járja körül. Szorosan kapcsolódik az előző naphoz, hiszen a keresztség megerősítéséről van szó. Istennek a velünk kötött szövetségét erősítjük meg a saját részünkről. Az úrvacsorában való részesülés első alkalmára is utalunk a mai napon. Ezért a napért a kehely csoport a felelős.

NAPI ÁLDÁS:

A harmadik nap áldása a konfirmációi istentiszteleten elhangzó Confirma, mely megtalálható az énekeskönyvünkben (EÉ 39):

„Erősítsd meg, Istenünk, amit cselekedtél értünk,
és ne hagyj el népedet, kezeid alkotását!
Erősítsd meg, Jézusunk, amit cselekedtél értünk,
és tartsd meg, akiket megváltottál véred árán!
Erősítsd meg, Szentlélek Isten, amit cselekedtél értünk,
és egyesítsd híveidet békességben!”

REGGELI ÁHÍTAT:

„Mindenre van erőm Krisztusban, aki megerősít engem.” (Fil 4,13)

A kehely csoport segítségével bemutathatunk helyzeteket, amelyekben erősnek kell lenni. Lehet ezt fizikai és lelki értelemben is érteni. El lehet játszani, hogy valamit fel kell emelni, de azt is, hogy például el kell hordozni a gyász súlyát. Melyikhez kell több erő?

Sokszor állítunk fel különböző szempontok alapján rangsorokat. Melyik a legjobb autó? Melyik a legerősebb szuperhős? Ki a legjobb videós? De olyan nincs, hogy valami vagy valaki minden szempontból tökéletes lenne. Valami mindig hiányzik. És ez így van az életünkben is. De Isten nem azt mondja, hogy ha ilyen és ilyen leszel, vagy ha ezt és ezt megteszed, ha minden helyzetben erős vagy, akkor szeretni foglak. Nem azt mondja, hogy ha nagymenő leszel, vagy nem szenvedsz többé a betegségeidtől, vagy ha kiegyensúlyozott leszel a lelkiállapotod, akkor veled leszek. Azért van erőnk, mert ő megerősít.

ÉNEKJAVASLAT:

„Erőt adsz minden helyzetben” (ZÉ 157)

TÉMAFELDOLGOZÁS:

Jézus az úrvacsorában megerősít bennünket a vele és a másokkal való közösség erejével. Szükségünk van-e Jézus megerősítésén kívül a többiekkel való közösség erejére? Idézzünk fel olyan emlékeket, amikor segített nekünk az, hogy egy közösséghez tartozunk, vagy olyat, amikor mi voltunk azok, akik egy közösség tagjaiként segítettünk valakinek.

Az úrvacsoravételre – ahogyan a konfirmációs előkészítón is tanultuk – komoly önvizsgálattal készülünk. Az istentiszteleten az úrvacsora-

vételt megelőzi a közösségi vagy gyülekezeti gyónás. Miért jó közösségben is megvallani a bűneimet? Hogyan segít ez nekem?

Itt a témafeldolgozás kiscsoportos beszélgetésében lehetőségünk van végigvenni a gyónási kérdéseket. Beszéljük át mindegyiket egyenként. Melyik az a kérdés, melyre könnyű, melyikre nehéz válaszolni? Hogyan erősíti a hitünket a gyónás és az úrvacsora?

DÉLUTÁNI KREATÍV:

Az ókeresztény gyülekezetekben az üldözések alatt fontos megerősítő tényező volt a közösség, ahol együtt részesültek az úrvacsorában. A délutáni kreatív foglalkozás keretében készítsünk mozaikot kenyér- és kehelyábrázolással papírból, üveg- vagy cserépdarabokból, kavicsokból, melynek színárnyalataira figyelve nagyon szép alkotások szülehetnek.

ESTI ZSOLTÁR:

„Lefekszem, alszom és fölébredek, mert az Úr támogat engem.”
(Zsolt 3,6)

A mindennapokban is lefekszem, alszom és fölébredek. Ez eddig rendszerben van. De nagyon ritkán teszem hozzá, hogy *„mert az Úr támogat engem”*. Mert ha nem történik semmi, és csak telnek egymás után a napok: lefekszem, alszom, fölébredek, lefekszem, alszom fölébredek, és ha minden rendszerben van, csak a napi rutinomat végzem, akkor ezt könnyen érzem magától értetődőnek. De Isten gondviselése nem csak abból áll, hogy beavatkozik alkalmanként az életünkbe, hogy megtalálja a kulcs-csomókat, vagy küld egy ismerős autóst, ha lekéstük a vonatunkat. Isten a mindennapokban is ott van. Az ő mindennapi jelenléte tud megerősíteni az élet minden helyzetében.

ÉNEKJAVASLAT:

„Kenyered és borod táplál engem” (ÚÉ 115)

4. nap - A házasság áldása

A házasságnak a teremtő Isten rendjeként van helye az életünkben. Házastársakként eszközök lehetünk Isten emberi életet teremtő munkájában. A hatodik parancsolat azt az egységet védi, melyben a házasság

társak egymásban is megtapasztalhatják Isten áldását. Egy ifjúsági táborban fontos a házasságra való készüléstről is beszélni, hiszen a boldog házasság függhet attól, hogyan készülünk rá.

NAPI ÁLDÁS:

A negyedik nap áldását Varga Gyöngyi *Áldáskönyvéből* választottam:

„Erős a szeretet
A legerősebb a Szeretet
A tiéd és az enyém az Ővéből fakad
Pecsét a szívünkön
Pecsét ölelő karunkon
Jel az életünkön
Lobogó tűz, lelkünk lángja
Mindennapi közös ünnep
Magunkra találtunk Őbenne”

545

REGGELI ÁHÍTAT:

„Jobban boldogul kettő, mint egy: fáradásuknak szép eredménye van. Mert ha elesnek, föl tudják segíteni egymást. De jaj az egyedülállónak, mert ha elesik, nem emeli föl senki. Éppígy, ha ketten fekszenek egymás mellett, megmelegszenek; de aki egyedül van, hogyan melegedhetne meg? Ha az egyiket megtámadják, ketten állnak ellent. A hármas fonál nem szakad el egyhamar.” (Préd 4,9–12)

A Prédikátor könyvéből idézett, közmondásszerű megállapítások mind arra a teremtsébeli felismerésre utalnak, hogy nem jó az embernek egyedül lenni. A közös munkának jobb eredménye van, egymás segítése, felmelegítése, védelme mind-mind ezt a legbensőségebb szeretetközösséget, a házasságot támasztják alá.

De hogyan kerül a képbe hirtelen a hármasfonál? Itt megkérhetjük a gyűri csoport segítőt, hogy mutassanak fel egy szál fonalat, majd fonjanak össze nekünk egyet két szálból és háromból is. Látjuk, hogy az egy szál gyenge egyedül, a két szálból font könnyen kitekeredik és még mindig gyenge, a hármas fonál viszont erős, önmagában is megtartja a fonást.

Nem egy szerelmi háromszögről, hanem Isten áldásának a jelenlétéről tesz bizonyosságot nekünk ez az ige: hármas fonál, mert a házaspáron kívül maga az Úristen az, aki erősíti ezt a köteléket.

TÉMAFELDOLGOZÁS:

Üljenek le kettesével egymással szemben a csoport tagjai, lehetőleg fiú–lány párokban, és mindkét kezük mutatóujjával támasszanak a másikkal szemben egy hurkapálcát, és próbálják együtt mozgatni úgy, hogy közben egymás szemébe néznek. Milyen hosszsan sikerül ez? Milyen nehéz együtt mozgatni a pálcát?

Írjanak fel közösen egy tulajdonságlistát egy kartonból kivágott menyasszonyra és vőlegényre, hogy milyen legyen a feleség és milyen legyen a férj. Közösen beszéljük meg, hogy melyik miért fontos, miben segíthetik ezek őket, hogy egy életen át együtt maradjanak a párok.

DÉLUTÁNI KREATÍV:

Az eszperente színházban az a feladat, hogy a csapatok először fogalmazzák meg eszperente nyelven az 1Móz 2,18–25 szakaszt, majd adják elő a többieknek.

ESTI ZSOLTÁR:

*„Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk!”
(Zsolt 90,12)*

Milyen a bölcs szív? A bölcs szív tudja, hogy imádkoznia kell Istenhez. Kérnie kell, hogy boldogságában vagy a mulandóság tapasztalatában se feledkezzen meg a hozzá lehajló szeretetről. Kérjük egy szívvel Istent, hogy tartson meg minket szeretetközösségeinkben, leendő házasságunkban, hogy bölcsen és ne csak a testiségünk által vezérelve éljünk! Ezzel a bölcsességgel töltsük be a hatodik parancsolatot, hogy testünk és lelkünk tisztaságát megőrizve készüljünk a házasságra. Imádkozzunk, hogy házastársát pedig mindenki szeresse és megbecsülje!

ÉNEKJAVASLAT:

„Szívem csendben az Úrra figyel” (ZÉ 2)

5. nap - Gyermekáldás

Az ötödik nap – kapcsolódva az előző nap témájához, annak beteljesüléseként – arra mutat rá, hogy a gyermek áldás a család életében. Hogyan tapasztalja meg a fiatal – megtapasztalja-e egyáltalán –, hogy

ő is áldás a szülei életében? Ez a tapasztalat elsegíti-e oda, hogy annak idején áldásként tekintsen majd születendő gyermekeire?

NAPI ÁLDÁS:

Az ötödik nap áldása egy magyar népi imádság nyomán szintén Varga Gyöngyi *Áldáskönyvéből* származik: „Adja az Úr, hogy életed minden napja neked nevezetes és drága legyen, adjon kedvet, bátorságot és erőt, hogy naponként valami hasznosat s jót cselekedhess, hogy ne vesszen el örökségedből egyetlen nap sem.”

REGGELI ÁHÍTAT:

„[Jézus] odahívott egy kisgyermeket, közéjük állította, és ezt mondta: Bizony mondom nektek, ha meg nem tértek, és olyanok nem lesztek, mint a kisgyermek, nem mentek be a mennyek országába. Aki tehát megalázza magát, és olyan lesz, mint ez a kisgyermek, az a nagyobb a mennyek országában. És aki befogad egy ilyen kisgyermeket az én nevemben, az engem fogad be.” (Mt 18,2–5)

Jézus egy gyermeket állít középre, aki által a mennyek országának örökösét példázza. Aki oda akar jutni, annak olyanná kell lenni, mint a gyermek. De milyen értelemben? Abban a feltétlen bizalomban kell hozzá hasonlónak lenni, amellyel a gyermek fordul a szülei felé. Ezzel a bizalommal kell nekünk is gyermekként Istent, a mi Atyánkat megszólítanunk, benne bízunk. Ez a gyermeklét válik áldássá az életünkben.

A horgony csapat bemutatja a *Ki érintett meg engem?* című bizalomjátékot, amelynek lényege, hogy valaki közülük bekötött szemmel középre áll, és a többiek közül valaki megérinti őt, és mond egy rá jellemző mondatot.

ÉNEKJAVASLAT:

„Miatyánk...” (ZÉ 119)

TÉMAFELDOLGOZÁS:

A bizalomjáték alapján kezdjük a beszélgetést azzal, hogyan élesednek az érzékszerveink, ha be van kötve a szemünk, de mégis tompul az észlelésünk. Szükségünk van a bizalomra. Mi történt ebben a helyzetben azzal, aki középen állt? Mit érezhetett, miközben középen állt, és várta a mondatokat? Vajon megnyugodott, amikor ismerős hangot hallott?

Istent sem látjuk, de megszólíthatjuk őt a legbensőségesebb megszólítással, mint gyermek az édesapját. Ez ad számunkra biztonságot. A többi csoport is eljátszhatja ezt a bizalomjátékot.

DÉLUTÁNI KREATÍV:

A ruhafestés a gyermeki kreativitást hozza elő az emberből. Érdeemes sablonokat készíteni előre, például a csapatok szimbólumának képével, feliratokkal. Egyszerűbb megoldás, ha nem pólóval kezdünk, ha nem vagyunk benne gyakorlottak, hanem egy kisebb ruhadarabbal, például kendővel.

ESTI ZSOLTÁR:

„Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom. Mint a hős kezében a nyilak, olyanok a serdülő ifjak. Boldog az az ember, aki ilyenekkel tölti meg a tegzét: nem szégyenül meg, ha ellenségeivel van szóváltása a kapuban.” (Zsolt 127,3–5)

Igeszakaszunk igazi ajándéknak tartja a gyermeket, az anyaméh gyümölcseit. Az ajándékozás általában valamilyen ünnephez kapcsolódik. Egy gyermek érkezése is ilyen ünnep. Mindannyian a szüleink gyermekei vagyunk. De tudjuk-e, hogy ezáltal ajándékok is? Tudunk-e magunkra úgy tekinteni, mint akik Isten ajándékai vagyunk a szüleink számára?

Isten is a születés módján ajándékozta meg az emberiséget Krisztussal, a Megváltóval. Ez biztasson bennünket feltétlen, gyermeki bizalomra iránta.

ÉNEKJAVASLAT:

Rám néztél (ZÉ 55)

6. nap - Úti áldás

A hatodik nap témája már előremutat a tábor végére. Az úti áldás – melyet Varga Gyöngyi *Áldáskönyvéből* választottam – magában hordozza, hogy valami véget ér, de azt is, hogy elindulhatunk egy új úton, melyen újra Isten áldása kísér bennünket.

NAPI ÁLDÁS:

„Legyen ösvényed, melyen jársz, egyenessé lábaid előtt. Hátszél segítse előre lépteidet. Ragyogjon rád napfény, melengesse bőröd, langyos eső itassa földedet. És míg újra látjuk egymást, Isten legyen veled, áldó, szent kezét tartsa föléd, és őrizzen téged!”

REGGELI ÁHÍTAT:

„Mert nincsen itt maradandó városunk, hanem az eljövendőt keressük.”
(Zsid 13,14)

Érdekes számba vennünk, hogy eddigi életünk során hány helyen éltünk. Lehet, hogy van, aki már több országban is élt. Életutunk egészen kanyargós is lehet. Mindenhol útba igazítanak minket a táblák. A csillag csoport tagjai kartonból készült közlekedési táblákat emelnek fel, majd lassan, egymás után megfordítják őket, s hátuljukra a következő ige van felírva: „*Én vagyok az út, az igazság és az élet...*” (Jn 14,6) Jézus tehát nem csak egy útjelző oszlop, mely megmutatja a helyes irányt, hanem ő maga az út, ő maga az élet.

KIRÁNDULÁS ÉS GEOCACHINGTÚRA:

A szombati napon kirándulni megyünk. Érdemes a táborhelyhez közeli, látnivalókban gazdag várost választani, hogy biztosak legyünk benne, hogy találunk elég geoládát a környéken. Ezt könnyedén le tudjuk ellenőrizni a *Geocaching* alkalmazásban, melyet előre feltelepítünk a telefonunkra. A fiatalok keressenek csapatokban geoládákat az alkalmazás alapján, lehetőleg olyanokat, melyek segítenek a település kulturális megismerésében.

Hazaérkezés a Kahoot!-bajnokság utolsó fordulója és eredményhirdetése után a tábortűz mellett megoszthatjuk egymással a kirándulás élményeit csoportok szerint.

ESTI ZSOLTÁR:

Az esti zsoltárra a tábortűz mellett elcsendesedve, énekkel hangolódva kerüljön sor az ige alapján: „*Az Úr az én pásztorem, nem szűkölködöm. Fűves legelőkön terelget, csendes vizekhez vezet engem. Lelkemet felüldíti, igaz ösvényen vezet az ő nevéért.*” (Zsolt 23,1-3)

Az Úr jó pásztorként vigyázza minden lépésünket életünk útján, ezért nem kell szűkölködnünk semmivel. Gondviselése fűves legelő

áldásaként mutatkozik életünkben. Az Újszövetségben Jézus mondja magáról, hogy ő a jó pásztor. Megkeresi az elveszettet, sőt sokkal többet is tesz, életét adja a juhokért, azaz értünk.

ÉNEKJAVASLAT:

„Elveszett bárányod vagyok” (ÚÉ 67)

7. nap – Az istentiszteleti közösség áldása

A vasárnapi istentisztelet a tábor csúcspontja, melyet, ha lehet, a helyi gyülekezet közösségével együtt, úrvacsorás istentiszteleten ünnepelünk, ahol minden táborozó személyre szóló igei áldást is kap az úrvacsoravételkor. A fiatalokat mindenképp vonjuk be a liturgiai szolgálataiba, és énekkel is köszönhetjük a gyülekezetet. A nap áldása az ároni áldás.

550

Felhasznált irodalom:

- BÖLCSFÖLDI András: *Kreatív segítség az ifi munkához*. Dunamelléki Református Egyházkerület Ifjúsági Missziója, h. n., 2015. (Ifi Kaptár Füzetek I.)
- FODORNÉ Ablonczy Margit: *Tiniből tanítvány*. Dunamelléki Református Egyházkerület Ifjúsági Missziója, h. n., 2015. (Ifi Kaptár Füzetek II.)
- JOÓB Olivér: *Válasz*. Ordass Lajos Alapítvány, Budapest, 2017. (Theologia Minima)
- Káté – Evangélikus keresztyén hitünk rövid összefoglalása*. Ford. Joób Máté. Luther Kiadó, Budapest, 2003.
- MÜLLER, Dieter – ASCHOFF, Friedrich: *Segnen*. GGE, Hamburg, 2001.
- SCHMEISSER, Martin (szerk.): *Deine Güte umsorgt uns. Segen empfangen und weitergeben*. Verlag am Eschbach, Eschbach, 1995.
- Tanítványok vagyunk – Evangélikus gyülekezeti munkaprogramok 2015–2016*. Luther Kiadó, Budapest, 2015.
- VARGA Gyöngyi: *Áldáskönyv*. Luther Kiadó, Budapest, 2013.
- ifikaptar.parokia.hu

Hétalkalmas jegyesoktatás

Elméleti keretek és gyakorlatok

SIMON ATTILA

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Talán evidens lenne egy ilyen munkában, hogy a házasság dicséretével és magasztalásával kezdje mondandóját egy jegyesoktató lelkész. Én egy kicsit mégis messzebről indulok.

Mert mi is a házasság? Két ember szeretetkapcsolata. Ez talán elsőre kevésnek hangozhat. Mert a házasság, a mesék házassága, az elnyert kéz, a fele királyság valami sokkal magasztosabbat, sokkal többet ígér. Mégis a legtöbb házas el tudja fogadni, hogy ez az édes lázálom elmúlik, elhalványodik, és valami más, valami másképp szép lép a helyébe. Nem a házasság idealisztikus képének elmúlásával van a baj. Aki megesküszik, minden bizonnyal tisztában van vele, hogy a lagzi másnapján, harmadnapján, egy-két hét vagy hónap elteltével abból az érzésből leginkább a szép emlékek, a fotók maradnak. Amire nem vagyunk felkészülve, az az, hogy a szeretet maga is mulandó. Hogy a szeretetet is ápolni kell. Hogy hiába az ígéret, hiába az adott szó, a becsület, a másikat, aki már mindig mellettem van, aki már nem viseli az esküvői ruhát, akinek minden kedvességével együtt minden nyűgjét is viseljük, szeretni nemcsak lehet, hanem szükséges is, szeretni kell.

Furcsa ez a szóösszetétel: *szeretni kell*. Nem vagyunk hozzászokva a „kellekhez”, pedig fel vagyunk szólítva, ígéretet teszünk erre is. Tudhatjuk Pál apostoltól, hogy „*a szeretet soha el nem múlik*”, de tudhatjuk magunkról, hogy bennünk a szeretet elmúlhat. Talán azért, mert a szeretet legalább annyira emberi, mint isteni jelenség, és ebből mi csak

a magunk emberi módján részesedhetünk, így gyakorolhatjuk. És ez az utóbbi kifejezés nem véletlen. A szeretetet gyakorolni szükséges, lehetséges és fontos fejlődni benne, ehhez pedig mester kell. Nem a lelkészről beszélek. A lelkész csak mérföldkő az út mentén, aki mellett talán megállnak egy kicsit pihenni, piknikezni, ahonnan talán szép kilátások nyílnak, de ahonnan az Isten áldását kérők továbbállnak, és szerencsés esetben mások lépnek a helyére. Aki maga is házaspár, az minden bizonnyal maga is rászorul a szeretet gyakorlására. Az etalon az a szeretet, amely a végsőkig kitart, amely hűséges, amely megértő és gondviselő. Ezt a szeretetet sokan ismerjük, de tökéletesen betölteni csakis az egy Mester képes. A lelkész szerepe tehát kísérés, felkészítés, a perspektívák kiszélesítése a Mester nyomdokában.

*

Abban a jegyesoktatási módszerben, amelyet vázolok, erre készítem fel a házassulandókat. Ehhez a nagyon komoly mondandóhoz játékok, szimbólumok, közös kreatív munka társul, amelyben a lelkész nem frontális kinyilatkoztatást vagy tanácsadást végez, hanem beszélget, terelget, alkalmat szervez. Az alábbiakban egy hétlépcsős jegyesoktatási modellt mutatok be, amelyhez minden esetben egy-egy igehely társul, melyek feldolgozását a lelkészekre bízom. Ha elolvassák egy-egy alkalom tematikáját és a hozzá tartozó metodikai javaslatokat, egészen biztos vagyok benne, hogy mindenki megtalálja azt a módot, ahogyan ő az igehelyet feldolgozni kívánja. Fontosnak tartom azonban, hogy ez minden alkalommal megtörténjen. Fontos, hogy a házassággal is megszentelődött élet lehetőségét, az arra való tanulást és felkészülést spirituális térben végezzük. A házasság Isten áldásának kérése, mert számunkra önelküle egy kapcsolat sokkal kevesebb, mint övele. Erre szükséges rámutatnunk a jegyesoktatás során.

FELDOLGOZÁSI JAVASLATOK AZ ELSŐ TALÁLKOZÁSHOZ

A jegyespároknak egészen különböző vágyaik, elképzeléseik, fantáziáik vannak a házasságról. Érdemes ezeket mindjárt az első találkozási alkalomkor feltérképezni, mert ezek nagyon sokszor utat mutatnak ahhoz, hogy egy pár életében melyek azok a kulcsmotivációk vagy éppen ellenkezőleg: elakadások és tabuk, amelyekre a jegyesoktatás során

érdemes nagyobb figyelmet szentelni. Semmiképpen sem kell arra törekedni, hogy minden pár azonos rutinokkal, tudással, felkészültséggel hagyja el az utolsó oktatási alkalmat. Épp ellenkezőleg: azokra a nagyon egyedi és sajátos erőforrásokra, lehetőségekre és gyengeségekre kell fókuszálni, amelyek egy-egy pár kapcsolatát speciálisan megerősíteni vagy meggyengíteni tudják.

Éppen ezért az alábbi javaslatok közül a lelkész egyes elemeket hangsúlyosabban, másokat kevésbé hangsúlyosan kezelhet. Legszerencsésebb, ha ez mindjárt a pár első bejelentkezésénél, az első beszélgetésekkor megtörténik a későbbi alkalmak megbeszélésével, a felkészítés kereteinek leszögezésével együtt. Érdemes már ekkor a beszélgetés intim és őszinte légkörét megteremteni, és akár ezeket is beemlíteni a keretek közé (titoktartás, őszinteség kérése, megadása). Fontos felhívni a figyelmet, hogy ez a felkészítés nem Istennek szükséges, és nem is öneki kell benne megfelelni. Ez a jegyesoktatás már annak a liturgiának a része, amelyről Pröhle Károly így fogalmaz: „bizonyágtétel a házasság isteni rendjéről”.

Első lépcső: A szeretetre szoruló ember

„Az Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm.” (Zsolt 23,1)

A felkészülés első lépcsője annak tudomásulvétele, hogy a szeretet gyakorlására, ápolására mi is rászorulunk jegyespárként és lelkészként is. Szép példa lehet számunkra a szerzetesi kötelék. Az előljárók szava szerint egy-egy kolostorba, egy élettérbe gyakran olyan emberek kerülnek egymás mellé, akik nem ismerik egymást, testvérként mégis egymás szeretetére és a maguk szeretetképességére vannak utalva. Egy szerzetes barátom így fogalmazott: „Amíg nem tudjuk a szeretet szükséges fokát megtalálni egymás iránt, a rend élete nem működik – szeretni kell és szeretni tanulni.” Nem biztos, hogy könnyű ezt a küszöböt megláttatni azzal a párral, akik azért jöttek, mert „szép szertartást” vagy Isten előtt „szerelmet vallani akarnak”. Annak felismerése, hogy „lelki szegények” vagy – ahogy a reformátor mondta – „koldusok” vagyunk, elengedhetetlen ahhoz, hogy a fejlődésünk elkezdődhessen. A házasság professzionális kapcsolat, a szó eredeti, rejtettebb értelmében. A *pro-*

fessio ugyanis a szerzetesi eskütétel része, az a lelkiállapot, melynek során a jelölt alázattal megnyitja a szívét mindarra, ami vár rá.

AZ ALKALOM CÉLJA:

Másokról szóló beszélgetésen keresztül közelebb kerülni önmagamhoz, annak a lehetőségnek a felismerése, hogy saját benyomásaimról, érzéseimről biztonságos térben beszélhetek. Annak a könnyűségnek az elfogadása, hogy a házasságról, a személyiségről, vágyakról, álmokról biztonságos közegben beszélgethetek. Annak a könnyűségnek az elfogadása, hogy nem elvárásokkal szembesülök, hanem „kapni jöttem”. Annak a könnyűségnek az elfogadása, hogy a jegyespárommal és a lelkéssel párbeszédben vagyok. Annak az elfogadása, hogy fejlődni jöttem.

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

A lelkész itt a feladatok kiosztása mellett elsősorban támogató jelenlétével, nyitottságával jelenjen meg. Inspiráljon beszélgetést ott, ahol nagyon eltérő vagy éppen nagyon azonos véleményen van a jegyespár. Segítsen nekik érzéseiket megfogalmazni, fantáziáikat kiszínezni. Hagyja, hogy a jegyespár kommunikáljon egymással.

Készüljünk képekkel, amelyek embereket ábrázolnak, lehetőleg minél színesebb, minél változatosabb felhozattal. Kérjük meg a párt, hogy először csak nézzék meg a képeket, adjunk erre időt. Ezek után kérjük meg őket, hogy válasszanak ki fejenként négy képet: két szimpatikus és két ellenszenves emberről.

Beszéljenek először azokról, akik nem szimpatikusak! Hogyan képzelek el őket? Milyen lehet a személyiségük? Beszéljenek ezután a szimpatikusokról! Miért szimpatikusak? Milyen szimpatikus tulajdonságaik vannak? Miért érzem magam közeleink hozzájuk? Milyen életük van? Van családjuk?

Ugyanezekkel a képekkel (de le is cserélhetik őket): Válasszanak egy képet, amellyel leginkább azonosulni tudnak, és mondják el ennek az okát! Most próbálják meg megfogalmazni, hogy milyen ez az ember, és hogy vajon mire van neki éppen ebben a pillanatban a legnagyobb szüksége?

Ugyanezekkel a képekkel: Válassza ki a pár a képek közül azokat, akik a leginkább egymáshoz valók. Ragasszák fel őket egy nagyobb lapra, és írják köréjük, hogy ez a pár mit vár a jegyesoktatástól, egy

másik színnel, hogy mit vár a házasságkötéstől, egy harmadikkal pedig, hogy mit vár a házasságtól!

A lelkész ezek után foglalja össze az elmondottakat: ki mit és miért ítél szimpatikusnak, mit nem, milyen kihívásokat említettek, milyen örömeket a fantáziáikban, és tudatosítsuk az általuk a lapon megfogalmazott elvárásokat, kéréseket.

HÁZI FELADAT A MÁSODIK ALKALOMRA:

Keressenek egy-egy olyan fényképet, melyen egy-egy számukra önmagukkal, a saját élettörténetükkel kapcsolatban nagyon fontos élmény is látható, de azt még nem osztották meg a másikkal! Hozzák el a következő alkalomra!

Második lépcső - én és te

„[M]inden jó adomány és minden tökéletes ajándék onnan felülről, a világosság Atyjától száll alá, akiben nincs változás, sem fénynek és árnyéknak váltakozása.” (Jak 1,17)

A második lépcső ahhoz, hogy az embertársi szeretetet gyakoroljuk, miután felismertük ennek szükségességét, nem más, mint hogy ismerjük a saját szeretetképességünket. Egy párkapcsolatban sokat várunk a másiktól: hogy álmainkat, vágyainkat majd ő fogja beteljesíteni. Gyakran éppen azokat a vágyakat, amelyeket mi magunk képtelenek vagyunk betölteni. Elvárások garmadájával vagyunk a másik iránt, de vajon elgondolkodtunk-e már azon, hogy hogyan tudjuk vagy nem tudjuk ezeket az elvárásokat mi magunk önmagunk felé beteljesíteni? Az, hogy mit keresünk a másikban, talán evidens. De az, hogy miért pont ezeket keressük, talán nem annyira. Egy házasság első kérdése éppen ezért nem feltétlenül „nekünk”, hanem talán inkább „nekem” szól. És ennek érdemes itt teret adni.

AZ ALKALOM CÉLJA:

Lásson rá a jegyespár önmagára mint önálló személyiségre! Legyen felszabadítva arra, hogy egy képet állíthasson fel önmagáról, amellyel biztonságos közegben konfrontálódhat! Erősödjön meg saját önismere-

tében, kapjon reális és minél pontosabb visszajelzéseket a személyiségével kapcsolatban!

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

Mutassák meg egymásnak a jegyespár tagjai azokat a tárgyakat, fényképeket stb., amelyeknek a felkutatására az előző alkalom végén bátorítottuk őket! Beszélgessünk a tárgyakról, osszák meg a velük kapcsolatos élményeket is! Kérjük meg őket, hogy próbálják meg elképzelni, hogy ha a jegyesük is ott lenne a képen, ő vajon mit csinálna, mit mondana!

Két életút kapcsolódik most össze, két önálló, egyedi személy. Lesznek olyan részletei az életüknek, amelybe a másiknak nincs lehetősége belépni. A személyiségünk a maga teljességében saját magunk számára is titok.

Kérjük meg a pár tagjait, hogy most egy kicsit külön dolgozzanak! Kérjük meg őket, hogy – annyi idő alatt, amennyire szükségük van – először egy papírra rajzolt körvonalra írják fel azokat a saját tulajdonságaikat, amelyeket szeretnek, és azokat, amelyeket nem, és azokat, amelyeket nem tudnak elfogadni egy másik emberben! Kérjük meg ezután őket, hogy írják le egy másik papírra azokat a tulajdonságokat is, amelyeket igazán szeretnek a párjukban!

A munka után először mindenki a saját magáról megállapított tulajdonságokat mutassa be! Ezután vegyünk elő azokat, amelyeket a pár tagjai egymásról írtak! Hasonlítsuk össze őket! Melyekben egyeznek, melyekben nem? Mit írnánk még fel?

BESZÉLGETÉSI JAVASLAT:

- ▶ Mit adunk a személyiségünkéből a házasságba?
- ▶ Milyen tulajdonságainkra mikor lesz vajon a legnagyobb szükség a házasság során?
- ▶ Miben kell fejlődünk?
- ▶ Hogyan tudjuk ezt a fejlődést segíteni egymásnak? Ezt a legutóbbit írjuk is le egyes szám első személyben („Ahhoz, hogy ez a kapcsolat még jobban működjön, nekem abban kell még fejlődöm, hogy...”)

HÁZI FELADAT A HARMADIK ALKALOMRA:

Szerezzük be Gary Chapman *Az 5 szeretetnyelv – Egymásra hangolva*¹ című könyvét. Adjunk időt arra, hogy a jegyespár elmélyedjen ebben a közös olvasmányban!

Harmadik lépcső – kifejezni a szeretetet

„Minden dolgokat szeretetben menjen végbe!” (1Kor 16,14)

Az embertársi szeretet gyakorlásához vezető út harmadik lépcsője a szeretet kifejezésének, eszköztárának ismerete. A szeretet nyelvain is megtanulunk beszélni. Ezek között vannak „anyanyelveink”, amelyeket a szüleinktől tanulunk, vannak olyanok, amelyeknek használatára közösségeink tanítottak meg bennünket, és vannak olyanok, amelyeket nem vagy alig beszélünk. A szeretetünket sokféleképpen fejezzük ki, és nagyon fontos, hogy egy pár tudjon egy nyelvet beszélni. Az élethelyzetek változásával szeretetünk kifejezőképessége is változik. A gyászban, a veszteségek között egészen más nyelvet beszélünk, mint életünk nagyszerű pillanataiban. Szükséges, hogy felkészüljünk a „másik érzésére” az életünkben, amely közös nyelvtanulással is kifejeződéhet, különösen azért, mert legtöbb konfliktusunk kommunikációs zavarokból fakad: a nem vagy nem helyesen megértett, megbeszél, átértzett helyzetekből.

AZ ALKALOM CÉLJA:

Ismerhessük meg a másikat egy olyan lényként, aki közölni akar, kérni szeretne, adni tud, akinek szüksége van kapcsolatba lépni egy másik emberrel! Annak felismerése, hogy a kapcsolati minőséghez a személyiségünkön túl az is legalább ennyire hozzájárul, hogy hogyan tudunk erről beszélni vagy kommunikálni. A szeretetnyelvek felfedezése és az ezzel kapcsolatos bánásmód elsajátítása.

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

Kérjük meg a párt, hogy osszák meg tapasztalataikat a szeretetnyelvekről! Kérdezzük meg őket, hogy ők milyen szeretetnyelveket beszélnek!

¹ Harmat Kiadó, Budapest, 2015.

Melyek dominálnak az életükben? Melyik a „szeretetanyelvük”? Érdemes beszélgetni arról, hogy hogyan tanuljuk a szeretetnyelveket! Vajon hogyan alakul ki, hogy melyik nyelvet beszéljük?

Meséltesünk vagy lehetőség szerint játszassunk el pár szituációt a párral, amikor ők nem közös szeretetnyelvet beszéltek a megismerkedésük óta!

Az öt szeretetnyelv mindegyikével idézzenek fel egy-egy epizódot a kapcsolatukból! Melyiken beszélnek közösen? Melyiket nem gyakorolják? Mi ennek az oka?

Chapman öt szeretetnyelvről beszélt, az általa használt szeretetnyelvdobókockán a hatodik mezőn csupán egy szimbólum van. Mivel lehetne ezt kiegészíteni? Mi a jegyepár közös szeretetnyelve (lehet ez akár a többi öt különböző mértékű, százaléku ötvözete)?

HÁZI FELADAT A NEGYEDIK ALKALOMRA:

A jegyepár töltsön időt, több napot kettesben! Erről az időről ne írjanak beszámolót, ne osszanak meg semmit! Ugyanakkor ez alatt az idő alatt válasszanak egy tárgyat, vagy készítsenek egy olyan közös fotót, amelyet el tudnak hozni a következő alkalomra!

Negyedik lépcső - kettesben...

„[É]ljetek szeretetben, ahogyan Krisztus is szeretett minket...” (Ef 5,2)

A negyedik lépcső az egymás szeretetében való elrejtőzés és alámerülés. Annak felismerése, hogy a másik ember szeretete éltet, jobbá tesz és megerősít engem, a másikat és a „minket” is. Annak a nagyon triviális felismerésnek a megszületése, hogy szükségünk van a másikra, hogy jó vele együtt lenni, és ennek bevésése, emlékezetessé tétele. Ez a lépcső titok. Az csakis ott, bennük születik meg. Az a titkos szerződés, amely előbb-utóbb szövetséggé alakul: embertársi, házassági, családi szövetséggé. Két személyiségből egy harmadik születik, amely egyedi, egészen más, különleges és megismételhetetlen. Mint amikor két egészen különleges ritka fém összeolvadásával ötvözet születik. Ennek a személyiségnek neve, tulajdonsága van, amelyet a házasság különböző stádiumaiban más-más fényt tudja mutatni.

AZ ALKALOM CÉLJA:

Erősíteni a házasulandók közötti intimitás minőségét, felismertetni ennek fontosságát és szépségét a kapcsolatban. A kapcsolati minőséget a közös élettérben megélt élményekkel erősíteni és mindezt tudatosítani.

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

Beszéljen a pár megismerkedésük napjáról, az első közös élményekről, az első egymásnak kimondott szavakról, arról, ami a megismerkedésük pillanatában és azóta is meghatározó a közös kapcsolatukban!

Készítsenek a tárgy segítségével installációt! Helyezzük egy nagyobb lapra a tárgyat vagy a fotót, és kerüljenek köré szavak, mondatok! Hagyjuk a párt közösen dolgozni! Ha a választott tárgyuk, fotójuk beszélni tudna, mit mondana kettejükről, az életről, a világról, a szeretetről, Istenről, egymásról és a jövőről?

Ha elkészültek, mutassák be pár szóban az alkotásukat! Vigyék el magukkal, és helyezték el úgy, hogy mindkettőjük minél többször találkozzon az alkotással!

HÁZI FELADAT:

Nézzon meg a pár közösen egy filmet, amely a házasság valóságáról, nehézségeiről és szépségeiről szól! A lelkész döntse el a saját ismeretei alapján, hogy milyen filmet ajánl a párnak!

Ötödik lépcső - viharban

„A reménységben örvendeztetek, a nyomorúságban legyetek kitartók, az imádkozásban állhatatosak.” (Róm 12,12)

Az ötödik lépcsőfok annak tudatosítása, hogy a szeretet diadalmat arat az esetlenség, a félelmek és a szorongások felett. Annak felismerése, hogy a házasság is esendő. A házasság nem szentség, de megszentelődünk általa, a *szent* pedig annyit jelent, hogy *Isten előtt kiválasztott*. Ennél nem kevesebbet, de nem is többet. Isten előtt kiválasztottnak lenni, alkotótársnak lenni az élet továbbadásának mandátumával gyönyörű, Istentől kapott feladat. Olyan, mint a kincs, amely megadja, amit a szem kíván, de önmagában csupán pillanatnyilag szépen be-

árzott, de mulandó érték. Beszelnünk kell erről is. De arról is, hogy immár nem egy erőforrásból dolgozunk, nem szükséges csupán önmagunkra támaszkodni. Lehetünk gyengék és esendők a másik előtt, sőt szükségünk van arra, hogy így tekintsünk a másikra és önmagunkra. Olyan emberekként, akik segítséget élnek meg, és olyanokként, akik a másik építéséből maguk is épülnek.

AZ ALKALOM CÉLJA:

Erősíteni a kapcsolatban annak tudatát, hogy esendők vagyunk, és a kapcsolatunk számos veszélynek van kitéve, amely ellen közös erővel kell védekeznünk. Annak a könnyűségnek a felismerése, hogy a házaspár tagjai megoszthatják egymással megtorpanásaikat, nehézségeiket. Annak a könnyűségnek a felismerése, hogy azáltal, hogy a másikkal megosztom erőforrásaimat, én magam és a kapcsolatom is tovább épül.

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

Készítsünk elő kis papírokat és két kis fekete zsákot! Kérjük meg a jegyespárt, hogy a kis papírokra írják fel azt, amire most vagy általában az életükben a legnagyobb szükség van, és tegyék bele a zsákba! Ha eljutottunk a bizalom mélyebb fokára a párral, biztassuk őket, hogy olyasmit is megfogalmazhatnak, ami énjük legmélyéből fakad. Ezeket a papírokat nem kell megmutatniuk a lelkésznek! Adják át egymásnak a zsákocskákat! Ezután olvassák el a tartalmukat, és válaszoljanak rájuk a következő mondat befejezésével: „Én abban tudok segíteni neked, hogy...”

Ha elkészültek, adják vissza egymásnak a zsákocskákat, és olvassák el a papírkákat!

Beszélgessünk arról, hogy milyen élethelyzetekben voltak, amikor egy másik ember segítségére volt szükségük! Hogyan kapták meg ezt? Miért volt ez abban a pillanatban fontos?

Volt olyan a közös életükben, hogy a másik segítségére volt szükségük? Mit jelent egy másik ember erőforrása, mit jelentett a párom erőforrása nekem? A másiknak milyen erőforrásai hiányoznak számomra?

Beszélgessünk arról, hogy miben tett, tesz engem a párom többé, egészségesebbé, teljesebb emberré!

HÁZI FELADAT:

Hozzanak olyan képeket a következő alkalomra, melyek a házaspárokat a lehető legtöbb élethelyzetben és életkorban mutatják be! Olyan képeket válasszanak, amelyek szimpatikusak számukra, amelyekkel azonosulni tudnak!

Hatodik lépcső – közös jövő

„[Í]me, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.” (Mt 28,20)

A hatodik lépcsőfok a közös fejlődés, mely nem áll meg a jelenben, s mely most sok jóval kecsegtet, de az emberi szem számára ennél tovább kifürkészhetetlen. A jövőbe csakis a fantázia szemüvegével tekinthetünk be, mégis különösen nagy szükségünk van erre a látásra. A házasságkötés fontos része az ígéret és a remény, amelyek kifejezik, hogy sorsunk tulajdonképpen nem a saját kezünkben, hanem Isten kezében van. Saját képességeinkkel ugyanis nem láthatunk bele a jövőbe, viszont leginkább ezek az Istentől kapott adományok teszik lehetővé, hogy a jövő a mi reményünk, a mi ígéretünk legyen. Csakis ezeknek a képességeknek a birtokában tudjuk magunkat elhelyezni abban a világban, mely volt és lesz, az élet magától értetődő része a közös jövő. Nem valóságos és mégis a lehető leginkább az. Az embernek azonban van olyan adománya, képessége, amely szüntelenül a jövőt fürkészi, azzal számol. Ez pedig a tanulás. Tanuló lényként az ember képes megfelelni a vele szemben támasztott újabb és újabb kihívásoknak, az életfeltételek megváltozásának. Megvan az ehhez szükséges rugalmassága, amelyet szintén gyakorolnia kell, megőrizni minden helyzetben, ezzel párhuzamosan pedig elsajátítania új képességeket és ismereteket önmagáról, a másikról, rólunk és Istenről.

AZ ALKALOM CÉLJA:

Annak felismerése, hogy a házasság sohasem állandó térben, hanem változó körülmények, állandó dinamikák között érlelődő kapcsolat. A kapcsolat érlelődésének, változásának felismerésével együtt annak a felismerése, hogy a kapcsolatból tanulunk és ezáltal gazdagodunk is.

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT:

Készítsünk képek segítségével egy életutat! Ehhez készítsünk elő csomagolópapírt és a jegyepár által hozott képeket! A csomagolópapírra készítsen el a pár egy olyan életutat, amelyen saját reménybeli életútjuk és annak állomásai láthatók! Állomások lehetnek: szerelmes fiatalok, munkában, szülőként, saját szüleinket ápolóként, veszteségeket átélőként, testi fogyatkozásban, bölcs emberként, megöregedve stb.

Melyek azok a jövőbeli élethelyzetek, ahol nagyobb megállókat, eseményeket feltételez a pár? Milyen képeket választottak ehhez és miért? Szedjük össze eddigi ismereteinket!

Melyekben lesz előreláthatólag jól kiaknázható erőforrásuk? Melyek lesznek azok a pontok, ahol közös erőforrásaik jelenthetnek előrelépést? A különböző szeretetnyelvekre a házasság melyik fázisában lesz szerintük a leginkább szükségük? Milyen élményeik lesznek ezek között azok a bizonyos nagybetűs Pillanatok? Melyek azok, amelyekben előreláthatólag nehézségük lesz? Hol kell előreláthatólag külső erőforrásokat bevonni? Hogyan tudnak ebben fejlődni?

Beszélgessünk a jegyepár erőforrásairól! Mit hoznak otthonról? Kitől tanulhatnak a házasságról? Mit tanultak? Milyen alapvető benyomásaik vannak a szeretet tanulásáról?

HÁZI FELADAT:

Válasszon a pár egy közös igei mottót, igeszakaszt, amelyre a házasságkötési ígahirdetés is épülhet! Írják össze azokat a szempontokat, amelyek miatt éppen ezt az ígehelyet választották! Biztosítsunk lehetőséget arra, hogy a jegyepár megismerkedhessen a templommal, és spirituális tapasztalatokkal is gazdagodhasson – ehhez érdemes kicsit kreatívnak lenni. Annak megbeszélését, hogy hol lesznek elhelyezve a virágok, hol ülnek a szülők és hol a vendégek, későbbi alkalomra is tartogathatjuk. Tarthatunk például templomi életút-meditációt a keresztlőküttől az oltárig gyertyákkal, igei idézetekkel. Fontos, hogy hagyjuk, hogy a jegyepár a templomot – akár a miénket, akár egy másikat – spirituális térként megismerhessen, és erről beszélni is tudjunk.

Hetedik lépcső – Isten jelenlétébe helyezkedve

„Éreztétek és lássátok, hogy jó az Úr!” (Zsolt 34,9)

És végül a hetedik lépcsőfok a szeretet pecsétje, a házasság, az áldás és az, amit ez a házasulandóknak ad. Feloldódní ajándékaiban, a szeretetben. Fontos megérezni és megéreztetni, hogy a házasságkötés minden nehézségével, minden körülményesség ellenére is elsősorban a házasulandók első, legnagyobb, közös és róluk szóló ünnepe. Ennek pedig minden feltételt alá kell rendelni, különben az ünnepből csupán a házasságkötés, az örömből csupán a siker, az áldásból csak a szertartás marad meg. Az esküvő részletei a házasulandók fejében általában már a lelkész megkeresésekor fel vannak vázolva, a projekt, a processzus már megkezdődött, amelynek a jegyesoktatás is része. Fontos felhívni a figyelmet, hogy itt ennél sokkal nagyobb volumenű dolgokról van szó. Ha sikerült az előző hat lépcsőn keresztül közelebb juttatni a párt egymáshoz és a házasság misztériumához, akkor ezt ott ők is érezni fogják.

563

AZ ALKALOM CÉLJA:

Felszabadítani a párt arra, hogy bevonódjanak a liturgiába, hitvallást tegyenek a szeretetükről, apró jelekkel, szimbólumokkal tegyék sajátjukká azt az alkalmat, amikor végre Isten előtt és az ő áldásával is „birtokba vehetik” egymást.

FELDOLGOZÁSI JAVASLATOK:

Beszélgessünk arról, hogy a jegyespár miért az adott igehelyet választotta! Mít jelent ez a számukra? Mít jelent a számukra Isten áldását kérni? Milyen erőforrásokat találnak Istenben? Melyek szükségesek ezek közül számukra a párkapcsolatukra nézve?

A feldolgozott igehelyekkel kapcsolatban is beszéljessünk! Melyik volt az számukra, amelyik a legtöbbet adta nekik? Miért?

Nézzük át együtt a liturgiát! Melyek azok a szavak, mondatok, igehelyek a pár számára, amelyek nekik igazán sokat jelentenek majd a szertartáson? Miért pont ezek?

Beszélgessünk arról, hogy a liturgiában milyen ponton lesz lehetőségük esetlegesen megfogalmazni saját szavaikkal az érzéseiket! Milyen tárgyakkal, szimbólumokkal tennék szívük szerint gazdagabbá az istentiszteletet?

*

ZÁRÓ GONDOLATOK

A fent vázolt jegyesoktatási metodika pusztán ajánlás, amely egy olyan utat kínál, amely fokozatosan indul el az egyes embertől a közös tapasztalatokon át, a házasság megtartó erején keresztül egészen az oltárig. A házasságnak azonban – mint tudjuk – nem itt van vége. Sok lelkész-kolléga a szertartás után is folytatja a munkát a házasokkal, az ifjú házások körében, de akár egyénileg is. Az általam közöltek működhetnek ilyen alkalmakon is, megerősítő céllal.

Jegyzetek

Jegyzetek

Tartalom

- Németh Zoltán: Áldással sújtva (előszó) ▶ 3
Varga Gyöngyi: Áldás – teológiai alapvetés ▶ 5

BIBLIAÓRÁK

- Sefcsik Zoltán: Az örömmel áldott élet ▶ 25
Dr. Hafenscher Károly: Tanítói alkalmak, bibliaórák
az istentiszteletről ▶ 61
Szabó Lajos: Éneklő-beszélgető asztali közösség
az úrvacsoráról ▶ 81
Ararát Teremtésvédelmi Munkacsoport: A teremtett világ
áldása ▶ 105
Bartha István: „Áldásoddal megyünk” ▶ 157
Szabó B. András: A pénz ▶ 173
Galambos Ádám – H. Hubert Gabriella: Múlt és jelen szolgálói ▶ 185

567

ÜNNEPEK

- Kovács Viktor: Adventi és böjti sorozat ▶ 293

KOROSZTÁLYOK

- Oberling Zsanett: Mi az áldás? ▶ 323
Czöndör István: Ifjúsági sorozat – Áldások ▶ 363
Vladika Zsófia: Ifjúsági áhítatsorozat ▶ 399
Koczor Tamás: Gimnáziumi korosztály adventi sorozata ▶ 431
Koczor Tamás: Gimnáziumi korosztály böjti sorozata ▶ 445
Réz-Nagy Zoltán: Tedd fenntarthatóbbá a világot! ▶ 471
Hajdich-Szmola Patrik: Családi (legó-)istentisztelet ▶ 509
Zsóri-Ments Orsolya: Baba-mama kör ▶ 525
Pápai Attila: Ifjúsági tábor ▶ 535
Simon Attila: Hétalkalmas jegyesoktatás ▶ 551

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója
Budapest, 2019

www.lutherkiado.hu

Felelős kiadó: Antal Bálint

Olvasószerkesztő: Diószegi Rita

Nyomdai előkészítés: Ecsedi Klára

A borítón: Tollrajz a Pray-kódexben (1195 körül) felhasználásával készült.

Fotó: Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár (MNY 1 f28r)

Nyomdai munkák: Prime Rate Kft.

Felelős vezető: dr. Tomcsányi Péter

ISSN 1789-2201

ISBN 978-963-380-163-5

GYÜLEKEZETI ÉS MISSZIÓI OSZTÁLY

1085 Budapest, Üllői út 24.

gyulmisz@lutheran.hu

<http://gyulmisz.lutheran.hu>

Áldással sújtva

Németh Zoltán

Áldás – teológiai alapvetés

Varga Gyöngyi

BIBLIAÓRÁK

Az örömmel áldott élet

Sefcsik Zoltán

Tanítói alkalmak, bibliaórák az istentiszteletről

Dr. Hafenscher Károly

Éneklő-beszélgető asztali közösség az úrvacsoráról

Szabó Lajos

A teremtett világ áldása

Ararát Teremtésvédelmi Munkacsoport

„Áldásoddal megyünk”

Bartha István

A pénz

Szabó B. András

Múlt és jelen szolgálói

Galambos Ádám – H. Hubert Gabriella

ÜNNEPEK

Adventi és böjti sorozat

Kovács Viktor

KOROSZTÁLYOK

Mi az áldás?

Oberling Zsanett

Ifjúsági sorozat – Áldások

Czöndör István

Ifjúsági áhítatsorozat

Vladika Zsófia

Gimnáziumi korosztály áldventi sorozata

Koczor Tamás

Gimnáziumi korosztály böjti sorozata

Koczor Tamás

Tedd fenntarthatóbbá a világot!

Réz-Nagy Zoltán

Családi (legó-)istentisztelet

Hajdуч-Szmola Patrik

Baba-mama kör

Zsóri-Ments Orsolya

Ifjúsági tábor

Pápai Attila

Hétalkalmas jegyesoktatás

Simon Attila

ISBN 978-963-380-163-5

9 789633 801635